
HISTORIA
Disciplinæ
ECCLESIASTICÆ

DE

ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA DISSERTATIONES HISTORICÆ,

Excerptæ ex Conciliis Oecumenicis & Sanctorum Patrum ac Auctorum Ecclesiasticorum Scriptis.

AUCTORE

LUDOVICO ELLIES DU PIN,

Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis Doctore.

LONDINI,
Apud ABEL SWAL.
M. DC. XCI.

ILLUSTRISSIMO VIRO D.D.

DIONYSIO TALÆO,

SACRI CONSISTORII

CONSILIARIO,

ET

IN SENATU PARISIENSI

ADVOCATO GENERALI.

QUANQUAM *ea sit frequens Scriptorum consuetudo, ut qui suas Viris illustrissimis audent lucubrationes consecrare, ii suæ quasi temeritatis veniam initio Epistolæ nuncupatoriæ deprecentur: quod tamen hodiè profero argumentum,* VIR ILLUSTRISSIME, *ejus esse conditionis ac naturæ possum asserere, ut & tibi deberi, & tuum proprio jure patrocinium reposcere videatur. Ago de Imperii Gallici juribus, ago de Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus. Cui vero alteri tale opus possim offerre, quàm tibi publi-*

co privilegiorum nostrorum vindici, ac jurium Regni propugnatori. Enimvero quod antiqua de libertate Ecclesiæ & jure Regum doctrina in Galliâ vigeat, debemus id præcipuè Advocatorum in Senatu Parisiensi Regiorum diligentiæ; quorum operâ, studio, adhortatione Senatus Parisiensis, eorum qui novas & peregrinas opiniones inducere conabantur, molitionibus semper obstitit, & veterem doctrinam vindicavit. Debemus id præcipuè Illustrissimi Parentis vigilantiæ, à quo non semel ambitiosi Curiæ Romanæ conatus sunt repressi. Verùm, ut dicam id quod veritas habet, tantum beneficium tibi ferè uni hoc tempore acceptum referre debet Gallia. Cùm enim annis superioribus Theologi quidam velut suæ patriæ obliti, & Curiæ Romanæ nimium addicti, nova dogmata, potestati Regiæ, Conciliorum auctoritati, & libertati Ecclesiæ contraria disseminassent, quantâ tum auctoritate malum ingruens repressisti! Quantâ libertate Regni & Ecclesiæ jura defendisti! Quantâ vehementiâ contraria eis dogmata proscripsisti! Quantâ demùm arte ipsum Theologiæ ordinem quasi è somno excitasti, & ad antiquæ doctrinæ defensionem commovisti! Testes sunt eruntque semper sex illi articuli ab eo tum temporis Senatui Parisiensi te annuente & adhortante oblati, quorum argumenta tam dilucidè, tam sincerè, totâ plaudente Curiâ pro tuâ solitâ facilitate & eloquentiâ exposuisti, ut nihil jam ampliùs dubii aut ambiguitatis superesset. Tuum est igitur quod tibi offero, VIR ILLUSTRISSIME,

tua

tua est doctrina, tua est sententia: Atque ut meæ fuit observantiæ illud tibi nuncupare, sic tuæ, ut spero, erit æquitatis, tuam illi tutelam ac defensionem non denegare. Quod si mihi enixè postulanti concesseris, probatum omnibus fore librum hunc confido; non quia concinnus erit, aut peritâ manu elaboratus, sed quia res exhibebit quas & tu olim ipse docueris, & tuo modò patrocinio comprobaveris,

ILLUSTRISSIMO NOMINI TUO,

Addictissimus LUDOVICUS ELLIES DU PIN,
Doctor Sacræ Facultatis Theologiæ Parisiensis.

MONITUM

MONITUM
AD LECTOREM.

QUANQUAM ſequentes Diſſertationes non eo conſilio fuerint compoſitæ ut in unum volumen coïrent, nec neceſſariò videantur inter ſe connexæ, nihilominus tamen omnes tantam ſibi mutuò lucem afferunt, ut conveniens viſum fuerit eas ſimul in lucem emitti. Dicturis quippe de Eccleſiaſticâ πολιτεία, primùm fuit inquirendum quænam olim foret Eccleſiarum forma, à quibus & quomodo regerentur, quod primâ Diſſertatione præſtitum eſt. Quoniam verò adminiſtratio alicujus ſocietatis in judiciis præcipuè conſiſtit, ideo ſecundâ Diſſertatione de formâ judiciorum fusè tractamus. Hanc ſequitur tertia de antiquâ excommunicatione, quæ pœna eſt à Judicibus Eccleſiaſticis infligenda. His præmiſſis Diſſertationibus, in quibus antiquæ Diſciplinæ Eccleſiaſticæ fundamenta exponuntur, Pontificis Romani Primatus Diſſertatione quartâ ſtabilitur & explicatur; & in ſequentibus quædam prærogativæ ipſi falsò tributæ excutiuntur. Diſſertatione quintâ ejus judicium irreformabile non eſſe demonſtratur. Sextâ ipſum Concilii generalis judicio ſubeſſe oſtenditur, nec poſſe leges à Con-

ciliis latas infringere. In septimâ denique gravissimis argumentis ostenditur, nec Romanos Pontifices, nec Ecclesiam habere ullam sive directam, sive indirectam in temporalia auctoritatem, nec posse Reges Ecclesiasticâ auctoritate de throno dejici, aut illorum subditos à fide & obedientiâ eximi. Hæc sunt generatim argumenta sequentium octo Dissertationum, in quibus præter ea quæ titulus ipse indicat, multa alia studiosè pertractata reperies, quæ tibi paragraphorum index exhibebit. Plura nunc in omnes Dissertationes præfari nihil opus est, cum singulis fermè sint affixa præloquia, quibus uniuscujusque Dissertationis utilitas & propositum breviter exponuntur.

Ne quis verò suspicetur me aliquo in Ecclesiam Romanam odio impulsum, Dissertationes istas in lucem emittere, consilii mei ratio reddenda mihi est. Imprimis verò protestor me Sedem Apostolicam, & qui in eâ sedet Innocentium XI. Pontificem venerari; Ecclesiam Romanam ut cæterarum omnium caput, vero & sincero honore prosequi; ejus communionem quàm studiosissimè possum fovere & amplecti, nec unquam me vel latum unguem à debitâ ipsi obedientiâ recessurum. Verùm, tantùm abest ut putem Dissertationes meas quidquam ejus auctoritati officere, ut è contrà existimem eas hoc præsertim tempore ad adjungendos ei multorum animos utiles valdè ac necessarias fore: Nam quo pacto innumeri penè extorres, qui Dei Optimi Maximi beneficio, secundis Regis Christianissimi curis, in Galliâ ad Ecclesiam accesserunt, Romani Pontificis Primatum & auctoritatem agnoscent, nisi hujus potestas intra justos limites cohibeatur? quomodo ipsi debitam præstabunt obedientiam & reverentiam, si odiosa & gravis Regibus & populis ostentetur? Pessimè ergò illi de Sede Apostolicâ merentur, qui auctoritatem ejus nimiùm extollunt, & indebita Romano Pontifici privilegia quoquo tandem pacto tribuere non verentur. Optimè verò hi qui divi-

divinum Romani Pontificis Primatum, & supremam ejus in Ecclesiâ auctoritatem solidis rationibus astruentes, quæ vel nullo nixa sunt fundamento, vel Ecclesiarum libertati, & sacræ Regum auctoritati adversantur, tanquam odiosa & onerosa Pontificibus rejiciunt. Hoc consilio Cleri Gallicani anno 1682. congregati Patres, non tam ad libertates suas propugnandas, quàm ad vindicandam Ecclesiæ Romanæ dignitatem, quid de Romani Pontificis potestate sentiendum esset solemni Decreto sanxerunt.

Quod cum ita sit, nemo reprehendere nos debet ob emissas hoc tempore in lucem lucubrationes, in quibus asserto Romani Pontificis Primatu, & legitimâ ejus potestate defensâ, falsa & adulterina quæ ipsi ab aliquibus immeritò tribuuntur privilegia rejiciuntur & refelluntur. Cùm præsertim quotidie in lucem emittantur aliorum Dissertationes, in quibus sub obtentu defendendæ auctoritatis Pontificiæ, Ecclesiarum libertates proculcantur, jura Regnorum attentantur, Conciliorum sanctiones ludibrio habentur, sacra Episcoporum auctoritas contemnitur, & solida πωλιτείας Ecclesiasticæ fundamenta convelluntur. Talis est, ut de Christiani Lupi de appellationibus opere nihil dicam, talis est, inquam, imprimis tractatus sine auctoris nomine nuper editus, qui falsò titulum præfert, *de Libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ:* quo quidem in opere non modo Ecclesiarum nostrarum libertates risu & sannis excipiuntur; sed & Cleri Gallicani Antistibus non uno modo illuditur. Talis etiam Schelestrati Dissertatio de Concilio Constantiensi, quam sequitur nuperrima ejusdem confirmatio. Quid ergo licebit hujusmodi hominibus Romani Pontificis auctoritatem invidiosam reddere, & nobis non licebit eam ab hujusmodi opprobrio vindicare? Ex his abundè, ni fallor, intelligitur quo animo Dissertationes istas in lucem emiserimus, & quanta sit earum hoc præsertim tempore utilitas. Huc accedit injuncta cunctis qui Theologorum albo accensentur,

propofitionum Cleri Gallicani anno 1682. congregati defendendarum neceffitas, ad quas, ut par eft, tuendas, Differtationes iftas haud omninò inutiles fore, agnofcent illi qui eas attentè perlegerint.

Cæterùm illas ego Differtationes de Difciplinâ Ecclefiafticâ hiftoricas infcripfi, tum ne quempiam titulus ifto arrogantior offenderet, tum etiam quia in his Hiftoricum potiùs egi quàm difputatorem. Hæc funt de quibus monitum te volui, Lector erudite, utque ad meas Differtationes animo præjudicatis opinionibus libero accedas, etiam atque etiam te rogo. Vale.

INDEX
DISSERTATIONUM, PARAGRAPHORUM, ET CAPITUM,

In hoc de Antiquâ Ecclesiæ Disciplinâ opere contentorum.

DISSERTATIO PRIMA.

DISSERTATIO II.

DISSERTATIO III.

DISSERTATIO IV.

DISSERTATIO V.

In qua probatur Romani Pontificis judicium non esse irreformabile.

DISSERTATIO VI.

De Concilii generalis supra Romanum Pontificem auctoritate.

ab

DISSERTATIO VII.

 §. I. *In*

§. IV. De

Finis Tabulæ Titulorum, Dissertationum, Paragraphorum & Capitum.

APPROBATIONES
Theologorum Parisiensium.

HISTORICAS Dissertationes de Antiquâ Ecclesiæ Disciplinâ, à viro doctissimo in lucem editas, nos infrà scripti Parisienses Theologi legimus attentè, & approbavimus, in iis avitam doctrinam à Christo Domino per Apostolos eorumque successores ad nos transmissam, & terminos à Patribus positos ad regimen Ecclesiæ stabiliendum & conservandum, agnovimus & laudavimus. Ex operis hujus lectione fructûs plurimùm & utilitatis percipient, qui ad trutinam veritatis, æquitatis & justitiæ illius placita ponderabunt; missisque præjudiciorum falsis persuasionibus, soli Christo loquenti, & Ecclesiæ ejus sponsæ definienti, aures cordis accommodabunt. Datum Parisiis die septimâ Septembris, anno 1686.

BRAIER, DE LA GENEST, BIORD, ROULAND, DU BOIS, DE RIVIERE, DE GOUE'.

DISSERTATIONES istas qui æquo animo leget, is ex earum lectione fructum non minimum consequetur. Certè nos infrà scripti Theologi Parisienses eas evolvimus quâ potuimus diligentiâ maximâ; at in iis evolvendis eam habuimus animi oblectationem, quâ major vix dari possit: tantumque abest ut censoriâ nostrâ dignum virgulâ quidquam occurrerit nobis, quin potiùs sincerum ardensque veritatis ac pacis singulari cum eruditione conjunctum studium deprehendimus. Quod in votis habebant viri plerique, ut in unum veluti doctrinæ corpus redigerentur ea omnia, quæ ad Ecclesiasticam atque civilem potestatem spectant. Hoc Dissertationum istarum Auctor adeò feliciter perfecit, ut neutri quod sui juris erat, adimeret, neutri, quod alterius erat, concesserit, antiquamque Gallicanæ Ecclesiæ ac Facultatis sacræ sententiam à malevolorum calumniis, ac sciolorum ratiunculis ita liberavit, ut uni veritati aperiendæ atque illustrandæ intentus, ubique personas à causa secernat. In hoc opere quæcumque tractantur, tractantur plenè & dilucidè, in eo exuberat nihil, ac nihil desideratur, nec quidquam est quod inoffenso pede decurrere non possit vir Antiquitatis Ecclesiasticæ studiosus. Datum Parisiis die vigesimâ sextâ Augusti anno 1686.

L. HIDEUX, Ecclesiæ SS. Innocentium Rector.
DELESCOLLE.

HAS Dissertationes, quas diligenter & attentè legimus, Ecclesiæ & Antiquitatis Ecclesiasticæ studiosis perutiles fore judicamus, & in eis nihil invenimus à regulâ fidei alienum. Datum Parisiis anno 1686. die verò nona Septembris.

YARET.

C A-

CATALOGUS LIBRORUM

Qui Venales prostant, Amstelodami apud Georgium Gallet *op de Keysers Graft.*

Bibliotheque des Auteurs Ecclesiastiques, contenant l'Histoire de leur vie, le Catalogue, la Critique & la Chronologie de leurs ouvrages. 4. 5. Volum. 1691.

——— Idem 4. Volume 4. separé, contenant les Auteurs du cinquiéme siecle. 1691.

——— Idem 4. Vol. 5. contenant les Auteurs du sixiéme siecle. 1691.

Les Comedies de Terence traduites en François avec des Remarques, par M^e. Dacier. 12. 3. Volum. enrichies de figures à chaque Comedie. 1691.

Les Oeuvres d'Horace, traduites en François, avec les Remarques, & la Critique de M. Dacier. 12. 10. Volum. 1691.

Dictionnaire de Mathematique, ou Idée Generale de toutes les Mathematiques, par Ozanam. 4. avec figur. 1691.

Nouveau Cours de Philosophie, suivant le Systeme & les principes de Descartes, par M. Regis. 4. 3. Vol. avec fig. 1691.

Nouvelle Chirurgie de Ettmuller. 12. 1691.

Art de jetter les Bombes, par Blondel. 12. fig.

Traité de l'Ame, & de la Connoissance des Bêtes, suivant les Principes de Descartes. 12. 1691.

Architecture generale de Vitruve en Abregé par Perraut de l'Academie Françoise 12. avec fig. 1691.

Toutes les Cartes Geographiques, à l'usage de M. le Dauphin, en grand Papier, par Samson. 1691.

Histoire du Roy Loüis le Grand, contenant sa Vie & ses actions, par Medailles, Emblemes, & Devises, par le P. Menestrier. Fol. avec fig. Paris. 1691.

Virgilius ad usum Delphini. 4. Amstelodami. 1689.

Boyvin Theologia. 12. 4. tom. 1690.

——— Philosophia. 12. 4. tom. 1690.

Chrysostomi Opera. Fol. 6. tom. Lugduni. 1688.

Polianthea Langii. Fol. 2. tom. Lugduni.

Theatrum Vitæ humanæ Beyerlinch. Fol. 8. tom. Lugduni.

Drexelii Opera. Fol. 4. tom. Lugduni.

Sen-

Sennerti Opera Medica. Fol. 6. tom. Lugduni.
Bartholini Anatomia reformata. 8. fig.
Collegium Salmanticenſe Theologicum & Morale. Fol. 15. tom. Lugduni.
——— de Incarnatione. Fol. Tom. 1. Lugduni.
——— Tom. 2. Fol. Coloniæ Agrippinæ. 1691.
Gaſſendi Philoſophia Epicuri. Fol. 2. tom. Lugduni.
Biblia ſacra. 8. Lugduni.
——— 12. 6. tom. Lugduni.
Riverii Opera Medica. Fol. Lugduni. 1690.
Turretini Theologia. 4. 3. tom.
——— de Neceſſaria Seceſſione. 4.
——— de Satisfactione Chriſti. 4.
Hiſtoria del Imperio Romano di Letti. 4. 2. tom. con figure.
Theatro Gallico di Letti. 4. 2. tom. con figure.
——— Belgico di Letti. 4. 2. tom. con figure.
Imitation de Jeſus-Chriſt ou la Conſolation interieure de l'ame par Kempis, traduite ſur un ancien manuſcrit nouvellement découvert. 12. fig. 1691.

DE ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO PRIMA.

De formâ & distributione Ecclesiarum, præsertim quarto Ecclesiæ sæculo, ubi de Patriarchis & Metropolitis, illorumque jure ac prærogativis agitur.

PRÆLOQUIUM.

OMNIS hominum societas, ut sit firma & stabilis, debet aliquâ regiminis formâ temperari; nam si sine ullis legibus homines inter se coïrent, si nullâ certâ ratione regerentur, si cuilibet, prout lubitum est, suis moribus vivere liceret, necesse foret societatem primùm innumeris turbis bellisque confundi, ac deinde penitus dissolvi. Cum ergo Ecclesia sit societas hominum fidem Christi profitentium, ne-

cesse fuit aliquam formam regiminis in ea constitui, quæ licet pro varia temporum ratione non parum immutata fuerit, suas semper leges habuit, quæ primam per consuetudinem inolitæ, dein communi consensu receptæ, ac demum Synodorum decretis confirmatæ sunt. Istud porro præsertim quarto Ecclesiæ sæculo factum est. Nam Ecclesiæ Nascentis initio, in illud tantum incumbebant Apostoli, ut fidem Christi per totum orbem spargerent, eamque docuisse, & singulis Ecclesiis Episcopos, qui eas regerent, præfecisse, contenti, nondum de exteriori Ecclesiæ πολιτεία solliciti erant. At post disseminatam per totum orbem Christi fidem, de Ecclesiarum inter se invicem communione ac societate, necnon de exteriori regiminis formâ cogitari cœptum. Sic Joannes jam senior aliquam Ecclesiarum Asiæ formam videtur constituisse. Hujus exemplum secuti Apostolici viri hanc spartam mirum in modum exornarunt: res deinde in consuetudinem abiit, quæ pro lege tum erat: ac demum cum Religio Christiana sub Constantino externum splendorem accepit, tum veteres consuetudines Synodorum Decretis confirmatæ; tum etiam nonnullæ novæ leges sancitæ sunt. Sed iis deinceps pro varia temporum ratione additum, vel detractum est, donec longâ sæculorum successione ita immutatæ sunt, ut vix agnosci queant. Verum illud pro certo habendum, optimam ac convenientissimam fuisse disciplinam quæ quarto Ecclesiæ sæculo sancita est, ac semper Ecclesiæ mentem fuisse, ut illa, quantum fieri posset, observaretur.

Immeritò itaque nonnulli arbitrantur desipere eos qui veterem istam disciplinam studiosè inquirunt, quasi nihil ad nos pertineat, qui aliis moribus vivimus: namque licet antiqua illa disciplina penitùs restitui non possit, conandum tamen est ad eam, quantum permittunt mores hodierni, quam proximè accedere: deinde etiamsi nullus nunc esset ejus usus, ejus tamen cognitio non omnino foret inutilis, tum quia sine ea perfecta veteris Historiæ notitia nequit haberi; tum quia nostrâ plurimum interest nosse quam benè res nostras olim gesserimus; tum denique quia vetus illa disciplina fundamentum est libertatis Ecclesiarum, cùm ex eâ perspicere cuncti possint, quæ fuerint Romani Pontificis, quæ Patriarchæ, quæ Metropolitani, quæ Episcopi jura & Privilegia. Itaque in hac primâ Dissertatione veterem Ecclesiarum formam ac distributionem investigamus, ut hoc veluti fundamento posi-

posito; quæ deinceps de forma judiciorum & Pontificis Romani potestate dicturi sumus, ex ista Dissertatione lucem maximam accipiant.

In hac porrò primum de nominibus Metropolitani, Archiepiscopi, Primatis, Exarchi & Patriarchæ, & de varia illarum vocum acceptione disseremus. Deinde institutione Metropolitanorum tractabimus. 3. Distributionem antiquam Ecclesiarum exponemus. 4. Patriarcharum institutionem, numerum & limites Diœceseos illorum inquiremus. 5. Jura Metropolitanorum & Patriarcharum, seu Exarchorum & Primatuum percurremus. Denique sextum Canonem Nicænum eruditorum concertationibus celebrem explicabimus, & Ecclesiarum suburbicariarum limites figemus.

§. I.

De nomine Metropoleos & Metropolitani.

VOcabulum hoc μητρόπολις à quibusdam derivatur ἀπὸ τῆς μήτρας καὶ πόλεως, hoc est à *vulvà & urbe*, quasi illa sit, *urbs matrix*, ex qua coloniæ deductæ sunt; atque hoc sensu usurpatur à Thucydide. *lib.* 3. *hist.* Isidorus & Gratianus Metropolim dictam esse putant à mensurâ, quod omni verisimilitudine caret. Cæteris igitur melius μητρόπολις est quasi μήτηρ πόλις, *urbs mater*, prima & præcipua reliquarum veluti mater. Hoc sensu Athanasius *in Ep. ad solit.* urbem Romam totius Romaniæ, hoc est imperii metropolim vocat, μητρόπολις ἡ ῥώμη τῆς ῥωμανίας, id est urbs prima ac præcipua totius imperii caput; Ita etiam Eusebius *lib.* 4. *hist. cap.* 1. Lugdunum & Viennam urbes Galliæ metropoles appellat, id est urbes, ut ipse ait, præstantes & præ cæteris insignes. Quoniam verò in unaquaque Provincia urbs est aliqua, quæ inter cæteras eminet, hæc dicta est Metropolis τῆς ἐπαρχίας, seu simpliciter Metropolis.

Hinc μητροπολίτης seu Metropolitanus propriè is est qui μητροπόλεως civis est. Usus tamen obtinuit ut Metropolites tantùm is dicatur, qui primariæ urbi præest; & idcirco totius Provinciæ curam aliquam gerit. Episcopus ergo Metropolitanus is dicitur, qui primæ urbi alicujus Provinciæ præpositus est, ac propterea quibusdam

dam præ cæteris & in cæteras privilegiis ac juribus fruitur. Hac voce isto sensu usa est Synodus Nicæna *can.* 4. Post eam verò eodem sensu frequentissimè occurrit, tum in Synodorum Decretis, tum in Scriptorum Ecclesiasticorum operibus; at ante Concilium Nicænum nullibi, ut puto, hoc sensu reperitur.

Præterea animadversione dignum est quasdam fuisse Metropoles nomine tantùm, quæ nullum jus Metropoliticum habebant, sed solum honorem: sic Nicænus Episcopus act. 13. Conc. Chalcedonensis tom. 4. Conc. col. 716. nomen Metropolitani obtinet, & præponitur cæteris Episcopis Provinciæ honore solummodò, ita ut subjaceat sicut & cæteri Antistiti Nicomediensi: ita etiam Chalcedonensis, & Berytensis Episcopi, honorem tantùm nomenque Metropoliticum obtinebant.

§. II.

De nomine Primatis.

PRimas is dicitur, qui primum ac præcipuum locum alicubi obtinet, sicque cùm in Republica, tum in variis hominum collegiis fuêre quidam olim Primates; ità etiam Synodi Christianorum suos habuêre προεστῶτας, id est Præsidentes ac Primates, verùm Primates perpetui iidem olim fuerunt ac Metropolitani.

Sic Canone Apostolico 34. sancitur, ut Episcopi uniuscujusque gentis agnoscant eum, qui *in eis primus est, & existiment ut caput.* Hunc Canonem de Metropolitanis intellexit Antiochena Synodus.

In Concilio Carth. 2. Can. 12. *Placuit omnibus, ut inconsulto Primate cujuslibet Provinciæ tam facilè nemo præsumat, licet cum multis Episcopis in quocumque loco sine ejus, ut dictum est, præcepto Episcopum ordinare.* Hic absque dubio qui Metropolitanus est, Primas appellatur, non secus ac Canone 7. & 10. Concilii Carthag. 5. Eadem vox sæpiùs eadem significatione occurrit in Cod. Can. Ecclesiæ Africanæ Can. 17. 28. 86. 100. 120. 121. 125. & 127. Item in Concilio Taurinensi Canone 2. Metropolitica dignitas Primatus appellatur. *Illud deinde inter Episcopos urbium Arelatensis & Viennensis, qui de Primatus apud nos honore certabant, a sanctâ Synodo definitum est, ut qui ex eis approbaverit civitatem suam esse Metropolim, is totius Provinciæ primatum obtineat.* Ita etiam S. Leo Ep. 53. quæ in edit. Quenellii

est

est 80. *non convellantur*, inquit, *Provincialium jura Primatuum*, id est Metropolitanorum; Statim enim subdit, *nec privilegiis antiquitus institutis Metropolitani fraudentur Antistites.* Hæc autem profert eo quod Anatolius in locis Patriarchatui suo subditis Metropolitanos Episcopos proprio jure spoliasset. Idem Ep. 91. Theodorum reprehendit quod cùm Metropolitano suo primitùs de quæstione sibi propositâ non contulisset, *quia*, inquit, *in causis quæ ad generalem observantiam pertinent, nihil sine Primatibus oportet inquiri.*

Concil. Tolet. anni 610. tom. 5. Concil. col. 1624. Toletanum Metropolitanum Primatem appellat. Denique Nicolaus I. in appendice Ep. Epist. 5. t. 8. Conc. col. 419. Metropolitanum appellat Primatem Provinciæ.

Hæc est vocis illius antiqua significatio, quæ posteà mutata est, sæculis namque posterioribus Primas à Metropolitano distingui cœpit, huncque titulum arrogarunt sibi præcipuarum quarumdam sedium Episcopi: quo sensu vox ista sæpiùs legitur in Pseudoepistolis primorum Pontificum & ingenuinis posteriorum. Atque hunc titulum habuerunt plures in Occidente magnarum urbium Episcopi, quibus quædam supra cæteras Ecclesias prærogativæ sunt attributæ. Sic apud nos Lugdunensis Galliæ Primas dicitur & hoc honore nunc fruitur.

§. III.

De nomine Archiepiscopi.

VOx græca Ἀρχιεπίσκοπος aliquem inter Episcopos primarium sonat, quemadmodum Archidiaconus primum significat Diaconorum, & Archimandrita primum Monachorum: quapropter vocabulum istud olim non passim, ut nunc fieri solet, usurpabatur, sed eximiis tantùm ac primis Episcopis & quidem rarissimè tribuebatur. Nullibi ante quartum sæculum legitur; occurrit semel apud Athanasium in catalogo quem Meletius Alexandro Episcopo dedit, in quo sic habetur *Joannes jussus ab Imperatore, ut una esset cum Archiepiscopo*, μετὰ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου.

Deinde Epiph. hæresi 68. quæ est Meletianorum, Archiepiscopi

nomen sæpiùs Alexandro Alexandrino tribuit. *Meletius quidam*, inquit, *in carcere detentus erat...... Petro Alexandrino Archiepiscopo...... videbatur autem & Meletius præminere inter Episcopos Ægypti, ut qui secundum locum habeat in Archiepiscopatu post Petrum.* Et infra, *quando enim videret Petrus Archiepiscopus.* Et post alia, *pauci ad Petrum diverterunt Archiepiscopum.* Et hæresi 69. *quotquot enim in Ecclesiâ Alexandrinâ Catholicæ Ecclesiæ sunt, sub uno Archiepiscopo sunt.* Et infra, *Meletius etiam Archiepiscopus ex Thebaide*; Item, *Archiepiscopus Meletius in Ægypto, verum subditus Alexandrino.* Porrò licet in rebus Meletii enarrandis graviter hic aberret Epiphanius, ex iis tamen colligere est vocem Archiepiscopi hoc tempore in usu fuisse, eoque significari insignem quemdam inter alios Episcopum, qui cæteris quodammodò præesset. Denique eodem sæculo Marcellinus & Faustinus Presbyteri in libello precum ad Imperatores, Damasum vocant Archiepiscopum, *Eodem*, inquiunt, *tempore gravis adversus nos inhorruerat persecutio incitante Damaso egregio Archiepiscopo.*

Verùm usitatior posteà fuit quinto sæculo vox ista, & paulò latius extendi cœpit, sic Act. 1. 2. & 6. Concilii Ephesini non semel *Archiepiscopus* appellatur *Cælestinus* Romanus Episcopus, & sæpissime Cyrillus Alexandrinus, qui hunc titulum ferè semper Epistolis suis præfigit. Eumdem quoque Joanni Antiocheno tribuunt Orientales in Pseudo-Synodo Ephesinâ. Et Soz. lib. 2. Cap. 7. Simeonem Ctesiphontis & Seleuciæ nobilissimarum Persidis Urbium Antistitem Archiepiscopi nomine insignit.

Idem titulus Leoni sæpius tribuitur in inscriptionibus Epistolarum, quæ Concilii Chalcedonensis actis præmittuntur; Sed ibi videtur additus, cum ipse Leo nomen tantum Episcopi in posterioribus Epistolarum inscriptionibus assumat. In Concilio Constantinopolitano adversus Eutychem sæpissimè Flavianus Archiepiscopus appellatur. In Chalcedonensi idem titulus tribuitur Leoni, Anatolio, Dioscoro, Cyrillo, Maximo Antiocheno, Juvenali Hierosl. Proclo, & præter hos Thalassio Cæsareensi in Ep. Imperatoris ad Dioscor. col. 110. tom. 4. Conc. *Anastasio Thessalonicensi*. Act. 3. Conc. denique Act. 10. col. 677. Maximus Paschasinum & Lucentium Leonis legatos Archiepiscopos vocat. *Sicut*, inquit, *visum est sanctissimis Archiepiscopis qui locum sanctissimi Archiepiscopi Leonis retinent.*

Apud

Apud Evagrium & in Novellis sæpius Archiepiscopi nomen occurrit: sed vix aliis tribuitur quam Romano, Antiocheno, Alexandrino, Constatinopolitano; atque etiam interdum Hierosolymitano, Ephesino, & Thessalonicensi.

In Concilio Constantinopolitano, anni 536. non modò hoc nomine Leo & Mennas insigniuntur, sed & Act. 5. Epiphanius Tyri & Isaacus Apameæ, eodem Epitheto non rarò decorantur.

Liberatus in Breviario Cap. 5. Capreolum Carthaginensem, Joannem Antiochenum, Rufum Thessalonicensem, Juvenalem Hierosolymorum, & Flavianum Philippi Archiepiscopos appellat: quinetiam Cap. 17. generatim ait Petrum Moggum eâ conditione in sede permansisse, *ut susciperet Henoticon principis, & litteras mitteret Acacio & Simplicio Romano & cæteris Archiepiscopis.*

Item in Conc. 5. œcum. Archiepiscopi nomen Episcopis Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, Hierosolymitano, & collat. 2. tom. 5. Conc. col. 431. & sequentibus, Benenato Justinianeæ Episcopo tribuitur.

Gregorius Magnus Archiepiscopi titulo insignit Anastasium Corinthi lib. 1. Ep. 26. Januarium Calaritanum lib. 1. Ep. 62. & 81. & lib. 2. Ep. 34. Marinianum Ravennensem lib. 7. initio & Ep. 50. Indict. 2. Eusebium Thessalon. lib. 1. Indict. 2. Ep. 6.

In sequentibus Conciliis usque ad sæculum octavum iisdem & aliis tantùm insignibus Metropolitis tribuitur, ut Tyrio, Nicopolitano, Corinthio, Ravennensi, Salonitano, Aquileiensi, Carthaginensi, &c.

At post hæc tempora promiscuè usurpari cœpit de omnibus Metropolitis, atque etiam aliquando datus est nonnullis Episcopis, qui Metropolitico jure minimè fruebantur. Unde factum est, ut apud Græcos recentiores longè plures essent Archiepiscopi quàm Metropolitani: quia scilicet simplicibus Episcopis speciosum Archiepiscopi nomen sibi vindicare haud difficile fuit: at subjectas aliis Ecclesias sibi subdere non ita facile. Hac de causâ occurrunt etiam in Italiâ nonnulli Archiepiscopi, ut in tractu Neapolitano, Rossanensis, Lancianensis, & Nazarenus, itemque in Sardinia Arborensis, quibus nulli subsunt Episcopi.

§. IV.

§. I V.

De nomine Exarchi.

Ἔξαρχος à Græcis dicitur Inceptor, Dux, & Princeps alicujus rei, hinc apud Homerum & alios prophanos Præcentor dicitur ἔξαρχος, & Philo eum qui inter Therapeutas præcinebat ἡγέμονα καὶ ἔξαρχον vocat circa finem lib. de vitâ contemplativâ pag. 902. Sic Exodi 15. v. 2. ubi habetur in vulgatâ, *præcinebat autem Maria*, 70. habent ἐξῆρχε δὲ αὐτῶν μαρία, quæ propterea dicitur à Philone in vitâ Mosis mulierum ἐξάρχη: in eundem sensum recidit quod is, qui chorum ducit, dicitur ἔξαρχος, verum hæc acceptio omnino aliena est à proposito.

Propiùs ad illud accedit quod Plutarchus in Numâ summum Pontificem ἔξαρχον ἱερέων appellat. Ab hoc sensu non multum abludit vulgata vocis hujus acceptio, secundum quam Exarchus dicitur is qui Diœcesi, hoc est pluribus Provinciis præest. Hoc sensu Ibas Edessenus in Concilio Berytensi, cujus acta referuntur act. 10. Conc. Chalcedonensis, ait se cum Cyrillum anathematizavit secutum esse Exarchum suum Joannem Antiochenum, τῷ ἐξάρχῳ μου ἐξηκολούθησα, & posteà, *ego cum meo Exarcho & orientali Concilio abnegabam*. Item in Concilio Antiocheno cujus acta referuntur ibidem act. 14. col. 745. dicit Stephanus Epiphaniæ Athanasium Episcopum Perrhæ vocatum ab ἐξάρχῳ orientalis Diœcesis non venisse.

In Canonibus Concilii Chalcedonensis apertè ἔξαρχος distinguitur à Metropolitano, & ille præesse dicitur Diœcesi Can. 9. *Si quis Episcopus vel Clericus controversiam habeat Diœcesis Exarchum adeat*, & Can. 17. *Si quis injuriâ afficiatur à proprio Metropolitano, apud Exarchum Diœcesis, vel Constantinopolitanam sedem litiget.*

Posthac eodem plane sensu occurrit in Concilio 6. œcum. tom. 6. Concil. col. 1029. ubi Philatlethes Cæsareæ & Theodorus Ephesi Exarchi nomen assumunt, hic Asianæ, ille Ponticæ Diœceseos.

Itaque ἔξαρχος propriè is est, qui Diœcesi, hoc est pluribus provinciis præest. Aliquando tamen nomen istud simplicibus

Metro-

Metropolitanis tributum legitur, sic pro Metropolitano sumitur in Græco Canone 6. Conc. Sardicensis, & Evagrius lib. 4. c. 11. ἐξάρχους vocat Metropolitanos, quos à Patriarchis Dioeceseos, hoc est veri nominis Exarchis distinguit, *uniuscujusque*, inquit, *Dioeceseos Patriarchæ inter se consenserunt, & singularum urbium Episcopi Exarchos suos secuti sunt*. At apud Græcos recentiores titulus Exarchi pluribus Metropolitanis tribuitur, ut Ancyrano, Ciziceno, Sardensi, Nicomediensi, Nicæno, Chalcedonensi, Larisseno & similibus, ut videre est in notitiâ Andronici; quinetiam in Concilio Constantinopolitano sub Menna, Dalmatius Abbatum Primicerius Exarchus dicitur Monachorum urbis regiæ, quem titulum adhuc retinet is, cui cura Monachorum est commissa, à Patriarchâ Constantinopolitano demandatur. Eumdem titulum sibi vindicavit Thomas Episcopus in Conc. Constantin. adversus Photium anno 869. Mitto quod Conciliorum Præsides ἔξαρχοι dicebantur, ut videre est in Conc. Ephesino act. 6. relat. ad Imperatorem tom. 3. Conc. col. 766. Theodorit. lib. 2. cap. 22. Evagr. lib. 1. cap. 10.

§. V.

De nomine Patriarchæ.

PAtriarchæ vox quoque Græca est, quæ primum Patrum denotat, seu aliquem inter Patres insignem: reperitur apud Tobiam, c. 6. v. 20. *Secunda nocte in copulatione sanctorum Patriarcharum admitteris:* nihil tamen simile legitur in Græco. Extat eadem vox Paralip. 8. v. 28. *hi Patriarchæ & cognationum principes*, apud Septuaginta οὗτοι πατριῶν ἄρχοντες, id est *prima ac præcipua familiarum capita*. Eodem sensu reperitur apud 70. Numer. cap. 8. v. 2. cap. 31. v. 16. & cap. 32. v. 28. nec non 36. v. 1. 1 Paralip. cap. 7. v. 40. &c. 9. v. 9. Esdræ 3. v. 12. ibi sic describuntur ἄρχοντες τῶν πατριῶν οἱ πρεσβύτεροι οἳ ἴδοσαν τὸν οἶκον τὸν πρότερον ἐν θεμελιώσει αὐτοῦ. In novo Testamento eadem voce Judæorum Primores denotantur. Sic Act. 2. v. 29. David Patriarcha dicitur, & cap. 7. v. 10. de filiis Jacob idem dicitur. Heb. 7. v. 4. de Abra-

ham. Eodem denique sensu vox ista sæpissimè apud sanctos Patres & Ecclesiasticos Scriptores occurrit.

At Patriarchæ nomen prout dignitatem aliquam significat, primùm in usu fuit apud Judæos, qui post eversam Hierosolymam aliquos habuere Principes, quos Patriarchas appellare solebant. Nominat quemdam ejusmodi Patriarcham Hellelum nomine Origenes, teste Hier. in lib. 1. adversus Ruffinum c. 3. tom. 2. De his sic loquitur Epiphan. hæresi 30. *sunt autem hi post Patriarcham Apostoli appellati*, & infrà, *Patriarcha autem illo tempore Hellel erat.* Et mox, *ex genere verò Gamaliel erat, qui apud ipsos* (Judæos) *Patriarcha fuit.* In Codice Theodos. lib. 16. tit. 8. non rarò fit mentio Patriarcharum illorum, qui primum inter Judæos locum obtinuerunt.

Ejusmodi Patriarchas posteà sublatos innuere videtur Theodoritus in Dialogo 1. *Judæorum*, inquit, *Patriarchæ, qui ex Herode alienigenâ derivantur, ipsi quoque omnino interierunt, & tempus præteriit, in quo eorum principatus finem cepit.* Quanquam hîc fortasse per Patriarchas intelligit Archelaum, Philippum, Agrippam, & alios qui Herodi successerant ante urbis Hierosolymitanæ excidium.

Ab iisdem Judæis hoc nomen mutuati sunt Montanistæ, si fides habeatur Hier. Ep. 54. ad Marcellam, *apud nos* (Catholicos) *Apostolorum locum Episcopi tenent*, *apud eos* (Montanistas) *Episcopus est tertius, habent enim primos de Pepuza Phrygiæ Patriarchas, secundos quos appellant Cenones, atque ita in tertium ac pene ultimum locum Episcopi devolvuntur, quasi exinde ambitiosior Religio fiat si quod apud nos primum est, apud illos novissimum sit.* Inde non modò colligere licet, fuisse quosdam Patriarchas inter Montani discipulos, sed etiam nondum per id temporis Patriarchas in Ecclesia ab Episcopis fuisse distinctos, nullumque hujus nominis inter Christianos Antistitem extitisse: nihilominùs tamen ante hæc tempora Patriarchæ vox, in Ecclesiâ cœpit usurpari, sed primum omnibus passim Episcopis accommodata est; deinde verò Exarchorum fuit propria, ac postremò solis tribus aut quinque primarum orbis Romani urbium Episcopis reservata fuit, quod in sequentibus demonstraturi sumus.

S. Gregorius Nazianzenus bis Patrem suum Nazianzi modicæ urbis Episcopum, Patriarcham vocat, orat. 20. & 41. itemque in

orat.

orat. 72. ad Patres 150. Concil. Conſt. *an non*, inquit, *publicas Presbyterorum Epiſcoporum, aut ut aptiore verbo utar, πατριαρχῶν cædes.* Epiſcoporum & Patriarcharum nomen hîc ſynonymum eſt: nullus enim ex iis qui poſteà dicti ſunt Patriarchæ, occiſus fuerat in perſecutione Conſtantii, de qua loquitur hoc in loco Nazianzenus.

Gregorius Nyſſenus orat. de magno Epiſcopo tom. 3. pag. 589. Epiſcopos alloquens, *Videte*, inquit, *iſtos Patriarchas, omnes iſti filii noſtri Jacobi ſunt.* Cæterum hîc tantùm videtur nomen Patriarchæ, Jacobi filiis proprium, Epiſcopis per comparationem accommodare. Eodem quoque modo Nazianz. in fine carminis de Epiſcopis ad diviſionem terræ ſanctæ alludere videtur, cùm ait Epiſcopis. *Inſolentes eſtote, Patriarchias inter vos diſtribuite, magnus hic mundus vobis cedat.* Fortaſſe etiam alludit ad diviſionem Diœceſeon à Concilio Conſtantinopolitano primo, cujus hic Epiſcopos ſugillat, ſancitam, quamvis Concilium Patriarchatus voce non ſit uſum.

Diverſo prorſus modo nomen Patriarchæ uſurpat Baſilius, reprehendit enim Ep. 412. & ſequentibus quemdam Glycerium Diaconum, *quod is neglecto Diaconatus officio virginibus ad ſe adductis Patriarchæ habitum & nomen aſſumpſiſſet, non ex aliquâ ſucceſſione aut pietatis ſtudio ad id inductus, ſed hanc vitæ rationem victus gratiâ ut alii aliam artem amplectens.* Enimverò Patriarchica illa dignitas quam ambiebat iſte Diaconus, nihil aliud erat quam quoddam imperium in iſtas mulieres, quas ſibi ille ſociabat, cum Monaſticæ vitæ inſtituto conjunctum. Hinc idem Baſil. Ep. 414. *eumdem Glycerium reprehendit quod Monachorum cœtum infamiâ & dedecore afficeret*, minaturque ſe illum de gradu Diaconi dejecturum, *unà cum choreis & ſtola quibus Juvenculas ducebat, non ad Deum, ſed ad perniciem.* Itaque Patriarchæ ejuſmodi erant aliqui Monaſticam vitam profitentes, qui mulieres quaſdam ſibi devinciebant, variaque illis ad vitam ſpiritualem præcepta tradebant, ut & nunc quoque facere ſolent non pauci Monachi, quos non ineptè Patriarchas dixeris. Sic etiam Palladius in vit. Chryſoſt. Theophilum per deriſum Patriarcham appellat.

Primus igitur Patriarcharum nomine Exarchos videtur intellexiſſe Socrates *lib.* 5. *cap.* 8. ubi explicans Concilii Conſtantinopolitani 1. de diviſione Diœceſeon Canonem 2. hæc ait: *Patriarchas*

 conſti-

constituerunt Provinciarum divisione factâ: & infra, *Ac Nectarius quidem urbem regiam & Thraciæ Provincias sortitus est, Helladius verò qui Cæsareæ Cappadociæ post Basilium erat Episcopus, Ponticæ Diœcesis Patriarchatum obtinuit, & unà cum illo Basilii frater Gregorius Episcopus Nyssæ, quæ ipsa urbs est Cappadociæ, & Otreius Episcopus Melitinæ in Armeniâ. Asianæ autem Patriarchatum sortitur Amphilochius Iconii, & Antiochus Antiochiæ Pisidiæ Episcopus. Ægypti Ecclesiarum administratio Timotheo Alexandrino Episcopo attributa est. Orientis autem regimen Episcopis illius regionis commiserunt, Pelagio scilicet Laodiceæ & Diodoro Tarsi Episcopo, servatâ tamen prærogativâ,* (sive privilegiis τὰ πρεσβεῖα) *Antiochensi Ecclesiæ, quam quidem prærogativam Meletio præsenti tradiderunt: porrò decreverunt ut si necessitas posceret, Provinciæ cujusque negotia Provincialis Synodus dijudicaret, quæ quidem Imperator consensu suo comprobavit.* Hanc posteà Canonis 2. Constantinopolitani expositionem à Socrate traditam vindicabimus; interim advertisse sufficiat eum nomine Patriarchæ & Patriarchatus non intelligere tantùm tres præcipuas Romani Imperii sedes, aut illarum Episcopos, sed illos omnes qui Diœceseon curam habebant. Idem lib. 7. cap. 31. ait *Antonium quemdam Episcopum Germæ, in Macedonianos sævisse, mandatum Patriarchæ Nestorii defensionis loco prætexentem.* Verùm non solus Socrates Patriarchæ nomen pro Diœceseos Præside usurpavit, sed eodem sensu in Conc. Chalcedonensi legitur; at tom. 4. Con. col. 337. Gloriosissimi Judices & amplissimus Senatus dixerunt: *Si placet vestræ reverentiæ sanctissimi Patriarchæ singularum Provinciarum eligentes singulos, aut binos suæ quisque Provinciæ in medium transeuntes & communiter de fide tractantes.* Nemo autem *nescit fuisse in Orientali Imperio quinque Diœceses quarum præcipui Episcopi Patriarchæ hic appellantur.* Quapropter actione 5. col. 560. nomine Imperatoris præcipitur, ut ex singulis quibusque Diœcesibus Orientali, Asianâ, Ponticâ & Thracensi (omittitur Ægyptiaca quia illius Patriarcha fuerat depositus) necnon ex Illyrico Episcopi conveniant, & de fide cum Anatolio Legatisque Romanis tractent. Unde sequitur Patriarchas illos, quos in unum primò convenire jusserant Judices istarum Diœceseon Exarchos fuisse.

At non orientalibus modò Patriarchæ nomen tributum, hoc in Concilio legitur, verùm etiam Leoni Romano Pontifici, tum ab

ab Imperatore in Epistolis ad Valentinianum & Placidiam col. 58. tum ab Episcopis act. 1. ejusdem Concilii; quod refertur quoque ab Evagrio lib. 2. c. 18. Item act. 3. col. 405. & 412. ab Ischyrione, Athanasio, & Sophronio, idem beatus Leo vocatur Archiepiscopus & Patriarcha Oecumenicus. Denique Martianus in Epistolâ post Concilium part. 3. col. 861. Leonem appellat *Patriarcham sedes Apostolicæ maximæ Romæ.* Ità primum à Græcis Patriarcha dictus est Romanus Pontifex, nam inter Latinos nullum invenio, qui circa illud tempus Romanum Pontificem Patriarcham dixerit, nec ullum Antistitem Romanum qui hunc sibi titulum arrogarit.

Evagrius lib. 3. cap. 6. ait à Timotheo restitutum fuisse *Ephesinæ Ecclesiæ jus Patriarchicum, quod illi ademptum fuerat a Chalcedonensi Synodo*, & lib. 4. cap. 4. ait Justinum Imperatorem litteras misisse de Severo ad singulos Patriarchas. Ex quibus constat Evagrii tempore Patriarcharum nomen illorum omnium fuisse commune qui Diœcesibus præerant: quod etiam clarius fiet ex lib. 4. cap. 7. ubi ait, *uniuscujusque Diœceseos Patriarchæ inter se consenserunt, & singularum urbium Episcopi Exarchos suos secuti sunt*, id est Metropolitanos, ut observavimus anteà, & cap. 7. lib. 6. ait omnes, qui *ubique sunt Patriarchas, partim per se, partim per Legatos adfuisse quæstioni* de absolutione Gregorii Antiocheni.

In Africa primus Vandalorum Episcopus Patriarchæ nomen assumpsit, quæ vox à Catholicis Episcopis in collatione Carthaginensi cum risu excepta fuit, ut testis est Victor de persecutione Wandalica lib. 2.

In Codice & Novellis Justiniani sæpius nomen Patriarchæ tribuitur Romano, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano, aliquando tamen generaliùs de Diœceseon Exarchis intelligitur, ut Novell. 3. c. 2. Cod. lib. 1. tit. 3. c. 47. tit. 46. c. 34. Novell. 6. c. 3. Epilog. Novell. 7. & Epilogo Novellæ 123. c. 22. 23.

Athalaricus Ep. ad Joannem 2. apud Cassiodorum lib. 9. Epist. Ep. 15. vetat ne pro ordinatione Pontificis Romani, plusquam tria millia solidorum exigantur. *Alios verò Patriarchas.... intra duo millia solidorum jubet expendere, in civitatibus autem suis tenuissimæ plebi non amplius quam quingentos solidos se distributuros*

esse cognoscant.... vos autem, inquit, qui Patriarcharum honore reliquis præsidetis &c. quapropter si quis Apostolicæ Præsulem Ecclesiæ vel Patriarcharum Episcopum &c. Athalaricum per Patriarchæ vocem universos Episcopos intelligere luce clarius est, horum autem Episcopum dicit Romanum Pontificem, quia cœteris Italiæ Episcopis præerat; atque hinc in fine Epistolæ, hæc ait: *vos quoque hoc universis, quos Deo propitio regitis, Episcopis intimate.*

In Concilio Constantinopolitano anni 536. tribuitur Patriarchæ nomen Episcopis Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, & Hierosolymitano, nec non Epiphanio Tyri Episcopo actione quinta.

In Concilio 5. œcumenico tribuitur Romano, Constantinopolitano, Antiocheno, Alexandrino in 1. & 2. collatione: nam hic in cæteris vulgò Archiepiscopi nomine insignitur. Item actione 8. Hierosolymitano idem titulus tribuitur.

Post hæc in oriente vix nomen Patriarchæ aliis quam quinque tributum leges. Romano nempe, Constantinopolitano, Alexandrino, Antiocheno, & Hierosolymitano.

At in Galliis nomen Patriarchæ præcipuis Metropolitanis aliàs Primatibus aliquando concessum legitur. Gregorius Turonensis lib. 3. hist. cap. 20. Nicetium Lugdunensem Patriarcham vocat. Itemque Concilium Matisconense anni 585. Priscum ejusdem sedis Episcopum t. 5. Concil. col. 980. *cum omnibus consacerdotibus eorum, Priscus Episcopus Patriarcha dixit.* Item Desiderius Cadurcensis Sulpitium Bituricensem, & Paulus Diaconus Callistum Aquileiensem Patriarchas nominant. Hincmarus Rhemensis in lib. Capit. 55. cap. 17. Patriarchas & Primates non distinguit.

Notandum insuper apud varias gentes illum Episcopum dictum esse Patriarcham, qui primum inter hujus gentis Episcopos locum obtinet, quapropter Nicolaus in responsis ad consulta Bulgarorum resp. 72. de ordinatione Patriarchæ Bulgari, hæc ait: *requisistis*, inquit, *si liceat in vobis Patriarcham ordinari... cum incremento divinæ gratiæ fuerit ibi Christianitas dilatata, & Episcopi per singulas Ecclesias ordinati, tunc eligendus est inter eos unus, qui si non Patriarcha, certè Archiepiscopus appellandus sit.* Et respons. 73. à quo *sit Patriarcha ordinandus quæritis* &c. *vos tamen sive*

Pa-

Patriarcham, sive Archiepiscopum, sive Episcopum vobis ordinari postuletis &c.

Ejusmodi Patriarchas habent qui sunt in oriente Christiani, in quo præter eos qui propriè dicuntur Græci, qui quatuor Patriarchas Constantinopolitanum, Alexandrinum, Antiochenum, & Hierosolymitanum retinuerunt: singulæ hæreses suos numerant Patriarchas.

Suum habent Jacobitæ, suum Maronitæ; uterque Antiocheni nomen assumit. Cophtorum Patriarcha Alexandrinus dicitur & Alexandriæ sedet. Abyssini Patriarcham habent, qui toti Æthiopiæ præest, licet Cophtensi Patriarchæ sit quodammodo subjectus. Præter hos Georgii Archiepiscopum habent αὐτοκέφαλον & nulli subjectum. Armenii duos habent œcumenicos Patriarchas. Prioris sedes est Arard urbs Armeniæ. Alterius Cis urbs Caramaniæ, sed de his plura dicendi non est locus.

§. VI.

An Metropolitica aut Patriarchica dignitas fuerit à Christo, vel Apostolis instituta.

PRæmissis iis quæ ad elucidationem vocum necessaria erant, sine quibus obscura fuisset tota nostra disputatio; ad eas quæstiones veniendum est in quibus de rebus ipsis controvertitur. Inter eas illa primum tenet locum, quæ de origine & institutione Metropolitanorum & Patriarcharum moveri solet. Sunt enim nonnulli qui Metropoliticam & Patriarchicam dignitatem velint à Christo institutam fuisse: alii ab Apostolis id factum esse suspicantur; quam sententiam tuetur Petrus de Marca; utramque nos opinionem parum verisimilem esse censemus.

Et primum Metropoliticam aut Patriarchicam dignitatem à Christo institutam fuisse merum commentum est, quod ne verisimilitudinis quidem umbram habet. Christus enim non extra Judæam prædicavit, nec ullas gentilium urbes, quamdiu vixit, vel per se, vel per suos ad fidem convertit: dici ergo non potest eum de facto Metropoles & Patriarchias instituisse. Dici quidem posset eum Apostolis præcepisse ut post conversionem gentium, Metropolitanos & Patriarchas instituerent, sed hoc gratis fingitur,

nec

nec extat ullum ejuſmodi præceptum, ſive in ſacris litteris, ſive in antiquorum Patrum monumentis. Et ſane ut à prima Eccleſiæ inſtitutione exordiar, Apoſtoli præcipuas orbis partes peragrarunt, nulli aut urbi aut loco addicti. Apoſtolis plures acceſsere comites, ejuſdem laboris ac miniſterii participes, quales Paulus, Barnabas, Creſcens, Timotheus: illi innumeras penè Eccleſias fundarunt, & ut inquit Clemens Romanus in Epiſtola ad Corinthios, tam eorum qui crediderunt quàm qui credituri erant, *Epiſcopos & Diaconos conſtituerunt.* Ubi vero illi è vivis exceſſere qui ab ipſis Apoſtolis conſtituti erant, in defunctorum locum *ab aliis celebribus viris cum conſenſu totius Eccleſiæ*, novi, tùm Epiſcopi, tùm miniſtri conſtituti ſunt.

Fatendum eſt quidem Apoſtolos in aliquibus locis diutiùs eſſe demoratos, vel quia ita poſcebat Eccleſiarum illarum in quibus degebant ſtatus, vel quia jam ſenio confecti ſatis multas Eccleſias fundarunt. Sic Joannes extremo vitæ tempore Epheſi ſubſtitit, unde Eccleſias Aſiæ regebat, cæteris Epiſcopis Apoſtolicâ dignitate ſuperior, vel denique quia Eccleſias quaſdam præ cæteris elegerant, in quibus mori voluerunt, ut Petrus & Paulus Romanam. Negari quoque non poteſt, quin Apoſtoli cæteris quos conſtituerant Epiſcopis quodammodo ſuperiores fuerint, ut de Paulo videre eſt qui Corinthios tanta authoritate reprehendit; ſed de his non eſt quæſtio, hoc unum controvertitur utrum Apoſtoli aliquibus Eccleſiis à ſe fundatis illarumque Epiſcopis peculiaria quædam jura aut privilegia, præ cæteris & in cæteras conceſſerint, illamque Patriarchatuum, Exarchatuum & Provinciarum diviſionem inſtituerint, quæ poſteà in uſu fuit, vel aliam certè ſimilem: ut autem conſtet an iſtud aliquâ ratione probari queat, examinanda ſunt argumenta quibus id aſtruit Petrus de Marca; cum enim nihil ille prætererierit eorum quæ in hujus ſententiæ gratiam dici poſſunt, ſi omnia ejus argumenta parum firma eſſe oſtenderimus, nemini dubium erit quin gratis omninò id dicatur.

Duo dicit Pariſienſis iſte Præſul c. 1. lib. 6. de concordia, alterum eſt, *Apoſtolos orbem Eccleſiaſticum in provincias diſtribuiſſe ad exemplum diſpoſitionis civilis.* Alterum eſt, *Apoſtolos cum Eccleſias diſtribuerent in provincias, in animo habuiſſe ut in iis corpus Epiſcoporum ſtatueretur ſub præſidentiâ Epiſcopi Metropoleos.*

Pri-

Primam propositionem probat auctoritate Sanctorum Petri & Pauli, quorum primus scribens ad novos Christianos Ep. 1. cap. 1. compellat eos per Provincias Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Bithyniæ, & Asiæ. Alter verò distinguit Ecclesias Macedoniæ & Asiæ. Verùm hæc ratio non probat Ecclesiarum in Provincias distributionem ab Apostolis institutam fuisse. Sed tantum distinctas fuisse Ecclesias, propter distinctionem urbium & provinciarum. Ecclesiæ quippe nihil aliud sunt quam fideles *, cum ergo fideles in variis provinciis degerent, non poterat melius designare Petrus illos ad quos scribebat, quam provinciarum istarum nominibus. Alteram propositionem probat Marca ex illo Pauli Ep. ad Tit. c. 1. *reliqui te Cretæ ut constituas Presbyteros. Ecce*, inquit Marca, *Metropolitani institutionem*, hæc est præcipua hujus scriptoris ratio, quæ tamen admodum levis est. Si quid enim valeat, probabit Apostolos Metropolitanos fuisse illarum omnium provinciarum in quibus Episcopos ordinabant; Deinde libenter agnosco Titum toti Insulæ præfuisse; sed inde inferri nequit Metropoliticam dignitatem ab Apostolis institutam fuisse, hoc enim privilegium erat Tito peculiare, nec ulli sedi aut urbi alligatum. Denique Presbyteros illos à Tito institutos Episcopos fuisse non omnino certum est: fortè unus erat in Creta Titus Episcopus, cæteri omnes Presbyteri tantum. Nec refert quod statim Presbyteros istos Episcopos dicat Paulus: nomen enim Episcopi tam potest convenire Presbytero curam animarum habenti quam nomen Presbyteri Episcopo. Secundò idem ostendere conatur Marca ex eo quod in Asia, quoddam fuerit corpus Episcoporum in modum Provinciæ, ut colligitur ex Apocalypseos c. 1. ubi litteræ scriptæ sunt septem Angelis seu septem Episcopis Asiæ quorum unus erat Ephesinus. At quid istud ad propositum faciat vix perspicio? Inter omnes Episcopos Asiæ septem compellat Joannes in Apocalypsi, ergo instituta tum erat Metropolitica dignitas. Quomodo unum ex altero sequatur ego prorsus ignoro? Ejusdem generis est sequens argumentum. Paulus instruens Asianos *scripsit ad Ephesinæ urbis Incolas quæ Asiæ Metropolis est: Apostolum Ephesi commoratum esse per triennium in Actis legimus:* ergò instituta est ab ipso Metropolitica dignitas Ecclesiæ Ephesinæ. Hæc ego consectaria, tarditatem meam fateor, capere minimè possum. Nec magis est roboris in quarto argumento, *urbs*, inquit, *Corinthiorum Metropolis erat Achaiæ ut Florus annotavit: Ideo*

C igi-

* *Intellige nomine fidelium non solùm populum, sed cum eo Episcopum & Clerum; Ecclesia enim, ut inquit egregiè Cyprianus, est plebs* Sacerdoti adunata.

igitur Paulus Epistolam suam ad Corinthios scribit, non solum pro illis, sed etiam pro fratribus qui erant in Achaia: Ergo *nobile argumentum Metropolitici juris à Paulo observati colligitur ex ejus Epistolà ad Corinthios.* Concedamus Marcæ Paulum Epistolam ad Corinthios scripsisse, tum Corinthiis, tum Achaïæ fratribus, quia Corinthus erat urbs Metropolis Achaïæ; at quo pacto inde conficiet propositum fuisse Paulo ut Corinthi Episcopus Metropolitica jura in omnem Achaïam obtineret? Quippe Epistolam quam universis Achaïæ Civibus scribebat, inscripsit ad Corinthios, quia urbs illa notior erat, & facilè poterat Corinthiorum operâ ad Achæorum omnium notitiam pervenire. Idem esto responsum ad simile exemplum ex Epistolâ ad Thessalonicenses petitum, in quâ Paulus simul ad omnes Macedoniæ fratres scribit. Hæc etenim, & alia ejusmodi probant tantùm illas urbes, in quibus erant sitæ Ecclesiæ Metropoles fuisse necnon primas ac maximas totius Provinciæ, at Ecclesias ipsas Metropoliticas fuisse minimè demonstrant. Ex dictis intelligere est quàm leves sint eæ rationes, quibus impulsus Marca Metropoliticam dignitatem ab Apostolis institutam esse, seu potius ex illis fluxisse opinatus est.

Nec magis probabilem Patriarchatuum institutionem afferunt ii qui volunt eas sedes esse Patriarchicas quas Petrus fundarat, atque hac de causâ Romanæ, Antiochenæ & Alexandrinæ Ecclesiis jura Patriarchica concessa esse volunt. Nam si inde repetenda esset Patriarchatuum dignitas, innumeræ forent Patriarchales sedes, quia innumeras Petrus fundavit & rexit Ecclesias; latum ergo discrimen est inter Apostolicam sedem & Patriarchalem: multæ etenim Ecclesiæ, quas Apostoli instituerunt & rexerunt, dici possunt, & olim dictæ sunt Apostolicæ, Patriarchicæ non item. Sic Tertullianus in lib. de Præscriptionibus, *percurre*, inquit, *Ecclesias Apostolicas, apud quas ipsæ adhuc Cathedræ Apostolorum suis locis præsidentur*, inter eas nominat, Corinthum, Philippos, Thessalonicam, Ephesum, quæ sedes Patriarchales nec sunt, nec unquam fuerunt. Quin etiam Hierosolymitana, in qua Christus tamdiu habitavit, in qua non modò Petrus, sed & cæteri Apostoli primis Ecclesiæ sæculis sederunt, Patriarchalis non fuit. Hanc tamen Aug. cont. litt. Pet. lib. 2. c. 5. Apostolicam facere & cum Romanâ comparare non veretur *. Alexandrina verò quam Marcus Petri Discipulus, non ipse Pe-

* *Non quod Ecclesia Hierosolymitana cum Romanâ coæquetur in Primatu & prærogativis, sed quod in antiquitate & tradita disciplinæ observantiâ comparari cum Romanâ quodammodo possit.*

Petrus fundavit, & rexit, secundum habuit inter Patriarchales sedes locum, quem deinceps Constantinopolitana obtinuit, ergo Patriarchalis dignitas non repetitur à dignitate eorum qui Ecclesiam fundaverunt, & primi rexerunt.

§. VII.

Quando, cur, & quomodo instituta fuerit Metropolitica dignitas.

NUllam inter Ecclesias & Episcopos prælationem, nullam Patriarchicam aut Metropoliticam dignitatem ab Apostolis propriè institutam fuisse jam demonstravimus. Inquirendum igitur est unde orta fuerit; eam enim antiquissimam esse nemo diffiteri potest. Res primum videtur ardua, sed ei qui paulo attentius antiquam Ecclesiarum distributionem consideraverit, nihil jam supererit difficultatis.

Nemo non novit Imperium Romanum in regiones & provincias distributum fuisse, & regionum ac provinciarum quasdam urbes Primarias fuisse, seu Metropoles, unde cæteræ totæ pendebant. Itaque cum ad eas ob civilia negotia provinciarum Incolæ convenirent, & inde tum judicia, tum etiam merces & cætera, ut fieri solet, petere solerent: simile aliquid in rebus Ecclesiasticis Christiani fecere, & sive cùm ordinandus aut deponendus erat Episcopus, sive cum aliqua divisio erat in Ecclesiâ, sive cum in commune de rebus Ecclesiæ deliberandum erat, cum jam non amplius superessent Apostoli, per quos hæc anteà componebantur, urbis Metropoleos Episcopum adire par fuit, idque paulatim per consuetudinem invaluit, ac tota Ecclesiarum distributio, ad formam Imperii facta est, urbesque Metropoles, Metropoles quoque fuerunt Ecclesiæ, & illarum Episcopus super universam provinciam potestatem habuit, tum ad ordinandos aut deponendos reliquos Episcopos, tum ad componenda Ecclesiarum dissidia, tum ad convocandas Synodos &c. ita tamen ut sine comprovincialium Episcoporum consilio nihil faceret. Hæc consuetudo Canonibus deinde confirmata est, totaque Ecclesia ad formam politici regiminis disposita & distributa est.

Eadem ratione urbes illæ quæ Diœceseos seu regionis alicujus,

pluriumque provinciarum erant capita, successu temporis quædam in cæteras jura obtinuêre. Demum in tribus præcipuis totius orbis Romani Civitatibus, Româ in occidente *, Antiochiâ in oriente, & Alexandriâ ad meridiem: tres præcipuæ fuerunt Ecclesiæ quæ primum inter alias honorem obtinuêre, successuque temporis quædam in illas jura, vel sibi vindicarunt, vel à Synodis concessa receperunt. His accessit posteà Constantinopolis quæ secunda mundi urbs evasit & Hierosolyma quæ hunc honorem non propter magnitudinem civitatis obtinuit, sed propter venerationem illius urbis in quâ primùm à Christo instituta fuerat Ecclesia, & ex quâ Evangelium ad cæteras orbis partes perlatum fuerat. Non alio pacto constitutas esse Metropoles pluribus argumentis demonstrari posset, nonnulla tantùm hîc proferemus brevitati consulentes.

Concilii Nicæni Canone 6. statuitur ut in prærogativâ & privilegiis Ecclesiarum τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, hoc est ut *antiqua consuetudo obtineat*, noverant igitur hujus Synodi Patres, hæc Ecclesiarum jura & privilegia non esse institutionis Apostolorum, sed ex consuetudine ortum habuisse. Ejusdem Concilii Canone 7. sancitum est, ut Æliæ Episcopo honoris prærogativa concedatur, *Metropoli* (Cæsareæ) *propriâ dignitate servata.* Quæ autem alia ratio Nicænos Patres potuit impellere ut Cæsareæ Metropoliticum jus potiùs quàm Æliæ conferrent? nisi quod illa erat Provinciæ Metropolis: hæc non item.

In Concilio Taurinensi statutum est illi totius Provinciæ *Primatum deberi qui suam civitatem demonstrasset esse Metropolim:* quia scilicet non aliunde Metropolitanæ Ecclesiæ dignitas reperitur quam ex ipsius urbis dignitate.

Unde factum est ut Episcopi Metropolitica jura ambientes Imperatores adirent, à quibus obtentâ Metropoleos in urbis suæ gratiam dignitate, Ecclesiastica etiam Metropoleon jura & Provinciæ ordinationes invadebant.

Sic Valens in odium Basilii Cappadociam in duas partes distraxit, unde secuta est Provinciarum quoque Ecclesiasticarum divisio, ut testis Naz. orat. 20.

In Concilio Chalcedonensi act. 4. Photius Tyri, & Eustathius Beryti inter se litigant de jure Metropolitico. Hic enim ab Imperato-

* *Ibi de Romanæ Sedis Patriarchatu agitur, non autem de ejus Primatu quem habet à Christo, non ex solius urbis amplitudine. Idem observandum ad finem §. 7. ejusdem Dissertationis, p. 22. & p. 39. ad finem, ac 40. initio.*

ratore Theodosio rescriptum per subreptionem obtinuerat, ut Berytus fieret Metropolis: quo impetrato Provinciarum Ecclesiasticarum divisionem in quadam Synodo Constantinopolitanâ fieri curaverat, & ordinationes multarum Ecclesiarum quæ priùs Tyrio subjectæ erant, invaserat: Photio Episcopo Tyri excommunicationis & depositionis metu, ad istam divisionem approbandam adacto. Rogat ergo Marcianum Photius ut hæc in irritum mittantur, suaque Tyrio Episcopo jura restituantur. Judicibus & Concilio visum est, negotium istud non secundum leges aut pragmaticas, sed secundum Canones examinare. Lecto igitur Concilii Nicæni Canone, quo statui videtur, ut unus sit in unâ Provinciâ Metropolitanus, in gratiam Tyri Episcopi judicium fertur. Unde constat Provincias Ecclesiasticas ad formam civilium fuisse olim dispositas, quandoquidem unus Metropolitanus unicuique Provinciæ præfectus fuerat.

Act. 13. in causâ simili Nicomediensis & Nicæni Episcopi, Nicomediensi jus Metropoliticum vindicatur, eo quod Nicomedia fuisset olim urbs Metropolis, & ab eo excidit Nicænus quod in sacrâ Valentiniani & Valentis quâ Nicænæ civitati tribuerant Metropoliticum jus propriè præciperent ab aliis civitatibus nullum jus auferri. Quapropter honorem tantum Metropolitæ illi concedunt, non autem ejus jura & privilegia. Quod quidem generatim sancitur c. 12. de omnibus iis urbibus quæ in posterùm Metropolis nomine honoratæ fuerint ab Imperatoribus. Atque ideo id factum est, ne Episcoporum ambitio turbas passim in Ecclesiis excitaret, & formam Ecclesiæ jam stabilitam funditùs everteret. Nihilominùs tamen cum non modo urbs aliqua Metropoliticâ dignitate honorabatur, sed & Provinciæ dividebantur, non raro Ecclesiarum quoque status mutari solebat, idque decerni videtur Canone 17. ejusdem Concilii his verbis, *Sin autem etiam aliqua civitas ab Imperatoriâ auctoritate innovata fuerit, civiles, & publicas formas Ecclesiasticarum quoque Parochiarum ordo consequatur.* Hinc multas videre est in Provinciis & Metropolibus Ecclesiasticis mutationes quas referre longum foret. Unum hoc addam in Concilio Toletano anni 610. sub Bonifacio IV. Metropoliticam dignitatem Toletanæ Ecclesiæ assertam fuisse ob ipsius urbis dignitatem. *Sed hæc,* inquit Gundemarus in Synodo tom. 5. Conc. col. 1624. *ipsa sedes* (Toletana) *sicut prædictum est, antiquâ nominis sui ac nostri cultu Imperii, ita & totius Provinciæ polleat Ecclesiæ dignitate & præcellat pote-*

 state.

ſtate. Deinde verò decernit eam eſſe non modo Carpetaniæ, ut quidam dicebant, ſed totius etiam Carthaginenſis Provinciæ Metropolim, quia ſciebat *procul dubio Carpetaniæ regionem non eſſe Provinciam, ſed partem Carthaginenſis Provinciæ.... & ob hoc quia una eſt eademque Provincia ſtatuit ut ſicut Bœtica, Luſitania vel Tarraconenſis Provincia vel reliquæ ad regni regimina pertinentes, ſecundum antiqua Patrum decreta ſingulos noſcuntur habere Metropolitanos, ita & Carthaginenſis Provinciæ, unum eumdemque.* Itaque in Hiſpania ad formam civilis regiminis diſpoſitam Eccleſiam fuiſſe certiſſimum eſt. Ut autem cætera mittam, hoc generatim dico in omnibus orbis partibus, exceptâ Africâ, de quâ poſtea dicemus, Eccleſias ſemper eodem ferè modo diſtributas fuiſſe, quo & Imperii Provincias: Metropoles Eccleſiaſticas annexas ſemper aut ferè ſemper civilibus, cùm mutatæ ſunt civiles Metropoles mutatas eſſe ut plurimùm Eccleſiaſticas. Eccui igitur dubium eſſe poſſit, quin iſtius tum diſtributionis Eccleſiarum, tum dignitatis Metropoliticæ origo ex ſolà Imperii diſtributione & urbium ipſarum dignitate repetenda ſit?

§. VIII.

Provinciarum & Diœceſeon Eccleſiaſticarum diſtributio ad formam Politici regiminis ſummatim deſcribitur, & præcipuæ in illà mutationes annotantur.

IMperium Romanum à temporibus Auguſti in varias Provincias diſtributum fuiſſe nemo neſcit, diſtributio hæc ab Hadriano & poſteà à Conſtantino paululùm mutata eſt, atque accurata ab iſto Imperii facta diviſio, univerſuſque orbis Romanus quatuor Præfectis Prætorio ab eo commiſſus: cùm anteà duo tantum totius Imperii Præfecti forent, ut teſtis eſt Zozimus lib. 2.

Primus Orientem, Secundus Illyricum, Tertius Italiam, Quartus Gallias ſortitus eſt. Sub iſtis Præfectis varias regiones Vicarii & in nonnullis locis Proconſules regebant, & iterum ſub iſtis Præſides, aut Correctores Provincias adminiſtrabant.

Sub Orientis Præfecto erant Diœceſes quinque.

Prima eſt Diœceſis orientis, cujus caput erat Antiochia.

In illa decem numerabantur Provinciæ, Palæstina, Syria, Phœnice, Arabia, Cilicia, Isauria, Mesopotamia, Osroëna, Euphratensis, & Cypria. Sed hic numerus posteà crevit, nam Palæstina in tres divisa est, quarum Metropoles erant Cæsarea, Schytopolis, & Jerusalem; Syria in duas, quarum Metropoles erant Apamea, & Antiochia; Cilicia itidem in duas, quarum Metropoles, Tarsus, & Anazarbus. Demum Phœnicia quoque in duas, quarum Metropoles fuêre Tyrus & Damascus. Præter has Metropoleos dignitatem in eâdem Provinciâ occupare conatus est Berytensis Episcopus, sed ejus conatus ab Imperatore Martiano & Episcopis in Concilio Chalcedonensi act. 4. repressus est.

Secunda Diœcesis quæ Præfecto orientis parebat, est Diœcesis Ægypti, cujus caput Alexandria, in eâ tres primùm fuêre Provinciæ Ægyptus strictè, Pentapolis, & Libya, quibus addit Ath. in apol. 2. Thebaïdem & Amm. lib. 22. Augustamnicam. His adjecta deinde est Arcadia. Epiphanius hæres. 68. septem Ægypti Provincias enumerat. Ægyptum, Thebaïdem, Mareotidem, Ammoniacam, Mareotidem, & Pentapolim; bis Mareotæ nomen in textum Epiphanii irrepsit, & in alterutro legendum potiùs videtur Marmaridis. Deinde verò advertendum est Epiphanium hîc non enumerare Provincias Metropoli subjectas, sed tantum regiones; nam Mareote, ut testis est Athanasius, Episcopo & Chorepiscopo carebat, & regebatur tantum à Presbyteris. Verum tandem tota Ægypti Diœcesis in decem Provincias, totidemque Metropoles urbes distributa erat, ut constat ex Epist. Imp. ad Dioscorum act. 1. Conc. Chalcedonensis relatâ Col. 99. in qua jubet Dioscorum Ephesum *venire cum decem reverendissimis Metropolitis Episcopis ejus Diœceseos.*

Tertia est Diœcesis Ponti, cujus Metropolis est Cæsarea Cappadociæ, in sex primùm divisa Provincias, Cappadociam, Galatiam, Armeniam, Pontum, Paphlagoniam & Bithyniam. Quæ omnes exceptâ Bithyniâ in duas posteà divisæ sunt. Prætereà fuit in eadem Diœcesi Metropolis & civilis & Ecclesiastica, Nicæa, sed nomine tantum & honore, ut à nobis observatum est anteà.

Quarta Diœcesis est Asiana, in quâ una erat Provincia proconsularis Asia, cujus Metropolis totiusque Asianæ Diœceseos caput est Ephesus. Cæteræ octo Vicario Asiæ parebant, Hellespontus scilicet, Pamphilia, Lydia, Pisidia, Lycaonia, Lycia & Caria, Phrygia: quæ deinde in Salutarem & Pacatianam, itemque Pamphilia

in duas divisæ sunt. Præterea unus erat in Rhodo, alter in Lesbo Insulis Metropolitanus.

Quinta Diœcesis est Thraciæ, cujus olim caput erat Heraclea: deinde verò Constantinopolis, quinque in ea fuêre Provinciæ, Thracia, Rhodope, Hæminontus, Mœsia & Scythia.

Illyrici Præfecto duæ subjectæ erant Diœceses. Diœcesis Macedoniæ, in qua octo numerantur Provinciæ, Proconsularis, Achaïa, Macedonia, Thessalia, Epirus vetus & nova, Creta & Prævalitana Provincia, quæ posteà Daciæ juncta est. Totius regionis caput erat Thessalonica.

Item Diœcesis Daciæ, in illa quatuor tantum occurrunt Provinciæ, Dacia Ripensis, & Mediterranea, Dardania, & Mœsia prima.

Italiæ Præfecto parebant duo Vicariatus Romæ & Italiæ, & præter hos occidentalis Africa, quibus post mortem Constantis Illyricum occidentale adjectum, priùs enim Illyrici Præfecto parebat.

In Vicariatu Romæ decem erant Provinciæ, 1. Campania, 2. Hetruria & Umbria, 3. Picenum suburbicarium, 4. Sicilia, 5. Apulia & Calabria, 6. Lucania & Brutia, 7. Samnium, 8. Sardinia, 9. Corsica, 10. Valeria.

In Vicariatu Italiæ, cujus caput Mediolanum Provinciæ, 7. 1. Liguria, 2. Æmilia, 3. Flaminia seu Picenum Annonarium, 4. Venetia cui juncta posteà Istria, 5. Alpes Cottiæ, & utraque Rhetia.

In Illyrico occidentali cujus præcipua urbs Sirmium, Provinciæ erant Pannoniæ duæ, Noricum utrumque, Mediterraneum & Ripense, Dalmatia & Savia, quibus addita est Valeria. De Africâ seorsim dicemus.

Præfecto Galliarum parebant Galliæ, de quarum divisionibus agemus posteà.

Item Hispaniæ tunc temporis in quinque Provincias distributæ quæ à Vicario regebantur, post Proconsulatum à Gratiano sublatum: eæ sunt Bœtica, Lusitania, Gallecia, Tarraconensis & Carthaginensis.

Eidem Præfecto parebant Britanniæ tres, quæ posteà in quinque regiones distributæ sunt, additis Flaviâ & Valentiâ, sed hæc distributio post occupatam à Saxonibus Britanniam penitus commutata est.

Hæc eſt ſummaria Imperii Romani delineatio, ad cujus formam Eccleſia conſtituta eſt, ſunt tamen nonnullæ in quibus forma Eccleſiaſtica à civili non parùm differt.

Et primùm quidem obſervandum eſt longè exactius in oriente, & Illyrico, Eccleſiam imperio reſpondiſſe quam in occidente: illic enim vix ulla occurrit alicujus momenti diverſitas, hîc verò non una, nam in Africa Metropoles Eccleſiaſticæ non reſpondebant civilibus, in Italiâ verò quatuor tantùm erant Metropolitani; Romanus cujus Provincia latiſſimè patebat, Mediolanenſis, Ravennenſis & Aquileïenſis, ac præter hos in Inſulis adjacentibus, Siciliâ ſcilicet & Sardiniâ, Syracuſanus, & Calaritanus, poſterioribus verò ſæculis exorta eſt in Italiâ magna Metropolitanorum turba.

§. IX.

Diviſio tum Eccleſiaſtica, tum civilis Africæ.

AFrica jam à Cypriani temporibus diviſa erat in tres aut quatuor partes, Africam propriam, Numidiam & Mauritanias, Cæſareenſem nempè, & Sitifenſem, ut colligere licet ex hujus Epiſtolis 45. & 71. itemque ex actis Concilii Carthaginenſis ſub ipſo habiti. His Provinciis adjunctæ poſteà fuerunt Tingitana, Bizacena, & Tripolitana.

Africa Provincia erat Proconſularis, cujus urbs Metropolis erat Carthago totius Africæ occidentalis caput. In cæteris Africæ Provinciis Metropolis Eccleſiaſtica erat ſedes ſenioris Epiſcopi. Hæc propoſitio multis momentis demonſtrari poteſt.

1. Quia certum eſt Metropolitanos Provinciarum non ſemper ejuſdem fuiſſe ſedis Epiſcopos, ſic Numidiæ Metropolitanus erat Cypriani tempore Novatus Thamugadenſis, deinde tempore Cæciliani Secundus Tiſigitanus, poſtea Megalius Calamenſis & alii. Item Byzacenæ Mauritaniæque Sitifenſis & Cæſareenſis variarum ſedium Epiſcopos diverſis temporibus habuêre Metropolitanos, ut conſtat ex ſubſcriptionibus Africanorum Conciliorum.

2. Idipſum non obſcurè teſtatur Auguſtinus, cùm quærit à Profuturo Epiſtol. 149. nunc 38. quis Megalii Calamenſis in Primatu ſucceſſor ſit. *Succeſſorem Primatui ejus noſſe volumus*, & Ep. 261. nunc 299. (ſi tamen ejus eſt hæc Epiſtola quam multi eruditi in dubium

revocant) ſcribit Cæleſtino Priſco Provinciæ Cæſareenſis Epiſcopo Epiſcopatum eſſe relictum, eâ tamen conditione ut ipſi non pateret aditus ad Primatum ſicut cæteris: *Clamet*, inquit, *Priſcus Provinciæ Cæſareenſis Epiſcopus, aut ad Primatum locus ſicut cæteris & mihi patere debuit, aut Epiſcopatus mihi remanere non debuit.* Undè luce clarius infertur Primatum omnibus Africanis Epiſcopis patuiſſe, nec Metropoli civili annexum fuiſſe, quandoquidem Cæſarcenſis Antiſtes, qui Metropoleos civilis Epiſcopus erat, non privatur jure Metropolitico Eccleſiaſtico, ſed aditus ei ad jus Metropoliticum intercluditur.

Epiſtola 217. quæ nunc eſt 59. excuſat ſe Auguſtinus quod ad Concilium Numidiæ vocatus à Victorino, non venerit, eo quod ſenex Xantippus Tagoſenſis, rectiùs Tagorenſis, Primatum ſibi vindicaret: proindè & jus convocandi Concilii. Quod ſi Metropolitica jura urbi fuiſſent annexa, de Primatu nulla potuiſſet inter eos eſſe difficultas, cum manifeſtum foret quæ urbs eſſet Numidiæ Metropolis. Ut autem liquidò conſtet contentionem tantum fuiſſe de antiquitate Epiſcopi, non autem de urbis dignitate, conſulenda eſt Concilii Milevitani anni 402. definitio, cui ipſe Xantippus aderat Primatûs Numidiæ jure fruens, ut videre eſt Can. 53. Concilii vulgò Africani: hæc autem definitio ejuſmodi eſt c. 56. *Placuit ut quicumque deinceps ab Epiſcopis ordinantur per Provincias Africanas, litteras accipiant ab ordinatoribus ſuis manu eorum conſcriptas, continentes Conſulem & diem, ut nulla altercatio de poſterioribus vel anterioribus oriatur.* Ex his intelligere eſt totam inter Epiſcopos Africanos dignitatem, ab antiquitate Epiſcopatus fuiſſe repetitam; nullatenùs autem ab urbis magnitudine aut dignitate. Speciatim verò de Numidiâ idem conſtat ex Canone 53. in quo ſtatutum eſt, *ut matricula, & Archibus Numidiæ apud primam Sedem ſit, & in Metropoli id eſt Conſtantinâ.* Ecce apertam diſtinctionem Metropoleos Civilis, & Eccleſiaſticæ. Præterea auctor vitæ S. Fulgentii c. 29. teſtis eſt, Fulgentium in Concilio Vincenſi, Quodvultdeo in contentione de Primatu Prælatum, jus ſuum illi poſteà ceſſiſſe, quo relato ſubdit Auctor iſte: *Ubi ſunt nunc illi quibus eminendi ſuper cæteros dominentur affectus, qui ſe etiam ſuis prioribus anteponunt, indebita ſibi privilegia vindicantes? Ecce Beatus Fulgentius nec Primatum quem meruit, defendere voluit:* Primatus ergo apud Africanos Epiſcopos ipſius Fulgentii tempore prioribus debebantur, nec ulli Sedi annexus erat. Hic mos in Africâ permanſit uſque ad tempora Gregorii magni, nam is lib. 1. Ep. 75. ad Epiſco-

copos Numidiæ statuit: *Ut illorum consuetudo de Primatibus constituendis, cæterisque, capitulis immota maneat, exceptis his qui ex Donatistis ad Episcopatum perveniunt, quos provehi ad Primatus dignitatem, etiam cum ordo Clericorum eos ad locum eumdem deferat, modis omnibus prohibet.* Itaque tempore Gregorii inter Africanos Primatus non erat sedibus annexus, sed eo antiquiores omnes Episcopi indiscriminatim fruebantur, exceptis iis qui fuerant hæretici, quos ab hoc jure excidere vult Gregorius: quemadmodum olim Augustino teste ab eo exciderat Priscus.

Quinetiam in Provinciâ proconsulari summus honos habebatur antiquiori Episcopo, licet eum præcederet Carthaginensis Episcopus, totius Africæ Primas. Sic in Concilio Carthag. 2. Victor Abderitanus, & in tertio ejusdem nominis Episcopus Pupianensis, cæteris, excepto Carthaginensi, præferuntur: & de hoc Victore hæc ait Epigonius c. 54. cod. Can. Eccl. Africanæ, *ætate pater & ipsâ promotione antiquissimus, vir laudabilis frater & collega noster Victor, vult hanc petitionem generalem omnibus effici.*

Uno verbo in Africâ tum honor, tum dignitas, tum etiam jura & privilegia Episcoporum tribuebantur antiquitati Episcopatus, non autem Ecclesiæ cui præerant dignitati. Id constat ex dictis, præcipuè vero ex Epistolâ Augustini 207. in qua queritur se tertium nominatum, qui haud ita pridem Episcopus erat, cæterisque qui antiquiores erant, præpositum, idque luculenter confirmatur ex can. 56. Concilii Africani suprà relato.

Cæterum ab hac lege semper excipiendus Carthaginensis Antistes, qui universæ Africæ Primas erat & Exarchus seu, ut ita loquar, Patriarcha. Diu ante ipsummet Cyprianum Agrippinus hoc jure fruebatur, is enim à Cypriano reliquorum Episcoporum Præses fuisse insinuatur, *quod quidem, inquit, & Agrippinus bonæ memoriæ vir cum cæteris Coepiscopis qui illo tempore in Provinciâ Africâ & Numidiâ Ecclesiam Dei gubernabant statuit.*

Maxima quoque hujus sedis privilegia & jura in Epistolis Cypriani elucent: sic Ep. 45. totam Africam Provinciam suam vocat: *Quoniam, inquit, latius fusa est nostra Provincia habet Numidiam & duas Mauritanias sibi cohærentes.* Hinc ex universis Africæ Provinciis consulitur, & respondet veluti magnam auctoritatem habens, ut videre est Ep. 59. 61. 70. 71. 73. & præsertim 65.

Post hæc tempora illa Carthaginensis Episcopi dignitas non est imminuta, ut videre est ex omnibus Conciliis Africanis, in quibus

Carthaginensis Antistes cæteris licet junior præfertur & præsidet: hinc fortè Aurelius Episcopus c. 55. codicis. Afric. ait se multarum *Ecclesiarum, & ordinandorum curam sustinere... & posteà cunctarum se Ecclesiarum, dignatione Dei, sollicitudinem sustinere,* quapropter conceditur ei ibidem, *ut unde vellet, & de cujus nomine fuisset conventus, pro desiderio cujusque Ecclesiæ ordinaret Episcopum.* Hinc etiam illius erat Paschæ diem cæteris Episcopis nuntiare, ut constat ex Canone 51. ejusdem collectionis.

Hic fortasse alicui veniet in mentem hæc quæstio, utrum meliùs & convenientiùs Metropolitica dignitas antiquitati, quam urbi fuerit affixa, de qua quid sentiam hîc mihi videtur aperiendum. Censeo ergo, salvo aliorum judicio, longè satiùs esse ut Metropolitica dignitas urbi annexa sit quam antiquitati sacerdotii: cum enim alicui sedi affixa est, is ad eam eligitur qui huic dignitati sustinendæ par esse possit. At ubi ad omnes passim antiquitatis jure defertur, tunc ad minùs idoneos pervenire potest. Præterquam quod senectus minus apta est ferendis laboribus, & illo caret animi ac corporis vigore qui in Metropolitano maximè desideratur. Itaque prudenter omninò Gregorius lib. 1. Epist. Ep. 72. scribit ad Gennadium Patricium & Patriarcham Africæ ut *concilium Catholicorum* admoneat, *ut Primatem non ex ordine loci postpositis vitæ meritis faciat. Quoniam apud Deum non gradus elegantior, sed vitæ melioris actio comprobatur: ipse verò Primas non passim, sicut moris est per villas, sed in unâ juxta eorum electionem civitate resideat.* Idem tamen Africanis Ep. 75. *consuetudinem, quæ nihil contra fidem Catholicam usurpare dignoscitur, immotam permanere concedit, sive de Primatibus constituendis,* &c.

§. X.

De Provinciarum Galliæ distributione & præcipuis in eâ Primatibus.

NUlla est regio quæ tam varias sortita fuerit divisiones ac Gallia. Nota est omnibus antiqua illa Galliæ divisio in Comatam & Bracatam; quam excepit altera in Belgicam, Celticam & Aquitanicam. Hæc eleganter à Cæsare exponitur in Commentariorum præloquio. Nec prætermittenda est licet minùs celebris Galliæ, tum tem-

temporis divisio in sexaginta civitates seu populos & 400. aut circiter Pagos, quam ex Strabone lib. 4. Tacit. lib. 3. Annalium, Vopisco, Ptolemæo, Cæsare, Josepho & Appiano colligere licet, ut sagaciter animadvertit eruditus Geographus Nicolaus Sanson, in notis ad tabellam antiquæ Galliæ. Augustus verò Galliam in quatuor partes distinxit, Belgicam, Celticam, Aquitanicam, & Narbonensem.

Verùm omnium divisionum Galliæ exactissima & celeberrima est in quatuordecim provincias: hanc tradit Rufus in Breviario quod Valenti dicavit circa annum 365. Hæ Provinciæ sunt in Narbonensi, Narbonensis, Viennensis, Alpes maritimæ, & Alpes Graiæ: In Aquitania, Aquitanicæ duæ & Novempopulania: In Celtica Lugdunenses duæ, & Maxima Sequanorum: Demùm in Belgica duæ ejusdem nominis & duæ Germaniæ, una superior, altera inferior dicta. Ammianus easdem Provincias enumerat lib. 15. prætermissis duabus; Alpibus nempè maritimis, & Aquitaniâ 2. Paulò post Narbonensis altera à Viennensi avulsa est, & Lugdunenses singulæ in duas divisæ sunt, ac universæ Galliæ Provinciæ septemdecim numero fuerunt. Hoc ordine

Belgica prima.		Augusta Trevirorum.
Belgica secunda.		Rhemi.
Germania prima.		Moguntiacum.
Germania secunda.		Colonia Agrippina.
Lugdunensis prima.		Lugdunum.
Lugdunensis secunda.		Rhotomagus.
Lugdunensis tertia.		Turones.
Lugdunensis quarta.		Senones.
Lugdunensis quinta, quæ & maxima Sequanorum.	quarum	Vesontio.
Alpes Graïæ & Penninæ.	Metropoles	Tarentasia.
Viennensis prima.		Vienna aut Arelatum.
Viennensis tertia.		Aquæsextiæ.
Alpes maritimæ.		Ebredunum.
Narbonensis, quæ & Viennensis secunda.		Narbo.
Aquitania prima.		Bituricæ.
Aquitania secunda.		Burdigala.
Novempopulania.		Ausci.

Hæc est Galliæ divisio ad cujus formam olim Ecclesia Gallicana constituta fuit, ita ut singularum Provinciarum Metropoles civiles, essent etiam Ecclesiasticæ Metropoles. At in Narbonensi magna fuit & diuturna de jure Primatus contentio inter Viennensem & Arelatensem Antistites. Hic etenim Metropoliticum jus in Viennensem & Narbonensem Provincias, itemque in utrasque Alpes Graïas ac Maritimas sibi asseruit, quâ in re aliquando faventes habuit Romanos Pontifices, aliquando adversos.

Primum de ista contentione judicium à Synodo Taurinensi latum est. Can. 2. his verbis, *Illud deinde, inter Episcopos urbium Arelatensis & Viennensis, qui de Primatus apud nos honore certabant, à sancta Synodo definitum est, ut qui ex eis approbaverit suam civitatem esse Metropolim, is totius Provinciæ honorem Primatus obtineat, & ipse juxta Canonum præceptum ordinationum habeat potestatem. Certè ad pacis vinculum conservandum hoc consilio utiliore decretum est, ut si placet memoratarum urbium Episcopi unusquisque de his viciniores sibi intra Provinciam vindicet civitates, atque eas Ecclesias visitet; quas oppidis suis magis vicinas esse constiterit: ita ut memores unanimitatis atque concordiæ non alter alterum longius sibi usurpando, quod est alii propius inquietet.*

Hæc Concilii Sententia duo continet; alterum summi juris ut Primatum is obtineat qui probaverit civitatem suam esse Metropolim: alterum οἰκονομίας, ut Provinciam inter se partiantur, & unusquisque illorum vicinas sibi subjiciat Ecclesias, quod ab Episcopis factum est, ut hac viâ facilius utrumque ad concordiam revocarent. Intelligebant enim demonstrationem Metropolitici juris haud ita facilè fieri posse. Vienna quippe jus illud Metropoliticum olim obtinuerat, ut ex Eusebio colligere est qui urbem istam & Lugdunum Galliæ Metropoles vocat. Sed successu temporis eamdem dignitatem Arelatensis civitas ambiebat à Constantino multis aucta privilegiis. Cum igitur de jure urbis Metropolitico contentionem non mediocrem fore cernerent, prudenter omnino consuluerunt ut unusquisque Ecclesiarum sibi viciniorum curam gereret.

Verùm hanc sopiendæ controversiæ viam non admisère illarum Ecclesiarum Episcopi, præsertim verò Arelatensis Ecclesia quæ Primatum totius Narbonensis tractus, & septem quæ in eâ erant Provinciarum ambire non destitit. Extat apud Sirmondum in notis ad Sidonium pag. 147. Edictum Honorii ad Petronium anno 418. latum, in quo Arelatensis civitas septem Provinciarum Gal-

liæ Metropolis esse dicitur. Idem Arelatensi Episcopo privilegium tribuerat Sozimus Epist. 5. ad universos Episcopos per Gallias & septem Provincias. At Bonifacius in Ep. 3. ad Hilarium Narbonensem queritur in Ecclesiâ Lutevensi, quæ sita est in primâ Narbonensi Provinciâ, constitutum esse Episcopum à Patroclo Arelatensi inconsulto Metropolitano. Quâ quidem sententiâ rescidit Sozimi Decretum. Huc alludit Leo Ep. 89. cùm dicit, *privilegium illud quod à sede Apostolicâ Patroclo videbatur esse concessum, postea meliore sententiâ sublatum esse.*

Post Patroclum hæc contentio sub Hilario Arelatensi recruduit; qui Projectum & Celidonium Episcopos Narbonensis, ut probabilius est, regionis, Episcopatu spoliavit, & in hujus locum alium ordinavit Episcopum, *ordinationes omnium per Gallias*, id est per septem Narbonensis regionis Provincias, *Ecclesiarum sibi vindicans*, ut inquit S. Leo Ep. 89. ad quem hæc causa delata est. Is Hilario infensus hæc ejus acta reprehendit & acrem in ipsum Epistolam ad Viennenses scripsit, impetravitque à Valentiniano Imperatore constitutionem ad Ætium Magistrum militiæ in Galliis, quâ jubet ut Leonis Papæ in Hilarium lata sententia executioni mandetur.

Hilario mortuo Ravennius in ejus locum ordinatus est, ad hunc primùm litteras congratulatorias & benevolentiæ plenas misit S. Leo. Verùm paulò post cum Vasensis in Provinciâ Viennensi Episcopus è vivis excessisset, in ejus locum Ravennius alium ordinare tentavit Antistitem: hanc ordinationem ægrè tulit Viennensis Episcopus & litteris ad Leonem missis de injuriâ sibi factâ conquestus est. Episcopi verò diversæ partis ad Leonem pro Arelatensis Ecclesiæ dignitate libellum miserunt. Tùm S. Leo judicium sibi ab utrâque parte delatum ultrò suscepit, litemque diremit, relictis Viennensi Episcopo *quatuor oppidis Valentiâ, Tarentasiâ, Genevâ, & Gratianopoli, ut cum eis ipsa Vienna sit conjuncta.... reliquas verò civitates ejusdem Provinciæ sub Arelatensis Antistitis auctoritate & ordinatione consistere jubet.* Hoc Beati Leonis Decretum quod extat in ejus Ep. ad Comprovinciales Episcopos Metropolis Arelatensis, confirmavit Symmachus Ep. 9. ad Galliæ Episcopos.

Hisce tamen Decretis nondum omnis altercatio sublata videtur, nam in Concilio Francofordiensi cap. 8. idem Decretum renovatum est his verbis: *De altercatione Ursionis Viennensis Episcopi & Elifanti Arelatensis lectæ sunt Epistolæ B. Gregorii, Zozimi, Leonis, & Symmachi quæ definierunt eo quod Viennensis Ecclesia quatuor Suffra-*

fraganeas habere sedes deberet, quibus illa quinta prammeret. De Tarentasiâ verò & Ebreduno sive Aquis-sextiis legatio facta est ad Sedem Apostolicam, & quidquid per Pontificem Romanæ Ecclesiæ definitum fuerit, hoc teneatur. Ambiebant scilicet illarum Sedium Episcopi Metropoliticam dignitatem, licet enim Provinciarum essent capita; Tarentasia quidem Alpium Graiarum; Ebredunum Maritimarum; & Aquæsextiæ Viennensis tertiæ: nondum tamen ad Metropoliticam dignitatem evectæ fuerant, sed Tarentasia Viennensi & cæteræ Arelatensi Metropolibus subjectæ erant. Idem quibusdam videtur esse sentiendum de Vesontione & de Senonum ac Turonensium urbibus in Galliâ Lugdunensi, itemque Moguntiaco, & Coloniâ in Belgicâ, quas nonnisi progressu temporis Metropoles Ecclesiasticas factas esse arbitrantur, sed de his plura dicendi non est locus.

Ad illas Ecclesias venio quæ primatum inter cæteras ambierunt, & à Pontificibus Romanis illum sibi concedi postularunt. Ante omnia verò advertendum mihi videtur, primis Ecclesiæ sæculis vix ulla Primatus inter Metropoles Gallicanas extare vestigia, nec ullam præ cæteris eminentem sedem deprehendi, seu, quod idem est, nullum fuisse olim in Galliis Exarchum & Patriarcham, sed singulos Episcopos cum Metropolitanis suis Ecclesiam in commune rexisse, quod ideo factum esse arbitror quod nulla esset urbs in Galliis à quâ cæteræ omnes penderent ut in aliis orbis partibus. Nonnullæ tamen Ecclesiæ privilegia quædam à Romanis Pontificibus obtinuerunt, quales Primatus & Vicariatus dignitas.

Primus omnium Arelatensis Episcopus in Gallia Sedis Apostolicæ Vicarius à Zozimo constitutus esse legitur. Ep. 5. hujus Pontificis ad Galliæ Episcopos, in qua tria concedit Arelatensi sedi. 1. ut qui Romam è Galliâ veniunt, litteras accipiant ab Episcopo Arelatensi Patroclo. 2. Ut per Viennensem & Narbonensem utramque ordinationes perficiat. 3. Ut eas Parochias retineat, quas antiquitùs habuit, etiam extra territoria sua. Ex iis privilegiis posteriora duo à Pontificis Vicariatu minimè repetuntur, sed à dignitate Sedis Arelatensis. Primùm verò quod *contemplatione meritorum* Patroclo conceditur, nullam illi tribuit in Gallias jurisdictionem, sed iis legem satis incommodam imponit qui Romanum Pontificem adire vellent, quam quidem locum non habuisse verissimillimum est.

Vicariatus hujus jura videtur latiùs extendere Symmachus Ep. 10. ad Cæsarium Arelat. t. Conc. 4. col. 1310. in quâ manentibus singularum Ecclesiarum privilegiis decernit, *ut circa ea quæ tam in*

Gallia,

Galliæ, quàm in Hispaniæ Provinciis de causâ religionis emerserint, solertia fraternitatis ejus invigilet: & si ratio popoſcerit præsentiam sacerdotum, servatâ consuetudine unusquisque, ejus auctoritate admonitus conveniat, &c. Eumdem Vicariatum in Galliis confirmat Auxanio Vigilius Ep. 8. t. 5. Conc. col. 321. & Pelagius Epist. 12. Sabaudo simul Vicariatum in Galliis & Pallium tribuit. Gregorius item magnus vices suas in regno Childeberti, usumque Pallii Vigilio Arelatensi concedit lib. 4. Ep. 40. ac demùm Joannes VIII. suas in Galliâ vices Rostagno Episcopo Arelatensi commisit. Post Arelatensem idem titulus à Zacharia Bonifacio Moguntino Episcopo delatus est. Epist. 5. tom. Conc. 6. p. 1504. id contigit circa annum Christi 750.

Rhemensi Metropolitæ Primatum suæ Diœceseos concessit Hadrianus primus Epist. 15. ad Tilpinum Rhemensem Archiepiscopum tom. 6. Conc. col. 1789. anno Christi 772. Hadriani Decretum confirmarunt Benedictus III. Ep. 1. t. 8. col. 232. anno 855. & Nicolaus I. anno 863. ut videre est in Ep. 5. append. t. 8. Conc. col. 489.

Anno 844. Sergius Drogoni Metensium Episcopo suum Vicariatum tribuit, tùm quia avunculus erat Imperatoris & Regum, tùm etiam quia doctrinâ & sanctitate conspicuus habebatur. Hujus Pontificis Epistola extat t. 7. Conc. col. 1799. At Episcopi Gallicani hanc in eo dignitatem agnoscere noluerunt, ejusque Privilegiis minimè fruitus est, ut testis est Hincmarus cap. 30. adversus Ansegisum Senonensem.

Ansegisus porrò iste Senonensium Episcopus à Carolo Calvo Legatus ad Joannem missus, legatione suâ defunctus à Joanne VIII. anno Christi 876. Vicariatum in Galliæ & Germaniæ Provincias obtinuit per litteras Joannis ad Episcopos Galliæ, quæ extant Conc. tom. 9. p. 221. inter Joannis Epistolas numero 313. At Episcopi Gallicani in Concilio Pontigonensi Primatum Senonensi Episcopo concessum absolutè admittere noluerunt, sed tantùm *servato singulis Metropolitanis jure privilegii secundum sacros Canones, & juxta Decreta Sedis Romanæ Pontificum, ex iisdem sacris Canonibus promulgata.* Hæc habentur in actis Concilii ex Aimoino t. 9. Conc. col. 281. quapropter sequentibus sæculis nihil aliud juris in Gallias aut Germanias habuêre Senonenses Antistites præter honoris nomen. Cæterum ipse Joannes videtur istud qualecumque fuerit privilegii Ansegisi personæ tribuisse, non sedi

Senonensi, cum in rescripto scribat id se illi concessisse ob devotionem & fidem erga Sedem Apostolicam.

Denique Gregorius VII. anno 1079. in Gebuini Lugdunensis gratiam Primatum Ecclesiæ Lugdunensi concessit, super quatuor Provincias, Lugdunensem, Rhotomagensem, Turonensem & Senonensem; id ex ejus Epistolis discimus, quarum una est ad ipsum Gebuinum, altera ad Rhotomagensem, Turonensem & Senonensem Antistites. Extant t. 10. Conc. col. 220. & 221. in posteriori Epistolâ distinctionem Diœceseon, Provinciarum, Primatuum, Metropolitanorum, & Episcoporum ab Apostolis factam esse ex Pseudo Clementis Epistolâ suadet, jubetque suprà memoratis Archiepiscopis, ut Lugdunensi Metropolitæ pareant. In primâ verò Epistolâ supponit Gregorius dignitatem Primatus ab antecessoribus suis Lugdunensi Ecclesiæ concessam fuisse, quod tamen probari minimè poterat. Nullum quippè extat antiquiùs isto in gratiam Lugdunensis Antistitis Romanorum Pontificum Decretum, & si quod extitisset, haud dubiè illius expresse mentionem fecissent Gebuinus & Gregorius. Itaque hæc hujus constitutio duobus fundamentis nititur, quorum utrumque parùm habet firmitatis ac roboris. Quidquid sit, illa variè à Gallis excepta est. Rodulphus Turonensis Archiepiscopus eam amplexus est: Richerius verò Senonensis injuriam istam ferre minimè potuit, Rothomagensis item Decreto Pontificis parere noluit, quâ de causâ Urbanus II. Concilio Claromontano anni 1095. Richerio Senonensi, Concilio adesse, & Lugdunensi Episcopo parere *renuenti Pallii usum & suffraganeorum obedientiam interdixit:* eamdemque in Rhotomagensem sententiam tulit, nisi intra tres menses subjectionem polliceretur. Id Decretum extat tom. Conc. 10. col. 517. & 518. à Marcâ primùm editum. Richerius nihilominùs à proposito deterreri minimè potuit, sed ejus successor Daimbertus Lugdunensi Episcopo obedientiam pollicitus est, ut narrat Urbanus Ep. ad Hugonem, quæ edita est à Petro de Marcâ in dissertatione ad Conc. Claromont. & inserta tomis Conciliorum vid. t. 10. col. 565. Postea tamen Senonensis Antistes Lugdunensi parere respuit, ut colligere est ex Epistolâ Humberti Lugdunensis, quam eodem in loco citat Petrus de Marcâ.

Porrò si quæ fuerint Vicariis aut Primatibus concessa à Romanis Pontificibus jura nosse velis, præsto sunt ipsæ Pontificum litteræ quæ id te nullo negotio docebunt. Illud autem advertas velim hæc semper tempore crevisse. Primum enim Zozimus Arelatensi Episcopo

copo nihil aliud juris pro Vicariatu contulit, nisi ut omnes Clerici Romam aut ad alias regiones non irent sine formatis ejus litteris. Quod quidem privilegium ei conceditur, ut aliquod documentum formatarum extet, quo confutari possent ii qui Ecclesiasticum gradum falsò simularent. Utrùm autem æquum fuerit Zozimo legem istam Gallis imponere, quæ in cæteris regionibus non erat in usu, & utrùm posteà locum habuerit hîc inquirere nolo. At Symmachus tribuit ei potestatem Concilii ex Galliæ & Hispaniæ Episcopis, si causa religionis emerserit, congregandi. Pallii honorem addidit Vigilius Epist. 6. at Epist. 7. Ubi verò jus congregandi Concilii confirmat, de Galliis tantùm loquitur non de Hispania, & ea lege illud concedit, ut si qua sit gravior causa quæ terminari minimè possit à Concilio, ad Sedem ejus Apostolicam relatio fiat.

Pelagius autem generaliùs Arelatensi Episcopo concedit, ut ad instar suum *in Galliarum partibus primi Sacerdotis locum obtineat, & quidquid ad gubernationem vel dispensationem Ecclesiastici status gerendum est, servatis Patrum Regulis & Sedis Apostolicæ constitutis faciat.* Præterea Pallium illi concedit & renovat Zozimi de formatis Decretum. Denique Gregorius omissâ formatarum dandarum potestate Virgilio Arelatensi Vicariatus in Regno Childeberti, jura ad tria revocat. 1. Ut fidem Canonesque servari in eo procuret. 2. Ut Synodum, si sit opus, convocet. 3. Ut de controversiis fidei & rebus majoribus ad Sedem Apostolicam referat.

Moguntino Archiepiscopo nihil aliud juris concedit Zacharias, quam ut suâ vice, *prædicationem per universas Gallias* accipiat, ut si *repererit aliquem contra religionem Christianam sentire vel Canonum instituta, spiritaliter ad normam studeat rectitudinis reformari.*

Rhemensi Primati jus ordinationum in totâ Diœcesi concedunt Hadrianus, Benedictus, & Nicolaus, ac præterea ut nulli sit subditus præterquam Sedi Apostolicæ.

Sergius Drogoni concedit, ut vice sua ubique cæterorum Episcoporum necessitatibus minister existat, eique in congregandis generalibus Conciliis suam commodat auctoritatem: præterea jubet ut ad eum Synodorum Provincialium Decreta referantur, & appellationes ad Sedem Apostolicam primùm audiat, & ut in Abbatum & Episcoporum vitam inquirat.

Joannes VIII. Ansegiso vices suas tribuit in convocandâ Synodo & aliis negotiis exercendis per Gallias & Germanias, utque De-

creta Apostolica per eum in cæterorum notitiam veniant, ipseque de majoribus negotiis ad eum referat.

Demùm Gregorius VII. Gebuino Primatum concedens jura Primatuum sic describit, eos dicit Metropolitanos esse superiores & ad eos *post Sedem Apostolicam negotia præcipua convenire, ut ibidem quibus necesse est clementer & justè restituantur, & ut hi qui injustè opprimuntur, justè reformentur atque fulciantur: Episcoporumque causæ & summorum negotiorum judicia, salvâ Apostolicæ Sedis auctoritate, justissimè terminentur.*

Itaque tota Primatus aut Vicariatus potestas à Romanis Pontificibus Episcopis Gallicanis concessa ad quatuor aut quinque capita revocatur. 1. Est Formatarum tribuendarum. 2. Convocandi Concilii Diœcesani. 3. Referendi ad Pontificem de majoribus causis. 4. Cavendi ut Canones observarentur, fidesque illibata maneret. Quibus 5. additum est posterioribus sæculis jus appellationum à Metropolitanorum judiciis; quod solùm obtinere videtur Lugdunensis Antistes. At jus ordinationum Metropolitanorum Primatibus aut Vicariis numquam in Gallia concessum est, sicut Thessalonicensi Vicario: quia Romanis Pontificibus non erat in votis eam Patriarchatui suo addere, sed tantùm in illam Primatui suo debitam auctoritatem exercere.

Præter hos Galliæ Primatus nonnulli in variis Diœcesibus Episcopi Primatum ambierunt; sic Bituricensis Primatum in Aquitaniam obtinebat, ut discimus ex Nicolao primo Epist. 19. ad Rodulphum Bituricensem tom. 8. Conc. col. 504. Hanc ei dignitatem conservare studuit anno 1211. Philippus Augustus Epist. ad Innocentium III. in quâ rogat eum, ut Bituricensi Ecclesiæ jus Primatus conservet: *Cum sola*, inquit, *Bituricensis Ecclesia in toto regno nostro Primatiæ obtineat dignitatem.*

Multa etiamnum dicenda superessent, sed hæc dicta sufficiant, ut istarum rerum rudibus generalis antiquæ Galliæ notitia proponatur, cujus ope cætera peritis in memoriam revocari possint.

§. XII.

§. XI.

De institutione & limitibus Patriarchatuum.

Patriarchæ, ut jam observavimus, iidem olim fuerunt ac Exarchi, seu Primates Provinciarum, atque hoc sensu antiquissima est illorum institutio. De his loquitur Concilium Nicænum cap. 6. ut fusiùs ostendemus posteà, cum statuit ut Alexandrinus Præsul *habeat Ægypti, Libyæ & Pentapoleos potestatem: quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est, similiter autem & apud Antiochiam, cæterasque Provincias privilegia serventur Ecclesiis.* Ubi tres præcipuos orbis Patriarchas nominat Concilium, cæteris verò non nominatis sua privilegia confirmat.

At Concilium Constantinopolitanum secundum singulas orientis Diœceses sive Patriarchias distinguit Can. 2. *Qui sunt super Diœcesim Episcopi nequaquam ad Ecclesias quæ sunt extra præfixos sibi terminos accedant, nec eas hac præsumptione confundant, sed juxta Canones Alexandrinus Antistes, quæ sunt in Ægypto, regat solummodò, & orientis Episcopi orientem tantùm gubernent, servatis privilegiis, quæ Nicænis Canonibus Ecclesiæ Antiochenæ tributa sunt. Asianæ quoque Diœceseos Episcopi ea solum quæ sunt in Asianâ Diœcesi, dispensent, necnon & Ponti Episcopi ea tantùm quæ sunt in Ponto, & Thraciarum quæ in Thraciis gubernent: non vocati autem Episcopi ultra suam Diœcesim non accedant propter ordinationes faciendas, vel propter alias dispensationes Ecclesiasticas..... Ecclesias autem in Barbaricis Gentibus constitutas gubernari convenit juxta consuetudinem, quæ est à Patribus observata.*

In primâ Canonis hujus parte quinque distinguntur orientis Diœceses, & unaquæque Episcoporum suorum regimini committitur, ne scilicet alicujus Diœceseos Patriarcha, aut alii Episcopi, in alterius Diœcesim quidquam juris sibi vindicarent. Itaque licet clarè & apertè non dicat, singulos in istis Diœcesibus Exarchos seu Patriarchas Diœcesi præfuturos, id tamen satis innuit. Nec multum à Canonis sensu aberravit Socrates, cùm ait singulas Diœceses suis Patriarchis esse commissas, Thraciam Nectario, Helladio Ponticam Diœcesim, &c. Nonnullos equidem nominat, quos non modò Patriarchas, sed ne Metropolitanos quidem fuisse

constat, quibus tamen Patriarchatum concessum esse scribit, quia administrationis hujus Diœceseos participes erant. Quod verò dicit Socrates institutas esse, ab hujus Concilii Patribus Patriarchias exactè verum non est; hæ etenim Diœceses distinctæ erant anteà, & per consuetudinem quædam jura ac privilegia Diœceseon Exarchis erant attributa, sed nondum ullo Canone tam exacta Diœceseon distributio sancita erat. Atque hoc sensu dici possunt ab hoc Concilio constituti Patriarchæ. Ex eo sanè Canone constat, nullum jus fuisse Episcopo Alexandriæ, aut Antiochiæ in alias Diœceses, Asianam scilicet, Ponticam & Thracicam. Ac proindè tùm Alexandrinum, tùm Antiochenum Patriarchatum Diœceseon Ægypti & orientis limites non excessisse. Sua equidem servat Antiochenæ Ecclesiæ privilegia, sed in orientis tantummodò Diœcesi, prout ab Asianâ, Ponticâ, Ægyptiâ & Thracicâ distincta est, Illud tamen animadversione dignum, quod in Canone soli nominentur Antiochenus, & Alexandrinus Præsules, quibus aliqua specialia privilegia reservantur, cùm cæterarum Diœceseon administratio generatim omnibus Episcopis tribuatur, quod duplici, ni fallor, de causâ factum est. 1. Quia hi solùm duo in Concilio Nicæno nominati fuerant præter Romanum, de quo non agit Concilium Constantinopolitanum. 2. Quia hi Patriarchæ cæteris eminebant, & longè majora jura ac privilegia obtinebant.

Certum tamen est, Ephesinum & Cæsareensem Episcopos aliquid præ cæteris Metropolitis habuisse privilegii, & Diœceseon suarum Exarchos ac Patriarchas fuisse. Et primum quidem Ephesinus Episcopus in Concilio Ephesino Asianorum omnium caput habitus est. Act. 5. Concilii tom. 3. Concil. p. 666. Alexandrini & Ephesini Episcoporum *Sedes vocantur majores Throni, in quos nihil juris habebant Orientales*, & col. 655. Cyrillus & Memnon appellantur caput Concilii, & Orientales in Ep. ad Imper. per Palladium missa col. 707. queruntur quinquaginta esse Ægyptios & quadraginta Asianos sub Memnone *Tyrannidis duce, & duodecim ex Pamphilia hæreticos, Messalianitarum nomine appellatos, præter alios eidem Metropoli adhærentes.* Deinde ordinatio Ephesini Episcopi pertinebat ad omnes Asianæ Diœceseos Episcopos, quod majoris sedis argumentum est: narrat enim Palladius Chrysostomum, ut Heraclidem in locum Antonini Ephesinæ præficeret Ecclesiæ 70. Episcopos ex Lydiâ, Asiâ & Cariâ convocasse. Idem etiam constare potest ex act. 11. Chalcedon. Concilii, in quâ Stephanus ait se à 40.

Episcopis ordinatum, ibidem Ephesus dicitur maxima & illustris Metropolis. Hinc intelligere est Ephesinum Episcopum universæ Diœceseos Asianæ curam habuisse, cum ad eum ordinandum ex omnibus Provinciis ejus Diœceseos Episcopi convenirent: quapropter hi in fine ejusdem actionis supplicant, ut Episcopus Ephesinus ordinetur in Provinciâ, secundum Canones. Aliter autem visum est Concilii Patribus, qui hoc privilegium Constantinopolitano Episcopo vindicaverunt. Demùm Evagrius lib. 3. cap. 6. testis est restitutam fuisse Ephesinæ sedi à Timotheo Æluro Patriarchicam dignitatem, à qua in Chalcedonensi Concilio exciderat.

Ut id intelligatur adverte, jus ordinandi Metropolitanos omnes fuisse primum Exarchi Provinciæ, pariterque jus ordinandi Exarchi fuisse omnium Episcoporum Diœceseos. At Concilium Chalcedonense utrumque jus Exarchis Asiæ & Ponti abstulit, hoc quidem act. 11. in qua miserè deprecantibus Episcopis Asianis, ut Ephesinus Episcopus in Provinciâ ordinaretur. Jus istud primùm à Chrysostomo contra Canones, speciatim verò contra Concilii Constantinopolitani definitionem Constantinopolitano vindicavit Episcopo. Illud verò jus ordinandorum, tùm in Asiâ, tùm in Ponto Metropolitanorum, quod Exarchi Episcoporumque Diœceseos proprium erat act. 15. c. 28. Constantinopolitano Episcopo attribuit, sicque Episcopum Ephesinum omni jure Patriarchico spoliavit; verùm hoc illi posteà restituisse dicitur Timotheus Ælurus Paulo Episcopo Ephesino *in Archiepiscopali sede collocato, qui jam prius ab Episcopis Provinciæ juxta antiquiorem consuetudinem ordinatus fuerat*, relictâque illi ordinandorum Metropolitanorum potestate.

Cæsarea Cappadociæ eodem jure Exarchatus seu Patriarchatus in Diœcesi Ponti fruebatur. Hujus urbis Ecclesiam vocat Gregor. Nazianz. orat. 20. & Ep. 33. cæterarum matrem. Ipse Basilius hujus suæ in universam Ponti Diœcesim potestatis multa dedit indicia. Satalis in Armenia ad preces Satalanorum ordinavit Episcopum, ut videre est Ep. 183. & 187. idem Episcopum quemdam Frontonem Nicopolitanis contra jus ordinatum Episcopum, ut videre est Epist. 10. sententia suâ Episcopatu dejiciendum esse pronuntiat, jubetque Nicopolitanis Presbyteris, si quam secum partem habere velint ut idem sentiant; quibus verbis indicat Basilius se in Nicopolitanos habuisse potestatem. Idem Basilius totius Diœceseos Ponti Concilia indixit, quod est Primatis seu Exarchi, ut videre

dere eſt Ep. 291. Sozemenus lib. 6. c. 12. narrat Concilium Ponticæ Diœceſeos Tyanis celebratum tempore Valentiniani ſub Euſebio Cæſareæ Epiſcopo. Demùm ut cætera mittam, Cæſareenſis Antiſtes in Conciliis cæteris Metropolitanis prælatus eſt, ex quo ſatis colligitur eum Exarchi dignitate fuiſſe inſignitum.

Cæterum ut ad Canonem Conſtantinopolitanum redeamus, conſtat ipſum diſertè vetare, ne aut Alexandrinus, aut Antiochenus, aut ullus alius quidquam juris in Diœceſibus Ponti, Orientis & Thraciæ ſibi vindicet: ſed ut illæ à Provinciarum ſuarum Epiſcopis regantur. Hanc, ut obſervavimus, ſanctionem peſſumdedit Concilium Chalcedonenſe, cum Conſtantinopolitano Epiſcopo tùm Exarchorum, tùm etiam Metropolitanorum omnium ordinandorum jus detulit, quod jam in pluribus locis invaſerat.

Hæc de primis Patriarchis, qui iidem erant ac Exarchi, nunc de iis quibus poſteà Patriarchæ nomen reſervatum eſt, pauca dicemus. Porrò ſi Patriarchæ nomine illos Epiſcopos intelligas, qui honore cæteros anteïbant, haud dubium eſt, quin antiquitùs tres fuerint ii Patriarchæ, qui tribus præcipuis orbis Romani civitatibus præerant, Romæ, Alexandriæ, & Antiochiæ: cùm enim iſtæ urbes omnium primæ forent, non mirum eſt, ſi illorum Epiſcopi primum honorem & locum occuparent. Eumdem poſteà honorem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ detulit Conſtantinopolitana Synodus, cum Conſtantinopolis ſecunda Imperii urbs effecta eſt. Similem fortè honorem Æliæ ſeu Hieruſalem conceſſerat Nicæna Synodus. Verum ſi Patriarchalem ita dignitatem ſpectes, nulla adjuncta habet præterquam honoris & præeminentiæ jura aut privilegia: inde tamen occaſionem arripuere iſtæ ſedes peculiaria ſibi in cæteras jura vindicandi, cæteroſque tum Metropolitanos, tùm etiam Exarchos ſubjiciendi.

Primum inter Patriarchas locum ſemper obtinuit Romanus Pontifex, qui præter Primatum quo præ cæteris omnibus eminet, primùm Provinciarum omnium quæ Vicario Romæ parebant, poteſtatem habuit, ut infrà demonſtrabimus. Deindè verò in cæteras quoque Eccleſias, poteſtatem eamdem habere tentavit; atque hac de cauſâ Vicarios variis in locis inſtituit, atque inter alios Theſſalonicenſem Vicarium conſtituit, ut videre eſt in Epiſt. Innocent. I. ad Rufum Theſſalonicenſem, Bonifacii primi, item Cœleſtini primi ad eumdem, Xiſti ad Anaſtaſium, & Leonis ad eumdem.

Hoc

Hoc enim valdè observandum est, potestatem illam quam committunt Thessalonicensi Episcopo, non esse aliam quam Patriarchicam seu Exarchicam in Illyricum potestatem.

Verùm in nullas allias Ecclesias præterquam in Vicariatus Ecclesias ordinario jure Romanum Pontificem olim habuisse potestatem verè Patriarchicam, ex eo demonstratur quod in nullas alias Provincias, ordinario jure per se Patriarchicis juribus usus est. Inter illa quippe jura præcipua est Metropolitanorum ordinatio, at Pontificem Romanum alibi quam in Vicariatu Romæ Metropolitanos aut Episcopos non ordinasse demonstrabimus. Quod vel ex eo solo patet, quod Vicarios in Galliis instituens, de ordinandis illarum Provinciarum Metropolitanis ne verbum quidem facit.

Itaque Patriarchatus Romani limites non videntur excessisse Provincias eas, quæ Vicario urbis parebant, dicunturque à Ruffino suburbicariæ. Nam extra istas Provincias etiam in Italia Metropolitani Episcopos omnes ordinabant, & ipsi ab Episcopis Provinciæ ordinabantur. At in Sicilia & Sardiniâ & Provinciis suburbicariis non modò Metropolitanorum, sed & omnium Episcoporum ordinationes à Romano Pontifice fiebant, & nihil in iis Provinciis alicujus momenti sine ejus auctoritate regebatur. Hoc autem non solùm in Provinciis suburbicariis Italiæ, ubi nullus erat Metropolitanus, sed & in Siciliâ ipsâ locum habuisse colligimus ex B. Leone Epistola olim 4. nunc 16. ad Episcopos Siciliæ ubi eos alloquitur his verbis: *Quam culpam nullomodo potuissetis incidere, si unde consecrationem honoris accipitis, inde legem totius observantiæ sumeretis.* Idemque confirmatur ex Gregorio primo lib. 5. Ep. 13. ad Rectorem Siciliæ de Lilibetano Clero petente licentiam à Romano Pontifice, ut sibi Episcopum eligeret. Itaque istarum Provinciarum non modò Patriarcha fuit summus Pontifex, sed & Patriarchicam auctoritatem peculiari quadam ratione exercuit. Nam Patriarchæ cæteri solos ordinabant Metropolitanos, cæteros verò Episcopos à Metropolitanis, saltem ex suo consensu ordinari sinebant. At verò Romanus Pontifex in Provinciis suburbicariis omnium Episcoporum ordinationes sibi vindicabat, & nullas in iis partes Metropolitanis relinquebat. Sed cùm uniuscujusque civitatis Clerus & populus aliquem elegerant, referebatur ad Romanum Pontificem, qui vel ordinandum Romam accersebat, ut à se ordinaretur, vel aliquem ad ejus ordinationem delegabat. At in aliis Provinciis minimè suburbicariis jus ordinationum Pontificem Ro-

manum habuisse probari non potest. Imò constat non tantùm Episcopos omnes à Metropolitanis, sed & Metropolitanos ipsos ab Episcopis cujusque Provinciæ fuisse ordinatos : ergo extra controversiam esse debet, Romanum Pontificem in solis Provinciis suburbicariis primum ac præcipuum Patriarcharum jus habuisse. Quod verò spectat ad alterum jus Patriarcharum, convocandi scilicet Concilii Diœcesani, non reperietur Romanum Pontificem jure Patriarchatus ex toto occidente Synodum convocasse. Et si quando numerosas Synodos imò & generales convocavit, fecit id non Patriarchatus, sed primatus jure & auctoritate, & ideò non potest dici Patriarchatum in totum occidentem habuisse. Nihilominùs tamen successu temporis Romanus Pontifex Patriarchatus sui limites, quantum potuit, extendit : ac primò Illyricum ditioni suæ per Vicarios adjicere conatus est : deindè verò non modò totam Italiam, sed & Gallias atque Hispaniam Patriarchatus sui limitibus comprehendi voluit.

Hic autem valdè miror nonnullos esse, qui licet fateantur Romanum Pontificem non habuisse jus Metropolitanorum in toto occidente ordinandorum, contendant tamen eum fuisse totius occidentis Patriarcham. Cùm enim Patriarchæ auctoritas & Jurisdictio in eo præcipuè jure consistat, statim atque illud Pontifici Romano in totum Occidentem non competiisse fatentur, necesse est ut agnoscant eum non fuisse propriè totius Occidentis Patriarcham. Quod si nihil aliud volunt quam Romanum Pontificem fuisse inter Occidentis Episcopos primum ac præcipuum, atque hac de causa certam quamdam in totum Occidentem superinspectionem habuisse, non video cur istud juris intra Occidentem coërcere velint quod & in ipsum Orientem habebat. Nam vi Primatus sui Romanus Pontifex non solum Occidentalium, sed & Orientalium Ecclesiarum certam quandam curam habere debet, atque invigilare ut ubique Canónes observentur, fidesque illibata custodiatur quod jus si Patriarchicum dixeris, necesse est ut dicas Romanum Pontificem non Occidentis modò, sed & totius orbis Patriarcham fuisse.

At quoniam adversarii nonnulla proferunt testimonia, quibus suadere contendunt Diœcesim Romani Pontificis fuisse totum Occidentem, breviter ea nobis percurrenda sunt, & quàm parùm roboris habeant ostendendum.

Primum argumentum petunt ex Epistola Synodica Concilii Arelatensis primi ad Sylvestrum, in qua Synodi Patres dicunt ipsum

majo-

majores tenere Diœceses, ergo, inquiunt, Occidentis Diœceses tenebat, non autem unam tantùm, ut nos arbitramur, Diœcesim Romæ cæteris omnibus minorem.

Verùm nemo non deprehendit quam parum rectè procedat argumentum, quis enim ferret istud ratiocinium : Pontifex Romanus majores Occidentis Diœceses tenet, ergo omnes tenet? Deinde verò Diœceseos nomen hîc strictè non sumitur pro Imperii Diœcesibus, sed potiùs pro singulis iis Provinciis quas Romanus Pontifex regebat, ut sensus sit, tu qui majoribus præes Occidentis Ecclesiis, cœteris Paschæ diem per litteras significabis.

Secundo, iidem adducunt, *Sancti Basilii testimonium ex Epistolà 10. in qua Romanum Episcopum vocat, Occidentalium Coryphæum*, id est Occidentalis Ecclesiæ Principem. Sed nihilò magis iste, locus ad propositum pertinet : nam si per vocem illam Occidentalis Ecclesiæ Principem intelligant eum qui inter Occidentales primus est, & honore cæteros antecellit, quod propriè per nomen κορυφαῖος designatur, hoc sensu Romanum Pontificem, tunc Occidentalis Ecclesiæ Principem fuisse quis dubitet? Verùm si per Principem Occidentis eum intelligant, qui totum Occidentem regit Exarchatus, seu quod idem olim fuit, Patriarchatus jure, Romanum Pontificem hoc sensu Principem fuisse inficior, idque Basilium existimasse nego. κορυφαῖον enim appellat, hoc in loco Romanum Episcopum non in laudem, sed potiùs in vituperium, Occidentalium fastum incusans: *Si autem*, inquit, *ira Dei permanserit, quale nobis auxilium ab Occidentalium superbiâ, & fastu aderit? qui veritatem neque norunt neque dicere sustinent, verùm falsis opinionibus præpediti illa nunc faciunt quæ in Marcello patrarunt. Nempè cum iis qui veritatem ipsis annuntiant contendentes, hæresim autem per seipsos stabilientes. Ego sanè volebam ad eorum antesignanum κορυφαῖον scribere.* De Patriarchiâ & Jurisdictione Romani Pontificis ne quidem cogitat Basilius. Sed eum vocat κορυφαῖον cæterorum, quia inter cæteros ejusdem sententiæ eminebat, quod rectè reddidit interpres per vocem Antesignanum.

Tertiò proferunt Augustinum qui lib. 1. contr. Jul. c. 4. vocat Innocentium Ecclesiæ Occidentalis Præsidentem. Sed nihil inde aliud concludi potest quam Pontificem Romanum inter Occidentis Episcopos primum esse : nam Africani nullam Jurisdictionem Patriarchicam Pontificis Romani in Provinciam suam agnoscebant, ut colligere est ex gestis in causâ Apiarii de quibus alibi.

Demùm objiciunt Hieronymum qui in lib. adversus Vigilantium, scribit *quid facient Orientis Ecclesiæ, quid Ægypti & Sedis Apostolicæ?* his, inquiunt, *verbis trium Patriarchatuum distinctos limites habemus. Orientis Ecclesiæ Antiocheni Patriarchæ sacræ ditioni subditæ sunt, vel potiùs tota sunt illius ditio. Si tamen tres Diœceses Asianam, Ponticam & Thracicam exceperis. Ægypti finitimæque Ecclesiæ parent Alexandrino Patriarchæ. Quæcumque supersunt Ecclesiæ id est Occidentales, sunt Sedis Apostolicæ, Romanumque Episcopum ut Patriarcham agnoscunt, & venerantur.*

Respondeo Hieronymum distinctos Patriarchatuum limites hoc loco minimè tradidisse, nec quidquam hìc scripsisse undè possint colligi. Tres præcipuas orbis Diœceses nominat, ut illarum auctoritate impugnatam à Vigilantio disciplinam defendat. At quam latè pateant istæ, nullatenùs dicit. Adversarii verò illarum limites ita assignant, ut omnem argumenti sui vim infringant, nam si Ecclesiarum Orientis nomine una tantùm intelligitur Diœcesis, exceptis aliis tribus, cur non pariter *Sedis Apostolicæ* nomine intelligatur sola Diœcesis Sedi Apostolicæ peculiaris seu Vicariatus Romæ?

Denique Sirmondus Patriarchatum Romani Pontificis per totum Occidentem porrigi probat Græcorum recentiorum testimonio & confessione, qui ad Canonem sextum Nicænum ultrò agnoscunt totum Occidentem ad Patriarchatum Romani Pontificis pertinere, ut Zonaras qui ad hunc Canonem hæc habet: *Alexandrinum, igitur, Episcopum iis qui in Ægypto, Lybia, Pentapoli sunt, præsidere jubet, Antiochenum, subjectis sibi Provinciis nimirùm Cœlesyriæ, Ciliciæ utrique, Mesopotamiæ; at alios Episcopos suis quemque regionibus præesse; quemadmodum & Ecclesiæ Romanæ Antistes ut Occidentales Provincias regeret, mos obtinuit.* Adjungit huic Balsamonem & alios Græcos recentiores qui fatentur Patriarchatum Romanum extendi per totum Occidentem. Unde Thessalonicensem, Corinthium, Nicopolitanum, Atheniensem, Patrensem Metropolitanos à Diœcesi Romani Pontificis avulsos, & sedi Constantinopolitanæ subjectos esse constat, tum ex notitia Græcorum, tum ex Romanorum Pontificum Epistolis, Hadriani scilicet & Nicolai, qui Provincias istas tanquam suas repetunt. Confirmat istud Sirmondus ex veteri Hieronymi dicto qui in Epistolà ad Marcum, hæc ait, *Hæreticum me cum Occidente, hæreticum me cum Ægypto, hoc est cum Damaso Petroque condemnent.* Supponens tam Occidentem Damasi Diœcesim fuisse, quàm Egyptum Petri.

Ve-

Verùm hæc omninò levia sunt, nam primò Græcorum istorum recentiorum auctoritatem majoris non facio, imò minoris quam ipsius Sirmondi testimonium: illi enim de rebus istis loquuntur ex præjudicatis opinionibus, veterumque disciplinam ex eâ quæ suâ ætate vigebat, metiri solent. Cumque eo tempore quo hæc scribebant, Romani Pontificis Diœcesis ad multas Occidentis Provincias esset progressa, non examinarunt utrùm Synodi Nicænæ tempore eosdem habuisset limites. Imò totum illi Occidentem ultrò concesserunt, ut faciliùs illum ab Oriente arcerent: suum tantummodò curantes & de alieno nihil solliciti. Ad ejusdem ævi disciplinam pertinet quod Pontifices Romani Macedoniam & Græciam sibi avulsas queruntur, quia scilicet, ut observavimus, aliquam in hæc loca auctoritatem sibi vindicarunt Pontifices, & Diœcesim suam istuc extendere conati erant Thessalonicensi Episcopo vices suas committentes.

Quod spectat ad Hieronymi locum, nihil prorsus ad rem pertinet: nec enim ibi agit de Diœcesibus, sed de fide Ægypti & Occidentis. Quippè cùm Hieronymus in Syriâ degens à nonnullis accusaretur, ut fidem suam in tuto collocet, cum in Oriente de Religione dissensiones forent; Occidentis autem & Ægypti Episcopi unum sentirent, visum est illi fidem suam utriusque testimonio rectam ostendere. Nominat autem Petrum Alexandrinum & Damasum, quoniam cum isto totus Occidens, cum illo Ægypti Diœcesis integrâ fide ac communione jungebantur, non quod iste Occidentis totius, ille Ægypti Patriarcha foret. Eadem de causâ Theodosius Ecclesias tradi jussit iis qui cum Damaso, Petro & aliis quos in lege sua nominat, communicarent, quia scilicet cum illi fidem Nicænam apertè profiterentur, necesse erat eos qui cum illis communicabant & sentiebant, eamdem fidem profiteri, cum ergo omnes Occidentales cum Damaso communicarent, atque, ut inquit Optatus, *commercio formatarum, in unâ communionis* societate concordarent, non secùs ac Ægypti Ecclesiæ cum Petro Alexandrino, meritò Hieronymus ad Occidentis & Ægypti fidem cognoscendam Petri ac Damasi fidem in medium producit. Atque hæc de Patriarchatus Romani limitibus, nunc de aliis agendum est.

Secundus inter Patriarchas locus olim Alexandrino Episcopo concessus est. Cur autem Antiochenum præcesserit, haud facilè est dicere: hìc valdè desudant, qui Patriarchicam dignitatem à Petri fundatione repetunt, nam Alexandrinam Ecclesiam à Petro fundatam non fuisse

certum est. Rectiùs illi meo quidem judicio loquuntur, qui secundum locum Alexandrino Præsuli concessum esse scribunt, eo quod Alexandria foret secunda orbis civitas, quanquam id non ità liquidò demonstrari potest.

Huic Patriarchæ Concilii Nicæni Canone 6. jus in Libyam, Ægyptum & Pentapolim ex antiquâ consuetudine vindicatur. Harum Provinciarum nomine comprehenduntur eæ omnes Provinciæ, quas in Diœcesi Ægypti superiùs enumeravimus, quæ Præfecto Augustali parebant.

Latiùs hunc posteà Patriarchatus sui limites extendisse nullibi legimus, immò constat eum nihil quidquam in Africam Occidentalem juris habuisse, nec eorum quæ in eâ gerebantur, fuisse participem. Somniant igitur illi qui totam Africam, prout tertia orbis pars est, Patriarchatui Alexandrino attribuunt.

Tertium Patriarchatus honorem sortitus est Antiochenus Episcopus, cujus Patriarchia Orientis Diœcesi finitur, nec enim unquam, ut fingunt nonnulli, vel in universam Asiam, vel in cæteras Imperii Diœceses, Asianam scilicet, Ponticam & Thracicam jus Patriarchicum obtinuit. Id quippe expressè vetatur in Concilio Constantinopolitano & Diœceseon Asiæ, Ponti & Thraciæ cura illarum Episcopis committitur. Nec unquam leges, Antiochenum Episcopum jus Patriarchicum in eas Diœceses usurpasse, aut cum Constantinopolitano Episcopo illas invadente tanquam pro suis dimicasse. De cæteris autem Asiæ magnæ partibus haud difficile est demonstrare Antiochenum Episcopum nullum sibi jus in illas vindicasse. Nam verbi gratiâ, Frumentius licet Tyrius Indorum quos ad fidem converterat Episcopus, non ab Antiocheno, sed ab Athanasio Alexandrino ordinatus est, ut testis est Ruff. lib. 10. c. 9.

Idem Ruffinus lib. 11. c. 6. narrat Moysem Saracenorum Episcopum ordinatum fuisse ab Episcopis orthodoxis Ægypti, quoniam deductus Alexandriam passus non erat se à Lucio Ariano Episcopo Alexandriæ ordinari. Qui mos Asiaticorum perseveravit ad Justiniani tempora: sub eo etenim Indi Episcopum ab Alexandrino Præsule petiêre, ut refert Elmacin. hist. Sarac. lib. 1. c. 12.

His tribus Patriarchis duo posteà juncti fuêre, Constantinopolitanus scilicet & Hierosolymitanus, de quorum institutione, & jurisdictione paulò latiùs differendum est.

Bizantinus Episcopus Heracleensi primum Episcopo suffragabatur, ut ait Gelas. Epist. 2. At postquam illa urbs à Constantino secun-

secunda orbis urbs facta est ejusque nomine donata, altiùs se extollere cœpit ejus Antistes, ac propriæ Metropoleos jugum excutere, in tantùm ut in Concilio Constantinopolitano primus ei honoris post Romanum locus concederetur c. 3. *Constantinopolitanus habeat priores honoris partes πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, post Romanum Episcopum, eo quod sit nova Roma.* Sed circa Canonem istum multa quæri solent, quæ nobis currentibus moram faciunt. Primò hujus γνησιότης re vocatur in dubium à Baronio & aliis, qui Canonem hunc commentitium & suppositum esse arbitrantur his rationibus moti. 1. Quod Anatolius à Leone per Epistolam 56. exagitatus, nequaquam se auctoritate alicujus Canonis à Constantinopolitano Concilio constituti, defenderit. 2. Quod Episcopi Concilii Constantinopolitani 2. seu potiùs 3. in Epistolâ suâ ad Damasum definitionis hujus non meminerunt. 3. Quod Timotheum Alexandrinum, in cujus præjudicium Decretum istud latum fuerat, id tulisse non sit probabile. 4. Quod superiori Canoni, in quo Diœceses distinguuntur, contrarius esse videatur.

Verùm hæ rationes levissimæ sunt, nec quemquam movere debent, cum aliunde Canonis hujus γνησιότης grauissimis testimoniis fulciatur. Primò enim Canonem hunc à Concilio isto editum testes sunt Socrates & Sozomenus, ille lib. 5. c. 8. hic lib. 7. c. 9. Deinde in Concilio Chalcedonensi, tum Can. 28. tum sess. 16. col. 812. hic Canon adducitur. Atque ipse Lucentius Sedis Apostolicæ legatus agnoscit hunc Canonem centum quinquaginta Patrum esse, queritur enim col. 809. *quod* 318. *Constitutionibus postpositis*, 150. *qui in Synodicis Canonibus non habentur mentionem tantùm fecisse noscuntur.* Non negat hanc fuisse Patrum 150. definitionem, sed illius Concilii sanctiones in suo codice minimè reperiri testatur. Similiter S. Leo Ep. 55. ad Anatolium, & Ep. 53. ad Pulcheriam queritur Concilii Nicæni sanctionibus alias ante 60. aut. 70. annos à quibusdam Episcopis editas præferri. Quod de alio quam de Concilii Constantinopolitani Canone 3. intelligi non potest. Prætereà licet propter hunc, cæteros ejusdem Concilii Canones minimè receperit Ecclesia Romana, ut constat ex jam citatis locis; itemque ex Greg. lib. 6. Ep. 31. & Nicolao I. Gelas. Ep. 4. eos tamen suppositos esse numquam dixit, sed à 150. Patribus conditos agnovit, ut constare potest ex locis modò citatis. Demùm in collectione Dionysii Exigui, cæterisque omnibus Canonum collectionibus reperiuntur. Ad rationes allatas respondere facillimum est.

Ad

Ad primam ex ipſomet S. Leone Anatolium Concilii Conſtantinopolitani Canone honorem ſuum defendiſſe conſtat, ut jam à nobis animadverſum eſt.

Ad ſecundam reſpondeo ſecundi ſeu potiùs tertii Conſtantinopolitani Concilii Epiſcopos Canones à ſe conditos non enumerare: ſed rationem reddere Pontifici, tum ſuæ fidei, tum etiam adminiſtrationis Eccleſiarum, ordinationis ſcilicet Nectarii & Flaviani: unde ne verbum quidem dicunt de Maximi Cynici eorumque qui ab ipſo ordinati fuerant, depoſitione, de qua tamen unus editus erat Canon.

Ad tertiam reſpondeo fortè Alexandrinum interceſſiſſe, & interceſſionis ejus nullam eſſe memoriam, forſan etiam non interceſſiſſe, vel quia ita æquum eſſe judicabat, vel quia obſtitit Imperator, vel quia non magnum ſibi præjudicium hoc Canone fieri exiſtimavit. Unde nec in Concilio Chalcedonenſi ipſum, aut Antiochenum Præſulem interceſſiſſe legimus. Forſan etiam hic Canon ante adventum Ægyptiorum editus eſt in primo Concilio Conſtantinopolitano, cujus Præſes erat Meletius.

Ad ultimam reſpondeo hunc Canonem priori non eſſe contrarium, quia ſecundum tantum honoris locum Conſtantinopolitano tribuit Epiſcopo, ſervatis ſingularum Diœceſeon privilegiis, quæ nullatenùs lædit hic Canon. Nec enim Epiſcopo Conſtantinopolitano jus tribuit in Aſianam aut Ponticam Diœceſim, quod nobis deinceps probandum eſt.

Concilii Conſtantinopolitani Canone meram tantùm honoris prærogativam Conſtantinopolitano Epiſcopo conceſſam eſſe, non autem, ut quidam arbitrantur, in Thracicam, Ponticam & Aſianam Diœceſes auctoritatem, verba ipſa Canonis apertè demonſtrant: ita enim ſe habet. *Conſtantinopolitanus Epiſcopus habeat πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, hoc eſt privilegia honoris poſt Romanum.* Quis autem non videat hæc verba nihil aliud ſonare quàm meram honoris prærogativam, quemadmodum & in Nicæno Concilio ἀκολουθία τῆς τιμῆς, quæ Hieroſolymitano tribuitur Epiſcopo, nihil aliud eſt quàm honoris privilegium; quis, inquam, ſomniet hujuſmodi verbis Conſtantinopolitano Antiſtiti tribui Juriſdictionem in tres Diœceſes, de quibus nulla ibi fit mentio? Nonne hoc eſt affingere Concilio ſententiam, quæ ex ejus verbis exſculpi minimè poteſt? Quid quod Concilium diſertè ſignificat ſe noluiſſe quidquam Conſtantinopolitano Epiſcopo concedere in Diœceſes Aſianam & Ponti-

cam. Nam Canone præcedenti, in quo limites istarum Diœceseon assignantur, nulla conceditur in eas potestas ulli externo Episcopo, imò tota illarum administratio Episcopis suis tribuitur, & disertè vetatur, ne non *vocati Episcopi ad alienas Diœceses accedant* ordinationis, vel alicujus Ecclesiasticæ administrationis gratia, quæ prohibitio generalis est, & æquè Constantinopolitanum Episcopum Thracicæ Diœceseos Exarchum complectitur, ac Ephesinum Asianæ, aut Cæsareensem Ponticæ. Confirmat istud lex Theodosii statim post Concilium lata, quâ jubet Imperator Ecclesias Ponti & Asiæ tradi, non iis qui Nectario, sed qui nonnullis harum Provinciarum Episcopis communicarent.

Cæterum etiamsi Constantinopolitano Episcopo nulla omninò jurisdictio Patriarchica tribuatur Canone Concilii Constantinopolitani in Diœceses Asianam & Ponticam, imò nec ulla ibi mentio fiat ejus in Thraciam Jurisdictionis: verisimile tamen est eum tùm hujus postremæ Diœceseos Patriarcham fuisse, idque juris à Constantini temporibus obtinuisse. Notum certè est quanta tum temporis fuerit Constantinopolitani Episcopi dignitas, ad quem Alexander Alexandrinus litteras de Ario scripsit, cujus communionem ipse Arius adeò expetiit, cujus sedem Eusebius & Eudoxius tam avidè arripuêre, hic relictâ Antiochiâ Patriarchali sede, ille verò Nicomediensi quæ Metropolitica est; cujus denique tanta fuit tunc temporis dignitas & auctoritas. Itaque verisimile omninò videtur Constantinopolim à Constantini temporibus sicut erat totius civilis, etiam Ecclesiasticæ Diœceseos in Thraciâ caput fuisse. Confirmant id quæcumque à Concilii Nicæni temporibus, in variis Conciliis gesta sunt, in quibus videmus Episcopi Constantinopolitani semper primas fuisse partes: confirmat etiam subsequens Episcoporum Constantinopolitanorum in Thraciam potestas quam nullo repugnante habuerunt, & de qua cum nemine contenderunt. Itaque vix dubito quin Bizantinus Episcopus à temporibus Constantini Diœceseos Thracicæ fuerit Exarchus.

Postquam verò hanc dignitatem adeptus est, eximium inter reliquos honorem ambiit, quem sibi Canone tertio Concilii Constantinopolitani deferri curavit, nec his contentus occasione honoris sibi concessi in vicinas Asiæ & Ponti Diœceses aliquid juris sibi arrogare cœpit, easque demum Imperatorum auctoritate fretus penitùs invasit, suoque Patriarchatui adjecit, sed quibus id gradibus fecerit, exponendum est.

Primùm igitur haud ita multò post Concilium Constantinopolitanum, Constantinopolitani Episcopi variarum se Diœceseon ordinationibus immiscuerunt, idque nonnumquàm ultrò concedentibus Metropolitis, nonnunquam etiam invitis.

Primum Patriarchicæ in alias Diœceses Jurisdictionis exemplum adduci potest judicium Nectarii in causâ Bagadii & Agapii Bostrensis Episcopi: sed istud exemplum nullatenus est ad propositum: nam controversiæ istius judicium non tulit Nectarius Patriarchico jure, sed in Concilio Constantinopolitano sententiam dixit, cui aderant Theophilus Alexandrinus, Flavianus Antiochenus, Palladius Cæsareæ & alii Episcopi omnium Diœceseon, à quibus illa confirmata est: cæteris equidem Episcopis præfuit Nectarius, quia primum inter eos honoris locum Concilii Constantinopolitani Canone obtinuerat: sed inde concludi non potest aliquid eum juris in orientalem Diœcesim habuisse. Concilii istius Constantinopolitani acta extant tom. 2. Conc. col. 1152. Secundum exemplum repetitur ex facto Nectarii, qui Gerontium olim Ambrosii Diaconum ab Helladio Cæsareensi Nicomediæ Episcopum ordinatum deponere licet frustrà tentavit, ut narrat Soz. lib. 8. c. 6. Verùm hæc ipsa narratio apertè demonstrat Metropolitanos Diœceseos Ponti ab Episcopo Cæsareensi non à Constantinopolitano ordinatos fuisse: quandoquidem hic Gerontius ab Helladio fuerat ordinatus. Nec est quòd dicant contra Canones ordinationem hanc ab eo factam fuisse, nec enim id ei objecit Sozomenus. Nectarius autem Gerontio Sacerdotium adimere conatus est ad preces Ambrosii, cujus Diaconus fuerat Gerontius. At Patriarchicâ in eum dignitate non est usus, alioquin in ejus locum alium ordinasset Episcopum, eumque de Episcopatu, invitis etiam Nicomediensibus, deturbasset, ut posteà à Chrysostomo per vim factum est.

Hic enim Ecclesiasticæ disciplinæ studiosissimus cum audisset *Asiæ finitimarumque Provinciarum Ecclesias ab indignis sacerdotibus gubernari & alios quidem donis, alios gratiâ corruptos sacerdotia vendere, Ephesum perrexit. Ac tredecim Episcopis depositis, partim in Lyciâ, partim in Phrygiâ, partim in ipsâ Asiâ, alios in eorum locum substituit. Ephesinæ autem Ecclesiæ cujus Episcopus tunc fortè mortem obierat, Heraclidem præfecit, virum origine Cyprium.... sed & Gerontium Nicomediensi Ecclesiâ expulit.* Hæc refert Soz. loco suprà citato lib. 8. hist. c. 6.

Rem diligentiùs narrat Palladius in Dialogo de vita Chrysostomi,

mi, ſcribit enim Antoninum ab Euſebio Valentinopolitano accuſatum fuiſſe in Concilio, libellumque criminum ab eo prolatum cui præfixum erat Chryſoſtomi qui Concilio aderat, nomen. Inter alia objiciebat ei, *quod pro lege ac decreto haberet ordinationes Epiſcoporum vendere pro modo redituum.* Conatus eſt primum Chryſoſtomus utrumque conciliare. At cùm Euſebius nollet ab accuſatione deſiſtere, obteſtareturque Joannem ut de hac causâ judicium ferret; facinus negante Antonino, judicium perfici non potuit: miſſi tamen in Aſiam Epiſcopi, ut de crimine Antonini fieret inquiſitio, ſed ante illorum adventum teſtes auro corrupti. Paulò poſt Antonino mortuo *continuò ex Aſiâ partim a Clero civitatis Epheſinæ, partim ab Epiſcopis Decretum ad Joannem venit. Omnibus pavendo cum juramento orantibus ut periclitanti Eccleſiæ opem ferret... Oramus*, inquiebant, *venerationem tuam ut deſcendas & formam aliquam Epheſinæ imponas Eccleſiæ, diutiſſime afflictæ hinc Arianis inſtantibus, inde noſtris cupiditati avaritiæque ſtudentibus. Permulti enim inſidiantur ut lupi graves Sacerdotalem ſedem pecuniis rapere feſtinantes.* Ad horum itaque Epiſcoporum preces in Aſiam venit Joannes, & congregatis Lydiæ, Aſiæ, & Cariæ Epiſcopis 70. Heraclidem ordinavit, & ſex Epiſcopos ſimoniæ reos Epiſcopatu dejecit, alioſque in illorum locum inſtituit.

Porrò hæc narratio confirmat Conſtantinopolitano Epiſcopo nullam fuiſſe Juriſdictionem in Aſianam & Ponticam Diœceſes.

Primò enim Chryſoſtomus hujus cauſæ judicium non ſuſcepit ex officio & quaſi Patriarcha, ſed quia ultrò ad ejus Concilium ambæ partes cauſam detulerant.

2. Non miſit in Aſiam Epiſcopos Chryſoſtomus alio fine quam ut de rei crimine inquirerent, quod cuivis arbitro licitum erat.

3. Poſt mortem Antonini non ultrò ad ordinationem Epheſini Epiſcopi faciendam acceſſit Chryſoſtomus, ſed eam Diœceſeos Epiſcopis prout moris erat reliquit. Ubi verò tùm ab iis, tum ab Epheſino populo vocatus eſt, ut formam aliquam Eccleſiæ Epheſinæ conſtitueret, non ſolus Heraclidem ordinavit, ſed ſimul cum Concilio Diœceſeos, cujus judicio convicti Epiſcopi depoſiti ſunt. Nihil eſt in toto iſto negotio, quod Patriarchicam Conſtantinopolitani Epiſcopi in Aſiam poteſtatem fuiſſe demonſtret. Immò multa occurrunt quæ contrarium planè ſuadeant.

Quartò, licet nihil non ſecundùm ordinem fuiſſet hac in re à Joanne geſtum, propterea tamen apud omnes malè audiit, & ſuper-

biæ fuit accusatus. Asiani quidem statim post ejus mortem eodem Palladio teste ordinatos ab eo Episcopos ejecerunt, & ab eo dejectos restituêre. Quod equidem immeritò factum esse agnosco, quia Concilium Diœceseos istis ordinationibus consenserat, verumtamen Asiani id nunquam facere fuissent ausi, nisi causati essent eos à Constantinopolitano Episcopo constitutos, cui nihil erat in Provinciam suam juris. Advertit etiam Sozom. *quod tum ii qui depositi erant tum illorum necessarii, Joannem accusare cœperunt, quod rerum novarum in Ecclesiis auctor fuisset; & contra morem institutumque majorum ordinationum jura immutasset.* Hoc autem dicere non potuissent illi, nisi primus sibi Ephesini Episcopi ordinationem arrogasset.

Demùm in Synodo ad Quercum tom. 2. Conc. col. 1328. Chrysostomus inde sumptâ occasione accusatur, *quod aliorum invadat Provincias, ordinetque ibidem Episcopos.* Quæ quidem licet ab ejus inimicis malevolo animo dicta sint, apertè tamen demonstrant nullum Canonibus fuisse datum jus ordinationum Episcopo Constantinopolitano in Asiam & Pontum. Nam si ita se res habuisset, ridicula fuisset omnino illorum accusatio.

Post Chrysostomum verò nulli aut sanè pauci Ephesini Episcopi à Constantinopolitano ordinati sunt. Dicunt enim Asiani Conc. Chalcedon. act. 11. col. 700. à Timotheo ad hunc usque Episcopum viginti septem Ephesi ordinatos esse Episcopos, excipiunt ii qui Constantinopolitani Episcopi partes tuentur, Castirium, Memnonem & Heraclidem, de cæteris id verum esse agnoscunt, sed eò confugiunt, ut dicant ordinatos illos fuisse cum consensu urbis suæ Archiepiscopi, quod ab iis dicitur quidem, sed minimè probatur.

Haud tamen diffiteor, quin Chrysostomus cæteris Constantinopolitanis Episcopis occupandarum Ponti & Asiæ ordinationum viam aperuerit. Nam Atticus, qui Joanni successit, Episcopum Nicææ in Ponticâ Diœcesi ordinavit: Refert enim Socrates lib. 7. c. 25. eum ordinandi Episcopi causâ Nicæam venisse.

Idem Philippopoli in Thracia & Troade Episcopum Sylvanum præfecit, ut testis est idem ibid. cap. 37. idemque Agapeto Synnadorum Episcopo, qui Theodosium Episcopum ejusdem urbis expulerat, scribit, ut Episcopatum retineret, huicque persuadet ut repulsam hanc patienter ferret, lege Socr. lib. 7. c. 3. Sisinnius Attici successor *mortuo Cyzicenorum Episcopo Proclum urbis illius Antistitem ordina-*

dinavit. Sed dum ille eò profectionem pararet, prævertentes eum Cyziceni Dalmatium quemdam Monasticæ professionis virum Episcopum sibi constituerunt. His verbis id factum narrat Socrates lib. 9. c. 28. addens præterea *id ab illis factum contemptâ lege, quâ sancitum est, ne præter sententiam Episcopi Constantinopolitani, ulla fiat Sacerdotis ordinatio. Porrò legem istam ideò neglexerunt, quod solius Attici personæ hæc prærogativa concessa videretur.* Hîc videre est non modò Constantinopolitanos Episcopos jus ordinandorum Metropolitanorum in Asiâ & Ponto sibi vindicasse, sed & legem obtinuisse ab Imperatore, ne quis ordinaretur Episcopus præter illorum sententiam, quâ lege freti simplices Episcopos etiam ordinare conati sunt: sed non paucos nacti sunt adversarios. A Proclo Constantinopolitano Thalassium Cæsareensem Episcopum ordinatum esse, refert Socrates lib. 7. c. 48. cum Cæsareenses, mortuo Firmo, Constantinopolim venissent Episcopum postulantes. Idem Proclus Ancyranum Episcopum ordinavit, ut habetur in Conc. Chalcedon. act. 16. col. 817. Ita paulatim Constantinopolitanus Antistes Patriarchalia in Asiam & Pontum jura invasit, quæ Concilio Chalcedonensi Imperatoriisque edictis sibi confirmari curavit. Mirum etenim est quantum ei detulerint Chalcedonenses Patres, fortè ut Imperatoris voluntati morem gererent, ejusque urbem insignibus quibusdam privilegiis ornarent.

Act. 1. col. 115. cum recitatus fuisset ordo Episcoporum Ephesini Latrocinii, & quintus poneretur Flavianus Constantinopolitanus post Dioscorum Alexandriæ, Julianum Romani Episcopi legatum, Juvenalem Hierosolymorum & Domnum Antiochiæ *Orientales, & qui cum ipsis erant Reverendissimi Episcopi clamaverunt... Flavianus quare in proprio loco non sedit, Constantinopolitanum Episcopum quare quintum posuerunt. Paschasinus Reverendissimus Episcopus dixit. Ecce nos Deo volente Dominum Anatolium primum habemus, hi quintum posuerunt Beatum Flavianum.* Hinc videre est ipsos etiam Pontificis Romani legatos concessum à Concilio Constantinopolitano Episcopo Primatus honorem agnovisse.

Act. 13. Concilii col. 712. Nicomediensis & Nicænus Episcopi de jure Metropolitico certantes, utrimque litteras Chrysostomi & Procli allegant, quibus probatur eos aliquid sibi juris in Bithyniam arrogasse. Hoc autem peculiari observatione dignum est, quod cum Nicomediensis & Nicænus de ordinatione Episcopi in Provinciâ suâ decertarent, præsertim de ordinatione Episcopi Ba-

silinopoleos, metuens Ætius Archidiaconus, ne propterea præjudicium inferretur Constantinopolitanæ Sedi, quæ sibi licet immerito ordinationem Episcoporum aliis Metropolibus subjectorum vindicabat, hæc post agitatam inter illos controversiam dixit: *Suggerimus vestræ magnificentiæ rogantes, ut nullum præjudicium Constantinopolitanæ sanctissimæ Sedi fiat, ex his quæ nunc interlocuti sunt sanctissimi Episcopi, Eunomius quidem Nicomediæ, & sanctissimus Anastasius Nicææ, quæque de illis constituta sunt, sanctissima enim Constantinopolitana Sedes aut ordinationem facit Basilinopoli cum reliquis; aut eam permittit fieri, sicut litteris quæ veniunt aut venerunt, ostendere possumus: & petimus ut illæ proponantur.* Circa hanc Ætii interlocutionem nihil definit Concilium, sed tantùm exclamant Patres, ut Canones teneant, Canonibus satisfiat: judices autem sententiæ suæ hæc addunt, *quæcumque autem Constantinopolitanæ sanctissimæ Ecclesiæ, de ordinationibus Provinciarum competunt, hæc suo ordine coram sancto Concilio examinabuntur.* Nicomediensis verò gratias agit justitiæ judicii, & diligere se profitetur Constantinopolitanum Episcopum, sed *obtinentibus Canonibus* κρατέντων τῶν κανόνων. Act. 11. col. 700. ut jam sæpiùs observavimus, miserè deprecantur Asiani, ut ordinatio Ephesini in Provinciâ suâ fiat: iis se opponunt Constantinopolitani: Concilium verò nihil aliud definit, quam ut Canones obtineant. At Clerici Constantinopolitani proclamant *ea quæ sunt sanctorum Patrum* 150. *teneant, privilegia Constantinopolis ne depereant, ordinatio secundum morem ab Archiepiscopo nostro fiat.* Res à judicibus in sequentem actionem differtur. At in ea nihil circà jura Constantinopolitani Episcopi in ordinatione Ephesini pronuntiatur. Sed tantùm uterque Episcopus Ephesinus Episcopatu spoliatur. Huc usque in Concilio Chalcedonensi Constantinopolitani Episcopi in Asiam & Pontum Jurisdictio, multos nacta fuerat adversarios, nec ullum erat in ejus gratiam Synodi judicium.

At ubi Concilii finis adfuit, curavit Anatolius, ut jura sua in Asiam & Pontum Canone Synodi sancirentur. Res ita gesta est. Cum actione 15. propositum fuisset, ut ageretur de Constantinopolitanæ Ecclesiæ jurisdictione, Legati Pontificis Romani discessere, causati se talia non habere mandata. Nihilominus tamen judices jusserunt ut Concilium hæc inspiceret. Tum Episcopi in gratiam Constantinopolitanæ Sedis Canonem 28. condiderunt, cujus hæc sunt verba. *Sanctorum Patrum Decreta, ubique sequentes & Canonem*

qui

qui nuper lectus est centum & quinquaginta Dei amantissimorum Episcoporum cognoscentes, eadem quoque & nos decernimus, ac statuimus de Privilegiis sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopoleos novæ Romæ. Etenim antiquæ Romæ Throno, quod urbs illa imperaret, patres haud immeritò privilegia tribuerunt & eadem consideratione moti 150. Dei amantissimi Episcopi, sanctissimo novæ Romæ Throno æqualia privilegia tribuerunt, rectè judicantes, urbem quæ & Imperio & Senatu honorata sit, & æqualibus, cum antiquissimâ Reginâ Româ privilegiis fruatur, etiam in rebus Ecclesiasticis, non secus ac illam extolli & magni fieri, secundam post illam existentem: ut & Ponticæ, & Asianæ, & Thracicæ Diœceseos Metropolitani soli: prætereà Episcopi prædictarum Diœceseon, quæ sunt inter Barbaros, à prædicto Throno sanctissimæ Constantinopolitanæ ordinentur; unoquoque scilicet prædictarum Diœceseon cum Provinciæ Episcopis Episcopos ordinante: quemadmodum divinis Canonibus est traditum. Ordinari autem sicut dictum est prædictarum Diœceseon Metropolitanos à Constantinopolitano Archiepiscopo convenientibus de more factis electionibus, & ad ipsum relatis. Ex dictis colligere est alterum tantùm è duobus privilegiis, quæ Constantinopolitanus Episcopus sibi in Diœcesibus Asiæ & Ponti vindicabat ei à Synodo concessum. Non enim modò ordinationes Metropolitanorum expetebat, sed & prætereà nullos Episcopos sine consensu ac sententiâ suâ ordinari volebat. Priùs ipsi conceditur à Concilio, posteriùs non item, imò Metropolitanis apertè confirmatur, exceptis Episcopis Barbararum Ecclesiarum, quos à Constantinopolitano ordinari jubet. Demùm ita Episcopo Constantinopolitano Metropolitanorum ordinationem concedit, ut merum ipsis honorem concedere videatur. Prohibet enim ne id ab ipso fiat, nisi præcesserit secundùm morem consentiens electio, quæ ipsi referatur. Quâ ratione compescit illorum Patriarcharum superbiam qui inconsultis plebibus aut Provinciæ Episcopis motu proprio vellent Episcopos ordinare.

De hac Concilii definitione actione sequenti conquesti sunt Legati Pontificis: expostulant aliqua Decreta post judicium, suumque discessum sancita esse præter Canones & Ecclesiasticas regulas. Respondet Ætius rogatos esse legatos ut adessent, iis autem recusantibus accepisse se mandatum à judicibus, ut id Concilium inspiceret. Jubent Judices hæc gesta relegi; Canon iisdem verbis refertur cum subscriptionibus Episcoporum.

Recitato Canone Lucentius primum quærit utrùm omnes ultrò sub-

subscripserint, & an non aliquis coactus fuerit ? Clamantibus omnibus neminem esse coactum, queruntur quod neglectis Concilii Nicæni Canonibus, 150. Patrum regulas secuti fuerint : postulante autem Ætio ut mandatum Sedis Apostolicæ proferrent, ex chartula illud recitant. Jubent Judices Canones ab utraque parte proponi. Paschasinus Canonem Nicœnum 6. ex Codice suo refert, Secretarius Concilii ex Codice ab Ætio sibi tradito recitat eumdem Canonem sine additione *ista Ecclesia Romana semper habuit Primatum.* Cui subjicit Canonem 3. & 4. Concilii Constantinopolitani. Iis recitatis Judices inquisiverunt num Episcopi ultrò subscripsissent; id cum plerique professi essent, Eusebius Ancyræ paululùm interlocutus est. Is præfatus sibi nullum esse ordinandi desiderium cum Gangris Episcopum licet ad Gangrensium preces ordinare noluerit, addit *rogare se, ut civitates pro ordinationibus non solvant.* Respondet Philippus Presbyter Constantinopolitanus, *ex regula id sublatum esse legibus & regulis hæc vetita,* altaria esse munda. Eusebius autem regerit opinionem Anatolii apertam esse, sed nullum esse immortalem, quasi diceret, dum vos ordinationes Diœceseon Constantinopolitano Episcopo vindicatis latissimam panditis viam ad ordinationes venales efficiendas. Licet enim Anatolius optimus Antistes ab illa avaritia sit alienissimus : erunt tamen post illum nonnulli, qui maximum inde vectigal auferent. Hìc ab Eusebio quæsivit Anatolius, à quo fuit ordinatus, respondet *se malo suo hic repertum à Proclo ordinatum esse.* Thalassius ad hæc ait, quin pergimus ad Dominum Anatolium, & ordinamus illum. His ita in utramque partem dictis Judices ita pronuntiarunt.

Ex his quæ gesta sunt & ab unoquoque deposita perpendimus ante omnia Primatum & honorem præcipuum secundum Canones antiquæ Romæ sanctissimo Archiepiscopo servari debere. Oportet autem & sanctissimum Archiepiscopum urbis regiæ Constantinopolis novæ Romæ iisdem honoris privilegiis frui & ipsum habere potestatem ordinandi Metropolitas in Asiana, Ponticà, & Thracicà Diœcesibus, secundum hunc modum, ut electione factà à Clericis uniuscujusque Metropolis, & possessoribus atque clarissimis viris super hæc & à Reverend.ssimis Episcopis Provinciæ, omnibus aut pluribus eligatur is quem præfati dignum judicaverint. Referatur autem ab omnibus eligentibus sanctissimo Archiepiscopo regiæ Constantinopolis, ut penes eum sit si velit hunc qui electus est, advenire & hic ordinari, aut secundum ejus permissionem in Provincia Episcopatum ex Decreto sortiri. Uniuscujusque tamen sanctissimæ

tissima civitatis Episcopos, ordinari ab omnibus aut pluribus Provinciæ Reverendissimis Episcopis potestatem habente Metropolitano secundum Patrum Canonem definitum, etiam nihil comunicante illorum ordinationibus sanctissimo Archiepiscopo Regiæ Constantinopolis, hæc nobis placent. Quæ autem videantur sibi sanctium & universale Concilium docere dignetur. Hoc Decreto Judices Canonem Chalcedonensem confirmant, sed illum explicant & arctiores potestatis Constantinopolitani Episcopi limites assignant. Primò enim disertè vetant, ne alius ordinetur quam is qui à Clero, populo, & Episcopis universæ Provinciæ electus fuerit, nec relinquunt liberam alterius eligendi potestatem. 2. Expressè definiunt ordinationem Episcoporum esse debere Metropolitanorum & Episcoporum Provinciæ, nec participem ejus esse oportere Episcopum Constantinopoleos. 3. De Barbarorum Ecclesiis nihil definiunt. Huic Decreto omnes Episcopi acclamatione consenserunt, solus intercessit Lucentius Romani Pontificis Legatus, & contradictionem gestis inhærere petiit, attamen Judices hanc intercessionem parvi pendentes Synodum his verbis concluserunt. *Quod interlocuti sumus, tota Synodus approbavit.*

De Canone ipso hoc advertendum superest in eo Concilii Constantinopolitani Canonem adduci non ad probandam Episcopi hujus urbis in Asianam & Ponticam Diœcesim jurisdictionem, sed tantùm ad asserendum honoris Primatum. Hoc enim unum probare poterat. Quare post hæc verba, *secundam post illam existentem*, sensus perfectus esse debet, & punctum ibi poni, ut sequentia contineant tantùm definitionem Concilii Chalcedonensis non Constantinopolitani. Fatendum tamen est utramque de industriâ non satis distinctam, ut viderentur Constantinopolitani Patres etiam jurisdictionem in Asiam & Pontum Episcopo Constantinopolitano concessisse.

Verùm in Epistolâ ad Leonem, quâ petunt, ut Decretum hoc suum non ægrè ferat. Jus ordinandorum Metropolitanorum ex consuetudine tantum repetunt, *eam*, inquiunt col. 837. *consuetudinem quæ ex longo jam tempore permansit, quam habuit Constantinopolitanorum Dei Ecclesia ad ordinandum Metropolitanos Provinciarum Asiæ, Ponticæ & Thracicæ, & nunc Synodali Decreto confirmavimus.* Primatum verò honoris ex Constantinopolitani Concilii Decreto confirmant. Unde profectò liquet illis fuisse persuasum Concilii Constantinopolitani Canone Primatum quidem probari, ju-

risdictionem autem in Pontum & Asiam, non item, alioquin eo pariter ad utrumque probandum usi forent.

Ubi Concilii Chalcedonensis Decretum accepit Leo, non parum commotus est, acrioresque scripsit ad Anatolium, Martianum & Pulcheriam litteras 53. 54. & 55. in quibus Concilii Chalcedonensis Sanctionem incusat veluti Nicæni Concilii regulis contrariam, non modò in eo quod spectabat jus Constantinopolitani Episcopi in Pontum & Asiam, verum etiam & circa Primatum honoris, quem immeritò Constantinopolitano Episcopo concessum esse queritur. Eamdem sedis hujus prærogativam impugnant Romani Pontifices Leonis successores, præsertim verò Gelas. Ep. 4. & Ep. 13. ad Episcopos Dardaniæ. Illis tamen repugnantibus & invitis Constantinopolitani Episcopi, tum primatum honoris, tum etiam Patriarchicam in Pontum, Asiam & Thraciam retinuêre potestatem, *licet enim sedes Apostolica contradiceret*, ut inqnit Liberatus in Breviario c. 13. *id quod Synodo firmatum fuerat, Imperatoris permansit quodammodo.*

Nam & Basiliscus in edicto apud Evagr. lib. 3. c. 7. jubet ut Provinciæ, *quarum ordinationem sedes hujus regiæ & gloriosæ Urbis,* (Constantinopoleos) *habuerat, reverendissimo ac sanctissimo Patriarchæ & Archiepiscopo Acacio restituatur, manentibus scilicet in suis sedibus his, qui nunc sunt, Dei amantissimis Episcopis, ita ut post illorum obitum, nullum ex ea re præjudicium fiat juri ordinationis, quod competit sedi regiæ hujus atque inclytæ civitatis.*

Zeno Basilisci acta rescindens. leg. decernimus 16. C. *de sacrosancta Ecclesia. Privilegia*, inquit, *& honores omnes super Episcoporum creationibus & jure ante alios residendi, & cætera omnia, quæ ante nostrum Imperium, vel nobis imperantibus habuisse dignoscitur, habere in perpetuum firmiter regiæ Urbis intuitu judicamus & sancimus.*

Denique Justinianus Novellâ 131. c. 2. *Sancimus*, inquit, *secundum Ecclesiasticorum Canonum definitiones, sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse omnium Sacerdotum; Beatissimum autem Archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ secundum habere locum post sanctum Apostolicum senioris Romæ; aliis autem omnibus sedibus præponatur.*

Nec solum Imperatorum auctoritate stetit Constantinopolitanæ sedis dignitas & jurisdictio, verum etiam Ecclesiæ universæ consensu. Nam Canones Synodi Constantinopolitanæ & Chalcedonensis

nenſis codicibus Canonum Eccleſiarum inſerti ſunt, & ſequentibus ſæculis, tum ſecundum honoris gradum, tum etiam juriſdictionem in Pontum, Aſiam & Thraciam, nemine ferè refragante, retinuit Conſtantinopolitanus Antiſtes.

Deinde verò nondum hiſce limitibus contenta hujus ambitio, Patriarchatûs ſui limites ulteriùs extendere voluit, adeò nullum neque finem, neque modum habere pôteſt inſana dominandi libido! Itaque tempore Leonis Iſauri hic Imperator, Gregorio II. infenſus, ſimul cum patrimoniis Eccleſiæ Romanæ quidquid inter Siciliam & Thraciam terrarum eſt, id eſt Illyricum, Epirum, Achaïam, & Macedoniam Diœceſi Conſtantinopolitanæ addixit. Quas quidem Provincias fruſtrà repetiit Adrianus primus in Synodo Nicænâ, quam ſeptimam Oecumenicam vocant, ut queritur ille in libello Apologet. ad Carol. Magnum tom. 7. Conc. col. 962. Huic nova ſucceſſit de Bulgariâ concertatio; Bulgari enim primum circa annum 845. Evangelii lumen Græcorum operâ acceperant, eorumque Rex nomine Bogaris ab Epiſcopo baptizatus Michaëlis nomen acceperat: hic poſteà circà annum 867. vel à Græcis alienatus, vel aliâ de causâ Nicolaum I. Romanæ Eccleſiæ Epiſcopum adiit, ut ab eo de religione edoceretur. Ab iſto miſſi ſunt Epiſcopi duo Itali, Formoſus & Paulus, qui non multò poſt, ſed defuncto Nicolao rediêre, & ejus ſucceſſori Hadriano II. nuntiarunt, Bulgaros Chriſtianam fidem & Romanæ Eccleſiæ jugum amplexos eſſe, miſſo inſuper Legato, qui Marinum peterent Archiepiſcopum ſibi dari. Verùm cum moras necteret Hadrianus, Rex Bulgariæ illas ægerrimè ferens ad Imperatorem Conſtantinopolim Legatos miſit, quæſituros cui potiſſimum parere deberet Bulgariæ tractus, an Conſtantinopolitano, an Romano. Res in Concilio Conſtantinopolitano 4. vel ſaltem poſt Concilium agitata eſt. Ignatius ſui juris Bulgariam eſſe contendit, ejuſdemque ſententiæ fuerunt trium ſedium Patriarchalium Vicarii, repugnantibus licet Romani Pontificis Legatis. Inde Bulgari Latinos Sacerdotes expellunt, & Græcos recipiunt. Poſt hæc Joannes VIII. multis Epiſtolis & duabus legationibus nihil non movet, ut Bulgaros ſibi ſubjiciat: adeòque id ambiebat, ut Ep. 199. ad Baſilium Imperatorem ſcripſerit ſe Photium excommunicatum pro conſacerdote & comminiſtro habiturum, ſi modò Bulgariam ſuo juri vindicare nullomodò præſumpſerit. Baſilius ad quem hæc quæſtio à Concilio Conſtantinopoli tùm temporis habito remiſſa fuerat, in gratiam Joannis definire viſus eſt. Verumtamen

tamen nihil propterea lucratus est Romanus Antistes, nec enim revocati sunt Episcopi Græci; & Bulgaria, & Michaël ipse Bulgarorum Rex Joanni parere noluit, atque inde factum est, ut Joannes ob denegatam sibi Bulgariæ Diœcesim furens * Photium anathemate damnarit, & Ecclesiæ utriusque pacem abripuerit. Ecce quibus gradibus Constantinopolitana sedes, ad tantum dignitatis fastigium pervenerit, quæ nunc à Barbaris oppressa sub sævissimi tyranni jugo vix quidquam pristini decoris obtinet. Sed de his aliàs, nunc pauca de Hierosolymitanâ Ecclesiâ, quæ quinta Patriarchalis sedes appellatur.

Ecclesia Hierosolymitana apud Christianos maximo semper in honore fuit. Ejus administrationem cæteri Apostoli ante dispersionem Jacobo fratri Domini commisêre, de primatu nihil contendentes, inquit Euseb. lib. 2. c. 1. quasi magnum aliquid tum temporis fuisset Ecclesiæ Hierosolymitanæ præsidere. Jacobo multi successêre, quorum catalogum texit Eusebius, quod argumento est eos præ cæteris insignes fuisse. Firmilianus in Epistola ad Cyprianum apud hunc 75. Ecclesiæ Hierosolymitanæ ritus adducit, ut ostendat ea omnia quæ Romæ observantur, non esse ab Apostolis tradita, *quod*, inquit, *circa celebrandos dies Paschæ & circa multa alia divinæ rei sacramenta, videat esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic omnia æqualiter quæ Hierosolymis observantur.* Unde constat magni nominis & auctoritatis fuisse tunc Ecclesiam Hierosolymitanam. Inter Patres Concilii contra Paulum Samosatenum celebrati primus nominatur ab Eusebio lib. 7. c. 30. Helenus Tarsi & secundus Hymenæus Hierosolymorum, cui postponitur Theotecnus Cæsareensis. In Concilio Cæsareensi simul cum Theophilo Cæsareensi Synodo præest Narcissus Hierosolymitanus.

|| In Concilio Nicæno c. 7. statutum est, *ut quoniam obtinuit antiqua consuetudo & traditio, ut Æliæ Episcopus honoretur, habeat honoris consequentiam ἀκολουθίαν τῆς τιμῆς, Metropoli propriâ dignitate servatâ.* Conceditur hoc Canone honoris tantùm Primatus Hierosolymorum Episcopo, sed nulla ei propterea jurisdictio tribuitur, imò tota Metropoli ejus Cæsareæ conservatur. Hac forte de causâ Macarius in Concilii Nicæni subscriptionibus Eusebio Cæsareensi præponitur.

* Id est, excandescens, subiratus; hoc enim significat vox Latina furens: quod idcircò monui, ne quis eam in malam partem vocet. Vide de quæstione istâ illustrissimum Marcam, initio operis de concordiâ.

nitur. Verùm occasione honoris sibi concessi nonnulla etiam sibi privilegia vindicavit Antistes Hierosolymitanus. Narrat enim Sozomenus lib. 2. c. 20. à Maximo hujus Urbis Episcopo constitutum & ordinatum esse Macarium Diospoleos Episcopum, quæ Urbs est Cæsareensi Metropoli subjecta. Idem Maximus Synodum coëgit ex Syriâ & Palæstinâ, in quâ Athanasium in communionem recepit, ut testis est ipse Ath. Apol. 2. & Socr. lib. 2. c. 24.

Cyrillus verò de Primatu cum Acacio apertè certavit, ut testis est Theodorit. lib. 2. c. 26. quapropter ab illo levi de causâ depositus est. Ab istius judicio ad majus judicium provocavit Cyrillus, & in Concilio Seleuciæ habito inter Episcopos consedit, ut videre est apud Theodorit. supra & Socr. lib. 2. c. 40. Iterum tamen in Concilio Acacianorum Constantinopolitano depositus est, ut refert Soz. lib. 4. c. 25. qui rectè advertit causam inimicitiarum inter Acacium & Cyrillum hanc fuisse, quod *post susceptum Hierosolymorum Episcopatum de jure Metropolitano adversus Acacium Episcopum Cæsareæ controversiam moverat tanquam Apostolicam sedem obtinens.*

Hæc in Cyrillum judicia in irritum misit Concilium Constantinopolitanum, in quo Cyrillus pro Episcopo habitus est, ut testes sunt Episcopi Constantinopolitani Concilii 3. in Ep. ad Occidentales apud Theodoritum lib. 5. c. 9. ubi Ecclesiam Hierosolymitanam omnium Ecclesiarum matrem vocant. Hierosolymitani Episcopi usurpationem graviter reprehendit Hier. in Apol. ad Pammachium contra errores Joannis Hierosolymitani c. 15. *Tu*, inquit, *qui regulas quæris Ecclesiasticas: & Niceni Concilii Canonibus uteris..... responde mihi ad Alexandrinum Episcopum Palæstina quid pertinet? ni fallor hoc ibi decernitur ut Palæstinæ Metropolis Cæsarea sit & totius Orientis Antiochia: aut, igitur ad Cæsareensem Episcopum referre debueras, cui spretâ communione tuâ communicare nos noveras, aut si procul expetendum erat judicium, Antiochiam potius litteræ dirigendæ. Sed novi cur Cæsaream, cur Antiochiam nolueris mittere, sciebas quid fugeres, quid vitares, maluisti occupatis auribus molestiam facere, quam debitum Metropolitano tuo honorem reddere.*

In Concilio Ephesino Juvenalis inter primos sedit, & ipsi Orientales agnoscunt eum jus ordinationis in aliquibus Provinciis habuisse, aiunt enim in petitione ad Imperat. tom. 3. Conc. col. 728. quosdam è suis ab ipso olim ordinatos, nec propterea ipsum in-

cusant, sed illius præstigias & studia per Phœnicem secundam & Arabiam reprehendunt.

Attamen sanctus Leo Ep. 62. c. 4. ad Maximum; Juvenalem incusat, quod Palæstinæ principatum occupare conatus fuerit: *sicut etiam*, inquit, *in Synodo Ephesinâ, quæ impium Nestorium cum dogmate suo perculit, Juvenalis Episcopus ad obtinendum Palæstinæ Provinciæ principatum, credidit se posse sufficere & insolentes ausus per commentitia scripta firmare, quod sanctæ memoriæ Cyrillus Alexandrinus Episcopus meritò perhorrescens, scriptis suis mihi quid prædicta cupiditas ausa sit, indicavit, & solicitâ prece multum poposcit, ut nulla illicitis conatibus præberetur assensio.* Nescio unde habuerit sanctus Leo Juvenalem de Palestinæ principatu in Concilio Ephesino egisse; nihil enim in actis hujus Concilii de hac quæstione reperitur.

Ut ut sit, in eodem Concilio Act. 4. col. 642. Juvenalis ipse sic suam commendat sedem: *oportebat quidem*, Joannem Reverendissimum Antiochiæ Episcopum, *hac sanctâ & magnâ, & œcumenicâ Synodo consideratâ confestim, ut de iis quæ sibi objiciuntur se purgaret accurrere, reveritus etiam Apostolicam Sedem magnæ Romæ nobiscum consedentem, ac obedire, & honorem deferre Apostolicæ Ecclesiæ Dei Hierosolymorum, per quam maximè consuetudo est & Apostolica traditio, Thronum Antiochenæ Ecclesiæ dirigi & apud ipsam judicari.* Juvenalis in Antiochenum Episcopum sententiam ferens, arreptâ occasione Hierosolymitanæ Ecclesiæ potestatem commendat. Sed nullum occurrit exemplum, quo probari queat Antiochenam Sedem ab Hierosolymitanâ fuisse directam, nisi fortè præ oculis habuerit Apostolica tempora, cùm in Ecclesiâ Hierosolymitanâ occasione Antiocheni dissidii habitum est primum Concilium, unde Epistola ad fratres in Syriâ consistentes missa est.

Demùm in Concilio Chalcedonensi act. 7. tom. 4. Conc. col. 613. & sequentibus, omnes Concilii Patres atque inter alios Romanæ sedis Legati consentiunt, ut Episcopus Hierosolymitanus tres habeat Palæstinas, relictis Antiocheno Phœniciis duabus & Arabiâ. Eaque Patrum sententia judicum decreto confirmatur. Exinde quinque Sedes Patriarchales numerari cœperunt hoc ordine, Romana, Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, & Hierosolymitana.

Cæterum si quis omnes orbis Ecclesias quinque Patriarchis subjectas fuisse arbitraretur, is non levi errore implicaretur.

 Erant

Erant etenim in variis locis Episcopi αὐτοκέφαλοι, id est nulli subditi. Talis erat, ut jam diximus, Carthaginensis Primas; talis etiam fuit in oriente Constantiensis Episcopus, Cypri Metropolitanus. Cum enim Antiochenus Patriarcha per vim tentasset subjicere Provinciam Cypri, & ordinandi jus ad se rapere præter Canones & consuetudinem quæ jam olim invaluerat: Episcopi Cyprii Concilium Ephesinum adière, & coram eo de Antiocheni Episcopi illicitâ usurpatione conquesti, Synodi Decreto & Constantiensis Episcopi ordinatio, & liberrima Provinciæ administratio Episcopis Cypri commissa est: addito ut idem in aliis Diœcesibus, & in omnibus Provinciis servetur, ut nullus piissimorum Episcoporum aliam Provinciam occupet. Hæc legere est act. 7. hujus Concilii tom. 3. Conc. col. 787. & sequentibus. Nec solùm jus istud habuit Episcopus iste, quamdiù in Insulâ Cypri demoratus est, sed etiam cum post istud tempus in Hellespontum cum populo commigrasset ob incursiones Barbarorum, eumdem honorem, idemque privilegium conservavit ei Trullana Synodus c. 39. tom. 6. Conc. col. 1166. quo statuitur, ut *illi jura a Patribus Ephesinis concessa serventur, præsitque omnibus Episcopis Hellesponti, & a suis Episcopis ordinetur, plenâque fruatur αὐτοκεφαλίᾳ.*

Haud dissimili ratione in Occidente, Gallia nulli certo Patriarchæ parebat, sed ab Episcopis & Metropolitanis regebatur. Pari regimine administrabantur, Hispania, Germania & cæteræ nationes iis remotiores. Barbarorum certè Ecclesias nulli istorum Patriarcharum subjectas fuisse haud dubium est. Has secundum *eam quæ a Patribus obtinuit, consuetudinem gubernari*, jubet Concilium Constantinopolitanum Canone 2. id est ab iis Episcopis pendere & regi, quibus id mos & consuetudo concessit. Sic Æthiopicæ Ecclesiæ, Persicæ, Indicæ & aliæ extra Romanum Imperium à suis regebantur Sacerdotibus, & nullius è quinque modò memoratis Patriarchis potestati subdebantur.

§. XII.

§. XII.

De Juribus & Privilegiis Metropolitanorum.

PRimatis seu Metropolitani Jura & Privilegia duplicis sunt generis; alia sunt honoris, alia potestatis, atque Jurisdictionis, ut ex dictis facilè colligi potest. Quod spectat ad honoris Primatum seu πρωτοκαθεδρίαν, res clarior est, quam ut ulla explicatione indigeat. De potestate ac jurisdictione magis laborandum est. Hæc autem in tribus præcipuè consistit. Primò in jure ordinationis Episcoporum Provinciæ. 2. In facultate convocandi Concilii Provinciæ. 3. In superinspectione super universam Provinciam, ut fides & disciplina in eâ servetur.

Primum Metropolitani jus idque antiquissimum, est ordinandi Episcopos Provinciæ. Hoc autem sic fieri solebat. Clerus & populus urbis, cujus Episcopus modò defunctus erat, Episcopum eligebant, ut innumeris testimoniis probari posset, quia verò fieri non poterat, ut in eligendo non parum errarent, hominemque Sacerdotio indignum, ad tantam dignitatem promoverent: electiones ab Episcopis ordinatoribus examinandæ & discutiendæ erant. Quoniam verò magna fuisset orta turba, si cuivis passim Episcopo licuisset Episcopum ordinare, statutum est, ut Episcopi electio confirmaretur ab Episcopis Provinciæ, præsertim verò à Metropolitano.

Ubi autem ille electionem secundùm Canones factam dignumque Sacerdotio electum esse intellexerat, simul cum Episcopis Provinciæ illum ordinabat. Cæterum circa istud Metropolitani jus maximè advertendum est, illud ipsi cum cæteris Episcopis fuisse quodammodò commune, nec enim illius erat solius aut electionem Episcoporum examinare, aut ipsos posteà ordinare, sed omnium Provinciæ Episcoporum. Verùm quia omnes simul adesse & convenire haud ita facile erat, alicui ipsorum major danda fuit auctoritas, cujus præsentia foret ad ordinationem necessaria, sine quo nemo posset Episcopum ordinare, cuique firmitas eorum quæ gererentur maximè tribueretur, hanc fuisse Metropolitani in ordinationibus auctoritatem constat ex innumeris penè Canonibus & testimoniis.

Con-

Concilium Nicænum Canone 4. *Episcopum convenit maximè quidem ab omnibus, qui sunt in Provinciâ Episcopis ordinari, si autem hoc sit difficile, aut propter urgentem necessitatem, aut propter itineris longitudinem tribus omninò eumdem in locum convenientibus & absentibus quoque suffragium ferentibus scriptisque consentientibus tunc electionem fieri. Eorum autem quæ fiunt in unaquâque Provinciâ, firmitas τὸ κῦρος Metropolitano tribuatur Episcopo:* & Canone 6. *Illud autem generaliter clarum est, quod si quis præter Metropolitani sententiam fuerit ordinatus Episcopus, hunc magna Synodus definivit Episcopum esse non oportere. Sin autem communi cunctorum decreto rationabili & secundum Ecclesiasticam regulam comprobato, duo aut tres propter contentiones proprias contradicant, obtineat sententia plurimorum.*

Post illud Concilium idem fermè in Synodo Arelatensi 2. hi duo Canones confirmati sunt Canone 50. *Episcopum sine Metropolitano, vel Epistola Metropolitani, vel tribus Comprovincialibus Episcopis non liceat ordinare; ita ut alii Comprovinciales Epistolis admoneantur, ut se suo responso consensisse significent; quod si inter partes aliqua nata fuerit dubitatio, majori numero Metropolitanus in electione consentiat:* & Canone 6. *Illud autem ante omnia clareat eum qui sine conscientiâ Metropolitani constitutus fuerit Episcopus juxta magnam Synodum Episcopum esse non debere.*

Concilium Laodicenum Canone 12. *statuit ut Episcopi judicio Metropolitanorum & eorum Episcoporum, qui circum circa sunt, provehantur ad Ecclesiasticam potestatem.* Antiochenum Canone 19. *Episcopus præter Synodum & præsentiam Metropolitani nullatenus ordinetur.* Constantinopolitanum 2. in Epistolâ ad Occidentales apud Theodorit. lib. 5. c. 9. *De administratione autem particulari singularum Ecclesiarum, antiqua, ut probè nostis, obtinuit sanctio, & sanctorum Patrum qui Nicææ congregati sunt regulæ, ut in singulis Provinciis Episcopi illius Provinciæ, & si illis placuerit una cum ipsis finitimi, prout utile judicaverint, ordinationes faciant.* Hanc additionem ut vicini advocentur, desumpsisse videntur illi ex Synodo Sardicensi, Canone 6. secundum Græcam editionem.

Concilium Carthag. 2. c. 12. *Placet omnibus, ut inconsulto Primate cujuslibet Provinciæ tam facilè nemo præsumat, licet cum multis Episcopis in quocumque loco sine ejus, ut dictum est, præcepto Episcopum ordinare; si autem necessitas fuerit, tres Episcopi, in quocumque loco sint, cum Primatis præcepto Episcopum ordinare:* & Concil. Carth. 4. cap. 1. *Cùm in his omnibus examinatus inventus fuerit plenè instructus,*

tus, tunc cum consensu Clericorum & Laicorum, & conventu totius Provinciæ Episcoporum, maximeque in Metropolitani præsentiâ vel auctoritate ordinetur Episcopus.

Concilium Taurinense primum c. 1. jubet, *ut is qui approbaverit suam civitatem esse Metropolim juxta præceptum Canonum ordinationum habeat potestatem*, Concilium Ephesinum act. 4. refert & confirmat Canonem 4. Concilii Nicæni.

Chalcedonense Concilium Canone 25. & sess. ult. in Decreto judicum Metropolitani in ordinationibus Episcoporum jura intacta servat, adversus Constantinopolitanum Antistitem, decernitque Episcopum simplicem ordinari sine consensu Patriarchæ, nec non Canone 25. jubet, ut intra tres menses à Metropolitanis ordinationes fiant.

Eadem de Metropolitani jure sanciunt Concil. Regiense c. 1. Arausf. 1. c. 21. Tarraconens. cap. 5. in quo speciatim decernitur, ut si non sit in Metropolitanâ civitate ordinatus, sed per Metropolitani litteras, duobus post ordinationem mensibus Metropolitanum adeat. Epaunense Conc. c. 1. Aurelianense 4. c. 5. & quintum Can. 10. Turonicum 2. Canon. 9. Parisiense 3. Can. 8. Tolet. 4. c. 18. & alia quamplurima. His addam aliquot summorum Pontificum testimonia.

Innocentius primus in Epist. ad Victricium c. 1. jubet, *ut nullus citra conscientiam Metropolitani ordinare audeat Episcopum.*

Bonifacius primus Epist. ad Hilarium Patroclum, *reprehendit quod nescio quem in aliena Provincia ordinaret, prætermisso Metropolitano contra regulas Patrum.* Refert posteà Concilii Nicæni Canonem.

Leo Magnus Epist. 84. c. 5. decernit, ut si *in electione Episcopi partium inter se vota diviserint, is alteri Metropolitani judicio præferatur, qui majoribus & studiis juvatur & meritis.* Et Ep. 89. reprehendit Hilarium, *quod ordinationes sibi omnium per Gallias Ecclesiarum vindicaret, & debitam Metropolitanis Sacerdotibus in suum jus transferret dignitatem:* & cap. 6. *ordinationem sibi, ut jam diximus, singuli Metropolitani suarum Provinciarum cum his quæ cæteros antiquitate Sacerdotii præveniunt, restituto sibi per nos jure defendant.*

Et Ep. 53. queritur *violari ab Anatolio Provincialium jura Primatuum*, eo quod Episcoporum ordinationes sibi arrogaret Ep. 93. *ita statuentes*, inquit, *ut si quis fratrum in quacumque Provincia decesserit*

rit, is sibi ordinationem vindicet sacerdotis, quem illius Provinciæ Metropolitanum esse constiterit. Idem videre est Ep. 95. Hilarius Papa ad Ascanium & Episcopos Tarraconensis Provinciæ jubet, *ut nullus præter notitiam Metropolitani Ascanii consecretur Antistes.*

Idem sanciunt Gelas. I. in Ep. ad Natalem. Gregorius lib. 1. Ep. 14. ad Constantium Mediolanensem: lib. 7. indict. 2. Ep. 8. ad Innocentium & alios Sardiniæ Episcopos: lib. 12. Ep. 35. ad Augustinum Anglorum Episcopum, & alii.

Sed etiamsi Episcoporum ordinatio ordinario jure pertineret ad Metropolitanum, nihilominus tamen si Episcopos ordinare negligeret, is à cæteris Episcopis ad id faciendum cogebatur, ut sancitum est Canone Concilii Chalcedonensis 25. *quoniam quidam Metropolitanorum, quantum comperimus, negligunt commissos sibi greges, & ordinationes Episcoporum facere differunt, placuit sanctæ Synodo intra tres menses ordinationes Episcoporum celebrari; nisi fortè necessitas inexcusabilis præparet tempus dilationis extendi, quod si hoc minimè fecerit, Ecclesiasticæ disciplinæ subjaceat.* Idem ex Canone Concilii Sardicensis 5. secundum Latinam editionem colligi potest. In Concilio Aurelianensi 3. anni 538. c. 1. anno integro jubetur is Metropolitanus à Missis celebrandis abstinere, qui per biennium vacantem Ecclesiam reliquerit.

Ex dictis demonstratum est ordinationem Episcoporum ordinario jure Metropolitanorum esse, non Patriarcharum. Hi tamen jam olim eam invadere conati sunt: sic Alexandrinus Præsul post annum 400. ordinabat Episcopos, non modò per Ægyptum, sed etiam per Lybiam & Pentapolim, ut ex Synesio, Isidoro & Moscho constat. In cæteris Patriarchatibus expetierunt primò Patriarchæ, ut ordinatio Episcoporum à Metropolitanis non fieret sine illorum consensu, scientiâ & consilio. Istud consilii dat Romanus Patriarcha Innocentius I. Antiocheno Patriarchæ Ep. 18. ad Alex. his verbis; *Itaque arbitramur, Frater charissime, ut sicut Metropolitanos auctoritate ordinas singulari, sic & cæteros Episcopos, non sine permissu conscientiâque tuâ, sinas Episcopos procreari.* Hanc vindicabat in Provincias sibi subditas auctoritatem Innocentius, eamdemque ab Antiocheno usurpari arbitratur, & ex se de aliis judicat.

Cæterum Episcopis Romanis itâ persuasum erat neminem Patriarchatus sui ordinari debere citra consensum suum, ut expressè mandent Thessalonicensi Episcopo, quem Vicarium suum in Illyrico occidentali constituebant, ne his in locis ullam ordinationem *inscio se vel invito*, fieri patiatur. Lege Epist. Siric.

ad Anysium & Sixti 3. ad Episcopos Thessalonicæ congregandos.

Idem jus arrogavit sibi Constantinopolitanus Antistes in Diœcesibus sibi subjectis, & ad illud confirmandum Imperatoriam legem obtinuit, ut ex Socrate observavimus. Sed postea repulsam tulit in Concilio Chalcedonensi, statutumque, ut Metropolitani etiam sine ejus consensu Episcopos ordinarent, & meritò quidem: jus enim illud est Metropolitanorum proprium, nec Patriarchis competit, nisi cum aliqua necessitas urget, vel cum Metropolitanus ipse vacuas relinquit Ecclesias, quo tempore Patriarcharum est laborantibus Diœceseos sibi subjectæ Ecclesiis subvenire, & ne quid ipsæ detrimenti patiantur providere.

Succedente verò tempore Pontifices Romani ordinandorum per universum Occidentem Episcoporum potestatem non sine multâ contradictione sibi vindicavêre, & omnium Metropolitanorum jura paulatim pessumdederunt.

Primùm quidem Metropolitica ordinationum jura ad se trahere conati sunt per concessionem Pallii, eò enim dabatur à Pontificibus, ut possent plenâ auctoritate suæ Provinciæ Episcopos ordinare: unde sequebatur hanc potestatem à Pontifice Metropolitanis simul cum Pallio concedi. Hinc posteà novo jure Metropolitanis interdictum est uniuersis functionibus Episcopalibus, donec Pallium recepissent, juramentumque fidei introductum est.

Secundò, ad Pontificem Romanum devolutæ sunt appellationes judiciorum: quæ à Metropolitanis lata erant circa controversias, quæ in electionibus occurrebant.

Tertiò, Si electores essent negligentes, aut si hominem minimè idoneum elegissent, devolvebatur electio ad Pontificem Romanum.

Quartò, Romano Episcopo reservatum est jus admittendi cessiones Episcopatuum, decernendique translationes & coadjutorias cum futurâ successione.

Demùm confirmatio electionum omnium Episcoporum ipsi concessa, quod jus concordatis confirmatum est.

Verumtamen ad duodecimum usque sæculum & ampliùs, sarta tectaque jura sua conservarunt in Galliâ Metropolitani.

Alcuinus seu quisquis alius Auctor libri de divinis Officiis c. 36. sic eligendi Episcopi formam describit: *Cum Episcopus civitatis fuerit defunctus, eligitur alius à Clero seu populo, fitque Decretum ab aliis: & veniunt ad Apostolicum,* id est Metropolitanum, *cum suo electo*

electo deferente secum suggestionem, hoc est rogatorias litteras, ut eis consecret Episcopum.

In Capitulis Regum nostrorum insertus est Canon 12. Concilii Laodiceni, in quo ordinandi Episcopi jus Metropolitano & Comprovincialibus reservatur. Hunc morem tunc in Galliâ viguisse constat ex formulis quæ cum operibus Hincmari editæ sunt tom. 2. Conc. Galliæ & tom. 8. Conc. General. pag. 180. & sequentibus.

Concilium ad Saponarias in Ep. ad Episc. Brit. tom. 8. Concil. col. 695. *statuit neminem præter præsentiam aut consensum* Archiepiscopi Turonum Herardi, *ordinari posse* apud Britones Episcopum.

Yvo Carnotensis Epist. 61. sic pro jure ordinationis cum Hugone decertat. *Verùm*, inquit, *de eo quod consecrationem Nivernensis Episcopi Augustoduni facere disposuistis : simpliciter dico Paternitati vestræ, quia nec dispositionem vestram reprehendimus, quoniam reverentiæ vestræ deferimus, nec tamen approbamus : quia nec ex auctoritate, nec ex consuetudine ordinem hunc consecrationis habemus, neque in consuetudinem ducere, sine multa consideratione audemus. Timentes rei fieri sponsionis quam Metropolitanæ sedi fecimus...... cùm ergo Metropolitana sedes ad præsens ab hoc officio suspensa sit, possemus nos pro sede Metropolitanâ confratribus nostris secundum consuetudines nostras, intra Diœcesim hoc Sacramentum consecrationis implere. Confirmatâ per ministerium vestræ legationis prætaxatæ personæ electione... quod si aliquando contigit penuriâ Catholicorum Episcoporum, vel aliquâ aliâ necessitate cogente aliquem Episcopum a Comprovincialibus non fuisse consecratum, non debent hæc exempla præjudicium facere legi communi, vel generali consuetudini. Attendat ergo discretio vestra, utrum hoc fieri liceat, & si liceat, utrum fieri expediat.* Idem Epist. 138. *Electionis*, inquit, *Fulconis vel alterius assensum non dabimus, nisi quem aut Cleri plebisque consensus elegerit, aut Metropolitani judicium cum conniventia Suffraganeorum habitâ legitima discussione probaverit.* Idem confirmatur ex Romanis Pontificibus, qui ordinandorum Episcoporum jus Metropolitanis conservant : Stephanus VI. ut scribit Frodoardus lib. 4. Remensis Hist. noluit populo & Clero Lingonensi consentire, ut Episcopum Theutboldum ordinaret ; etiamsi jam electum, quia alium propriâ auctoritate Lugdunensis Metropolitanus eis ordinarat Episcopum, sed scripsit ad Lugdunensem inconcussum cujusque *Ecclesiæ privilegium* servare, volens ut Theutboldo manus imponeret. Promisit ille, sed promissis non

ſtetit: Clerus verò & populus ſuum electum Romam miſerunt obnixè ſibi illum conſecrari petentes. Sed nec tunc Stephanus id agere acquievit, *volens ut Lugdunenſi Eccleſiæ conceſſum privilegium immutilatum conſiſteret.* Ideòque Epiſcopo Lugdunenſi iteratò reſcribens mandavit, ut quia concordi voto Clerus & populus Theutboldum elegerat, aut ipſum conſecraret, aut quid in eo reprehenſibile judicaret, reſcriberet; & cùm neutrum Lugdunenſis Antiſtes præſtitiſſet, Theutboldum *lamentabilibus Lingonenſium precibus inclinatus Lingonenſis Eccleſiæ Epiſcopum conſecravit.* Prudenter omninò & moderatè ſe geſſit hic Pontifex, nec enim Eccleſiæ Lingonenſi periclitanti defuit, nec Metropolitani jura violavit. Nam in ejuſmodi caſu cum Metropolitanus contra Canones & ſine plebis ac Cleri electione Epiſcopum ordinat, Patriarchæ potiſſimùm eſt Eccleſiæ afflictæ ſubvenire, & ipſam ab iniquo Metropolitani dominio vindicare, cum præſertim admonitus in eadem contumaciâ perſeverat.

Gregorius VII. ad Moguntinum Metropolitanum ſcribit lib. 3. Ep. 2. ut in locum Herimanni Bambergenſis, ſimoniæ convicti, & idcircò in Synodo depoſiti, alium Paſtorem Eccleſiæ Bambergenſi præficiat.

Ante hos Nicolaus primus in ſimili causâ idem judicium tulerat. In Ep. ad Hilduinum 65. cum enim iſte Cameracenſem Eccleſiam invaſiſſet; ad eum ſcribit ipſum non poſſe Epiſcopum conſecrari, cum Metropolitano Rhemorum Provinciæ, cui Cameracenſis Eccleſia ſubjecta erat, nullum debeat præjudicium irrogari: jubet ergo eum quantociùs abſcedere, ut poſſit Epiſcopus à plebe eligi & ab Archiepiſcopo Rhemorum conſecrari.

Joannes VIII. Ep. 243. Hieronymum Lauſanenſem pro Epiſcopo incunctanter agnoſcit, eò quòd ab Epiſcopis conſecratus fuerit proprio Archiepiſcopo causâ infirmitatis præbente conſenſum. Epiſt. 314. Hincmarum hortatur, ut Laudunenſi Eccleſiæ idoneum præficiat Epiſcopum.

Idem cum Eccleſia Genevenſis eſſet Paſtore orbata, & Oteramus Viennenſis Epiſcopus nollet Optandum electum ordinare, ipſum ordinavit, *ſalvo deinceps ejuſdem loci privilegio antiquæ propriæ Metropolis.* Hæc habentur in Epiſtola Joannis 281. hunc Optandum Oteramus, non modò non recepit, ſed & in carcerem conjici curavit, quapropter incuſatur & citatur ad Synodum à Joanne Ep. 292. addito mandato, ut Optandum emitteret è carcere, ni id faceret

excom-

excommunicationem interminatus. His non motus Oteramus alium Episcopum Genevensi Ecclesiæ præficit, quâ de causâ graviter incusatur ab eodem Ep. 295.

Urbanus II. in Ep. ad Richerium Senonensem Archiepiscopum Yvonem se consecrasse scribit Episcopum Carnotensem, eo quod ille ad quem scribit, electo à *Carnotensibus Antistiti, cum ab eo consecrationis gratiam petivissent, manum imponere recusasset.* Pontifices illi inviti & necessitate cogente ordinationes Episcoporum facere se protestabantur, nec audebant illud jus sibi sine aliquâ peculiari causâ vindicare. Innumera alia referri possent exempla, sed hæc abundè demonstrant primam ac præcipuam Metropolitanorum potestatem in ordinatione Episcoporum Provinciæ consistere.

Alterum ipsorum jus in facultate convocandi Concilii Provinciæ situm est. Cum enim Ecclesiasticæ Provinciæ negotia in commune tractarentur, ita tamen ut sine Episcopo Metropolitano nihil fieri posset: illius fuit locum & tempus Synodi indicere, & ad eam Episcopos Provinciæ convocare, quod minùs rectè ab alio fieri potuisset. Hoc ergo jus etiam ante Concilium Nicænum Metropolitanum ex consuetudine habuisse verisimillimum est.

At post Concilium Nicænum Antiochena Synodus c. 20. id apertè Metropolitano jus detulit. *Perficiatur*, inquit Synodus, *Metropolitano Provinciales Episcopos admonente secundam Synodum Idibus Octobris futuram..... nec ullis liceat Synodos per se facere sine iis quibus creditæ sunt Metropoles.* Tunc ex eodem Concilio c. 16. *perfecta dicitur ea Synodus, cui una quoque adest Metropolitanus.*

Quinetiam Canonibus sancitum est, ne Episcopi à Metropolitano vocati venire recusent; & pœnæ in contumaces latæ Can. Laod. 40. *Quod non oporteat Episcopos ad Synodum vocatos contemnere; sed protinus ire & docere, vel discere ea quæ ad correctionem Ecclesiæ & cæterarum pertinent rerum: seipsum verò qui contempserit, accusavit; nisi fortè per ægritudinem ire non possit.* Idem statuitur Canone 76. Codicis Ecclesiæ Africanæ & Canone 19. Concilii Chalcedonensis, in quo Metropolitani judicio relinquitur, ut Synodi locum eligat. Eamdem disciplinam Gallicani Episcopi in Conciliis suis sanxerunt. Arelatensi 2. c. 18. & 19. in quo prætera cavetur, *ut is qui infirmitatis causâ adesse non potuerit, personam vice suâ ad Synodum dirigat.* Ac insuper excommunicatione plectitur is, qui adesse neglexerit. Item c. 29. Conc. 1. Arausi.

Aga-

Agathensis Can. 35. Aurel. 5. c. 18. 1. Turonensis 2. c. 1. anni 567. & Meldensis anni 845. c. 2. &c.

Tertium Metropolitanorum jus consistit in quadam inspectione super totam Provinciam, seu generali curâ, ut omnia secundum Canones, rectumque ordinem fiant, utque Provinciæ Episcopi officio suo fungantur. Quâ de causâ vetitum est Episcopis aliquid majoris momenti sine Metropolitanorum auctoritate & consilio gerere, Canone Apostolorum 34. & Antiocheni Concilii 9. Hæc autem inspectio ad varia extenditur.

Primò: Metropolitanus judex est Episcoporum suæ Provinciæ & dissidiorum Ecclesiasticorum, quæ sunt adversus ipsum Episcopum, non quidem solus, sed simul cum Synodo Provinciæ: id habes ex Conc. Chalcedonensis c. 9. & 17. item ex Conc. Carth. 3. Can. 6. & 7. Tolet. 3. cap. 20. Aurel. 5. c. 17. Matisconensis 2. c. 2. Innumera certè sunt exempla Episcoporum à Metropolitanis suis in Synodis Provincialibus ob varia delicta depositorum, quæ referre necesse non est.

Secundò, Metropolitanus pariter cum Synodo Judex est appellationum, quæ fiunt à sententiâ Episcoporum. Hanc Synodo Provinciæ Metropolitanoque potestatem tribuit Concilium Nicænum c. 5. Antiochenum Canone 12. & 20. Sardicense Can. 17. Carthag. 2. Can. 8. quod etiam in jure novo servatum est.

Tertiò, Si propter negligentiam aut malitiam Episcopi sui Ecclesia aliqua detrimentum patiatur, Metropolitani est, vel Episcopum ad officium compellere, vel laboranti Ecclesiæ succurrere. Hinc Hilarus Papa Ep. 3. ad Ascanium Metropolitanum scribit: *Tuæ sollicitudinis est, frater charissime, omnia debitâ tibi auctoritate tueri, & illicitis non modò non præbere assensum, sed etiam cuncta quæ contra regulam facta repereris, coërcere.* Atque hæc Metropolitani cura ad bona etiam temporalia extenditur, ut intelligere est ex Can. 11. septima Synodi quo statuitur, *ut si Episcopi nolint in Ecclesiis suis œconomos constituere, ii constituantur a Metropolitano,* & in Concil. Tol. 3. c. 20. *Officium & potestatem esse,* aiunt, *Metropolitani, sicut & exactiones indebitas suorum suffraganeorum compescere & moderari : Ita & Episcopum fraudatorem bonorum suæ Ecclesiæ corrigere.*

Quartò, sine Metropolitani sententiâ & approbatione non licet Episcopo ab Ecclesiâ suâ discedere, hoc sancitum est in Antiocheno Concilio Can. 11. & 13. & Sardicensi c. 7. & 96. idque monet Gregorius lib. 7. Indict. 2. Ep. 8. & 61.

Quintò, Metropolitani est docere Provinciam; & si quis erraverit, eum erroris admonere, de hoc ejus officio lege S. Leonem Epist. 50. & 88. Hilarum Epist. 3. item Conciliorum Tolet. 11. c. 2. Arelat. 4. c. 3.

Uno verbo ut cætera Metropolitanorum munia prætermittam, tenetur in Provincia quantum potest boni procurare, & totis viribus quidquid in ea fit mali impedire, servatis tamen regulis, servato ordine, & intactâ Episcopi cujusvis in suam Ecclesiam potestate, cui secundum Canones ejus administratio ita concredita est, ut nihil in eam directè possit Metropolitanus, sive in iis quæ pertinent ad ordinationes Presbyterorum & Diaconorum, sive in iis quæ speciale Ecclesiæ regimen spectant.

Prætereà nihil ferè potest Metropolitanus sine consensu & consilio Comprovincialium Episcoporum, nisi fortè in iis, quæ admonitionis tantùm sunt, aut exhortationis, vel certè in iis quæ moram nullam patiuntur, quo in casu debet Metropolitanus prudenter & secundum Ecclesiasticas regulas id præstare, quod differri non potest, ita tamen ut fiduciario tantùm decreto hæc statuat; quod non aliter ratum sit, quam si Episcoporum totius Provinciæ consensus accesserit.

§. XIII.

De Privilegiis Exarchorum seu Patriarcharum.

PAtriarchæ non secùs ac Metropolitani jura & privilegia duplicis sunt generis, honoris scilicet & potestatis. De honoris primatu nihil dicemus: ex dictis enim constat Patriarchas & Exarchos cæteros Episcopos honoris prærogativâ plerumque præcessisse, si Hierosolymitanum & Constantinopolitanum Episcopos excipias, quibus ante acceptam Patriarchicam Jurisdictionem concessum est, ut nonnullos Patriarchas honore superarent.

Potestas & Jurisdictio ad ordinationes Metropolitanorum extenditur, Synodi Diœceseon convocandæ facultatem, & aliquam super Diœcesim universam inspectionem.

Quod spectat ad primum Patriarcharum jus, nec antiquissimum illud est, nec ubique observatum. Olim enim Metropolita-

ni ab Episcopis Comprovincialibus ordinabantur. Sed quia post mortem Metropolitani inter Episcopos Comprovinciales nullus occurrebat majoris auctoritatis, à quo possent dissidia quæ inter Episcopos Provinciæ nasci poterant componi, procedente tempore consuetudo hæc invaluit, ut post electionem Metropolitani à Clero & populo, itemque confirmationem ejus ab Episcopis Comprovincialibus, Patriarcha totius Diœceseos adiretur, ut is Metropolitanum consecraret; & id juris ex consuetudine habuerunt in singulis suis Diœcesibus Patriarchæ. Et quidem in Concilio Chalcedonensi, quod Patriarcharum privilegia exactè noverat, Episcopo Constantinopolitano simul cum Patriarchatu istud juris concessum est. Idem de Antiocheno affirmat Innocentius Papa Ep. 18. ad Alexandrum Antiochenum, *Sicut Metropolitanos auctoritate*, inquit, *ordinas singulari*. De Alexandrino & Romano res est extra dubium; advertimus enim anteà illos non modò Metropolitanos, sed & universos Patriarchatus sui Episcopos ordinasse. Certum quoque est jus ordinandi Metropolitanos intra Palæstinas Hierosolymitano Præsuli delatum esse Act. 7. Concilii Chalcedonensis, quibus evidenter ostenditur procedente tempore Patriarchas jus habuisse ordinandorum per universam Diœcesim Metropolitanorum.

Ipsi autem Patriarchæ ordinari solebant ab Episcopis ex Diœcesi universa, præcipuè vero ex ea Provincia, cujus Metropolis erat Patriarchalis sedes.

Romanum Episcopum ab Ostiensi Episcopo vicino, non ab aliquo Metropolitano olim ordinari consuevisse testis est S. Augustinus in Breviculo collat. 3. c. 5. Ad ejus tamen ordinationem plurimos Italiæ Episcopos convenisse, patet ex ordinatione Cornelii, quem Cyprianus Epist. 57. Episcopum dicit esse factum *a plurimis Collegis*. E contra verò ordinatio Novatiani traducitur, eo quod à tribus tantùm Episcopis Italiæ ordinatus foret. Eum verò morem Romani Episcopi ordinandi diu viguisse docet nos libellus Cleri Romani, oblatus Honorio Imperatori anno 418. de Bonifacii electione, in quo hæc habentur: *Post abscessum S. Zozimi Papæ Ecclesiæ Catholicæ urbis Romæ, ut fieri mos volebat atque ipsa Religionis disciplina, plures in unum convenimus Sacerdotes...... venerabilem virum Bonifacium invitum acclamationibus totius populi ac consensu meliorum asserimus divinæ institutionis ordine consecratum. Nam subscribentibus plus minus septuaginta Presbyteris astantibus novem diversarum*.

sarum Provinciarum Episcopis, benedictionem competenti tempore constat fuisse celebratam. Ex parte verò Eulalii qui tum Romanum ambiebat Episcopatum, aderant etiam nonnulli Episcopi, ut constat ex Commonitorio Honorii ad Synodum, quæ ob controversiam istam congregata fuerat, quo in Commonitorio jubet, ut hi Episcopi, quos utriusque ordinationibus interfuisse constabat, judices minimè sederent: sed maximè gloriabatur Eulalius Ostiensis Episcopi patrocinio, qui licet senex, æger ac propè moriens, fuerat accitus, ut Eulalium ordinaret. Ex his & aliis similibus exemplis constat olim mortuo Romano Pontifice quamplures Episcopos ex Vicariatu Romæ, ac præcipuè vicinos in urbem venisse, ut electum à Clero populoque Romano Antistitem ordinarent, manum ordinariò imponente Episcopo Ostiensi.

Alexandrinus quoque Patriarcha ab Episcopis Diœceseos ordinatus legitur, sic Athanasium à se secundùm vota Cleri & populi ordinatum esse Alexandriæ Episcopum, testes sunt centum Patres ex Ægypto universâ, Alexandriæ congregati in Epistolâ suâ apud Athanasium Apol. 2. pag. 565. editionis Commelianæ, & Arianos qui ejus ordinationem clanculùm à sex aut septem Episcopis factam esse criminabantur, mendacii arguunt. Julius item in Epistolâ suâ queritur, in locum Athanasii Gregorium esse contra Canones constitutum Episcopum Alexandriæ, nec à plebe postulatum, nec ab Episcopis Ægypti ordinatum, sed illuc missum ab extraneis Episcopis triginta mansionibus ab urbe Alexandriâ dissitis. Mortuo Athanasio successit Petrus, in cujus ordinatione teste Theodorito lib. 4. cap. 26. vicini Episcopi Alexandriam confluxerunt. Post multos annos Proterium præsentibus Episcopis Ægyptiis Episcopum esse ordinatum testatur Liberatus in Breviario cap. 15. Similiter Joannes Talaia ordinatus dicitur ab Episcopis, Clericis & Monachis Ægypti. Idem scriptor mentionem faciens ordinationis Theodosii, qui Timotheo Alexandrino successit, sic describit modum inthronizandi Archiepiscopi Alexandrini c. 20. *Consuetudo*, inquit, *est Alexandriæ illum qui defuncto succedit, excubias super defuncti corpus agere manumque dexteram ejus capiti imponere, ut videatur manibus suis accipere collo suo B. Marci Pallium, & sic legitimè sedere.* Quæ sequuntur ordinationes Episcoporum Alexandrinorum, Pauli scilicet, Zoili & Apollinarii, extra ordinem factæ sunt, ac proinde non possunt in exemplum trahi.

Antiochenæ Ecclesiæ Præsul ordinari solebat ab Episcopis orientis: sic Domnus ab universâ Synodo Episcoporum orientis Antiochiæ congregata, sublato Paulo Samosateno, Episcopus est ordinatus, ut testes sunt ipsi hujus Synodi Patres in Ep. sua Encyclicâ apud Euseb. lib. 7. c. 37. Eustathius ad eamdem sedem evectus fuerat communi Episcoporum omnium suffragio, teste Theodorito lib. 1. c. 7. Eustathio dejecto suffragia Episcoporum in Eusebium inclinabant, sed Imperator ad ejus preces id vetuit jussitque Episcopis, ut alium ordinarent, quod & fecerunt. Ad ordinandum Meletium Episcopos ex diversis Provinciis vota sua contulisse testis est Theodoritus lib. 2. c. 31. Nullibi verò disertius describitur, quo pacto fieri consuevisset ordinatio Episcopi Antiocheni, quam in Epistola Concilii Constantinopolitani apud Theodoritum lib. 5. c. 9. *antiquissimæ verò vereque Apostolicæ Antiochensium in Syriâ Ecclesiæ, in quâ venerandum Christianorum nomen primum innotuit, reverendissimum & Religiosissimum Flavianum, tum illius Provinciæ, tum Orientalis Diœcesis Episcopi in unum congregati communi suffragio Episcopum ordinarunt, universâ Ecclesiâ communi consensu & quasi uno ore eum honorante.*

Ubi vides Antiochenum Præsulem non solùm ab Episcopis Provinciæ, sed & ab aliis Episcopis, aliarum intra illius Diœcesim Provinciarum fuisse ordinatum, quâ in re elucet Patriarchalis sedis dignitas. Nam Hierosolymorum Episcopum, qui nondum erat Patriarcha, non à Diœceseos sed tantùm à Provinciæ Episcopis ordinatum fuisse statim dicunt. *Hierosolymitanæ autem*, inquiunt, *Ecclesiæ, quæ mater est omnium Ecclesiarum reverendissimum ac Religiosissimum Cyrillum Episcopum esse judicamus, qui Canonicè ab Episcopis Provinciæ olim fuit ordinatus.* Porrò laudatam à Synodo ordinandi Patriarchæ Antiocheni formam approbat Simplicius Pontifex Romanus Ep. 14. ad Zenonem, in qua laudat Imperatorem, quòd sciipsisset, *ut deinceps secundùm ordinationem Patrum Orientali Synodo creatio Antiocheni Pontificis reservetur.* Et posteà commendat ejus ea de re sponsionem, quod posthac in Antiochena *urbe, veteri servato more à Comprovincialibus suis Episcopus ordinetur.*

Bizantinæ Ecclesiæ Sacerdotem quamdiu Heracleensi Metropolitæ subjectus fuit, ab eo & ab Episcopis ordinatum fuisse dubium nullum esse potest. Ubi vero Patriarchalem honorem ista sedes ambire cœpit, hujus Episcopus non solum à Provinciæ, sed & à Diœceseos Episcopis est constitutus: ita Nectarius à Synodo Constan-

ſtantinopolitanâ ordinatus, & ante eum Gregorius Nazianzenus à Meletio totâque Synodo fuerat in Throno collocatus. Mortuo Nectario quamplures Epiſcopi ad ordinationem Joannis Chryſoſtomi Conſtantinopolim venerunt, à quibus ille eſt ordinatus invito Theophilo, qui cum primùm ordinationi ejus obſtitiſſet, tandem ei conſenſit. Vide Sozomenum lib. 8. c. 2. Cæteros autem deinceps Epiſcopos Conſtantinopolitanos, ab Epiſcopis Provinciæ ac Diœceſeos ordinatos eſſe vix ullum poteſt eſſe dubium. Hæc enim erat generalis regula, quam Concilii Conſtantinopolitani tertii Patres veluti communem & ubique in oriente obſervatam tradunt, ut ex *ſingulis Provinciis Epiſcopi illius Provinciæ & ſi illis placeret unà cum ipſis finitimi, prout utile judicarent, ordinationes faciant.* Hæc autem clauſula *unà cum eis finitimi*, locum ſemper habuit in magnis illis ſedibus, quæ non ſolùm Provinciæ, ſed etiam Diœceſeos erant capita. Conveniens etenim erat, ut quoniam in univerſam Diœceſim aliquam habebant auctoritatem, ab univerſis ejus Epiſcopis aut ſaltem ex eorum conſenſu ordinarentur. Hac de causâ Epiſcopi Epheſini ab Aſianis omnibus ordinabantur, ut jam obſervavimus, ubi de actione ſeptimâ Chalcedonenſis mentionem fecimus, in quâ tantoperè laborarunt Aſiani, ut jus iſtud ſibi conſervaretur, quia ſcilicet hoc ſublato Epheſinus Epiſcopus amittebat Patriarchatum ſuum, ac tùm ipſe, tùm cæteri Aſiani ſubjiciebantur Conſtantinopolitano Patriarchæ.

In cæteris verò totius orbis Provinciis, ubi nulli erant Patriarchæ, Metropolitani vulgò ordinabantur ab Epiſcopis Provinciæ raro adjunctis finitimis: Inde in Concilio Epheſino Epiſcopi Cyprii obtinuêre, ut ſecundum antiquum morem illorum Metropolitanus αὐτοκέφαλος ab Inſulæ Epiſcopis inconſulto Antiocheno ordinaretur.

In Italia Mediolanenſis Antiſtes totius Vicariatus Italiæ Exarchus à Synodo Epiſcoporum Italiæ ordinabatur, ut conſtat ex ordinatione Ambroſii apud Theodorit. hiſt. lib. 4. c. 7. at temporis progreſſu Romani Pontifices ad Epiſcopi Mediolanenſis ordinationem conſenſum ſuum requiri voluerunt, ut conſtat. ex Greg. lib. 2. Ep. 31.

In Africâ verò Carthaginenſis Epiſcopus totius Diœceſeos Primas ordinabatur ab Epiſcopis vicinis, ut conſtat ex Auguſtino in Breviculo collationis diei tertiæ c. 5. ubi objicientibus Donatiſtis, quod non fuiſſet princeps à principe hoc eſt Primas Provinciæ Cartha-

thaginenſis à Primate Numidiæ, ordinatus, reſpondet Eccleſiaſticam conſuetudinem eſſe, *ut non Numidia, ſed propinquiores Epiſcopi Eccleſiæ Carthaginenſis Epiſcopum ordinent.*

In Hiſpaniâ, Galliâ, cæteriſque Provinciis nulli propriè dicti Patriarchæ erant, atque idcircò in iis ordinationes Metropolitanorum fiebant ab Epiſcopis Provinciæ. De Hiſpania conſtat ex Concilii 4. Toletani Canone 10. & Tarraconenſis Can. 5. prioris hoc eſt decretum, *Epiſcopus Comprovincialis ordinandus eſt, ubi Metropolitanus elegerit: Metropolitanus autem nonniſi in civitate Metropoli, Comprovincialibus ibidem convenientibus.*

De Galliâ idem demonſtratur ex Concilio Arelatenſi primo Can. 20. in quo generatim ſtatuitur, ut quilibet Epiſcopus à ſeptem Epiſcopis ordinetur. In Synodo Aurelianenſi ſecundâ Can. 7. *antiqua hæc renovatur formula inſtitutionis, quam per incuriam videbant amiſſam*, verba ſunt Synodi, *ut ſcilicet Metropolitanus ordinetur a Comprovincialibus in unum congregatis.* At ſequens Concilium ibidem anno 538. convocatum Can. 3. novam conſuetudinem renovavit, *ut Metropolitani a Metropolitanis, omnibus, ſi fieri poteſt, Comprovincialibus præſentibus ordinentur.*

Poſthæc tempora Yvo cum Lugdunenſi Præſule Pontificis ordinationes ſibi vindicante pro Comprovincialium jure fortiter decertavit: cum enim ille exigeret, ut Senonenſis Epiſcopus electus profeſſionem canonicam ſibi faceret, obſtitit hic, idque Canonibus contrarium eſſe aſſeruit. *Cum ergo*, inquit Ep. 60. *tam iſta quam alia generalia inſtituta tam abſolute, conſecrationem Metropolitanorum contineant, miramur cur privatis legibus & novis traditionibus, veteres traditiones & conſuetudines removeri contenditis, præcipiendo ut Senonenſis electus ante conſecrationem ſuam vobis præſentetur.* Uno verbo hæc fuit vetus Eccleſiæ forma teſte Gelaſio Papâ Ep. ad Natalem, *ut obeuntes Epiſcopos, in eadem regione Metropolitanus ſuus debeat ordinare, eumdemque ipſum Metropolitanum, ſi humanâ morte tranſierit, Comprovinciales Epiſcopi ſtudeant ordinare.* Quod etiam novo jure non omninò ſublatum videtur, ut conſtat ex reſponſo Lucii III. de tempore ord. *ſi Archiepiſcopus*, inquit, *fuerit ordinandus, omnes Epiſcopi ejuſdem Provinciæ ad ſedem Metropolitanam conveniant, ut ab omnibus ordinetur: reliqui vero Comprovinciales Epiſcopi, ſi neceſſe fuerit, cæteris conſentientibus a tribus juſſu Archiepiſcopi poterunt ordinari.*

Ex dictis abundè, ut puto, demonſtratum eſt Romanum Pontificem, nec Epiſcopos, nec Metropolitanos extra Vicariatus Romæ limi-

mites instituisse tantum abest, ut ejus juris fuerit omnes orbis Patriarchas & cunctos Occidentis Metropolitanos ordinare. Hoc verò cum diffiteri non possint, qui putant divinum Romani Pontificis privilegium esse ubique Episcopos aut saltem Metropolitanos ordinare, eò recurrunt, ut dicant eum orientis Patriarchas, & occidentis Episcopos non ordinasse, defectu voluntatis, non autem defectu potestatis: quia scilicet uti nolebat jure quod sibi competebat. Quasi verò Romani Pontifices ita dignitatis suæ fuissent immemores, ut eximium jus suum ab Episcopis per multa sæcula invadi & disertis decretis impugnari passi forent. Deinde unde cognosci possunt Romani Pontificis jura, nisi ex Canonibus, aut ex usu & consuetudine? sed ex neutro capite jus ordinationum in toto Occidente Pontifici Romano delatum est: ergo sine fundamento asseritur illud olim ipsi competiisse.

Nihil habent adversarii, quod opponant, præter nonnulla Pontificum Romanorum dicta, quæ perperàm illuc trahunt. Sic verbi gratia jus illud Pontificem Romanum in Illyrico habuisse probant ex Epistolis Pontificum, in quibus Vicariatum suum conferunt Thessalonicensi Episcopo, ad quem idcircò pertinere scribunt Metropolitanorum omnium hujus tractus ordinationem. Huic objectioni quæ sit adhibenda responsio, patet ex dictis. Observavimus enim Romanos Pontifices conatos esse Illyricum Patriarchatui suo addere & Vicario suo eodem ferè modo hanc regionem subjicere quo sibi subjectæ erant Provinciæ suburbicariæ. Quare non mirum si Metropolitanos ibi non sine auctoritate suâ ordinari voluerint, cum Illyricum occidentale post mortem Constantii ad Diœcesim suam pertinere existimarent, illudque sit Patriarchæ privilegium.

In Galliâ idem jus Romano Episcopo competiisse probare conantur ex Epistola 66. Cypriani de Marciano, in quâ scribit ad Stephanum, *ut dirigat litteras ad plebem Arelatæ consistentem, quibus abstento Marciano, alius in locum ejus substituatur.*

Verùm ex ea contrarium planè evincitur: sic enim se res habet. Marcianus Arelatensis Episcopus Novatiano se conjunxerat, & à Catholicæ Ecclesiæ unitate ac pace discesserat. Faustinus Lugdunensis eâ de re certiores fecerat Cyprianum & Stephanum, datis ad utrumque litteris. Cyprianus Stephanum fortè dubium litteris suis hortatur, ut dentur ab ipso litteræ ad Episcopos in Galliâ constitutos, & ad plebem Arelatæ consistentem, quibus abstento Marciano alius in ejus locum substituatur Episcopus electus scilicet

cet à plebe Arelatensi & consecratus ab Episcopis Galliæ: has autem litteras ab ipso in Gallias mitti exoptat, non quod ille jus in eas Patriarchicum obtineret, *Sed quia idcircò copiosum*, inquit, *corpus est sacerdotum concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex eorum collegio hæresim facere, & gregem Christi lacerare & vastare tentaverit, subveniant cæteri, & quasi Pastores utiles & misericordes, oves Dominicas in gregem colligant.... quia etsi Pastores multi sint, unum tamen gregem pascunt, & oves universas, quas Christus sanguine suo & passione quæsivit, fovere debent.*

Annon apertè significat his verbis Cyprianus se Stephanum ad id hortari, quod quilibet alius Episcopus præstare potuisset? Hujus rei insigne nobis exemplum suppeditat sequens ejus Epistola ad Hispanos scripta de Basilide & Martiale, in quâ id erga Hispaniam facit, quod Stephanum erga Gallias præstare fuerat hortatus: Basilidem quippe & Martialem libellorum idololatriæ reos expelli jubet, Sabinumque in Basilidis locum legitimè ordinatum remanere: quamvis ille Romam pergens Stephanum fefellisset, *ut exambiret reponi se in Episcopatum, de quo fuerat depositus.*

Itaque Cyprianus non modò nullam agnoscit in Romano Pontifice ordinandorum Episcoporum in Hispania potestatem, verumetiam ejus judicium de restitutione alicujus Episcopi jam ordinati improbat, & Hispanos litteris suis hortatur, ut ei minimè pareant.

Alio deinde testimonio conantur ostendere ordinatos fuisse à Pontifice Romano in Galliâ Metropolitanos, quod non minus leve est: Zozimus, inquiunt, dedit Arelatensi Episcopo jus ordinandi Episcopos in Galliis; verùm Zozimus non tribuit hanc Arelatensi Episcopos potestatem: sed quia ipsum Viennensis & Narbonensis Provinciæ Metropolitanum esse putabat, statuit ut in ordinandis Episcopis teneat auctoritatem. Perabsurdum autem est inde inferre jus ordinandorum Metropolitanorum in Galliâ ad Pontificem Romanum pertinere.

Cæterum tantùm abest, ut Romanus Pontifex ordinationes Episcoporum aut Metropolitanorum in Gallia sui juris esse existimarit, ut S. Leo Epist. 89. ad Episcopos Viennenses Hilarium reprehendat, quòd non modò ordinationes Ecclesiarum Galliæ sibi vindicaret, sed etiam mentiretur id juris Romano Pontifici competere. *Non enim*, inquit, *nobis ordinationes Provinciarum vestrarum defendimus, quod potest forsan Hilarius pro suo more mentiri: sed* ve-

vobis per vestram sollicitudinem vindicamus. Quid clariùs aut apertiùs desiderari potest? Pontifex Romanus disertè pronuntiat se sibi ordinationes Ecclesiarum in Galliis minimè vindicare, annon perfrictæ frontis eos esse oportet, qui invitis & reclamantibus Pontificibus istud juris, ipsos tunc temporis obtinuisse, confidenter affirmant? Non me latet Quenellium per ordinationes Ecclesiarum hic nòn intelligere ordinationes Episcoporum, sed Ecclesiarum administrationem, & sollicitudinem quæ Metropolitano aut Primati competit. Verùm etiamsi hæc expositio vera foret (quæ tamen parùm verisimilis videtur,) subsisteret tamen argumenti nostri vis; nam si Romanus Episcopus non habet sollicitudinem Ecclesiarum Galliæ, multo minùs habebit ordinationem Episcoporum & Metropolitanorum, in quo præcipua administratio seu sollicitudo & ordinatio Ecclesiarum sita est.

De Hispaniâ perspicuum esse volunt jus ordinationum in Diœcesi Hispaniensi Episcopum Romanum habuisse ex institutione Primatuum, ut constat ex Epist. 1. Simplicii. 26. Hormisdæ, & ex Concil. Tol. 12. anni 681. c. 6. Verùm ex istis potius perspicuum est Episcopum Romanum jus istud in Hispaniâ non habuisse. Simplicius & Hormisdas Vicarios suos faciunt duos Episcopos Hispaniæ, hic Silvanum, ille Zenonem; sed ne verbum quidem habent de ordinatione Metropolitanorum. Concilium verò Toletanum Canone 6. concedit Toletano Pontifici hoc privilegium, *ut electos à Rege Episcopos probet, & omnibus Ecclesiis præficiat, eâ tamen lege, ut is infra trium mensium spatium Metropolitani præsentiam visurus accedat.* Hoc autem quid faciat ad jus Romani Pontificis asserendum assequi ego prorsus nequeo.

Demùm de Africâ Episcopum Carthaginensem totius Africæ Primatem ab Episcopo Romano constitutum esse ex omni retrò memoriâ confidenter asserunt. Unde concludunt eum Metropolitanos ordinasse auctoritate sibi à Romano Pontifice commissâ. Verùm qui ita ratiocinantur, morem Africanæ Ecclesiæ ignorant. Nam Episcopus Carthaginensis non à Romano Pontifice, sed à vicinis ordinabatur Episcopis, idque ex omni retrò memoriâ. Metropolitani verò Ecclesiastici ad illum gradum perveniebant ex solâ antiquitate. Metropoleon verò civilium Episcopi nullo præ cæteris jure fruebantur.

Itaque cum tam leves afferantur rationes ad ostendendum Romanum Pontificem ius ordinandi Metropolitanos in toto Occiden-

te habuisse, firmum manere debet & inconcussum, Metropolitanorum ordinandorum in Africâ, Galliâ, Hispaniâ cæterisque occidentis Provinciis extra Patriarchatus Romani limites à nobis assignatos sitis, potestatem, penes Comprovinciales Episcopos, non penes Romanum Pontificem fuisse; qui jure isto antiquitùs fruebatur tantùm in Provinciis suburbicariis, ubi omnes Episcopos ordinabat, & in Illyrico, ubi Metropolitanos à suo Vicario Thessalonicensi Episcopo ambiebat ordinari.

Eodem, ut observavimus, jure fruebantur Patriarchæ orientis, Alexandrinus, Antiochenus, Constantinopolitanus, Hierosolymitanus, sed in suis tantùm Diœcesibus, non extra Patriarchatus sui limites, ubi Metropolitæ juxta antiquissimam formam ab Episcopis Provinciæ, adjunctis si placuisset finitimis, constituebantur. Atque hæc de primo Patriarcharum jure, quod ad ordinationes spectat.

De posterioribus, Concilii scilicet convocandi potestate & super totam Diœcesim inspectione, vix ulla potest esse difficultas. Nam statim atque recursus datus est à Synodo Provinciæ ad Synodum Diœceseos, ut in Concilio Chalcedonensi Canone 9. sancitum est, haud dubium quin Patriarchæ jus habuerint Episcopos ad Concilium invitandi. Cætera verò jura inspectionis eadem sunt proportione servatâ Patriarchæ super Diœcesim, ac Metropolitani super Provinciam.

Nullus autem Patriarcha majorem habuit in suâ Diœcesi potestatem quàm Alexandrinus. Nam præter omnium Episcoporum ordinationes adeò ab ipso pendebant cæteri Episcopi, ut nihil sine ipso majoris momenti facere auderent. Hinc in Concilio Chalcedonensi act. 4. Ægypti Episcopi adeò enixè obtestantur Patres Concilii, ne ad subscriptionem fidei sine Archiepiscopo adigantur, quia extra sententiam & jussum ejus nihil ejusmodi facere poterant.

§. ulti-

§. ultimus.

Sextus Canon Concilii Nicæni exponitur, & Provinciarum suburbicariarum limites inquiruntur.

QUoniam ad præsens institutum imprimis spectat sextus Canon Concilii Nicæni, quo quarumdam Ecclesiarum supra cæteras jura & privilegia firmantur: ideò nos antequam huic dissertationi finem imponamus, genuinum ejus sensum, qui multis disputationibus involutus est, investigabimus. Ac primùm exscripturi sumus Canonem ex versione Dionysii Exigui, quæ omnium videtur optima. *Antiqua consuetudo servetur per Ægyptum, Libyam & Pentapolim, ut Alexandrinus Episcopus horum omnium habeat potestatem; quia & urbis Romæ Episcopo parilis mos est. Similiter autem & apud Antiochiam cæterasque Provincias, suis privilegia serventur Ecclesiis. Illud autem generaliter clarum est, quod si quis præter Metropolitani sententiam fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus definivit Episcopum esse non oportere.*

Prima circa hujus Canonis sensum quæstio est, utrum jura illa seu privilegia Romanæ, Alexandrinæ, & cæterarum Ecclesiarum, de quibus loquitur Concilium, Patriarchalia sint, an Metropolitica. Posterius istud in dissertatione eâ de re confectâ probare studuit Launoïus Parisiensis Theologus. Sed hanc dissertationem refutare conatus est Valesius, in aliâ dissertatione quam ad calcem Socratis & Sozomeni inseruit, contendens de jure Patriarchico hîc agi. Nos utriusque opinionis fundamenta referemus, prætermissis illis quæ ad quæstionem istam solvendam non pertinent; quid in utraque opinione vitii videatur, docebimus; ac demum nostram expositionem apertam, ut puto, ac planam subjiciemus.

Launoïus censet hunc Canonem editum esse occasione schismatis Melitii, quod ille per singulas Provincias Episcopos, Presbyteros & Diaconos constituere ausus fuerit: cum antea consuetudo esset, ut ab Episcopo Alexandrino ordinarentur. Vult igitur hoc Canone antiquum illud ordinationis per totam Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, jus Alexandrino Episcopo vindicari. Ita ut ille Canon sit veluti exceptio quarti, in quo statuitur, *ut con-*

firmatio eorum quæ in Provincia geruntur, Metropolitano tribuatur Episcopo.

Itaque Canonis hujus ex Launoïo hic sensus est, etiamsi in plerisque Ecclesiis ordinatio Episcoporum censeatur esse legitima, cum à tribus Episcopis Provinciæ, consentientibus cæteris ejusdem Provinciæ, & confirmante Metropolitano facta est: attamen omnes & singulæ ordinationes in Ægypto, Libyâ, & Pentapoli, pertinebunt ad Alexandrinum Metropolitanum; sicut ordinationes Provinciarum suburbicariarum ad Romanum; quia antiquus mos ita obtinuit: similiter apud Antiochiam, cæterasque Provincias, is Metropolitanus qui consuevit antiquitùs Episcopos in Ecclesiis ordinare suo jure fruetur.

Hæc expositio duobus nititur fundamentis.

Primum est, Alexandrinum Præsulem jus ordinationis Episcoporum, & Presbyterorum, & Ministrorum per Ægyptum & Pentapolim habuisse.

Alterum est, illam quæ instituitur inter Romanum & Alexandrinum Præsulem, comparationem, in iis quæ ad ordinationem Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum pertinent, institui. Hæc duo probare conatur Launoïus, primum cap. 2. alterum cap. 4. dissertationis suæ.

Illud igitur probat ex Athanasio, qui ait in Opusculo de sententia Dionysii Alexandrini, ad curam ejus superioris Libyæ Ecclesias pertinuisse; & Sozomeno qui dicit Melitium ordinationes ad Alexandrinum pertinentes sibi usurpasse, cui jungit Epiphanium qui ait, ipsum Eleuteropoli, Basæ seu potiùs Gasæ, & Æliæ Episcopos constituisse.

Deinde ex eodem lib. 8. cap. 19. cum refert Nilammonem Pelusii ordinatum esse Episcopum à Theophilo, Socrates quoque Hermopoleos Episcopum Dioscorum, ab eodem ordinatum esse scribit lib. 6. c. 7. Prætereà Synesius testis est Epist. 67. & 105. Episcopum Alexandrinum Palæbiscæ, Olbiatis, & Cyrenæ Pentapoleos urbibus Episcopos ordinasse, colligiturque ex Isidoro Pelusiota lib. 2. Epist. 128. Cyrillum Alexandrinum Pelusii Episcopum ordinasse. Denique Moschus ait Papam Alexandrinum Heliopolim, Leontopolim, & Babylonem Episcopos misisse.

Alterum verò expositionis suæ fundamentum, nempe comparationem inter Alexandrinum Romanumque Patriarcham quoad jus ordinationis instituti probat tantùm Launoïus ex hypothesi quam ante-

antehac fecerat, Melitium huic Canoni occasioni fuisse ob ordinatos in Libya, Ægypto & Pentapoli Episcopos. Verùm id gratis omninò supponitur, nec ullo argumento aut probatum est à Launoïo, aut probari potest. Quod autem primo loco asserit Alexandrinum Præsulem jus ordinationis Episcoporum, Presbyterorum & Diaconorum per omnes Ecclesias Ægypti, Libyæ & Pentapoleos habuisse, & quidem refragante Metropolitano, necnon proprio Episcopo: de Presbyteris & Diaconis falsum omninò videtur; de Episcopis verò qui sunt extra ejus Provinciam ante annum 400. nullo argumento demonstrari potest. Nam jura illa Dionysii Alexandrini ad ordinationes jusque Metropoliticum minimè pertinebant: sed tantùm ad quamdam, ut ita loquar, superinspectionem, & superintendentiam seu majorem auctoritatem, quâ pollebat Alexandrinus Antistes super Episcopos Libyæ & Pentapoleos, ad quos propterea legatos mitit, ut eos ab errore Sabellii revocaret.

Verum est quidem Melitium Episcopos & Presbyteros non modò in istis Provinciis ordinasse, sed etiam in aliis, nam Eleuteropolis, Gazæ, & Ælia in Palæstinâ sunt, non in Ægypto, Libyâ aut Pentapoli; sed ex hujus facto concludi non potest Alexandrinum jus ordinationis in his Provinciis habuisse, nec ullus id unquam dixit. Hinc videre est Melitium sibi vindicasse non solùm ordinationes ad Alexandrinum Præsulem pertinentes: sed pro more eorum qui novarum sunt sectarum auctores, ubique factionis suæ Episcopos ordinare tentasse. Denique quod Socrates ait ordinatum esse Episcopum Hermopoleos, id nihil facit ad propositum, cum Hermopolis sit Ægypti urbs, cujus Præsul Alexandrinus Metropolitanus erat.

Verumtamen negari non potest, quin post annum 400. nonnullos in Pentapoli Episcopos ordinarit Alexandrinus Præsul, ut constat ex relatis à Launoïo Synesii, Isidori & Moschi testimoniis. Sed istud jus tempore Nicæni Concilii Alexandrino Episcopo competiisse non probatur, nec ex Concilii Canonibus colligi potest. Deinde etiamsi jus istud tunc temporis Episcopus Alexandrinus habuisset, inde concludi non potest de illo tantùm hîc Concilium loqui; non autem de jure Patriarchico.

Præterea quidvis tandem moliatur Launoïus, dicere minimè potest de Jure Metropolitico hîc tantùm agi. Licet enim jus ordinandi Episcopos in sua Provincia sit Metropoliticum, jus tamen ordinandi Episcopos in aliena Provincia plusquam Metropoliticum est.

eſt, imò pluſquam Patriarchicum. Quare cùm ultrò fateatur Launoïus hic agi de iſto jure, fateri quoque debet Canonem non de ſimplici jure Metropolitico intelligendum eſſe : ut enim verbo dicam, Metropolitanus is dicitur qui uni Provinciæ præeſt, Patriarcha verò qui toti Diœceſi : ſed qui in tota Diœceſi Epiſcopos ordinat, non modò Provinciæ, ſed toti Diœceſi præeſt : ergo Patriarcha meritò dicitur. Itaque multùm vereor, ne hæc tam acris diſceptatio mera ſit λογομαχία. Patriarchæ nomen tunc in uſu non fuiſſe fatentur omnes. Metropolitani nomen pro primo unius tantùm Provinciæ Epiſcopo, qui ejus curam gerit, acceptum tunc temporis certo certius eſt. Dum ergo Concilium Nicænum, quibuſdam Metropolibus in alias Metropoles & Provincias jura concedit, jura iſta propriè non ſunt Metropolitica, ſi tamen aliquis ea Metropolitica appellare pertinaciter velit, non multùm repugnabo, modò fateatur hæc eadem dici etiam poſſe Patriarchica, quamvis nomen Patriarchæ nondum eſſet in uſu.

Alterum opinionis Launoïi caput eſt, comparationem inter Eccleſiam Alexandrinam & Romanam quoad jus ordinationis inſtitui. Hanc ex ipſomet Launoïo refellimus, nam ſi Romanus Epiſcopus, ut ipſe contendit, ordinabat tantùm Epiſcopos in Provinciis Metropoli ſuæ ſubjectis, non autem in Provinciis, quæ aliis Metropolitanis ſubjiciebantur, quid hoc, quæſo, ad Alexandrini Præſulis in Libyam & Pentapolim jura confirmanda faciebat? Nulla quippe difficultas erat, quin ordinatio Epiſcoporum Ægypti ad ipſum pertineret, vel ſi qua erat, hæc Canone 4. jam ſublata fuerat, quo Metropolitanorum in ordinationibus jus confirmabatur. Sed quæſtionem hanc fuiſſe vult Launoïus num in Pentapoli, & Libyâ, id eſt aliis Provinciis ordinationis jus haberet Alexandrinus : hoc autem Romani Pontificis exemplo non confirmatur, ſed potiùs infirmatur. Nam ſi Epiſcopus Romanus non alibi ordinat quam in Provinciis ſuburbicariis, quarum ille ſolus Metropolitanus eſt, cur Alexandrinus ordinabit in aliis Provinciis, quarum Metropolitanus non eſt? Quod autem hic aſſerit Launoïus Romanum Epiſcopum Presbyteros ex ſua Provincia inconſultis Epiſcopis ordinaſſe, id mihi & falſum videtur & omnibus Eccleſiaſticis regulis contrarium : ſed hoc nihil ad quæſtionem noſtram facit, quare nunc ad Valeſii expoſitionem accedimus.

Valeſius duo præcipuè ait hoc in Canone notanda eſſe; primum hic

hîc agi de Patriarchis: alterum non de solâ ordinatione, sed de omni jure Patriarchico agi.

Posterius illud jam probavimus & posteà exponemus. Alterum ipse probat ex Athanasio, Innocentio, & Hieronymo. Athanasio quidem, cùm ait ad curam Dionysii Libyam pertinuisse. Innocentio, cùm scribit ad Alexandrum Antiochenum, eum Conciliü Nicæni Canonibus, *Non super unam Provinciam, sed super Diœcesim esse constitutum, ut Metropolitanos auctoritate ordinet singulari & ceteros non sine permissu & conscientiâ suâ sinat Episcopos procreari.* Denique Hieronymus ait in Epist. ad Pammachium à Concilio Nicæno statutum fuisse, *ut totius Orientis Metropolis esset Antiochia.*

Posteriorem verò hujus Canonis partem, *illud autem omnino manifestum est, ut si quis præter Metropolitani sententiam fuerit factus Episcopus, hunc magna Synodus definiat Episcopum esse non oportere:* de omnibus Episcopis intelligendam non esse putat Valesius, sed tantùm de Metropolitanis quorum ordinatio irrita decernitur, nisi sit à Metropolitano Metropolitanorum, hoc est à Patriarchâ confirmata.

Ego autem in duobus à Valesio dissentio, quorum alterum est posteriorem hujus Canonis partem de simplicibus Metropolitis intelligendam esse, ut sit veluti exceptio præcedentis, qua Canon 4. confirmatur, & sensus sit propter privilegia quibusdam sedibus concessa non minui Metropolitanorum jura.

Alterum est priorem Canonis partem de jure quidem qui Metropolitano superior sit intelligendam, seu de jure Exarchatus Alexandriæ & Antiochiæ, quod olim Patriarchicum dicebatur: non autem de jure Patriarchico prout nunc accipitur. Statim enim addit Concilium: *Similiter & in Antiochia & in aliis Provinciis sua privilegia ac suæ dignitates serventur Ecclesiis.* Porro si de hoc posteriori jure ageretur, nullæ aliæ commemorarentur Ecclesiæ, præter Romanam, Alexandrinam, & Antiochenam, cùm nullæ aliæ tum temporis fuerint, quibus id juris competeret. Quare sensus Canonis hic mihi videtur.

Antiqua consuetudo observetur, ut Alexandrinus Episcopus in Ecclesias, quæ sunt in Ægypto, Libyâ & Pentapoli, potestatem habeat, & curam illarum gerat, procuretque ut cuncta in illis secundùm Ecclesiæ leges fiant; quemadmodum Episcopus Romanus facit in Provinciis suburbicariis. Similiter & in Antiochiâ & in aliis

aliis Ecclesiis, quæ similia privilegia habent, iis illa serventur. Sed quamvis hæc privilegia quibusdam sedibus reserventur, non propterea tamen Metropolitani Episcopi jus auferri debet, sed Episcoporum ordinationes ipsius semper erunt, nec Patriarchæ reservabuntur. Instituitur verò inter Alexandrinum & Romanum Episcopum comparatio, non prout uterque Episcopus aut Metropolitanus, aut prout hic Episcoporum primus, sed prout ille caput est Diœceseos Ægypti, Libyæ & Pentapoleos, hic verò Provinciarum suburbicariarum.

Hæc ratio Ruffinum impulit, ut earum mentionem faceret in suâ translatione, quæ sic se habet. *Erat apud Alexandriam, & in urbe Roma vetusta consuetudo servetur, ut vel ille Ægypti, vel hic suburbicariarum Ecclesiarum sollicitudinem gerat.* Antiquissimus Justelli Codex Canonem hunc eodem fermè modo exhibet. Titulus est *de Primatu Ecclesiæ Romanæ & aliarum civitatum Episcopis.* Dein sequitur Canon, his verbis conceptus : *Antiqui moris est, ut urbis Romæ Episcopus habeat principatum, ut suburbicaria loca & omnem Provinciam sua sollicitudine gubernet, &c.* In eumdem sensum recidit Canon Arabicus 8. *Constitutum est, ut Episcopus Ægypti, id est Patriarcha Alexandrinus, præsideat & habeat potestatem totius Ægypti & omnium locorum, civitatum & oppidorum, quæ sunt circum eam; quia sic convenit, & quia similiter Episcopus Romæ, id est successor Petri, Apostoli potestatem habet omnium civitatum ac locorum, quæ sunt circum eam: ac similiter Episcopus Antiochiæ id est, Patriarcha potestatem habeat Provinciis illius totius, & in aliis item locis servari debet, quod in præterito constitutum est.*

Hæ Canonis hujus Paraphrases minimè malæ mihi videntur. Nam licet istæ omnes interpretationes accuratæ non sint, nec ad litteram verba Canonis reddant, ejus tamen sensum optimè exponunt, ut ex dictis constat.

Ostendimus enim in Nicæno Canone 6. comparationem institui Alexandrini Episcopi cum Romano quoad jus Exarchicum, seu ut olim loquebantur Patriarchicum, aliunde verò demonstravimus jus istud Romani Pontificis extra Provincias Vicario urbis Romæ subditas, quas suburbicarias dicit Ruffinus, non extendi. Ex quibus inferri necessariò debet illos scopum attigisse, qui Canonem Nicænum exponentes jus Alexandrini Episcopi, in Ægyptum, Libyam, & Pentapolim, cum Romani Pontificis in Provincias suburbicarias jure compararunt. Præterquam quod Ruffini auctoritas

non

non levis debet esse ponderis, quippe qui eodem quo Nicænum Concilium celebratum est sæculo, vixerit & scripserit, quo tempore ex Ecclesiarum regimine colligi poterat quâ ratione à Nicænis Patribus illud dispositum foret.

Restat nunc inquirendum, quæ fuerint Provinciæ & Ecclesiæ suburbicariæ, & quinam illarum limites. Hoc autem imprimis circa istam quæstionem statuendum videtur, & pro certo supponendum, Ecclesias suburbicarias Provinciis respondere suburbicariis. Quemadmodum enim Ecclesiæ Ægyptiæ, Asianæ, Illyricianæ, Orientales, eæ sunt Ecclesiæ quæ in istis Diœcesibus erant sitæ: ita etiam Ecclesiæ suburbicariæ aliæ esse non possunt ab iis quæ Provinciis suburbicariis continebantur. Tota ergo quæstio de Ecclesiarum suburbicariarum limitibus ex Provinciarum suburbicariarum limitibus pendet. Provinciæ autem suburbicariæ aliæ dici non possunt quam illæ quæ circa Romam adjacebant : quæ urbs dicitur ἀντονομαστικῶς. Docet id vel ipsum nomen, quod regiones ab urbe non longè positas significat, tum etiam Imperatoriarum legum auctoritas, in quibus Provinciæ suburbicariæ appellantur eæ, quæ circa Romam adjacebant. Et procul dissitis ab urbe Regionibus, ut Africæ, Galliæ & Hispaniæ opponuntur, ut modò demonstraturi sumus, patetque vel ex una lege Codicis Theodosiani, lib. 8. tit. 5. l. 34. ubi statuitur, ut Decretum in gratiam Africæ Proconsularis latum, locum etiam habeat in Provinciis suburbicariis. Ferri igitur minimè potest illorum opinio, qui Provinciarum suburbicariarum nomine, vel universum Imperium, vel saltem Occidentem universum designari volunt.

Verùm quamvis controversum esse non debeat, quin Provinciæ suburbicariæ haud procul ab urbe fuerint positæ, non mediocris tamen est difficultas in eorum assignandis exactè limitibus, variantque hîc peritissimorum in istis rebus virorum sententiæ. Sunt enim nonnulli qui Provincias omnes suburbicarias intra centesimum ab urbe milliare positas fuisse contendant, quâ in opinione fuerunt hoc sæculo viri duo eruditione præstantes, Gothofredus & Salmasius. Ille in dissertationibus anonymis de Provinciis suburbicariis quatuor tantùm Provincias seu regiones, si tamen ita dici possunt, suburbicarias dictas fuisse autumat Tusciam suburbicariam, Picenum suburbicarium, Latium vetus, & Latium novum. Alter verò Latium non dividit in duas regiones, sed quartam Provinciam addit Valeriam. Alii verò Provincias suburbicarias tam

arctis limitibus haud concludunt: sed eas omnes Provincias esse volunt, quæ Vicario urbis parebant; hac in opinione versatur doctissimus Sirmondus, cujus sententiam plerique eruditi secuti sunt.

Probatur autem illa ex variis legibus, in quibus regionum suburbicariarum, seu urbicariarum nomine illæ omnes designantur, quæ Vicario urbis parebant. Sic in Codice Theodosiano lib. 11. tit. 16. c. 9. his verbis designantur. *Non enim per Italiam tantùm, sed etiam per urbicarias regiones, & Siciliam, patrimonialium & Emphyteuticorum fundorum vires servandas esse perspeximus.* Ubi urbicariæ regiones sumuntur pro illa Italiæ parte, quæ Vicariatu Italiæ non comprehenditur. Nam Italiæ nomine hìc non intelligitur universa Italia, sed Vicariatus Italiæ, prout distinguitur à Vicariatu Urbis Romæ. In eodem Codice lib. 9. tit. 30. c. 3. Valentinianus ait, à se vetitum fuisse, ne apud urbicarias regiones equis uti liceret. Lex autem quâ id vetitum fuerat, extat. c. 1. ejusdem tituli, in eâque nominantur Picenum, Flaminia, necnon etiam Apulia, Calabria, Brutii, & Lucania, atque Samnium. Eæ igitur sunt quæ in posteriori lege urbicariæ dicuntur, si Flaminiam excipias, quæ Italica erat. Ejusdem Codicis lib. 11. tit. 10. Gratianus ad Probum Præfectum scribit, ut legem de privilegiis per obreptionem impetratis confirmet, *per omnem Italiam, tum etiam per urbicarias, Africanasque regiones, ac per omne Illyricum.* Ecce quatuor Diœceses, quæ Præfecto Prætorii Italiæ tum temporis parebant, Vicariatus Italiæ, Vicariatus Romæ, Africa Occidentalis, & Illyricum; ex iis autem quatuor, Vicariatus Romæ integer Provinciarum suburbicariarum nomine comprehenditur. Sigillatim verò Vicariatus hujus Provinciæ enumerantur in eodem Codice lib. 11. tit. 28. c. 7. *Campaniæ, Tusciæ, Piceno, Samnio, Apuliæ, Calabriæ, Brutiis & Lucaniæ.... in omni præstationis modo, quem antiqua solemnitas detinebat, quatuor partes jubemus auferri.* Hæ autem omnes Provinciæ hìc enumeratæ urbicariæ disertè dicuntur ejusdem tituli cap. 14. ubi de lege ista hæc habentur. *Quod de annonariis functionibus per urbicarias Regiones Clementia nostra concessit.* Prætermittuntur autem in superiori enumeratione quatuor Vicariatus Romæ Provinciæ: Valeria scilicet, quia cum Samnio confunditur, & tres insulæ, quia suos habebant peculiares magistratus, per quos vectigalia exigebantur.

Denique regiones suburbicarias nec universo Imperio Romano aut saltem Occidenti respondere, nec intra centesimum ab urbe milliare coërceri: sed Vicariatus Romæ Provincias esse evidentissimè

ſimè demonſtratur ex alio Valentiniani, Valentis, & Gratiani reſcripto ad Ampetium, quo concedunt Urſicino, qui priùs in Gallias fuerat relegatus abſcedendi copiam, eâ tamen lege, *ne ad urbem Romam vel certe ſuburbicarias regiones pedem inferat*. Idque ſe facere dicunt in ejus gratiam *naturæ ſuæ manſuetud ne lev:gatos*. Porrò ſi regiones ſuburbicariæ vel univerſo Imperio Romano, vel ſaltem Occidenti reſponderent, quid eſſet ineptius quàm homini cuidam, velut inſignem gratiam concedere ut Galliâ excedat, eâ tamen lege, ne pedem in univerſum Imperium Romanum, aut ſaltem in Occidentem inferat. Ejuſmodi profectò gratia ſummi ſupplicii loco habenda eſſet. Oſtendendum jam ſupereſt Provincias illas à quibus excluditur Urſicinus, eas eſſe, quæ Vicario urbis Romæ parebant. Hoc autem idem Imperator non obſcurè indicat, cùm ad Maximinum urbis Vicarium ſcribit, ut ſingularum quibus præerat urbium civibus notum faciat, ne Urſicinum ejuſque ſocios per vetitas regiones iter facere patiantur. Itaque Provinciæ illæ ſuburbicariæ, ad quas accedere Urſicino permiſſum non erat, erant illæ omnes quibus urbis Romæ Vicarius præerat. Hæ ſunt autem, ut ex notitiâ Imperii conſtat, Campania, Tuſcia, Umbria, Picenum ſuburbicarium, Sicilia, Apulia, Calabria, Brutii, Lucania, Samnium, Corſica, Valeria, quæ aliquando cum Samnio confunditur. Hæ ſunt rationes ſeu conjecturæ, quibus probatur, Provincias ſuburbicarias eas ſolùm eſſe, quæ Vicario urbis Romæ ſubjectæ erant.

Nunc ad eos me converto, qui Eccleſias ſuburbicarias nimis anguſtis limitibus concludunt, aſſerentes illas eo tractu contineri qui Præfecto urbis parebat, & ultra centeſimum ab urbe milliare non protendebatur. Fundamentum hujus opinionis eſt, quod in Codice Theodoſiano lib. 12. tit. 6. l. 1. *de calc:s coctoribus*. Conſtantinus Imperator jubeat ex quatuor regionibus, trecentos boves ad vehendam calcem ſubminiſtrari. Lex iſta inſcripta eſt Præfecto urbis, unde concludunt illam propriè accipiendam de iis regionibus quæ ipſius ditioni ſubjectæ erant. Illa autem ultrà centeſimum ab urbe milliare non extendebatur; ut conſtat ex Ulpiano *lib. 1. §. 4. de officius Præfecti urbis*, & apud aut. collat. lege Moſ. *tit. 1. ff. de plagiariis*, lib. 2. Cod. Theodoſ. *de integri reſtitutione*, & l. 62. de hæreticis, necnon ex Caſſiodoro & Mecenate apud Dionem lib. 52. Unde concludunt Provincias, quæ ab ejus nomine *urbicariæ*, vel *ſuburbicariæ* dicebantur, eò quòd ipſi ſubjectæ eſſent, intra centeſimum ab urbe milliare concluſas fuiſſe. Hinc

quod adversarii sumunt regiones suburbicarias ab annonariis distinctas fuisse. At cur, inquiunt, in notitiâ Imperii, Piceno tantùm & Tusciæ suburbicariarum Provinciarum nomen imponitur, & quidem ut distinguantur à Piceno & Tusciâ annonariis? Respondeo hæc nomina illis esse imposita, ut à se invicem distinguerentur; at inde colligi nequit nullam è Provinciis annonariis fuisse suburbicariam. Nam cum tractum Lutetiæ vicinum Franciam appello, non propterea nego alias Provincias Galliæ ad Franciam pertinere. Et certè coguntur ipsi adversarii huic argumento respondere : Nam Latina regio & Valeria, quas suburbicarias dicunt, in Notitiâ Imperii non appellantur suburbicariæ. Cur ergo cum sint quatuor hujusmodi, duabus tantùm id nomen imponitur? Porrò non id idcircò dico, quasi credam omnes regiones annonarias fuisse etiam suburbicarias: sed quia ex suburbicariis quædam erant annonariæ, & ex annonariis quædam suburbicariæ, quædam verò non; sic Picenum annonarium seu Flaminia, non erat suburbicaria, & idcircò ab alio Piceno hoc nomine distinguitur.

Ex lege *de calcis coctoribus* nihil omninò colligere possunt, nec enim habet illa lex quæ sint istæ quatuor Provinciæ, quas vecturarios equos subministrare oportebat, nec has tantùm suburbicarias fuisse dicit. Et sanè Terracinenses, qui in Campania sunt l. 3. tit. eodem inter eos numerantur, qui calcem præstabant. Ex eo verò quod lex ista ad Præfectum urbis dirigatur, minimè sequitur has quatuor Provincias ejus ditioni subjectas fuisse, sed ad summum eum curavisse, ut calx Romam deferretur. Quod verò aiunt suburbicarias regiones ab Italiâ & Africâ distingui, verum esse fatemur, si Italiæ nomen strictè sumas, ut in Notitiâ Imperii pro Provinciis Italiæ Vicario subjectis. At eas à Siciliâ distingui negamus; nam illa Vicario urbis Romæ parebat, ac proinde uti diximus inter suburbicarias erat. Cur ergo, inquies, in lege *de extraordinariis muneribus*, illa seorsim à suburbicariis enumeratur? Respondet Sirmondus id propterea factum, quod illa suum haberet rationalem privatum, cum cæteræ suburbicariæ haberent rationalem Romæ, ut constat ex Notitiâ Imperii sect. 43. Et sanè ut argumentatur idem Sirmondus adversus Salmasium : *Si Siciliam à suburbicariis lex illa penitùs excludit: de lege alterâ, quæ unica est in Codice Theodosiano*, si per obreptionem, *quid censes? Quæro enim cum Præfecto Italiæ & Illyrici præcipit Imperator*, ut per omnem Italiam, tum etiam per urbicarias Africanasque regiones, ac per omne Illyri-

cum (*hoc est per omnes Præfecturæ illius Diœceses*) *legem promulget, Siciliam ecquoputas harum partium capite contineri? Exclusam enim, opinor, non dices cum Italiæ Præfecto paruisse Siciliam non dubites. Quâ igitur in parte comprehensam putas? Illyricone an Africa, ridiculum sit suspicari: nam Italiæ Insulam fuisse Siciliam quis nescit? sed cum Italiæ, duæ fuerint Diœceses quæ in hac lege distinguuntur, Italia & urbicaria, ad Italiæ Diœcesim pertinuisse Siciliam, cum Italiæ Vicario non subesset, absurdum est affirmare. Restat ergo ut urbicariarum numero comprehendatur.* Hæc Sirmondus, quem consulatis qui plura volet de suburbicariis, & cum eo Salmasii, Gothofredi, Alcandri, aliorumque lucubrationes, qui quæstionem hanc ex professo magnâ animorum concertatione tractarunt. Nos autem ea quæ verisimiliora nobis visa sunt, sine ullo partium studio defendimus, ac tria, ni fallor, ostendimus. Primùm est regiones & Ecclesias suburbicarias eas minimè dici posse, quæ longè ab urbe semotæ erant, nihilque absurdius fingi quàm hoc nomine omnes Imperii vel Occidentis Provincias & Ecclesias appellari. Secundùm, Provincias & Ecclesias suburbicarias ultrà centesimum ab urbe milliare protendi. Tertiùm verisimillimum esse eas omnes regiones quæ Vicario urbis parebant ipsamque Siciliam, Provincias fuisse suburbicarias & Ecclesias suburbicarias eas quæ in istis regionibus positæ erant, quarum Exarchus erat seu Patriarcha Romanus Episcopus. Hactenus de formâ & distributione Ecclesiarum à nobis dictum est, nunc de formâ judiciorum Ecclesiasticorum agendum est.

D E

ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO II.

De formâ judiciorum Ecclesiasticorum, ubi de appellationibus adversus nuperam Christiani Lupi de illis lucubrationem.

PRÆLOQUIUM.

IN omni societate necesse est aliquos esse controversiarum judices, necnon aliquam judicandi formam reperiri, circa res illas quæ finem & salutem societatis respiciunt. Cùm ergo finis societatis fidelium sit vita æterna per fidem & bonos mores adipiscenda, bonumque illius commune sit conservatio fidei & integritatis morum in singulis Ecclesiæ membris, haud dubium quin Ecclesia suos habere debeat judices, qui de his statuant, necnon legitimam ac certam de his judicandi formam. Illud porrò inter omnes

nes constat eos esse in Ecclesia controversiarum judices, qui Christianos in fide & moribus instituunt, quales fuerunt Apostoli & post Apostolos, Episcopi & Pastores, qui singuli in Ecclesiis, quibus præsunt, judices dici possunt. Si verò aliqua gravior quæstio sit exorta, tunc in unum convenire debent, ut mutuò deliberent & finem controversiæ simul imponant. Sic Apostoli in unum convenientes cum Senioribus Hierosolymis quæstionem de legalibus finierunt. Post istos eadem consuetudo mansit, & certa quædam judicandi forma statuta est. Cum enim Episcopi in singulis Ecclesiis essent constituti, qui suprà Presbyteros eminebant, his personarum quæ in illorum Ecclesiis degerent, & controversiarum illic ortarum judicium attributum est : sed ita ut simul cum Clero, hoc est cum aliis Presbyteris judicarint. Ab istorum judicio provocatio concessa ad Metropolitanum Episcopum, cum quo judicabant cæteri Episcopi Provinciæ. Hæc videntur esse extra omnem controversiam. At illud inter multos controvertitur, utrum à Metropolitani & Synodi Provinciæ judicio ex veteri Ecclesiæ disciplinâ provocatio concederetur.

Duplex autem distingui solet causarum genus, quarum aliæ majores dicuntur, aliæ minores. Majores sunt eæ, quæ vel ad Episcopos vel etiam ad disciplinam aliquam graviorem spectant: minores verò dicuntur eæ, in quibus agitur de Presbyterorum & Clericorum judicio, vel de aliquo leviori disciplinæ capite, quod Ecclesiam aliquam privatam attingat. De his omnibus quæritur utrum provocatio detur ad Romanum Pontificem? alii in omnibus, alii verò in majoribus tantum provocationem locum habere contendunt. Cæteri negant antiquitùs à judiciis quibuslibet Synodorum ad Romanum Pontificem esse provocatum.

Scripsère porrò de illâ quæstione complures magni nominis viri. Nam ut Baronium & Bellarminum mittam, quæstio ista novissimè inter nostros acriter agitata est, post editionem libri de Concordia, auctore Petro de Marcâ Archiepisco Tolosano ad Parisiensis Ecclesiæ administrationem designato. In eo quippe negat ille appellationes ad Romanum Pontificem olim & ex veteri jure in usu fuisse. Ejusdem sententiæ est Launoïus Parisiensis Theologus eruditione insignis. Istos aggressus est Davidius auctor libri Gallicè editi, *de judiciis Episcoporum Canonicis*. Hunc confutavit Anonymus non ignobilis in libro *de antiquis & majoribus Episcoporum causis*, typis mandato Leodii. In eamdem arenam descendit eruditus Leonis ope-

operum editor Paschasius Quenellius in dissertationibus ad Leonem, quæ tom. 2. reperiuntur. Accessit his opus Gerbasii Doctoris Parisiensis, qui Davidium aggreditur, licet à sententiâ Petri de Marcâ circà præsentis temporis disciplinam dissentiat. Istorum libri, ut fieri solet, à Romanis damnati à nostris Episcopis propugnati sunt. Pro Romanis respondendi provinciam sibi sumpsit Christianus Lupus, qui opere isto vixdum absoluto è vivis excessit. Vir certè bonus, ut fertur, & meliori causâ dignus. In ejus tamen opere animi æquitatem & modestiam requiro. Nam si quæstionem istam sine selle & amicè tractasset, quis eum reprehenderet? quis incusaret? At tantis probris viros insignes & Catholicos afficit, tot in eos maledicta congerit, ut dignum mihi videatur opus ejus in perpetuum abscondi, quod succo loliginis ubique imbutum est. Inscribit illud, *adversus prophanas vocum novitates, adversus quosdam temporum novatores.* Petrum de Marcâ Archiepiscopum, Quenellium Oratorii Presbyterum, Gerbasium Doctorem Sorbonicum, & Garnerium Jesuitam Novatorum nomine disignans, & eos indignis modis ubique proscindens ac hæreticis semper adjungens. Parcent, ut non dubito, viri illi piissimi & charitatis amantissimi, Patris Lupi manibus, & hanc illi offensam, prout Christianos decet, condonabunt, quam utinam & illi Deus omninò condonet. Nos certè eamdem tractaturi materiam, licet non possimus non eum sicubi quid paulò graviùs dicat refellere, ne verbo quidem memoriam illius lædemus: sed ubi se dederit occasio, rationes ejus ac responsa solummodò excutiemus. Cæterùm duæ Dissertationis hujus partes erunt, seu capita, in primo quæstionem juris examinabimus, & Canones antiquos circa Episcoporum judicia exponemus: in secundo, facta quæ ad appellationes ad Romanum Pontificem probandas adducuntur, examinabimus.

CAPUT PRIMUM.

In quo examinatur quæstio juris.

§. I.

De Canone Concilii Nicæni.

NUllos habemus Canones authenticos Nicænis antiquiores. Ex his Canon quintus est de judiciorum formâ, ab hoc exponendo ordiemur : Sic autem se habet, *de his qui communione privantur, seu ex Clero, seu ex Laïco ordine ab Episcopis per unamquamque Provinciam, sententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur. Requiratur autem ne pusillanimitate, aut contentione aut alio quolibet Episcopi vitio videatur à congregatione seclusus. Ut hoc ergo decentiùs inquiratur, placuit per unamquamque Provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus simul Episcopis congregatis Provinciæ, discutiantur hujusmodi quæstiones, & sic qui suo peccaverunt evidenter Episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur. Usquequo vel in communi vel Episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre sententiam. Concilia verò celebrentur, unum quidem ante quadragesimam Paschæ, ut omni dissensione sublatâ munus offeratur Deo purissimum, secundum verò circa tempus Autumni.* Hoc in Canone judicium omne definitivum Episcopis Provinciæ committitur sine ullo recursu aut provocatione.

Respondent vulgò hìc agi de minorum Clericorum in causis criminalibus judicio, non de Episcoporum damnationibus. Idque post alios affirmat Christianus Lupus cap. 12.

At responsio ista nullo negotio disjicitur. Primò enim etiamsi daretur hìc tantùm nominatim mentionem fieri de judiciis Presbyterorum & Diaconorum, quis non ex his intelligat eumdem circa Episcoporum judicia morem fuisse : nam si quæ illorum fuisset prærogativa, si quæ peculiaris ad eos judicandos forma in usu fuisset, nonne Concilium Nicænum casum hunc in suo Canone exci-

pere

pere debuisset? Deinde Canon non modò latus est de judicio unius Episcopi in Clericum aut Laïcum, sed etiam generatim de judicio plurium Episcoporum in quemlibet. *De his qui communione privantur ab Episcopis per unamquamque Provinciam*, non dicit ab Episcopo per unamquamque Parœciam, seu, ut nunc loquuntur, Diœcesim. Additur *ut qui abjiciuntur ab aliis, non recipiantur*, non autem *ut qui abjiciuntur ab uno Episcopo, ab aliis non recipiantur*; ac proindè loquitur Concilium de omni excommunicationis genere, sivè ab uno Episcopo, sive à pluribus lata fuerit; tum adversus Clericos; tùm adversus Laïcos. Episcopus autem ex Clero est, & excommunicari potest à Synodo Provinciæ. Et certè nemo dubitare potest, quin Concilium hoc Canone judicium Episcoporum, non secùs ac cæterorum Clericorum judicio Synodi Provincialis permittat. Primò enim Concilio Provinciali judicium tribuit, & examen excommunicationum ab Episcopis latarum in Clericos, quod fieri non potest, quin de Episcopo judicium feratur. Secundò, si Provinciæ Synodo non committeretur hoc Canone judicium Episcoporum, esset Episcopus exlex & à nullo judicari posset. Denique certum est ex usu & disciplinâ hujus temporis Episcoporum, causas in Synodis Provinciæ tractatas & judicatas fuisse. Itaque Canon intelligendus tam de Episcopis quàm de cæteris Clericis.

Porrò judicium Synodi Provinciæ cujus in eo fit mentio, ultimum est, nec ab eo datur ulla provocatio. Jubentur enim à Synodo excommunicati tamdiù extra communionem manere, donec eisdem Episcopis visum fuerit humaniorem ferre sententiam. Jam verò si post illorum judicium aliqua fuisset concessa provocatio, non hoc dixisset Concilium, sed dummodò superior ad quem provocatio facta fuerit, judicium confirmet. Uno verbo supponit Concilii Nicæni definitio judicium Episcoporum Provinciæ à nullo alio judice infirmari posse, quàm ab ipsis Episcopis Provinciæ, qui illud tulerant. Adversus hæc objicit Christianus Lupus, adeò verum esse hìc mentionem fieri tantùm Presbyterorum & Diaconorum, ut Concilium id manifestè designet his verbis: *qui suo peccaverunt Episcopo*, vel ut habet Herveti versio; *si quos Episcopum offendisse constiterit*. Ex quibus patet mentionem hìc esse Clericorum Episcopo subjectorum.

Respondeo Concilium quidem specialiter loqui de Clericis Episcopo subjectis, quia illæ causæ frequentiores erant; sed prætereà ex illorum verbis colligi eamdem fuisse disciplinam servatam in ju-

judiciis Episcoporum, & intentionem eorum fuisse, ut eadem servaretur.

§. II.

Nostra Canonis Nicæni expositio confirmatur ex sequentium Synodorum Decretis.

EX sequentium Synodorum Decretis elucescet, & abundè confirmabitur nostra Canonis Nicæni expositio.

Secunda Generalis Synodus omnem administrationem rerum Ecclesiasticarum Synodo Provinciæ Concilii Nicæni Decreto commissam esse affirmat Canone 2. tom. 2. Conc. col. 954. *servatâ quæ præscripta est de gubernationibus regula manifestum, quod illa quæ sunt per unamquamque Provinciam, ipsius Synodus Provinciæ administret, sicut Nicæno constat decretum esse Concilio.* At inter ea quæ per unamquamque Provinciam occurrunt, maximi momenti est Episcoporum delinquentium correctio & depositio. Ergo ex sententia Nicæni Concilii & Constantinopolitani ad Synodum Provinciæ tota pertinet.

Respondet Christianus Lupus hoc Canone Concilii Constantinopolitani non explicari quintum, sed sextum Nicænum. Verùm sive quintus, sive sextus explicetur, nostrâ quid interest? modò hoc habeamus Constantinopolitanæ Synodi Patres existimasse omnem administrationem, ac proindè judicia Episcoporum pertinere ad Synodum Provinciæ secundùm regulam & mentem Nicænorum Patrum. Verumtamen Lupus hac in re fallitur; nam licet prima Canonis hujus Constantinopolitani pars, sextum Nicænum respiciat, secunda tamen respicit quintum: nam in sexto nulla Synodi fit mentio, nec ei tribuitur administratio Provinciæ, sed Episcoporum Alexandrini & Antiocheni jura servantur. Cum igitur in hac secundâ parte Canonis secundi Constantinopolitani fiat mentio Synodi Provinciæ, respicitur ad quintum Canonem ubi de Synodi Provinciæ judiciis agitur, non ad sextum, ubi de illis ne verbum quidem. Unde Lupus seipsum veluti retractans cogitur addere pag. 111. *Quintum si tangit, tangit admodum modicè.* Nullam tamen aliam responsionem adhibet.

Cano-

Canonem quintum Nicænum eodem modo intellexerunt Africani in Concilii Ep. ad Cælest. ubi sic eum alloquuntur. *Præfato debitæ salutationis officio impendio deprecamur, ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec à nobis excommunicatos in communionem velitis admittere, quia hoc etiam in Nicæno Concilio definitum facilè advertit venerabilitas tua: nam etsi de inferioribus Clericis vel Laïcis videtur ibi præcaveri, quanto magis hoc de Episcopis voluit observari, ne in sua Provincia à communione suspensi à tua sanctitate, vel festinatò, vel præproperè, vel indebitè videantur communioni restitui, quia & nullâ Patrum definitione, hoc Ecclesiæ derogatum est Africanæ, & Decreta Nicæna, sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos suis Metropolitanis apertissimè commiserunt. Prudentissimè enim justissimeque providerunt, quæcumque negotia in suis locis ubi orta sunt finienda, nec unicuique Provinciæ, gratiam sancti Spiritus defuturam, quâ æquitas a Christi Sacerdotibus & prudenter videatur & constantissime teneatur.* Ubi apertissimè affirmant illi Episcoporum non secùs ac Clericorum judicia in Synodo Provinciæ juxta Nicænæ Synodi regulam terminari debere. Sed quia hos controversiæ nostræ judices admittere recusat Christianus Lupus, audiat Innocentium primum in Epist. ad Victricium Rhotomagensem Episcopum cap. 3. *Si quæ causa,* inquit, *vel contentiones inter Clericos tam superioris ordinis quam inferioris fuit exortæ, ut secundùm Synodum Nicænam congregatis ejusdem Provinciæ Episcopis jurgium terminetur.* Addit equidem, *sine præjudicio Romanæ Ecclesiæ.* Sed id de suo & mihi satis est, quod agnoscat Canonem quintum Concilii Nicæni intelligendum esse de majoribus Episcoporum causis. Sic quoque Chrysostomus Epist. ad Innocent. probat non potuisse se à transmarinis Episcopis judicari, quia secundùm leges Patrum oportet in quibuscumque Provinciis sua negotia tractari.

Ante hos eadem docuit Cyprianus Epist. 54. *Nam,* inquit, *cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac justum, ut uniuscujusque causâ illic audiatur, ubi est crimen admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit ascripta, quam regat unusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino redditurus: oportet utique eos quibus præsumus non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem suâ subdolâ & fallaci temeritate collidere, sed agere illic causam suam, ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint.* Videtur hîc Cyprianus designare Canonem illum vetustum Apostolicum, quo cave-

 tur,

tur, *ne ab aliquibus ejecti ad alios accedant.* Quæ quidem regulæ generales sunt, & omnes omninò Clericos ac proinde Episcopos complectuntur. Adde quod ratio propter quam vetantur externa judicia, nempe quia ibi debet fieri judicium, *ubi crimen admissum est, ubi testes & accusatores sunt*, Episcopos æquè ac cæteros Clericos attingit.

Idem luculenter confirmatur ex Concilio Antiocheno, in quo disertè de Episcoporum judiciis fit mentio. Hujus Canones, ut aliàs diximus, in Concilio Chalcedonensi & deinceps in Ecclesia universâ sunt in auctoritatem admissi. Inter hos Canon 15. ex interpretatione Dionysii sic habet : *Si quis Episcopus de certis criminibus accusatus condemnetur, ab omnibus Episcopis ejusdem Provinciæ, cunctique consonantes eamdem contra eum formam decreti protulerint, hunc apud alios minime judicari, sed firmam concordantium Episcoporum Provinciæ manere auctoritatem.* Ita si convenirent Episcopi, illorum sententia rata erat, nec à quoquam poterat dissolvi. Si verò non convenirent, ut nonnunquam fieri solet, statuit eadem Synodus Can. 4. *ut (tunc) Metropolitanus Episcopus a vicinâ Provinciâ judices alios convocet, qui controversiam tollant, ut per eos simul & Comprovinciales Episcopos quod justum fuerit approbetur.*

Itaque omnis causa Episcoporum juxta Antiochenos Canones, vel Episcoporum Synodi Provinciæ judicio, si conveniant, vel si variet illorum sententia, finitimorum, & Comprovincialium arbitrio planè terminatur, nullo posthæc relicto loco appellationis ad superius aliquod Ecclesiasticum tribunal.

Nihilominus tamen in eadem Synodo videtur aliquid innovatum circa Ecclesiastica judicia in gratiam Rescriptorum Imperatoris, idque Canone 12. qui sic se habet : *Si quis a proprio Episcopo Presbyter, aut Diaconus, aut a Synodo fuerit Episcopus fortè damnatus, & Imperatoris auribus molestus extiterit, oporteat ad majus Episcoporum converti Concilium, & quæ putaverint habere justa plurimis Episcopis suggerant, & eorum discussiones ac judicia præstolentur.* Qui quidem Canon cum illis, quos modo protulimus, pugnare videtur : nam in illis suprema constituuntur Synodi Provinciæ saltem finitimis adjectis judicia; at in isto datur recursus ad majorem Synodum : sed si res accuratè spectetur, facilè secum invicem conciliabuntur hi Canones. Tunc enim tantùm datur recursus ad majorem Synodum, quandoquidem rescripta obtinuit ab Imperatore, quibus causa ejus retractari jubebatur. Quippe mos erat Imperatorum concedere

re rescripta ad Revisionem causarum à supremis etiam judicibus, ut à Præfectis Prætorio latarum constat ex l. 16. c. de funct. Præfecti Prætorio. *Litigantibus in amplissimo Præfecturæ Prætorianæ judicio non provocandi, sed supplicandi licentiam concedimus.* Hoc remedium in Cod. *de appellationibus lege ult.* vocatur *retractatio.* Varia hujus rei in rebus Ecclesiasticis exempla subministrat Petrus de Marcâ, hujus observationis auctor: sic Athanasii causam in Synodo Sardicensi jussu Imperatorum retractatam esse probat ex istis verbis Epist. Synodicæ ad Julium. *Nam,* inquiunt in illa Episcopi, *religiosissimi Imperatores permiserunt, ut de integro universa discussa tractarentur.* Quasi sine illorum permissu istud non licuerit. Sic Photinus jam damnatus ab Imperatore, impetravit, ut iterùm ejus causa in Sirmiensi Conventu ageretur. Sic etiam Chrysostomus teste Palladio judicatus à Synodo ad quercum petiit ab Arcadio, ut aliud Concilium celebraretur, in quo causa ista tractaretur. Itaque Synodus Antiochena non ordinariè concedit provocationem ad majorem Synodum, sed tantùm permittit Imperatoribus, ut si causam alicujus Clerici vel Episcopi haud benè judicatam esse censeant, majorem Synodum indicere possint, ubi iterùm retractetur. Quod mirum esse non debet, cùm omnes paulo majores Synodi ab Imperatoribus tunc convocarentur. At in casibus ordinariis, ubi non intercedit Imperatoris auctoritas, nullam provocationem, aut revisionem cuiquam concedunt; sed volunt judicium finiri à Provinciæ Episcopis, si conveniant, adjunctis vicinioribus, si inter Episcopos Provinciæ sit dissensio. Porrò licet ista expositio Petri de Marcâ sit ingeniosè omnino excogitata, vereor tamen ut non sit satis solida. Mallem igitur Canonem hunc ita exponere, ut major quidem Synodus celebrari debeat, non ad petitionem aut provocationem damnati, sed ad eorum qui ipsum damnaverunt petitionem, ut scilicet ille qui damnatus novas res molitur, & judicio in se lato stare non vult, compesci possit. Ita ut sensus sit Canonis: si quis damnatus ab Episcopis Provinciæ pervicax sit, & Imperatorem sollicitet ut restituatur, oportet ut ii à quibus damnatus est, Synodi majoris auctoritatem adhibeant, ut ejus causâ ibi cognitâ nullam excusationem afferre possit. Id certè statuunt Concilii Constantinopolitani Patres Canone 6. *Quod si evenerit,* inquiunt, *ut Provinciales Episcopi crimina, quæ Episcopo intentata sunt, corrigere non possint, tunc ipsos ad majorem Synodum Diœcesis illius Episcoporum pro hac causa convocatorum accedere. Si quis autem his quæ, ut priùs declaratum est, decreta fue-*

fuerunt contemptus, ausus fuerit vel Imperatoris aures molestia afficere, vel sæcularium Principum judicia, vel universalem Synodum perturbare neglectis Diœcesis Episcopis, eum nullo modo esse ad accusationem admittendum. Itaque Canonibus Antiocheno & Constantinopolitano non datur facultas damnato ad majorem Synodum provocandi, sed tantùm conceditur Episcopis judicibus majoris Synodi auctoritate uti, ut damnatum, si pervicax sit, & se per Imperatorem restitui conetur, compescant. Uno verbo nunquam sinunt, ut à judiciis Provinciæ aut Diœceseos Episcoporum ad Romanum Pontificem aut ad Occidentales provocetur.

Hanc porrò disciplinam mordicùs retinuerunt Orientales, & Occidentalibus succensuerunt, quod vellent judicia in Oriente finita refricare: Id primùm contestati sunt in Ep. ad Julium scriptâ, ac deinde in Concilio Philippopolitano queruntur Athanasium receptum esse in communionem ab Occidentalibus, postquam damnatus fuerat in Oriente, & affirmant se ideò noluisse communicare Occidentalibus in Synodo Sardicensi, quod Episcopos, à se damnatos non projecissent, nec dignum honorem tribuerent Orientis Concilio, demùm factum Occidentalium sic incusant. *Hanc novitatem*, inquiunt, *moliebantur inducere, quam horret vetus consuetudo, ut in Concilio Orientales Episcopi, quod fortè statuissent, ab Occidentalibus refricaretur, similiter quidquid Occidentalium partium Episcopi ab Orientalibus solveretur. Verum omnium Conciliorum justè legitimeque actorum decreta firmanda majorum nostrorum gesta consignant. Nam in Urbe Româ sub Novato & Sabellio & Valentino hæreticis factum Concilium ab Orientalibus confirmatum est, & iterùm in Oriente sub Paulo Samosateno, quod statutum est, ab omnibus est signatum.* Hinc Imperator Constantius in Ep. ad Ariminensem Synodum sic Occidentales alloquitur, *Non enim*, inquit, *de Orientalibus Episcopis in Concilio vestro patitur ratio aliquid definiri proinde super his tantùm quæ ad vos pertinere cognoscit gravitas vestra tractare debebatis.* Et post alia. *Quæ cùm ita sint, adversus Orientales nihil statuere vos oportet, aut si aliquid volueritis contra eosdem prædictis absentibus definire, id quod fuerit usurpatum, irrito evanescet effectu.* Scio equidem Lupum & alios hìc nos accerbè carpere, quod Schismaticorum & Hæreticorum, ut aiunt, testimonia laudemus. Verùm non eo consilio id facimus, ut illorum causam probemus, sed tantùm ut ostendamus, quæ fuerit Orientalium disciplina, quæ non solùm ex istis monumentis elucescit, sed

etiam

etiam ex iis quorum autoritas est extra omnem controversiam, ut jam demonstravimus, & sequenti paragrapho de sæculis posterioribus demonstraturi sumus.

Verùm ut illi tandem aliquando desinant nos eo nomine criminari, audiant Ambrosium cum Eusebianis sententiem res Orientis in Orientali Concilio, & Occidentis in Occidentali terminari oportere. Is igitur Palladio Presbytero Ariano petenti, ut Orientales Episcopi ad Synodum Aquileïensem venirent, ut de se judicium ferrent, nolens Occidentalium judicio sese committere, sic respondet. *Interim quia in superioribus temporibus Concilium sic factum est, ut Orientales, in Orientis partibus constituti, haberent Concilium, Occidentales, in Occidente, nos in Occidentis partibus constituti, convenimus Aquileïensem Civitatem, juxta Imperatorum preceptum. Denique etiamsi Prefectus Italiæ litteras dedit, ut si vellent Orientales convenire, in potestate id haberent; sed quia sciernnt consuetudinem hujusmodi esse, ut in Oriente, Orientalium esset Concilium, intra Occidentem, Occidentalium, ideò putaverunt non esse veniendum.* Quæ quidem Ambrosii sententia supponit, res Orientalium ab Orientalibus, & Occidentalium ab Occidentalibus administrari debere; ita ut nihil ad Orientis Episcopos pertineat rerum personalium, quæ sunt in Occidente judicium, sicut vicissim ad Occidentales non pertinet in Orientales judicium: quod Constantius ait in Epist. ad Synodum Ariminensem, necnon Eusebiani in Philippopolitano Concilio.

§. III.

Quid à Concilio Sardicensi circa judiciorum Ecclesiasticorum formam sit novi statutum, ubi de Canonum illius Concilii sensu & autoritate.

TAnta est hominum inconstantia, tanta levitas, ut ne leges quidem ipsæ à mutatione immunes esse possint: idipsum usu venit in Canonibus à nobis allatis, quos nonnulli primùm in Occidente, deinde in Oriente paululùm commutaverunt, & in Occidente quidem hujusmodi occasione. Cum Occidentales viderent ab Orientalibus judicia quædam injustè in Episcopos orthodoxos, verbi gratiâ, in Athanasium lata, de imminuendâ Synodorum Provincialium

autoritate in Synodo Sardicensi cogitaverunt. Et idcircò non quidem jus appellationum, sed aliam prærogativam Pontifici Romano detulerunt. Sed quoniam Canonum Sardicensium editiones duæ sunt hîc à se invicem discrepantes, has è regione exhibebimus.

Editio Græca Canonum Sard. ex versione Gentiani.

Canon tertius.

Osius Episcopus dixit: Hoc quoque necessariò adjiciendum, ut nullus Episcoporum ex suâ Provinciâ, in aliam Provinciam in quâ sunt Episcopi transeat, nisi utique à suis fratribus vocetur, ne videamur dilectionis fores claudere: hoc autem etiam similiter providendum est, ut si in aliquâ Provinciâ Episcoporum quispiam adversus fratrem & Coëpiscopum suum negotium habeat, neuter eorum ex aliâ Provinciâ cognitores evocet.

Si quis autem Episcoporum in aliquo negotio condemnandus, (seu potiùs condemnatus) videatur, & putet non malam, sed bonam causam habere, ut etiam rursus judicium renovetur, si vestræ dilectioni videtur, Petri Apostoli memoriam honoremus, ut ab iis qui judicaverunt, scribatur Julio Episcopo urbis Romæ, & per propinquos Provinciæ Episcopos, si opus sit, judicium re-

Editio Dionysii Exigui, à quâ multùm differt Isidori Mercatoris editio

Canon tertius.

Osius Episcopus dixit: Illud quoque necessariò adjiciendum est, ut Episcopi de suâ Provinciâ ad aliam Provinciam in quâ sunt Episcopi, non transeant, nisi fortè à fratribus suis invitati, ne videamur januam claudere charitatis. Quod si in aliquâ Provinciâ aliquis Episcopus contra fratrem suum Episcopum litem habuerit, ne unus è duobus ex aliâ Provinciâ advocet Episcopum cognitorem.

Quod si aliquis Episcoporum judicatus fuerit in aliquâ causâ, & putat se causam bonam habere, ut iterùm Concilium renovetur, si vobis placet, S. Petri Apostoli memoriam honoremus, ut scribatur ab his qui causam examinarunt, Julio Romano Episcopo, & si judicaverit renovandum esse judicium, renovetur, & det Judices; si autem probaverit talem causam esse, ut non refricentur ea qua acta sunt, qua no-

novetur, & cognitores ipse præbeat. Si autem probare non potest causam ejus esse talem, ut eam rursus judicari opus sit, quæ semel sunt judicata, non infirmentur. Sed rata sit lata sententia.

decreverit, confirmata erunt, si hoc omnibus placet. Respondit Synodus, placet.

Canones Sard. Græci.

Canon quartus.

Gaudentius Episcopus dixit, si videtur, necesse esse adjici huic sententiæ, quam sincerâ dilectione plenam protulisti, ut si quis Episcopus fuerit depositus judicio Episcoporum qui sunt in viciniâ, & dicat rursus sibi defensionis negotium competere; non priùs in cathedram alius substituatur, quàm Romanus Episcopus causâ cognitâ sententiam tulerit.

Canon quintus.

Osius Episcopus dixit, placuit ut si quis Episcopus delatus fuerit, & congregati ejusdem regionis Episcopi eum gradum moverint, ac veluti appellans confugerit ad beatissimum Romanæ Ecclesiæ Episcopum, & velit ipsum audire, & justum esse, existimaverit ejus rei examinationem renovari:

Can. Sard. ex edit. Dionysii.

Canon quartus.

Gaudentius Episcopus dixit, addendum, si placet, huic sententiæ quam plenam sanctitate protulisti, ut cum aliquis Episcopus depositus fuerit eorum Episcoporum judicio, qui in vicinis locis commorantur, & proclamaverit agendum sibi negotium in urbe Româ, alter Episcopus in ejus cathedrâ post appellationem ejus qui videtur depositus esse, omninò non ordinetur, nisi causa fuerit in judicio Episcopi Romani determinata.

Canon quintus.

Osius Episcopus dixit, placuit autem ut si Episcopus accusatus fuerit, & judicaverint congregati Episcopi regionis ipsius, & de gradu suo eum dejecerint, si appellaverit qui dejectus, & confugerit ad Episcopum Romanæ Ecclesiæ, & voluerit se audiri, si justum putaverit ut renovetur judicium, vel discussio-

Can. Sard. Græci.	Can. Sard. ex. edit. Dionysii.
Coëpiscopis scribere dignetur, qui sunt propinqui Provinciæ, ut ipsi diligenter & accuratè singula perscrutentur, & ex veritatis fide de re sententiam ferant. Si quis autem postulet suum negotium rursus audiri, & ad ejus supplicationem Romanum Episcopum movere visum fuerit, ut è proprio latere Presbyteros mittat, sit in potestate ipsius id quod illi placuerit, & si decreverit Romanus Episcopus aliquos oportere mitti, qui cum Episcopis sint judicaturi, habentes autoritatem ejus à quo missi sunt, & hoc ponendum est, si autem sufficere crediderit ad rei cognitionem Episcopi (lege *Episcoporum* sententiam) faciet quod prudentissimo ejus consilio rectè habere videbitur. Responderunt Episcopi, quæ dicta sunt, placuerunt.	*cussionis examen, scribere his Episcopis dignetur, qui in finitimâ & propinquâ Provinciâ sunt, ut ipsi diligenter omnia requirant, & juxta fidem veritatis definiant. Quod si is qui rogat suam causam iterùm audiri, deprecatione suâ moverit Episcopum Romanum, ut de latere suo Presbyterum mittat, erit in potestate Episcopi quid velit, & quid æstimet; & si decreverit mittendos esse, qui præsentes cum Episcopis judicent, habentes ejus autoritatem a quo destinati sunt, erit in suo arbitrio. Si verò crediderit Episcopos sufficere ut negotio terminum imponant, faciet quod sapientissimo consilio suo judicaverit.*

Hæc Decreta Concilii Sardicensis cum Nicæni & Antiocheni Concilii statutis, in quibusdam conveniunt, in aliis dissident: conveniunt in eo quod primum judicium Episcoporum, Provinciæ Episcopis tribuunt: differunt, cum vetant ne advocentur Episcopi finitimi; nam in Synodo Antiochenâ cautum fuerat, ut dissidentibus Episcopis Provinciæ, finitimi accerserentur. Deinde in eo præsertim ab illis differt Sardicensis Concilii sanctio, quod Provincialis Synodi judicium in Episcopum latum renovari posse definit, si ita videatur Romano Episcopo, ad quem confugere potest Episcopus damnatus, non quidem ut ejus causa Romæ judicetur, sed tantùm ut ibi inquiratur,

num causa ejus sit talis, quæ novum desideret examen. Et si Romanus Pontifex intellexerit causam in Provincia non satis examinatam fuisse, conceditur ei ut præter Episcopos Provinciæ ex finitimis Episcopis cognitores tribuat, qui renovent examen, datâ etiam illi facultate, ut Legatos *à latere* mittat ad judicium istud posterius; si verò intellexerit causam non esse talem quæ retractari debeat, manebit firmum Provinciæ judicium. Addit etiam Gaudentius, ut interim dum Romæ inquiritur num causa Episcopi depositi sit iterùm judicanda, nullus in ejus locum substituatur, quod Synodo placet. Hic est genuinus sensus Sardicensium Canonum. Sed ut de illo magis constet, duo nobis adversus Christianum Lupum & alios probanda sunt: alterum est, hisce Canonibus aliquid novum statui; alterum est, non concedi provocationem ad Romanum Pontificem, nec potestatem ei fieri de causâ Episcopi judicandi, sed tantùm jus quoddam revisionis, seu retractationis statuendæ ipsi tribui.

Primùm constat ex istis Osii verbis, *si vestræ dilectioni videtur, Petri memoriam honoremus*; quibus satis ille indicat se novum quippiam & antehac inusitatum proponere, quodque ex Patrum Sardicensium pendebat arbitrio. Deinde non dicit Osius, *jus Romanæ Sedis conservemus*, sed tantùm *Petri memoriam honoremus*; hoc est, hunc honorem, si vobis videatur, Romano Pontifici deferamus. Et certè adeò verum est istam propositionem Osii novam fuisse, ut statim Gaudentius Episcopus aliquid ei adjiciendum esse censeat. *Necesse est*, inquit, *adjici huic sententiæ, quam sincerâ dilectione plenam protulisti, ut si quis Episcopus fuerit depositus.* Et hinc patet disciplinam istam, quæ ab Osio observanda proponebatur, nondum in usu fuisse.

Respondent nonnulli per hæc verba, *Petri memoriam honoremus*, illud significare, appellationes Episcoporum ad Summum Pontificem esse deferendas jure divino, qui successor est sancti Petri, qui & Primatum inter Episcopos obtinet. Sed commentitiam hanc explicationem facilè rejiciet, quisquis animadvertet Osium non absolutè id dicere, ut memoria Petri honoretur, *sed si vobis placet, Petri memoriam honoremus*, quæ verba, si sensum illum quem isti arbitrantur, habeant, sequitur Osium Primatum Pontificis Romani judicio Synodi Sardicensis permisisse, veluti rem ex illorum arbitrio pendentem, quod absurdum est. Eadem de causâ rejicitur sensus à Lupo Christiano allatus, qui longè magis violentus est. Is autem est ejusmodi, *Reverendissimi Patres, qualia jam fiant Philippopoli vos nostis,*

non

non sola divina Ecclesiæ Hierarchia, sed & ipse Apostolorum Princeps projiciuntur & conculcantur, restituti per ipsum Episcopi denuò spoliantur; clamantur appellando crimina cumulasse criminibus, ideoque & in ipsos damnationes cumulantur damnationibus. Ipse Summus Pontifex, cujus ego apud vos sum Vicarius, tanquam divinæ legis prævaricator, & novarum in Ecclesiâ rerum propter admissas appellationes autor anathematisatur, & cum ipso Primates hujus Synodi Antistites: quare nobis non licet dormire, ante omnia, si vobis placet, oportet nos honorare memoriam S. Petri Apostoli. Sic loquentem Osium inducit Lupus, quia sic fortasse & ipse loqueretur, at nihil his magis alienum est ab illius mente. Primùm enim Osius id non dicit de iis quæ acta erant Philippopoli ab Orientalibus, quæ needum fortè sciebat. Deinde non dicit honorandam memoriam sancti Petri, ob illa quæ hîc acta erant, sed honorandam cum bonâ veniâ Synodi, tribuendo illi jus revisionis. Denique sermo iste quem Osio affingit Lupus, non paucis scatet erroribus. Primus est, restitutos fuisse à Julio Episcopos ab Orientalibus dejectos, quem refellemus postea. Secundus est, illos appellasse ad Romanum Pontificem. Tertius est, Osium fuisse Vicarium Romani Episcopi. Porrò si verba Osii spectentur, horum sensus apertus est ac planus: est autem hujusmodi. *Si quis Episcopus damnatus a Synodo Provinciæ putet se bonam causam habere, si vobis placet, is honor deferatur Episcopo Romæ, qui successor est Petri, ut judicare possit num ejus causa novum examen requirat, & si ita illi visum fuerit, finitimos Episcopos cognitores cum Provinciæ Episcopis nominet, qui causam iterùm examinent.* Id autem sanciendum esse arbitratus est Osius ob judicia in Athanasium & Marcellum ab Orientalibus lata, quæ Synodus Sardicensis resciderat. Cum enim illi damnati ad Julium confugissent, ab eo benignè fuerant excepti, & deinde in Synodo Sardicensi ad ejus preces convocatâ, fuerant absoluti. Igitur ut Episcopis ita injustè damnatis aliquis purgationis locus relinqueretur, visum est hujusmodi legem esse ferendam, quæ quidem aliquorum injustè damnatorum innocentiæ succurrit. Verùm aliunde multorum pervicaciæ ac malitiæ patrocinatur. Cum enim vitiosi Episcopi viderent se non statim Episcopatu dejiciendos per Synodum Provinciæ, sed superesse sibi aliquod aliud judicium, quod facile erat moras nectendo proferre, liberiùs peccabant, cum præsertim interea nullus in eorum locum ordinaretur, & Provinciæ Episcopi cernentes judicium suum posse rescindi, fiebant cunctatiores ad damnandos nocentes.

Itaque

Itaque ſicut quando ſupremum ſtatuitur Provinciæ judicium, nonnulli damnari poſſunt innocentes; ita ſi damnatis detur aliò confugiendi locus, multos nocentes impunitos permanere neceſſe eſt: ſed eo unde digreſſi ſumus, revertamur. Adeo verum eſt novum aliquod jus Sardicenſis Concilii Canonibus Romano Pontifici delatum eſſe, quod nec ex divino jure, nec ex antiquiori lege haberent, ut ipſi Pontifices Romani jus iſtud ex Canonibus tantùm Sardicenſibus, quos Nicænorum nomine laudabant, ſibi vindicaverint, ut patet ex Zozimo in causâ Apiarii, & Leone in causâ Flaviani: ex his ergo conſtat novum jus indultum eſſe Romano Pontifici in Synodo Sardicenſi, quod primo loco probandum fuit.

Alterum quod nobis probandum incumbit, illud eſt, Synodum Sardicenſem ſolum jus reviſionis conceſſiſſe Romano Pontifici, non autem poteſtatem judicandi appellationes ab Epiſcopis factas, patet iſtud ex Concilii Canonibus. Primùm enim Epiſcopus damnatus hoc unum ſperare poteſt, ut judicium ſeu Concilium renovetur c. 3. ſi putet Epiſcopus *damnatus ſe bonam cauſam habere, ut iterum Concilium renovetur.* 2. Pontifici ſcribitur ut ipſe videat num opus ſit judicium renovari. 3. Si judicaverit judicium eſſe renovandum, non ipſe judicat, ſed dat judices, *& ſi judicaverit eſſe renovandum det judices.* 4. Judices iſti Romæ non judicant nec ſunt Romani, ſed ex finitimâ & propinquâ Provinciâ c. 7. *Si juſtum putaverit ut renovetur judicium vel diſcutionis examen, ſcribere dignetur his Epiſcopis qui in finitimâ & propinquâ Provinciâ ſunt, ut ipſi diligenter omnia requirant & juxta veritatis fidem definiant.* 5. Ita certum eſt Romanum Pontificem non habuiſſe jus cauſæ Romæ judicandæ, ut ad ſummum illi concedatur ut Legatum ad ſecundum judicium mittat. Denique non inquirit Romanus Pontifex in ſuo judicio utrùm malè vel benè judicatum ſit, Sed utrum cauſa ſit talis quæ iterum judicari debeat: nec confirmat judicium Provinciæ reſcindendo appellationem, ſed tantùm declarando cauſam non eſſe talem quæ iterum ventilari debeat, ſeu potiùs non decernendo ut iterum judicium renovetur. *Si autem*, ut habet Canon 3. *probaverit talem cauſam eſſe, ut non refricentur quæ acta ſunt, quæ decreverit, confirmata erunt*, Vel potius ut habet Græcus textus: *Si autem probare non poteſt cauſam eſſe talem, ut eam rurſus judicari opus ſit, quæ ſemel ſunt judicata non infirmentur, ſed rata ſit lata ſententia.* Hoc eſt ſi Epiſcopus depoſitus oſtendere non poſſit judicium in ſe injuſtè ac per vio-

violentiam contra præſcripta Canonum eſſe latum novum ei non concedetur judicium, itaque propriè Pontifex Romanus non judicat de caſsâ ipsâ, ſed tantùm de Epiſcoporum judicio, nec inquirit utrum damnatus ſit nocens necne, ſed utrùm ſententia in ipſum lata ſit contra formam judiciorum an non, per vim extorta aut ex odio & gratiâ profecta ſit. Utrum denique cauſa ſatis fuerit examinata & diſcuſſa. Sic cum cauſa aliqua civilis in ſupremo Senatu terminata eſt, nulla datur provocatio, verum qui manifeſtè oppreſſi ſunt, aut contra formam judiciorum damnati ſupplicem libellum Regi & ejus Conſiliariis offerunt, à quibus non de ipsâ cauſâ judicatur, ſed illud inquiritur numquid à Senatu in forma ſit peccatum, numquid cauſa ſit benè & convenienter diſcuſſa, an non prævaluerit quorumdam gratia & ambitus: denique an non manifeſtè læſa ſit juſtitia, & ſi quod iſtorum vitiorum in Senatus judicio deprehenderint Regis Conſiliarii, ad eoſdem remittunt judices, jubentque cauſam iterum examinari, & judicari. Jam verò ſciunt omnes quantum ſit diſcrimen, inter jus iſtud reviſionis decernendæ & jus appellationis admittendæ, nam appellatio ut definit Petrus de Marcâ, *cauſam in inferiori tribunali judicatam ad ſuperiorem transfert, ut litem excutiat, & definiat in ſuo tribunali, ita ut quamdiu durat appellatio, ſententia inferioris judicis non poſſit executioni demandari.* At nihil ſimile eſt in eo privilegio, quod Romano Pontifici concedit Synodus Sardicenſis, nec enim datur ei poteſtas cauſæ judicandæ & ad ſe trahendæ, ſed tantùm decernendi, ut illa de novo retractetur in Provinciâ, itaque non magis eſt provocatio à Synodis Provinciæ ad Romanum Pontificem, quam à Senatibus ſupremis provocatio ad Regem, ſed nullam in poſteriori provocationem eſſe fatentur omnes, idem dicendum de priori.

Objiciunt nonnulla Canonum iſtorum verba quibus videtur indicari Romanum Pontificem judicem fuiſſe cauſæ jam judicatæ in Synodo Provinciali: primò enim datur Pontifici poteſtas dandi judices & cognitores. Secundò datur eidem poteſtas infirmandi, aut confirmandi prioris judicij. Tertiò delatio ad ſedem ejus ſuſpenſivum habet effectum, vetaturque ne quis in locum depoſiti ordinetur. Quarto determinanda dicitur in judicio Epiſcopi Romani cauſa his verbis, *niſi cauſa fuerit in judicio Epiſcopi Romani determinata.* Denique ipſum hic verbum appellationis occurrit Can. 7. ſi appellaverit qui dejectus eſt.

Re-

Respondeo ad singula. Ad primum respondent quidam per judices & cognitores non significari judices qui priùs judicium retractent & definiant, sed cognitores qui inquirant utrum renovari debeat judicium, ego verò existimo per judices & cognitores hîc intelligi eos qui prius judicium retractent cum Episcopis Provinciæ, sed patet tùm ex eodem Canone tùm ex 7. judices illos fuisse finitimos, & in Provinciâ, non Romæ judicasse. Ad secundum dico jam satis explicatum esse quomodo Romanus Episcopus judicium in Provinciâ latum infirmet & confirmet: infirmat non illud dissolvendo, sed aliud judicium, & novum examen indicendo: confirmat verò, seu potiùs non infirmat, cum novum judicium non indicit. Ad tertium dico delationem causæ ad Romanum Episcopum non omnino suspendere prius judicium, manet enim semper depositus Episcopus, & pro deposito habetur, quamvis Romanus Pontifex nondum causam ejus examinarit. Verùm ex Gaudentii Episcopi sententia quæ à Concilio probata fuit, nullus interim in ejus locum ordinabatur, ne si quis ordinatus fuisset, & posteà causa ejus retractanda decerneretur, inde tumultus oriretur, cum Episcopus modo ordinatus loco cedere nollet. Ad quartum dico, perspicuum esse ex ipsis Canonibus, nihil aliud in Concilio Romani Episcopi determinari, aut inquiri, quam utrum causa sit retractanda in Provinciâ nec ne, itaque hæc verba Canonis septimi, *donec causa ejus fuerit in judicio Romani Episcopi determinata*, non significant causam à Romano Episcopo judicandam, sed tantùm ab eo determinandum utrum locus sit novo examini & judicio. Eodem modo verbum istud Canonis septimi, *si appellaverit*, non debet strictè sumi pro verâ & propriè dictâ appellatione, sed generatim pro omni confugio ad superiorem, undè optimè, & ad mentem Sardicensium Patrum Græcus Interpres reddidit, *ac veluti appellans confugerit.* Porrò perperàm Zonaras & Balzamon, atque cum iis nonnulli putaverunt, hisce Canonibus duplicem retractationem ejusdem causæ concedi, sic loquitur Balzamon in interpretatione Canonis septimi secundùm Dionysium, & quinti secundùm ipsum: *Præsens*, inquit, *Canon dicit quod si quis à Provincialibus Episcopis condemnatus fuerit, & ad Papam appellaverit, ille vicinis Episcopis mandabit, ut de appellatione cognoscant, si hoc justum esse putaverit, & si is quoque ab iis condemnatus fuerit, & secundo ad Papam accesserit, & ei visum est ea quæ priùs judicata sunt rursus examinari, ne cogatur is qui condemnavit Romam venire, sed in Pro-*

Provinciam jussu Papa veniant Presbyteri ex ejus latere, sive ab ejus Ecclesiâ. Ubi vides Balzamonem existimasse à Concilio Sardicensi concessam esse Romano Pontifici potestatem retractationis bis concedendæ, si ita illi visum fuerit. Verùm si quis Canones accuratiùs examinet, is nullo negotio perspiciet unius tantùm retractationis concedendæ potestatem dari Romano Pontifici, & de eadem mentionem fieri Can. 3. 4. & 7.

Unum præter hæc examinandum superest, utrum vi Sardicensium Canonum, novum judicium esset eisdem Provinciæ Episcopis adjunctis finitimis, committendum. Causa dubitandi hæc est, quod Synodus finitimorum tantùm disertè meminerit non Episcoporum Provinciæ. Verumtamen verisimile est mentem ejus fuisse ut priores judices cum finitimis sederent, id enim satis indicant verba ista, *ut renovetur judicium, Concilium, examen.* Deinde verò ubi non est provocatio, sed tantùm revisio, & retractatio causæ, semper idem remanet judex, nec ei judicandi potestas aufertur, sed novum mandatur examen. 3. Si non interesse debuissent secundo judicio priores judices, cur Synodus judicasset renovandum esse in Provinciâ judicium, non autem Romæ? 4. Dici non potest eos à judicio secundo exclusos, cum naturales sint & legitimi judices. Deinde necesse erat eos interesse, ut judicii prioris rationem redderent, dicerentque quibus rationibus moti Episcopum deposuissent, porrò si negari non potest eos interfuisse, negari quoque non potest eos judices fuisse, nam Episcopi in Conciliis licet partes suas & judicia tueantur, semper ut judices sederunt, donec rei esse convincerentur, & cæterorum omnium consensu damnarentur. Demùm, hanc Sardicensis Synodi mentem fuisse, & sic à Romanâ Ecclesiâ acceptam, ejus sanctionem fuisse fidem facit vetus Canonis septimi inscriptio, in veteri codice Ecclesiæ Romanæ *de retractandâ causâ appellantis in Provinciali Synodo.* Provincialis Synodus hic haud dubiè est, Synodus Provinciæ quæ antè judicarat. His omnibus illud mihi videtur adjiciendum, quod quidem non est omninò leve Synodum ità loqui, ut videatur magnæ loco gratiæ habere id quod Episcopis damnatis concedit, ut possint impetrare à Romano Pontifice Legatos qui posteriori judicio adsint, & autoritate suâ, prioris illius judicii vim imminuant, si verò apud alios quam apud priores judices causa retractata sit, nihil opus esse visum fuisset, autoritate istorum legatorum, quia novi judices prius illud judicium ab aliis latum minimè curassent. Nec est quod videatur

tur iniquum, ut ii denuò judices collocentur qui jam sententiam tulerant, nam uti diximus, novum instituitur judicium vel quia prius non fuit ritè factum, vel quia ab istis judicibus, causa non est satis examinata, quare nihil vetat ad illos eamdem causam remitti, ut rem ampliùs examinent, & in judicando legitimam formam observent, sicut haud iniquum imò æquissimum, ut causæ quæ à supremis Senatibus sunt judicatæ, iisdem iterum examinandæ, & judicandæ remittantur, & videmus sæpè eos ipsos judices re maturiùs expensâ diversam prorsus à priori sententiam ferre.

Ex dictis huc usque patet, Hincmarum in Epistolâ ad Joannem octavum quæ nomine Caroli Calvi scripta est cap. undecimo, tam rectè sensum Canonum Sardicensium assecutum esse, ut nihil ad eos exponendos aptiùs dici possit. En ejus verba, *Cujus*, inquit, *sanctæ Synodi* (Nicænæ) *Constitutionem Sardicenses Canones non convellunt, qui cum Pontificis Romani Vicario, vel arbitrio causam Episcopi in Provinciali Synodo judicati, etiam Episcoporum arbitrio, vel judicio qui eum judicaverunt, cum Episcopis qui in finitimâ & propinquâ Provinciâ sunt, præcipiunt terminari, quatenus sive in mutandâ sententiâ, juxta Canones Nicænos commune sit placitum.*

Porrò Canones isti Sardicenses nunquam in Oriente & serò in Occidente recepti sunt. De Oriente jam constat illo ipso tempore, quo condebantur, Orientales Episcopos contrarium prorsus statuisse. Deinceps autem tùm in Concilio Constantinopolitano, tùm in Chalcedonensi, tùm in Trullano nullam hujus revisionis mentionem fecerunt, jusseruntque causas omnes Synodi Provincialis, aut ad summum Patriarchalis judicio finiri. In Occidente porrò post hanc Synodum adversus disciplinam in eâ sancitam reclamarunt Africani, reclamarunt & Galli, ut dicemus infrà, imò ne ipsi quidem Itali illos in authoritatem admiserunt, isti quippe in Epistola Concilii Italiæ ad Theodosium agentes de depositione Maximi Constantinopolitani Episcopi, quem injustè ab Orientalibus dejectum esse arbitrabantur, quique ad Occidentales confugerat, & eis causam suam exposuerat, in hoc, inquam, casu, nec sequuntur, nec allegant Canones Sardicenses, nec ex eorum præscripto jubent judicium renovari, nihilque aliud contendunt, nisi ut Synodus œcumenica indicetur, in qua simul cum Orientalibus cognoscant de depositione Maximi, *non*, inquiunt, *prærogativam nobis vindicamus examinis, sed consortium communis arbitrii*, quod si Ca-

nones Sardicenses, alicujus authoritatis esse duxissent, illos isto opportunissimo in loco non prætermisissent. Posthæc Innocentius I. in Epist. ad Clerum Constantinopolitanum, Nicænos Canones solos vigere testis est, & in Epist. ad Theophilum Alexandrinum *alios quippe Canones*, inquit, *Romana non admittit Ecclesia*. Posteà tamen Zozimus, Bonifacius, & Cœlestinus Canones Sardicenses, plerumque, sub nomine Nicænorum quaqua versum in Occidente promulgare conati sunt, illorumque obtentu appellationes ad suam sedem trahere conati sunt, & causarum ad se per appellationem devolutarum Romæ judicandi facultatem sibi arrogarunt, renitentibus tamen Episcopis. Idem deinceps fecerunt, Leo primus, Vigilius, Pelagius II. & Gregorius magnus, qui nonnullos quoque adversarios nacti sunt, sed de his dicemus infrà.

Adversus hæc quæ huc usque de Canonum Sardicensium sensu & autoritate diximus, nihil fermè objicit Christianus Lupus, quod non fuerit à nobis abundè refutatum, nonnulla tamen hîc iterum excutiemus. *Canones Sardicenses*, inquit, ille pag. 121. *donant effectum non solum devolutivum, sed & suspensivum, ergo in iis agitur de appellatione propriè dictâ.* Respondeo Canonibus Sardicensibus propriè nec devolutivum, nec suspensivum dari effectum: non devolutivum, quia judicium non devolvitur ad Romanum Pontificem, nec propriè suspensivum, quia Episcopus depositus semper pro deposito habetur, donec in secundo judicio restituatur. Addit idem Lupus dari Romano Pontifici potestatem retractandi judicii, vel in urbe Roma, vel in partibus per Legatos, primum est omnino falsum, fusè enim ostendimus nullam aliam potestatem illi dari quam decernendi retractationem judicii in partibus. Secundum ex parte falsum est, nec enim solis Legatis committitur judicium, sed tantum permittitur Romano Pontifici ut Legatum aut Legatos mittat, qui cum Episcopis Provinciæ & finitimis judicet, cæteras ejusdem Lupi in Quenellium & Marcam expostulationes hîc proferre nihil attinet, nam in iis ille nihil omnino probat, sed sua sensa esse totidem putat axiomata, de quibus dubitare nefas est, quæque nulla probatione indigent, & quidquid cum eis non convenit erroneum esse autumat; non alia de causâ, nisi quia cum opinionibus suis non congruunt. Perlege totum ejus librum, intelliges id ita se habere; nam ubique adversariorum argumenta errores esse clamat, nec aliter id probat quam quia cum sententia suâ non cohærent. Quid facias homini qui non aliter de veritate quam ex

præ-

præjudicatis opinionibus suis statuit, *jubeas hunc miserum esse libenter.*

Ut autem probet Sardicensis Concilii Canones in autoritatem admissos etiam ab Orientalibus fuisse paulò plus laborat, sed non magis promovet. Adducit 1. Concilii Hierosolymitani sub Macario sententiam, in quâ Concilii Sardicensis acta comprobata sunt, at scriptor bonæ fidei advertere debuisset in illo Concilio probatos minimè fuisse Canones Sardicenses, cujus nullam notitiam habuerunt Orientales, sed tantùm Athanasii restitutionem, & ea quæ habentur in Epist. Synodica cui subscripserunt Orientales. Idem dicendum ad id quod subjungit Lupus, hanc Synodum probari à Basilio, Epiphanio, Socrate, Sozomeno, Theodorito & aliis Græcis, nam ab istis probantur tantùm acta ejus de restitutione Athanasii; non autem Canones quorum ut dixi nulla erat in Oriente notitia. Ita etiam Chalcedonensis Synodus in prosphonetico ad Marcianum, per constituta Sardicensis judicii Orientalibus directa nihil aliud intelligit, quam Epistolam Synodicam de restitutione Athanasii, quæ sola per totum orbem vulgata est.

Unum superest quod fortasse gravius videatur argumentum, eosdem, inquit Lupus, *Canones laudat & secundum ipsos Joannis Chrysostomi appellationes exequitur Innocentius, ipsosque per omnem Orientem viguisse testatur Palladius.*

Respondeo Innocentium Canonum Sardicensium non meminisse, nec secundum eos appellationem Chrysostomi suscipere, quinimò ille in Epist. ad Theophilum apud Palladium pag. 24. solos Nicænos Canones admitti à Romanâ Ecclesiâ testis est, *Tu igitur*, inquit, *si judicio confidis, siste te ad Synodum, quæ secundum Christum cogitur, & ibi expositis criminationibus sub testibus Nicæni Concilii Canonibus: alios enim Canones Romana non admittit Ecclesia, irrefragabilem securitatem habebis.* Nec est quod dicat Lupus, nomine Nicænorum Canonum hîc intelligi Sardicenses, nec enim Innocentius dicit se Theophilum, ad Synodum vocare, vi Canonis alicujus, sed tantùm ait in Synodo ad quam ipsum vocat, fore ut judicium feratur ex legibus Synodi Nicænæ, quas solas, inquit, admittit Romana Ecclesia, quod idcircò dicit quia secundum Antiocheni Concilii Canonem damnatus fuerat à Theophilo Chrysostomus. Hanc ejus esse mentem perspicuè declarant hæc verba Epist. ejusdem ad Clerum Constantinopolitanum, *Canonibus porrò*, inquit, *obsequendum esse scribimus qui Nicææ sunt decreti, quos solos consiteri decet Ecclesiam*

 Catho-

Catholicam, & juxta eos judicare, si in aliis a quopiam proferuntur à Nicænis Canonibus dissonantes & hæreticos autores referentes (loquitur de Antiocheni Concilii Canonibus) *ii à Catholicis Episcopis rejiciuntur, quapropter non solùm dicemus istos sequendos non esse, verum etiam, cum hæreticis, & schismaticis dogmatibus condemnandum, quemadmodum antea in Sardicensi Concilio ab Episcopis qui nos præcesserunt factum.* Vides hic Innocentium Sardicenses Canones à Nicænis distinguere, & horum tantùm autoritate niti, quamvis Sardicensium Patrum factum in exemplum adducat, ut probet solos Nicænos Canones sequi oportere.

Quod ad Palladium spectat, is dicit equidem Canonem Antiochenum *in Sardicensi Concilio, a Romanis, Italis, Illyriis, & Macedonibus atque Græcis abrogatum esse.* At non dicit id factum per Canones Sardicenses, sed quando, inquit, *Liberius aut Julius Constantis Principatu Athanasium in communionem admisit & Marcellum Galatam, propter quos & hic Canon factus fuerat*; inde porrò colligi non potest Canones Sardicenses in Oriente fuisse receptos.

Objicit denique idem Christianus Lupus Canones istos in Concilio Trullano Canone secundo inter eos, qui ab Ecclesiâ probantur numerari, itemque à Joanne Scholastico Patriarchâ Constantinopolitano in collectione quæ nomen Theodoriti præfert in manuscriptis Codicibus Bibliothecæ regiæ insertos fuisse, & ab ipso Photio in Nomocanone comprehensos.

Respondeo inde minimè colligi posse Canones Sardicenses in Oriente viguisse, nam in Concilio Trullano laudantur ij omnes Canones qui ab Episcopis orthodoxis erant conditi, licet non omnes essent in usu, præsertim in Oriente. Id de Sardicensibus dicendum esse constat, ex Synodi Chalcedonensis Decreto de supremo Synodi Diœceseos judicio quod ab ista Synodo Trullanâ confirmatum est. Collectiones Canonum, Joannis & Photii ad usum utriusque privatum confectæ sunt, non autem ut authentica essent & publica instrumenta, sicut Codex Canonum Ecclesiæ universæ, in quo Canones Sardicenses non reperiuntur: undè ipse Photius qui eos Nomocanoni inseruit, contestatus est eosdem in Oriente non recipi. Nihil est ergo quod probet Sardicenses Canones in Oriente viguisse, videamus nunc quæ disciplina post Sardicensem Synodum, tum in Oriente, tum in Occidente viguerit.

§. IV.

Quænam disciplina post Sardicensem Synodum sancita fuerit.

ADvertimus jam suprà Orientales Episcopos, in Synodis Antiochenâ, & Constantinopolitanâ statuisse, ut Provincialium Synodorum judicia in majori aut Diœcesanâ Synodo retractentur, modo id ipsi judices peterent ad compescendam damnati pervicaciam, non tamen integrum propterea fuisse damnato, à Synodi Provinciæ judicio, ad Synodum Diœceseos provocare, nisi illi ipsi à quibus judicatus erat, id postularent; in Concilio verò Chalcedonensi, cujus Episcopi studiosissimi fuerunt jurium Patriarchalium præsertim Constantinopolitanæ Ecclesiæ extollendorum nova in judiciis Ecclesiasticis distinctio inducta est. Distingunt enim inter Episcopum & Metropolitanum, jubentque ut prima de crimine Episcopi cognitio instituatur in Synodo Provinciæ, Metropolitani verò causa statim ad Exarchum Diœceseos deferatur, quod idcirco factum esse crediderim, quia Metropolitani in Synodis Provinciæ magnâ autoritate pollebant, & difficile erat eos ibi judicari: verba Concilii hæc sunt Canone nono. *Si Clericus cum proprio, vel etiam alio Episcopo negotium aut litem habeat, à Provinciæ Synodo judicetur; si autem cum ipsius Provinciæ Metropolitano Episcopus vel Clericus controversiam habeat, Diœcesis Exarchum adeat, vel Imperialis urbis Constantinopolis thronum, & apud eum litiget.* Item Canone 17. *Si quis autem injuriâ afficiatur à proprio Metropolitano, apud Exarchum Diœcesis, vel Constantinopolitanam sedem litiget, sicut priùs dictum est.*

Porrò gravis hîc difficultas exoritur, ex eo quod videatur Synodus Constantinopolitano Episcopo judicium tribuere omnium omninò Metropolitanorum qui erant in Oriente; idque magis mirum videtur, quòd hæc ei prærogativa tribuitur, antequam Asiana & Pontica Diœcesis ei subjicerentur, quod non est factum nisi actione ultimâ Concilii. Hanc difficultatem facilè expedit Petrus de Marcâ, scribens hanc prærogativam concessam esse sedi Constantinopolitanæ. Ego verò vix crediderim mentem fuisse Concilii, ut

Pa-

Patriarchatus Antiocheni & Alexandrini Metropolitani, ad judicium Constantinopolitani Episcopi traherentur. Sicut ergo à jurisdictione Constantinopolitani Episcopi sine dubio eximendi sunt Occidentales Metropolitani, ita etiam eximendi videntur ii, qui Patriarchæ Antiocheno & Alexandrino subjacebant, ita ut ista sanctio ad Metropolitanos tantùm Asianæ & Ponticæ Diœceseos pertineat, quas Diœceses Constantinopolitano Præsuli subjicere jam tum in mente habebant Synodi Chalcedonensis Patres. Porrò Metropolitanos Diœceseos Orientis & Ægypti ad Constantinopolitanam sedem deferri non potuisse, constat ex Justiniani Novellis 123. cap. 22. & Novella 137. in quibus sancit ut uniuscujusque Diœceseos Patriarchæ Metropolitanorum causas suæ Diœceseos judicent. Addit præterea Justinianus, ut in causis Episcoporum sit provocatio à Synodo Provinciæ ad Patriarcham; quâ de re Concilium Chalcedonense nihil statuerat: refertur hæc Imperatoris Constitutio à Photio in Nomocanone tit. 9. *Episcopi ejusdem Synodi inter se actionem habentes ad Metropolitanum suum, & alios Synodi Episcopos litigant, & nisi utraque pars judicatis insistat, ipsorum Patriarcha causam cognoscito, ac nulli contradicendi illis quæ ab illo statuuntur, potestas esto; si Clericus adversus Episcopum suum actionem movere velit, idem esto: cum autem contra Metropolitanum interpellatio instituitur, Patriarcha ipsius similiter cognoscito; siquidem Episcopus judicavit, Metropolitanus rem examinato; si vero Metropolitanus, Patriarcha cognoscito.* Et ibidem ex Constitut. 29. *Nemo prima vice apud Patriarcham, sed Episcopum suum Clericum accusato; si vero suspectum illum habeat ad Metropolitanum, & postea Metropolitanus solus, sive cum Synodo suâ Episcopi aut Clerici causam judicet, & sententiæ non acquiescatur, ejus ditionis Patriarcha cognoscat, ipsiusque judicatis, perinde ac si initio judicasset, insistatur, a Patriarcharum namque judiciis non provocatur.* Hæc & alia hujusmodi quæ in Novellis occurrunt, ostendunt causas Episcoporum apud Græcos post Synodum Chalcedonensem, primùm à Metropolitano cum Episcopis Provinciæ judicatas fuisse, ac deinde, si sententiæ ab iis latæ non acquiesceretur, eas ad Exarchum, seu Patriarcham, Synodumque Diœceseos fuisse delatas: unde nulla dabatur alia provocatio, sed supremum erat istud judicium. Causas autem Metropolitanorum, Episcoporum immediatè ad Patriarcham Synodumque Diœceseos fuisse delatas, ibique sine provocatione ulla definitas. Hanc disciplinam Græci deinceps receperunt, ut colligitur ex Photio in Nomocanone tit. nono suprà citato, tum ex Zonara & Balzamone in Commentariis ad hos Canones.

In

In Occidente verò Sardicensis Concilii Canones hinc & inde sunt ventilati, nec statim, nec sine multâ difficultate recepti sunt, licet Pontifices Romani, quoniam eorum intererat illos in autoritatem admitti, multùm laboraverint ut eos promulgarent.

Videri potest illuc pertinere Gratiani edictum, ad preces Synodi Romanæ latum, ad compescendam potissimùm Ursicini factionem: preces Concilii hæ sunt. *Quæsumus clementiam vestram, ne rursus in plurimis causis videamur onerosi, ut jubere pietas vestra dignetur, quicumque vel ejus, vel nostro judicio, qui Catholici sumus, fuerit condemnatus atque expulsus, voluerit Ecclesiam retinere, vel vocatus à Sacerdotali judicio per contumaciam non adesse, seu ab illustribus viris præfectis Pretorio Italiæ vestræ, sive à Vicario accitus ad urbem veniat, aut si in longinquioribus partibus hujusmodi emerserit quæstio, ad Metropolitani per locorum judicia deducatur examen, vel si ipse Metropolitanus est, Romam necessariò, vel ad eos quos Romanus Episcopus judices dederit, contendere sine dilatione jubeatur..... Certè si vel Metropolitani, vel cujuscumque alterius Sacerdotis suspecta gratia, vel inquietus fuerit, vel ad Romanum Episcopum, vel ad Concilium certè quindecim Episcoporum finitimorum ei liceat provocare*; has preces Gratianus rescripto suo firmavit. *Volumus autem*, inquit, *ut quicumque judicio Damasi, quod ille cum Concilio quinque vel septem habuerit Episcoporum, vel eorum qui Catholici sunt judicio vel consilio condemnatus fuerit, si injustè voluerit Ecclesiam retinere; ut qui evocatus ad Sacerdotale judicium per contumaciam non ivisset, aut ab illustribus viris præfectis Pretorio Galliæ atque Italiæ, sive à Proconsulibus vel Vicariis autoritate adhibitâ, ad Episcopale judicium, ut ad urbem Romam sub prosecutione proveniat, aut si in longinquioribus partibus alicujus ferocitas talis emerserit, omnis ejus causæ dictio, ad Metropolitæ in eadem Provinciâ Episcopi, deducatur examen, vel si ipse Metropolitanus est, Romam necessariò, vel ad eos quos Romanus Episcopus judices dederit, sine dilatione contendat....... Quod si vel Metropolitani Episcopi, vel cujuscumque iniquitas est suspecta, aut gratia, ad Romanum Episcopum, vel ad Concilium quindecim finitimorum Episcoporum accersitum, liceat provocare, modò ne post examen habitum, quod definitum fuerit, integretur.*

Lex ista nonnulla tribuit Romano Pontifici, quæ Sardicensis Synodus ipsi non tribuerat, ac nonnulla etiam ipsi non tribuit, quæ Sardicensis Synodus ipsi tribuerat; nam Sardicensis Synodus non tribuit Romano Pontifici, ut causas Episcoporum Galliæ atque Italiæ, necnon Metropolitanorum, qui in longinquioribus Provinciis degunt,

gunt, possit ad se evocare; quod lex ista ipsi tribuit. At Synodus Sardicensis Romano Pontifici potestatem facit decernendi novi judicii in causis judicatis a Metropolitano, & Synodo Provinciæ, etiam in longinquis locis: lex verò ista vetat ne in Provinciis longè à Româ dissitis provocetur ad Romanum Pontificem, & causa de novo integretur, post judicium Metropolitani & Synodi Provinciæ. Deinde eadem lex potestatem facit ei cui suspecta est gratia, vel iniquitas Metropolitani, aut Episcoporum Provinciæ immediatè ad Pontificem Romanum, aut ad Synodum finitimorum provocandi, istud autem non permittit Sardicensis Synodus.

Porrò lex ista Gratiani nunquam fuit promulgata, nec usu recepta; sed aut vetus Synodi Nicænæ, aut recens à Sardicensi Synodo constitutum jus obtinuit. Hîc autem ferè consentientes nobiscum habemus adversarios, atque imprimis Christianum Lupum, qui can. 9. duo circa legem hanc observat: alterum est, legem quæ definit Episcopos esse judicandos à Romano Pontifice cum Concilio quinque vel septem Episcoporum, esse intelligendam de suburbicariis tantùm Episcopis: alterum, id quod de Metropolitis in illâ lege sancitur, non esse intelligendum de Episcopis Orientis, sed de Patriarchatûs Occidentis Metropolitis, præsertim verò de Italiâ & Galliâ; nam de Africâ licet ægrè concedit eorum Metropolitanos non fuisse immediatè judicio Romani Episcopi subjectos.

Itaque de Galliâ fermè solâ nobiscum cum illo lis est; nec enim dubitamus quin Episcopi Ecclesiarum illarum, quarum Metropolitanus erat Romanus Pontifex, fuerint ab ipso dejecti in Synodo Provinciæ; & quamquam de cæteris Italiæ Episcopis, Metropoli Romanæ minimè subjectis, aut de Metropolitanis ipsis, non idem ferendum sit judicium, de illâ re non multùm sumus solliciti; ipsi res suas defendant, at de Galliâ nunquam concedemus ei Metropolitanos ejus, omisso medio subjectos fuisse Romani Episcopi judicio, ut Gratiani lex sancire videtur.

Id constat primò, ex eo quod Gallicani Antistites, Canones Nicænos, Antiochenos, & Africanos, necnon licet seriùs Sardicenses, in autoritatem admiserint, & eos pro regulâ habuerint, sed per istos administratio Provinciæ judiciumque Metropolitani ipsius Synodo Provinciæ defertur.

Secundò, lex Gratiani statim atque lata fuit, videtur extincta; nusquam enim à Pontificibus Romanis, qui eâ præsertim uti debuissent, allegata legitur; quamquam illi, ut dicemus, nihil non moliti

liti sint ut judicia Episcoporum, ac præsertim Metropolitanorum ad se traherent.

Tertiò, Innocentius primus in Ep. ad Victricium disertè ait, omnes omninò causas Galliæ non ante judicium Synodi Provinciæ ad sedem Apostolicam referri debere: *Si autem*, inquit, *majores causæ in medium fuerunt devolutæ ad sedem Apostolicam, sicut Synodus statuit, post Episcopale judicium, referantur.* Certè Metropolitanorum excepisset judicia, si sine medio ad Sedem Apostolicam devolutæ fuissent. Uno verbo Pontifices Romani, post legem Gratiani, id unum tantùm petunt, ut detur appellatio ad Romanam sedem, à judicio Synodi Provinciæ, non ut ulla causa ad se primùm deferatur; ex quo perspicuum est, eos legem Gratiani non magni fecisse.

Quartò, innumeris exemplis constat Metropolitanos à Synodo Provinciæ dejectos fuisse, ut infrà docebimus.

Quintò, idipsum Canonibus suis Ecclesia Gallicana sancivit. Aurelianensis Synodus tertia Can. 4. *Metropolitanus utique lapsus, à Comprovincialibus suis distinguatur*, & 5. Canone 17. *Si Metropolitanus à Comprovinciali Episcopo bis fuerit in causâ propriâ appellatus, & eum audire distulerit, ad proximam Synodum quæ constituetur, negotium suum in Concilio habeat, exerendi, & quidquid pro justitia fuerit à Provincialibus suis statutum, studeat observare:* quod ipsum repetit secunda Arvernensis Synodus.

Respondet Lupus Canonibus istis occasionem dedisse Reges Galliæ barbaros, qui suis Episcopis interdixerunt Regni egressum. Verùm ista responsio merum est commentum; nam primùm editi sunt hi Canones, Childeberto Christianissimo Rege regnante, deinde quis Lupum ferat, istud sine ullius omninò scriptoris autoritate affirmantem: denique ut aliquid verisimilitudinis haberet ista responsio, ostendere debuisset Christianus Lupus, Canones antiquiores Galliæ qui jus Romani Pontificis assererent. At nullos proferre potest, imò, uti diximus, semper in Galliâ obtinuerunt ii Canones, qui judicium omnium omninò Episcoporum tribuunt Synodo Provinciæ.

Adversus ista multa objicit Christianus Lupus. Objicit primò, Gelasii verba in Epist. ad Dardaniæ Episcopos, de causâ Acacii & in tomo de anathematis vinculo, *ab inferioribus potior discuti non potest, aut judicari.*

Respondeo Gelasium id dicere de damnatione Calendionis Antiocheni Episcopi, itemque Joannis Alexandrini, quos Acacius autoritate

toritate suâ, nec coactâ legitimè Synodo, deposuerat, & exturbandos ab Imperatore curaverat, in illorum locum homines Chalcedonensis Concilii adversarios statuens. Hoc in casu dicit Gelasius iniquum esse, ut superior ab inferioribus judicetur. *Nunquid*, inquit, *Acacius ut Joannem qualemlibet hominem Catholicum tamen à Catholicis ordinatum de Alexandrinâ excluderet, Petrumque in hæresi jam detectum atque damnatum absque Sedis Apostolicæ consultatione reciperet, aliquâ saltem Synodo illic habitâ, hoc audacter arripuit ut Calendionem de Antiochiâ pelleret, hæreticumque Petrum, quem ipse quoque damnaverat, absque notitiâ Sedis Apostolicæ rursus admitteret, aliquâ Synodo id fecisse monstratur, si certè de dignitate agitur civitatum secundæ sedis & tertiæ, major est dignitas Sacerdotum, quàm ejus civitatis, quæ non solùm inter sedes minimè numeratur, sed nec inter Metropolitanorum jura censetur.* Itaque hoc graviter angit Gelasium, quod Acacius sibi potestatem arripuisset judicandi de Episcopo secundæ, ut putabat, sedis, idque sine Synodo, & suâ autoritate; sed istud nihil ad præsens institutum pertinet: primò enim non agitur hîc de judicio Patriarcharum, sed de Metropolitanorum judicio. Secundò non dicimus eos judicari posse ab Episcopis qui sunt extra Provinciam, qualis erat Acacius. Tertiò, non dicimus unum aliquem Episcopum Provinciæ id posse suâ autoritate præstare; sed consentientes esse volumus omnes Provinciæ Episcopos. Quartò, non propterea asserimus superiorem ab inferiore judicari; imò contendimus Episcopos Provinciæ in Synodum coactos, superiores esse Metropolitano, quia totum cuilibet, licet præstantissimæ parti, meritò præponitur.

Objicit idem secundò illud Juvenalis Hierosolymitani in Ephesino Concilio adversus Joannem Patriarcham: *Oportebat Joannem accurrere confestim ad Apostolicam Sedem magnæ Romæ nobiscum confidentem, apud quem mos est ex Apostolico ordine, & traditione, ut ipsa sedes Antiochena, dirigatur & judicetur.*

Respondeo Christianum Lupum hîc indignè & pessimo exemplo truncare verba Juvenalis, ut ex iis aliquid conficiat, ecce hæc integra. *Oportebat quidem Joannem reverendissimum Antiochiæ Episcopum, hac sanctâ & venerabili Synodo consideratâ, statim ut se purgaret, accurrere, & ad Apostolicam Sedem nobiscum consedentem, magnæ Romæ & Apostolicæ etiam sanctæ Dei Ecclesiæ Hierosolymitanorum honorem deferre, & obedire, præsertim cum consuetudo sit, Sedem Antiochenam ex Apostolico ordine & traditione ab eo* (Episcopo Hierosolymitano) *dirigi, & apud ipsum judicari.* Quid illic Christiani Lupi placitis faveat, ego

ego prorſus non video; nec enim dicit Joannem fuiſſe vocandum Romam, à Pontifice ut judicaretur, ſed reprehendit eum quod vocatus ad Synodum, in quâ erant Legati Sedis Apoſtolicæ, non venerit, quod item nec paruerit mandato Hieroſolymitani Epiſcopi, à quo Antiochenam Eccleſiam dirigi affirmat, & judicari: non id ille dicit de Romanâ ſede, ſed de ſeipſo. Quapropter iſta Epiſcopi Hieroſolymitani ſententia, judicandi Antiocheni Epiſcopi planè adverſatur Chriſtiani Lupi propoſito; nec eſt quod ille contendat id emendari debere, & tribui Romanæ Sedi quod ſibi tribuit Hieroſolymitanus Epiſcopus, quippe id ſeries contextus vetat, ex quâ patet id ab Hieroſolymitano Præſule, qui tum altiùs caput efferebat, de ſeipſo dictum.

Tertio loco objicit Lupus, exemplum Dionyſii Alexandrini & Neſtorii Conſtantinopolitani, quorum cauſas Romam delatas, & à Romano Pontifice judicatas fuiſſe, ait: de his agemus alibi. Interim advertimus Dionyſium non fuiſſe à Romano Pontifice judicatum, Neſtorium verò priùs à Cyrillo quàm à Cœleſtino excommunicatum.

Quartò, objicit Epheſinæ Synodi Canonem primum in quo Metropolitis qui ad Neſtorianos accederent, hanc pœnam ſtatuere videtur, ut ſubjaceant judicio Synodi Provinciæ; unde ille infert, morem non fuiſſe ut illi ſubjacerent: verùm Canonis mentem haud cepit Lupus, nec enim ſtatuit ut Metropolitani qui accederent ad Neſtorianos, judicentur & deponantur à Synodo Provinciæ, ſed ut à gradu Metropolitæ excidant, & Epiſcopis Provinciæ ſubjaceant, non ſecus ac laïci. *Si quiſpiam*, inquiunt, *Metropolita Provinciæ, derelictâ ſanctâ & œcumenicâ Synodo acceſſerit ad apoſtaſiæ conſeſſum, aut accedet impoſterùm, aut cum Cæleſtio ſentiat, aut ſentiet, nihil amplius poterit agere adverſus Provinciæ Epiſcopos, ut qui jam inde à Synodo totius Eccleſiaſticæ communionis expers ſit factus, & prorſus* ἀνενεργήτος, *hoc eſt ad functiones inhabilis, ſed & ipſis Epiſcopis illius Provinciæ, circumque vicinis Metropolitis recta ſentientibus ſubjacebit, ut omninò dejectus à gradu Epiſcopatus*, hoc eſt, Metropolitanus qui ad Neſtorianos defecerit, hoc ipſo dejectus eſſe cenſebitur, & omni jure privatus, ac ſingulis Epiſcopis Provinciæ & Metropolitis vicinis ſubjectus.

Objicit quintò, Synodi Chalcedonenſis Decretum, quod judicium Metropolitanorum reſervat Exarcho, vel Throno Conſtantinopolitano. Reſpondeo primò, Canonem iſtum novam inducere diſcipli-

 nam

nam in Oriente. Secundò, hunc ad Orientem solum pertinere, non ad Galliam.

Objicit sextò, Capitulum Caroli lib. 7. cap. 251. quod ad Chalcedonensem Canonem accedit : *Si Clericus vel Laicus habuerit causam adversus alterum, aut Episcopus adversus quemquam, apud Synodum Provinciæ judicetur; quod si adversus ejusdem Provinciæ Metropolitanum, Episcopus vel Clericus habuerit querelam, petat Primatem, & apud ipsum judicetur, aut apud Sedem Apostolicam.*

Respondeo Capitulum istud è Chalcedonensi Synodo desumptum fuisse, & eo tempore cœpisse in Galliis vulgari, quo nonnulli Episcopi ibi Primatum ambierunt; verùm huic disciplinæ semper restiterunt Gallicani Episcopi, & pristinam consuetudinem de Metropolitains suis in Synodo Provinciæ judicandis, totis viribus retinere conati sunt, adeò ut Pontifices Romani id privilegium veluti singulare quibusdam Metropolitis insignibus concesserint, ut Adrianus primus, Bituricensi, & Benedictus tertius Hincmaro Rhemensi; porrò si privilegium illud fuit, ut observat rectè Gerbasius, ergo communi & ordinariâ lege Collegarum judicio antè submittebantur.

His objectis, fatetur Lupus minoribus aliquandò concedi potestatem judicandi superiores in manifestâ hæresi, & in crimine idololatriæ; atque hujus rei multa suggerit exempla, verùm negat id fieri posse ubi dubia est hæresis, & palliabilis. At, quæso, quis judicabit utrum ita sit, nec ne, si potestas datur Episcopis Provinciæ judicandi Metropolitanos, ubi hæresis est manifesta, nonne Ordinarii ejus damnandi potestatem habent, cum non liceat aliquem damnare, nisi crimen ejus sit manifestum. Deinde quomodo probabit Lupus in exemplis à se adductis, hæresim semper fuisse manifestam, quomodo in casibus dubiis judicium commissum Romano Pontifici. Levia sunt omnia quæ hanc in rem affert exempla. *Hunc*, inquit, *Dionysium accusarunt apud Romanum Pontificem, Pentapoleos Episcopi, quod nempe ejus error esset dubius*; atqui falsum est Dionysium ab istis accusatum, ut dicemus infrà.

Aliud affert exemplum idem Lupus : eadem de causâ, inquit, Jubajanus, Pompeïus, aliique per Africam Episcopi suum Primatem Cyprianum detulerunt ad Stephanum; hoc item falsum, Pompeïus enim à partibus Cypriani stabat : Jubajanus scripserat quærentis in modum; nullus Africanus Cyprianum accusasse legitur apud Stephanum.

Ter-

Tertium exemplum est damnationis Pauli Samosatensis, de quâ hæc ait. *Antiochena Synodus*, inquit, *processura ad diffinitivam sententiam in Paulum, adesse voluit Dionysium Alexandrinum, ac item Firmilianum Cæsariensem.* Respondeo Patres Antiochenos Dionysium & Firmilianum per litteras quidem consuluisse, sed hunc ante ejus damnationem mortuum, illum nequidem Concilio in Paulum facto interfuisse; sed damnatum & depositum Paulum à solis Episcopis Diœceseos Orientis, ex his perspicere est quantùm Christianus ab historicâ veritate partium studio deflexerit: sed cætera facta fusè deinceps examinabimus, nunc de jure tantùm agimus.

Ad illud pertinet citata quædam Epistola Augustini 143. in quâ Augustinus ait Secundum Numidiæ Primatem, si pacis amans fuisset, Cæcilianum non fuisse dejecturum de sede, nec alium ordinaturum, sed Episcopos Afros qui illum accusare vellent ad Episcopos transmarinos, remissurum; ex quibus infert Christianus Lupus Cæcilianum, eo quod esset Primas Africæ, non potuisse ab Africanis damnari, sed causam ejus ab istis fuisse deferendam Romano Episcopo, & nullum in ejus loco ordinandum, donec ab eo judicaretur.

Respondeo hîc Augustinum non agere de stricto jure, sed de eo quod agendum erat Secundo pro bono pacis, nè scilicet Ecclesia turbaretur, *Nam*, inquit, *si ejus in corde cogitatio pacis habitaret, non apud Carthaginem, posteà cum traditoribus quos præsentes atque confessos Deo dimiserat, damnaret crimine traditionis, quos absentes apud eum nemo convicerat, tantò magis enim timere debuit, nè pax unitatis violaretur, quantò erat Carthago civitas ampla & illustris, unde se per totum Africæ corpus malum quod ibi esset exortum, tamquam à vertice effunderet: erat etiam transmarinis vicina regionibus, & fama celeberrima & nobilis, unde non mediocris utique autoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus, & cæteris terris per communicatorias litteras esse conjunctum, ubi paratus esset causam suam dicere, quia ergo venire noluit ad hospitium collegarum, quos à suis inimicis contra veritatem suæ causæ perversos esse sentiebat, tantò magis Secundus, si veræ pacis custos esse voluisset, cavere debuit ne damnarentur absentes qui judicio eorum omnino interesse noluerunt.* Itaque non dicit Augustinus Secundum non debuisse causam Cæciliani judicare, quod judicandi potestatem non haberet, sed primò quia pacem Ecclesiæ turbaturus erat, damnando illum qui cum Ecclesiis transmarinis communionem habebat, secundò,

quia

quia is qui damnabatur, erat absens, judiciumque Afrorum & Numidarum recusabat veluti sibi suspectum, cupiebatque à transmarinis judicari, nec unquam judicium illorum adierat, dicebat igitur Secundum de isto non cognoscere debuisse, cum præsertim ipse traditores manifestos, & crimen confitentes damnare nollet, sed Deo dimitteret, hæc est summa ratiociniorum Augustini hoc in loco, ex quibus inferri non potest Episcopos ex jure non posse cognoscere de crimine Metropolitani aut Primatis, sed tantùm aliquando expedire, ut Episcopi unius regionis judicium Metropolitani aut Primatis sui recusent, vel pacis ergo, vel quia Metropolitanus aut Primas eos habet suspectos, & alios judices requirit: nam in Ecclesiasticis non secus ac in civilibus judiciis, judices illud summoperè cavere debent ne invitis partibus judicent, ubi vel levissima recusationis causa apparet. Porrò licèt ex istis objectionibus Lupi sit abundè satisfactum; attamen adjiciendum insuper est totum istud negotium nihil ad propositum nostrum pertinere qui tantùm de judicio Metropolitani ab Episcopis Provinciæ suæ tractamus, cum Secundus & Episcopi illi qui Cæcilianum damnarunt, Numidæ fuerint, non autem Provinciæ Carthaginensis, & à quibus fuerat ordinatus cujus Cæcilianus erat Metropolitanus, è quorum proinde judicio pendebat, namque ut observarunt viri docti illorum erat ordinare, sed, ut probavimus in dissertatione superiori, ex antiquo jure Synodi Provinciæ fuit ordinare Metropolitanum, ergo ejusdem Synodi fuit ipsum deponere, sed de hoc satis jam & abundè à nobis disputatum est, nunc redeamus ad institutum.

Primus omnium Zozimus Canones Sardicenses protulit in medium, & apud Africanos venditavit pro Nicænis, sed illi constanter restitêre, cumque comperissent eos non esse Concilii Nicæni appellationes, non solùm Clericorum inferiorum, sed & Episcoporum in Africa damnatorum ad Sedem Apostolicam ferre noluerunt, pristinamque consuetudinem suam retinuerunt, ut causæ Episcoporum ad Primatem, hoc est Metropolitanum, & Provinciæ Synodum, seu ad universale Concilium deferrentur, maximè inquiunt Africani Episcopi in Epistolâ ad Cœlestinum, *quia unicuique concessum est si judicio offensus fuerit cognitorum ad Concilia suæ Provinciæ, vel etiam universale provocare.* Universale Concilium apud Afros, dicitur Concilium illud quod ex universâ Diœcesi Africanâ conflatum est, ejusmodi Concilia sæpe celebrabantur apud Afros, apud quos Carthaginensis Primas magnam obtinebat autoritatem. Liberum porrò videtur

detur fuisse Episcopum, vel ad Synodum Provinciæ, vel ad Synodum hanc universalem deferre, quamvis ordinariè primò ad Primatem, hoc est ad Metropolitanum deferretur, ac deinde si adesse nollet, ad Synodum universalem; hujus rei fidem facit Canon 19. Codicis Africani qui sic habet, *Aurelius Episcopus dixit quisquis Episcoporum accusatur, ad Primatem ipsius Provinciæ causam deferat accusator, nec a communione suspendatur cui crimen intenditur, nisi ad causam suam dicendam electorum judicum die statutâ litteris evocatus minimè occurrerit, hoc est infra spatium mensis ex eâ die qua eum litteras accepisse constiterit, quod si aliquas veras necessitatis causas probaverit quibus eum occurrere non potuisse manifestum sit, causæ dicendæ intra alterum mensem habeat facultatem, verum tamdiù post mensem secundum non communicet donec purgetur, si autem ad Concilium anniversarium occurrere noluerit, ut vel ibi causa ejus terminetur, ipse in se damnationis sententiam dixisse judicetur.* Hic Canon sancitus est in universali Concilio Africæ anno 419. Carthagine habito considentibus in eâ 217. Episcopis. Canon sequens est de Presbyteris vel Clericis, *Si autem Presbyteri, vel Diaconi fuerunt accusati, adjunctis sibi ex vicinis locis, cum proprio Episcopo legitimo numero collegarum quos ab eodem accusati petierint, id est una secum in Presbyteri nomine sex, in Diaconi tres, ipsorum causam discutiant, eadem dierum & dilationum, & à communione remotionum formâ servatâ, reliquorum autem Clericorum causas etiam solus Episcopus loci cognoscat, & finiat.* Canon item 28. ab eadem Synodo conditus sic se habet, *item placuit ut Diaconi & Presbyteri, vel cæteri inferiores Clerici in causis quas habuerint, si de judiciis Episcoporum questi fuerint, vicini Episcopi eos cum consensu sui Episcopi audiant, & inter eos definiant adhibiti ab eis Episcopi, quod si ab eis provocandum putaverint, non provocent ad transmarina judicia, sed ad Primates suarum Provinciarum aut ad universale Concilium, sicut & de Episcopis sæpe constitutum est, ad transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in communionem suscipiatur.* Hic porrò Canon est vigesimus secundus inter eos qui Milevitano perperam tribuuntur, sunt autem reverà Concilii Carthaginensis anni 418. ut patet ex Canone 108. & 125. hujus Codicis. Verum in isto Concilio lex ad Episcoporum quoque causas extenditur, vetaturque ne ipsi provocent ad transmarina Concilia, hoc est ad Romanum Pontificem, & ad Italiæ Episcopos. Clausulam istam, *sicut & de Episcopis sæpè constitutum est*, rejiciunt Bellarminus, Perronius, Lupus & alii, eo quod non extet in Concilio Milevitano seu potius

Carthaginensi anni 418. & revera non est hujus Concilii, sed alterius Carthaginensis anno 419. celebrati, ubi id additum est de Episcopis confirmatumque est posteà ab iisdem, in Epist. ad Cœlest. post advectos ex Oriente Nicænos Canones, in quâ sic alloquuntur Romanum Pontificem, *impendiò deprecamur, ut deinceps ad vestras aures venientes non faciliùs admittatis, nec à nobis excommunicatos ultra velitis in communionem suscipere, quia hoc etiam in Niceno Concilio definitum facile advertet venerabilitas vestra, nam etsi de inferioribus Clericis vel Laicis videtur ibi precaveri, quantò magis hoc de Episcopis voluit observari, ne in suâ Provinciâ à communione suspensi à vestrâ sanctitate præproperè vel indibitè videantur communioni restitui, &c.*

Haud dubium est igitur quin apud Africanos Antistites jure sancitum fuerit, ne quis sive Episcopus sive Presbyter aut Diaconus sive inferior Clericus ad transmarina judicia, hoc est ad Romanum Episcopum, aut ad alios Episcopos Italiæ & Galliæ provocaret, sed ut Episcopi quidem in primâ instantiâ judicarentur à Synodo Provinciæ, Presbyteri ac Diaconi ab Episcopo suo cum nonnullis vicinis ex eadem Provinciâ, cæteri inferiores à solo Episcopo adjuncto, ut tunc moris erat, Clero suo, per appellationem, ut causæ Episcoporum ad universale Concilium Africæ devolverentur, & ibi sine ullâ provocatione judicarentur, Clericorum autem causæ, vel ad Primatem deferrentur, vel ad universalem Synodum. Porrò provocatio tunc tantum concedebatur, quando judices non erant electi, hoc enim in casu provocandi locus non erat, ut statutum est in eodem Concilio Canone 15. *Hoc etiam placuit ut a quibuscumque judicibus Ecclesiasticis, ad alios judices Ecclesiasticos, ubi major est authoritas, fuerit provocatum, non eis obsit, quorum fuerit soluta sententia, si convinci non potuerunt, vel inimico animo judicasse, vel aliquâ cupiditate, aut gratiâ depravati, sive si ex consensu Patrum electi fuerint judices, etiam à pauciore numero quam constitutum est non liceat provocare*, & Can. 122. *a judicibus autem quos communis consensus elegerit, non liceat provocare.*

Porrò nemo eruditorum in dubium revocat autoritatem Codicis Africani, certum quippe est, cum esse antiquissimum & conciliorum Carthaginensium Canones fideliter exhibere, eoque major est ejus autoritas, quod ab universâ Synodo Carthaginensi probatus est, ut constat ex fine primæ sessionis, *recitata sunt etiam in ista Synodo diversa Concilia universæ Provinciæ Africæ transactis temporibus,*

ribus, Aurelii Carthaginensis Episcopi celebrata, ac deinde sub nomine Concilii Africani idem Codex à Justiniano & Dionysio Exiguo promulgatus est, & in Græcum translatus, ac apud ipsos Orientales vulgatus est.

Opponit Christianus Lupus Codicem hunc privatum opus esse alicujus ex factione Aurelii, & id probare conatur ex hoc loco Can. 107. ubi confector Codicis ait, *gesta hujus Concilii non descripsi, quia Provinciale non universale gestum est*, sed evanescit ista objectio ex lectione textus Græci, ubi non est, *gestum hujus Concilii non descripsi, sed hic descripta non sunt.* τὰ πεπραγμένα τῆς παρούσης συνόδου διὰ τοῦτο οὐκ ἐγράφη. Itaque frustrà Zozimus Episcoporum Africanorum causas ad se trahere conatus est, idem tamen tentavit in Gallos instante Patroclo Arelatensi ad suum vocans judicium Proculum Massiliensem, sed ille adesse renuit, & Episcopatum invito Zozimo retinuit, post Zozimum Cœlestinus & Bonifacius, Canonum Sardicensium usum in Galliâ & in Africâ inducere conati sunt, sed frustra.

Verùm nemo ad eos ubique promulgandos plus laboravit quam sanctus Leo, in causis Hilarii, Lupicini, Eutychetis, & Flaviani, verùm is jus sibi à Synodo Sardicensi indultum prætergressus est, primum enim contendit primam cognitionem causæ Metropolitanorum ad sedem suam pertinere. Secundò appellationes à Synodo Provinciæ, à se Romæ judicari posse asseruit, utrumque contra Sardicenses Canones, verùm nec Gallicani, nec Africani Antistes hæc ipsi jura cesserunt, ut constabit ex Hilarii Arelatensis, & Lupicini Africani Episcopi causis quas posteà referemus, Orientales verò apud quos jus appellationum tantum sibi vindicabat, contrarium in Concilio Chalcedonensi definierunt, cum igitur sanctus Leo obsequentes minimè haberet Gallicanos Antistites Imperatoris ipsius autoritatem adhibere conatus est, & ab eo rescriptum obtinuit in hunc modum, *hac perenni sanctione decernimus, ne quid tam Episcopis Gallicanis, quam aliarum Provinciarum, contra veterem consuetudinem liceat sine viri venerabilis Papæ urbis æternæ autoritate tentare, sed illis omnibus pro lege sit, quidquid sanxit vel sanxerit Apostolicæ Sedis authoritas, ita ut quisquis Episcoporum ad judicium Romani Antistitis evocatus venire neglexerit per moderatorem ejusdem Provinciæ adesse cogatur.* In eo rescripto tria præscribuntur Episcopis Gallis, primò ut non violentur antiqui ritus, inconsulto Romano Pontifice : secundò, ut illi pro lege habeant quidquid Romana

 sedes

sedes decreverit : Tertiò, ut cogantur Episcopi interesse Romani Pontificis Concilio, si vocati adesse neglexerint.

Verùm lex illa quæ ad Orientem non pertinet, recepta non fuit in Occidente, imò nec in Galliâ, ob quam speciatim condita erat, observata fuit, quin & ipsi quoque Romani Pontifices Leonis successores concessum sibi per eam privilegium minimè vindicarunt & appellationes tantum causarum in Provinciis judicatarum, ad se traxerunt, solosque Metropolitanos immediatè à se judicari postularunt, reliquorum Episcoporum judicium, Metropolitanis, & Provinciarum Episcopis relinquentes, nihilominus tamen Vigilius, & Pelagius illud prætereà sumpsisse videntur, ut quarumlibet appellationum ad Romanam sedem ante judicium Provinciæ Episcoporum judicia sibi reservarentur, nec de iis in Provincia fieret cognitio. Vigilius in Epist. ad Eucherium, *omnium appellantium Apostolicam Sedem, judicia eidem sanctæ Sedi reservata esse liquet*, Pelagius in Epist. primâ ad Joannem Constantinopolitanum : *Scitote certam Provinciam esse quæ habet decem, vel undecim civitates, & unum Episcopum aliosque decem vel undecim suffragatores Episcopos judices, ad quorum judicium, omnes causæ Episcoporum & reliquorum Sacerdotum ac civitatum causæ referantur, & ab his omnibus juste consona voce discernantur, nisi ad majorem autoritatem fuerit ab his qui judicandi sunt appellatum*, qui duo Pontifices non solùm cognitionem causarum in Provincia judicatarum si ab eis appellatum sit sibi tribuunt; sed etiam primam cognitionem causarum in quibus ii qui sunt judicandi in Provinciâ ante cognitionem ad judicium Romani Pontificis provocarint.

Gregorius magnus duo sibi vindicavit : 1. Appellationes à judiciis Episcoporum in Provincia circa quas liberum esse sibi arbitratus est, vel eas Romæ judicare, vel judicandas in Provinciam remittere ; 2. Primam cognitionem causarum quæ Metropolitanos attinebant sibi reservari voluit, *Si contra Metropolitanum*, inquit lib. 7. Epist. 8. *aliquid causæ habuerit ob hoc Sedis Apostolicæ petat judicium quod per Canones antiquorum Patrum est institutione permissum*, porrò per tempus illud quod à Leone ad Gregorium effluxit, Sardicenses Canones in autoritatem admissi sunt & Episcopis ad Sedem Romanam appellantibus post judicium Provinciæ, concessum ut illic judicarentur.

In Galliâ quidem vetus disciplina confirmata est in Concilio Lugdunensi anno 567. *Si quid*, inquiunt hujus Synodi Episcopi *inter*

inter fratres id est Coëpiscopos nostros contentionis ortum fuerit, si de unâ Provinciâ sunt, Metropolitani cum Comprovincialibus judicio sint contenti, si verò diversæ Provinciæ fuerint Sacerdotes inter quos aliqua disceptatio oriatur, convenientibus in unum Metropolitis ipsorum, omnis eorum actio illorum judicio terminetur. Juxta hanc disciplinam Salonium Sagittariumque deponunt, cumque illi provocassent ad Episcopum Romanum, & eâ de re litteras obtinuissent à Rege Gutherano, nullam hujus rationem habuerunt Gallicani Episcopi, nec quemquam ad eos accusandos Romam miserunt, cumque illi à Joanne restituti forent, non obstante illius judicio in Synodo Cabilonensi anno 579. iterum damnati sunt: extant tamen circa idem tempus exempla nonnulla appellationum in Galliâ etiam ad Romanam Sedem, quæ consuetudo diu post hanc ætatem capitulis Adriani primi & capitulis Caroli magni in Galliâ receptis firmata est cap. 23. *Adriano placuit si Episcopus accusatus appellaverit ad Romanum Pontificem id statuendum quod ipse censuerit*, capitulari 308. lib. 7. *ut judicatus Episcopus ad Apostolicam Sedem si voluerit appellet ex Concilio Sardicensi tit. 5. quod si appellaverit, in Cathedrâ ejus alter non ordinetur*, at omnium omnino Clericorum appellationes erant vetitæ ut constat ex Concilio Francofordiensi Canone sexto, *Statutum est*, inquit, *a domino Rege ut Episcopi justitias faciant in suis Parochiis, si non obedierit aliqua persona Episcopo suo, de Abbatibus, Presbyteris, Diaconibus, Subdiaconibus, Monachis & cæteris Clericis veniant ad Metropolitanum suum, & ille si judicet causam, cum suis suffraganeis dijudicet & Comites quoque veniant ad judicium Episcoporum, & si aliquid est quod Episcopus Metropolitanus non possit corrigere vel pacificare, tunc tandem veniant accusatores cum accusato cum litteris Metropolitani ut sciamus veritatem rei.* Itaque à judicio Synodi Provinciæ nulla relinquitur provocatio ad Pontificem, sed si supersit aliqua controversia, ejus correctio pertinet ad Principem, eadem disciplina confirmatur Can. 26. Concil. Parisiensis anno 829. celebrati.

In Africa Ferrandus Diaconus sub Justiano collectionem Canonum edidit, cui Canones Sardicenses inseruit, ex quo colligitur eos tum temporis apud eos in aliquo pretio fuisse, fuerunt tamen Afri suorum privilegiorum, ac pristinæ consuetudinis amantissimi ita ut à Pontifice petierint, ut testis est Greg. lib. 1. Ep. 75. antiqua sibi privilegia & jura servari, *petistis etiam*, inquit Gregorius, *per Hilarium Carthularium nostrum a beatæ memoriæ prædecessore nostro ut omnes vobis retro temporum consuetudines servarentur, quas a beati*

 Petri

Petri Apostolorum Principis ordinationum initiis hactenus vetustas longa servavit...... & nos quidem juxta seriem relationis vestræ, consuetudinem, quæ tamen contra fidem Catholicam nihil usurpare dignoscitur, immotam permanere concedimus, sive de Primatibus constituendis, cæterisque capitulis. Et in Epist. ad Dominicum Episcopum Carthaginensem, *de privilegiis verò Ecclesiasticis quod vestra fraternitas scribit, hac postpositâ dubitatione teneat, quia sicut nostra defendimus, ita singulis quibusque Ecclesiis sua jura servamus.* Hinc nullam eorum causam Romæ judicavit Gregorius, imò nullam illorum appellationem ad Romanos legere est, videturque rerum Africanarum administratio semper fuisse commissa Synodo Provinciæ aut universali Concilio totius Africæ sine provocatione, idipsum posteà docebimus exemplis.

In Hispaniâ quoque vigebat etiam sub Gregorio vetus illa disciplina ut causæ Episcoporum Synodi Provincialis judicio finirentur, & si divisa fuissent Episcoporum vota, finitimorum Episcoporum judicio res terminaretur. Ista lex habebatur in collectione Martini Bracarensis quâ tum Hispania utebatur Can 13. Tentavit Gregorius adversus hanc disciplinam Stephanum Episcopum à vicinæ Provinciæ Episcopis depositum ad Sedem Apostolicam appellantem judicare, ratio ejus hæc erat quod ille nec Metropolitanum nec Patriarcham haberet, ac proindè judicandus esset à Romanâ Ecclesiâ quæ caput est cæterarum, cum non liceat Episcopum ab Episcopis alieni Concilii judicari, ac posthæc Hispani appellationis ad Sedem Romanam removendæ causâ permiserunt, ut causæ in secunda Synodo judicarentur: id habetur ex Canone 28. Concilii Toletani quarti habiti anno 666. *Episcopus, Presbyter, aut Diaconus si à gradu suo injustè dejectus in secunda Synodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos accipiat coram altari de manu Episcopi.*

Post hæc tempora nonnulli jus aliquod novum ab Ecclesiâ receptum fuisse volunt sæculo quippe octavo ad finem labente, vel, ut alii volunt, & ego probabilius æstimo, nono incipiente prodiit in lucem Epistolarum Decretalium farrago quas veteribus Pontificibus, nescio quis insignis impostor subjecit, in his non modò jus appellationis Romano Episcopo tribuitur, sed etiam à nonnullis earum, Synodis Provinciæ judicium Episcoporum interdicitur inconsulto Episcopo Romano, & sine Sedis ejus authoritate. Has statim Epistolas summi Pontifices in quorum gratiam erant confictæ, avidè arripuc-

puerunt, & ubique promulgare conati sunt, in primis verò Nicolaus primus in Epistola ad Episcopos Galliæ in causa Rotadi Suessionensis: *Quamvis*, inquit, *etsi Sedem Apostolicam nullatenus appellasset contra tot tamen, & tanta vos decretalia efferri statuta, & Episcopum inconsultis nobis deponere nullo modo debuistis*, at Gallicani Episcopi Nicolai primi propositionem ferre minimè potuerunt & licet ei non denegarent appellationes, seu potiùs Episcoporum confugia, secundum Sardicenses Canones ita ut judicium non Romæ, sed in Provinciâ iteraretur, negarunt tamen omninò controversias sive majores sive minores, inconsulto Romano Pontifice à Synodo Provinciæ judicari non posse: *Absit enim*, inquiunt, *à nobis, ut privilegium primæ & summæ Sedis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Pontificis pro sic parvi pendamus ut controversias & jurgia tam superioris quam inferioris ordinis quæ Nicæni & sacrorum Conciliorum Canones, & Innocentii atque aliorum Romanæ Sedis Pontificum Decreta in Synodis Provincialibus à Metropolitanis præcipiunt terminari ad vestram summam authoritatem fatigandam ducamus*, excipiunt tamen causas aliquas difficiliores, *at si fortè*, inquiunt, *de Episcopis causa nata fuerit, unde certa & expressa in sacris Regulis non habeamus judicia, & ob id in Provinciali, vel in Comprovinciali nequeat examine definiri ad divinum Oraculum, id est ad Apostolicam Sedem nobis inde est recurrendum.*

Adrianus secundus Nicolai successor earumdem decretalium autoritatem adducit in causâ Hincmari Laudunensis. At Gallicani Episcopi illarum nullam rationem habuerunt, & in Duziacensi Concilio Hincmarum Laudunensem deposuerunt, qui cum istas decretales ad causæ suæ defensionem adduceret, Hincmarus in libro capitul. 55. cap. 43. & alibi receptos Canones istis decretalibus præferendos esse affirmavit. Posthæc cum Hincmarus Laudunensis provocasset ad Romanum Pontificem Adrianum, is Episcopos, qui Laudunensem Hincmarum damnaverant, Romam vocavit, conquestus insuper quod in eum judicium tulissent; at illi parere renuerunt, & Sardicensis Concilii Decretis adhærere.

Nihilominus tamen cum Romani Pontifices, his nihil obstantibus, Episcopos Gallicanos Romam citarent, Carolus Calvus, seu potiùs Hincmarus nomine Caroli Calvi, egregiam scripsit Epistolam, quâ disciplinam à Nicænis & Sardicensibus Canonibus sancitam defendit, & novam illam fictis illis decretalibus inductam rejicit, & adversus eam solemniter protestatur.

Post

Post hæc tempora, sub tertiâ Regum nostrorum dynastiâ, ita molles fuerunt Gallicani Episcopi, ut sæpè sæpius passi sint Episcopos Gallicanos apud Romanos Pontifices primum accusari, & ab iisdem Romam vocari, ac ibidem judicari contra Canones antiquos, moresque in Gallia receptos; Pontifices quoque Romani tunc temporis causarum omnium majorum, primâ etiam instantiâ Romæ judicandarum, privilegium audacter sibi vindicarunt. Sic Leo nonus in Epistolâ 4. ad Africanos, negat Episcopos sine sententiâ Romani Episcopi damnari posse vel deponi, quod inquit ex sanctis Canonibus sit institutum, *quia omnium Ecclesiarum majores & difficiliores causæ, per sanctam & principalem beati Petri Sedem a successoribus ejus definiendæ sunt.* Gregorius septimus in dictatu magnâ confidentiâ affirmat, quod Papa solus possit deponere Episcopos, vel reconciliare. Ac demum Innocentius tertius jure divino depositiones, cessiones & degradationes Episcoporum sibi competere asseruit; quin etiam eò res redierat, tempore Concilii Basileensis, ut levibus omninò de causis partes Romam vocarentur, etiam ante judicium in Provincia latum, utque post judicium vel tempore judicii frivolè appellaretur; cui malo remedium afferre conati sunt Basileensis Concilii Patres sessione 31. *Inoleverunt*, inquiunt, *hactenus intolerabilium vexationum abusus permulti, dum nimium frequenter a remotissimis etiam partibus ad Romanam Curiam, & interdum pro parvis rebus & minutis negotiis, quamplurimi citari & evocari consueverunt, atque ita expensis & laboribus fatigari, ut nonnunquam commodius arbitrarentur jure suo cedere, aut vexationem suam gravi damno redimere, quam in tam longinqua regione litium subire dispendia. Sic facilè extitit calumniosis opprimere pauperes, sic & Beneficia Ecclesiastica plerumque minùs justè per litium anfractus obtenta sunt, dum justis possessoribus eorum, seu quibus illa de jure competebant, neque opes, neque facultates ad illos sumptus sufficere poterant, quos longinqua profectio ad Romanam Curiam, & litis agitatio in eadem deposcebant. Confunditur etiam inde ordo Ecclesiasticus, cum ordinariis judicibus sua jurisdictio minimè servatur, quæ attendens sancta Synodus.... statuit & decrevit ut in partibus ultra quatuor diætas a Romanâ Curiâ distantibus, omnes quæcumque causæ, majoribus exceptis in jure expressè enumeratis, & electionum Ecclesiarum Cathedralium, & Monasteriorum, quas immediata subjectio ad Sedem Apostolicam devolvit, apud illos judices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscriptâ, vel privilegio commissionem habent, terminentur, vel finiantur; & ne sub umbrâ appellationum, quæ nimium leviter & nonnunquam frivolè hactenus* in-

interponi visæ sunt, atque etiam in eadem instantiâ ad prorogationem litium sæpe multiplicari, materia favendis injustis vexationibus relinquatur. Statuit eadem sancta Synodus, quod si quis offensus coram suo judice habere non possit justitiæ complementum, ad immediatum Superiorem per appellationem recursum habeat, nec ad quemcumque etiam ad Papam omisso medio, nec à gravamine in quacumque instantiâ ante definitivam sententiam quomodolibet appelletur, nisi forsan tale gravamen extiterit, quod in definitivâ sententiâ reparari nequiret, quo casu non aliàs ad immediatum Superiorem licet appellare; si verò quispiam a Sedis Apostolicæ immediatè subjecto, ad ipsam Sedem duxerit appellandum, causa per rescriptum usque ad finem litis inclusivè in partibus committatur, nisi fortè propter defectum justitiæ, aut justum metum, etiam in partibus convicinis, de quibus in commissione exprimendis legitimo priùs documento aliàs quàm per juramentum legitimè constiterit, apud ipsam Sedem foret ipsa retinenda. Hujus sanctionis hic videtur esse legitimus sensus, statuit Synodus ne quisquam amplius Romam vocetur, aut ad Romanum Pontificem ante judicium Ordinarii provocet, sed ut omnes causæ, exceptis majoribus in jure expressis, & electionum Ecclesiarum Cathedralium & Monasteriorum, primò in Provinciâ judicentur, deinde ut nulla fiat appellatio à gravamine, sed tantùm post judicium terminatum, aut ne res statim devolvatur ad Romanum Pontificem, omisso medio, hoc est, Metropolitano vel Primate. Denique ut si quis ab immediatè subjecto sedi Apostolicæ ad eam appellet, ut causa Romæ non judicetur, sed in partibus committatur Episcopis scilicet vicinis, nisi illic de justitiâ obtinendâ desperetur, etiam in regionibus vicinis, & ne hujus exceptionis obtentu retinerentur Romæ causæ permultæ: addit Synodus id non ex solo juramento, sed publico & authentico documento probari debere.

Porrò in istâ lege fit tantummodò mentio minorum causarum, & de majoribus nihil expressè sancitur, quod lubens agnosco cum eruditissimo Facultatis Parisiensis Doctore. Cogor hîc tamen paululùm ab ejus expositione dissentire; hæc enim verba, *exceptis causis majoribus in jure expresiè denominatis*, sic ille interpretatur, ut velit iis tantùm significari majores causas, quibus procul dubiò Episcoporum depositiones comprehenduntur esse referendas ad Apostolicam Sedem post primum judicium; ego verò arbitror mentem Basileensium Patrum fuisse, ut illæ statim ad Romanum Episcopum referrentur, qui judices in Provinciâ daret ad eas judicandas. Ad id probandum, utor ipso illius Autoris ratiocinio: *Clausula ista*, exceptis causis &c.

 continet

continet exceptionem generalis ejus legis qua Decreto stabilitur, vel nihil omninò clausula significat, vel certè idipsum de causis majoribus negat, quod aliis de causis generali lege asseritur, quid verò lex generalis asserit, quid statuit reliquis de causis, scilicet quod omnes & singulæ causæ apud illos judices in partibus, qui de jure aut consuetudine præscriptâ, privilegio illarum cognitionem habent, terminari & finiri debeant. Porro per voces istas *terminari & finiri*, non intelligit Concilium, ita causas istas esse terminandas, ut nullus sit appellationis locus; constat enim ex sequentibus Concilium concedere locum appellationibus ad Romanam Sedem, in istis causis minoribus, modò fiat post judicium latum. Sensus ergo est, ut *omnes & singulæ causæ minores judicentur in partibus apud illos judices, qui de jure aut consuetudine præscriptâ, vel privilegio illarum cognitionem habent, illæso jure appellationis.* Itaque negat clausula causas majores ita judicari debere, sed tantùm à judicibus delegatis in partibus à summo Pontifice. Duo quippe continet Basileensis de causis sanctio; alterum, ut nullum judicium nisi in partibus tractetur; alterum, ne causæ minores in primâ, ut loquuntur, instantiâ deferantur ad Romanum Pontificem: at supponit eadem sanctio causas majores rectà ad Romanum Antistitem deferri, qui judices in partibus nominet. Superest ut inquiramus, quid causarum majorum in jure expressarum nomine intellexerint Basileenses; sed hac de re vix ulla potest esse difficultas, namque certum est hoc tempore depositiones Episcoporum inter causas majores esse numeratas, hinc in Concilio junguntur cum causis electionum Cathedralium & Monasteriorum, *quas*, inquit, *Concilium immediatè subjectio ad Sedem Apostolicam devolvit.* Respondet Doctor ille Parisiensis hanc clausulam tantùm afficere causas electionum Cathedralium & Monasteriorum, non causas majores, quæ ideo tantùm excipiuntur, quod per appellationem vel relationem ad Sedem Apostolicam devolvi possint. Verùm uti observavimus idcirco tantùm excipi non possunt causæ majores à formâ in minoribus causis observatâ, cum ipsæ causæ minores ad Sedem Apostolicam devolverentur ex ejusdem legis præscripto. Et certè non est potior ratio, cur causæ electionum Cathedralium Ecclesiarum immediatè devolvantur ad Sedem Apostolicam, quam causæ quæ spectant depositiones Episcoporum. Cum igitur Basileensis Concilii sanctio illas immediatè deferat ad Pontificem, has etiam illuc deferri supponit. Verùm vetat eadem lex ne causæ istæ judicentur Romæ, sed vult ad eas judicandas in partibus Episcopos nominari, nisi propter de-

fectum

fectum justitiæ, aut metum, etiam in locis convicinis eadem lex eodem prorsùs modo promulgata est in Pragmaticâ Sanctione, ac demùm in Concordatis, ubi finis ejusdem legis ità se habet: *Si quis verò immediatè subjectus Sedi Apostolicæ ad eandem Sedem duxerit appellandum, causa remittatur in partibus per rescriptum, usque ad finem litis, videlicet usque ad tertiam sententiam conformem inclusivè, si ab illis appellari contigerit, nisi propter defectum denegatæ justitiæ, aut justum metum, & tunc committi debeat in partibus convicinis, & cum causarum expressione, quæ etiam de illis legitimè, alias quàm per juramentum coram judicibus à Sede Apostolicâ deputatis constare debeat.* Tria habentur in Concordatis, quæ non sunt in Decreto Basileensi. Primùm immediatè subjectis Romanæ Sedi triplex conceditur judicium in partibus si appellarint, quorum unumquodque est per judices delegatos à Pontifice. Secundò, non permittitur Pontifici retinere ullam causam, sed jubetur in casu defectûs justitiæ aut metûs, jus convicinis Episcopis tribuere. Tertiò Pragmatica jubet ut judices delegati in convicinis locis priùs inquirant, num defectus justitiæ aut metûs legitimus sit, si judicium iteretur in partibus. Porro verbis hisce, *qui immediatè subjectus*, Episcopos comprehendi nullus dubito, licet contrarium afferat Parisiensis Doctor à nobis laudatus, qui ut sententiam suam probet, ait vetari per eamdem legem, ne quis omisso medio ad Sedem Apostolicam provocet; unde concludit eos, qui hîc dicuntur immediatè subjecti Sedi Apostolicæ, non esse quosvis Episcopos, sed vel eos qui exempti dicuntur, vel Primates & Metropolitanos nonnullos. Verùm ista ratio non convincit; nam cùm hîc vetatur ne omisso medio provocetur ad Romanum Pontificem, agitur de causis minoribus, non de majoribus, quæ rectà ad Pontificem deferuntur.

Ut igitur dicam id quod sentio, non existimo per Basileensem Synodum, & per concordata restitutam fuisse penitùs primam illam Episcoporum judicandorum formam. Verùm non propterea sanctionem Basileensis Concilii improbo, fecit enim id quod tunc temporis illi licebat, ne scilicet judicia Episcoporum extra Provinciam excurrerent, & ad tribunal Curiæ Romanæ deferrentur; sed ut in Provinciâ, aut saltem in finitimis locis judicarentur, atque ita Pontifici Romano & ejus Curiæ umbram tantùm potestatis contulit, reverà autem Episcopis Provinciæ & finitimis omnem omninò judicandi potestatem commisit.

At non ita se gessit Concilium Tridentinum, nam illud omnem

prorsùs judicandorum Episcoporum potestatem Episcopis aliis ademit, & soli Pontifici Romano reservavit, sessione vigesimâ quartâ de refor. cap. 5. cujus hæc sunt verba : *causæ criminales graviores contra Episcopos, etiam hæresis, quod absit, quæ depositione aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantùm Summo Pontifice cognoscantur & terminentur. Quod si ejusmodi sit causa quæ necessario extra Romanam Curiam sit committenda, nec uni prorsus ea committatur, nisi Metropolitanis, aut Episcopis à beatissimo Papâ eligendis: hæc verò commissio & specialis sit, & manu ipsius sanctissimi Pontificis signata, nec unquam plus his tribuat, quàm ut solam facti instructionem summariam processumque conficiant, quem statim ad Romanum Pontificem transmittant, reservatâ eidem Sanctissimo sententiâ definitivâ.* Hoc unum, imò & præcipuum videtur ex his capitibus disciplinæ in Tridentino sancitæ, quod à Gallicanâ Ecclesia improbatum fuit. Oratores certè Regis Christianissimi illud apertè rejecerunt. *Caput,* inquiunt, quod incipit, *causæ criminales, non placet, adversatur enim antiquissimo juri regio, & Ecclesiæ Gallicanæ privilegiis, quibus cavetur ne quis etiam volens extra Regnum, à quoquam ex quacunque causâ in jus vocari, nedum condemnari possit.* Cardinalis item à Lotharingiâ licet molliùs & obscuriùs intercessit, dicens illud *sibi tantùm placere habitâ ratione temporum quod ita sit conceptum, ut Christianissimi Franciæ Regni privilegiis, juribus, & sacris constitutionibus nihil præjudicii afferat.* Cumque accusaretur à proceribus Senatus Parisiensis, quod multa Decretis reformationis inseri passus esset, Ecclesiæ Gallicanæ juribus contraria. *Hoc uno solo verbo causam suam defendit,* inquit Polanus, in congregatione diei 10. Novemb. *cum legerentur Decreta publicanda in sessione undecimâ, reservata fuisse jura & authoritatem Regis Galliæ, & privilegia Ecclesiæ Gallicanæ.* Quod quidem Lotharingii factum ego probare minimè possum, nam specie tenùs illæsa esse volebat jura Ecclesiæ & Regni, reverà autem consentiebat iis quæ illa penitùs evertebant. Verumtamen Concilii Tridentini Decreta disciplinam spectantia, in Galliâ minimè recepta sunt, & tantum abest ut in hac re vim habuerint, quin è contrà Galli antiquam disciplinam restaurare conati sunt. Sic haud multo post anno 1569. Senatus Parisiensis Cardinalem Castellonium Episcopum Bellovacensem, læsæ-Majestatis & hæreseos accusatum, judicio Rhemensis Episcopi Metropolitani ejus, & Episcoporum Provinciæ commisit, vetans ne extra Regnum ullâ ratione posset præfatus Cardinalis extrahi, cavens insuper ut hujus Senatusconsulti peculiaris esset codex, quo innotesceret omnibus mentem fuisse Senatus *servare liber-*

bertatem Ecclesiæ Gallicanæ, salvâ in omnibus reverentiâ debitâ Summo Pontifici & Sedi Apostolicæ.

Haud leve tamen vulnus inflictum fuit libertati Ecclesiæ temporibus Richelii Cardinalis, cum is breve quoddam Apostolicum obtinuit ab Urbano octavo, à quo quatuor Episcopi Gallicani sunt delegati, quorum operâ Episcopos quosdam ex Aquitaniâ & Aremoricâ Majestatis reos dejici procuravit, idque ad tempus tulit Clerus Gallicanus; verùm annis circiter postea octodecim, in Cleri Gallicani Conventu anni 1650. advertentes Gallicani Episcopi rem in exemplum trahi posse, nisi obstarent: apud Nuntium Summi Pontificis instrumento publico, adversus litteras Urbani, & ea quæ inde secuta erant protestati sunt. *Integro semper*, inquiunt, *& minimè interpolato Ecclesiæ usu permanente, ut graviores Episcoporum causæ, quæ meritò inter majores positæ sunt, nonnisi ab Episcopis Provinciarum pro more congregatis, vocatis etiam, sicubi opus fuerit, ad numerum Canonicum adimplendum vicinioribus juxta Sardicensis œcumenicæ Synodi, atque aliorum seu Conciliorum, seu Pontificum Canones & Decreta tractentur, examinentur, judicentur, salvâ semper ad Romanam Sedem appellandi facultate.* Scripserunt in eandem sententiam ad Innocentium decimum, rogantes ut inflicto sibi vulneri remedium adhiberet, caveretque ne quid deinceps simile tentaretur. Ad omnes quoque Galliæ Antistites encyclicam miserunt Epistolam, eos de rebus à se modò gestis certiores facientes, ac insuper hortantes, ne ejusmodi Pontificum Brevia, si quæ emitterentur, reciperent. Hæc omnia monumenta studiosè recollecta, & elegantibus observationibus illustrata, legere est apud Gerbasium.

Eadem disciplina videtur attentata in Jansenii causâ, & quidem bis, primùm cum Episcopi Gallicani, nullo lato de quinque propositionibus judicio, à Sede Apostolicâ judicium poposcerunt, hæc præfati *majores causas ad Sedem Apostolicam referre, solemnis Ecclesiæ mos est, quem fides Petri nunquam deficiens perpetuò retineri pro jure suo postulat, æquissimæ huic legi obsequentes, de gravissimo circa religionem negotio Sanctitati suæ scribendum esse censuimus.* Verùm ipsi Antistites factum hoc suum post hæc anno 1660. excusant, eo quod tunc temporis Synodus aut Conventus generalis Cleri Gallicani haberi non potuisset, & idcirco necesse fuisset ad ejusmodi remedium recurrere. Deinde verò iterùm à Romanis attentata est libertas Episcoporum in causâ quatuor Episcoporum qui accusabantur, ut minus obsequentes constitutioni Innocentii X. & Alexandri VII. circa quinque propositiones emissis. Tunc enim Rex Christianissi-

mus petiit à Pontifice Alexandro VII. ut duodecim Episcopos in Gallia nominaret, qui de quatuor Episcopis, omni appellatione remota, judicarent. Responsum est à Romanis, mentem Pontifici fuisse ut unum nominaret, vel ut executorem tantùm judicii Romæ lati, in gratiam tamen Regis Christianissimi tres ab eo nominandos, sed qui ut meri executores agerent. Hanc responsionem indignè tulit Rex Christianissimus, cui deinceps Pontifex in speciem voluit satisfacere novem Episcopis delegatis, qui denuntiarent quatuor Episcopis, ut infra duos menses formulam in Jansenium sine addito subscribendam proponerent, aut scirent se Ecclesiarum suarum ingressu interdicendos, & Episcopali autoritate privandos. His insuper addidit nullam adversus istos recusationem licitam fore, permisitque ei qui inter Commissarios antiquior esset, ut in eorum locum qui nollent istud judicium suscipere, alios subrogaret. Adversus istud Consilium, quo tam manifestè Episcoporum jura & libertas Ecclesiæ violabantur, non modò reclamarunt quatuor Episcopi, qui encyclicam eâ de re Epistolam ad alios Episcopos miserunt; sed & multi alii communem causam hanc esse cernentes, Alexandri VII. factum indignè tulerunt, & ad successorem Clementem IX. litteras misére, in quibus de formâ judicii hæc habent. *Absit*, inquiunt, *ut eis fides adhibeatur, qui minùs cautè disseminant Sanctitatem vestram novo & inusitato modo in eos acturam. Remota est hæc suspicio ab Episcopis Gallicanis, quibus solemne est non nisi canonicè judicari, & à Summis Pontificibus semper benigniùs excipi.* Iidem deinde in Epistolâ ad Regem Christianissimum disertiùs mentem suam aperiunt, & protestantur Episcopos in primâ instantiâ non posse ab aliis judicari, quàm à duodecim Episcopis non electis, sed è propriis Provinciis assumptis Præside Metropolitano, qui numerus Episcoporum si non reperiatur in Provinciâ Episcopi cujus agitur causa, advocandos esse vicinos. His expostulationibus Rex motus egit cum Clemente IX. ut judicio omisso ad Episcopos accusatos, à quibus litteras innocentiæ suæ testes acceperat, amicè scriberet.

Nec verò Episcoporum tantùm, de quorum causâ hîc agitur, hæc est sententia, sed & Doctorum Parisiensium, qui solemniter hanc esse suam mentem declararunt, in articulis Parisiensis Facultatis oblatis Regi & Senatui Pariensi anno 1663. & utriusque authoritate confirmatis: sic igitur se habet art. 6. *Doctrinam Facultatis esse non probare, nec unquam probasse propositiones ullas Regis Christianissimi, autoritati & germanis Ecclesiæ Gallicanæ libertatibus & receptis in Regno*

Canonibus contrarias. Verbi gratiâ; quod Summus Pontifex possit deponere Episcopos adversus eosdem Canones, id est, adversus formam Canonibus præscriptam, ubi veluti certissimum ac præcipuum libertatum Gallicanarum caput, proponitur depositiones Episcoporum, non ex novo jure Pontificio, sed ex antiquis Ecclesiæ Canonibus esse celebrandas, hoc est, à Metropolitano & Synodo Provinciæ.

CAPUT II.

In quo ex factis colligitur quæ fuerit forma judiciorum Ecclesiasticorum.

§. I.

Referuntur & examinantur judicia quæ Synodum Nicænam præcesserunt.

QUæ debuerit esse secundùm Canones forma judiciorum Ecclesiasticorum capite superiori diximus, nunc verò inquiramus, quænam fuerit observata & utrùm usus & consuetudo cum legibus ipsis consentiat. Primùm autem de illo tempore agendum quod Canones ipsos ac leges Ecclesiasticas, hoc est Concilium Nicænum præcessit, examinandumque quænam tum temporis consuetudo viguerit. Contendunt Bellarminus, Baronius, Davidius, Lupus & alii, tùm temporis majores Episcoporum causas ad Pontificem Romanum fuisse saltem per appellationem delatas; nos verò exemplis mox in medium proferendis docebimus causas omnes tùm temporis in partibus fuisse terminatas, nec ullam damnatis provocationem ad Romanum Pontificem fuisse concessam; ita ut si quem in crimen prolabi contingeret eum fuisse compulsum causam apud Episcopum suum agere, aut si Episcopus esset apud Synodum Provinciæ cui præerat Metropolitanus Episcopus, aut saltem

saltem si gravior esset causa, tùm apud Episcopos Provinciæ, tùm apud finitimos, à quibus provocari minimè poterat: quod ut probemus, singula exempla judiciorum Ecclesiasticorum, tùm temporis habitorum percurrenda sunt.

De Marcione.

PRimum & antiquissimum judicium, cujus extat memoria, latum est adversus Marcionem: is damnatus à patre suo, Romam post Hygini Papæ mortem confugit. Hinc Bellarminus lib. 2. de Rom. Pontifice appellationum usum tunc obtinuisse sibi fingit. Verùm aberrat toto cælo, nec enim Marcion petiit causam suam Romæ retractari aut de integro judicari, sed tantum deprecatus est se in communionem recipi. Quid verò tùm fecit Ecclesia Romana, an arrogavit sibi jus rescindendi judicii aut causæ retractandæ? Nihil minùs; hoc enim à senioribus qui tum Romæ erant, Epiphanio teste cui hujus rei memoriam debemus, responsum tulit Marcion: *Nos injussu venerandi Patris tui facere illud non possumus, una siquidem fides est & animorum una consensio. Neque contra spectatissimum Collegam Patrem tuum quidquam moliri possumus.* Ergo Presbyteri illi Romani edocti erant ab Apostolis & eorum successoribus non posse Romanum Clerum aut Episcopum, hominem ab alio Episcopo communione privatum, sine hujus Episcopi jussu vel assensu communioni restituere. Quod si credidissent appellationis aut revisionis jus sibi jure divino competere, sine Episcopi assensu confugientem ad se Marcionem judicare potuissent, aut saltem causam ejus retractandam decernere. Nec dicas Marcionem communioni restitutum à Romanis, ut testis est Tertull. lib. de præscript. cap. 30. *Postmodum*, inquit, *idem Marcion pœnitentiam confessus cum conditioni data sibi occurrit, ita pacem recepturus, si cæteros quos perditioni erudisset, Ecclesiæ restitueret, morte preventus est.* Qui enim id dicunt advertere non videntur Marcionem à patre non esse excommunicatum ob hæresim; sed quod virginem corrupisset; & tunc tantùm ad Cerdonem defecisse, cum viderit sibi communionis spem esse præclusam. Porrò conditio de qua loquitur Tertullianus, diu post id tempus ei oblata est Eleutheri temporibus, pro bono pacis, & ad multorum salutem. Videtur autem ante istud tempus restitutus fuisse communioni parente suo scilicet assentiente; alioquin enim non fuisset receptus,

ceptus, nec recipi debuisset, ut constat ex seniorum istorum responso. Quod autem dixi eum inter Hygini & Eleutheri Pontificatum receptum fuisse in communionem à Romanis consentiente patre ex Tertulliano colligitur qui dicit eum *sub Eleuthero cum ducentis H-S. suis quæ Ecclesiæ intulerat, novissimè in perpetuum dissidium relegatum.*

De causa Asianorum circa diem Paschæ.

ANtiquissima quorum memoria extat Concilia Provinciarum ea sunt in quibus actum de celebratione Paschæ. Cum enim varia esset inter Ecclesias disciplina circa celebrationem Paschæ, per Provincias celebrata sunt Concilia sine jussu & assensu Romani Pontificis & in iis uniuscujusque Provinciæ Episcopi disciplinam quæ sibi magis arridebat sanciverunt.

Cum autem Victor Romanus Episcopus in Asianos commotus eos à communione suâ removisset, non modò Asiani Episcopi hanc ejus excommunicationem irritam esse duxerunt, sed & alii multi Episcopi ac præsertim Irenæus & Galli qui eamdem cum Romanâ Ecclesiâ disciplinam sequebantur, ejus factum acriter reprehenderunt, *Victoremque*, inquit Eusebius, *monuerunt ut ea potiùs sentire vellet quæ paci & unitati charitatique erga proximum congruebant. Extant etiamnum*, inquit idem, *eorum litteræ quibus Victorem acerbiùs perstringunt:* quòd si tùm temporis in more positum fuisset nihil gravius ad disciplinam pertinens sine Romani Pontificis autoritate decernere, si Victori licitum fuisset judicia in Asia lata retractare, si Asiani debuissent parere judiciis à Romano Episcopo latis, immeritò Episcopi Catholici *Victorem acerbè* perstrinxissent, cùm potiùs Asiani fuissent reprehendendi qui quidem contra ejus jura & privilegia nec non contra consuetudinem Apostolicam, ut adversarii volunt, tam audacter peccassent. Porrò excommunicatio à Victore lata non probat eum ullam in Asianos jurisdictionem habuisse, cum omnes pariter Episcopi ex veteri consuetudine possint se ab aliorum communione secernere, cum fidei aut disciplinæ Ecclesiasticæ meritum id postulat. Adde quod cæteri Episcopi cum Asianis communicare non cessarunt.

De Fortunato & Felicissimo.

NUlla orbis pars est quæ veteris disciplinæ à nobis anteà expositæ plura subministret exempla quam Africa. Hæc habemus in Epistolis Cypriani. Primum est Fortunati & Felicissimi de quibus scripta est Epistolà 55. quâ constat Fortunatum & Felicissimum excommunicatos fuisse tùm propter alia crimina, tùm præcipuè quod Christianos qui persecutionis tempore idolis sacrificaverant sine pœnitentiâ in pristinum statum restituendos esse contenderent. Constat deindè Fortunatum Privato cuidam se adjunxisse, à quo cum aliis quatuor Felice scilicet, Jovino, Maximo, & Reposto ipse creatus est Episcopus: *Hi quinque*, inquit Cyprianus, *cum paucis sacrificatis vel malè sibi consciis; Fortunatum sibi Pseudoepiscopum coaptarunt.* De Felicissimo quidem non constat an Episcopus fuerit; certum tamen est ipsum communionem cum aliis quinque Episcopis habuisse, imò illum propterea contendisse non potuisse sibi communione interdici jactando insuper viginti quinque Episcopos à suis partibus stare, quod refert ac refellit ibidem sanctus Cyprianus, porrò Cornelius Romanus Episcopus, nec de causâ istorum Romæ judicavit, nec ejus retractationem decrevit, imò nequidem illos, ut potè damnatos ab Episcopis suis, audire voluit. De illorum autem confugio sic judicat Cyprianus in præfatâ Epistolâ ad Cornelium. *Navigare audent*, inquit, *ad Petri Cathedram atque ad Ecclesiam principalem undè unitas Sacerdotalis exorta est a schismaticis & profanis litteras ferre. Quæ autem causa veniendi & Pseudoepiscoporum contra Episcopos factum nunciandi: aut enim placet illis quod fecerunt & in suo scelere perseverant; aut si displicet & recedunt sciant quò revertantur: nam cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac justum ut uniuscujusque causa illic audiatur ubi est crimen admissum; & singulis Pastoribus portio gregis sit adscripta quam regat, unusquisque & gubernet rationem sui actus Domino redditurus; oportet utique eos quibus præsumus non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdola & fallaci temeritate collidere; sed agere illic causam suam ubi & accusatores habere & testes sui criminis possint; nisi si paucis desperatis & perditis, minor videtur esse autoritas Episcoporum in Africa constitutorum, qui jam de illis judicaverunt & eorum conscientiam multis delictorum laqueis vinctam, judicii nuper gra-*

gravitate damnarunt. Jam causa eorum cognita est, jam de eis dicta sententia est. Nec censuræ congruit Sacerdotum mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendi.

Hic omnia ponderanda sunt, enimverò si jure statutum vel in more positum fuisset, ad Sedem Romanam per appellationem aut ad revisionem causæ obtinendam confugere, confugium Felicissimi & sociorum ejus temerarium non pronunciaret Cyprianus; *navigare audent ad Petri Cathedram.* Nec diceret secundum statutum Africani Concilii *unuscujusque causam illic audiendam, ubi crimen est admissum, non debere* subditos Diœcesi Africanæ, *circumcursare*, sed agere in Africa *causam suam*, quia *ibi & accusatores haberi & testes possint:* non diceret standum esse sententiæ adversus illos prophanos prolatæ, ne sententia Sacerdotum mobilis atque inconstantis animi levitate reprehendatur.

Ex quibus colligere est, quantum aberraverit recens sciptor dum contendit hæc Cypriani scripta nihil ad Episcoporum causas attinere. Enimverò Decretum de quo loquitur Cyprianus universalissimum erat, ut patet ex illo verbo *unuscujusque*, quod tam ad Episcopos quam ad Presbyteros spectat: addit quoque hujus Decreti causam quæ generalis est, *necesse est ut ubi negotia tractentur, ubi scelerum testes atque reorum accusatores esse possunt.* Nec opponas illa verba: *oportet utique eos, quibus præsumus non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdolà & fallaci, temeritate collidere.* Nam per eos quibus præsumus intelligi possunt singuli Provinciæ Episcopi, judicio Episcoporum in Concilio Provinciali congregatorum obnoxii. Nec iterum dicas solum Felicissimum qui Presbyter erat Romam ivisse, non verò Fortunatum. Etsi enim in Epistolà Cypriani non habeatur Fortunatum Romam navigasse, hinc tamen non potest concludi nullos ex iis desperatis Episcopis Romam unà cum Fœlicissimo consugisse, quidni enim ex illorum numero quorum catervà stipatus erat Fœlicissimus, nonnulli fuerint ex his naufragis à quibus ordinatus fuerat Fortunatus.

Ad hæc etsi demus Fortunatum Romam non ivisse, non tamen sequitur eum ad Cornelium non confugisse, id enim egit per litteras à legatis suis delatas, de quibus Cyprianus hîc *loquitur: de istis vero quid dicam, qui nunc ad te cum Fœlicissimo omnium criminum reo navigaverunt, legati a Fortunato Pseudoepiscopo missi, tam falsas ad te litteras afferentes, quam est & ipse, cujus litteras ferunt, falsus, quam est ejus peccatorum multiplex conscientia, quam execrabilis*

bilis vita, quam turpis est. Igitur Fortunati Episcopi non secùs ac Presbyterorum confugium rejecit Cornelius & temerarium pronuntiavit Cyprianus; quemobrem huc respicientes Patres Africani Concilii in Epistolâ ad Cælestinum de quâ supra, sic loquuntur tom. 2. Conc. col. 1575. *Presbyterorum quoque & sequentium Clericorum improba refugia sicut te dignum est, repellat sanctitas tua, quia & nullâ Patrum definitione, hoc Ecclesiæ derogatum Africanæ, & Decreta Nicæna sive inferioris gradus Clericos, sive ipsos Episcopos, suis Metropolitanis apertissimè commiserunt, prudentissimè enim justissiméque viderunt quæcumque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda, unicuique Provinciæ gratiam Spiritus sancti non defuturam, quâ æquitas à Christi sacerdotibus & prudenter videatur & constantissimè teneatur.*

De Marciano Arelatensi.

IDem Cyprianus Epist. 67. ad Stephanum Romanæ urbis Episcopum didicisse se testatur Marcianum Novatiano sese conjunxisse, idcóque Stephanum rogat ut ad Arelatenses scribat in hunc modum: *Dirigantur in Provinciam & ad plebem Arelatæ consistentem à te litteræ, quibus abstento Marciano alius in locum ejus substituatur* : quo loco supremam Romani Pontificis in Episcopis adbicandis etiam primæ cognitionis judicio potestatem probari posse censent Baronius, Bellarminus & Davidius. At si res propiùs examinetur, constabit isto exemplo minimè lædi antiquam illam disciplinam à nobis superiùs expositam.

Primùm enim non est omninò certum Marcianum ab Episcopis Gallis judicatum non fuisse : sic enim de eo loquitur Cyprianus *nec sic agat*, inquit, *scilicet Marcianus, quasi ipse judicaverit de Collegio Episcoporum quando sit ab universis sacerdotibus judicatus.* Quamvis enim ibi Gallorum nulla fiat mentio, cùm tamen ab omnibus Episcopis judicatus dicatur, cur ab hoc judicio Galli excludantur non video? Quod si Galli Marcianum jam judicaverant, falsum est id quod asserit Davidius Cyprianum Stephano primam hujus causæ cognitionem adjudicasse.

Verùm dato quod à nemine abstentus fuisset, hinc tamen non sequitur Cyprianum agnovisse Stephanum primam hujus causæ cognitionem ad se trahere posse. Enimverò manifestè declarat non fuisse necesse Marcianum à quoquam damnari aut ullam Synodum

in

in ipsum congregari. Quid enim egisset Synodus adversus ipsum congregata? An in Novatianum dogma jam proscriptum in Concilio plurimorum Episcoporum ut ait Cyprianus sententiam protulisset? *Verum servandus erat honor antecessorum Lucii & Corneli, qui pleni Spiritu Dei dandam esse pacem censuerant, quam rem,* inquit Cyprianus, *omnes omninò ubique censuimus.* An Synodus Marcianum in numero Schismaticorum esse convinceret? Verùm palam se fatebatur cum eodem Cypriano teste; *Collegio Episcoporum* insultaret. Cum jampridem jactaret, & *prædiceret quod Novatiano studens, & ejus pervicaciam sequens, a communione* se Ecclesiasticâ segregasset: cum Episcopis illuderet, & de majestate ac dignitate Ecclesiæ judicaret? An demùm Synodus Marcianum deposuisset? verum jam depositionem ipse suam pronuntiarat: à communione se Ecclesiæ *segregans, à Catholicæ Ecclesiæ unitate atque à corporis nostri,* ait idem Cyprianus, *& Sacerdotii consensione disjungens tenensque hæreticæ præsumptionis clarissimam pravitatem.*

Igitur Cyprianus non rogat Stephanum ut judicet Marcianum, sed declarat ipsum ad Novatianos defecisse, quemadmodum Faustinus Episcopus jam ad eum scripserat, eumque rogat ut ad plebem Arelatensem impietate Marciani commotam; sed tamen societatem cum ipso adhuc servantem, litteras scribat, ut ruptâ omninò cum Marciano societate, alius in ejus locum eligatur Episcopus; atque hic est horum Cypriani verborum genuinus sensus: *dirigantur in Provinciam,* &c. hoc est ad Episcopos & plebem litteræ mittantur, ut abstentum Marcianum dejiciant & alium in ejus locum ordinent. Et sanè Faustinum Lugdunensem Episcopum non ideò ad Romanum Episcopum de Marciano scripsisse quod existimaret ad Solitarium Papam confugiendum esse pro Episcoporum depositione, ut existimat Davidius, hinc constat quod ad Cyprianum quoque scripserit: sicut ergo ex eo quod Galli auxilium Cypriani imploravere, non licet concludere Marciani causam ad Cypriani Tribunal delatam fuisse; ita ex eo quod ad Stephanum scripserint, non sequitur delatam esse Marciani causam ad Stephani Tribunal, ut ab eo tanquam à supremo causarum Episcopalium arbitro judicaretur. Præterea sanctum Cyprianum non existimasse solius esse Romani Pontificis sententiam dicere in causa Marciani, argumento est quod nominatim testatur id ad omnes Episcopos pertinere: *Cui,* inquit, *rei nostrum est subvenire & consulere, frater charissime, qui divinam clementiam cogitantes & gubernandæ Ecclesiæ libram*

libram tenentes, sic censuram rigoris peccatoribus exhibeamus, ut tamen lapsis erigendis & curandis vulneratis, bonitatis & misericordiæ divinam medicinam non denegemus.

Itaque Cyprianus hortatur Cornelium ad Marcianum expellendum non ob singularem Ecclesiæ Romanæ prærogativam, sed ob eam quæ omnibus quidem Episcopis, præcipuè tamen Romano ob Primatum, incumbit sollicitudinem. Quia cum unus sit omnium Episcopatus in plures concordi numerositate diffusus, unusquisque Ecclesiis sibi vicinis laborantibus debet succurrere, & si contingat earum Episcopos à fide desciscere cunctos oportet curam gregis qui ipsis commissus fuerat suscipere; *etsi*, inquit ibidem Cyprianus, *multi Pastores sumus, unum tamen gregem pascimus.*

Hoc Marciani exemplum adducit Christianus Lupus & eas Quenellii circa illud observationes reprehendit cap. 3. ac pro more suo totidem errores esse dicit. Verùm ipse ubique fermè labitur. Dixerat Quenellius Gallicanos Episcopos idcirco aliorum auxilium implorasse; quia nihil audebant adversus hominem potentem, cum nec id temporum ratio sineret, cumque plebs Arelatensis Episcopum tueretur ac defenderet. Ad primum regerit Christianus Lupus Episcopos Gallos adeo fuisse generosos, ut suis clamoribus Galliam permoverint & Marcianum apud vicinum Metropolitam detulerint, atque non id negat Quenellius, verum illud dicit non ausos esse eos illum Ecclesiâ ejicere; & alium in ejus locum ordinare. Ad secundum ait temporum rationem tulisse ut de istâ causâ referrent ad Sedem Apostolicam; ergo etiam, inquit, ut judicarent. Respondeo id non sequi quia ut judicarent, Episcopos in unum convenire oportebat quod erat difficiliùs isto tempore; *at inquit Lupus quin relationes istæ fuerint Synodales non est dubitandum.* Imò verisimile est eas ejusmodi non fuisse. Nam Cyprianus significat litteras à Faustino & à reliquis Episcopis seorsim emissas. *Significasti*, inquit, *ea quæ nobis utique nuntiata jam ab eo, quam a cæteris Coepiscopis nostris in eadem Provinciâ constitutis.* Mitto quod idem Lupus negat plebem Arelatensem adhæsisse Marciano, namque etsi lubens illi concedam nonnullos è plebe Marciani severitatem non tulisse quod unum ostendunt Cypriani verba, dubitari tamen nequit quin eum pro Episcopo omnes haberent ac plerique ex iis illi adhærerent, alioqui nihil opus fuisset ad eum expellendum externorum auxilium imploare.

Quartum ut ipse putat in Quenellio errorem reprehendit Lupus

pus quod dixerit eos ab exteriorum Provinciarum Episcopis præcipuéque à Romano & Carthaginensi opem imploravisse, atqui immeritò id errorem vocat quod disertè Cyprianus asserit. Ait enim Faustinum bis ad se scripsisse, semel quidem cum primum scripserat ad Cornelium, atque iterum paulò antequam Cyprianus hanc Epistolam scriberet. Quomodo autem ad Stephanum Cyprianum & alios pertinuerit ista causa explicat Cyprianus: *His verbis sufficiat*, inquit, *multos illic è fratribus nostris annis istis superioribus excessisse, sine pace, vel cæteris subveniatur qui supersunt, qui & diebus & noctibus ingemiscunt, & divinam ac paternam misericordiam deprecantes, solatium nostræ opitulationis exposcunt*, nostræ opitulationis, id est, ut observat Rigaltius, tam *suæ* quàm *Stephani*. *Idcircò enim*, pergit Cyprianus, *copiosum corpus est Sacerdotum concordiæ mutuæ glutino atque unitatis vinculo copulatum, ut si quis ex Collegio nostro hæresim facere, & gregem Christi lacerare ac vastare tentaverit, subveniant cæteri, & quasi Pastores utiles & misericordes, in gregem colligant oves dominicas.* Fat nunc Lupus, & dicat ad Carthaginensem Antistitem, Gallia quid pertinet, & hoc sibi responsum habeat: omnibus Episcopis, in solidum Ecclesiam esse commissam, qui proinde subvenire debent laboranti gregi, in quacunque tandem regione sit, & cuilibet ejus parti. *At* inquit Lupus, *ex eodem Cypriano unicuique portio gregis est ascripta, quam curare debet, rationem sui Actûs Domino redditurus.* Respondeo id ita esse nec quidquam Christiani Lupi placitis magis adversari, quàm hocce Cypriani effatum. Verùm illud intelligendum de ordinariâ lege, non de extraordinario casu, cum Ecclesia est in periculo, ut tum Arelatensem fuisse arbitrabatur Cyprianus. Et quidem Lupus haud diffitetur Cyprianum hac de causâ curam hujus rei suscepisse. Cur ergo non similiter fatetur Stephanum ob eadem causam debuisse curam ejus gerere: cum de illo non secus ac de se loquatur Cyprianus, & ne verbo quidem significet eam peculiari aliquâ ratione ad Stephanum pertinere. Observarat prætera Quenellius hìc non agi de depositione, sed de excommunicatione. Opponit Christianus Lupus agi de depositione, cum mentio fiat de Episcopo in ejus locum substituendo. At non negat absolutè Quenellius in Epistolâ Cypriani mentionem fieri de depositione; sed contendit Cyprianum postulare tantummodo à Stephano ut Marcianum à suâ communione separatum esse declaret; ac deinde ut moneat Episcopos vicinos, & plebem Arelatensem ut eum deponant, quippe cum needum videretur à communione Stephani

phani & aliorum Episcoporum abstentus, necesse erat litteras à Stephano dirigi, quibus abstineretur ut Episcopi Provinciæ cernentes cum excommunicatum ab Episcopis magnarum sedium eum deponerent, & in ejus locum alium substituerent. Itaque futurum erat ut Stephanus Marcianum excommunicatum per litteras non deponeret, sed deponendum esse significaret Episcopis Provinciæ & plebi Arelatensi, ex consilio sancti Cypriani.

Non est porrò quod glorietur idem Christianus Lupus, se virum eruditissimum Rigaltium sententiæ suæ Patronum habere; is enim in notis suis eodem prorsùs modo quo nos anteà Cypriani mentem exposuit, & omnes Lupi Christiani opiniones rejicit: ejus igitur verba hîc à nobis coronidis vice ascribentur. *In hac*, inquit, *Marciani Episcopi Arelatensis causâ, si jus abstinendi, sive excommunicandi competebat soli Episcopo Romano, cur Faustinus Episcopus Lugdunensis Cypriano Episcopo Carthaginensi longè dissito, semel atque iterùm significat ea de Marciano, quæ jam utique Faustinus ipse & alii ejusdem Provinciæ Episcopi nuntiaverant Stephano proximiori, & omnium Episcoporum Principi. Dicendum igitur factum id fuisse aut per negligentiam Stephani, aut quod magis videtur per disciplinam, quæ tunc in Ecclesiâ vigebat, ut omnes quidem in circumpositis locis, sed præsertim urbium clarissimarum Episcopi in commune consulerent Ecclesiæ, viderentque ne quid detrimenti res Christiana Catholica caperet. Itaque super isto Marciani Arelatensis facinore Lugdunensem Episcopum ad Romanum & Carthaginensem dedisse litteras; istum verò ut remotissimum dedisse vicissim suas ad Romanum, ut fratrem & Collegam qui in propinquo faciliùs posset de negotio cognoscere, & statuere:* & post hæc ad hæc verba *unum tamen gregem pascimus. Cujus salutis cura*, inquit, *non ad te tantùm ò Stephane pertinet, verùm etiam ad nos qui tibi sumus Coëpiscopi. Unum gregem dicit, ut supra, unitatis vinculo copulatum:* Et lib. de unit. Ecclesiæ. *Episcopatum dicit esse unum, cujus a singulis in solidum pars tenetur.* Ac demùm idem Rigaltius observatione ultima, *quam ex æquo*, inquit, *vivebat Carthaginensis cum Romano, nimirum ut solet inter fratres & Collegas.*

De Basilide & Martiali.

TErtium exemplum ex Cypriano petitum jactant mirum in modum Bellarminus, Davidius, & alii; desumitur ex Epistolâ ejus-

ejusdem Cypriani sexagesimâ-octavâ ad Clerum & populum Hispaniæ. *Basilides*, inquit, *post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propriâ confessione nudatam Romam pergens, Stephanum Papam longè positum, & gestæ rei ac tacitæ veritatis ignarum fefellit, ut exambiret injustè se reponi in Episcopatum, de quo fuerat depositus.* Sed res paulò fusiùs narranda. Basilides & Martialis ambo erant Hispaniæ Episcopi, in quos propter crimen idololatriæ depositionis sententia lata fuerat in Provinciali Synodo: in locum saltem Basilidis alius erat suffectus: nihilominus Basilides Romam perrexit, & à Stephano in communionem receptus, ab eo litteras communionis obtinuit, quibus munitus in Hispaniam reversus, ambiit Episcopatum recuperare. Tum Hispani Cyprianum consuluerunt quid sibi facto opus esset. Respondit Cyprianus, nihil obstante Stephani sententiâ, ordinationem Episcopi in Basilidis locum substituti, non posse rescindi, Basilidemque suo ad Romanam Ecclesiam confugio nihil aliud profecisse, quàm ut cumularet delicta delictis. *Hæc eo pertinet*, inquit Cyprianus, *ut Basilidis non tam abolita sint quàm cumulata delicta, ut ad superiora ejus peccata, etiam fallaciæ & circumventionis crimen accesserit.* Et ibidem: *nec rescindere ordinationem jure perfectam poterit, quod Basilides post crimina sua detecta, & conscientiam etiam propriâ confessione nudatam, Romam pergens, &c.* Ex quibus patet primò, non fuisse tum in more positum appellare ad Pontificem Romanum, alioquin Hispanis non visum istud fuisset insolitum. Secundò, appellatio ad Romanum Episcopum, si quæ fuisset, non habebat suspensivum effectum, ut loquitur Lupus; alioquin Hispani Episcopi in locum Basilidis alium non ordinassent. Tertiò, constat Cyprianum & Hispanos ratum habuisse judicium in Provinciâ latum adversus Basilidem & Martialem, nec per sententiam Romani Pontificis, ordinationem ejus qui post Basilidem fuerat ordinatus rescissam fuisse. Quartò, Cyprianum existimasse judicium à Synodo Provinciæ latum esse supremum, nec rescindi posse à Romano Pontifice, sive in casu appellationis, sive per revisionem.

Respondent sic censuisse Cyprianum, quia justa erat depositio Basilidis, & justa ordinatio Sabini in ejus locum. Verùm hæc responsio difficultatem non tollit; enimverò in omni appellatione judicis ad quem provocatur sententiæ standum est, sive justa sit, sive injusta. Sic quia conceditur provocatio à Judicibus Præsidialibus ad Judices Senatûs supremi, habent hi potestatem rescindendi judicium Curiæ Præsidialis, & stare debet Senatus Decretum, sive justum, sive injustum sit. Ergo si jus appellationum admittendarum habuisset

 Ste-

Stephanus, potuisset restituere communionem & Ecclesiam Basilidi, & deponere Sabinum ; ac stare debuisset ejus sententia, sive justa, sive injusta, non obstante judicio Synodi Provinciæ, & Sabini electione, vel saltem retractanda erat ejusdem Basilidis causa, si retractationem decernere potuisset. Neutrum tamen Hispanis præscripsit Cyprianus, sed universim pronuntiat judicio Stephani restitui non posse Basilidem, nec Sabini ordinationem rescindi. Ergo censuit à judiciis Synodorum Provincialium nullam provocationem concedi oportere.

Unum alicujus momenti nobis opponit Lupus: *Ecclesia*, inquit, *Africana judicium illud Cypriani non probavit :* Etenim Augustinus Epistolâ 162. Secundum Numidiæ Primatem, & alios Numidas arguit, quod damnato per ipsos Cæciliano Carthaginensi Episcopo, Majorinum ordinassent, *antequam hæc damnatio confirmaretur per Romanam Ecclsiam.* Verùm huic argumento responsum est à nobis suprà, & ostendimus Augustinum non loqui de stricto jure, sed de eo quod faciendum erat Secundo pro bono pacis. Adde quòd causa Cæciliani multùm differt à causâ Basilidis & Martialis, ut cuilibet perspicuum est. Sed hæc de judiciis tunc temporis latis in Occidente, nunc de Orientalibus.

De Dionysio Alexandrino.

CUm hæresis Sabelliani in superioris Lybiæ partibus grassaretur, Dionysius Alexandrinus Episcopus, studio religionis impulsus, Pentapolitanis scripsit ut eos ab isto errore revocaret. Quidam verò rectè sentientes, Dionysii mentem non assecuti, existimarunt ipsum in errorem oppositum esse prolapsum, & Dei Filium opus ac creaturam asseruisse. Ab istis apud Dionysium Romanum accusatus est, in Synodo quæ tum Romæ habebatur. Synodus Alexandrini Dionysii sententiam minùs rectè capiens, eam improbavit. Id cum iste comperisset, librum edidit nomine Apologiæ, seu Elenchi inscriptum, tum ut se ab objectis purgaret, tum ut malè sentientes argueret. Hæc constant ex sancto Athanasio in libro de sententiâ Dionysii & in libro de Synodis. Ex his porrò concludunt Baronius & alii, Episcopos primarum saltem Sedium rectà accusari debere apud Summum Pontificem, ibique judicari; verùm illi oppido falluntur.

Primùm

Primùm enim Dionysius non est juridicè accusatus apud Summum Pontificem Romanum, ut in eum ferretur sententia, sed tantùm qui mentem ejus sinistrè interpretati erant de eo apud Romanum Pontificem conquesti sunt. Illorum autem querimoniæ non arguunt Romanum Episcopum, supremam autoritatem habere in judiciis Episcoporum. Eodem enim modo ex Eusebio libro 7. cap. 27. Ecclesia Antiochena apud Dionysium Alexandrinum, Firmilianum, & alios, de Episcopo suo Paulo conquesta est, illumque apud istos accusavit violatæ fidei. At nullus inde concludet Alexandrino aut Cæsareensi soli jus esse judicandi Antiocheni Episcopi. Faustinus item Lugdunensis apud Cyprianum Marcianum accusavit, & Episcopi Hispani ad eumdem de Basilidis & Martialis damnatione scripserunt. Sic etiam sæculis posterioribus Monachi doctrinæ Origenis defensores, Ægypto pulsi à Theophilo Alexandrino, non ad Romanum, sed ad Constantinopolitanum Episcopum confugêre, & de violentiâ sibi ab Episcopo factâ conquesti sunt. Et post hæc cum Proterius Alexandrinus in baptisterio à Dioscori fautoribus foret interemptus, non ad Leonem, sed ad Constantinopolitanum Episcopum causa est remissa. Extant innumera hujusmodi exempla Episcoporum accusatorum apud alios Episcopos, qui nihil juris in illos habebant. Et tamen his in casibus Episcopi isti, ne quid detrimenti caperet Respublica Ecclesiastica, sedulò curaverunt, & eos qui apud se accusabantur, conati sunt ab errore revocare, aut si in eo perseverarent, eos excommunicare non dubitarunt. Sic sanctus Chrysostomus Theophilum per litteras hortatus est ut communionem restitueret Monachis. Sic etiam Cyrillus Nestorium pravè sentientem aggressus est, & à communione semovit, quanquam ei nulla in istum jurisdictio competeret. Hæc exempla passim occurrunt, nec necesse est illa studiosè colligere.

Secundò, Dionysius Romanus & Episcopi Synodi Romanæ judicium nullum tulerunt de sententiâ aut personâ Dionysii Alexandrini. Athanasius quippe id unum testatur, Episcopos Synodi Romanæ indignè tulisse ea quæ à Dionysio Alexandrino scripta ferebantur, & hujus rei Dionysium Alexandrinum factum esse certiorem à Romano. Quæ res impulit Alexandrinum ad scribendam Apologiam, litterasque Apologeticas ad Dionysium Romanum mittendas. Itaque nullum propriè, sive contra, sive pro Dionysio Alexandrino Romæ latum est judicium. Nec verò quis arbitretur autoritatem Romani Episcopi in judiciis fidei ex eo commendari, quod à Dionysio petierit

rit ut fidei suæ rationem redderet: id enim exigere solebant quilibet Episcopi ab iis qui ipsis erant suspecti, nec communionem cum iis habebant, quin priùs ab iis professionem exegissent. Nec necesse est plura hujus rei exempla commemorare. Unum aut alterum tantùm proferam. Athanasius & Episcopi Synodi Alexandrinæ ab Antiochenis fidei suæ rationem exegerunt. Epiphanius inter Vitalem & Paulinum arbiter, à Paulino professionem suam petiit. Cyrillus item à Joanne Antiocheno & Orientalibus fidei libellum exegit sanctus Basilius ab Eustathio, & alii innumeri. At jus istud est omnibus Episcopis commune, non Romano Pontifici peculiare.

De Paulo Samosateno.

DUo Concilia adversus Paulum Samosatenum Antiochiæ habita sunt, alterum anno 264. alterum 270. In primâ Synodo Paulus fidem Ecclesiæ simulans, depositionem vitavit. In secundâ multorum criminum, ac præsertim hæreseos convictus ab Episcopis sine Romani Pontificis autoritate depositus est, & statim Domnus in ejus locum substitutus est. Tum Episcopi Orientales litteras scripserunt Dionysio Romano, Maximo Alexandrino qui Dionysio successerat, & omnibus per universum orbem Episcopis. Inde porrò nihil concludi potest ad probandum aliquam esse in judiciis Episcoporum Romani Pontificis prærogativam; scriptæ enim fuerunt istæ litteræ tum Romano, tum Alexandrino, tum aliis Episcopis. Scriptæ sunt post judicium, non ad gestorum confirmationem petendam; sed ut eos certos facerent de novi Episcopi ordinatione, ut scilicet ad eum scriberent, ab eoque litteras communionis acciperent. Paulus autem licet Episcopatu Concilii judicio dejectus foret, domum tamen Episcopalem dimittere noluit. Tum Catholici ad Imperatorem confugerunt, qui Ecclesias tradi jussit iis, quibus Italici Religionis Christianæ Antistites & Romanus Episcopus scriberent: Inde à quibusdam fingitur aliquod speciale Romani Episcopi privilegium fuisse in judiciis Episcoporum, at inane illud est. Primò enim Aurelianus non de Romano Episcopo tantùm loquitur, sed de omnibus Italis. Deinde verò id statuit, non ob prærogativam Sedis Romanæ, sed quia credidit transmaritimorum Episcoporum judicium à gratiæ & odii suspicione alienum fore. Porrò nec Itali, nec Romanus Episcopus causam Pauli in Oriente judicatam retra-

ctare

ctare aggressi sunt; sed judicium Orientalium sine ullo examine ratum habuerunt. Hæc autem in isto Pauli judicio observanda sunt ad propositum pertinentia. Primùm, ad Synodum vocatur Paulus, non ad Romanum Pontificem. Secundò, à Syodo sine Pontificis Romani consensu & participatione damnatur. Tertiò, ab ea damnatus, ad Romanam Sedem non provocat, quod à viro perfrictæ frontis & retinendi Episcopatus cupidissimo factum procul dubio fuisset, si talis tum temporis consuetudo viguisset. Denique Concilii Antiocheni Patres Episcopo Romano non secus ac cæteris mandant ut ad Domnum in locum Pauli ordinatum litteras communionis mittat, & ab eo vicissim accipiat. Quis igitur non videt persuasum illis fuisse jus nullum fuisse Romano Pontifici causam ejus iterum ad examen revocandi.

Sed inquit Baronius ad annum 265. num. 10. ex Athanasio habemus depositionis Pauli Principem & autorem fuisse Dionysium Romanum. *Duo enim Dionysii*, inquit Athanasius in libro de Synodis pag. 918. *diu ante eos septuaginta* (Concilii Antiocheni Episcopos) *fuêre qui Paulum Samosatensem sustulerunt, quorum alter Alexandriæ; alter Romæ Præsul fuit.* Verùm imbelle prorsùs illud argumentum est, nam verbum *sustulerunt*, non ad hæc, *duo Dionysii* referri debet, sed ad ista (*septuaginta Episcopos*) qui Paulum damnaverunt in eo Concilio, cujus ibi meminit Athanasius, quod tum ex solà Græci textus lectione, tum ex eo constat quod Dionysius Alexandrinus, ante depositionem Pauli è vivis sublatus foret, ut constat ex hujus Synodi Epistolà Synodicà ad Maximum Dionysii successorem missà.

De causâ Cæciliani.

Unum addimus exemplum ex quarto sæculo, quod commodiùs hic referri posse visum fuit. Illud est Cæciliani, qui à septuaginta Episcopis Numidiæ damnatus, Ecclesiam retinuit, neglecto illorum judicio; & deinceps à Melchiade Romano Episcopo est absolutus. Hinc quidam elevant Conciliorum Provincialium autoritatem, alii suadere conantur Cæcilianum ad Imperatorem provocasse. Utrumque perperàm ut sequentes docebunt observationes.

Primò falsum est Cæcilianum ad Melchiadem unquam appellasse. Secundò, quicquid Romæ & alibi in ejus causâ actum fuit, non ad

ejus, sed ad Donatistarum preces factum est. Tertiò, Melchiades non ex propriâ autoritate, sed quia electus fuerat Judex à Constantino, in hac causâ pronuntiavit. Rogatus enim Imperator à Donatistis, ut transmarinos daret Judices, litteras dedit quas refert Eus. lib. 10. c. 5. quibus jussit Cæcilianum Romam navigare. *Quatenus ibi*, inquit, *coram Melchiade & coram Rheticio Marino ac Materno judicaretur.* Unde Augustinus Epistolâ 162. negat Melchiadem sibi usurpasse judicium causæ Cæciliani. *Quid quod*, inquit, *nec ipse usurpavit, rogatus quippe Imperator, Judices misit Episcopos qui cum eo sederent.* Ergo ab Imperatore sedere jussus est, & judicare, alioquin usurpasset judicium. Hinc quotiescumque de judicio Romano loquitur Augustinus, vocat illud judicium à Constantino datum, & Episcopos omnes qui ei aderant Judices ab eo electos. Quartò hujus causa iterùm post judicium Romani Episcopi retractata est in Arelatensi Synodo. Quintò à judicio istius Synodi & Romani Pontificis ad Imperatorem provocatum est à Donatistis, qui nunquam alios provocarunt. Namque ii in Provinciâ obtinuerant judicium, & de Romani Episcopi judicio conquesti erant tantùm, non autem ab eo appellaverant : ut demonstrat fusè Valesius in dissertatione de schismate Donatistarum. Sextò Cæcilianus non fuerat damnatus ab Episcopis Provinciæ, aut totius Africæ : sed ab Episcopis tantùm Numidiæ, undè diffidentibus Episcopis Africæ ad transmarinos necessariò recurrendum erat.

At, inquiet aliquis, vel Cæcilianus provocavit à judicio Numidiæ Episcoporum, vel ei acquievit ? Sed inquam ego neutrum ab ipso factum est, neutrum fieri debuit, sciebat enim Synodum in se convocatam Episcoporum esse favori & ambitioni mulieris obsequentium. Alios habebat idem Cæcilianus quamplurimos Episcopos in Africâ sibi faventes ac præcipuè è suâ Provinciâ, communicabat cum omnibus transmarinis Episcopis, ipsâ suâ innocentiâ se tutum esse existimabat, unde nihil ipse molitus est ; sed nullum judicium præterquam hostium suorum declinavit ; & certè ejus innocentiam satis tutam per se fuisse exitus docuit.

§. II.

In quo referuntur & examinantur causæ quarto Ecclesiæ *sæculo judicatæ.*

CUm multa quarto Ecclesiæ sæculo judicia Ecclesiastica occurrant, longum esset singulorum historiam tradere, quare nos brevitati consulentes summatim tantum ac breviter singula facta edisseremus, narrationis nostræ probationem in aliud tempus differentes ac ea tantùm observantes quæ ad propositum nostrum pertinent.

De causis Melitii & Arii.

PRima occurrit hoc sæculo causa Melitii qui depositus ac damnatus à Petro Alexandrino Romam non provocavit, ut restitueretur, nec majus judicium requisivit, sed cum nullam aliam retinendæ autoritatis viam esse intelligeret, schisma conflavit.

Post hunc Arius cum novum dogma de verbi divinitate protulisset, primùm ab Alexandro, deinde à Synodo Ægypti damnatus & gradu dejectus cum cæteris, non putavit ullam sibi provocationem superesse; sed confugit ad Episcopos Palæstinæ sibi faventes. Hîc verò maximè elucet Synodorum Provinciæ aut Diœceseos magnam tùm fuisse autoritatem, primò enim Ægyptii illi licet Arium injustè damnatum esse sentirent, non ausi sunt illum statim restituere; sed eâ de re scripserunt ad Alexandrinum Præsulem. Cumque Arium cum asseclis posteà contra Canones restituissent, autores eis fuerunt ut Præsulem suum placarent eique subjicerentur. Verumtamen Alexander Alexandrinus Episcopus conquestus est violatos esse ab iis hac de causâ Canones. Cùm verò in dies cresceret dissidium, nemo ad Romanam Sedem provocavit, nec hujus causæ cognitionem ad se traxit. Sed Imperator hujus controversiæ sopiendæ causâ Synodum generalem indixit, id autem deinde in exemplum abiit, cumque graviores de fide controversiæ sunt exortæ, in quibus Episcopi plures à se invicem dissidebant, tunc

tunc Synodos hujusmodi ex omnibus aut ferè omnibus orbis Romani partibus congregare mos fuit.

De causâ Athanasii, Marcelli, Eustathii Antiocheni, Pauli, Lucii, & aliorum.

ATHANASII causam ad probandas appellationes ad Romanam Sedem mirè jactant illarum Patroni, quia scilicet Athanasius in Synodo Tyri damnatus sine alterius Synodi autoritate Sedem recuperavit, cumque deinde in Synodo Antiochenâ ob id iterum damnatus foret, Romam confugit, & à Pontifice Julio benignè exceptus est, ac ut volunt restitutus, quod iudicium à Synodo Sardicensi tandem confirmatum est invitis ejus adversariis.

At quicunque causæ hujus circumstantias omnes attentè examinarit, intelliget hoc exemplo appellationes probari minimè posse, sequentes id docebunt observationes.

Primò, Athanasius non erat damnatus à Synodo Provinciæ aut Diœceseos; sed à Synodo extraneorum Episcoporum.

Secundò, Imperator Constantinus istorum judicium utpotè contra leges latum ratum non habuit, & Episcopos Concilii ad se evocavit ut facti sui rationem redderent.

Tertiò, Mareotæ damnatus erat absens, & illic missi erant hostes ejus qui in eum inquirerent.

Quartò, Athanasius ita damnatus non provocavit ad Romanum Pontificem, nec ab eo petiit ut videret num causa ejus esset talis, quæ deberet iterum examinari; sed ad Imperatorem confugit, ut ille quæ contra formam judiciorum & leges ab adversariis facta fuerant rescinderet.

Quinto, non est in exilium ejectus & sede suâ privatus ob Synodi Decretum, sed Imperatoria autoritate. Unde posteà ad Ecclesiam reversus non poterat damnari ex illâ lege quæ vetat ne quis Episcopus damnatus à Synodo sine alterius Synodi autoritate ad Ecclesiam redeat. Intelligendus enim est iste Canon de Synodo legitimè coactâ & quæ formas judiciorum observavit.

Sextò, Athanasius ut Sedem suam & Ecclesiam recuperaret, non impetravit Romani Pontificis auxilium, sed quemadmodum à Constantino fuerat expulsus, ab ejus filiis est restitutus.

Septi-

non Athanasius, sed illi ipsi Julio Romano Episcopo causæ arbitrium detulerunt & ab eo Synodum petierunt, rescripsit Julius, justum esse Synodum *fieri ubicunque vellent*. Testatur id Athanasius Apolo. 2. pag. 739. *Eusebiani*, inquit, *ad Julium litteras misêre & ut nos terrerent Synodum jusserunt convocari & ei si vellet causæ arbitrium detulerunt.*

Octavò, Athanasius Romam confugit non quasi appellans, sed vim hostium metuens.

Nonò, Julius cum esset à partibus judex electus, potuit Eusebianos ad se vocare, & detrectantes damnare ac Athanasium absolvere.

Decimò, neutrum tamen fecit nec ullum judicium tulit, sed tantùm auditâ ejusdem Athanasii Apologiâ suam cum eo communionem confirmavit & pro Episcopo eum habuit. Hoc enim unum fecit; imò non solus fecit, sed Concilium quod eâ de causâ congregarat ad preces Eusebianorum. Constat id ex litteris Julii apud Athanasium, in quibus Julius enarrans ea omnia quæ à se suoque Concilio pro Athanasio gesta fuerant, nullatenus dicit eum esse restitutum, sed tantùm servatam cum eo communionem eumque pro Episcopo habitum quod nec Tyri damnatus fuisset nec Mareotæ præsens adfuisset. Verba hæc ipsa sunt hujus Epistolæ.

Undecimò, Orientales falsò supponentes Julium id judicium quod ipsi ultrò detulerant usurpasse, conquesti sunt eum contra Canones & regulas judicasse.

Duodecimò, Julius in Epistolâ suâ ut factum suum adversus Eusebianorum expostulationes defendat, primò, illud urget se scilicet ab ipsis judicem electum missosque ad se ab iis Legatos. Deinde non suam, sed Concilii à se ad illorum preces congregati jactat autoritatem, nec dicit sibi licuisse causam in Synodo terminatam iterum tractare, sed Synodi alicujus acta posse in aliâ Synodo examinari, cum præsertim Athanasius contra formam judiciorum foret damnatus absens.

Decimotertiò, Athanasius non est à Julio Sedi suæ restitutus ut perperam censuerunt Socrates & Sozomenus; sed ut à Valesio perspicuè demonstratur, in Occidente Athanasius subsistit, donec à Sardicensi Concilio restitueretur.

Decimoquartò, Sardicensis Synodus causam Athanasii retractavit ex Imperatorum rescripto.

Decimoquintò, Athanasius non contentus Occidentalium in Sardi-

censi Concilio judicio, Orientalium quoque judicium postulavit & ab iis tùm subscribentibus Epistolæ Synodicæ Concilii, tùm seorsim per eorum litteras innocens est pronunciatus; ex quibus intelligere est nihil egisse Athanasium ex quo concludi possit eum ad Julium appellavisse, nihil sanxisse Julium ex quo perspici possit eum jus habuisse retractandæ causæ, sed judicium in Athanasium latum in irritum fuisse missum; quia factum fuerat ab extraneis contra formam judiciorum per vim & ambitum, cum ille absens foret, cumque innocentia ejus esset omninò manifesta. Idque non solius Julii, sed omnium Occidentalium sententiâ additis etiam Ægyptiorum & Orientalium quamplurimorum suffragiis.

Eadem fermè dici debent de causa Marcelli, quem Julius cum Athanasio in communionem suscepit licèt damnatum ab Orientalibus in Constantinopolitana Synodo. Nam nec ille ad Pontificem appellavit, nec ab eo fuit restitutus, sed à Synodo Sardicensi. Verùm Orientales non idem de eo ac de Athanasio tulerunt judicium, undè mansit in eum lata sententia, atque, ut observavimus, nemo non eum pro hæretico in Oriente proscripsit, quamvis Athanasius à ferendo in eum judicio abstinuerit.

Extant porrò ejusdem temporis exempla duo celeberrima Episcoporum damnatorum qui ad Pontificem minimè provocarunt. Primùm est Eustathii Antiocheni qui ab Episcopis Orientis, hoc est Diœceseos suæ, quamquam injustè damnatus judicio acquievit, nec ad Pontificem aut aliam Synodum provocavit. Alterum est Pauli Constantinopolitani qui damnatus judicio quidem non acquievit, sed nec ad Pontificem Romanum provocavit. Verùm quantum potuit, invitis adversariis sedem retinuit, donec per vim ex ea multoties ejiceretur. Ita etiam Lucius Hadrianopoleos & alii fermè omnes ab Arianis injustè damnati, nec ad Pontificem Romanum provocarunt, nec ab eo litteras per quas restituerentur obtinuerunt.

Unum potest objici in causâ Athanasii Julii testimonium quod in Epistolâ suâ videtur innuere, non licuisse Orientalibus Athanasium damnare absque sua autoritate. *Nam si*, inquit, *ut dicitis omnino in culpa fuerunt, oportuit secundum Canonem & non isto modo judicium fieri, oportuit scribere omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod justum esset decerneretur.* Et posteà, *An*, inquit, *ignari estis hanc consuetudinem esse ut primum nobis scribatur ut hinc* (hoc est deinceps dehinc) *quod justum est definiri possit. Quapropter si istic hujusmodi suspicio in Episcopum concepta fuerat adhuc ad nostram Ecclesiam referri* de-

debuit. Idque ea causa fieri oportere indicat, *quod Episcopi essent, & non vulgares Ecclesiæ quæ ista patiebantur; sed ea quam ipsi Apostoli suâmet operâ instruxerant ad fidem.* Undè post alios multos concludit Lupus judicium Episcoporum præsertim magnarum ac Patriarchalium Sedium reservari debere sedi Apostolicæ. Idem confirmari videtur testimoniis Socratis & Sozomeni qui aiunt Julium graviter reprehendisse orientales quod se ad Synodum minimè vocassent: *Cum*, inquit, Ecclesiasticâ Regulâ, *interdictum sit ne præter sententiam Romani Episcopi quidquam ab Ecclesiis decerneretur.*

Respondeo Julium non loqui de se aut de suâ sententiâ; sed de omnium Occidentalium consensu. Queritur scilicet Orientales Athanasium Alexandrinæ sedis Antistitem sine consensu Occidentalium; imò illis insciis damnasse; *Oportuit*, inquit, *scribere*, non mihi soli, *sed omnibus nobis, ut ita ab omnibus quod justum esset decerneretur. An ignari estis*, inquit, *hanc consuetudinem esse ut primùm nobis scribatur ut hinc quod justum est, definiri possit.* Hoc est, ut ostendit prior locus, ut dehinc definiri possit quod tùm Orientalibus, tùm Occidentalibus in communi placuerit. Sic igitur intelligendi sunt Socrates & Sozomenus. Nam illi hoc in mente tantùm habent ut Julii sententiam exponant, quapropter illos ex eo non eum ex illis explicare oportet. Sic autem Orientales mentem Julii acceperunt, *hanc novitatem*, inquiunt, *moliebantur inducere quam horret vetus consuetudo, ut in Concilio Orientales Episcopi quod fortè statuissent ab Occidentalibus refricaretur. Similiter quicquid Occidentalium partium Episcopi ab Orientalibus solveretur.* Itaque Julius & alii Occidentales tunc id tantùm contendebant ut nihil in Ecclesiâ sive Orientali, sive Occidentali alicujus momenti statueretur citra communem Orientis & Occidentis Episcoporum consensum. Idem etiam postularunt Occidentales posteà in Epistolâ ad Imperatorem Theodosium à Synodo Romanâ scriptâ de Maximo & Nectario. *Non nobis*, inquiunt, *prærogativam vindicamus examinis, sed tamen consortium debuit esse communis arbitrii.* Itaque id primo loco petierunt & illorum nomine Romani Pontifices ut nihil in Oriente alicujus gravioris momenti decerneretur, quin vocarentur Occidentales ad Synodum & consensum suum gestis accommodarent. Hanc esse veterem consuetudinem arbitratus est Julius. Sed multum vereor, ne ille non satis ista examinarit. Nam ut ex dictis liquet, multa in Oriente judicia sunt facta inconsultis & minimè vocatis Episcopis

 Occi-

Occidentalibus, ficut in Occidente infciis & non vocatis Orientalibus: & tamen utrobique femper confirmata erant judicia in alterâ parte orbis Romani canonicè lata; fic ut rectè objiciunt Orientales judicia in Novatum, Sabellium & Valentinum ab Occidentalibus lata fine novo examine ab Orientalibus confirmata funt, ac deinceps in causâ Celeftii & Pelagii judicia in iftos lata à Synodo Ephefinâ fine iterato examine comprobata funt. Patet igitur Julium & Occidentales hîc effe lapfos, dum novum iftum morem veterem confuetudinem effe arbitrati funt.

De Euphratæ, Saturnini, & aliorum in Occidente depofitione.

NOn folùm ii qui in Oriente, fed & illi qui in Occidente tùm damnati funt, non provocarunt ad Romanum Pontificem, fed judicio Synodi Provinciæ acquieverunt.

Euphratas Agrippinenfis fertur effe damnatus in Concilio Agrippinenfi, nec tamen provocaffe legitur. Verùm ego iftud exemplum nihil moror, quippe quod cenfeam effe commentitium.

Saturnino Arelatenfi à Gallicanis Epifcopis dejecto nullum appellationis locum fupereffe teftantur ipfi Epifcopi Synodi Parifienfis, *à quo*, inquiunt, *facerdotis nomine etiam Saturninum qui ftatutis falubribus impiiffime contradixit fecundum fratrum noftrorum geminas jam litteras excommunicatum ab omnibus Gallicanis Epifcopis charitas veftra cognofcat, quem & vetera diffimulata jam diu licet crimina & cætera edita Epiftolis fuis nova temeritatis irreligiofitas indignum nomine Epifcopi fecerunt.*

Poft hæc in eadem Galliâ Prifcilianus à Synodo Burdigalenfi damnatus anno 385. ad Imperatorem provocavit non ad Romanum Pontificem. Notat autem Sulpitius Severus, id Epifcoporum *Inconftantiâ permiffum: quia*, inquit, *aut fententiam refragantem ferre debuerant, aut fi hi ipfi fufpecti habebantur, aliis Epifcopis audientiam refervare.* Jam verò fi tunc in more pofitum fuiffet provocare ad Pontificem Romanum, hoc procul dubio obfervaffet Severus. Idem porrò Prifcilianus cum Inftantio, & Salviano damnatus à Cæfarauguftana Synodo, Romam confugerat ut illic fibi objecta purgaret. At Damafus non modò eos non fufcepit, fed ne in confpectum quidem admifit. Additum enim fuerat in Synodali adverfus

versus eos sententiâ, ut si quis damnatos in communionem suscepisset, sciret in se eamdem sententiam esse promendam, cùm ergo istius Decreti pœna Damasum non secùs ac alios Episcopos spectaret, non illi plus juris erat quam cœteris, rescindendi judicii à Synodo adversus Priscilianum lati.

De Eustathii Sebasteni ad Liberium confugio.

DE judiciis in Eustathium Sebastenum latis multa dici possent quæ ad historiam pertinent, & valdè sunt obscura, sed ea sunt alterius instituti: unum hîc prætermittendum non est, quia ab adversariis velut alicujus momenti nobis objicitur Liberii scilicet in ejus causa judicium; nam ille depositus in Synodo Constantinopolitanâ & ab Arianorum factione vexatus Romam confugit ad Liberium, à *quo litteras obtinuit per quas restitueretur*, ut ait sanctus Basilius Epistolâ 74. Verùm istud ad appellationum exemplum minimè pertinet. Nam primò Eustathius non venit in Occidentem ad Liberium ut restitueretur, quippe qui depositus non fuerat à legitimis judicibus, sed à Synodo Constantinopolitanâ anni 359. quæ erat Acacianorum. Secundò, missus est ad Liberium non ut ageret de suâ restitutione, sed tanquam Legatus Synodi Lampsacenæ, ut Liberium ad communionem Episcoporum qui Semiariani dicuntur, amplectendam adduceret: ac propterea suspectus erat Liberio, nec ab eo susceptus est in communionem, nisi postquam Nicænam fidem professus est. Tertiò, non est restitutus sedi suæ, sed datæ sunt litteræ à Liberio in quibus ejus fides commendabatur. Quartò, reversus istas litteras Tyanensi Synodo exhibuit; cumque inde cognovissent Episcopi Catholici illum rectè sentire, judicarunt eum esse restituendum. Quid autem ex his sive ad appellationum jus Romano Pontifici vindicandum, sive ad asserendum Episcoporum judicium ad eum solum pertinere inferri possit, ego prorsus non video.

De causâ Maximi, Nectarii & Gregorii Nazianzeni. Itemque de Meletii & Paulini ac Cyrilli causis.

EX celebribus hisce controversiis non pauca colligere est, quæ ostendant Pontifici jus nullum fuisse rescindendi aut retractandi judicia in Oriente lata

Maximus à Petro Alexandrino ordinatus Episcopus Constantinopoleos à Gregorio Nazianzeno pulsus ad Occidentales confugit, & in Synodo quæ ex totius orbis Episcopis *videbatur esse præscripta*, hoc est ut putamus *Aquileiensi*, causam suam egit, tum verò Occidentales judicium sibi non usurparunt, nec sibi aut Pontifici Romano sine Orientalibus illud competere arbitrati sunt; sed tantum proposuerunt ut *commune esset Orientalium Occidentaliumque judicium: cum*, inquiunt, *cognovissent* (Orientales) *ad hoc partium venisse Maximum ut causam in Synodo ageret suam, quod etiamsi indictum Concilium non fuisset jure & more majorum sicut & sanctæ memoriæ Athanasius, dudum Petrus Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopi & Orientalium plerique fecerunt ut ad Ecclesiæ Romanæ Italiæ & totius Occidentis confugisse judicium viderentur. Cum eum sicut diximus experiri velle adversum eos qui Episcopatum ejus abnuerant comperissent, præstolari super eos sententiam nostram debuerunt. Non prærogativam vindicamus examinis, sed consortium tamen debuit esse communis arbitrii.*

Ex his constat nullum ibi exemplum appellationis aut revisionis ad Romanam Sedem extare.

Primò, quia nulla in Maximum lata erat sententia, cum in Concilio causam suam egit; sed tantum fuerat Constantinopoli pulsus, atque ideò ad Occidentales omnes confugerat. Appellatio autem aut revisio judicium supponit.

Secundò, Occidentales non sibi ejus judicium vindicant, sed Imperatorem rogant, ut commune sit Occidentalium Orientaliumque judicium & Concilium. At si jus Sardicensibus Canonibus Romanæ Sedi indultum in usu fuisset, illud procul dubio Occidentales in Epistolâ suâ jactitassent.

Tertiò, non hic agitur de solius Episcopi Romani judicio, sed etiam universæ Italiæ atque totius Occidentis.

Quartò, sine ullo Occidentalium consensu imò iis invitis Orientales Maximum rejecere, & in ejus locum Nectarium ordinarunt.

Idem patet ex causâ Paulini & Meletii ac Flaviani ordinatione.

Nam primò Orientales Meletium licet ab Occidentalium & Romani Episcopi communione alienum in suâ communione habuère, & è contra Paulinum à Romanis & Italis approbatum Episcopum nihili fecerunt.

Secundò, post mortem Meletii Flavianum in ejus locum ordinarunt

narunt Episcopum invitis Occidentalibus : Hujus ordinationem non secùs ac Maximi depositionem Synodus Constantinopolitana probavit : reclamant Occidentales, petunt ut fiat generale Concilium, ut illic causa utriusque examinetur. Quid ad hæc Orientales? Declarant se sequi Nicænos Canones & juxta illorum præscriptum Nectarium in Synodo Constantinopolitana ordinatum esse, Flavianum verò in Oriente ab Episcopis Diœceseos. Monent Occidentales ut unitatem & pacem legesque Ecclesiasticas privato erga aliquos studio præponant : uno verbo supponunt cuncta quæ à Synodis Provinciæ & Diœceseos sunt statuta retractari minimè posse, idque per Canonem sanciunt. Ita victi Occidentales non quidem circa appellationes aut revisiones de quibus nondum agebatur; sed circa rem longè minoris momenti, nempè ut graviores istæ res communi Orientis & Occidentis Episcoporum arbitrio ac judicio limitentur.

Quoniam autem mentio incidit hujus Synodi Constantinopolitanæ, in qua Cyrillus Hyerosolimitanus est in Episcopatu confirmatus, observare oportet illum ab Acacio damnatum, *primùm omnium*, inquit Socrates, non ad Romanum Pontificem, *sed ad majorem Synodum libellum appellationis dedisse*. Ex quo constat primò, supremæ huc usque autoritatis habitas fuisse Synodos Provinciæ. Secundò, morem non fuisse provocandi ad Romanum Episcopum, alioquin ad eum potius appellasset quàm ad majus Concilium, quod non erat ita facile tum temporis convocare.

De causâ Bonosi.

ILlustre veteris disciplinæ monumentum habemus in causâ Bonosi Episcopi, is ad Capuensem Synodum delatus, quasi perperam de Virginitate Mariæ sentiret cum ad Anysium Thessalonicensem Metropolitanum & vicinos Episcopos ejus judicium esset remissum à Synodo, ii causam graviorem esse cernentes Siricium Romanum Episcopum per litteras consuluere, rogaruntque ut ille de Bonoso ejusque sententiâ judicium aliquod ferret. Quid ad hæc Siricius? Respondet sibi judicandi formam non competere; sed illorum esse sententiam ferre, nec ullam refugiendi aut elabendi accusatoribus, vel accusato copiam esse. *Accepi*, inquam, *litteras vestras de Bonoso Episcopo quibus vel pro veritate vel pro modestiâ nostram sen-*

sententiam sciscitari voluistis. Sed cum ejusmodi fuerit Concilii Capuensis judicium ut finitimi Bonoso, atque ejus accusatoribus judices tribuerentur & precipuè Macedones qui cum Episcopo Thessalonicensi de ejus factis cognoscerent, advertimus quod nobis judicandi forma competere non posset: & post alia, *vestrum est igitur qui hoc accepistis judicium, sententiam ferre de omnibus; nec refugiendi vel elabendi accusatoribus vel accusato copiam dare;* & infra: *denique cum Bonosus Episcopus post judicium nostrum misisset ad fratrem nostrum Ambrosium, qui ejus sententiam consuleret interdictam sibi Ecclesiam irrumpere atque ingredi, responsum est ei quod nihil temerandum foret, sed omnia modestè, patienter & ordine gerenda, neque contra sententiam vestram tentandum aliquid.* Igitur ex Siricii & Ambrosii sententiâ judicatis semel Episcopis in Synodo Provinciæ, nihil est adversus judicium tentandum, nec licet ulli Antistiti ne quidem Romano causam ad se evocare, seu ut verbis Siricii utar, nullis aliis quam vicinis Episcopis forma judicandi competit. Hanc Epistolam quæ erat inter Ambrosianas 71. Siricio restituerunt Justellus, Holstenius & alii omnes eruditi. Unus Davidius cum huic argumento satisfacere non posset, eam in dubium revocare conatus est, sed infelici adeò successu, ut nemo in ejus sententiam descenderit. Quapropter superfluum est in ejus conjecturis refellendis immorari, quas jam satis abundè autor operis de antiquis & majoribus Episcoporum causis exsufflavit.

De causâ Joannis Chrysostomi.

Chrysostomi exemplum proferunt plerique ut appellationum ad Romanum Pontificem usum in Oriente viguisse probent. Nos è contra ex ejus causâ demonstrabimus hunc usum tum temporis inauditum fuisse.

Ad Synodum quæ ad Quercum celebratur vocatus, Chrysostomus multis de causis istud judicium recusavit. Harum prima hæc est debere juxta Canones in quibuscumque Provinciis causas illarum tractari, nec alienarum regionum Episcopos ad judicia Provinciarum trahi. *Nos*, inquit, *scientes leges Patrum, oportere in quibusque Provinciis sua negotia tractari transmontanosque ad nostra judicia non attrahendos fortiter detrectavimus ..... neque enim congruum est ut hi qui in Ægypto sunt, judicent eos qui in Thraciâ.* Ergo multò minus

nus congruum, ut hi qui in Occidente & in Italia sunt, judicent. Secundò, Judicium Theophili recusabat Chysostomus quod nondum ille se à criminibus quibus accusatus erat purgasset. Tertiò, eum veluti inimicum ac hostem non immeritò suspectum habebat, *nos*, inquit Chrysostomus, *misimus ad eum dicentes non nos declinare judicium, sed apertum hostem & inimicum manifestum.*

Deinde cùm absens & nullâ contestationum ejus ratione habitâ judicaretur, non ad Romanum Pontificem provocavit; sed ad majorem Synodum: *Nobis*, inquit, *asserentibus paratos esse præsentibus centum & mille Episcopis crimina objecta refellere passus non est, sed absentibus nobis & Synodum convocare volentibus, judiciumque flagitantibus neque cognitionem fugientibus, sed inimicitias manifestas.*

Post hæc ab Imperatore revocatus cum appellationi suæ ad Synodum insisteret, Synodum iterum postulavit: *Cum*, inquit, *triginta Episcopi & clementissimi Imperatoris Notarius ad hoc missus reduxissent, ingressi ad Regem oravimus ut ad ulciscenda facinora Synodum cogeret.*

His nihil obstantibus in aliâ Synodo damnatur Chrysostomus, quod judicatus à Synodo sine alterius Synodi auctoritate sedem suam recepisset. Post damnationem ejectus cum nihil reliquum esse sibi videret, litteras ad Innocentium Romanum scripsit, in quibus rogat ut sibi inimicorum factionibus oppresso & injustè ac contra leges judiciorum judicato opem ferat ac communionem impertiri non desinat. *Ideò*, inquit, *charitatem vestram obsecro ut provocetur ad condolendum faciendumque omnia quò mala hæc sistantur .... igitur Domini venerandi maxime ac pii cum hæc ita se habere didiceritis, studium vestrum & magnam diligentiam adhibete, quò retundatur hæc, quæ in Ecclesias irrupit iniquitas. Quippe si hic mos invaluerit & fas erit cuivis alienam Parochiam invadere .... quapropter ne confusio hæc quæ sub cœlo est nationem invadat, obsecro ut scribatis quod hæc tam iniquè facta & absentibus nobis & non declinantibus judicium, non habeant robur; sicut neque suâ naturâ habent. Illi autem qui iniquè egerunt pœnæ Ecclesiasticarum legum subjaceant, nobis vero qui nec convicti, nec redarguti, nec habiti, ut rei litteris vestris & charitate vestrâ aliorumque quorum scilicet & antea societate fruebamur, frui concedite.*

Ex his verbis; *obsecro ut scribatis ut ea quæ tam iniquè facta sunt non habeant robur*, concludunt adversarii à Chrysostomo appellatum ad Innocentium rogatumque eùm ut auctoritate suâ judicia in Orien-

te

te lata irritaret; verùm qui sic ratiocinantur non vident se nihil omninò probare, quia plus probant quam oporteat. Inde enim sequitur idem jus fuisse Venerio Mediolanensi, & Chromatio Aquileïensi, ad quos in eamdem planè sententiam scribit Chrysostomus. Non igitur petit Chrysostomus ut illi irritent judicium in Oriente latum, sed ut scribant illa quæ ibi facta fuerant robur habere non posse, cum contra Canones & formam judiciorum Ecclesiasticorum ibi judicatum foret: atque ideò petit ut quoniam hæc judicia ex seipsis sunt irrita, non denegetur sibi ab Occidentalibus communio, sed confirmetur. Confugit ergo ad istos Occidentales opem petens & contra vim Theophili & aliorum, auxilium implorans, non autem propriè ad Innocentium Sedemque Apostolicam appellavit.

Deinde quæ in causâ Chrysostomi gessit Innocentius, docent eum non sibi arrogasse jus rescindendi judicii in eum lati; sed tantùm illud improbandi; utpote quod contra Canones esset factum & naturâ suâ irritum, *quod ut*, inquit Gelasius Epist. ad Faustum tomo 4. Concilio. col. 1168. *non solùm Præsuli Apostolico facere licet; sed & cuicumque Pontifici.* Cum enim Theophilus primus de damnatione Chrysostomi ad eum scripsisset cernens eum solùm scripsisse, nec adjunxisse socios suos aut rei seriem satis exposuisse, de ejusmodi negotio judicium suspendit. Deinde cum litteras Chrysostomi accepisset Innocentius utrique tum Theophilo tùm Chrysostomo litteras communionis misit, cumque videret judicium Theophili esse per se irritum, nulli denegandam censuit communionem, donec aliud judicium legitimum haberetur; sic enim scribit ad Theophilum. *Nos & te & fratrem Joannem communionis nostræ esse decrevimus.... nisi debitum & legitimum sequatur judicium, non possumus à Joannis communione discedere.*

Unum nobis opponunt ut ostendant Innocentium latam à Theophilo sententiam Decreto rescidisse: Palladii scilicet testimonium qui dicit Innocentium judicium Theophili cassum atque irritum decrevisse.

Verum hæc objectio quæ alicujus momenti videri poterat ante editionem autographi illius Palladii, nunc prorsùs evanuit. Quippè illud verbum decrevit ab Ambrosio Monacho Camaldulensi veteri Palladii interprete Eugenii IV. Romani Pontificis studiosissimo fuerat de industria hîc interpolatum. Quemadmodum & in Epist. Chrysostomi multa alia erant addita ad extollendam Romani Episcopi potestatem, quale erat illud *autoritate vestrâ decernite*; & hoc Ecclesiis *nos jubete restitui*, istud jam odorati erant viri docti, nunc ve-

rò

rò non licet de eo dubitare, postquam vir meritissimus Bigotius αὐτόγραφον Palladii in lucem edidit, sic autem se habet πρὸς τούτους ἀντεπέστειλεν ὁ μακάριος Ἰννοκέντιος ὁ πάπας ἀμφοτέροις τοῖς μέρεσι τὰ ἴσα τῆς κοινωνίας ἀθετήσας τὴν δόξασαν γεγενῆσθαι κρίσιν παρὰ Θεοφίλου εἰπὼν δεῖν ἐπέρχειν ἀνεπίληπτον συγχωρεθῆναι σύνοδον δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν ἀποχωρέντων τῶν συνεδρίων φίλων πρῶτον ἔπειτα καὶ ἐχθρῶν. Hoc est, ut vertit idem Bigotius, *ad hæc beatus Innocentius Papa utrique parti litteras communionis misit improbans judicium quod a Theophilo factum videbatur dicens debere cogi irreprehensibilem Synodum Occidentalium & Orientalium, primum quidem secedentibus ab illo concessu amicis, deinde inimicis.*

Ex his constat nec Chrysostomum, nec Innocentium, nec Palladium, nec ullum omninò alicujus fidei scriptorem prodidisse memoriæ aliquod decretum ab Innocentio emissum, ad irritandum judicium à Theophilo in Chrysostomum latum. Sed illud unum postulasse Chrysostomum ut cum ex naturâ suâ judicium esset irritum sibi communio non denegaretur, sed res integra judicio alterius Synodi reservaretur, Innocentium verò contendisse ut Orientalium & Occidentalium esset ista Synodus. Itaque omnes Pontifices à Julio ad Zozimum non usurpant sibi potestatem retractandarum causarum in Oriente aut aliis orbis partibus judicatarum: sed tantùm petunt ut ipsi cum Occidentalibus ad Synodum vocentur, suumque consensum præbeant, quæ quidem disciplina, licet nova fuerit, ut advertimus, in causâ tamen Chrysostomi ubi totus Oriens erat divisus, justissima erat. Porrò si Innocentius credidisset sibi jus esse retractandi judicii in Chrysostomum lati, illud procul dubiò in irritum misisset, nec postulasset aliam fieri Synodum, nec Theophilum in communionem suscepisset, sed suâ auctoritate rem omnem terminasset: quin etiam Innocentius agnoscit solam Synodum causam Chrysostomi posse retractare. *Cæterum*, inquit, *quid contra istos in præsentia sit agendum Synodali cognitione peropus est, quam dudum cogendam etiam esse censuimus, sola enim illa talium procellarum motus sopire potest.*

At, inquiunt adversarii, adeò verum est irritatum esse judicium Orientalium ab Innocentio ut Legatis ab eo in Orientem missis in mandatis dederit, non oportere Joannem in judicium venire, nisi priùs & Ecclesia & communio restitueretur, unde post hujus mortem Occidentales omnes cum Orientalibus communicare detrectaverunt, antequam ejus nomen in dypticis poneretur.

Respondeo hæc non probare judicium in Chrysostomum latum

in irritum esse missum ab Innocentio aut Occidentalibus, sed tantùm illud naturâ suâ irritum fuisse, nam juxta regulas juris, quilibet debet priùs judicari quàm spoliari. Priùs verò fuerat spoliatus Chrysostomus quàm judicatus. Cum judicium Synodi ad Quercum in ipsum latum ex jure irritum foret, quippe in quo judices sederant, non modò ii qui legitimi ac naturales ejus judices non erant, sed & inimici qui eum absentem ac adversus illorum judicium reclamantem damnaverant. Igitur restitui eum oportebat antequam judicaretur, id tantùm in mandatis habebant Legati non solum Innocentii, sed & Imperatoris Honorii, Chromatii, Aquileïensis & Venerii Mediolanensis ac reliquorum Italiæ Episcoporum. Et certè in commonitorio non decernitur absolutè restituendus Chrysostomus aut restituendus ex Occidentalium aut Innocentii sententiâ & autoritate, sed solùm Joannem non debere judicio se sistere nisi priùs restituatur, ne scilicet si communione Ecclesiæ privatus ad causam dicendam venisset, videretur judicium in se priùs latum quoad formam approbare: eadem de causâ noluerunt Occidentales cum Orientalibus communicare, donec honor & fama Chrysostomi memoriæ restitueretur, quia injustum erat illum pro damnato habere qui à legitimis judicibus non erat damnatus. Mitto nunc Gelasii autoritatem qui dicit Chrysostomum absque ullâ Synodo solius Apostolicæ Sedis judicio absolutum: hæc quippe dicebat Gelasius eo tempore quo Romani Pontifices jus admittendarum appellationum sibi arrogabant, solebantque ad illud confirmandum adducere exempla Episcoporum qui vexati in Oriente ad Occidentales confugerant, ut Athanasii, Chrysostomi & Flaviani. Adde quod verum est Chrysostomum sine Synodo restitutum esse non ex solius Sedis Romanæ autoritate; verum ob manifestam injustitiam & ut ita loquar nullitatem judicii in ipsum lati, quæ Episcopis omnibus posteà innotuit, unde ut observavimus nomen Chrysostomi ab Orientalibus in Dypticis appositum est, antequam ab Occidentalibus id peteretur. Nihil hîc dico de excommunicatione Arcadii & Eudoxiæ ab Innocentio, hæc enim narratio omnium judicio commentitia est.

Unum prætereà nobis opponi posset ex Epistolâ ab Imperatore Honorio ad Arcadium in gratiam Chrysostomi scripta, ubi videtur dicere nihil licuisse agere in causâ Chrysostomi sine Romani Episcopi autoritate: *Erat*, inquit, *inter Episcopos causa quæ collato tractatoque Consilio deberet absolvi: missi ad sacerdotes urbis æternæ atque Ita-*

Italiæ ex utraque parte Legati exspectabantur ex omnium auctoritate sententia informatura Regulam disciplinæ. Integrum nempe esse debuerat neque quidquam novari, dum definitio deliberata procederet, cum intereà mirum quoddam præcipitium festinationis exarsit, ut non expectatis litteris sacerdotum qui fuerunt mutuà partium Legatione consulti in exilium truderentur Antistites animadversioni priùs addicti quàm sententiam judicii Episcopalis experti. Ergo, inquiunt, Chrysostomi causa non poterat judicari in Synodo Provinciæ sine autoritate Romani Pontificis quia Episcopalis erat, aut certè non debebat sententia in ipsum lata executioni mandari post appellationem ad Sedem Romanam.

Respondeo hanc Imperatoris Honorii Epistolam scriptam esse post judicium à Synodo ad Quercum latum, missosque ab utraque parte Romam Legatos: ex parte quidem Theophili ut communio Chrysostomo denegaretur, ex parte verò Chrysostomi, tùm ad tuendam communionem, tùm ad implorandum auxilium Romani Pontificis adversus vim sibi à Theophilo illatam, non autem ut peterent à Romano Episcopo ut ipse causam judicaret. Docent id sequentia verba. *Denique quam immatura illa damnatio fuerit res probabit. Namque hi quorum expectabatur autoritas pacifica Joanni Episcopo communione permissâ sanciendam concordiam censuerunt, nec quemquam putarunt ante judicium consortio repellendum.* Itaque non id sibi vult Imperator ex solius Romani Pontificis autoritate & judicio deturbandum fuisse Chrysostomum: sed dicit eum à communione non fuisse pellendum & exturbandum ante Orientalium Occidentaliumque Episcoporum judicium. Id patet ex Epist. Innocentii, in quâ non petit ut Chrysostomus in communione maneat, donec à se in eum sit sententia prolata, sed donec de eo judicatum fuerit in Orientalium Occidentaliumque Concilio. Honorium porrò ad verba Innocentii alludere nemo non videt.

§. III.

Referuntur & examinantur exempla appellationum quæ vulgò proferuntur in judiciis quinto & sexto sæculo latis.

HUc usque non solùm nullum appellationis ad Romanum Episcopum exemplum reperire potuimus, sed etiam nullus no-

bis occurrit Pontifex Romanus qui in aliquâ causa jus istud sibi arrogarit; at quinto & sexto Ecclesiæ sæculo exempla occurrunt appellationum & Pontifices inveniuntur qui eas sibi arrogarunt. Verùm cernere est Episcopos universarum orbis partium adversus istud jus reclamantes, & pristinam judiciorum formam observantes. Romani Pontifices, hi sunt Zozimus, Cælestinus, Bonifacius & Leo, quibus res primò fuit cum Africanis; deinde cum Gallis ac post modum cum Orientalibus. Istorum omnium concertationes suo ordine referemus.

De causâ Cælestii.

PRima appellatio ab Africanorum judicio interposita fuit à Cælestio Pelagiano qui in Synodo Carthaginensi anno 412. *damnatus ab Africanorum sententia ad Romani Episcopi examen appellandum esse credidit*, inquit Marius mercator in commonitorio cap. 1. Hanc Cælestii appellationem parvi penderunt Africani Episcopi Cælestiumque post appellationem ante judicium à Romano Episcopo confirmatum pro hæretico habuere. Nam in Synodo anni 416. judicium anni 412. recensuere & confirmavêre. Unde inquiunt, *factum est ut recensendum peteremus, quid fermè ante quinquennium super Cælestii nomine hic apud Ecclesiam Carthaginensem fuerat agitatum quo recitato sicut ex subditis advertere poterit sanctitas tua; quia ipso tempore Episcopali judicio recisum hoc tantùm ulcus ab Ecclesia videretur, nihilominùs tamen id communi deliberatione censuimus hujusmodi persuasionis autores, quamvis & ad Presbyterium idem Cælestius posteà pervenisse dicatur, nisi hæc apertissimè anathematisaverint ipsos anathematisari oportere, ut si ipsorum non potuerit saltem eorum qui decepti sunt a vobis vel decipi possunt, cognitâ sententia quæ in eos lata est, sanitas procuraretur.* Itaque Cælestium ad Innocentium appellasse certum est. Sed incertum utrùm Innocentius Cælestii appellationem gratam habuerit: certò certius Africanos appellationem ejus flocci fecisse, nec expectato ejus ad quem appellatum judicio Cælestium iterum damnasse, & Innocentium ipsum illorum damnationem approbasse, quod argumento est eum appellationem quoque Cælestii non admisisse, alioquin enim posteriùs Africanorum judicium indignè tulisset, non autem comprobasset; sed aut ipse sententiam de Cælestio tulisset aut judices in Provinciâ dedisset.

Mor-

Mortuo Innocentio successit Zozimus, ad quem festinanter perrexit Cælestius novi Pontificis ut fieri solet gratiam aucupari studens: novum ab eo petiit examen, datisque Pontifici verbis innocentem se esse & ea quæ adversum se gesta erant iniqua esse persuadet: quid multis ab eo sibi non parùm faventes litteras obtinet quibus ad secundum mensem Romam citantur Africani ut ipsum accusent. Illi ad tempus constitutum minimè veniunt. Nec mirùm cum ipsis persuasum esset judicia in Provincia finiri oportere; alias ergò ad Africanos dedit litteras Zozimus quibus expostulat quod nemo adfuisset. *Ecce*, inquit, *Pelagius Cælestiusque Apostolicæ Sedi in litteris suis & confessionibus suis ubi Heros, ubi Lazarus, &c.* misit prætereà Cælestius Subdiaconum à quo Paulinus Diaconus ad Sedem Apostolicam & Zozimi judicium citatus est. Vadimonio constituto, hic Diaconus adesse renuit. Tum convenientes in unum Africani Episcopi circa Autumnum anni 417. Cælestii & Pelagii errores damnaverunt, grandemque ad Zozimum Epistolam scripsêre, in qua querebantur nimium ab ipso fidem Cælestio adhibitam esse & quæ in hac causâ acta fuerant ipsum edocebant, missis etiam gestis quæ fuerant acta de illo vel cum illo Cælestio. Hæc Marcellini operâ missa sunt, per quem simul & Paulini commonitorium Romam delatum est.

Tùm Zozimus lectis hisce litteris & consideratis Africanorum Decretis Epistolam 3. ad eos misit in quâ factus paulò æquior, postquam Apostolicæ Sedis autoritatem commendavit, negat se in omnibus Cælestio fidem accommodasse ut visum fuerat Africanis. Testaturque se nihil definivisse aut sine maturo examine definiturum. *Idcirco*, inquit, *noverit vestra fraternitas nihil nos post illas quas superius vel litteras vestras accipimus immutasse; sed in eodem cuncta reliquisse statu, in quo dudum fuerant cum hoc nostris litteris vestræ indicavimus sanctitati ut illa quæ à vobis missa erat ad vos obtestatio remaneret.*

Interim Africani metuentes ne Zozimus aliquid in gratiam Cælestii statueret Legatos ad Honorium Imperatorem Ravennæ tunc degentem miserunt, quibus quidem ab eo obtinuerunt constitutionem, *in Pelagium & Cælestium eorumque errores.* Ac demum vocatus à Zozimo ad audientiam *Cælestius*, inquit Marius mercator in commonitorio, *ut quæ promiserat festinaret implere, id est ut damnatis prædictis capitulis sententiâ Africanorum Episcoporum quâ fuerat communione privatus absolveretur, non solùm non adfuit; sed etiam ex me-*

memorata urbe profugit, atque ob hoc à beatæ memoriæ Episcopo Zozimo scriptis amplissimis est prædamnatus. In toto isto negotio apparet vitilitigatorem Cælestium ad Innocentium appellasse, apparet Zozimum conatum esse ad se trahere Africanos ad reddendam rationem judicii sui, apparet etiam Africanos multum laborasse ut Zozimus deceptum se esse agnosceret à Cælestio, at non apparet eos agnovisse in Pontifice Romano potestatem rescindendi judicii à se in Cælestium lati, imò contrarium ex dictis colligi facillimè potest.

De causâ Apiarii & dissensione Episcoporum Africanorum cum Zozimo, Bonifacio, & Cælestino circa Episcoporum appellationes ad Romanam Sedem.

MAjor fuit deinceps Zozimi contentio cum Africanis de appellationibus Episcoporum post motam de Apiario controversiam, hinc enim cernere est Zozimum & ejus successores nihil non molientes ut appellationes Episcoporum sibi vindicarent, inde Africanos pro veteri consuetudine Synodorumque suarum supremâ autoritate tanquam pro aris & focis digladiantes. Sed res alioquin intricata breviter ac dilucidè exponenda est. Urbanus Siccensis Episcopus olim Augustini Discipulus Apiarium Presbyterum, cujus ordinationem irritam esse censebat, excommunicavit, & dejecit. Is ad Romanum Episcopum Zozimum confugit & ab eo benignè exceptus ac in communionem acceptus est. Inde magnum non solùm in Ecclesia Siccensi, sed & in universâ Africanâ scandalum exortum est, cum Zozimus videretur Canones violasse Clericum damnatum suscipiendo. Verùm ille Pontifex tres Legatos in Africam misit, Faustinum Episcopum Potentinæ plebis, & Philippum, ac Asellum Presbyteros qui restitutionem Apiarii procurarent. Postquam in Africam pervenere, præsentes adfuerunt Concilio Africæ universali ducentorum & septemdecim Episcoporum quod habitum est post Cos. Honorii II. & Theodosii VII. anno 419. attulerunt illi à Zozimo litteras & mandata: ac primùm restitutionem Apiarii urgere cæperunt, quid circa illam gestum sit in hac Synodo docet Epistola Synodica ad Bonifacium successorem Zozimi, nam hic antequam res ista perficeretur, e vivis abierat: *Quoniam*, inquiunt Episcopi, *placuit Domino ut de his quæ nobiscum egère sancti Fratres nostri*

nostri Episcopus Faustinus & compresbyteri Philippus & Asellus, non beatæ memoriæ Episcopo Zozimo a quo ad nos mandata & litteras detulerunt, sed tuæ venerationi qui in ejus locum es divinitus constitutus humilitas nostra rescriberet, ea breviter insinuare debemus quæ utrorumque concordiâ terminata sunt, non ea quæ prolixis gestorum voluminibus continentur, in quibus salvâ quidem charitate, non tamen sine parvo altercationis labore demorati sumus ea gestis delibantes quæ nunc ad causam pertinent. Quamquam & ille si adhuc esset in corpore, hoc acciperet gratiùs quod videret pacatiùs terminatum. Domine frater, Apiarius Presbyter, de cujus ordinatione & excommunicatione fuerat exortum non solùm Siccensis, verùm etiam totius Africanæ Ecclesiæ non leve scandalum, de omnibus erratis suis veniam petens communioni est restitutus. Prior autem Episcopus noster Siccensis Urbanus quod in eo corrigendum visum est sine ulla dubitatione correxit, quia verò paci & quieti Ecclesiæ non tantùm ad præsens, sed etiam imposterùm prospiciendum fuit, quoniam talia multa præcesserant, ut vel similia vel etiam graviora præcaveri oporteret, placuit nobis ut de Siccensi Ecclesia retento scilicet honore gradus sui Presbyter removeretur Apiarius & accepto Epistolio ubicumque alibi vellet & posset Presbyterii munere fungeretur. Quod eidem ipsi per litteras postulanti sine difficultate concessimus. Non habemus acta Concilii in causa Apiarii, sed ex hac relatione intelligimus. Primò Zozimi Legatos petiisse ut restitueretur Apiarius. Secundò, Africanos obstitisse ac ut verisimile est conquestos esse de Zozimo. Tertiò, Apiarium videntem se non posse restitui nisi errata sua fateretur veniam eorum ab Episcopis Africanis petiisse. Quartò, eum ne sic quidem restitutum Siccensi Ecclesiæ, sed honorem Presbyterii ei servatum permissumque ut ubicumque alibi vellet communicaret. Hæc de Apiario in eâ Synodo gesta.

Verùm hujus occasione inter Zozimum & Africanos actum est de appellationibus Episcoporum & formâ judicandi Clericos. *Nam priusquam Apiarii causa isto termino clauderetur*, inquiunt, *idem inter alia quæ diuturnis disceptationibus versabamur, quia ratio ipsa poscebat ut apud acta Ecclesiastica, & fratribus nostris Faustino Coëpiscopo & Philippo & Asello Compresbyteris quæreremus, ut promerent quidquid eis nobiscum agendum fuisset impositum, nonnulla quidem sine ullo scripto prosecuti sunt verbis; sed cùm id potiùs flagitaremus quod in litteris ferrent, commonitorium postularunt, quod recitatum nobis etiam gestis quæ secum etiam ad vos deferunt est alligatum.* Habemus etiamnum hæc gesta à quibus incipit Codex Canonum Africanæ Ecclesiæ:

in iis Aurelius in primâ sessione Concilii 8. Calendas Junias, primum profitetur servanda esse Decreta Nicæni Concilii, eaque proferri jubet: id ipsum cum placuisset omnibus, Daniel Notarius recitare cæpit, verùm statim Faustinus interlocutus est dicens aliqua esse in mandatis à Sede Apostolica cum Episcopis Afris tractanda de Nicænis Canonibus, simulque commonitorium sibi à Zozimo datum protulit, quod jubente Aurelio Daniel Notarius recitavit. Sic autem conceptum erat: *fratri Faustino & filiis Philippo & Asello Presbyteris Zozimus Episcopus, vobis commissa negotia non latent vos ita ac si nostra, imò quia nostra ibi in vobis præsentia est cuncta peragite, maximè cum & hoc nostrum possitis habere mandatum, & verba Canonum quæ in pleniorem firmitatem huic commonitorio inserimus. Ita enim dixerunt fratres in Nicæno Concilio cum de Episcoporum appellatione decernerent.* Sequitur 7. Canon Sardicensis nomine Nicæni adductus. Quo recitato Alypius interfatus ait jam statuisse Africanos se servaturos Decreta Concilii Nicæni. Verùm se nihil simile in eo invenisse, ideóque petit ab Aurelio ut mittat Legatos ad Constantinopolitanum, Alexandrinum, & Antiochenum Antistites qui Concili Nicæni exemplaria mittant, ut omnis ambiguitas tollatur. Monet etiam petendum à Bonifacio ut idem faceret. Consilium hoc probat Faustinus, hortaturque eos ut ista ad Bonifacium perscribant. Deinde recitatum est alterum caput controversum hujus commonitorii de appellationibus Clericorum inferiorum quod sic habet, *de appellationibus autem Clericorum id est minoris loci, est ipsius Synodi certa responsio, de qua re quid acturi sitis credimus inferendum.* Sequitur Canon Concilii Sardicensis in quo sancitur ut Clericus à suo Episcopo damnatus potestatem habeat finitimos Episcopos interpellandi, ut ab iis ejus causa inter eum & Episcopum judicetur, hoc recitato Augustinus professus est Africanos id servaturos salvâ diligentiori inquisitione Concilii Nicæni. Post hæc Africani jubent Decreta Concilii Nicæni, ut erant allata à Cæciliano actis inseri, necnon ea statuta quæ in Africa prius condita fuerant. *Etiam*, inquit, *Aurelius quæ dudum vestræ sanctitati intimavimus, nunc patimini exemplaria statutorum Nicæni Concilii, sed & quæ hic salubriter a nostris decessoribus secundum ejusdem Concilii formam vel quæ nunc à nobis ordinata sunt recitari & gestis inseri.* Interim tamen pollicentur se firmaturos esse capitula allata à Faustino, si reperirentur in verissimis exemplaribus Concilii Nicæni, aut *ibidem*, inquiunt, *reperta a nobis firmabuntur, aut si non inveniantur, collecta Synodo, de hoc in sequenti tractabimus.*

Porro

Porro antequam ultrà progrediamur, ſolvendus eſt nodus qui multis difficilis videtur, cur Africani Canonem Sardicenſem de Clericorum judiciis ad finitimos Epiſcopos deferendis, videantur nonniſi ad tempus admittere; cum tamen ipſi tum in priori Synodo anni 413. tum in iſtâ ipsâ eandem diſciplinam Canonibus ſuis definiant. At ſi quis rem attentè ponderet, ſtatim intelliget Africanos eâ de causâ Sardicenſem Canonem de Clericorum judiciis rejeciſſe quod videretur permittere Clericis, ut quoſvis finitimos Epiſcopos accerſerent, cum è contrà disertè in Canonibus Africanorum ſit ſtatutum, ut Epiſcopi illi conſenſu Epiſcopi qui ſententiam tulit, eligantur, utque ab iſtis nulla ſit provocatio ad alios finitimos, ſed tantùm ad Primatem aut ad Synodum univerſalem Africæ. Uno verbo, crediderunt Africani Zozimum, ut veriſimile erat, hunc Canonem adducere ut ex eo probaret, Apiarium & alios Presbyteros, præſertim mari vicinos, poſſe ad tranſmarinos Epiſcopos cauſam ſuam deferre. Sed ad narrationem geſtorum Concilii redeamus.

Poſtquam res iſta cum Legatis Romani Pontificis eſt compoſita, ut ad tempus ſervarentur duo Canones ab iſtis probati, interim tamen ut tùm Nicæni Concilii Decreta, ut habebantur in exemplaribus vulgatis in Africâ, tùm etiam priorum Conciliorum ſub Aurelio decreta, necnon ea ipsa quæ in hac Synodo ſancita erant, recitarentur. Cum, inquam, de his conveniſſet, recitata eſt formula Nicæna. Secundò, Canonibus Nicænis adjuncti ſunt triginta tres Canones in hac Synodo conditi. Poſt hæc recitati ſunt Canones Conciliorum in Africâ geſtorum, ab anno 393. ad annum 413. Denique ſtatutum ut ne diutiùs univerſi Epiſcopi, qui ad Concilium congregati erant, tenerentur ab univerſo Concilio, ut Judices terni eligerentur de ſingulis Provinciis, quod ſtatim ſtatutum eſt, & ita concluſum eſt Concilium univerſale.

At Legati à Concilio deputati in unum convenientes 3. Kalend. Junias ejuſdem anni, rursùm nonnullos Canones ediderunt, ac demum Aurelius Epiſcopus Synodum ſic concluſit. *Juxta Statuta totius Synodi congregatæ, & meæ mediocritatis ſententiam placet facere rerum omnium concluſionem univerſi tituli deſignati, & digeſti hujus diei tractatum Eccleſiæ geſta ſuſcipiant: quæ vero adhuc expreſſa non ſunt, die ſequenti per fratres noſtros Fauſtinum Epiſcopum, Philippum & Aſellum Presbyteros venerabili fratri & Coëpiſcopo noſtro Bonifacio reſcribemus, & ſubſcripſerunt.* Sequuntur Legatorum ex omnibus Provinciis

deputatorum nomina, ex quibus patet Codicem hunc Ecclesiæ Africanæ Synodale opus esse, & quidem Synodi totius Africæ.

Extat deinde Epistola Concilii ad Bonifacium, in quâ postquam ea de Apiario scripserunt, quæ suprà retulimus, narrant quid circa commonitorium Zozimi sit gestum & sancitum à Synodo, *in quo*, inquiunt, *commonitorio eis quatuor quædam nobiscum gerenda mandata sunt. Unum de appellationibus Episcoporum ad Romanæ Ecclesiæ Sacerdotem. Alterum, ne ad comitatum Episcopi importune navigent. Tertium, de tractandis Presbyterorum & Diaconorum causis apud finitimos Episcopos, si à suis excommunicati perperàm fuerint. Quartum, de Urbano Episcopo excommunicando, vel Romam vocando, nisi ea quæ videbantur corrigenda corrigeret. Quorum omnium de primo & tertio ut Romam liceat provocare, & ut Clericorum causæ apud suarum Provinciarum Episcopos finiantur, jam priore anno etiam litteris nostris ad eundem venerabilis memoriæ Zozimum Episcopum datis, insinuare curavimus, ut ea servare sine ullâ ejus injuria paulisper sineremus, usque ad inquisitionem statutorum Concilii Nicæni. Et nunc de tuâ poscimus sanctitate, ut quemadmodum ea apud Nicæam à Patribus constituta sunt, sic ea nobis facias custodiri, & ibi apud vos ista quæ in commonitorio attulerunt, facias exerceri.* Deinde relatis Sardicensis Concilii Canonibus duobus de Episcoporum & Clericorum judiciis, hæc addunt: *Hæc utique usque ad adventum verissimorum exemplarium Nicæni Concilii inserta gestis sunt, quæ si ibi, quemadmodum ipso quod apud nos fratres ex Apostolica Sede directi commonitorio allegaverunt, continerentur, eoque ordine, vel apud vos in Italia custodirentur, nullo modo nos talia qualia commemorare jam nolumus, vel tolerare cogeremur; sed credimus, adjuvante misericordiâ Domini Dei nostri quod tua sanctitate Romanæ Ecclesiæ præsidente, non sumus jam istum typhum passuri: & servabuntur erga nos quæ nobis etiam non disserentibus custodiri debeant. Cum fraterna charitate quæ secundum sapientiam atque justitiam quam tibi donavit Altissimus, etiam ipse perspicis esse servanda, si forte aliter se habent Canones Concilii Nicæni.* Aiunt deinde se id non invenisse in exemplaribus suis, & in Græciam misisse, ut Canones Nicæni sibi afferentur, monentque Pontificem ut idem faciat, profitentes se interim servaturos ea quæ de appellationibus Episcoporum & Clericorum judiciis apud finitimos Episcopos in commonitorio habebantur.

Verùm haud diu expectarunt illi; nam sub finem ejusdem anni formulam fidei & Canones Nicænos viginti ab Alexandrino Cyrillo & Constantinopolitano Antistite Attico ad se missos receperunt,

runt, & ſtatim ad Bonifacium direxerunt 6. Kalendas Decembris.

Nihil deinde ſub iſto Pontifice hac in cauſâ geſtum memoriæ proditur. At ſub Cæleſtino res iſta recruduit. Namque Apiarius rursùm accuſatus, Romam iterum confugit, & cum Fauſtino Legato Cœleſtini rediit in Africam, putans ſe ejus autoritate reſtituendum eſſe. At Africani Antiſtites jam certi nihil eſſe in Concilio Nicæno, quod Pontifici Romano favere poſſet, jugum apertè excuſſerunt, & Apiario damnato peremptorio Decreto ſtatuerunt, non eſſe tolerandas Epiſcoporum appellationes ad Romanum Pontificem, nec Clericorum improba refugia probanda eſſe. Epiſtola ſcripta eſt nomine Aurelii Palatini, & aliorum qui univerſali Concilio Carthaginis adfuiſſe dicuntur. His autem verbis concepta eſt. *Optaremus ſi quemadmodum ſanctitas tua de adventu Apiarii lætatos vos fuiſſe, miſſis per Compresbyterum noſtrum Leonem litteris intimavit, ita nos quoque de ejus purgatione hæc ſcripta cum lætitia mitteremus. Eſſet profectò & noſtra & veſtra modo alacritas certior, nec propterea videretur quæ adhuc de audiendo quam de audito præceſſerat. Adveniente certè ad nos ſancto fratre & Coepiſcopo noſtro Fauſtino, Concilium congregavimus, & credidimus ideò cum illo miſſum, quoniam ſicut per ejus operam Presbyterio antea redditus fuerat, ita nunc poſſet de tantis criminibus ſibi a Tabracenis objectis eo laborante purgari, cujus tanta ac tam immania flagitia decurſum noſtri Concilii examen, ut memorati patrocinium potiùs quam judicium ac defenſoris magis operam quam diſceptatoris juſtitiam ſuperarent. Nam primùm quantùm obſtiterit omni congregationi diverſas injurias ingerendo quaſi Eccleſiæ Romanæ aſſerens privilegia, & volens eum a nobis in communionem ſuſcipi, quem tua ſanctitas credens appellaſſe, quod probare non potuit, communioni reddiderat; quod minime licuit, quod geſtorum etiam meliùs lectione cognoſces. Triduano tamen laborioſiſſimo agitato judicio, cum diverſa eidem objecta afflictiſſimi quæreremus, vel moras Coëpiſcopi noſtri Fauſtini, vel tergiverſationes ipſius Apiarii, quibus nefandas turpitudines occulere conabatur. Deus Judex juſtus, fortis & longanimis, magno compendio reſecavit, tetriore quippe ac putidiore obſtinatione compreſſâ, quâ tantum libidinum cœnum impudentia negationis volebat obruere. Deo noſtro ejus conſcientiâ coarctante, & occulta quæ in illius corde tanquam in volutabro criminum jam damnabat, etiam hominibus publicante repente in confeſſionem cunctorum objectorum flagitiorum doloſus negator erupit, incredebilibus opprobriis ultroneus ſe ipſe convicit, atque ipſam quoque noſtram ſpem, qua eum credebamus & optabamus de tam pudendis poſſe purgari, convertit in gemitus. Niſi quoniam iſtam mu-*

tione tua ſanctitatis, ſalva fraterna charitate Africa ulterius minimè patiatur, & aliâ manu *Deus noſter ſanctitatem veſtram ævo longiore pro nobis orantem cuſtodiat, Domine Frater.* Prolixam hanc Epiſtolam hîc deſcribendam duxi, quia in ea nihil eſt quod non faciat in propoſitum.

Primùm, ex eâ conſtat Apiarium confugiſſe ad Cæleſtinum, & ab eo communioni reſtitutum cum Fauſtino in Africam rediiſſe.

Secundùm, Fauſtinum in Concilio Africanorum defenſionem Apiarii ſuſcepiſſe, & allegaſſe privilegia Eccleſiæ Romanæ, ut quia reſtitutus fuerat communioni à Cœleſtino, etiam in Africâ reſtitueretur.

Tertiùm, Africanos hæc privilegia non admiſiſſe, ſed è contrà pro injuriis duxiſſe, & Appiarium invito licet Fauſtino convictum damnaſſe.

Quartùm, eos in hoc Concilio apertè mentem ſuam declaraſſe Pontifici, circa capitula allata Nicæni nomine Concilii, quorum unum erat de appellationibus Epiſcopoum, alterum de confugiis Clericorum, & denuntiaſſe Pontifici ne utrumque deinceps fieri pateretur.

Quintùm, id ab iis probatum, primò, ex Concilio Nicæno, deinde ex juſtitiâ & æquitate, quia debet illic audiri cauſa ubi teſtes & accuſatores eſſe poſſunt. Tertiò, quia credibile eſt Epiſcoporum multorum judicium, in quo adſunt neceſſariæ perſonæ, melius eſſe ac æquius, quàm judicum unius Epiſcopi, qui longè degat ab iis locis ubi ſunt teſtes & accuſatores.

Sextùm, non modò Africani pati ſe non poſſe affirmant appellationes Epiſcoporum, ſed ne quidem aiunt ſe paſſuros eſſe, ut Legati mittantur à Pontifice, quoniam illud privilegium nullo Canone ipſi indultum eſt, cum conſtet citatos à Zozimo Canones, non eſſe Nicæni Concilii, ut ferebantur.

Septimùm, rogant Pontificem ne fumoſum ſæculi typhum in Eccleſiam inducat, ne executores Clericos mittat, ne Fauſtinum Legatum in Africâ relinquat, denuntiantes ſe iſta minimè toleraturos. Hac reſponſione acceptâ, Cœleſtinus videns Afros Epiſcopos jus ſuum tam conſtanter tueri, à propoſito deterritus eſt. Nec enim amplius eſt conatus Apiarium reſtituere, nec Legatos in Africam miſit, nec appellationes Epiſcoporum ſuſcepit, nec Clericos Afros ad ſe confugientes, reſtitui curavit, nec tamen propterea ab illorum communione diſceſſit, ſed ſe ab iis victum eſſe haud ægrè paſſus eſt. Somniant enim qui dicunt aliquod propterea ſchiſma inter Africanam & Romanam Eccleſiam exortum fuiſſe.

Ex his quæ huc usque diximus luculenter constat, de appellationibus Episcoporum quæstionem fuisse inter Afros, necnon inter Zozimum, Bonifacium & Cœlestinum; nam quamvis huic quæstioni occasionem dederit Apiarii Presbyteri tantum confugium, seu appellatio, attamen propriè disputatum tantùm est de appellationibus Episcoporum: nam septimus Canon Sardicensis Episcopis tantùm loquitur. Quapropter si de Clericorum appellationibus lis tantùm fuisset, incassùm Africani tanto labore Canonem istum conquisivissent. Deinde Zozimus non vindicabat sibi appellationes Presbyterorum; nec ad id probandum Canonem Sardicensem septimum allegabat, sed tantùm contendebat potuisse Apiarium ad se confugere, & causam suam apud se agere, quia Canone altero Sardicensi permissum erat Clericis vexatis ab Episcopo ad finitimos causam agere. Imò hoc unum continet capitulum secundum de Clericis. Agebatur ergo de appellationibus Episcoporum ad Romanum Episcopum, & de Clericorum inferiorum confugiis ad finitimos. Ac proinde ruit prima nonnullorum responsio de appellationibus Clericorum hic tantùm agi, cùm certum sit propriè non agi de illorum, sed de Episcoporum appellationibus.

Secunda responsio est eorum qui dicunt ab Africanis non esse rejectas appellationes Episcorum ad Romanum Pontificem, sed modum appellandi. Hæc etiam ex dictis facilè disjicitur; constat enim eos omnem omninò appellationem indignè tulisse, nec solùm pati noluisse ut Romæ judicium ferret, sed etiam ut Legatos in Africam mitteret ad judicandum. Uno verbo non aliud jus petebat Pontifex Romanus, quam id quod sibi Canone septimo Sardicensi indultum est; sed illud est valdè exiguum. Ergo Africani Episcopi de isto jure contendentes cum Romano Pontifice, omne omninò jus retractandarum causarum quæ ad Episcopos spectant, Pontifici denegarunt; qui enim id quod minus est non concesserunt, multo magis illud quod majus est denegassent?

Adversus hæc à multis opponitur Epistola sancti Augustini ad Cœlestinum Romanum Pontificem, quæ olim 261. nunc 209. in eâ sanctus Augustinus ad Cœlestinum nuper erectum scribit de quodam Antonio, quem in oppido territorii Hipponensis, cui nomen Fussala, curarat ordinandum; sed cum is postea rapinarum dominationis ac injustæ oppressionis convictus foret, non est tamen omni honore Episcopatus spoliatus, sed tantum administratione Ecclesiæ suæ, cujus curam sicut prius gessit Hipponensis Episcopus Augustinus.

nus. Ast Antonius judicium istud ægrè ferens, ad Bonifacium confugit, & ab eo litteras obtinuit, quibus ille jubebat eum in integrum restitui, *si ordinem rerum fideliter exposuisset*. Mortuo Bonifacio, Cælestinus prædecessoris sui judicium probans, executoribus Clericis quos tum habebat mandaturus erat proculdubio, ut per vim, si aliter fieri non possit, Bonifacii sententiam executioni mandarent; quod præcavens Augustinus ad Cælestinum hanc Epistolam scribit, in quâ tum Antonii causam exponit, tum Cælestinum dehortatur à proposito.

Respondeo primò, hanc Epistolam ab eruditis non paucis Augustino abjudicari; habetur enim tantùm in unico codice ducentorum circiter annorum, & quidem Vaticano ac proinde non parum suspecto. In cæteris autem omnibus omittitur, ut observarunt ii qui nuper Epistolas Augustini mirâ diligentiâ in lucem ediderunt, & ad innumerorum penè manuscriptorum fidem recensuerunt.

Deinde qui in S. Augustini stilo versatissimi sunt, non parùm putant hic esse discriminis ab Augustiniano. Certè hæc Epistola videtur elegantior, & Rhetoricis figuris ornatior quàm solent esse Augustinianæ, præterquam quod illa nec tot nec tam crebris scatet verborum allusionibus.

Respondeo secundò, nihil ex hac Fussalensis Episcopi causâ, adversus ea quæ diximus de Africanorum mente colligi. Quamvis enim Antonius Fussalensis Episcopus per subreptionem à Bonifacio litteras obtinuisset, ut restitueretur si ordinem rerum fideliter indicasset. Africani tamen Episcopi Pontificis Decreto non obtemperarunt, atque inter alios Augustinus ipse à quo fuerat Fussalensis mulctatus, parere renuit, & hanc Epistolam statim post mortem Bonifacii ad Cælestinum misit, in quâ obtestatur eum per Christi sanguinem, per Apostoli Petri memoriam, qui Christianorum præpositos populorum monuit, ne violenter dominentur in fratres, ut Sedis Apostolicæ sententiam per vim executioni mandari non sinat; unde constat Augustinum non existimasse Romano Pontifici jus esse restituendi Episcopi in provinciâ suâ dejecti, alioquin ipse paruisset ejus Decreto, nec timuisset ne per vim ad id cogeretur.

Licet autem Cælestinus jus istud sibi tribueret, à proposito tamen, ut credibile est, destitit, nec Antonium Fussalensem restituere invitis Africanis tentavit. Constat certè ex Epistolâ 224. Augustini, Antonium Fussalensem non fuisse restitutum, sed Augustinum hujus Ecclesiæ curam gessisse. Cæterùm nec Fussalensis illius Episcopi,

nec aliorum tunc temporis confugia in exemplum appellationum trahi possunt: hæc enim per id temporis gesta sunt, ut rectè in notis ad hanc Epistolam observatur, quo nonnulli Africani ad exemplum Apiarii Romam appellare cœperant sub Pontificatu Bonifacii, & initio Cælestini, quo tempore nondum Nicæni Canones in Africam à Legatis in Orientem missis delati fuerant, statuerantque illi tum in Epist. ad Bonifacium tom. 2. Conc. col. 1141. tum in Canone 4. Concilii Carthaginensis 6. se Sardicenses Canones, qui nomine Nicænorum obtrudebantur, tantisper servaturos, donec comperissent utrum revera essent Concilii Nicæni, necne; unde non mirum si sanctus Augustinus in hac Epistolâ Antonii Fussalensis confugium non omninò improbare videatur: cum ipse in Concilio Carthaginensi 6. ibidem col. 1562. nomine Numidarum, quorum Legatus erat, professus esset se memoratos Canones servaturum, *salvâ inquisitione Concilii Nicæni.* Verùm postquam Nicæni Canones in Africam allati, compertumque nihil in eis ejusmodi reperiri, omnes omninò appellationes irritas habuerunt Africani, nec deinceps illas fieri passi sunt.

Nec opponas sanctum Augustinum in hac Epistolâ agnoscere antiquissima esse appellationum ad Romanum Pontificem exempla, cum ait: *Existunt exempla, ipsâ Sede Apostolicâ judicante,* * *vel aliorum judicia firmante, quosdam pro culpis quibusdam nec Episcopali spoliatos honore, nec relictos omnimodis impunitos, quæ ut a nostris temporibus remotissima non requiram, recentia memorabo. Clamet Priscus Provinciæ Cæsareensis, & clamet alius ejusdem Provinciæ Victor; & clamet tertius ejusdem Provinciæ Laurentius, &c.* Unde colligi potest non modò tres istos post appellationem fuisse dejectos; sed & plura alia antiqua hujus rei exempla reperiri quæ non improbaret Augustinus. Verùm si hæc verba ita intelligenda forent, Epistolam hanc spuriam esse, vel saltem hæc adjecta esse haud dubium foret; satis enim constat Zozimi & Bonifacii petitionem omninò novam visam esse, & antehac inauditam tum ipsi Augustino, tum cæteris Africanis Episcopis. Sed erga illam non ita fuissent affecti, si antiqua & à suis temporibus remotissima appellationum exempla novissent.

At si quis Augustini verba mentemque penitiùs scrutetur, intelliget hæc ab Augustino oratorio more, & ad captandam Cœlestini gratiam esse dicta. Unde antiqua illa exempla minimè commemorat: sed tantùm recentia quæ nihil nobis obsunt, cum, ut diximus, contige-

* Hoc intellige de Episcopis, Metropoli, seu Diœcesi Romani Pontificis subjectis, nixus autoritate Disciplinæ Ecclesiasticæ, quæ primis vigebat Ecclesiæ sæculis; nec contrarium probare potest Christianus Lupus, cui tamen hoc probandum incumbit.

contigerint eo tempore quod interfluxit ab appellatione Apiarii ad reditum Africanorum Legatorum ex Oriente. Deinde verò non dicit Augustinus olim appellatum esse ad Sedem Apostolicam, sed tantùm innumera esse exempla, quibus probetur Sedem Apostolicam *noxios Episcopos aliquando puniisse, non tamen omni honore Episcopali spoliasse, vel*, inquit, *ipsâ judicante, vel aliorum judicata firmante*; judicante quidem Episcopos suæ Metropoli subjectos, aliorum judicata firmante per consensum & approbationem, & damnatos ad se confugientes rejiciente. Nam ut observavimus, conqueritur hac Epistolâ Augustinus, quod Romanus Episcopus Antonium Fussalensem benignè audivisset: quare hæc exempla tantùm abest ut nobis noceant, quin imò probant Africanos Episcopos non modò Presbyterorum inferiorumque Clericorum, sed & Episcoporum appellationes indignè tulisse. Denique non dicit Augustinus Priscum, Victorem & Laurentium Romam appellasse, sed tantùm punitos & mulctatos fuisse, licet Episcopatu non spoliarentur. Hoc quippe in loco refellit hanc Antonii propositionem: *Aut*, inquiebat, *in mea cathedrâ sedere debui, aut Episcopus esse non debui.* Ut id refellat Augustinus: *existunt*, inquit, *exempla Sede Apostolica judicante, aut aliorum judicia firmante, quosdam pro culpis quibusdam nec Episcopatu spoliatos, nec relictos omnimodis impunitos; quæ ut à nostris temporibus remotissima non requiram, recentia memorabo. Clamet Priscus Provinciæ Cæsareensis Episcopus, aut adprimatum locus sicut cæteris mihi patere debuit, aut Episcopatus remanere non debuit: clamet alius ejusdem Provinciæ Victor Episcopus, cui relicto in eadem pœnâ in qua & Priscus fuit, nusquam nisi in Diœcesi ejus ab alio communicatur Episcopo; clamet aut ubique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui. Clamet tertius ejusdem Provinciæ Laurentius Episcopus, & prorsus hujus vocibus clamet: aut in Cathedrâ cui ordinatus sum sedere debui, aut Episcopus esse non debui.* Næ cæcus sit, qui non videat hæc exempla non esse Episcoporum appellantium ad Romanam Sedem, aut Romæ judicatorum, sed Episcoporum ab ipsis Afris ex parte tantùm mulctatorum, nec omninò gradu dejectorum.

Sed de his satis; nunc pauca dicamus adversus Christiani Lupi circa hæc commentationes. Longam is dissertationem instituit *de Africanæ Ecclesiæ Romanis appellationibus* (dicere bebuerat de appellationibus Episcoporum Africanæ Ecclesiæ ad Romanum Pontificem) hæc quamvis grandis & verbosa, vix tamen quidquam habet ad propositum: priora undecim ejus capita aliò pertinent omninò, caput

16. in quo enumerat errores, ut ipse putat circa appellationes Afrorum ad Sedem Apostolicam, nullum meretur examen: igitur à decimo-septimo ordiemur.

Primum exemplum appellationum ab Afris Episcopis ad Romanum Pontificem refertur ab eo, privati Lambesitani quem contendit à Numidiæ Synodo ad Primatem Carthaginensem, ac deinde ad Fabianum Romanum provocasse. De isto Privato bis mentio fit apud Cyprianum, semel Epistolâ 29. in quâ Clerici Romanæ Ecclesiæ: hæc de illo aiunt. *Quod autem pertinet ad Privatum Lambesitanum pro tuo more fecisti, qui rem nobis sollicitam nuntiare voluisti; omnes enim nos decet, pro corpore totius Ecclesiæ, cujus per varias quasque provincias membra digesta sunt, excusare, sed nos etiam ante litteras tuas fraus callidi hominis latere non potuit. Nam cùm antehac quidam ex ipsius cohorte venisset vexillarius Privati futurus & fraudulenter litteras à nobis elicere curaret, nec quis esset latuit, nec litteras quas volebat accepit.* Et iterùm Epist. 54. ipse Cyprianus sic de Privato loquitur, *ut per Felicianum significavi tibi frater venisse Carthaginem Privatum veterem Hæreticum in Lambesitanâ Coloniâ ante multos ferè annos ob multa & graviora delicta nonaginta Episcorum sententiâ condemnatum. Antecessorum etiam nostrorum quod & vestram conscientiam non latet, Fabiani & Donati litteris severissimè notatum, qui cum causam suam, in Concilio quod habuimus Idibus quæ proximè fuerunt, agere velle se diceret, nec admissus esset, Fortunatum istum ipsi Pseudoepiscopum dignum collegio suo fecit.*

Nemini, ut puto, ante Lupum in mentem venerat ex his aliquid in in appellationum ad Romanum Pontificem gratiam inferre: primus ille suspicatus est Privatum appellasse ad Donatum; ac deinde à Donato ad Fabianum Romanum. Sed istud merum est commentum, nec enim dicit Cyprianus ipsum ad istos appellasse; sed ab istis per litteras fuisse notatum cumque posteà confugisse ad Clerum Romanæ Ecclesiæ, ac deindè ad Synodum Africanorum utrobique fuisse rejectum, & ne quidem auditum. Quomodo hæc in exemplum appellationum trahi possint, ego prorsus ignoro.

Adducit secundo loco idem Christianus Lupus Novati exemplum qui ejectus Africâ Romam confugit & illic Pseudoepiscopi Novatiani ordinationem perfecit. Hæc multis exponit Lupus, at quid ad propositum pertineant, assequi nequeo. Conatur deinceps idem scriptor respondere ad ista Cypriani verba, *cum statutum sit omnibus nobis & æquum pariter ac justum illic causam age-*

16

re ubi accusator & testes, &c. Sed quàm miserè, quàm pueriliter hæc eludit! *Cyprianus*, inquit, *purgat aliquod singulare suæ gentis edictum.* Imò Cyprianus ut Fælicissimi appellationem irritam esse probet, legem generalem, nec Africanis tantùm, sed omnibus Episcopis servandam proponit; causas in Provincia debere terminari. At inquit, Lupus *non asserit id esse necessarium, sed æquum ac justum.* At inquam ego annon istud nugari est? quasi verò non sit necessarium servare id quod justum & æquum ac ab omnibus statutum. Mitto alia Lupi hanc in rem dicta quæ seriis omnibus risum commovebunt. Nemo enim, ut puto, hæc verba *omnibus nobis*, & ista, *oportet utique eos quibus præsumus*, de solis Africanis intelligi bebere arbitrabitur, si modò Cypriani verba legerit, de omnibus enim ille Pastoribus loquitur, *cum*, inquit, *singulis Pastoribus portio gregis sit ascripta, quam regat & gubernet unusquisque rationem actus sui Domino redditurus.* Non attingam ea quæ Christianus Lupus addit cap. 18. sunt enim jam abundè refutata & Paralogismis ubique scatent.

Tertium exemplum ab eodem adductum, cap. 19. est Cæciliani Carthaginensis, in cujus causa mirè nugatur, nobis singulas ejus nugas persequi non libet, nonnullas tantùm exsufflabimus.

Primò, supponit Cæciliani ordinationem confirmatam à Romano Episcopo, & è contra Donati ordinationem in irritum missam; sed hoc falsum est. Nullum enim super eà re decretum à Romano Pontifice est emissum ante Synodum Romæ habitam.

Secundò, supponit Constantinum à Donatistis rogatum ut judices daret rem judicandam reliquisse Melchiadi, ob jus quod ille habebat retractandorum judiciorum: atqui, ut probavimus suprà, Melchiades non secus ac cæteri datus est à Constantino judex; nec hanc sibi potestatem vindicavit, ut testis est Augustinus & nos anteà fusè probavimus.

Tertiò, opponit nobis sententiam Romani judicii, quam dicit solius Melchiadis nomine latam fuisse. Unde concludit jus illi soli fuisse retractandi judicii.

Respondeo ex Optato omnes Episcopos in judicio Romano sententiam tulisse & omnium sententiis absolutum fuisse Cæcilianum, judicium autem clausum fuisse Melchiadis sententiâ, qui post alios eam dixit: *Cæcilianus*, inquit, *omnium supra memoratorum sententiis innocens pronuntiatus est, etiam Melchiadis sententiâ quâ judicium clausum est.* Non ergo solus judicavit, sed cum cæteris sententiam

 dixit

dixit ultimo loco, ut Præsides solent. Porrò ejus sententia non aliter concepta est, quàm cæteræ. *Cum constiterit*, inquit, *Cæcilianum ab iis, qui cum Donato venerant, juxta professionem suam, non accusari; nec à Donato convictum esse in aliqua parte constiterit Suæ communioni Ecclesiasticæ integro statu retinendum merito esse censeo.* Privatam hîc sententiam aperit Miltiades quæ juncta cum cæteris authoritatem habebat sola sine cæteris non habuisset, tum enim mos erat in Conciliis singulorum sententias exscribi non generalem emittere & Episcoporum concordantes in se invicem sententiæ locum habebant generalis judicii. Unde subdit Optatus, *sufficit ergo & Donatum, tot sententiis esse percussum, & Cæcilianum tanto judicio purgatum.* Judicium scilicet in istorum omnium sententiis non in solius Miltiadis sententiâ continebatur, in judicio quippe sententiæ sunt plurium & tamen unum judicium, cum omnes sententiæ conveniunt.

Quartò, opponit idem Lupus dictum Augustini Concione secundâ super Psalmum 36. ubi comparans causam Primiani contra Maximianistas causæ Cæciliani contra Donatistas, hæc ait; *Si innocentem te* (Primianum) *reddidit Sedes Bagaitana, quantò potiùs illum* (Cæcilianum) *Sedes Apostolica*?

Respondeo Augustinum hic antitheses sectari, & idcircò Sedem Apostolicam opponere Bagaïtanæ. At quid inde ad propositum Lupi effici possit, ego prorsus nescio. Inde etenim non magis concludi potest Cæcilianum à Miltiade solo fuisse absolutum quam Primianum à Bagaïtano Episcopo, sed iste non Bagaïtani tantùm, sed plurium Episcoporum Donatistarum sententiis est absolutus? ergo ille quoque non solius Miltiadis, sed & aliorum sententiis est absolutus. Dinde quid ex istis verbis aliud inferre potest Lupus nisi Cæcilianum absolutum fuisse Romæ à Miltiade. At nemo id negat, verum de his controvertitur, utrùm ille solus judicaverit & solius ejus autoritate judicium sit latum. Deinde num causam istam judicaverit ob potestatem aliquam sibi peculiarem retractandi judicii; an verò ob delegationem imperatoriam, neutrum autem probant adducta sancti Augustini verba.

Post hæc capite vigesimo Epistolam Augustini 162. in medium producit Lupus, ubi ait Augustinus Secundum Tigisitanum perperam fecisse judicando Cæcilianum non adhibito transmarinorum Episcoporum judicio, non repetemus ea quæ de scopo Augustini hac in Epistola semel atque iterum diximus. Hoc unum in præsentiarum

monemus

monemus nihil, aut fermè nihil in eâ reperiri eorum quæ inde deducit Lupus. Sic exempli gratiâ nusquam docet Augustinus Cæcilianum utpote Primatem exemptum à judicio totius Africæ; sed tantùm ait conveniens fuisse ut dissidentibus Africanis Cæcilianus à Secundo non damnaretur absens, cum præsertim communionem haberet cum Ecclesiis transmarinis, sed æquius fuisse ut Episcopis transmarinis judicium mitteretur; non ob majorem illorum autoritatem, sed quia neutri parti studebant. *Sed cur*, inquit Lupus, *Augustinus observat Cæcilianum magnæ Sedis Antistitem fuisse, quæ autoritatem haberet.* Respondeo Augustini esse scopum, ut jam observavi, ostendere Secundum Tigisitanum imprudenter omninò Cæcilianum damnasse, quia ejus damnatio plus allatura erat mali, quam boni; cum ille esset ejus sedis Episcopus, quæ autoritatem haberet, quæque transmarinis esset vicina Ecclesiis: & ideò posset faciliùs sese tueri illarum ac præsertim Romanæ auxilio & communione. Nam si mediocris cujusdam & ignobilis fuisset civitatis Episcopus, nihil periculi erat, ne communicatorias litteras haberet à transmarinis quæ solebant ad Primates & præcipuos Episcopos præsertim dirigi, at quia *Carthago*, verba sunt Augustini, cujus Cæcilianus erat Episcopus, *erat vicina transmarinis regionibus, & famâ celeberrimâ nobilis, non mediocris utique authoritatis habebat Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romanæ Ecclesiæ in qua semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus & cæteris terris per communicatorias litteras esse conjunctum.* Autoritas igitur Ecclesiæ Carthaginensis ex mente Augustini, non in eo sita est quod ejus Episcopus non possit judicari ab Episcopis Africæ; sed quod iniquè & ab inimicis judicatus absens poterat se defendere communione transmarinarum omnium Ecclesiarum, quod facere non posset exiguæ aut longè semotæ civitatis Episcopus. Ex his concludit Augustinus Secundum, si pacis studiosus fuisset debuisse vel Cœcilianum Deo dimittere; vel transmarinis judicium ejus comittere pro bono pacis non ex stricto jure. Hæc est mens Augustini ut quivis fatebitur, qui Epistolam istam legerit. Quo semel observato cuncta Lupi commenta statim explodentur. Unum tamen intactum præterire non possum præ cæteris insigne quod unusquisque, sat scio, stupebit. Per Ecclesias scilicet transmarinas asserit Lupus ab Augustino, cæterisque Africanis manifestè solam Romanam intelligi quod omninò absurdum est. Eadem quippè in Epistolâ sanctus Augustinus sic loquitur. *Millia quippe collegarum transmarina restabant*,

bant, ubi apparebat eos judicari posse qui Afros vel Numidas collegas videbantur habere suspectos; ex quibus manifestè patet transmarinarum Ecclesiarum & regionum nomine non solam Romanam Ecclesiam aut civitatem; sed omnes omninò qui trans mare sunt Africæ respectu ac præcipuè Italos, Gallos & Hispanos significari. At inquit Lupus, *Augustinus per transmarinas Ecclesias apud quas & Cæcilianus & Donatistæ debuerunt suam causam primitùs agere, intellegit illam apud quam postmodum causa ista acta fuit quæ manifestè fuit Romana.*

Respondeo hallucinari eum duplici ratione. Primò, quia non solùm Augustinus de his tantùm Ecclesiis hîc non loquitur, apud quas posteà acta est causa Cæciliani. Sed generatim de iis omnibus apud quas agi poterat, *millia quippe*, inquit Collegarum, *transmarina restabant, &c.* atqui non apud mille sed apud paucos acta est causa Cæciliani. Secundò, in eo turpiter Lupum errare quod existimet causam Cæciliani actam fuisse tantum apud Romanam Ecclesiam; acta enim fuit apud judices transmarinos datos à Constantino, quorum tres erant è Galliâ.

Affert deinde Lupus quosdam Canones Ecclesiæ Africanæ, ubi transmarinæ Ecclesiæ nomine videtur intelligi Romana. Verùm ibi primò *transmarina Ecclesia*, in singulari ponitur, non in plurali *Ecclesiæ transmarinæ*. Deinde haud dubium quin istis in Canonibus *transmarina Ecclesia consulatur ad transmarina non provocetur*, per transmarinas Ecclesias intelligantur Ecclesiæ omnes trans mare sitæ, quarum sententiæ præcipuè in negotiis gravioribus consulebantur ab Afris; & similiter per trasmarina judicia omnia omninò judicia extra Africam. Hoc evidenter patet ex ipso Canone quem Lupus ad istorum explicationem adducit. *Litteræ mittantur ad fratres & Coëpiscopos nostros & maximè ad Sedem Apostolicam.* Licet ergo Romana Ecclesia sit prima inter transmarinas, non sola tamen est transmarina, & id dicere insanire est.

Sed nonnullis fortasse videbitur argutiùs id quod idem Lupus in fine hujus capitis reponit ad hæc Augustini verba: *Ecce putemus illos Episcopos qui Romæ judicarunt non fuisse bonos judices, restabat adhuc plenarium Ecclesiæ Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari*, unde concludit Anonymus Augustinum non existimasse Miltiadis solius sententiam supremam fuisse. Quid ad hæc Lupus? Respondeo, inquit, Anonymum ab ipsis Augustini verbis penitùs everti. Etenim ajunt, *Cum ipsis judicibus. Proinde*, inquit, *istiusmo-*

di

di provocatio Pontificem non demutat in reum, aut accusatorem, sed permittit judicem & non talem qualem, sed supremum ac plenum futuri Concilii Præsidem.

Respondeo hîc multa falsò adduci, primò falsum est hæc verba cum ipsis judicibus, idem esse ac judicibus in judicio secundò sedentibus quippe agere cum judicibus, hîc est adversus ipsos judices. Unde addit Augustinus ut si malè judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur. Secundò dato quod judices priores sedere debuissent in secundo judicio, quis inde probare possit eos summos esse judices, quin potiùs quis inde non probet illorum judicium in majori Synodo posse examinari? Tertiò ne per umbram quidem significat Augustinus, Miltiadem esse debuisse in posteriori judicio supremum ac plenum Concilii judicem. Quartò etiam si in eo Præses futurus fuisset, an sequitur eum solum esse judicem, solam supremam autoritatem habere, cæteros ab eo veluti assessores & consiliarios abhiberi, omnem verò in eo autoritatem esse. Quintò falsum est Sylvestrum fuisse invitatum ut præsideret Concilio Arelatensi, nec enim ei per Legatos præfuit, sed Marinus qui initio Epistolæ Concilii cæteris omnibus præponitur.

Immeritò ergo Christianus Lupus in Anonymum quem Facultatatis Parisiensis Doctorem esse non nesciebat, quemque vel hoc solo nomine revereri debuisset, tot tamque atrocia maledicta congerit; nec ferre quis animo æquo potest de illo hîc à Christiano Lupo dici quæ de traditore Judâ Christus olim dixit: *bonum erat ei si natus non fuisset homo ille.* Quasi verò idem sit crimen falsò allegata Romani Pontificis jura refellere, ac Christum ipsum Dominum nostrum per summum nefas tradidisse. An non oportet eos qui talia dicunt & sentiunt immani vertigine laborare?

Capitibus sequentibus demonstrare conatur Lupus ex Epistola Augustini de Antonio Fussalensi appellationum ad Romanum Pontificem usum in causis Episcoporum semper in Africa viguisse. Nos eam nihil ad illius propositum facere jam suprà demonstravimus, nec quicquam ille dicit quod non fuerit à nobis disjectum. Sic verbi gratia supponit primò hanc Epistolam esse genuinam & stilum Augustini omninò sapere. At nos docuimus suprà id esse in controversia positum, & nonnullam stili dissimilitudinem in ea reperiri. Illud præcipuè in illa à genio Augustini alienum notatur, quod in fine Epistolæ abjectè omninò & ignavè loquitur. *Me sanè*, inquit, *quod confitendum est beatitudini vestræ in isto utrorumque periculo tan-*

tus timor & mœror excruciant, ut ab officio cogitem gerendi Episcopatus abscedere & me lamentis errori meo convenientibus dedere. Hæc certè declamantis potius verba sunt quam Augustini seriò agentis.

Quid ad hæc respondet Lupus? Augustinum delicatæ fuisse conscientiæ ac valdè timoratæ, quæ ipsum mordebat eo quod videretur indignum ordinasse. Atqui ut ex hac Epistolà liquet nihil ille peccarat Antonium proponens ordinandum quem indignum esse minimè sciebat, imò quem optimis moribus præditum esse noverat, cùm præsertim nullum alium digniorem tunc haberet. Sed quicquid sit de hujus Epistolæ veritate, quàm ego nolim inter spurias, sed inter dubias numerare; multa alia manifestè supponit falsa Lupus ut ex eà quid concludat.

Secundo enim loco supponit Augustinum distinctionem fecisse inter Clericorum & Episcoporum causas, & idcircò tunc cum Possidio & Alipio ab Aurelii partibus recessisse, quod falsum esse infrà docebimus.

Tertiò, supponit autorem hujus Epistolæ asserere antiqua extare exempla appellationum ad Sedem Apostolicam: atqui non id dicit; sed tantùm antiqua esse exempla Episcoporum non omninò dejectorum, & tamen aliquà pœnà mulctatorum.

Quartò, supponit sedem Apostolicam judicasse Episcopos extra suam Diœcesim, quod probari minimè potest ex hac Epistolà.

Quintò, supponit illud pactum quo se per tempus obstrinxerant Africani ad observationem Sardicensium Canonum, donec comperissent utrùm essent Nicæni Concilii, supponit, inquam, illud ad solos Clericos non ad Episcopos pertinuisse quod falsum est cum hos potius quam illos respiciat, quippe qui soli comprehendantur Sardicensis Canonis statutis, quæ sibi ad tempus observanda proposuerant Africani.

Sextò, supponit hanc Epistolam non esse scriptam anno 423. sub initia Cælestini: verum ejus ad id probandum conjectura omninò futilis. *Tria*, inquit, *intercesserunt inter electionem Cælestini & hanc Augustini Epistolam; relatio Primatis ad Cælestinum, mors Primatis Fussalensis, populi ad Augustinum querimonia, ac demum Epistola Augustini, quæ omnia videntur non potuisse contingere intra eundem annum.* Respondeo nihil obstare quominus hæc omnia eodem anno sint peracta. Deinde constat equidem ex Augustino eum senem Primatem qui Antonium ordinarat fuisse mortuum, antequam hanc

hanc Epistolam scriberet Augustinus. At hunc sub Cælestini Pontificatu mortuum post factam ad eum relationem de damnatione ejusdem Antonii ex Augustini Epistolâ colligi non potest. Imò is qui de damnatione Antonii scripsit ad Cælestinum, videtur fuisse illius successor. Prior erat Sylvanus Zummensis, posterior Valentinianus Baïanensis, porrò Epistolam esse scriptam sub initia Cœlestini constat. Primò, ex hac gratulatione Augustini, quâ Epistola incipit: *primùm gratulationem reddo meritis tuis, quod te in illa sede Dominus Deus noster sine ulla, sicut audivimus, plebis suæ discissione constituit.* Quæ omnia designant Cælestinum recens evectum; haud enim verisimile est Augustinum ita Cœlestinum allocuturum fuisse, si diu post ejus ordinationem ad eum scripsisset, quamvis prima foret hujus ad illum Epistola. Nam gratulationes ejusmodi non solent fieri nisi paulò post ordinationem. Nam post aliquod tempus gratulari oportet Episcopis, non solum de ordinatione, sed etiam magis de administratione Ecclesiarum suarum. Secundò, constat eam esse scriptam antequam Africa divideretur ab Italiâ, per turbas quæ post Honorii mortem anno ferè 426. contigerunt.

Tertiò, apparet eam esse scriptam ab Augustino statim post mortem Bonifacii antequam Cælestinus quicquam adversus Afros egisset. Monet enim eum ne sinat quicquam violenter fieri.

Supponit tertiò Lupus hæc verba: *extant ejus rei exempla Sede Apostolicâ judicante vel aliorum judicata firmante quæ ut a temporibus nostris remotissima non requiram, &c.* pertinere ad appellationes omnium omninò Ecclesiarum, ac præsertim Africanæ. Verùm multis modis labitur. Primò enim de appellationibus intelligi non debent, sed de judiciis in quibus ex parte tantùm mulctantur Episcopi. Secundò, hæc, *Sede Apostolicâ judicante*, aliter non possunt intelligi, quàm de Episcopis ejus Metropoli subjectis aut qui se ipsos Romanæ Sedi judicandos præbuerant, consentientibus accusatoribus & judicibus. Tertiò, ista verò *aliorum judicata firmante*, optimè intelligi possunt de consensu & approbatione judiciorum ab aliis Episcopis latorum, non de illorum retractatione. Quartò, addiderat aliquis Augustinum respicere ad Ecclesias suburbicarias, ac fortasse etiam ad Illyricianas, ad quas Patriarchatus Romani limites extendebantur, exclamat ad hæc Lupus prævaricatorum hunc esse & Eusebianæ factionis Michaëlis Cerularii ac Photii errorem transcendere. Verùm ut ostendimus nullus hic error est; sed antiquæ disciplinæ genuina expositio. Denique in ultimo capite, in quo notas ad hanc Au-

gustini Epistolam novissimas à doctis editoribus Augustini operum compositas vellicare frustrà conatur, contendit Antonium Fussalensem non omni administratione suæ Ecclesiæ esse spoliatum; sed tantùm partis alicujus. At contrarium constat ex hac Epistola, nam num. 4. ait Augustinus ipsum in regionis illius cui præerat homines vim & rapinas exercuisse. Deinde num. 5. ait, *Honorem, itaque, integrum servavimus juveni corrigendo, sed corripiendo minuimus potestatem, ne scilicet eis praeesset ulterius, cum quibus sic egerat, ut dolore justo eum sibi praesse omnino ferre non possent.* Ergo honor tantùm Episcopatus ei servatus est & omnis administratio ablata. Unde ipse queritur numero 7. *aut in mea Cathedra sedere debui aut Episcopus esse non debui.* Quid est sedere in Cathedra nisi administrationem Ecclesiæ suæ habere?

Addit Augustinus ista quæ nobis objicit Lupus *quasi nunc sedeas nisi in sua, propter hoc enim loca illa eidem dimissa atque permissa sunt, in quibus & priùs Episcopus erat, ne in alienam Cathedram contra statuta Patrum translatus illicite videatur.* Quorum verborum genuinus est iste sensus, permissum est ei honorem & locum Episcopi servare in Ecclesia sua, quamvis ejus administratione sit privatus; ne si omninò foret Ecclesiâ sua ejectus aliusque in ejus locum substitutus, servato nihilominùs Episcopatus honore, ad Ecclesiam illam ad quam accederet translatus esse videretur. Ex his intelligitur, quam malè hæc verba intelligat Lupus.

Nec meliùs probat administrationem Fussalensis Ecclesiæ ad Augustinum non rediisse ex his hujus Epistolæ verbis: *Fussala dicitur territorio Hipponensi vicinum Castellum. Antea ibi nunquam Episcopus fuit; sed simul cum contigua sibi regione ad Parœciam Hipponensis Ecclesiæ pertinebat. Diserte*, inquit Lupus, *affirmat pertinuisse non pertinere.* Respondeo hæc dicere Augustinum, quia scilicet agebatur an Antonius ejus administratione rectè privatus foret; adde quod hæc administratio ad eum pertinebat * tantùm ad tempus donec viveret Antonius. Ad id quod objecimus ex Epistola Augustini ad Quodvultdeum nunc 224. intelligi Presbyterum Fussalensem quem commendat. Quodvultdeo ad ejus curam pertinuisse. Respondet Christianus Lupus ex sola charitate Christiana pertinuisse. Idque suadet ex his verbis in fine Epistolæ. *Non enim possumus necessitates hominum deserere qui nostri non Coloni, sed quod majus est, fratres sunt in charitate Christi ad curam pertinent nostram.* Hoc

* Non quod propriè Fussalensis Tractus esset Diœceseos illius, sed quia ad tempus ei commissa fuerat ejus cura.

Hoc est tam tuam quam meam, non enim de se tantùm loquitur Augustinus; sed de Quodvultdeo & aliis Episcopis qui Presbyteros fratres suos adjuvare tenentur. At inde colligi minimè potest Presbyterum illum Fussalensem non pertinuisse ad Augustini curam speciali quadam ratione. Imò cùm eum commendet eique deferendas Epistolas tradat, signum est illum Diœceseos Hipponensis fuisse. Ut ut sit ad propositum ista vel nihil, vel parùm faciunt. Ostendendum enim fuisset Christiano Lupo primò, Antonii provocationem ab Afris probatam fuisse. Secundò, judicium Romanæ Sedis executioni mandatum, sed neutrum probat nec unquam probare poterit.

His in antecessum præmissis accedit Christianus Lupus ad celebrem Apiarii causam, de hac fusè disserit septem aut octo capitibus, & tamen in iis etiam accuratè perlectis nihil inveni quod mihi necessariò refutandum esset: fatetur enim id quod contendimus Aurelium & Africanos Præsules in Epistola ad Cælestinum statuisse ne provocatio fieret in causis tum Clericorum tum Episcoporum ad Romanum Pontificem, sed contendit eos malè Nicæni Concilii Canones intellexisse & à vero turpiter aberrasse.

Duas tamen responsiones insinuat quarum altera est contra Zozimum & Africanos primum contentionem fuisse non de ipsis appellationibus Episcoporum; sed tantùm de forma appellationum istarum. Altera est Aurelium quidem in ea fuisse sententiâ cum aliis quamplurimis, sed Augustinum & nonnullos alios Antistites Africanos ab Aurelii sententiâ dissensisse.

Primum falsum esse constat ex ipso Commonitorio Legatorum Zozimi & Afrorum responsis, ut enim monuimus primum caput commonitorii Legatis à Zozimo dati erat de retractandis causis Episcoporum, secundùm formam à Synodo Sardicensi præscriptam; sed si quæ forma tolerabilis est, maximè illa, quæ in ista Synodo est sancita, quæque non concedit potestatem Pontifici retractandi in urbe Roma judicii, sed tantùm judices dandi qui illud retractent. Si quæ autem forma retractandi judicii in causis Episcoporum, Africanis placere debuisset, maximè illa quæ non ità videtur pugnare cum solemni illorum effato causas ibi terminandas esse ubi crimen est admissum, & ubi testes & accusatores reperiuntur. Cum ergo nequidem istam formam probaverint, quis dubitet eos non de forma appellationum; sed de ipsis appellationibus contendisse. Verùm quid ratiociniis opus est, cum ipsimet Africani disertè testentur de ipsis appellationibus Episcoporum quæstionem esse? Legatur Epistola illorum ad Bonifacium, in quâ postquam causam

Apiarii expoſuerunt, narrant quid inter ſe & legatos à Zozimo miſſos ſit geſtum: *Nonnulla quidem*, inquiunt, *ſine ullo ſcripto proſecuti ſunt verbis; ſed cum id potiùs flagitaremus quod in litteris ferrent commonitorium protulerunt, quod recitatum nobis etiam geſtis quæ ſecum ad vos deferent eſt allegatum: in quo eis quatuor quædam nobiſcum gerenda mandata ſunt: unum de appellationibus Epiſcoporum ad Romanæ Eccleſiæ Sacerdotem; alterum ne ad Comitatum Epiſcopi importune navigent. Tertium de tractandis Presbyterorum & Diaconorum cauſis apud finitimos Epiſcopos, ſi à ſuis excommunicati perperam fuerint. Quartum, de Urbano Epiſcopo excommunicando vel etiam Romam vocando, niſi ea quæ videbantur corrigenda corrigeret. Quorum omnium de primo & tertio ut Romam liceat Epiſcopis provocare & ut Clericorum cauſæ apud ſuarum Provinciarum Epiſcopos finiantur jam priore anno etiam litteris noſtris ad eumdem venerabilis memoriæ Zozimum Epiſcopum datis inſinuare curavimus, ut ea ſervare ſine injuria paulìſper ſineremus uſque ad inquiſitionem ſtatutorum Concilii Nicæni*, & deinceps relatis duobus Sardicenſis Concilii Canonibus, quorum alter eſt de retractatione judiciorum Epiſcopalium, alter de retractatione cauſarum quæ ad inferiores Clericos ſpectant apud finitimos Epiſcopos. *Nullomodo*, inquiunt, *nos talia qualia commemorata. Jam nolumus, tolerare cogemur; ſed credimus adjuvante miſericordiâ Dei, quod tuâ ſanctitate Romanæ Eccleſiæ præſidente, non ſumus hunc typhum paſſuri:* Ex hac Epiſtolâ multa diſcimus, primò actum fuiſſe inter Zozimum & Africanos de ipſis appellationibus non de formâ tantùm. Secundo, nullomodo actum eſſe de appellationibus Clericorum inferiorum ad Romanum Pontificem, ſed de retractatione judiciorum in Clericos latorum apud finitimos Epiſcopos. Tertiò, Africanos ſtatuiſſe ſe ad tempus obſervaturos circa utrumque id quod habebatur in Canonibus Sardicenſibus quos pro Nicænis laudabat Zozimus, donec allata eſſent Concilii Nicæni exemplaria è Græcia. Quartò, hæc ipſis viſa eſſe nova & intolerabilia. Quintò, ſtatuiſſe eos ſe minimè toleraturos aut appellationes Epiſcoporum ad Romanum Pontificem aut Clericorum confugia ad finitimos Epiſcopos, niſi in exemplaribus Nicæni Concilii è Græciâ allatis reperiretur utrumque ſancitum. Porrò Concilium in quo iſtud ſancitum eſt, non fuit tantum Aurelii cum paucis Africanis; ſed ei Valentinus Numidiæ Primas cum Auguſtino & aliis numero 217. Epiſcopis interfuit, fuitque plenarium & univerſale totius Africæ. Imò in eo Concilio Auguſtinus interſatus eſt Canones eſſe obſervandos ſal-

salvâ inquisitione Concilii Nicæni, & unus fuit è Legatis qui huic Epistolæ ad Bonifacium subscripserunt. Itaque dubium esse non debet, quin Augustinus & alii omnes Episcopi Africani post reditum Legatorum, cum compertum est Canones istos non esse Nicæni Concilii, idem cum iis senserint qui posteà ex universali Concilio Africano scripserunt ad Cælestinum, nec Episcoporum appellationes tolerandas esse nec Presbyterorum aut inferiorum Clericorum improba confugia esse admittenda. Deinde Augustinus & alii omnes in Canonibus hujus Concilii statuerant de Episcopis, non secùs ac de Clericis observandum esse ne quis provocaret ad transmarina judicia. Porrò dici non potest id eos retractasse, quippe statuerant hæc Decreta firma esse futura nisi constaret aliam disciplinam à Concilio Nicæno sancitam fuisse. Cùm ergo posteà compertum eis fuit nihil in Concilio Nicæno de appellationibus Episcoporum aut confugiis Clericorum statutum fuisse, liberum ipsis non fuit Canonem istum adversus Episcoporum appellationes non confirmare. Denique quis putet Augustinum Aurelii amicissimi, & omnium Episcoporum Africanorum causam, quam anteà egregiè defenderat, nunc deseruisse, cum jamjam victoriam obtinerent. Unum objicit Lupus nomen Augustini initio Epistolæ non comparere, sicut nec Valentini Numidiæ Primatis.

Respondeo inde non sequi eos non probasse hanc Epistolam, sed ad summum non fuisse è numero Legatorum à Concilio universali Africæ deputatorum ad eam scribendam: quod quidem de Augustino videtur esse dicendum. At de Valentino non item, nam secundus qui in Græco Codice & alibi dicitur Palentinus, alius esse non potest à Valentino; hanc emendationem quam ferre non potest Christianus Lupus, nuperus Conciliorum editor adeo veram esse arbitratus est, ut in inscriptione Epistolæ reposuerit Valentini nomen, & ad marginem annotarit Palentinus mendosè.

Addit idem Lupus Augustinum & Valentinum probasse appellationem Antonii Fussalensis, quod falsum esse suprà docuimus.

Deinde observat Aurelium nunquam in albo Sanctorum ascriptum fuisse, Augustinum è contra Romæ semper venerationi fuisse, & ab ipso Cælestino commendatum ut virum *quem nunquam sinistræ suspicionis rumor saltem aspersit. Id*, inquit Lupus, *non solum ob rectam ejus de divinis auxiliis doctrinam, sed etiam ob ejus circa Romanas appellationes judicium dictum est.* At quis non statim rideat suspicionum ejusmodi vanitatem, Aurelius non fuit Sanctorum albo ascriptus.

Quid

Quid inde? Illud ei commune est cum aliis multis Antistitibus; sed demus ei nocuisse suam contentionem cum Romanis, Pontificibus non propterea nocuit Augustino, tum quia non erat omnium Africanorum Princeps, sicut Aurelius, tum quia celebrior erat, quàm ut qui prætermitti posset. Laudatur ab ipso Cælestino & cæteris Romanis Pontificibus ejus doctrina; verùm illi nominatim loquuntur de doctrina ejus circa divina auxilia, non autem de ejus mente circa appellationes Episcoporum, de quibus ille nihil suo nomine scripsit. Inanibus itaque conjecturis conatur Lupus Augustinum à communi Africanorum causa & sententia divellere.

Posthæc usque ad Leonis tempora nullum extat appellationis ex Africa exemplum; sed hujus tempore fertur Lupicinus Episcopus ad judicium Romani Episcopi provocasse: ut testis est ipse Leo in Epistola 37. quæ nunc est prima. Hanc Epistolam contendit Quenellius esse spuriam, vel saltem in eo quod spectat ad negotium Lupicini interpolatam. Ut ut sit, ex ipso Leone constat, Africanos hanc provocationem neglexisse: *Cum*, inquit Leo, *ad nostrum judicium provocasset, immerito eum pendente negotio a communione videbamus esse suspensum.* Adjectum etiam illud est quod huic temerè super ordinatus esse cognoscitur. Quare non est quod glorietur Lupus hoc exemplo, cum ex eo confirmetur, Africanos, etiam Leonis tempore, non probasse appellationes Episcoporum ad Romanum Episcopum, & nullam illarum rationem habuisse.

Quin etiam ipsius Gregorii tempore nondum in Africa satis roborata erat appellandi ad Romanum Pontificem disciplina. Quippe Byzacenus Primas Clementius accusatus apud Episcopos Afros, ab Imperatore Judices petiit. Is Romanum Pontificem nominavit, jussitque ut ille Episcopum ad eum transmitteretur. Verùm is corrupto pecunia Theodoreto, effecit ut id minimè fieret. Gregorius admonitus ab Imperatore, ut quicquid esset canonicum faceret, cum videret *contrarietates hominum*, sunt ipsa ejus verba lib. 7. Indictione 2. Epistolâ 65. *hanc causam inire noluit.* At Episcopi Provinciæ Byzacenæ causam Primatis sui judicandam sibi sumpserunt: cumque ille causaretur se Apostolicæ Sedi subjectum esse, conareturque ad eum causam trahere, Episcopi Afri ab incepto non destiterunt, & causam ejus in Concilio tractarunt. Ipseque Gregorius per litteras eos hortatus est, ut judicium de illo ferrent ex æquitate. Nec ait eos si perperàm judicent, judicii sui rationem apud se reddituros, sed apud omnipotentem Deum. Vide ejus Epistolam 36. lib. 10. Ex quibus constat

constat pristinam disciplinam judicandorum Episcoporum adhuc in Africâ viguisse; nec morem Romani Pontificis fuisse causarum ad se trahendarum. Nam primò Clementius apud Episcopos suæ Provinciæ accusatus, non provocavit ad Pontificem; sed ab Imperatore Judices petiit, qui judicium Episcopo Romano commisit. Secundò, displicuit istud Afris Episcopis, & statim atque illis licuit Clementium Primatem ad causam dicendam vocaverunt. Tertiò cum is allegasset se Romanæ Ecclesiæ esse subjectum, nihilominus tamen ab iis judicatus est. Notanda autem hîc est per transennam regia Gregorii sententia. *Si quæ culpa*, inquit, *in Episcopis invenitur, nescio quis Episcopus ei* (Sedi Apostolicæ) *subjectus non sit, cum vero culpa non exigit, omnes secundum humilitatis rationem æquales sunt.*

Ad eundem Gregorium confugit quidam Petrus, qui fuerat Episcopus in Africa, & ab Africanis Episcopis, ut par est credere, dejectus; hujus causam non satis sibi perspectam definire Gregorius non est ausus; sed ad Columbum Episcopum Numidiæ, aliosque Episcopos scripsit Epist. 30. lib. 5. in qua hortatur eos ut Petro servarent quidquid justum canonicumque foret. *Quatenus*, inquit, *& rectitudinis vigor à vobis in omnibus impleatur, & causa ipsius secundum Dei timorem, & Ecclesiæ videatur regulas judicata.* Hocce appellationis exemplum profert Christianus Lupus ut evidentissimum.

Ego quidem fateor Gregorium existimasse sibi potestatem esse decernendæ retractationis sententiæ in eum latæ: at contendo nullo documento probari Africanos Antistites Gregorii sententiam approbasse, & judicium Petri retractasse. Hoc Lupo probandum fuit; nec enim dubitatur quin Romani Pontifices jus appellationum etiam ex Africa admittendarum sibi vindicarint. Sed quæstio est utrum Afri Episcopi Romano Pontifici hac in re morem gesserint.

Porrò tertium exemplum adductum à Lupo probat eos appellationes ad Romanum Episcopum ægrè tulisse. Paulus Episcopus accusatus à Synodo Numidiæ, & ab ea excommunicatus cum vellet Romam ad Pontificem confugere, à Gennadio Patricio & Afris Episcopis est prohibitus. Effugit tamen, & post biennium Romam pervenit. Statim adversus eum litteras ad Gregorium misit Gennadius, cumque Gregorius in Paulum esset propensus, Cancellarium suum Romam misit cum tribus testibus: at ei in mandatis dedit ne Romæ adversus Paulum accusationem intenderet. Tum Gregorius nolens ferre judicium, Paulum Episcopum cum aliis duobus Episcopis qui Romam venerant, in urbem Regiam ad Imperatorem abire

permisit. Post illorum discessum, Romam pervenerunt Columbi Africani Episcopi litteræ, quibus significavit Gregorio ea quæ acta erant in Paulum, eumque monuit adeò displicere Africanis potestatem illam, quam ille sibi arrogabat appellationum admittendarum, ut secum inimicitias susceperint, propterea quod frequentiùs ab eo litteras acciperet, hujus rei testis est Gregorius. *Quod enim*, inquit, *multorum inimicitias ob hoc quod nostris vos frequentius Epistolis visitamus, pati dicitis, &c.* Inde constat quantùm invisa fuerit Africanis Episcopis, etiam ævo Gregorii potestas illa admittendarum appellationum in causis Episcoporum, quam sibi arrogabant Romani Pontifices.

Affert deinde Christianus Lupus nonnulla exempla Clericorum, qui à suis Episcopis vexati confugerunt ad Gregorium. Verùm hæc nihil istum juvant. Primùm enim, non probat Episcopos Africanos istud approbasse. Deinde, nunquam Gregorius Clericorum ad se confugientium causam judicavit; sed eos ad judicium Synodi Provincialis remisit, nec aliâ ratione eos juvit, quàm Epistolis commendatitiis, quibus Primatem & Episcopos Provinciæ hortatur ut quod æquum est judicent. Falsum autem est id quod supponit Lupus, Gregorium istorum cognitionem ad se delatam delegasse Judicibus in Provinciâ; nec enim Gregorius Judices istos eligit, aut eis potestatem dat judicandarum causarum quæ pertinebant ad Clericos qui ad se confugerant; sed Clericos remittit ad suos Judices proprios & naturales, ut illic judicentur. Legantur Epistolæ à Lupo citatæ lib. 1. Epist. 22. lib. 2. Epist. 33. lib. 10. Epist. 32. & 33. in quibus occurrunt hæc confugientium Clericorum exempla, & nihil invenietur in eis quod aliud probet quàm id quod à nobis est explicatum. Sed hæc de Ecclesiæ Africanæ appellationibus ad Romanum Pontificem dicta sufficiant; nunc de Gallicanæ Ecclesiæ disciplinâ disseramus.

De causis Gallicanorum Episcoporum, à Zozimi Pontificatu usque ad Leonis & Hilarii Arelatensis contentionem.

Zozimus Pontifex dignitatis suæ amplificandæ, per quam studiosus primam causæ Proculi Massiliensis cognitionem ad se tra-

trahere, eumque de Episcopatu dejicere conatus est, instante Patroclo Arelatensi. At factum istud in exemplum appellationum trahi minimè potest, cum primam causæ hujus cognitionem ad se traxerit Pontifex, etiam contra Sardicensis Concilii sanctiones quas apertè violavit.

Deinde nec Proculus, nec Episcopi Gallicani, Pontificis sententiæ paruerunt; sed ille Sedem suam retinuit, & hi causam ejus probaverunt, ut eruditè admodùm probat Quenellius Dissertatione quintâ apologeticâ pro S. Hilario cap. 16.

Primùm enim Proculum ad Romani Pontificis tribunal quo vocabatur, non accessisse constat ex Epistolâ Zozimi ad Episcopos Provinciæ Viennensis & Narbonensis tom. 2. Conc. col. 1570. in qua de Proculo sic conqueritur post examinatam & discussam ejus causam, *licet ipse diu*, inquit, *expectatus fastidiosè ferens sibi inducias attributas convenire dissimulet.*

Secundò Episcopi Gallicani, depositionem Proculi ratam non habuère, ut colligitur ex ejusdem Zozimi Ep. ad Massilienses ibid. col. 1573. *Non miror*, inquit, *Proculum inconsuetâ fronte adhuc durare..... ut toties commonitus prohibitusque*, non cesset: Et posteà addens *sibi*, inquit, *jungit inquietæ mentis homines, & qui soli possunt favere damnato.* Hos autem quos Zozimus inquietæ mentis homines appellat Episcopos fuisse ex eo colligit Quenellius, quod his cessit Patroclus nec Proculum exturbare potuit, ut constat ex ejusdem Zozimi Ep. 11.

Denique Proculum in Episcopatu permansisse constat ex Epistola Cælestini ad Episcopos Provinciæ Viennensis & Narbonensis 18. in qua accusatur consensisse ad necem fratris sui. *Massiliensis verò Ecclesiæ Sacerdotem*, inquit, *qui dicitur, quod dictu nefas est, in necem fratris sui taliter gratulatus, ut huic qui ejus sanguine cruentatus advenerat, portionem cum eo habiturus occurreret.* Hunc ipsum Proculum Massiliensem hanc calumniam passum esse apud Cælestinum verisimile est occasione necis Patrocli, qui à tribuno quodam Barbaro circa hæc tempora occisus est, ad jussionem occultam; ut Prosper scribit, Felicis magistri militum. Hæc Quenellius, quibus nos addimus non solùm à Gallis Zozimi judicium in Proculum ratum habitum non esse, sed & ab Augustino & aliis Afris qui anno Christi 427. miserunt ad eum libellum retractationis Leporii Monachi, tanquam ad Episcopum fratrem & communione sibi junctum. Quin etiam Hieronymus Ep. ad Rusticum versus finem Proculum ubique celebrem

fuisse attestatur, quippè Rustico Monacho juniori Hieronimum jam seniorem consulenti de vitæ suæ instituendæ ratione. Respondet Hieronymus; *habes istic sanctum doctissimumque Pontificem, qui vivâ & præsenti voce nostras schedulas superet quotidianisque admonitionibus iter tuum dirigat*, ex his intelligere est quàm parvi facta fuerit ubique Zozimi in Proculum sententia.

Unum ad hæc Lupus reponit Proculum graviter equidem peccasse non parendo Zozimi mandato; sed eumdem *deinceps apud Bonifacium questum esse de Zozimi judicio, exposuisse causas suæ non comparutionis & impetrasse non duntaxat sui gradus reparationem, sed insuper dignitatis Metropoliticæ.*

Respondeo hæc omnia esse commentitia & gratis conficta. Bonifacius enim Zozimi quidem decreta in gratiam Arelatensis Episcopi rescidit & Sedis hujus autoritatem à Zozimo approbatam imminuit. At nihil speciatim de Proculo Massiliensi sanxit, imò constat ex Epistolâ Cælestini adducta hunc semper invisum fuisse Romanis.

Protulerat deinde Quenellius Lazari Aquensium Episcopi exemplum, qui damnatus in Synodis Galliæ non provocavit ad Pontificem. Respondet Christianus Lupus primum huic jungendum Herotem Arelatensem, qui simul cum Lazaro è Gallia ejectus est. Verùm dispar utriusque est causa, nam Heros nullius criminis est accusatus; sed vir sanctus fuit Martini discipulus qui à populo Arelatensi insons ejectus est. At Lazarus si fides habeatur Zozimo Ep. 4. cum etiamnum Clericus Britium Episcopum Turonensem falsò accusasset, in Synodis Gallicanis ac præcipuè in Turonensi damnatus est ab ipso Proculo, qui tamen Proculus post aliquot annos eundem Lazarum Aquensium ordinavit Episcopum, eo tempore quo Constantinus quidam Tyrannus Gallias occuparat. Post ejus necem coactus est Lazarus aufugere & cum Herote in Palæstinam secessit: ex quibus evidenter constat Lazarum nec primò damnatum in Synodo Turonensi, nec posteà ejectum, Romam provocasse. Quod autem ait Christianus Lupus Herotem & Lazarum appellasse ad Pontificem & ab eo damnatos fuisse, falsum est: namque de iis hoc Cælestinus tantùm ait. *Ubi de Episcopatu abdicando agitur, maria, terrâsque lustrant, nec ulla suffragia prætermittunt.* Quæ verba ostendunt eos ad Romanum Pontificem non provocasse, nec eum adiisse ut restituerentur, sed omnium ubique Episcoporum suffragia sollicitasse.

De

De Ursi & Tuentii causâ illud tantùm monemus neutrum appellasse ad Romanum Pontificem; sed Ursum damnatum à Proculo ab eodem posteà fuisse ordinatum. Tuentium verò ab aliis, tùm ob malos mores, tùm ob Priscilianam hæresim damnatum Romam perrexisse, ibique ab errore resipuisse & post hæc ordinatum fuisse ab eodem Proculo. Hos igitur velut illegitimè ordinatos pro Episcopis habendos non esse scribit Zozimus, non verò eorum causam tanquam ad se devolutam per appellationem sibi vindicat.

A Bonifacio Zozimi successore Valentini Episcopi causam ad Provinciæ Synodum remissam fuisse notarat Quenellius; hoc exemplum ad se trahere conatur Lupus & in hac causâ duo præcipuè observat. Primum est causam Maximi delatam fuisse ad Pontificem, alterum ad remissionem ejus ad judicium Provinciæ esse velut quamdam delegationem.

Respondeo Valentinos Clericos, ob eas quæ tùm erant inter Episcopos Narbonensis Provinciæ de Primatu contentiones rectâ Romanos Pontifices adiisse & suum Episcopum apud illos accusasse. Verùm ab istis causam semper esse remissam ad Synodum Provinciæ cujus erat eâ de re judicare. Porrò istud non est delegatio cum in delegatione certi judices assignentur, non simpliciter partes remittantur ad suos judices proprios. Adde quod Bonifacius ita decretum suum concipit, ut significet judicium Valentini Episcopi ex communi jure non ex delegatione pertinere ad Synodum Provinciæ. *Decrevimus,* inquit, *vestrum debere intra Provinciam esse judicium*; quod concinit cum eis quæ dixerat anteà in simili causâ Siricius. *Advertimus nobis judicandi formam non competere, vestrum est qui hoc recepistis judicium sententiam ferre de omnibus.*

Notarat Quenellius videri Cælestium causam Danielis cujusdam ad se evocasse, sed hoc in exemplum trahi non posse, quia is erat homo, qui ab Orientalibus apud quos multa flagitia perpetrarat, accusatus fuerat apud summum Pontificem.

Respondet Christianus hunc tamen Gallicanum Antistitem fuisse, ac proinde exemplum hoc esse Episcopi Gallicani ad judicium Romani Pontificis vocati. Respondeo hunc fuisse vocatum à Pontifice ad judicium antequam ordinaretur Antistes Gallicanus. Nam in Pontificii *dignitatem*, inquit Cælestinus, *hoc tempore quo missis à nobis litteris vocabatur, obrepsit*; quapropter Episcopos Gallos monet, ut eum utpote illicitè & antequam purgaretur à criminibus sibi objectis ordinatum à communione sua segregent. *A sanctitatis*

veſtræ cœtu, inquit, *ſe noverit ſegregatum: qui ſe noſtro judicio debet objicere, ſi conſcientiæ ſuæ novit confidentiam ſe habere.* Itaque Cæleſtinus non vocavit Gallicanum Antiſtitem ad judicium, ſed Presbyterum Orientalem fugientem & à ſuis apud ipſum accuſatum; quem illegitima ordinatio facta poſt vocationem eximere non poterat ab agendâ cauſa apud eum cui ab Orientalibus judicium erat delatum. Et certè idem Cæleſtinus Maſſilienſis Epiſcopi cauſam non ita ad ſe trahit, ſed eadem in Epiſtola eam Epiſcopis Provinciæ judicandam committit.

Sub Sixto III. anno 439. Armentarius Ebredunenſis civitatis contra Canones Epiſcopus ordinatus à Synodo Regenſi in ordinem eſt redactus, ipſo nec per appellationis libellum reclamante, nec Canones Sardicenſes in patrocinium vocante, id obſervarat Quenellius, cui ſilentio ſuo conſentit Lupus.

Pervenimus nunc ad Leonis tempora, quem nemo neſcit mirum in modum laboraſſe, ut Sedis Romanæ autoritatem & privilegia in majus augeret, & aliorum Epiſcoporum poteſtatem imminueret. Verùm non ſemper ille quidquid petebat obtinuit, id probant exempla de quibus deinceps dicturi ſumus.

De causâ Celidonii & Hilarii Arelatenſis.

DE Celidonii & Hilarii causâ nihil addi poteſt iis quæ de illa ab erudito viro Quenellio dicta ſunt in diſſertatione Apologetica pro S. Hilario ad finem operum Leonis, nos ea tantum in pauca conferemus & Lupi adverſus iſtum objectiones refellemus.

Hilarius Arelatenſis Epiſcopus qui Viennenſis Provinciæ Eccleſias ſuæ Metropoli ſubditas eſſe contendebat in ſuis Paſtoralibus excurſibus Celidonium hujus Provinciæ Epiſcopum, ut oſtendit Quenellius, accuſatum olim internuptam ſuo adhibuiſſe conſortio & ſæculari præfecturâ perfunctum antequam ſacris initiaretur, aliquos extremo damnaſſe ſupplicio, indictâ Synodo Epiſcoporum, auditis teſtibus de Epiſcopatu dejecit. Celidonius in Synodo damnatus urbem Romam ad Leonem contendit, ibique conqueſtus eſt ſe injuſto rigore damnatum. Hoc ubi comperit Hilarius Celidonium Romam ſubſequitur *& Apoſtolorum Martyrumque occurſu peracto*, inquit Honoratus, *Beato Papæ Leoni ſe illicò præſentat cum reverentia impendens obſequium & cum humilitate depoſcens ut Eccleſiarum ſtatum*

more

more solito ordinaret, astruens aliquos apud Gallias publicam merito excepisse sententiam & in urbe sacris altaribus interesse. Rogat atque constringit ut si suggestionem suam libenter excepit secretò jubeat emendari: se ad officia non ad causam venisse; protestandi ordine, non accusandi, quæ sunt acta suggerere. Porrò autem si aliud velit non futurum esse molestum. Non statim tamen urbe Româ discessit sed in Synodo nunquam voluit communioni Celidonii conjungi, & antequam causa ejus retractaretur Româ discessit, ne istiùs Synodi judicium videretur agnoscere. Post ejus discessum Leo Celidonium absolvit & restituit. Post hæc ad Viennenses & Gallos Episcopos scripsit, & per litteras Hilarium omni Metropolitico jure privavit. *Absolutus est*, inquit Leo cap. 1. *Celidonius Episcopus, quoniam se injustè sacerdotio fuisse dejectum manifestà testium responsione ipso etiam præsente monstraverat; mansisset namque in illum prolata sententia si objectorum veritas extitisset.* Hæc de Celidonio & de Hilario sic deinde statuit. *Hilarius ultra non audeat conventus indicere Synodales: & Sacerdotum Domini judicia se inserendo turbare: qui non tantùm noverit se ab alieno jure depulsum; sed etiam Viennensis Provinciæ quam male usurpaverat potestate privatum:* & infrà, *cum suæ tantùm civitatis Sacerdotium illi pro Sedis Apostolicæ pietate præceptio nostra servaverit, non ergo intersit ulli ordinationi, non ordinet, qui meriti sui conscius cum quæreretur ad causam turpi fugâ se crediderit subtrahendum, exors Apostolicæ communionis, cujus particeps esse non meruit.* Ex iis constat Metropolitico jure privatum fuisse Hilarium à Leone, non autem depositum, ut nonnullus somniavit. Porrò S. Leo cernens hoc inceptum suum novum esse & sententiam suam in Gallia nullam vim habituram, Rescriptum à Valentiniano obtinuit, quo mandatur Ætio ut judicium illud executioni demandet. Perstitit tamen Hilarius in sententia sua, & quamquam studuerit Pontificem delinire, nunquam tamen sententiam in Celidonium revocavit aut Leonis judicio acquievit. Hæc est integra hujus causæ historia tùm ex Leone tùm ex Honorato. Ex qua constat primò de appellationibus concertationem fuisse inter Leonem & Hilarium. Secundò Gallicanos Antistites existimasse Leonem jus non habere retractandorum judiciorum in Provincia latorum. Tertiò Leonem opus habuisse lege imperatoria ut posset ejus judicium in Gallia executioni mandari.

Scio equidem S. Leonem in eadem Epistola contendere novum non esse istud jus his verbis, *Nobiscum*, inquit, *vestra fraternitas, recognoscat Apostolicam Sedem pro sui reverentia à vestræ Provinciæ Sa-*

cer-

cerdotibus esse consultam & per diversarum quemadmodum vetus consuetudo poscebat appellationem, causarum, aut retractata aut confirmata esse judicia. Verùm hîc duo confundit Leo quæ distinguenda sunt. Relationes quippe & consultationes non distinguit ab appellationibus; at verum est equidem consultos fuisse sæpe Romanos Pontifices usque relatum de rebus gravioribus, præsertimque in causis fidei vel dubiæ disciplinæ. Unde sanctus Hieronymus in Epistola ad Ageruntiam testatur se apud Damasum Romæ operam dedisse, ut variis Orientis atque Occidentis Consultationibus responderet. Idem quoque constat ex responsis Siricii, Innocentii & aliorum Leonis prædecessorum. Has consultationes seu relationes, Innocentius primus ait, unam esse eamque maximam è curis quibus Pontifices Romani occupantur. *Inter cæteras*, inquit in responsione ad Episcopos Concilii Milevetani tom. 2. Conc. 1287. *Romanæ Ecclesiæ curas & Apostolicæ Sedis occupationes quibus diversorum consulta fideli ac medica disceptatione tractamus.*

Sed istud privilegium non fuit peculiare Episcopi Romani, licet in eo fuerit eximium ob Primatum ejus majoremque Sedis Romanæ autoritatem. Namque videmus Cyprianum, Athanasium, Basilium, Gregorium, Nazianzenum, Augustinum & alios Antistites insignes ab omnibus orbis partibus consultos fuisse.

Nec verò Romani Pontifices ita consulti præsumebant aliquid nonovum decernere, sed id unum responsis suis præstare conabantur, ut Canonum & antiquæ traditionis disciplinam observandam proponerent. Id testatur Innocent. Epist. ad Victricium tom. Conc. 2. col. 1250. non quo nova præcepta aliqua imperentur, sed ea quæ per desidiam aliquorum neglecta sunt ab omnibus observari cupiamus, quæ tamen Apostolica & Patrum Constitutione sunt constituta. Hinc sanctus Leo sua & majorum suorum responsa de Canonum promulgata esse disciplinis perhibet, & suam sollicitudinem eo tantùm extendit ut ne quid liceat novitati.

Est etiam aliud genus relationum quibus solebant Antitistes sibi invicem ac præsertim Episcopis magnarum Sedium significare, tùm ea quæcunque gravioris momenti contingebant, tum etiam Episcoporum alicujus nominis ad quos scribebatur, depositiones, ut scirent quibus esset impertienda communio & quibus deneganda. Relationum hujusmodi ad omnes Episcopos præsertim ad Episcopos magnarum Sedium innumera extant exempla, nec omninò immeritò sanctus Leo videretur ejusmodi relationes sibi vin-

di-

dicare. Æquum enim est & in more semper positum fuit, ut primus Episcopus de gravioribus judiciis certior fieret.

Quantùm verò ad appellationes in causis Episcoporum retractata aut confirmata fuisse à Sede Apostolica judicia in eos in Provinciis lata non solùm non videmus, sed contrarium in more positum fuisset ante S. Leonis tempora ex dictis satis liquet. Unde in hac Epistolà humani nonnihil passus est S. Leo, plus justo commotus in Hilarium quem tanquam mente *tumidum, verbis arrogantioribus elatum, ac pro more suo mentientem* traducit.

Objicit Christianus Lupus istam Valentiniani legem in qua Imperator mirificè extollit autoritatem Pontificis Romani. *His talibus*, inquit, *& contra Imperii majestatem & contra reverentiam Apostolicæ Sedis admissis... & erat quidem ipsa sententia per Gallias etiam sine Imperiali sanctione valitura. Quid enim tanti Pontificis autoritati in Ecclesiis non liceat?* Ubi, inquit Lupus, asserunt Imperatores se confirmare tantùm antiquam consuetudinem, nec donare istud privilegium Romanæ Ecclesiæ, sed debitum roborare.

Respondeo legem Imperatoris ad Leonis preces concessam fuisse inauditis Gallicanis Episcopis, eique fidem adhibitam fuisse ab Imperatoribus, dicenti se Episcoporum Gallicanorum judicandorum jus ex antiquo habere. Quare hoc edictum Valentiniani pluris fieri non debet quàm ipsa autoritas Leonis qui in suâ causâ judex esse non potest.

Objicit idem Lupus Epistolæ Aviti Viennensis verba, ad Faustum & Symmachum Senatores Romanos, quæ sic incipit. *Primùm fuerat talis status rerum desiderandus, ut ipsi per nos urbem orbi venerabilem pro rependendis divinis humanisque expeteremus officiis.*

Respondeo illum qui hujusmodi argumentis utitur satis prodere se causam pessimam defendere, etenim non loquitur hic Avitus de judiciis aut appellationibus Episcoporum, sed ait sibi suisque Collegis Romam eundum esse ut Symmacho opem ferrent.

Objicit tertiò capitula Ludovici Pii, in quo appellatio conceditur ad Romanum Pontificem in gravioribus causis & Episcoporum secundùm antiquam traditionem atque Canonum autoritatem.

Respondeo traditionem appellandi inolevisse à Leonis Pontificis temporibus, Canones autem illos de quibus hìc mentio fit, esse Sardicenses.

Objicit quartò ipsum Hilarium pœnitentiam egisse, at illud nequaquam probat. Nam Honoratus equidem testis est eum misisse Romam Legatos. Primò Ravennium, ac deinde Nectarium & Constantium, ut suâ humilitate placaret Pontificis animum. At non propterea à sententiâ suâ recessit, imò ex Epistola Auxiliaris Præfecti ad Hilarium quam refert Honoratus contrarium constat, sic scribit ille: *Locutus sum cum S. Papa Leone, hoc loco credo aliquantum animo perhorrescis, sed cum tui propositi tenax sis & semper æqualis*, inde is ei posteà consulit, ut molliùs loquatur, *cum aures Romanorum quadam teneritudine plus æquo trahantur.* Has Auxiliaris laudes extenuat quantùm potest Christianus Lupus, sed hac de re nihil dico. Sufficit ut ex his constet Hilarium semper æqualem. *At*, inquit Lupus, *ni palinodiam cecinisset Hilarius nunquam eum Ecclesia Romana inscripsisset suis sanctorum tabulis.*

Respondeo hîc æquitatem Ecclesiæ Romanæ perspici, quæ noluit sanctissimum Antistitem eâ quam merebatur laude fraudari, licet privatas habuisset cum Præsule Romano lites.

Post hæc capite quinto varias quæstiones tractat Christianus Lupus quarum nonnullæ à nobis sunt excutiendæ.

Primò ait Hilarium nec Primatum Pontificis denegasse, nec Provincialis Synodi autoritatem inconcussam esse arbitratum, nec ἀυτοκεφαλέιαν induxisse, sed tantum conquestum, quod Ecclesiarum statum Pontifex perturbaret, quodque sineret Episcopos in urbe Româ altaribus interesse qui publicam in Galliâ meritò sententiam tulerant. Unde concludit Christianus Lupus Hilarium non abstulisse appellationes Pontifici, sed tantum duo circa appellationis modum prætendisse. Primò ne appellationi suspensivus effectus tribueretur.

Secundò ne retractationum judicium Romæ fieret in tribunali Apostolico.

Respondeo primò his duobus sublatis auferri appellationem & revisionem tantùm concedi. Secundò plus postulasse Hilarium nempe ut inconcussum esset Synodi in Celidonium judicium, nec à Leone ullo modo retractaretur. Unde cum Romam ille venit, non petiit ut Pontifex judices in Gallia daret, utque examinaret num causa esset retractanda, sed palam edixit: *se ad officia non ad causam venisse protestandi ordine, non accusandi.* Non petiit ut Episcopi illi depositi in Gallis iterum judicentur? sed conquestus est eo solùm eos qui judicati erant ac damnati in communionem à Leone contra

contra Canones ſuſcipi. Itaque omnem omninò retractationem aut reviſionem judicii à Pontifice fieri poſſe non eſt arbitratus, ſed ultimum exiſtimavit eſſe Synodi Provinciæ judicium. Undè nunquam poſt hæc cum Celidonio voluit communicare. Adde quod S. Leo queritur Hilarium appellationes ipſas & retractationes non admiſiſſe, & ita Viennenſis Provinciæ Epiſcopos ſuæ poteſtati ſubdere voluiſſe ut ſe *beato Apoſtolo Petro non patiatur eſſe ſubjectum.*

Ait ſecundò Chriſtianus Lupus victorem fuiſſe Leonem ejuſque ſententiam executioni fuiſſe mandatam & Celidonium in Epiſcopatu permanſiſſe. Fatetur tamen id à ſe ad oculum oſtendi non poſſe. Verùm etiam ſi id darem nihil inde in præjudicium Gallicanæ Eccleſiæ inferretur. Nam id per vim factum fuiſſet ex Imperatoris mandato, reſiſtente quantùm fieri potuit Hilario & verbis cauſam ſuam defendente. Illud certè conſtat Arelatenſem civitatem poſt mortem Hilarii Metropolitico jure non fuiſſe privatam, ut oſtendit Quenellius cap. 8. & 9. partis primæ diſſertationis ſuæ de ſancto Hilario.

Affirmat deinde Lupus Hilarium fuiſſe Romam revocatum à Pontifice ad judicium. Sed id ab eo ſupponitur & probari nullo poteſt argumento. Ultima Lupi obſervatio eſt de autore vitæ Hilarii, tribuitur illa Honorato Maſſilienſi in Catalogo Gennadii; & quamvis in nonnullis Gennadii Mſſ. ille ſcriptor prætermittatur, attamen vix quicquam dubii eſſe poteſt, quin iſta ſint Gennadii. In vetuſto Mſſ. tribuitur Reverentio Hilarii ſucceſſori. At nullus eſt ejus nominis Hilarii ſucceſſor, Ravennium autem qui Reverentii nomine ſignificari poſſet, hujus ſcriptorem non eſſe perſpicuum, quare nulli melius, quam Honorato Maſſilienſi tribui poteſt hoc opus. Verùm cujuſcunque tandem ſit ſcriptoris, eſt docti, pii & antiqui qui res Hilarii optimè noverat.

Cæterum in hac Celidonii cauſâ ſanctus Leo in Canones etiam Sardicenſes multis modis peccavit, ut obſervavit Quenellius. Primò enim cauſam iſtam Romæ judicavit contra Synodi Sardicenſis ſtatutum, quæ jubet ut in Provincia cauſæ retractentur. Secundò abſque priorum judicum communione illum retractavit, quod etiam eſt contra ejuſdem Sardicenſis Concilii mentem, ut oſtendimus. Tertiò Celidonium damnatum, communionis ſuæ participem fecit, & ſacris altaribus intereſſe paſſus eſt ante cauſam ejus retractatam quod Nicæni Concilii Canone 5. Eliberitani c. 53. Arelat. 1. Can.

16. Taurinensis Can. 7. Arausic. 1. c. 11 Arelatensis 2. Can. 8. Innocent. 1. Epist. ad Victr. districtè prohibetur; nec Sardicensis Concilii Canonibus permittitur. Quartò edictum obtinuit ab Imperatore Valentiniano Regulis Ecclesiasticis omninò contrarium, quod privilegiis & libertatibus Ecclesiarum maximè derogat.

Ab his omnibus Leonem purgare conatur Christianus Lupus. At non negat eum sic egisse, sed contendit id juris Romanum Pontificem non modò ex Sardicensibus Canonibus, sed ex Apostolica traditione habere, quod cùm abundè huc usque refutatum sit à nobis, non est quod hìc diutiùs immoremur.

De nonnullis causis Illyrici.

NUlla est regio extera in quam tantum autoritatis sibi tribuerint Romani Pontifices ac in Illyricum. Non mirum ergo si nonnulla extent appellationum ex Illyrico exempla, imò mirum magis est nullum fermè ex iis reperiri, ex quo non constet Episcopos Illyrici appellationes istas indignè tulisse.

Sub Innocentii Pontificatu Bubalius & Taurianus damnati in Illyrico ad Pontificem hunc confugerunt. Sed quamvis causâ illorum ab eo retractatâ iterum damnati sint; ægrè tamen istud Innocentii factum Illyriciani tulêre & per litteras bis apud ipsum conquesti sunt. Constat ex ejus Epistolâ 6. *Mora*, inquit, *Coepiscoporum Maximiani & Eumenii vel potiùs importunitas temporum fecit ut vos iteraretis de Bubalio & Tauriano querimoniam*, & postea: *grave non oportuit videri piissimis mentibus vestris cujuscunque retractari judicium, quia veritas exagitata sæpiùs magis splendescit in luce.*

Ad satisfaciendum Illyricianorum querimoniis non allegat Innocentius specialem Sedis suæ prærogativam, nec Sardicenses Canones in medium profert, sed tantùm dicit grave videri non debere Episcopis, si judicium suum ab aliis retractetur, quia inde veritas magis elucescit.

Cætera ferè omnia appellationum ex Illyrico exempla desumuntur ex Epistolis Pontificum quæ recitantur in actis Concilii Romani sub Bonifacio II. anno 431. quæ primùm edita sunt ab Holstenio ex MSS. Codice Bibliothecæ Barberinæ, quæ monumenta nonnulli in dubium revocant, sed dato quòd vera sint, de singulis exemplis pauca juvat observare.

Pri-

Primum est Perigenis Corinthi Helladis Metropolitæ qui cum à Patrensibus, à quibus ordinatus fuerat Episcopus, communi totius populi consensu rejectus foret, Corinthi ubi natus erat habitavit solo Episcopi honore contentus. At post mortem Episcopi hujus urbis in ejus locum constitutus est. Hunc ordinationem confirmavit Bonifacius & Ruso Thessalonicensi mandavit, ut Perigenem adversus Illyricianos Episcopos qui ordinationem ejus veluti translationem aversabantur defenderet; at Illyriciani nihil his moti statuerunt Synodum convocare ad examinandam Perigenis causam. Id piaculum visum est Bonifacio qui propterea Græciæ Episcopos grandi Epistolâ objurgavit & ne id facerent multis minis deterruit: quin etiam Imperatoris Honorii autoritatem interposuit ut à fratre Theodosio rescriptum obtineret per quod Illyricum potestati Romani Pontificis subjicitur. Verùm ista lex non videtur robur habuisse, nec enim Codici Theodosiano est inserta, sed alia planè contraria data ab eodem Theodosio anno 413. qua Illyricum *secundùm pristinos Ecclesiasticos Canones regi præcipit*, hoc est à Metropolitanis & in causis dubiis referri jubet ad Sedem Constantinopolitanam, *tùm si quid*, inquit, *dubietatis emerserit, id oporteat non absque scientiâ viri reverendissimi sacro-sanctæ legis Antistitis urbis Constantinopolitanæ.* Itaque si vera est lex illa quæ tantùm refertur in Concilio Romano sub Bonifacio II. lata tantùm est à Theodosio ut Honorio fratri id petenti in speciem satisfieret. At nec promulgata est, nec ullam vim habuit, imò contraria planè lex obtinuit. Sed ut redeamus ad propositum, in hac Perigenis causâ quæstio non erat de appellationibus, sed de ordinationibus Metropolitanorum Illyrici, quas Romani Pontifices ad se suumque Vicarium Thessalonicensem Antistitem pertinere contendebant. Verùm id maximè observandum est Perigenem qui ad obtinendam Sedem Corinthi autoritatem Romani Pontificis adhibuerat, paulò post jugum excussisse & se à Thessalonicensis Episcopi obedientia subtraxisse, ut constat ex Epistolis Sixti qui post Cœlestinum Bonifacii successorem Pontifex fuit, quæ omnia habentur in Concilio Romano anni 431. tom. 4. Con. circa finem. Sub eodem Bonifacio I. Perrevius quidam Thessaliæ Episcopus ab hujus regionis Episcopis Ecclesiâ pulsus est ordinato in ejus locum Maximo. Hujus causam Pontifex Ruso Thessalonicensi judicandam committit, Episcopos illos qui istum expulerant à communione suâ summovendos esse judicat, *ita ut*, inquit Ruso, *remedium solum interventionis tuæ gra-*

tiam habere cognoscant. Id eo consilio dictum à Bonifacio fuerat ut illi Rufi Thessalonicensis tribunal agnoscerent. At illi è contra Constantinopolitanæ Ecclesiæ auxilium imploraverunt ut sibi libertates suas conservaret, adeoque constanter pro illis dimicabant ut Rufus Thessalonicensis paratus fuerit eis cedere, & fecisset utique nisi Bonifacius eleganti Epistolà ipsum confirmasset. Verùm omnes Thessalorum conatus irritos effecit Imperatoris Theodosii rescriptum ab Honorio in gratiam Bonifacii impetratum, quo freti Romani Pontifices Bonifacio posteriores appellationum admittendarum & ordinationum Episcoporum Illyrici ac præcipuè Metropolitanorum perficiendorum jus Vicario suo Thessalonicensi Episcopo commiserunt. Verùm ut monuimus nunquam id potuit obtinere, quia scilicet hujus regionis Episcopi habebant vicinum Constantinopolitanum magnæ autoritatis Episcopum, quique studebat non minùs ac Romanus Diœcesim suam extendere. Ab isto vexati ad illum confugiebant. Hinc Sixtus Romanus scribit ad Proclum Constantinopolitanum ne Episcopos ad curam Thessalonicensis Vicarii sui pertinentes sine ejus consensu admittat; æquum esse dictitans, ut alter altererius honori debita reservent, utque Proclum ad id faciendum impelleret, monet se haud ità pridem Idduam Smyrnensem Episcopum à Proclo damnatum ad se confugientem non suscepisse: *Habes*, inquit, *recentissimum nuper habitæ actionis exemplum fratris nostri Idduæ, circa quem tuæ fraternitatis decrevimus judicium custodiri, cognitioni tuæ facere nolentes injuriam.* Ex his constat Sixtum non sibi tribuisse jus appellationum extra Patriarchatus sui limites. Sed hoc postulasse, ut quemadmodum ille Episcopos ad se ex alterius Patriarchatu confugientes non recipiebat, ita Constantinopolitanus Episcopos Illyrici & Græciæ quos ad suam pertinere arbitrabatur, minimè susciperet.

Nihilominus tamen Constantinopolitanus Antistes à proposito non destitit, & Illyricum saltem Orientale suæ Diœcesi vindicavit, & ipse Thessalonicensis Episcopus multùm remisit de sua in Sedem Apostolicam observantiâ, ut constat ex Epistola Hormisdæ. 3. 22. & 73. nec non Martini I. Epist. 12. Itaque hæc contentio sub Justiniano maximè recruduit, nam ille legem Theodosii, quâ Illyrici causas difficiliores ad Constantinopolitanum Episcopum referri jubet novellis suis 11. & 131. renovavit. Cumque Stephanus Larissæ Episcopus ab Epiphanio Constantinopolitano dejectus foret, ad Romanum Pontificem provocavit, utque provocationem suam firmio-

rem

rem redderet, protulit Epistolas Pontificum Romanorum, quibus ostendere conatus est Romanam Ecclesiam specialiter sibi curam Illyrici vindicasse, quid circa hunc à Bonifacio gestum fuerit certo sciri non potest cum non extent cætera hujus Concilii acta. At ex Epistolâ 4. Agapeti colligimus eum non fuisse restitutum, sed Achillem in ejus locum ordinatum non obstante judicio & patrocinio Sedis Apostolicæ. *Unde*, inquit Agapetus, *& de Stephani personâ simul & causâ non credatis alicujus nos studio defensionis impelli ..... quod autem clementia vestra fratris & Coëpiscopi nostri Epiphanii dignata est excusare personam , quid in prædicti Achillis consecratione vestra potiùs jussio quam illius ordinatio meruisset , credimus quod & ipse cognoveris jure culpatum , quod tùm piissimo & clementissimo Principi beati quoque Petri privilegia defensanti non vel opportunè vel importunè suggesserit , quid in hac parte Sedis Apostolicæ reverentiæ deberetur.*

Ex eadem Epistolâ discimus, primò Justinianum obtulisse Agapeto ut causa ista judicaretur ab ejus Legatis. Secundò eundem ab Agapeto imperasse, ut interim Achilli communionem redderet quod ab ipso haud æque factum est. Tertiò Justinianum postulasse ab Agapeto ut vices suas non amplius Thessalonicensi, sed Justinianeæ civitati largiretur, ut hoc pacto Sedis hujus Episcopus majorem haberet autoritatem. Hæc est ratio propter quam Justinianus Agapetum delinire studebat & judicium causæ Stephani ac Achillis per Legatos ejus fieri consentiebat, quid autem exinde sit gestum in causâ Stephani ignoratur.

Post hæc tempora hinc & inde certatum à Romano & Constantinopolitano Antistite ad cujus Diœcesim Illyricum adjungeretur, donec Imperator Leo Isaurus omnem illum tractum in odium Romani Pontificis Constantinopolitano Episcopo adjudicavit.

De causâ Eutychis.

QUi S. Leonem appellationum ex Occidente non solùm, sed ex Oriente jus habuisse contendunt, solent Eutychis, Theodoriti ac Flaviani causas in medium proferre. Singulæ igitur nobis in iis quæ spectant ad propositum excutiendæ sunt.

Eutyches Archimandrita damnatus à Flaviano in Synodo Constantinopolitanâ quasi cum Apollinari sentiens, ut latam in se damnationis

nationis sententiam quoquo modo evitaret, appellavit ad Concilium Romani, Alexandrini, Hierosolymitani, Thessalonicensis Episcopi. Id constat primo ex ipso Eutyche qui in latrocinio Ephesino, cujus acta referuntur in Concilio Chalcedonensi tom. Conc. 4. col. 142. dixit se damnatum à Flaviano cum Provocaret ad Concilium & Episcopos. *Nullum*, inquit, *verbum faciente Flaviano de appellatione meâ ad vestram sanctitatem .... sed sicut potestatem habens omnia de fide solus agere & nihil vestræ sanctitatis de talis æquitate judicii reservare condemnavit me & ab Ecclesia ut putabat abscidit, & sacerdotio ut putabat privavit..... sed & post appellationem in me prolatam legi jubebat sententiam & anathematizabat me & eos qui conveniebant ad me ..... non expectans vestræ sanctitatis judicium, sed & subscribere dictatam adversum me sententiam compellebat, cum magis oportuerit omnibus Pontificibus scribere quos appellaveram.* Deinde idem ait Constantinus Monachus Eutychis defensor ac Legatus in Synodo Constantinopolitanâ ibidem col. 244. *Eutyches*, inquit, *dum legeretur damnatio appellavit sanctum Concilium sanctissimi Episcopi Romani & Alexandrini & Hierosolymitani & Thessalonicensis & hæc in gestis non sunt inserta.* Licet autem verum esset eum appellasse, falsum tamen erat eum præsente Concilio id fecisse. Nam Patritius Florentius qui Imperatoris jussu adsuerat Synodo, aliter rem se habuisse respondit. *Turbâ factâ* inquit, *& dissoluto conventu Eutyches dixit ad me silenter, appello ad Romanum & Ægyptium & Hierosolymitanum Concilium. Et ego arbitratus indecens esse latere hoc sanctissimum & Reverendissimum Archiepiscopum Flavianum abscedens dixi ei* Hinc factum ut Episcopi qui huic Concilio interfuerant constanter professi sint, se Eutychem appellantem minimè audivisse. *Nihil*, inquit Julianus Coensis, *ab Eutyche Monacho audivi in consessu*, & Seleucus Amasenus, *Dum esset Concilium & inquisitio perveniret, nihil tale cognovimus dictum ab Archimandritâ Eutyche & reliqui omnes Episcopi confirmarunt & nos eadem confitemur.* Ipse etiam Flavianus in Epistolâ ad Leonem primâ Eutychem mendacii arguit, quod diceret se tempore judicii libellos appellationis dedisse, nec tamen diffitetur idem quin post judicium Eutyches dixerit se appellasse, *non audivi*, inquit, *ab illo sed à viro magnificentissimo & gloriosissimo ex Consule & Patricio ascendente me in superiora domus post solutam Synodum.*

Ex his primo loco constat Eutychem non appellasse ad solum Românum Pontificem, sed ad Concilium tùm Romani tùm Alexan-

xandrini, tùm Hierſolymitani. Secundò, appellationem iſtam Eutychis verbis tantùm emiſſam fuiſſe in ſecreto, non autem publicè & ſcriptis ſecundùm formam judiciorum. In prædicta porrò appellatione Eutyches Antiochenum Patriarcham Domnum omiſit, non quod ſententiæ in Eutychem latæ ſubſcripſiſſet ut falsò arbitratus eſt Petrus de Marcâ, nondum enim pervenerat ad Domnum hujus ſententiæ notitia, cum hæc Florentio in aurem dixit Eutyches. Sed quia Eutychis hæreſim primus oppugnaverat Domnus datis ad Imperatorem adverſus eum Synodicis litteris quas refert Facundus lib. 8. cap. 5. Adde quod vetus erat Alexandrinæ Eccleſiæ, cujus patrocinio gloriabatur Eutyches, cum Antiochenâ diſſenſio, eâ fermè de re quæ tùm inter Eutychem, & Flavianum agebatur, ſed his miſſis videamus quæ deinceps ſecuta fuerint.

Eutyches videns nullam appellationis ſuæ rationem habitam fuiſſe, libellum querimoniæ miſit ad Leonem, *in quo queſtus eſt ſe accuſante Euſebio immerito communione privatum, maximè cum ſe vocatum adfuiſſe teſtetur, nec ſuam præſentiam denegaſſe adeo ut in ipſo judicio libellum appellationis ſuæ ſe aſſerat obtuliſſe, nec tamen fuiſſe ſuſceptum, quâ ratione compulſus ſit ut conteſtatorios libellos in Conſtantinopolitanâ urbe proponeret.*

Hoc libello querimoniæ accepto ſanctus Leo ad Flavianum ſcripſit Epiſt. 20. & 21. ad Theodoſium, quibus queritur Flavianum nihil ad ſe retuliſſe de judicio in Eutychem lato, nec ullam appellationis ejus rationem habitam, petitque ut de criminibus Eutychi objectis inſtruatur ut poſſit de cognitis judicare. Hinc patet Leonem conatum eſſe cauſam Eutychis ad ſe trahere, at Flavianum propterea ſuſpendiſſe effectum judicii in Eutychem falſum omninò eſt. Quid igitur egerit videamus: reſcripſit ille Leoni Eutychem Valentini & Apollinaris errorem renovantem ab ipſo fuiſſe damnatum & ipſa in iſtum acta tranſmiſit. Sed quo conſilio num ùt S. Leo cauſam ejus retractaret? audiamus ipſum, *ut*, inquit, *ſanctitas veſtra hoc cognoſcens quod circa illum actum eſt omnibus Epiſcopis ſub beatitudine veſtrâ degentibus manifeſtare dignetur illius impietatem, ne neſcientes aliqui quid ille ſcripſit quaſi ad orthodoxum vel per litteras vel per aliquam conjunctionem loquantur.* Itaque non refert iſtam cauſam ad Leonem Flavianus ut eam ille retractaret aut confirmaret. Sed tantùm ut Epiſcopis Occidentalibus ſententiam in eum latam ſignificaret, ne illi imprudentes cum Eutyche communicarent. Supponit ergo ſen-

 tentiam

tentiam in eum latam decretoriam fuiſſe & ejus vi Eutychem ab omnibus communione privandum eſſe. Hæc Epiſtola Flaviani ſcripta eſt cum ad Leonem Concilii Conſtantinopolitani acta direxit & prima eſſe videtur. In alterà Epiſtolà Flaviani ad Leonem quæ poſteriùs eſt ſcripta, ſi tamen genuina ſit, hæc enim latinè tantùm extat & oſtendetur à nobis alibi non carere νοθείας aut ſaltem interpolationis ſuſpicione, verum dato quod ſit genuina in ea queritur Flavianus Eutychem, *paſſum juſtam & Canonicam damnationem cum debuiſſet ſecundis ſalvare priora & per pœnitentiam multaſque lachrymas piacare. Non ſolùm hoc non feciſſe, ſed etiam per omnia turbare Eccleſiam tentaſſe propoſitiones injuriarum publicè ponens ..... ſuper hæc preces offerens piiſſimo & Chriſti amantiſſimo Imperatori & eaſdem arrogantiâ & petulantiâ plenas.* Addit ex litteris Leonis ſibi à Panſophio redditis intellexiſſe ſe *Eutychem libellos direxiſſe Leoni, plenos omni fallaciâ atque calliditate, dicentem judicii tempore libellos ſe dediſſe appellationis*, & Flaviano & Concilio, *quod nunquam ab eodem*, inquit, *factum eſt, ſed etiam & in hac parte mentitus eſt tanquam per fallaciam mendacii ſubrepere ſe ſanctis veſtris auribus putans.*

Deinde Pontificem hortatur ut communem hanc cauſam propriam ſibi faciat non rem ad ſe trahendo, ſed ſuum addendo ſuffragium Orientalium votis, ut ſic Imperator, qui de Synodo congreganda cogitabat, & videbatur in Eutychem propenſus, judicium Flaviani ratum haberet. *Confortate*, inquit, & piiſſimi & Chriſto deditiſſimi *noſtri Imperatoris fidem, cauſa enim eget ſolummodo veſtro ſolatio atque defenſione quâ debeatis conſenſu proprio ad tranquillitatem & pacem cuncta perducere. Sic enim hæreſis quæ ſurrexit & turbæ quæ propter eum factæ ſunt, facillimè deſtruentur Deo cooperante per veſtras ſacratiſſimas litteras, removebitur autem & Concilium quod fieri divulgatur, quatenus nequaquam ubique ſanctiſſimæ turbentur Eccleſiæ.* Poſtulat ergo tantum Flavianus ut obſervat Quenellius, Leonis *ſolatium*, non judicium, *defenſionem*, non *confirmationem*, *ſcripta propria*, non *Synodalia Decreta*. Imò nihil aliud poſtulat niſi ut Pontifex addens ſuum ſuffragium ſententiæ in Eutychem latæ & de illâ reſcribens ad Imperatorem ipſum confirmet, & ab univerſalis Synodi convocatione quæ tum periculoſa & inutilis videbatur, abſtineat.

Acceptis Flaviani litteris ſanctus Leo idem primum cum eo ſenſit rem de qua agebatur Synodali non egere tractatu. Verùm poſteà Synodum fore haud inutilem arbitratus, ad Imperatorem de ea in Italia convocanda ſcripſit; ſed antequam ejus litteræ redderentur

Theo-

Theodosio, jam tum iste Synodum indixerat, namque Leonis litteræ datæ sunt primo calendas Junias, patet autem ex sessione Concilii triginta Episcoporum 5. Idus Aprilis habitâ indictam jam tùm fuisse Synodum, sic enim in eâ loquitur Meliphtongus. *Postulamus ejus Theodosii referri clementiæ..... præcipue quia universalem Synodum præcepit fieri*; & ibidem Eusebius Dorylæi, *Conjuro vos*, inquit, *per sanctam & consubstantialem Trinitatem futuro Concilio universali secundum sanctionem Christi amicorum principum hoc negotium reservari.*

Ex his quæ huc usque diximus constat primò, Leonem non sibi sumpsisse supremum judicium causæ Eutychis, sed tantùm suffragium suum addidisse judicio Flaviani. Secundò, cum nunquam existimasse inutilem Synodum ob auctoritatem suæ Sedis. *Sed quia*, inquit Epist. 33. ad Theodosium, *non talis quæstio orta est de quâ aut possit aut debeat dubitari.* Tertiò illum ipsum postea post dictam eâ de re sententiam, Concilium tamen postulasse. Quartò, Imperatorem non existimasse causam Eutychis à solo Leone retractari debere, quandoquidem antequam ejus sententiam resciret, Synodum indixit. Quintò, Eutychem non appellasse ad solum Romanum Pontificem, nec ei soli appellationem suam detulisse, cum eodem ipso tempore quo questus est apud eum de Flaviani sententiâ, ad Dioscorum etiam scripserit, & ab Imperatore obtinuerit ut Synodus in Oriente congregaretur.

Ex his etiam patet Lupum Christianum graviter errare cum ait, *Eutychem, appellationem, quam ad tres Patriarchas induxerat, introduxisse coram solo Papâ Leone; nec cum tunc postulasse generalem Synodum, sed cum omnibus suæ appellationis solemnibus processisse ad solum Papam.*

Hîc, inquam, non uno modo hallucinatur Lupus. Primò enim falsum est Eutychem introduxisse suam appellationem coram Leone; nec enim apud eum causam appellationis egit, sed tantùm libellum querimoniæ ad eum misit. Secundò, multò minùs verum est eum cum omnibus processisse ad solum Papam; nec enim Romam venit ut ibi judicaretur, nec Flavianum ad causam illic dicendam citavit, nec causam suam solius Romani Pontificis submisit judicio; sed tantùm ad eum de injuriis quas à Flaviano sibi illatas putabat, scripsit. Tertiò, eodem ipso tempore quo scribebat ad Leonem, ab Imperatore Synodum postulavit, utque indiceretur perfecit. Colligitur ex dictis, & confirmatur ex Liberato Diacono in Breviario. *Euty-*

ches, inquit, *petit Dioscorum Alexandrinum Episcopum, ut quærat quæ de illo acta sunt, & causam examinaret & perficeret apud Principem universalem Synodum fieri, ut probaretur* (hoc est examinaretur) *judicium Flaviani; scripsit ergò Dioscorus Theodosio Imperatori, quia aliam fieri Synodum generalem oporteret.* Itaque dici potiùs deberet Eutychem appellationem suam apud Alexandrinum, quàm apud Romanum Episcopum persecutum esse. Revera autem appellatio facta erat ad Concilium, & de illâ Concilium judicavit. Sed quoniam contra leges Ecclesiasticas Synodus Ephesina judicium tulerat, Synodum Chalcedonensem congregari oportuit, quæ ex æquitate judicium tulit, & Flaviani sententiam confirmavit, ac Leonis Epistolam probavit.

Adversus hæc opponit Davidius S. Leonem judicium tulisse de Eutyche, & sententiam in eum latam confirmasse, ut Synodi Chalcedonensis Patres testantur, ita scribentes ad Leonem, *Eutychem pro impietate damnatum suæ tyrannidis decretis innoxium statuit, & dignitatem quæ à vestrâ sanctitate ablata fuerat, illi restituit.* Alloquuntur hîc illi Leonem à quo proinde dicendum est Eutychem fuisse dejectum. Respondeo dubium non esse quin S. Leo suffragio suo Eutychem damnaverit, & pedibus ierit in sententiam Flaviani de dejectione Eutychis. Hinc Concilii Chalcedonensis Patres dicunt ablatum à Leone Eutychi dignitatem quia probavit judicium Synodi Constantinopolitanæ contra Eutychem latum.

Cætera tum Davidii, tum Christiani Lupi argumenta sigillatim excutere non libet, cum illorum fundamenta abundè diruta sint.

De causâ Flaviani.

FLavianus ille à quo damnatum Eutychem diximus in Synodo Ephesinâ, quæ latrocinium dicitur ob violentiam Dioscori & fautorum Eutychis, injustè damnatus, ubi sententiam in se à Dioscoro pronuntiatam audivit; hæc ait quæ extant tom. 4. Conc. col. 305. παραιτοῦμαί σε, hoc est, *recuso te*, & Hilarius Romanæ Ecclesiæ Diaconus, dixit, κοντραδίκιτουρ, *contradicitur.* Sunt qui legunt pro *recuso te*, *appello à te*, sed hi verba græca in alienum sensum traducunt. Unum tamen habent quod opponant, nempe recusationem judicii fieri debere ante judicium, appellationem autem post judicium. Quod quidem verum est, ut observat Quenellius: *cum legitimus*

mus Judex meritò in suspicionem venit, vel ab incompetente judicium adornatur; at nihil tale in Ephesino Concilio reperias, initio enim Synodus legitimè congregata, jussu Principis assensuque Pontificis recusari non poterat. Restat igitur ut tunc primùm potuerint recusari Dioscorus ejusque Synodus, quando ille sibi omnia vindicans, innocentem Flavianum nullius criminis aut erroris convictum damnare aggressus est: ac proinde Flavianus potuit tum temporis judicium ejus recusare. Verùm hujus Synodi Episcopi nullâ recusationis istius, nullâ intercessionis Legatorum Leonis ratione habitâ, Flavianum damnaverunt.

Is autem cum nihil reliquum sibi videret, libellum Legatis Leonis dedit appellationis, ut testatur ipse Leo. Hac de re conveniunt omnes, sed quæritur ad quem Judicem hæc appellatio interposita fuerit.

Bellarminus, Davidius, Christianus Lupus, & alii, contendunt eam esse interpositam ad ipsum Leonem. Verum hos suo silentio satis revincit sanctus Leo; nam licet ille fuerit autoritatis suæ commendandæ studiosus, licet non semel dicat appellationem interpositam, nunquam dicit eam ad se interpositam. Nec ipse eam admisit, aut ejus judicandæ potestatem sibi arrogavit; quin imò necessitatem Synodi generalis convocandæ deduxit ex appellatione Flaviani, sic ex Epistolâ 39. *ut quia & nostri*, inquit, *fideliter reclamarunt, & eisdem libellum appellationis Flavianus dedit generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrari .... convenientibus utique Orientalium Provinciarum Episcopis*; Et Epistolâ 40. *Omnes*, inquit Leo, *partium nostrarum Ecclesiæ, omnes mansuetudini vestræ cum gemitibus & lacrymis supplicant Sacerdotes, ut quia & nostri fideliter reclamarunt, &c.* ut suprà. Quid necesse fuisset Synodum petere ob appellationem Flaviani, si quidem illa non ad Synodum, sed ad Leonem interposita fuisset.

Opponit primò Christianus Lupus hæc Leonis verba: *quam autem post appellationem interpositam necessario id postuletur Canonum Nicææ habitorum testantur Decreta.* Intelligens his verbis Sardicenses Canones, quorum unum subnectit Epistolæ suæ; sed, inquit Christianus Lupus, Canones Sardicenses stabiliunt appellationes ad Romanum Pontificem.

Respondeo sententiam Lupi his verbis jugulari, necnon probari Canones Sardicenses perperàm ab ipso intelligi. Quid enim ex his concludit Leo, sibi soli potestatem esse retractandi Romæ judicii? nil

nil minùs, unum hoc infert post appellationem Flaviani convocandam esse Synodum.

At, inquies, in Canonibus Sardicensibus nullius appellationis fit mentio, præterquam ad Romanum Pontificem: ergò S. Leo sensit Flavianum ad se appellasse.

Respondeo Leonem non adducere Sardicenses Canones, vt probet appellationem Flaviani legitimam esse, sed ut ostendat post appellationem ejus necessariam esse Synodum. Hoc autem optimè ex Sardicensibus Canonibus colligitur, qui jubent in casu appellationis fieri novam Synodum, & iterari judicium. Hac tantùm de causâ Sardicenses Canones allegat. Hinc in eo Canone qui Græcè refertur in hujus Epistolâ, quique videtur esse quartus Sardicensis, non fit mentio Romani Episcopi, sed tantùm novi judicij redintegrandi, cum Episcopus depositus fuerit contestatus se iniquè judicatum esse. Quod argumento est Leonem Canonem hunc eo tantùm consilio laudasse, ut ex eo inferret Synodum esse congregandam, non ut probaret appellationem Flaviani ad se factam secundum formam Sardicensibus Canonibus præscriptam, esse judicandam.

Urget idem Lupus. Ex Epistolis 41.42.& 45. ejusdem Leonis, colligitur Leonem irritum habuisse latrocinii Ephesini Decretum, & Flavianum semper pro Episcopo habuisse: unde hæc concludit. *Admittit* inquit, *Flaviani appellationem, ipsum revestit Episcopatu, firmat in Episcopali ad omnes Ecclesias communione, ejus appellationi dat effectum suspensivum.*

Respondeo Leonem meritò judicium latrocinii Ephesini irritum habuisse, quippe quod per vim latum fuerat in innocentem Flavianum; at non propterea concludi posse appellationem à Flaviano ad Leonem interpositam: nec enim ullum speciale judicium tulit, sed quandoquidem ea quæ gesta fuerant, per vim, & contra jus, fasque gesta esse intelligebat, proposcit à Theodosio, Epistolâ 40. ut omnia in eo statu esse juberet, *in quo fuerant ante omne judicium, donec major ex toto orbe Sacerdotum numerus convocaretur, quoniam*, ut inquit Epistolâ 45. *ea quæ in Ephesо contra justitiam vel Canonum disciplinam per unius hominis impudentiam gesta erant nulla Catholicæ fidei ratio rata esse permitteret.* Nec causam Flaviani ventilavit, aut revestivit eum Episcopatu, à quo eum non excidisse certum fuerat, quia judicium erat per vim latum, nullâ ratione recusationis Flaviani aut intercessionis Legatorum habitâ. Hinc nullum dubium esse

esse poterat, quin Flavianus ab omnibus Episcopis esset suscipiendus in communionem, & quin judicium in illum latum non modò suspendendum esset, sed etiam pro nullo atque irrito habendum. Hinc Hilarius Diaconus in Epistolâ ad Gallam Placidiam ait, non modò Papam, sed & omne Occidentale Concilium reprobavisse, *omnia quæ in Epheso contra Canones, & per odia sæcularia à Dioscoro Episcopo gesta fuerant, & nullâ ratione in Occidentis partibus suscipi posse, quæ per potentiam prædicti Dioscori non sine læsione fidei, & præjudicio sanctissimi viri, innoxiìque commissa sint.* Non rescidit itaque Leo judicium Ephesini latrocinii, sed reprobavit ut irritum & contra Canones gestum.

Opponit secundò Christianus Lupus Epistolam Valentiniani Imperatoris ad Theodosium, in quâ hæc habentur. *Quatenus beatissimus Romanæ Civitatis Episcopus, cui principatum Sacerdotii super omnes antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem de fide & Sacerdotibus judicare . . . . Hujus enim rei gratiâ secundum solemnitatem Conciliorum, & Constantinopolitanus Episcopus eum per libellos appellavit propter contentionem, quæ orta est de fide, huic itaque postulanti & conjuranti salutem nostram communem annuere non negavi, quatenus ad tuam mansuetudinem meam petitionem ingererem, ut prædictus Sacerdos congregatis ex omni orbe reliquis Sacerdotibus intra Italiam, omni præjudicio submoto, à principio omnem causam quâ vertitur sollicitâ ratione cognoscens sententiam ferat, quam fides & ratio divinitatis exposcit.*

Respondeo primò hoc Valentiniani scriptum à Leone videri dictatum, nec proinde mirum esse si in gratiam Pontificis sit confectum.

Respondeo secundò hîc nihil haberi quod probet Flavianum ad solum Leonem appellasse, imò ex his colligi Flavianum ad omnium Occidentalium judicium provocasse: quod disertiùs exponit in litteris suis ad Theodosium Galla Placidia Valentiniani mater: *Non enim*, inquit, *modicum detrimentum est quod fides perturbata sit ad arbitrium unius hominis, qui in Synodo Ephesinæ Civitatis odium & contentiones potius exercuisse narratur, militum præsentia & metu impetens Constantinopolitanæ Civitatis Episcopum Flavianum, eo quod libellum ad Apostolicam Sedem miserit, & ad omnes Episcopos illarum partium per eos qui directi fuerunt ad Concilium.* Næ cæcos oportet esse eos qui post tam apertum testimonium contendunt libellum appellationis Flaviani fuisse ad solum Leonem Papam, non ad Concilium. Porrò ex hac Epistola quæ græcè extat supplendum illud est, in alterâ

tera ejusdem Placidiæ ad Pulcheriam, cujus versionem tantùm habemus, hoc in loco mendosam, sic se habet: *ut omnibus antiquis permanentibus ad Apostolicæ Sedis, in quâ primus Apostolorum Petrus, qui etiam claves Regni cœlestis, Sacerdotii Principatum tenuit, Episcopatûs causa mittantur.* Hæc Epistolæ verba omninò corrupta sunt, & sensu planè vacua. Restituendus genuinus textus ex aliâ Placidiæ Epistolâ ad Theodosium, quarum eadem est sententia, *ut secundum formam & definitionem Apostolicæ Sedis, quam & nos tanquam præcellentem veneramur in Statu Sacerdotii, illæso manente per omnia Flaviano, ad Concilium Apostolicæ Sedis judicium transmittatur.* Petit ergo Placidia judicium transmitti non ad solam Sedem Apostolicam, sed ad Concilium hujus ad quod proinde provocarat Flavianus.

Respondeo tertiò quod etiamsi daretur id quod falsum est Flavianum ad Leonem appellasse; ex dictis jam constat non alio fine aut Concilio libellum appellationis eum dedisse, nisi ut ejus operâ obtineret, ut in Concilio universali causa ejus retractaretur; & sic intelligendus videtur Liberatus, cum ait Flavianum damnatum Sedem Apostolicam per ejus Legatos appellasse, hoc est, confugisse ad eam Sedem, ut ejus operâ Synodum obtineret. Adde quod aliud est Sedes Apostolica, aliud Romanus Pontifex, cùm nomine Sedis Apostolicæ non solus intelligatur Papa, sed cum eo Episcopi Provinciarum suburbicariarum, qui ad ejus Concilium conveniebant.

Opponit tertiò Christianus Lupus Domni Antiocheni abdicationem, & Maximi ordinationem factam in latrocinio Ephesino, quæ idcirco non est rescissa, quia Romanus Pontifex Leo cum eo communicarat.

Ad istud exemplum respondeo, Domnum fuisse damnatum à latrocinio Ephesino, ut probat Quenellius in Dissertatione de causâ Domni, & in ejusdem paulò post mortui locum post hæc ordinatum fuisse Maximum. Quid ad ista sanctus Leo & Synodus Chalcedonensis? Domnum restituere non poterat, utpote jam mortuum; nihil ergo impediebat quominus Maximi ordinationem ratam haberet pro bono pacis. Itaque falsum est Leonem cæteros Episcopos revestivisse, hunc non item; generatim enim petiit ut omnia in eo statu manerent, in quo erant ante Synodum à Dioscoro celebratam, nec unquam Domnum ab eâ lege excepit, sed cùm ille mortuus foret, & in ejus locum ordinatus Maximus; S. Leo istum non secus ac Anatolium in communionem suscepit. Factum Leonis confirmavit

Sy-

Synodus Chalcedonenſis, & Maximi ordinationem ratam habuit. Ex quibus intelligere eſt, non ſolùm Pontificem retractaſſe aut judicaſſe cauſam Maximi, ſed eum privatim pro bono pacis Maximum in communionem ſuſcepiſſe, non ſecus ac Anatolium, & utriuſque ordinationem ab universâ Synodo Chalcedonenſi fuiſſe confirmatam; ſed de causâ Domni plura dicemus alibi.

De causâ Theodoriti.

THeodoritus Epiſcopus Cyri, qui cauſæ Joannis acerrimus fautor fuerat, & Eutychis ac Dioſcori ſententiæ infenſiſſimus habebatur: in Synodo Epheſinâ Dioſcori abſens, imò & adeſſe litteris Imperatoriis prohibitus, damnatus; quò poſt hanc ſententiam niſi ad Occidentales confugeret, non habebat. Imperator enim Pſeudoſynodi ſententiam tuebatur, Domnus Antiochenus à Dioſcoro illectus Flaviani damnationi conſenſerat, & ipſe poſteà fuerat ab eadem Synodo damnatus, Flavianus Conſtantinopolitanus ſupremum diem obierat: omnes fermè Orientales conſentiebant ſententiæ in Flavianum latæ. Quis igitur dubitare poſſit quin tum Theodoritus appellaturus fuerit ad Romanum Pontificem, ſi poteſtatem ille habuiſſet admittendarum appellationum ex Oriente, & retractandarum cauſarum quæ ad Epiſcopos ſpectant. Hinc appelationum iſtarum patroni non dubitant aſſerere, appellationem interpoſitam à Theodorito ad Romanum Pontificem à judicio latrocinii Epheſini. At quàm leviter id aſſerant docet ipſa Theodoriti Epiſtola ad Leonem, in quâ ne verbulum quidem occurrit, quo probari queat eum appellaſſe, quin imò contrarium ex eâ colligitur. Primùm igitur in eâ fidem ſuam exponit, docet ſe inauditum & abſentem damnatum, Pontificis opem & conſilium implorat; expectare ſe dicit Apoſtolicæ Sedis ψῆφον, hoc eſt, calculum & conſilium, non autem χριτήριον, hoc eſt, judicium, ut ſcilicet ab eo doceatur an judicio Dioſcori ſtare debeat, quod ipſum ſic exponit: *Ante omnia autem rogo ut ſciam a vobis an injuſtæ huic depoſitioni oporteat acquieſcere, an non, veſtram enim expecto ſententiam, & ſi judicatis me ſtare debere aſſeritis, ſtabo.* Non petit igitur Theodoritus à Leone ut judicium in ſe latum retractaret, & juridicam ſententiam de causâ ſuâ ferret; ſed tantùm ut conſilium daret num ſententiæ Epheſini judicii licet injuſtæ, ſtare deberet, an potiùs ad Concilium Oc-

cidentalium provocare. Et hac in re opem atque auxilium Romani Pontificis implorat. Constat id ex Epistolâ ejusdem eodem tempore scriptâ ad Renatum Romanum: *Hac igitur*, inquit, *de causa tuam oro sanctitatem, ut persuadeas sanctissimo ac beatissimo Archiepiscopo ut Apostolicâ utatur autoritate, & præcipiat ad vestrum convocare Concilium.* Et in Epistolâ ad Anatolium, petit causam suam examinari non à solo Romano Pontifice, sed ab Episcopis; *Magnitudinem tuam*, inquit, *obtestor hanc à victore Augusto gratiam petas ut in Occidentem veniam, ibique à Deo charissimis Episcopis judicer; at si vel minimùm à fidei regulâ deflectere videar, in medium maris profundum dejiciar.* Et Epistolâ 138. ad eundem: *Ad hæc Deo dilectam illorum sublimitatem obtestamini, ut rectè institutis finem imponant.* Idem habet in Epistolis 139. & 140. ex quibus constat Theodoritum non appellasse ad Pontificem Leonem, sed tantùm ab eo consilium & implorasse, ac petiisse ab Imperatoribus, ut in Concilio Occidentalium judicaretur.

Quid deinde gestum fuerit inquiramus, contendit Christianus Lupus Theodoritum à Leone fuisse restitutum & revestitum Episcopatu, idque probare conatur, tum ex Epistolâ Leonis 93. ubi hæc ait. *Deus noster cujus invincibilis veritas ab omni hæreseos macula mundum te secundum Apostolicæ Sedis judicium demonstravit:* tum ex Synodi Chalcedonensis actis, in quibus Theodoritus dicitur redditus Episcopatui à Leone. E contrà Paschasius Quenellius observat & probat ex his minimè colligi, aliquod speciale de restitutione Theodoriti judicium à Leone emissum, sed solummodò Leonem communionem cum eo non abrupisse ob Decretum latrocinii Ephesini, quod planè irritum erat. *Nec enim*, inquit, *aliter S. Leo Theodoritum quam Flavianum & alios restituit, petens scilicet ut cuncta in eodem statu essent in quo fuerant ante omne judicium, donec major ex toto orbe Sacerdotum numerus congregaretur.* Et certè judicium Leonis in gratiam Theodoriti latum, nihil aliud fuisse quàm litteras communionis, constat ex sententia Legatorum ipsius Leonis act. 8. Concilii: *Theodoritum*, inquiunt, *sanctissimus ac beatissimus universæ Ecclesiæ Episcopus urbis Romæ Leo dudum in communionem suscepit; sicut litteræ ab eo ad nostram humilitatem directæ testantur, &c.* Hi certè non omisissent Decretum Synodale à Leone latum in gratiam Theodoriti; si quod ejusmodi fuisset, nec solam communionem allegassent. Licet autem Synodus ob istam communionem Theodoritum in suo consessu invitis Ægyptiis sedere passa fuerit, non tamen arbitrata

est

est eum aliquo judicio fuisse purgatum. Sed causam ejus reservavit, & interim hunc tum ob communionem ejus cum Leone, tum ob jussum Imperatoris admisit. Sic enim pronuntiant Judices, *præjudicium ex persona reverendissimi Episcopi Theodoriti nulli generabitur, reservata post hac omni accusatione, & vobis & illi, & quæ invicem exercere volueritis.* Cum igitur ea quæ graviora videbantur in Concilio examinata sunt. De causâ Theodoriti quæsitum est act. 8. in eâ Theodoritus veluti in medium prodiit, dixitque se preces obtulisse Imperatori & libellos Romano Pontifici, quibus scilicet ut anteà observavimus, petebat causam suam examinari in Synodo & fidei suæ rationem reddebat: postulavit ut relegerentur; at Synodi Patres hoc unum ab eo petierunt ut anathematizaret Nestorium cumque id fecisset Theodoritus, & dixisset se subscripsisse Leonis Epistolæ, judices pronuntiarunt omnem jam de illo dubitationem esse sublatam, cum Anathema dixerit Nestorio, à Leone susceptus sit, & fidei definitioni consenserit, superesse tantùm ut Synodi sententia Ecclesiam suam recipiat, ut sanctus Leo Archiepiscopus judicavit ἐδικαίωσεν, hoc est justum & æquum esse censuit. Tùm omnes Episcopi acclamarunt Theodoritum dignum esse sede suâ, & singuli deinceps suffragium tulerunt de ejus restitutione, ac demùm judices pronuntiarunt *secundum Decretum sancti Concilii Theodoritus sanctissimus Episcopus Ecclesiam civitatis Cyri recipiat.* Constat ergo Theodoritum non esse judiciali Decreto restitutum ante judicium universalis Synodi, quamvis nec sanctus Leo, nec Maximus, nec Anatolius, nec denique Orientalium ullus communionis nexum cum eo abruperit: atque ideo illum ad Concilium admiserunt ante judicium de causâ latum. Ex dictis liquet, primò probari minimè posse Theodoritum ad Leonem appellasse. Secundò illum non fuisse restitutum à Leone vi alicujus decreti aut judicii, sed tantùm susceptum in communionem. Tertiò hujus causam plenè ac integrè discussam in Synodo Chalcedonensi, cumque in illa post anathema dictum Nestorio ab omni suspicioni hæresos liberatum & Sedi suæ penitùs redditum. Quæ quidem tria omnes omninò Christiani Lupi de Theodorito commentationes evertunt.

De Eutherii Thyanensis & Helladii Tarsensis Epistolâ ad Xistum, necnon de Eutychianæ appellationis libello ad Leonem, quæ monumenta Lupo obstetricante prodeunt in lucem.

HUc usque nihil fermè objecit Lupus quod non fuerit ab aliis decantatum, at sub finem libri suo duo monumenta profert hactenùs ignota quæ causæ suæ non parum favere gloriatur.

Primum est Epistola Eutherii Thyanensis & Helladii Tharsensis ad Xistum scripta, quam latinè ex manuscripto Codice Cardinalis Casanatæ desumpsit, in quo manuscripto jactat se Lupus plusquam ducentas Orientalium litteras invenisse, plurimum illustrantes acta Ephesini Concilii & Chalcedonensis hactenus ignotas, quas propediem se in lucem emissurum esse spopondit, quod & posteà fecit atque utinam, non modò latinam istarum Epistolarum versionem, sed & græcum haberemus textum, ex iis fortè aliquid lucis horum temporum historiæ accederet. Sed ut de aliis nihil dicam, Epistolam Helladii hîc ab ipso relatam valdè dubiam esse affirmo. Hæc enim ampullata est, næniis ac fabulis plena, ejusque tùm sententiæ tùm verba impostoris ignorantiam & stupiditatem arguunt. Sic autem incipit : *Multam providentiam per singula tempora faciens Dominus Christus, alio tempore alia præparavit luminaria ad eorum ducatum qui bonæ sunt voluntatis conjunctionemque contrariorum .... sicut etiam sub illo amore Pharaone beatum Moysem contra Jannes & Mambre & super Simonem Petrum bene orientem; sic & contra eos qui nunc insurrexerunt tuam protulit sanctitatem, per quam bonæ spei sumus & nos quod orbis terrarum ab Ægyptio liberetur errore qui Moyses existens omnem quidem Ægyptum percuties; salvabis verò omnem Israëlitam populum orthodoxum : igitur contra veritatem multis millibus gestis & mundissimâ ortodoxiæ margaritâ multas concipiente inimicitias & quantas nulla unquam tradit historia .... nostrum quidem est qui triplices multiplicesque patimur tempestates & penè in pyratas incidimus, ad eum clamare qui à Deo productus est gubernator cumque pro amore veritatis quantum possibile est edocere; tuæ autem gratiæ sapientiæque est non despicere neque transcurrere hujusmodi quæstionem tantamque causam, sed & perscrutari cum dilectione boni laboris & imponere emendationem cum totâ constantiâ.*

Quis

Quis istæc legens non satis intelligat hæc esse recentioris cujusdam Itali figmenta quæ à Græcorum sententia longissimè absunt.

Perigit idem, *& olim si quidem, sæpiùs jam, ex Alexandriâ hæreticis zizaniis insurgentibus sufficit vestra Apostolica sedes per universum tempus illud ad mendacium convincendum impietatemque convincendam, & corrigenda quæ necessarium fuit, muniendumque orbem terrarum ad gloriam Christi tum sub illo ter beato & inter sanctos habendo Damaso quàm sub pluribus aliis gloriosis & admirabilibus.* Quæro quandonam Damasus & alii Pontifices emergentia ex Ægypto hæreseos zizania convincerint & repressèrint. Duo exempla profert Christianus Lupus Petri Alexandrini & Maximi Cynici ut putat appellationes. Atqui neuter appellavit, neuter restitutus est à Damaso, sed ille à popolo receptus, hic ab Alexandrino Episcopo ordinatus Antistes Constantinopolitanus receptus minimè est. Adde quod in neutrius causâ de zizaniis hæreseos agebatur, & ideò imperitè in exemplum adducitur. Videtur impostor ad Arii causam spectare, sed illa præterquam quod non est compressa Romani Pontificis autoritate, nihil ad Damasum spectat qui post extinctum Arium suscepit Pontificatum. Hoc autem impostoris opus esse arguunt hæc verba: *tam sub illo ter beato & inter sanctos habendo Episcopo Damaso, quam sub pluribus aliis gloriosis & admirabilibus.* Qui sunt isti gloriosi & admirabiles Pontifices qui post Damasum usque ad Sixtum, hæresim ex Ægypto nascentem compresserunt. A Damaso ad Sixtum sex sunt tantùm Pontifices quibus cum Ægyptiis nulla de fide dimicatio fuit. Videtur impostor ad ea quæ Pontificatum Sixti secuta sunt attendisse.

Verùm Epilogus ejusdem Epistolæ non minùs facetus est, sic se habet, *hæc pauca de plurimis cum multâ abbreviatione conscripsimus scientes quod horum malorum nimietas non solùm Jeremiæ lamentationibus digna sit, sed & universam tragœdiam superaverit.* Hæc & alia ejusmodi ab Episcoporum gravitate aliena sunt & recentioris cujusdam nugamenta esse potiùs videntur.

Verùm quidquid sit, etiamsi istæc Epistola esset extra omne dubium, nihil tamen ex eâ posset Lupus inferre, nec enim illi provocant ad Romanum Pontificem à judicio in se lato, sed tantùm ejus opem implorant, *Cujus*, inquit, *rei gratia & nos præsumimus has supplicationes offerre ut adjuvetis orbem terrarum & in illâ parte quæ errat & in illâ quæ tyrannidem sustinet*, & in fine, *Rogamus verò*

 & sanctis

& sanctis tuæ religiositatis provolvimur pedibus, ut manum porrigas salutarem & auferas mundi naufragium, omniumque horum inquisitionem jubeas fieri & his illicitis cælestem superduci correctionem. Petunt ergo tantùm auxilium & opem Romani Pontificis, non autem ejus de suâ causâ judicium.

Alterum monumentum ibidem à Lupo prolatum est Epistolâ Eutychis ad Leonem scriptâ, postquam damnatus est, quæ quidem Lupo non parùm obest, & ea quæ de Eutychis negotio à nobis suprà dicta sunt mirum in modum confirmat.

Ex eâ enim colligitur Eutychem ad Leonem confugisse, non quidem quasi appellantem ad judicium ut restitueretur, sed tantùm postulantem ne propter sententiam in se latam à communione Episcopi Romani removeretur. *Obsecro*, inquit post expositam fidem suam, *nullo mihi judicio facto ex iis quæ per insidias contra me gesta sunt quæ visa vobis fuerit super fidem proferre sententiam & nullam deinceps permittere a factiosis contra me sententiam procedere & non excuti & eximi de numero orthodoxorum eum qui in continentiâ & charitate septuaginta annos vitam peregit, ita ut in ipso exitu vitæ naufragium patiatur.* Rogat ergo Leonem Eutyches ut se pro orthodoxo habeat: nec ob judicium Flaviani à communione suâ removeatur. At ne verbo quidem significat in hâc Epistolâ se appellare aut appellasse Romanum Pontificem. Huc tamen trahere conatur Lupus hæc verba: *Rogabam ut innotescerent ista sanctitati vestræ, & quod vobis videretur judicaretis, omnibus modis me secuturum quæ probasseris.*

Verùm his verbis appellationem non contineri docet Basilius in Synodo Constantinopolitana act. 1. Concil. Chalcedon. col. 244. tom. 4. Conc. *Scio*, inquit, *quia dixit religiosus Archimandrita Eutyches, Si præceperint mihi patres Romanus & Alexandrinus, dico hoc ipsum, hoc autem non quasi appellans dixit, sed dicens non sum ausus dicere propter patres.* Itaque gratias habemus Christiano Lupo qui nobis subministravit Epistolam illam Eutychis ad Leonem, cum ex eâ constet Eutychem libellum appellationis non dedisse ad Pontificem, sed tantùm ab eo petiisse quid ille de fide Incarnationis sentiret pollicitus se consensurum iis quæ probasset.

De

De causâ Joannis Talaïæ, nec non de exemplis judiciorum Ecclesiasticorum apud Græcos usque ad divisionem Orientalis & Occidentalis Ecclesiæ.

HUc usque Christianum Lupum & alios ejusdem cum ipso sententiæ aggressi sumus; nunc etiam cogimur ab ipsomet Marcâ dissentire in causâ Joannis Patriarchæ Alexandrini, quem Petrus Mongus jubente Imperatore Zenone & consentiente Acacio Constantinopolitano, Episcopatu deturbavit. Ille ejectus Antiochiam ad Calendionem Antiochenum perrexit & sumptis ab eo intercessionis litteris ad Romanum Pontificem appellavit, Romamque profugit ad Simplicium tum temporis hujus urbis Episcopum, eo mortuo Romanæ Ecclesiæ Episcopatum anno 483. sortius est Clemens qui Legatos Vitalem & Misenum ad Zenonem misit, quibus in mandatis dedit ut peterent Concilium Chalcedonense confirmari, Petrum Mongum exturbari, & Acacium Romam mitti, adjiciens ut Acacium ni sponte Romam properaret, ad dicendam causam citarent.

Illi verò nihil eorum quæ in mandatis habebant perfecerunt, sed cum Acacio communicarunt, passique sunt ut Petri nomen in dypticis publicè recitaretur. Quamobrem hi in Synodo Romæ tum habitâ accusati à communione suspensi sunt. In eadem Synodo sententia excommunicationis in Acacium lata. Verùm ista nullum robur habuit in Oriente, nec enim Joannes est restitutus nec Mongus aut Acacius sedibus suis exturbati sunt.

Ex his colligit Petrus de Marcâ in causis fidei ad Romanum Episcopum appellari posse etiam ab Orientis Synodis. Verùm istud exemplum non videtur ad propositum pertinere; primùm enim nullum erat judicium in Joannem latum in ullâ Synodo, sed tantùm per vim à Mongo exturbatus fuerat suffragante Imperatore, nec repugnante Acacio, quando igitur dicit Liberatus eum appellasse, non propriè id accipiendum quasi à judicio in se lato provocarit; sed quia vexatus confugit & opem imploravit à Sede Apostolicâ. Secundò hinc quidem apparet Pontificem Romanum ejus restituendi & Acacii ad causam dicendam evocandi jus sibi vindicasse secundum Sardicenses Canones & legem Valentiniani: at

Orien-

Orientales iſtud jus Pontifici detuliſſe ex his minimè probatur. Tertiò Joannes Talaïa non omninò innocens videtur. Quippe qui contra jusjurandum proprium ad Sedem Alexandrinam foret evectus. Nec Acacius adeo nocens erat, cum Petrus Mongus cum quo communionem habebat, profiteretur ſe Synodi Chalcedonenſis decretis adhærere. Quartò Felix in hac cauſa ſe geſſit tantùm ut executorem Concilii Chalcedonenſis: unde *meritò*, inquit Felix ad Vetranionem, *prædictus Acacius Apoſtolicæ Sedis quæ nunc executrix utique ſæpè dicti Chalcedonenſis Concilii pro fide Catholicâ tunc probati non defuit.*

Unde Gelaſius in Epiſt. ad Fauſtum ait deceſſorem ſuum *veteris executorem fuiſſe non novellæ ſanctionis, quod*, inquit, *Præſuli non ſolum Apoſtolico facere licet, ſed cuicunque Pontifici.* Hinc patet Felicem nihil in hac cauſa geſſiſſe propriâ autoritate, ſed tantùm autoritate Chalcedonenſis Concilii.

Quintò cauſam Joannis Talaïæ non ſolus judicavit Felix, ſed in Synodo Occidentalium.

Sextò cauſa Joannis ad Romanum Pontificem ex utriuſque partis conſenſu devolvebatur, nam ut teſtis Gelaſius Epiſt. 13. Acacius & Imperator promiſerant Legatis eam Sedi Apoſtolicæ eſſe reſervandam.

Septimò peculiaris erat ratio propter quam Joannes Talaïa à Pontifice Romano judicandus erat; quia cum eſſet ſecundæ Sedis Epiſcopus, indecens videbatur eum ab alia Sede quàm à prima judicari, ut docet Gelaſius Epiſt. 13. Ex his abundè liquet cauſam iſtam Joannis Talaïæ in exemplum appellationum trahi minimè poſſe, ut à Petro de Marcâ factum eſt.

Verum idem multò graviùs errat, cum dicit in eodem capite Romanos Antiſtites in cauſis fidei primam ad ſe earum cognitionem traxiſſe; miror id excidiſſe viro juſtitiæ & diſciplinæ Eccleſiaſticæ tam perito. Quis enim neſcit omnes fermè hæreſes & hæreticos à propriis Epiſcopis aut Conciliis Provinciæ fuiſſe damnatos inconſulto Romano Pontifice. Ita Ophitarum hæreſis à Synodo Epiſcoporum quondam in Bythinia damnata, Caianorum in Concilio Syriæ proſcriptus error. Cerdon ejuſque diſcipuli ab Orientalibus damnati. Pauli Samoſateni impietas ab Orientalibus confoſſa. Arius ab Alexandro proſcriptus. Euſthatii deliræ opiniones à Gangrenſi Synodo reprobatæ. Eunomæorum audacia in Concilio viginti Epiſcoporum repreſſa. Apollinariſtarum error in Alexandrino Concilio pro-

proscriptus. Eutychis hæresis à Flaviano damnata. Pelagii errores in Conciliis Diospolitano, Carthaginensi & Milevitano proscripti. Priscilianistarum fœditas à Gallis & Hispanis expulsa. Semipelagiani in Concilio Arausicano damnati. Felicis & Elipandi dogma in Synodo Francofordiensi rejectum, &c. Finis enim nullus esset si cuncta vellem enumerare damnatarum à Synodis Provinciarum hæreseon exempla, & quidem inconsulto Romano Pontifice. Non diffiteor tamen quin aliquando de illarum damnatione relatum fuerit ad Romanum Episcopum. Verùm istud privilegium quod præ cæteris Romano competebat Episcopo, ad cæteros etiam magnarum Sedium Episcopos pertinebat, ad quos judicia Synodorum paulò majoris momenti referebantur, non quidem ut retractarentur, sed ut unanimi consensu confirmarentur & hæretici rejicerentur ab omnibus. Sic Synodus Antiochena ad Romanum, Alexandrinum & alios Præsules retulit de damnatione Pauli Samosateni: sic Alexander Alexandrinus de damnatione Arii certiores fecit Episcopos quamplurimos Orientis, & imprimis Constantinopolitanum Antistitem & alii quamplurimi idem sæpè fecerunt.

Verùm ubi res videbatur esse minoris momenti, ut Eustathii damnatio aut quando quis ob errorem jam unanimi consensu proscriptum damnabatur ut in Eutychis negotio, tunc vel ejusdem tantùm Provinciæ Episcopi vel saltem viciniores admonebantur. Non tamen nego quin relationes hujusmodi sæpè sæpius ad Romanam Sedem factæ fuerint duabus de causis. Prima ob ejus Primatum. Secunda quia una Ecclesia Romana ab Orientalibus admonebatur vice omnium Occidentalium ac præcipuè Italorum & Gallorum, ut per eam quid in Oriente gestum foret isti cognoscerent. Verùm præcipua relationum istarum necessitas oritur ex unitate fidei, quæ debet esse inter omnes Ecclesias eodem communionis vinculo conjunctas.

Idcirco cum aliquis damnatur ob fidem, de causâ communi agitur. Nam simul cum eo damnantur quicunque cum illo sentiunt: hinc factum ut ita damnati confugere possent ad Ecclesias secum sentientes si quas reperirent, utque illæ vicissim Ecclesiæ possent istos tueri & illos à quibus lata est sententia à communione suâ removere, quia communio esse non debet inter eos qui diversam fidem habent. Hinc oritur inter Ecclesias schisma, ad quod tollendum nullum efficacius videtur esse remedium quàm Concilii universalis convocatio, in quo inter diffidentes Ecclesias judicium fertur. Id

cernere est in causâ Arii & aliis ferè omnibus quæ Ecclesiam magnis motibus turbarunt. Sed ut rem in pauca conferam; constat ex dictis Romanum Pontificem non posse ad se trahere cognitionem primam causarum fidei, nec eam per appellationem ad ipsum devolvi, tanquam ad supremum judicem; sed tantùm ei licere doctrinam illam quam veram esse putat defendere, & diversa sentientes à communione suâ removere, ac demum Concilium etiam postulare aut convocare (si opus fuerit, aut si necessitas postulaverit) ad disceptandam controversiam de fide.

At, inquit Marca, cum Romanus Episcopus primam Sedem obtineat, ejus debet prima esse sententia, ut loquitur facundus Hermianensis, eoque jure usus est Papa Cælestinus adversus Nestorium.

Respondeo primam ac præcipuam esse debere Romani Pontificis sententiam, hoc est judicium ejus maximi fieri & pluris æstimari quam cæterorum. Idque ut rectè observat Petrus de Marcâ, quia primam sedem tenet; at inde velle inferre ipsum primam ratione temporis debere ferre sententiam non minùs absurdum est ac si quis ex eo quod Præses supremi Senatus primum inter judices locum obtinet, vellet concludere primam in reos ab ipso ferri sententiam debere etiam ante judices inferiores.

Exemplum porrò Nestorii opinionem Marcæ non confirmat; nec enim Cælestinus ad se traxit primam cognitionem causæ Nestorii, sed ipse Nestorius & Cyrillus causam hanc ad Cælestinum detulerunt: is autem unà cum Synodo Romæ celebrata cum ex quaternionibus Nestorii ad se missis intellexisset illum ab Alexandrinæ & Romanæ imò & universalis Ecclesiæ fide dissentire, scripsit tùm ad Cyrillum Alexandrinum, tùm ad Joannem Antiochenum eum ni intra decem dies ab ejus decreti notitiâ numerandos revocaret errorem, & profiteretur se idem sentire cum Romanâ, Alexandrinâ & universali Ecclesiâ, ab universalis Ecclesiæ communione ejiciendum esse. Cælestini sententiam secutus est Cyrillus cum suis Alexandrinis & Nestorium à communione suâ semovit. At Joannes & alii Orientales ipsum defenderunt. Hinc natum dissidium, ad quod componendum Synodus Ephesina convocata est quæ Nestorium deposuit. Nam ille huc usque sedem retinuerat. Ex his discimus Romanum Pontificem non ad se traxisse primam cognitionem causæ Nestorii, sed hanc illi ultrò delatam, nec eam supremo judicio ab illo definitam, sed tantùm Nestorium quoniam à fide-

fide Ecclesiæ suæ, necnon Alexandrinæ ac ut putabat universalis Ecclesiæ aliena docebat declarasse excommunicandum, quod ipsum præstiterant ante Cælestinum Archimandritæ Constantinopolitani & alii multi etiam Laïci qui ab ejus communione ante Cælestini sententiam recesserant. Verùm tandem è diverticulo redeamus in viam: post Acacii damnationem per aliquot annos Ecclesiæ Orientales à Romanâ communione separatæ sunt, donec Justinus Imperator anno 510. pro bono pacis jussit ut Episcopi Orientis ibellum ab Hormisda confectum probarent, & eâ lege pax intelr Ecclesias sancita est. Verùm hanc turbaverunt nonnulli motus ab Acephalis qui Eutychianorum erant reliquiæ concitati. Inter hos insignis erat Anthimus Trapezuntius qui propriâ sede relictâ Constantinopolitanam contra Canones invasit, utque se fidem sanam tenere persuaderet, Imperatori rationem ejus quærenti generatim respondit se facturum *quæcumque magnæ Sedis Apostolicæ Antistes juberet*, & ad Patriarchas scripsit se secuturum per omnia Sedem Apostolicam: ita cum causam suam Romani Episcopi judicio, Anthimus ultrò subjecisset, venit Constantinopolim Agapetus apud quem Monachi accusarunt Anthimum cujus ordinationem vitiosam esse cernens Agapetus, statim eum Constantinopolitanâ sede ejecit suffragante & adjuvante Imperatore & in ejus locum ordinavit Mennam. Illa autem ordinatio non magis ostendit jus fuisse Romanis Pontificibus ordinandi aut dejiciendi Constantinopolitani Episcopi quam ordinatio Chrysostomi à Theophilo & Anatolii à Dioscoro probet jus esse Alexandrino ordinandi Constantinopolitani Episcopi aut similiter ordinatio Maximi ab Anatolio, & Calendionis ab Acacio probet jus esse Constantinopolitano ordinandi Antiocheni, hæc enim sunt extra ordinem gesta ab Agapeto ad preces Orientalium. Verum adversarii Anthimi non contenti illum de Sede Constantinopolitanâ deturbasse libellos accusationum obtulerunt ut non modò è Sede Constantinopolitanâ, sed & è Trapezuntinâ ac omni honore Episcopali, imò & communione privaretur. Huic licet judicium fugienti & in errore permanenti pœnitentiæ tempus dedit Agapetus qui paulò post è vivis abiit. Post ejus mortem Synodus Constantinopolitanâ cui præfuit Mennas definitivam in Anthimum sententiam tulit, in eadem Synodo Severus, Petrus & Zoaras damnati sunt, judiciumque istius Synodi in aliâ Synodo Hierosolymitanâ ab Episcopis Orientis probatum. Hæc omnia gesta sunt post mortem Agapeti, cum nullus esset Romanus Pontifex electus.

Ex iis perspicere est, primò Agapetum causam Anthimi judicasse ut judicem ab ipso reo electum & postulatum. Secundò, Agapetum omnia hæc egisse ex Imperatoris mandato, consensu Orientalium. Tertiò definitivam in Anthimum sententiam prolatam fuisse non ab ipso Agapeto, sed à Mennâ & Synodo Orientali vacante Sede Apostolicâ. Quartò in Severum Petrum & alios eandem sententiam esse latam quæ res ostendit falli Marcam, cum ait causas fidei sine Pontificis Romani autoritate judicari non posse.

Quantùm autem ab istâ opinione alieni fuerint Orientales manifestè docet Constantinopolitana secunda Synodus. Quæ non modò absente, sed & reclamante ac renuente, imò & contrarium decernente Pontifice Vigilio tria capitula damnavit.

Post hæc Monothelitarum dogma emersit; hoc primum Sophronius Hierosolymitanus in Concilio damnavit, tantumque abfuit ut Honorius Romanus Pontifex primus in hæreticos insurgeret quin è contra illorum ad minimum Patronus extitit. In Occidentem per Pyrrhum qui illùc relegatus fuerat doctrina Monothelitarum disseminata; quæ res Theodorum ac posteà Martinum Romanum Episcopum ad extinguendam illam hæresim excitavit. Hic non solus, sed in Concilio plurimorum Episcoporum causam universam discussit & Monothelitarum dogma reprobavit: causa tamen non est finita ante judicium Synodi universalis Constantinopolitanæ ubi omnia de integro tractata sunt.

Denique Ignatius Patriarcha Constantinopolitanus à Photio ejectus & in Synodo damnatus non provocavit ad Pontificem Romanum, sed ipse Photius ut firmius haberetur judicium in Ignatium latum Synodum majorem celebravit obtinuitque Legatos à Nicolao primo Pontifice Romano qui damnationi Ignatii consenserunt. Hunc illorum consensum rescidit posteà Nicolaus & Photium à communione suâ ejecit. Permansit tamen ille in throno donec Basilius Imperator post mortem Michaëlis Ignatium revocavit qui Romani Episcopi judicio non contentus, petiit ab Imperatore ut Synodum œcumenicam convocaret. Ex his ut puto demonstratur Græcos usque ad Photii tempora res Ecclesiasticas in Synodis suis tractasse, nec supremum habuisse Romani Pontificis judicium etiam in rebus fidei.

Quod autem attinet ad judicia in Episcopos aut Clericos in his partibus speciatim lata paucorum nunc memoria superest. Verum intel-

intelligere datur illa omnia finita prorsus & terminata fuisse in Græciâ nec datum appellationi locum, ex eo quod neminem ferè video qui per hæc tempora dejectus in Synodis Græcorum ad Romanum Pontificem provocarit & ab eo fuerit restitutus, quamvis haud dubium sit quin plurimi fuerint ibi vel ab Episcopis vel à Synodis dejecti. Dicendum est igitur apud Græcos nulli appellationi ad Romanum Episcopum locum fuisse.

§. ultimus.

Nonnulla judiciorum Ecclesiasticorum in Occidente exempla recentiora cursim perstringuntur.

At in Occidente post quintum Ecclesiæ seculum appellationum ad Romanum Pontificem usus in causis Episcoporum invaluit: nonnulla tamen extant exempla appellationum ejusmodi vel rejectarum vel certè non multò in pretio habitarum. Sic Paulus Archiepiscopus Cretæ Joannem Episcopum Lappensem à suo ad Romani Episcopi judicium provocantem dimittere noluit, & appellationem ejus inconvenientem esse judicavit; docet id Epistola Vitaliani Romani Episcopi ad hunc Paulum, in quâ reprehendit *eum quod non solum noluisset absolvere*; hoc est mittere Joannem Lappensem ad Principis Apostolorum limina, sed quod magis ei id quærenti respondisset quia *non competenter quæris*.

In Galliâ sæpè sæpius appellationes ad Romanum Pontificem non magni habitæ sunt: sic Contumeliosus Reïensis à Cæsario Arelatensi damnatus cum provocasset ad Pontificem appellatione pendente Episcopatu spoliatus & damnationis sententia executioni mandata: quod quidem Agapetus indignè tulit putavitque per istud præjudium inferri appellationi, *quia*, inquit, *si in executionem mittitur prima sententia, secunda non habet cognitio quod requirat*.

In Concilio Lugdunensi anni 567. Salonius Ebredunensis & Sagittarius Vapincensis dejecti Regem adierunt & ab eo licentiam impetrarunt eundi ad urbem Romam illuc à judicio Episcoporum provocantes. Verùm hanc appellationem parvi facientes Gallicani nullos Romam miserunt qui reos accusarent aut convincerent, cum igitur damnati dixissent se injustè dejectos à Joanne III. litte-

ras obtinent ad Regem in quibus eos locis suis restitui jubebat. *Quod Rex*, inquit Gregorius, *sine morâ castigatis prius illis verbis multis implevit.* At Gallicani Episcopi non eodem modo judicium Romani Episcopi reveriti sunt, quin imò Victorem Episcopum illorum prius accusatorem à communione suspenderunt, quod cum eis in gratiam & communionem rediisset, illi tamen Sedem suam retinuerunt autoritate & gratiâ regis qui facilior erat, donec in congregatâ apud Cabillonum Synodo iterata est illa accusatio, objecta illis vetera crimina & non solùm de adulteriis, verùm etiam de homicidiis accusati sunt, *sed hæc per pœnitentiam purgari posse censentes Episcopi, illud est additum quod essent rei majestatis & patriæ proditores, quâ de causâ ab Episcopatu discincti in Basilicam sancti Marcelli sub custodiâ detruduntur, ex quâ per fugam elapsi discesserunt per diversa vagantes, donec in civitatibus eorum alii subrogati sunt.*

Eodem sæculo Promotus Presbyter & Prætextatus Rothomagensis in Synodo Parisiensi, Ægydius Metensis à Rhemensi, Desiderius Viennensis in Cabilonensi etiam inconsulto Romano Episcopo dejecti ad eum minimè provocaverunt, statimque Synodorum sententia in eos executioni mandata, quod argumento est nondum solemnem fuisse Gallorum morem appellandi ad Romanum Pontificem.

Sæculo item nono nonnulla occurrunt appellationum neglectarum exempla; primum est in causâ Aldrici Cenomanensis qui appellato licèt Pontifice dejectus est nullâ appellationis ejus ratione habitâ, ut constat ex Epistolâ 1. Gregorii IV. in quâ queritur appellationem ejus à Gallis flocci fieri. *Liceat*, inquit, *illi post auditionem Primatus Diœceseos si necesse fuerit nos appellare & nostra autoritate aut ante nos aut ante Legatos nostros ex latere missos juxta Patrum* (scilicet Sardicensium) *Decreta suas exercere aut ferre actiones, nullusque illum ante hæc judicet aut judicare præsumat... nec quisquam frivolus aut contentiosus, sive contumax hæc irrationabiliter præcipere contendat cum & autoritate Canonum & prædecessorum nostrûm decretis sancitum sit, ut Episcopus accusatus si voluerit appellet Romanum Pontificem*, & posteà, *maneat memoratus Aldricus hac Apostolicâ autoritate usque ad præsentiam Sedis Apostolicæ semper Episcopus.... nec antequam huc veniat succumbat judicio.... prædictæ Apostolicæ sanctæ Sedis si voluerit & necesse fuerit appellet Antistitem.* Ex his discere est Gallicanos tùm temporis Episcopos nullam habuisse appellatio-

num

num ad Romanum Pontificem rationem, & ea non obstante sententiam in Provincia latam executioni mandari voluisse, ideóque à Gregorio IV. increpatos fuisse.

Secundum exemplum est in causâ Rothadi Suessionensis quem Gallicani Episcopi provocantem ad Romanam Sedem nullâ appellationis ratione habitâ de sede dejecerunt & in Monasterium retruserunt alio Episcopo ejus in locum ordinato: id ægerrimè tulit Nicolaus Pontifex sic ad eos scribens Epist. 32. *Ignorasse autem fraternitatem vestram non patimur animum nostrum non mediocriter læsum eo quod secundum gestorum tenorem & vestrarum suggestionum quas ad Sedem Apostolicam direxistis cognitionem appellantem eumdem Rothadum Apostolicam Sedem deposueritis ac in Monasterio detruseritis, quod non nisi in contemptum beati Petri cujus judicium expetivit & in contumeliam sacrorum Canonum & Ecclesiasticarum traditionum præsumptum ac temerè admissum minimè dubitatur.* Allegat deinde Sardicenses Canones. Ad hæc porrò Galli reponebant *appellationes ejus fuisse excusationes.* Addebant eum post appellationem vocem mutasse & Concilium Episcoporum expetiisse, *ab electis autem judicibus appellari non posse.* Hoc præcipuè urget Hincmarus in Epistolâ quam ad Nicolaum de Rothadi negotio misit. Cum enim tùm non liceret Gallis omninò inficiari, quin ab Episcoporum judicio ad Sedem Apostolicam appellari posset, rationem hanc adinvenerunt appellationum ejusmodi impediendarum, renovantes Africanæ Synodi statutum *ab electis judicibus appellare non licet.* Hac igitur utentes regulâ illorum qui steterant in judicio causamque suam ultrò illic egerant quasi judices elegissent appellationes nihili faciebant. Porrò licet Rothadus posteà sit restitutus, non tamen à sententia suâ recessère Gallicani Episcopi, ut docet Hincmarus in capit. 5. opusculi 55. capit. namque Nicolaus judicium Synodi non irritavit, sed veniam petentem Rothadum suscepit, eumque pro bono pacis restituêre Galli, cum præsertim jam mortuus foret, is qui in locum ejus dejecti fuerat ordinatus.

Tertium exemplum est Hincmari Laudunensis quem ad Sedem Apostolicam, sæpius licet appellantem Episcopi Gallicani dejecerunt, primùm in Concilio apud Vermeriam, deinde in Attiniaco ac demùm in Duziacensi & depositionis sententia executioni mandata est reclamante licet Hadriano II. Pontifice. Porrò Hincmarus & alii Gallicani Antistites, tùm temporis appellationes non omninò rejiciebant; sed tam strictis limitibus eas cohibebant ut nihil fermè reliquum esset Romano Pontifici.

Primò

Primò enim negabant appellari posse ante judicium latum & omnes hujusmodi appellationes ut frustratorias rejiciebant. Secundò, appellationes Romæ judicari non posse asserebant, sed tantùm in Provinciâ. Tertiò, contendebant priores judices sedere debere in secundo judicio. Quartò, censebant locum secundo judicio dari non oportere à Romano Pontifice, nisi quando verisimillimum erat damnatum esse innocentem, non autem quando quis aut confessus aut manifestè convictus erat. Quintò, illum qui appellaverat pendente appellatione pro deposito ac damnato habebant: uno verbo non aliud jus concedebant Romano Pontifici quam quod Sardicensibus Canonibus continetur, ut à nobis expositi sunt suprà, quod quidem propriè non est appellationis admittendæ, sed tantùm revisionis concedendæ. Illud insuper addentes ex Africanis Canonibus ab electis judicibus vel ab iis quos Primas dederit ex consensu partium appellari non posse. Hæc constant ex Epistolis Caroli Calvi ad Hadrianum II. & Joannem VIII. ab Hincmaro conscriptis, nec non ex rescripto Concilii Duziacensis ad eumdem Hadrianum quæ novissimè edidit Gerbasius ad finem operis sui nunquam non satis laudandi de majoribus Episcoporum causis quem de cæteris Synodorum Provincialium judiciis consulere poteris; nos ea non attingimus, quia ad appellationes de quibus hîc præcipuè agimus, non pertinent. Cæterum non omnia judiciorum Ecclesiasticorum exempla retulimus quod infinitum fuisset, sed tantùm præcipua, sed nec ista fusè exposuimus quod alienum erat à proposito, verùm ea tantum quæ ad propositum nostrum faciebant observavimus, quia hæc & alia fusiùs narrare historicorum est.

EPILOGUS.

ANtequam huic dissertationi finem imponamus, ea quæ à nobis huc usque probata sunt, breviter resumere juvat: Primùm igitur docuimus jure antiquissimo summam potestatem judicandi de Episcopis non secùs ac de Presbyteris ad Synodum Provinciæ pertinuisse. Secundò, ostendimus Canonibus Sardicensibus non esse concessum summo Pontifici jus appellationis admittendæ, sed tantùm revisionis decernendæ. Tertiò, docuimus jus Canonibus Sardicensibus statutum nunquam in Oriente ac serò in Occidente fuisse receptum. Quartò, probavimus quatuor primis Ecclesiæ sæculis nullum propriè dictæ appellationis exemplum reperiri.

Quintò,

Quintò, demonstravimus quinto Ecclesiæ sæculo de jure appellationum decertatum esse cum Romanis Pontificibus. Sextò, advertimus posterioribus Ecclesiæ sæculis nulla fermè extare appellationum ex Oriente exempla, & in Occidente fuisse nonnullos qui eas non probarent vel mirum in modum coërcerent. Observavimus controversias fidei primùm judicatas ubi nascebantur, quod si de isto judicio Ecclesiæ secum invicem dissentirent, ultimum ac supremum judicium fuisse penes Ecclesiam & Synodum universalem.

Cæterum licet ea fuerit Ecclesiæ ordinaria disciplina, negare tamen nolim quin extent nonnulla exempla quibus probari videtur hanc nonnunquam observatam minimè fuisse. Verùm primo juri & consuetudini ordinariæ standum est, non exemplis quibusdam hinc & inde petitis.

Secundò, observandum est id à naturâ insitum esse omnibus hominibus ut cum iniquius secum actum esse putant, ad eos confugiant qui aliquam autoritatem habent & apud quos aliquam gratiam sperare possunt: hinc videmus multos à Synodis damnatos non solùm ad Pontificem Romanum, sed nonnunquam ad Imperatores, aliquando ad alias Sedes, & sæpius ad majores Synodos confugisse.

Tertiò, eadem de causâ videre est homines in suâ Provinciâ damnatos ab aliis Synodis purgatos fuisse, cum præsertim accusatores ipsi aut judices posterius istud judicium non recusabant.

Quartò, innumeris licèt Canonibus esset vetitum ne quis excommunicatum in communionem susciperet; attamen ubi perspicuum erat aliquem innocentem per vim vel per gratiam aut omissâ legitimâ judicandi formâ damnatum esse, poterat ab aliis Episcopis in communionem suscipi, imò & restitui.

Quintò denique cum omnes Episcopi unum ac solidum habeant Episcopatum, ad singulos eorum spectat laboranti Ecclesiæ in gravi necessitate succurrere in quavis mundi parte. Tunc enim omnes Episcopi sunt quodammodo fidei & Canonum vindices quando vident periculum esse, ne aut fides detrimentum capiat, aut leges Ecclesiasticæ violentur, nec debent stare segnes & otiosi, sed omnibus modis laborare eos oportet ut fides in tuto sit, utque Canones observentur. Hujus sententiæ autor est Cyprianus qui multis in occasionibus eam secutus est. Præsertim verò cum Basilidem &

Martialem Hispanos sedibus suis restituendos non esse judicavit; aut cum Martianum Arelatensem deponendum esse scripsit ad Stephanum. Similiter Dionysius Alexandrinus & Firmilianus Capadox ad Paulum Antiochenum damnandum concurrerunt; & his antiquior Irenæus Gallus Victorem Romanum reprehendit de excommunicatione in Asianos latâ suumque judicium inter Ecclesias celeberrimas interposuit. Post hæc Gallicani Episcopi de Afris judicium tulerunt primùm in Synodo Romanâ, deinde in Arelatensi. In Arii Alexandrini causâ, Osius Cordubensis judex & arbiter sedet in Synodo Alexandrinâ. Athanasius in Tyriâ ab Orientalibus damnatus, ab Occidentalibus in Sardicensi absolutus est. Photinus ab Orientalibus æque ac ab Occidentalibus proscriptus. Chrysostomus in Concilio Constantinopolitano Asiaticorum Episcoporum nihil ad se pertinentium causam tractavit: idem laboranti Ephesinæ Ecclesiæ succurrit & ordinato ibi Episcopo Ecclesias Asiæ reformavit; unde dictus est non suam tantùm, sed & aliorum universas Ecclesias curasse. Eusebius Samosatenus grassante Valentis persecutione totius Orientis curam gessit & ubique Episcopos clanculum ordinavit. Cyrillus Alexandrinus in Nestorium insurrexit. Idem Joannem Antiochenum damnavit & vicissim à Joanne damnatus est. Priscilianus & Instantius Hispani Episcopi in Synodo Burdigalensi exautorati sunt. Pelagius, Britannus & Cælestius Asiæ Presbyter ab Afris damnati. Inter Paulinum & Meletium dissidentes Capuensis Synodus judicavit. Anatolius Photium Tyri Episcopum communione Ecclesiasticâ privavit. Petrum Mongum Alexandrinum Præsulem damnavit Acacius Constantinopolitanus. Prætereo multa alia exempla quæ infinitum esset recensere. Unum addo Romanam Ecclesiam minimè motam invidiâ fuisse quod alii Episcopi Ecclesiis omnibus invigilarent, imò eos ad id faciendum invitasse. Docet id Clerus Romanus scribens ad Cyprianum de Privato Lambesitano: *omnes enim*, inquit, *nos decet pro corpore totius Ecclesiæ, cujus per varias quasque Provincias membra digesta sunt, excubare.* Et Cælestinus in Epistolâ ad Synodum Ephesinam: *Hæc ad omnes*, inquit, *in communi Domini Sacerdotes mandata prædicationis cura pervenit, hæreditario in hanc sollicitudinem jure constringimur quicunque per diversa terrarum loca Apostolorum vice nomen Domini prædicamus dùm illis dicitur, ite docete omnes gentes, advertere debet vestra fraternitas quia accepimus generale mandatum & omnes id nos agere voluit, quibus in commune mandavit officium, necesse est ut competenter nostros sequamur autores.*

tores. Alia plura in hanc rem Pontificum Romanorum dicta prætermitto.

Cæterum etsi ad omnes Episcopos totius Ecclesiæ cura quodammodò pertineat, licet omnes teneantur laboranti Ecclesiæ succurrere; agnoscendum tamen est id præstanti quadam ratione primæ Sedis Episcopo competere. Nam si in quâlibet societate qui in eâ Princeps est maximè tenetur invigilare, ne quid illa detrimenti capiat. Quis æquus rerum arbiter negare possit quin præ cæteris ad Romanum Episcopum qui primæ ac maximæ sedi præest pertineat, in illud sedulò incumbere ut ab omnibus omninò Christianis fides illibata custodiatur, utque Canones ubique observentur, hoc sensu intelligendum videtur illud Gregorii cunctos Christianos ubi peccant Sedis Apostolicæ correctioni subjectos esse, hoc ego Romani Episcopi privilegium non secùs ac ejus Primatum constanter teneo, & si quid adversus illud mihi in istis dissertationibus exciderit, quod tamen factum esse non arbitror, illud pro non dicto haberi volo, & si quis ostenderit, paratus sum emendare.

DE ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO III.

De antiquâ infligendæ excommunicationis ratione.

PRÆLOQUIUM.

NULLA est hominum societas cui jus non sit & potestas eorum expellendorum qui leges societatis infringunt, vel ejus bono adversentur. Quemadmodum enim in corpore humano membra putrida sunt resecanda, ne totum corpus inficiant, aut sicut in gregibus morbidæ oves à sanis secernendæ sunt, ne per totum ovile morbus grassetur; ita etiam in hominum societatibus necesse est eos qui societati pessimis factis vel exemplis obsunt expelli, tùm ne societatem pertur-

turbent, tùm ne cœteri in eamdem trahantur perversitatem. Id verò si quâ in societate sit necessarium maximè requiritur in Ecclesiâ, cujus finis est rectam fidem & bonos mores in hominum animis conservare ut beatitudinem æternam consequi possint. Nam si non posset Ecclesia homines prava facientes aut docentes à suâ societate removere, brevi tempore quamplurimi eorum exemplo in eamdem traherentur impietatem. Corrumpunt enim bonos mores tùm colloquia tùm exempla prava. Non est ergo denegandum Ecclesiæ illud jus quod omnibus societatibus competit, ut possit homines societate suâ indignos quantùm in se est ab eâ removere. Hujusmodi porrò expulsio dicitur excommunicatio cujus sæpè fit in sacris litteris mentio. Et primùm quidem Christus Matthæi 18. hoc telo in pertinaces utendum esse docet: *Si peccaverit*, inquit, *in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipsum solum, si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos ut in ore duorum vel trium stet omne verbum, quod si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Amen dico vobis quæcumque alligaveritis super terram, &c.* Quibus verbis Christus docet eos qui in peccatis suis pertinaces fuerint, quique nec privati alicujus nec totius Ecclesiæ correptione emendati fuerint à communione alienos esse debere. Id enim significant hæc verba *sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Alludit quippe Christus ad consuetudinem Judæorum qui ab Ethnicorum & Publicanorum consortio abhorrebant, ut patet Act. 10. v. 28. & Galat. 2. v. 12. necnon ex eo quod Christum redarguunt Judæi quod cum peccatoribus & Publicanis versaretur. Itaque cum ait eum qui Ecclesiæ correptionem non audit habendum esse pro Ethnico & Publicano nihil aliud sibi vult Christus quàm eum esse à consortio & communione separandum nec habendum ampliùs loco fratris. Ad id verò claves Ecclesiæ à Christo datas pertinere, & istarum hoc esse officium ut correptos si emendare se nolint à communione Ecclesiæ expellant ex sequentibus verbis colligitur: *Amen amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cælis.* Itaque Apostoli clavibus hisce utentes eos qui vel flagitiosè viverent, vel prava sentirent ab Ecclesia expulerunt. Constat ex incestuoso Corinthio quem Paulus jubet ab Ecclesiæ cœtu arceri, Corinthios graviter increpans quod hominem hujus criminis reum in communione tolerarent, generatimque pronuntiat eos omnes qui in similia flagitia prolapsi fuerint arcendos esse ab Ecclesiæ communione. Idem circa eos qui fidem Christi aut disciplinam Ecclesiæ perver-

tebant faciendum esse docet Epist. ad Thessal. 2. c. 3. *Denuntiamus*, inquit, *vobis ut subtrahatis vos ab omni fratre inambulante inordinate & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis :* & ad Timot. cap. 1. *Quam* (bonam conscientiam) *quidam repellentes circa fidem naufragaverunt, è quibus est Hymenæus, Philetus & Alexander quos tradidi satanæ ut discant non blasphemare.* Tradere autem satanæ, licet alii aliter interpretentur, nihil aliud videtur esse quàm à fidelium conventu expellere, ut constat ex capite quinto Epistolæ primæ ad Corinthios. Denique idem Paulus Epistola ad Titum capite ultimo hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devitandum esse docet. Quod rigidius exponit Joannes scribens in Epist. 2. v. 10. *Omnis qui recedit & non permanet in doctrina Christi Deum non habet, qui permanet in doctrinâ hic & Patrem & Filium habet ; si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nec ave ei dixeritis, qui enim dicit ei ave, communicat ejus operibus malignis.* Ex quibus constat Apostolorum tempore excommunicationem in usu fuisse, & ab iis commendatam adversus eos qui doctrinam Christi penitùs evertebant aut gravium criminum rei erant.

Post Apostolos eamdem disciplinam semper in Ecclesiâ viguisse res est extra omnem controversiam, observandum solummodò est duplicem fuisse olim excommunicationem pro duplici reorum in quos ferebatur ratione : una etenim erat in eos qui vel per convictionem vel per spontaneam confessionem criminis alicujus comperti de eo dolentes ac gementes à communione removebantur tam ad medelam quam ad exemplum. Altera verò excommunicatio ferebatur in rebelles qui vel in suo errore pertinaces hærebant vel crimen suum agnoscere & plangere detrectabant. Utraque excommunicatio ex sacris litteris colligitur, & utraque apud antiquos in usu fuit. Prior ab Augustino dicitur medicinalis, posterior mortalis : *Nos vero*, inquit in lib. 50. Hom. hom. ult. *quemquam à communione prohibere non possumus, quamvis hæc prohibitio nondum mortalis sit, sed medicinalis, nisi aut sponte confessum aut in aliquo sive seculari sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* Medicinalem excommunicationem alibi sic explicat nomine pœnitentiæ Ep. 108. *Agunt etiam homines pœnitentiam si post baptismum ita peccaverint, ut excommunicari, & posteà reconciliari mereantur.* Idem in lib. post collat. contra Donatistas hæc habet huc etiam pertinentia : *Neque enim à populo Dei separamus quos vel degradando vel excommunicando ad humiliorem pœnitentiæ locum redigimus.* Hujus excommunicationis

in ſacris litteris extat exemplum ſanè graviſſimum inceſtuoſi ſcilicet Corinthii, ejuſque fit paſſim mentio tam in Canonibus quam in ſcriptoribus Eccleſiaſticis, quorum teſtimonia proferre hìc foret inutile. Eccui enim nunc ignotum eſt pœnitentes olim non ſolùm communione corporis Chriſti, ſed etiam Eccleſiæ communione orbatos fuiſſe & à precibus ac conventibus communibus ſegregatos? Sed de hac excommunicatione non agimus; verùm de illâ quæ mortalis ab Auguſtino dicitur, ferturque in reos pertinaces & rebelles qui ad meliorem frugem redire nolunt: de quâ ut tractetur ordine, inquirendum primò à quibus & quomodo inferretur. Secundò, in quos & propter quid ferretur. Tertiò, quinam ejus eſſent effectus.

CAPUT PRIMUM.

A quibus & quomodo inferretur excommunicatio.

EXcommunicatio, ut diximus, expulſio eſt è fidelium conventu & ſocietate quæ fit vi clavium à Chriſto Eccleſiæ traditarum. Eccleſiæ autem nomine licet Epiſcopi & Presbyteri præcipuè intelligantur, optimè tamen dici poteſt claves Eccleſiæ univerſitati, ut loquitur Auguſtinus, datas eſſe, quæ ſcilicet per ejus miniſtros exerceantur. Unde licet nulli præterquam Epiſcopi & Presbyteri poteſtatem exercendi claves habeant, ea tamen in universâ reſidet Eccleſiâ, quo nomine in ſacris litteris non ſacerdotes ſoli, ſed univerſus fidelium cœtus intelligitur. Verùm licet Eccleſia hoc ſenſu claves habeat, non tamen omnes fideles iis uti poſſunt, ſed ſolis ſacerdotibus hoc eſt reſervatum, unde etiam claves ſolis ſacerdotibus datæ rectè dici poſſent; quia illorum tantùm eſt iis uti; veruntamen haud dubium eſſe debet, quin primò & præcipuè toti Eccleſiæ ligandi ac ſolvendi poteſtas ſit data, à quâ in ejus Miniſtros derivatur. Sic quamvis in Republicâ ſoli Magiſtratus & cives, jus vitæ & mortis, belli ac pacis habeant, ea tamen poteſtas in republicâ ipſa tanquam in fonte & radice reſidet, idem ſervatâ proportione dicendum in Eccleſiâ. Atque hinc fortè primis Eccleſiæ ſæculis non ſoli Epiſcopi, ſed cum eis Presbyteri accedente etiam nonnunquam laïcorum conſenſu excom-

excommunicationis judicium ferebant in noxios, iſtaque diſciplina Apoſtolorum tempore viguit & ab eis commendata eſt. Nam Paulus non dicit Corinthium inceſtuoſum ab Epiſcopo aut Presbytero excommunicandum eſſe, nec ipſe tum autoritate ſuâ ſolus excommunicat, ſed jubet id ab universâ Eccleſiâ fieri: *Ego quidem*, inquit, *abſens corpore, præſens autem ſpiritu jam judicavi ut præſens eum qui ſic operatus eſt in nomine Domini Jeſu Chriſti congregatis vobis & meo ſpiritu cum virtute Domini Jeſu Chriſti tradere hujuſmodi hominem ſatanæ in interitum carnis... neſcitis, quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit; expurgate vetus fermentum ut ſitis nova conſperſio.* Idem 1. ad Timoth. 3. omnibus fratribus conſulit ut ſubtrahant ſe ab iis qui ambulabant inordinatè, & Joannes in Epiſtolâ ſuâ fœminam, & natos ejus privatos monet ut hæreticorum communionem fugiant.

Poſt Apoſtolos eadem diſciplina aliquandiu fuit in uſu, tunc enim communi Presbyterorum judicio fidelium omnium conſenſu accedente rei expellebantur à communione; teſtis eſt Tertullianus qui in Apologetico deſcribens diſciplinam Chriſtianorum ait in eorum conventibus communibus ubi ſcilicet omnes aderant judicium ferri in noxios. *Nam*, inquit, *& judicatur ibi magno cum pondere ut apud certos de Dei conſpectu, ſummumque futuri judicii divini præjudicium eſt, ſi quis ita deliquerit ut à communicatione orationis & conventus & omnis ſancti commercii relegetur.*

Extant quoque antiquæ hujus diſciplinæ veſtigia in Epiſtolis Cypriani in quibus cernimus plebis aliquando conſenſum adhiberi ad excommunicandos aut recipiendos lapſos. *Ad id verò*, inquit Cyprianus Epiſt. 57. *quod ſcripſerunt mihi Compresbyteri noſtri reſcribere nihil potui quando à primordio Epiſcopatus mei ſtatuerim nihil ſine conſilio veſtro & ſine conſenſu plebis meâ privatim ſententiâ gerere.* Et Presbyteri Romani Epiſt. 31. ad Cyprianum plebis quoque adhibendum in causâ lapſorum judicium teſtantur. *Quanquam*, inquiunt, *nobis in tam ingenti negotio placeat, quod & tu ipſe tractaſti priùs Eccleſiæ pacem ſuſtinendam, deinde ſi collatione conſiliorum cum Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, Confeſſoribus pariter ac ſtantibus Laicis factâ lapſorum tractare rationem.* Et in ipsâ Synodo Carthaginenſi eâ de re habitâ conveniſſe dicuntur Epiſcopi plurimi cum Presbyteris & Diaconis præſente etiam plebis maximâ parte, ex quibus intelligitur tam Romanæ quam Carthaginenſis Eccleſiæ morem fuiſſe ut non ejicerentur aut reciperentur quiquam niſi accedente plebis conſen-

consensu. Ipse etiam Cyprianus Epist. 9. eos Presbyteros qui temerè lapsos ad communionem admittebant non est ausus penitùs excommunicare, sed causam eorum reservavit totius Ecclesiæ judicio: *Utar*, inquit, *eâ admonitione quâ me uti Dominus jubet, ut interim prohibeantur offerre, acturi & apud nos & apud Confessores ipsos & apud plebem universam causam suam cum Domino permittente in sinum matris Ecclesiæ colligi cœperimus.*

Verùm licet uti diximus primis illis Ecclesiæ sæculis plebis in excommunicatione ferendâ consensus adhiberetur, posteà tamen usus invaluit ut Episcopus & Clerus soli ac sine consilio plebis excommunicationis sententiam ferrent. Ita tamen ut ab eis excommunicatus recursum haberet ad Synodum Provinciæ in quâ causa ejus iterum excutiebatur.

Sed ut hæc planiora fiant, observandum est primis Ecclesiæ sæculis Episcopum nihil gravioris momenti fecisse sine consilio Cleri sui ac maximè Presbyterorum, hinc quotiescumque privatus aliquis sive Laïcus sive Clericus aliquid dignum excommunicatione fecerat, deferebatur ad judicium Ecclesiasticum Episcopi & Cleri Ecclesiæ in quâ degebat, à quo si damnatus foret & excommunicatus, non poterat ab aliis Episcopis in communionem suscipi, sed recursum habebat ad Synodum Provinciæ in quâ causâ ejus examinatâ vel confirmabatur lata in eum sententia, vel si injusta videretur, rescindebatur, & excommunicatus restituebatur. Firma autem manebat Synodi Provinciæ sententia, nec poterat ab alio rescindi cum præsertim non agebatur de fide. Nam cum de illâ erat quæstio, quia res communis in periculum veniebat, cœteræ Ecclesiæ poterant inquirere causam propter quam aliquis ejectus foret, & si comperissent doctrinam orthodoxam à Synodo Provinciæ alicujus esse proscriptam, & propterea tantùm aliquem esse damnatum quod eam doceret, tunc poterant hominis istius aut potius ejus doctrinæ patrocinium suscipere, quæ res sæpè sæpiùs magnas in Ecclesiâ turbas excitavit, ob varias de dogmate aliquo Episcoporum & Ecclesiarum opiniones. Cœterum isto in casu nullum aliud remedium præsentius est inventum quam ut ex pluribus orbis partibus Episcopi in unum convenientes sententiam ferrent: quo facto qui Synodi universalis & liberæ judicio non obtemperabant, meritò ab Ecclesiæ communione separati & schismatici habebantur.

Multa sunt in hac propositione quæ fusè confirmanda essent

nisi jam abundè à nobis in præcedenti dissertatione forent pertractata, singula tantùm breviter resumemus.

Primùm est Episcopum vix unquam sine Clero judicium tulisse. Quippe apud antiquos forum erat Ecclesiasticum, in quo Episcopus & Presbyteri sedebant. Hujus Synedrii meminere sæpiùs antiqui. Ignat. Epist. ad Magnesios ait Episcopum præsidere *loco Dei*, & Presbyteros *loco concessus Apostolorum*, eosdem Presbyteros Epist. ad Philadelphienses *Concilium Episcopi* vocat: similiter Presbyteros *Præsidentes* appellat Tertullianus in Apologetico, *Præsident*, inquit, *apud nos probati quippe seniores hunc honorem non pretio sed testimonio adepti*; cujus stilum imitatus Cyprianus Clerum Romanum cum Cornelio Papâ Præsidentem vocat Epist. 55. & Ep. 5. verendum esse ait quibusdam ne Presbyterorum & Diaconorum testimonio & judicio condemnati eorum societate priventur. Optatus item Afer fori istius Ecclesiastici meminit lib. 7. *Accusatore*, inquit, *silente non licuit Macarium abstinere: scriptum est enim ante agnitam causam neminem esse damnandum, dicite quis eum accusavit & auditus non est, dicite Macarium confessum esse culpam & nostram siluisse sententiam, sumus enim qualescumque Judices in Ecclesiâ.* Concilii Carthaginensis 4. c. 23. disertè id sancitur: *Episcopus nullius causam audiat absque præsentiâ suorum Clericorum, alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi Clericorum præsentiâ confirmetur.* Concilium Eliberitanum cap. 74. *Falsus testis prout crimen est abstinebitur, si autem non probaverit conventui Clericorum, placuit per quinquennium abstineri.* Augus. Homil. 56. de pœnitentiâ, ejusdem Synedrii meminit, cum ait, *nos vero quemquam à communione prohibere minimè possumus.... nisi aut sponte confessum aut in aliquo sæculari sive Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* De eodem Presbyterorum cum Episcopo consessu sæpè fit mentio in Constitutionibus Apostolicis, eaque consuetudo diù permansit in Ecclesia, ut constat ex capitulis Egberti Eboracensis & ex relatis à Burchardo Canonibus. Extat autem memoria plurium judiciorum ab Episcopo & Clero latorum in reos: sic Marcion à Clericis Romanis repulsus est, cum fuisset à Patre Episcopo Ecclesia ejectus, Noëtus ab Ephesinis Presbyteris est damnatus; Arius ab Alexandro Episcopo Alexandriæ hujusque urbis Clero est damnatus & ejectus à communione; Jovinianus à Siricio & universo Clero Romano proscriptus est, sed quid in his moror, cum apud omnes eruditos constet Episcopum olim nihil quidquam magni momenti sine Presbyterio egisse aut judicasse, sicut nec Metropolitanum

litanum absque Synodo Provinciæ. Quin etiam in Conciliis Provinciarum sedisse legimus Presbyteros & cum Episcopis judicasse, multò ergo magis in Synodis privatis cum Episcopo sedebant & judicabant.

Secundo loco in propositione nostrâ attendendum est, Laïcum vel Clericum peccantem ad proprii Episcopi tribunal deferri oportere; apud alienum verò accusari non posse, etiamsi superior sit putà Metropolitanus aut Patriarcha. Constat id ex solemni regulâ ab antiquis nisi ubi necessitas aliud posceret studiosè observatâ, ne quis in alienâ Diœcesi quidquam sine illius Diœceseos Episcopi licentiâ faceret. Nam si non licuit Episcopo in alienâ ditione quidquam vel minimum facere sine jussu & consensu Episcopi hujus loci, quantò magis hoc in casu non licet alieno Episcopo Laïcum aut Clericum, alteri Episcopo subjectum judicare. Hinc egregiè Cyprianus ait quod licet universis Episcopis Ecclesia sit à Deo commissa, unusquisque tamen ejus portionem gubernandam acceperit quam regat, actus sui rationem soli Deo redditurus. Ne autem ordo iste perturbaretur, sæpè in Conciliis statutæ sunt pœnæ in eos qui in alienas Ecclesias haud vocati excurrerent, ibique vel ordinationes facere vel sacra celebrare tentarent. In Concilio Antiocheno Can. 9. unicuique Episcopo suæ Ecclesiæ potestas & ordinationes Presbyterorum tribuuntur. Can. 15. vetatur ne quis Episcopus ex unâ Provinciâ in aliam transeat, nisi venerit accersitus litteris Episcoporum & Metropolitani, decerniturque: *Ut si quis nullo vocante ad aliquorum ordinationem & Ecclesiasticarum rerum ad se non pertinentium constitutionem inordinatè insolenterque processerit, sint quidem irrita quæ ab ipso geruntur, ipse autem suæ insolentiæ & temerè factæ aggressionis det pœnas è sanctâ scilicet Synodo exinde depositus.* Idem sancitur de Episcopis unius Provinciæ cap. 21. ne scilicet in alienam Ecclesiam excurrant, licet ea sit ejusdem Provinciæ, nisi vocati fuerint litteris Episcopi hujus Ecclesiæ. Idem sancitur Canonibus tertio & decimoquinto Sardicensis Concilii, necnon Canone 7. Concilii Constantinopolitani. Certum est ergo Laïcos aut Clericos non potuisse judicari aut excommunicari ab alienis Episcopis, & ne quidem à Metropolitano aut Patriarchâ omisso medio, hoc est proprio Episcopo; nisi fortè gravis esset ejus negligentia aut connnivientia, tunc enim moneri cum oportebat à Metropolitano, & si pertinaciter recusaret noxios punire, tùm illi tùm Episcopus ipse deferendi erant ad Synodum Provinciæ ibique judicandi.

 Ter-

Tertium propositionis nostræ caput est damnatum Laïcum aut Clericum recursum habuisse ad Synodum Provinciæ, & in eâ examinatum fuisse Episcopi & Cleri judicium quod certò certius est & à nobis anteà fusè probatum.

Quartum est ratam esse habitam olim Synodi Provinciæ sententiam nec à quoquam rescindi potuisse, vetitumque fuisse ne quis à Synodo Provinciæ excommunicatus à quoquam in communionem reciperetur. Hoc autem caput à nobis præcipuè in superiori dissertatione assertum est, hîc ea tantùm testimonia referemus, quibus speciatim probatur Episcopum à Synodo Provinciæ excommunicatum ab aliis in communionem suscipi non posse. Vetus est ea de re Canon inter eos qui dicuntur Apostolici his verbis exaratus: *Si quis Clericus vel Laicus segregatus vel non recipiendus discedens in alterâ urbe receptus fuerit absque litteris commendatitiis segregetur, & qui recepit & qui receptus est.* Antiquissimum item hujus rei exemplum habemus in Marcione qui à Patre ob stuprum excommunicatus, cum Romam venisset post mortem Hygini & à Clero Romanæ Ecclesiæ se in communionem admitti postularet, responderunt Presbyteri Romani se id facere non posse sine arbitrio & consensu Patris ejus. Id deinceps multis Conciliorum Canonibus est sancitum, Eliberitani c. 53. his verbis: *Placuit cunctis ut ab eo Episcopo accipiat communionem a quo abstentus in crimine aliquo fuerit, quod si aliquis Episcopus præsumpserit eum admittere eo adhuc minimè sciente vel consentiente a quo fuerat communione privatus, sciat se hujusmodi causas inter fratres esse sui status periculo præstaturum.* Arelatensis primi cap. 16. ita statuitur: *De iis qui pro delicto suo à communione separantur, placuit ut in quibusque locis fuerint exclusi eodem loco communionem consequantur, ut nullus Episcopus alium Episcopum conculcet.* Nicæni Can. 17. statutum est: *Ut de iis qui communione privantur sive ex Clero sive ex Laico ordine ab Episcopis uniuscujusque Provinciæ servetur hæc sententia secundum Canonem qui pronuntiat ut qui ab aliquibus abjiciuntur ab aliis non recipiantur.* Deinde additur ut in Synodis Provinciæ judicium Episcopi retractetur, & si confirmatum fuerit excommunicati videantur ab omnibus qui ab eo sunt ejecti, donec Episcoporum cœtui visum fuerit humaniorem ferre sententiam. Ante Concilium Nicænum Alexander Alexandrinus pariter conquestus est Arium à se & Concilio suo excommunicatum ab Eusebio & aliis Episcopis fuisse receptum in communionem. *Quod*, inquit, *Apostolica regula minimè permittit.* Idem con-

confirmatum eſt in Concilio Antiocheno cap. 3. & 6. necnon in Sardicenſi cap. 3. Cæſarauguſtano cap. 5. & aliis. Hanc quoque regulam à ſe non ſecùs ac ab aliis Epiſcopis obſervari debere agnoſcunt Romani Epiſcopi Innocentius I. Epiſt. ad Victricium cap. 6. *Hoc etiam Synodus ſtatuit Nicæna*, inquit, *ut abjectum ab altero Clericum altera Eccleſia non recipiat.* Nicolaus I. Epiſt. 9. *At nos è diverſo credimus quod Eccleſia Chriſti ſacros Canones & præcipuè Nicænos non tradat oblivioni, præcipientes videlicet ut ii qui abjiciuntur, ab aliis non recipiantur.* Idem Epiſt. 31. ad Sylvanectenſis Synodi Epiſcopos ait Balduinum ſe in communionem non ſuſcepiſſe, eo quod nollet *Regulas atque ſancta Decreta corrumpere, quibus vetatur nè excommunicatus ab uno Epiſcopo ab alio recipiatur.* Idem habet aliâ occaſione Epiſt. 58. Joannes etiam VIII. Epiſt. 48. Archiepiſcopos Ravennatenſem, Mediolanenſem & Aquileïenſem monet, nè Veronenſem Epiſcopum excommunicatum in communionem ſuſcipiant. *Sancti magnique Concilii Nicæni præcepta ſecuti quæ jubent regularem Epiſtolam per unamquamque Provinciam obtineri ut ii qui abjiciuntur ab aliis non recipiantur.* Sed egregia ſunt hanc in rem Joannis XX. ſeu Benedicti IX. verba, de quo cum quereretur Arvernenſis Epiſcopus quod Pontium Comitem à ſe excommunicatum ſuſcepiſſet, reſpondit ſe neſcienter id feciſſe quod non eſſet admonitus ab Epiſcopo Arvernenſi de iſtius excommunicatione ſeque ſi reſciviſſet id minimè facturum addens iſtæc: *Profiteor quippe omnibus conſacerdotibus meis ubique terrarum adjutorem me & conſolatorem potiùs eſſe quam contradictorem, abſit enim ſchiſma à me & Coëpiſcopis meis.* Demum abſolutionem ab iſto Comite fraudulenter acceptam irritam eſſe declarat. Mitto alios qui generatim tantùm dicunt ſe obtemperaturos Nicænis Canonibus, ex his autem abundè demonſtratum eſt Laïcum aut Clericum à Synodo Provinciæ excommunicatum ab omnibus Epiſcopis pro excommunicato habendum eſſe, nec à Romano aut alio quoquam ſuſcipi debere ſaltem juxta ordinariam regulam. Aliquâ tamen exceptione videtur hæc regula indigere, cum aliquis excommunicatur à Synodo Provinciæ propter aliquam doctrinam quam aliæ Eccleſiæ Catholicam arbitrantur, tunc enim non ſolùm is à communione pellitur; ſed & cæteræ Eccleſiæ quæ cum eo ſentiunt excommunicari videntur. Hinc ſæpe factum eſt, ut aliquis propter doctrinam ab Epiſcopo ſuo Synodoque Provinciæ excommunicatus ab aliis Eccleſiis defenderetur. Quo in caſu idem judicium ferendum de excommunicatione hujus

privati ac de excommunicatione mutuâ Ecclesiarum & Episcoporum de quâ deinceps agemus.

Ut autem istud excommunicationis genus explicetur, observandum est totius orbis Ecclesias communione inter se junctas fuisse, ita ut ex iis velut una coalesceret Ecclesia. Illa porrò communio duobus præcipuè modis innotescebat. Primò ex litteris communionis quas ad se invicem scribebant. Secundò, ex benignâ susceptione eorum qui ab externis Ecclesiis veniebant, & ex concessâ illis communione: nam qui ex unâ Ecclesiâ in alias communione junctas vel peregrinationis vel alicujus negotii ergo transibant, suscipiebantur & admittebantur ad sacra, si modò litteras commendatitias haberent, quibus constaret eos non esse è numero excommunicatorum, ad eamdem enim communionem & consensionem Ecclesiarum pertinebat, uti modò probatum est, eos qui ab unâ Ecclesiâ excommunicati fuerant ad communionem non admittere.

Hujusmodi porrò litterarum quibus Ecclesiæ secum invicem communicabant antiquissimus usus est, solemnisque mos extitit pacem & communionem per literas dare vel auferre. Sic Tertullianus testis est Episcopum Romanum per litteras communionem cum Cataphrygibus iniisse eamque postea revocasse. Sic Cyprianus & cum eo Africani Episcopi causa Cornelii & Novatiani nondum discussâ ad neutrum litteras scripserunt, donec omni scrupulo de singulorum pectoribus excusso litteras dederunt, tùm ad Cornelium tùm ad cœteros, quæ testes erant communionis suæ cum Cornelio. Sic Concilii Antiocheni adversus Paulum Samosatenum Episcopi certiores faciunt alios Episcopos ut communicatorias ad Domnum mittant & ab eo suscipiant, itemque Romanus Antistes & Itali per litteras suam cum isto communionem significant.

Ita quoque Optatus ut se suosque cum totius orbis Ecclesiis communione junctos demonstraret, ait se suosque cum Siricio communicare: *Cum quo*, inquit, *totus orbis commercio formatarum in unâ communionis societate concordat*. Eodemque in negotio Augustinus Epist. 162. ait Cæcilianum *Romanæ Ecclesiæ & cæteris terris per litteras communicatorias esse conjunctum*. Idem habet passim in libris contra Donatistas in quibus eos urget, ut ostendant se litteras communicatorias habere ab omnibus Ecclesiis. Tunc etiam teste Gelasio Epist. 1. mos erat Romani Episcopi recens evecti ad cœteras Ecclesias litteras communionis mittere, atque hac de causâ Meletius Antiochenus, Atticus Constantinopolitanus & alii Præsules Romani Epis-

copi

copi communionem ambientes petebant ad se litteras communionis dari, sic etiam per litteras communione Ecclesiæ Romanæ expulsi sunt Asiatici à Victore, Africani & Orientales à Stephano, Nestorius à Cœlestino & Cyrillo, & alii quamplurimi quorum hîc catalogum texere inutile foret.

Altera communionis tessera erat, ut jam dixi, fidelium ultrò citroque commeantium admissio ad communionem si modo litteras commendatitias ab Ecclesiis suis deferrent. Nullum enim majus argumentum unitatis inter Ecclesias est, quam cum admittuntur in communionem utriusque Ecclesiæ fideles, nullum è contra divisionis argumentum majus quam cum aliqui ab unâ Ecclesiâ cujus membra sunt ad aliam venientes non suscipiuntur in communionem. Mos igitur fuit ut commendatitiæ darentur litteræ, Episcopis quidem à Metropolitano, cæteris autem Clericis aut Laicis ab Episcopo, quibus instructi ab aliis Ecclesiis quæ cum illis à quibus veniebant, erant communione junctæ, suscipiebantur. Vetus est eâ de re Canon Apostolicus 32. *Nemo peregrinorum Episcoporum aut Presbyterorum aut Diaconorum sine commendatitiis suscipiatur litteris.* Earumdem fit mentio in Conc. Eliberitano cap. 23. & 38. & in Arelatensi cap. 7. & cap. 9. Item in Antiocheno cap. 7. statuitur, *Ut nullus externus sine pacificis suscipiatur*, & Can. 8. *ne Presbyteri qui sunt in pagis dent Canonicas Epistolas vel ad solos vicinos Episcopos Epistolas mittant, Chorepiscopi autem nulli reprehensione affines dent pacificas*, item Laod. cap. 41. *quod non oportet Sacerdotem vel Clericum sine Canonicis litteris iter ingredi.* De iisdem vide Conc. Carth. 3. cap. 28. & quintum cap. 7. Zozimum Ep. 1. 5. & 6. Milevit. Conc. c. 20. Basil. Epist. 69. Andegavense Conc. cap. 1. Turonicum 1. cap. 12. Veneticum cap. 5. Aurel. 1. cap. 7. Lugdunense 3. cap. 2. Rhemense sub Sonnatio cap. 12. &c.

Cæterum quoniam fieri non poterat, ut omnes orbis Ecclesiæ ad se invicem scriberent & sibi mutuò notæ essent, ac proinde immediatè communicarent, idcirco magnæ quædam sedes eligebantur, per quas Ecclesiæ secum invicem communicabant. Sic Ecclesiæ Orientis censebantur communicare cum Occidentalibus, quando communicabant Antiocheno Patriarchæ qui junctus erat communione cum Romano, cui adhærebant Occidentales. Ita etiam Ægyptii per Alexandrinum cum Romano communicabant & Occidentales omnes cum Orientalibus & Ægyptiis per Romanum; sicque intelligendus est locus Optati suprà citatus, *cum quo totus orbis commercio formatarum in unâ communionis societate concordat.*

His

His positis, facile est intelligere quomodo Ecclesiæ sese mutuò excommunicarent: cum enim Ecclesia quædam aut ejus Episcopus in alterius Ecclesiæ aut Episcopi doctrinâ vel disciplinâ perversum quid esse arbitrabatur, tunc nuntium ejus communioni mittebat, vel datis litteris, vel rejectis, & à communione submotis iis qui inde veniebant. Multa sunt hujus excommunicationis apud antiquos exempla, quæ Historiam Ecclesiasticam percurrentibus occurrunt: atque ut vetustiora prætermittam: sic Epiphanius Theophilum Hierosolymitanum excommunicavit: sic tempore Arij Ecclesiæ & Episcopi sese mutuò excommunicarunt: Sic ob Meletium & Paulinum ac quæstionem de hypostasi Oriens ab Occidente divisus est; sic iterùm propter Chrysostomum interrupta communio; sic à Cœlestino & Cyrillo excommunicatus est Nestorius, & Cyrillus à Joanne, nec non Joannes à Cyrillo: & ante hos eumdem Nestorium populus & Monachi Constantinopolitani à communione suâ segregarunt: hujus excommunicationis sæpè meminerunt Romani Pontifices, ut cum Zozimus ait Epist. 2. *Sanximus memoratos perturbatores omnium ab Apostolicæ nostræ Sedis communione alienos esse.* Cœlestinus Epist. 6. *Tantisper eos à nostrâ communione rejicimus.* Hormisdas Epist. 45. *A nostrâ communione habeantur excepti.* S. Leo Epist. 42. *De fratribus quos communionis nostræ cupidos esse cognovimus, approbavimus ut suarum interim Ecclesiarum communione contenti, pacis & communionis nostræ unitate lætentur.*

Istud autem contentum esse Ecclesiæ suæ communione aliquando in pœnam adversus Episcopos est statutum, ut in Conc. Carth. 5. cap. 10. *Episcopo non venienti culpabiliter ad Synodum Provincialem pœna imponitur; ut Ecclesiæ communione debeat esse contentus.* Quod sic explicat Glossa. *Iste non est excommunicatus, sed cum aliis Episcopis non communicabit, quia non veniet ad negotia ipsorum.* Et cap. 13. *Episcopus qui hoc fecerit, à cæterorum communione sejunctus, sua tantùm plebis communione contentus sit.* Hunc Arelatense 2. Can. 19. alienum facit à fratrum communione, & Tarraconense cap. 6. cunctorum Episcoporum communione privat. Qui porrò hac pœnâ feriebantur, nulla visitationis officia à collegis, nec vicissim collegæ ab ipsis recipiebant, ut constat ex Concilii Toletani 1. cap. 15. nec Conciliis Provinciæ aderant, nec ordinationibus Episcoporum sese immiscebant, ut de Armentario statutum est in Concilio Regiensi: verùm isthæc excommunicationis species, pœna potiùs est & mulcta, quàm vera separatio.

Sed

Sed ut ad propositum redeamus, cùm Ecclesia Romana propter primatum centrum sit unitatis, ejusque Antistes cæterorum omnium caput constitutus sit, ut schismatis tolleretur occasio, haud dubium quin magnum ac certissimum sit argumentum, eos esse de Ecclesiâ qui ipsi tanquam capiti adhærent, & cum eo communione junguntur. E contrà verò magnum esse schismatis præjudicium, si quis ab ejus communione sit alienus. Quod tamen intelligendum est de Pontifice legitimè electo, & sedente in Cathedrâ Petri, & clavibus sibi à Deo datis, ut par est, utente. Nam si quis Ecclesiam Romanam invaderet, & illegitimè ordinaretur, non esset cum isto communio habenda. Similiter si Pontifex in hæresim incideret, & à Concilio deponeretur, jam non esset schismaticus is qui ab eo discederet. Ac demùm si Pontifices Romani sine causâ excommunicationem ferrent, totaque Ecclesia judicaret excommunicationem temerè latam, tunc ab ipsis excommunicati pro schismaticis habendi non essent, modò animum retinerent servandæ cum Romano Pontifice unitatis, & ad recuperandam ejus communionem totis viribus allaborarent. Sic nemo Asiaticos licet à Victore excommunicatos dixerit fuisse schismaticos, & ab Ecclesiâ extorres. Nemo Cyprianum & Africanos Antistites, necnon Firmilianum & Orientales, licet à communione Stephani pulsos, ab Ecclesiâ alienos fuisse pronuntiabit: quin è contrà Augustinus sæpè sæpiùs probat Africanos dici non potuisse schismaticos, & moderationem Cypriani nunquam non commendat. Quis affirmaverit Meletium, Cyrillum & alios Orientales ab ipso stantes schismaticos fuisse, quia cum Ecclesiâ Romanâ non communicabant, aut quis è contrà non fateatur Paulinum & ejus socios in periculum schismatis venire, licet cum Ecclesiâ Romanâ communione juncti fuerint? Quis audeat dicere Athanasium & alios fuisse schismaticos, Arianos verò in Ecclesiâ, eo quod Liberius hos ad communionem suam admisisset, illos ab eâ repulisset? Nemo item Atticum Constantinopolitanum, & omnes Orientis Patriarchas, pro schismaticis & excommunicatis unquam habuit, licet à communione Romanæ Ecclesiæ divisi aliquandiu fuerint. Verùm, ut jam dixi, necesse est ut isti retineant animum uniendi sese cum Ecclesiâ Romanâ, quod egregiè à Cypriano observatum est, qui licet à Stephano excommunicatus foret, pacem tamen quantùm in ipso fuit, semper fovit, nec unquam voluit Romanæ Ecclesiæ communionem abrumpere: *Neminem*, inquit, *separantes, aut à communione summoventes*. Ita etiam Mele-

tius & alii à communione Romanæ Ecclesiæ repulsi semper in votis habuerunt ut cum eâ jungerentur, & nihil non effecêre ut ad optatum finem pervenirent.

Verùm si rem penitiùs scrutemur, ideò necessaria semper habita est Romani Pontificis communio, ut quis non haberetur pro schismatico, quia per eum tanquam per unitatis centrum omnibus Ecclesiis uniuntur fideles. Namque omnes Ecclesiastici scriptores eos schismaticos esse perhibent, qui à totius Ecclesiæ communione separati sunt, hoc est ab omnium vel penè omnium orbis Ecclesiarum communione expulsi. Sic S. Irenæus lib. 4. cap. 43. schismaticos vocat eos *qui absistunt a principali successione*, non unius Ecclesiæ, sed Ecclesiarum omnium ac præcipuè Apostolicarum. Tertullianus in præscriptionibus ad probandam Ecclesiæ & doctrinæ suæ veritatem, dicit se communicare cum omnibus Ecclesiis matricibus & Apostolicis. Clemens Alexandrinus hæreticos schismatis convincit ob conventiculorum suorum novitatem. Cyprianus in Epistolis suis eos schismaticos esse pronuntiat qui à communione cujusvis Episcopi discedentes, eo ipso censebantur à totius Ecclesiæ communione alieni. Optatus perpetuò Donatistas schismaticos esse probat, quod ab Ecclesiarum totius orbis communione discesserant. *Videndum est*, inquit, *quis in radice cum toto orbe manserit, quis foras exierit?* & lib. 2. ait extorres esse ab Ecclesiâ Donatistas, quod cæteris Ecclesiis non communicarent per Romanum Episcopum ut Catholici. *Quid*, inquit, *illi* (Ecclesiæ) *negatis Orientis & Septentrionis, etiam Occidentis Provinciarum omnium & innumerabilium Insularum populos Christianos, contra quos vos soli pauci rebelles estis, & cum quibus nullum consortium communionis possidetis.* Centies idem argumentum in eosdem Donatistas inculcat Augustinus, & schismaticos illos esse docet quod ab Ecclesiarum omnium communione essent alieni. Ex quibus & aliis innumeris quæ adduci possent efficitur, illam Ecclesiam esse schismaticam, quæ à cæterarum omnium vel penè omnium communione divulsa est. Quod ut uno verbo demonstrem, schismaticus ille est, & revera excommunicatus qui ab Ecclesiâ universâ est præcisus & ejectus, sed Ecclesia non est Episcopus aliquis, aut privata aliqua societas, sed societas totius orbis fidelium; ergo ad hoc ut quis sit verè schismaticus & excommunicatus, oportet ut à totius orbis Ecclesiarum communione sit alienus: eum autem ab illorum communione alienum esse maximum est indicium, cum ab illius Ecclesiæ ad quam omnes referuntur communione alienus est.

Hoc

Hoc posito jam facile est statuere quænam è dissidentibus Ecclesiis sit schismatica. Manifestum enim est ex dictis illam Ecclesiam ejusmodi habendam esse, à cujus communione cæteræ omnes vel penè omnes dissidebant. Nam si totius orbis Ecclesiæ cum Ecclesiis dissidentibus, & à se invicem divulsis communionem fovissent, eæ licet inter se divisæ ab Ecclesiâ tamen universâ non erant separatæ, ut contigit in negotio Asiaticorum, Cypriani, Meletii, &c. si verò totius orbis Ecclesiæ dissentirent, ita ut magna illarum multitudo ex utraque parte staret, tunc maximè lugendum erat hoc malum, & si de fide foret dissensio, adhærendum erat antiquitati, eaque pars pro verâ Ecclesiâ habenda quæ antiquam doctrinam retinebat: Si verò de disciplinâ aut de levibus quæstionibus esset tantùm quæstio, illi erant magis culpandi qui primi pacem abrumpebant, aut qui eam ab aliis oblatam nolebant accipere. At si qui, ut jam diximus, privati, si paucæ Ecclesiæ nollent cæterarum omnium decretis obtemperare, ac propter leves quæstiones aut disciplinam ab earum communione sejunctæ manerent, censebantur ab Ecclesiâ extorres. Sic Montanistæ & Novatiani licet antiquæ (saltem quarumdam Ecclesiarum) circa pœnitentiam severitati inhærerent; quia tamen pauci erant qui istam retinendam esse ducerent, cæterique omnes volebant lapsis veniam indulgere, meritò schismatici sunt habiti. Sic Episcopi qui stabant à Donato pro schismaticis habendi fuissent, quamvis Cæcilianum traditorem fuisse constitisset, quia ab omnium Ecclesiarum communione propter unius Episcopi crimen excessissent. Ita etiam licet Asiatici tempore Victorius minimè fuerint schismatici, quia tamen post Concili Nicæni Decretum eandem cum Asiaticis disciplinam mordicùs retinuerunt, meritò pro schismaticis habiti sunt. Sic Lucifer & pauci factionis ejus homines licet antiquæ circa Episcopos lapsos disciplinæ defensores veluti schismatici & perturbatores excepti sunt. Denique improbati sunt nonnulli Episcopi qui trium capitulorum damnationi consentire nolebant, non quod isthæc tria capitula necessariò damnanda essent, cum possint defendi & defendantur absque fidei & Religionis periculo, sed quia non debebant illi cæterarum Ecclesiarum consensui sese opponere.

Ex dictis, ut puto, satis & abundè liquet quid & quotuplex esset olim excommunicatio, necnon à quibus & quomodo ferretur, quod primo loco nobis examinandum proposueramus; nunc inquirendum est propter quid & in quos ferri possit & debeat.

CAPUT II.

In quos & propter quid ferri possit excommunicatio.

EXcommunicationis hæ fuerunt olim ordinariæ causæ: Prima prava doctrina & traditæ à Christo & Apostolis disciplinæ adversa. Secunda vita flagitiosa & Christi præceptis contraria. Tertia privati alicujus adversus disciplinam Ecclesiæ suæ aut privatæ Ecclesiæ adversus universæ Ecclesiæ disciplinam rebellio. Hæ causæ excommunicationis ex sacris litteris repeti possunt. Primam Christus ipse insinuat Matth. 7. ita monens Discipulos *Attendite vobis a falsis Prophetis, &c.* Hoc est istos cavete ne commisceamini cum eis. Hac etiam de causâ Apostoli quosdam excommunicaverunt ut Paulus Hymenæum & Alexandrum: *Quos*, inquit, *tradidi satanæ ut discant non blasphemare.* Monetque idem Apostolus Titum ut hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devitet. Et Joannes districtiùs præcipit ne in communionem suscipiantur ii qui doctrinam de Christo veram non afferunt, undè ipse fertur è balneo exiisse quod intus Cerinthum esse didicisset.

Secunda causa eaque meo judicio potissima * à Christo ipso traditur Matth. 18. ubi præcipuè agitur de peccato in moribus; sed eadem causa fusè explicatur à Paulo in Epist. ad Corinth. 1. cap. 5. cùm præcipit ut incestuosus Corinthius ejiciatur ab Ecclesiâ. *Nescitis*, inquit, *quia modicum fermentum totam massam corrumpit, expurgate vetus fermentum ut sitis nova conspersio.... scripsi in Epistolâ*, (hoc est dum scribo vobis in hac Epistolâ) *ne commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi* (hoc est gentilium) *aut avaris aut rapacibus aut idolis servientibus, alioquin debueratis de hoc mundo exiisse, nunc autem scripsi vobis* (id est sic intelligi debet quod scripsi) *non commisceri, si is qui frater nominatur est fornicator aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sumere, quid enim mihi de iis qui foris sunt judicare. Nonne de iis qui intus sunt vos judicatis, nam eos qui foris sunt, Deus judicabit, auferte malum ex vobis ipsis.* Ob tertiam causam idem Paulus monet

* Id est, frequentior & magis usitata? nec enim dubium est quin fidei causa potior sit excommunicationis ratio, nec id negare mihi mens fuit.

monet vitandos esse quosdam fratres inquietos qui traditam à se vivendi formam pervertebant. *Nihil operantes* (manibus suis) *sed curiosè agentes.* De his hæc habet, *denuntiamus vobis ut subtrahatis vos ab omni fratre inambulante inordinatè & non secundum traditionem quam acceperunt à nobis,* & posteà, *quod si quis non obedit verbo nostro per Epistolam hunc notate & ne commisceamini cum illo ut confundatur,* addit tamen, *& nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.* Itaque assignatæ tres à nobis excommunicationis causæ in sacris litteris insinuantur, sed & traditione & usu Ecclesiæ abundè confirmantur, cum certum sit decretam esse Canonibus excommunicationem & sæpè sæpiùs latam: Primò in hæreticos doctrinam Christi abnegantes vel novam inducentes. Secundò in homines gravium criminum convictos. Tertiò in privatos qui disciplinam Ecclesiæ suæ infringerent, vel in eas Ecclesias quæ generalem Ecclesiæ disciplinam à Conciliis universalibus statutam observare pertinaciter nollent. Vix ac nec vix quidem aliis de causis excommunicationem latam aut decretam esse leges.

Cœterum propter hæc excommunicatio mortalis de quâ tantùm hîc agimus ferri non potest, nisi res sit manifesta & publica. Et certè quamvis nonnulli putent pœnitentiam publicam, ac proinde medicinalem excommunicationem inflictam esse pro peccatis occultis, nemo hactenus existimavit aut dicere ausus est aliquem ab Ecclesiâ invitum excommunicari aut pelli potuisse nisi manifestum foret ejus crimen. Nemo quippè potest aut debet excommunicatione mortali plecti qui non vel suo vel aliorum testimonio convictus fuerit & pœnitentiam agere detrectaret, hujusmodi autem hominum culpas manifestas esse haud dubium. Deinde si quis eâ de re dubitaret sexcentis doceri posset testimoniis quorum nonnulla hîc proferam. Origenes in Josue homil. 20. *Ubi,* inquit, *peccatum non est evidens, ejicere de Ecclesiâ neminem possumus ne fortè eradicantes zizania eradicemus & triticum.* Optatus lib. 7. *Accusatore silente non licuit nobis reum abstinere, scriptum est enim ante cognitam causam neminem esse damnandum.* S. August. lib. 3. contra Parmen. cap. 2. ait neminem posse anathematis sententiâ percelli, nisi *aut sponte confessum aut in aliquo seculari vel Ecclesiastico judicio nominatum atque convictum.* Antiquus Autor quæst. in utrumque testamentum apud Aug. quæst. 102. *Adhuc,* inquit, *est aliquid quod deprehendit Novatianus, cur,* inquit, *corpus Domini tradunt iis quos noverunt peccatores: quasi possint ipsi accusatores esse qui sunt judices. Si*

autem accusati fuerint & manifestati potuerunt abjici. Innocentius I. Epist. ad Exuperium rationem reddens *cur communicantes viri cum adulteris uxoribus non conveniant, cum contra uxores in consortio adulterorum manere videantur; super hoc*, inquit, *Christiana Religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat. Sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant & non habent latentia pecata vindictam. Viri autem liberiùs uxores adulteras apud Sacerdotes deferre consueverunt, & ideo mulieribus prodito eorum crimine communio denegatur. Uxorum autem latente commisso non facile quispiam ex suspicionibus abstinetur, qui utique submovebitur si ejus flagitium detegatur, cum ergo par causa sit, interdum probatione cessante vindictæ ratio conquiescit.*

Deinde verò non omnes publici peccatores aut hæretici statim excommunicatione mortali plectendi erunt; sed priùs corripiendi, posteà admonendi ab Ecclesiâ & medicinali excommunicatione plectendi ac tùm demùm penitùs ab Ecclesiâ eliminandi: juxta institutam à Christò corripiendorum fratrum rationem cui suffragatur Paulus in Epist. ad Corinthios; postquam enim dixit cap. 12. se multùm timere ne cum venerit Corinthum cogatur multos lugere ex iis qui *antè peccaverant & non egerant pœnitentiam super immunditia, fornicatione & impudicitiâ*, subdit cap. 13. *Ecce tertiò venio ad vos, in ore duorum vel trium stabit omne verbum, prædixi & prædico ut præsens & nunc absens iis qui antè peccaverunt & cæteris omnibus, quoniam si venero iterum non parcam.... ideo hæc absens scribo ut præsens non duriùs agam.* Ad quem locum Chrysostomus observat Paulum in denuntiandis suppliciis Apostolum multum ac vehementem esse, in inferendis tardum ac segnem; *Neque enim de iis*, inquit, *qui peccabant pœnas statim sumpsit, sed semel atque iterum admonuit, & ne sic quidem in contumaces animadvertit, sed rursus admonet ac denuntiat dicens tertiò hoc venio ad vos.* Idem in homiliâ quadam de pœnitentiâ ait Paulum hac moderatione uti, ut illos per patientiam ad pœnitentiam adduceret, *non enim peccatores, sed non pœnitentes*, lachrymis dignos fore dicit. Agit porrò hîc Apostolus de excommunicatione in convictos, & pœnitentiam agere detrectantes, docetque exemplo suo istam excommunicationem ferri non debere in alios quàm in publicos peccatores, & quidem pluribus vicibus admonitos, & ad pœnitentiam spontè agendam excitatos. Hinc aliquandò peccatores etiam convicti excommunicatione medicinali priusquam mortali plectebantur, præcipuè

cipuè ubi ſpes emendationis erat. Certè annuit Auguſtinus hunc fuiſſe morem Eccleſiæ Africanæ; *Nos verò*, inquit homil. 50. de Pœnitentiâ, *a communione quemquam prohibere non poſſumus, quamvis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis, niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſive ſæculari ſive Eccleſiaſtico judicio nominatum atque convictum.* Ex quibus verbis liquet excommunicationem medicinalem præceſſiſſe mortalem, atque etiam in convictos fuiſſe latam. In poſterioribus Conciliis mortalis excommunicatio dicitur anathema, quod antequam pronuntietur in noxios, jubentur priùs excommunicari. Sic in quintâ Synodo Romanâ ſub Symmacho primùm excommunicari jubentur ii qui Decreta Concilii violarent; ac deinde ſi ſe non emendaſſent anathemate feriri. Agapetus Epiſt. 6. ait Cyrum & ejus ſequaces jam excommunicatos, ſi ſe non emendarent anathemate feriendos eſſe. Nicolaus primus Epiſtolâ 7. & Joannes octavus Epiſt. 17. anathema pariter diſtingunt à ſimplici excommunicatione. Attamen non ſemper excommunicatio medicinalis præceſſit mortalem, præcipuè ubi nulla ſpes emendationis apparebat; ſed præceſsêre ſemper admonitiones excommunicationis ſententiam, hæcque ſolemnis fuit Eccleſiæ conſuetudo. Teſtes ſunt hujus rei Patres Epheſini, qui Canonibus ſancitum eſſe aiunt, ut reus tertiò vocetur. *Sancta Synodus*, inquiunt actione 1. *Canonibus obtemperans tertiò Neſtorium vocavit:* Et poſt Juvenalis Hieroſolymitanus: *Cum leges*, inquit, *Eccleſiaſticæ jubeant tertiò reos vocari ut ſeipſos defendant ab iis de quibus accuſantur*. in relat. ad Imperatorem. *Cum Canones jubeant tertiò inobedientes vocari.* Inde à Patribus Chalcedonenſis Concilii ita ter vocatus dicitur Dioſcorus, *juxta ſanctos & divinos Canones.* Extat autem iſte Canon inter eos qui dicuntur Apoſtolici 74. atque iſta conſuetudo in novo etiam jure obtinuit. Nec alia melior hujus ratio reddi poteſt quàm maternus Eccleſiæ in cunctos affectus, quo cuperet ad exemplum Chriſti omnes ſalvos fieri, nec quemquam perire. Hinc quantùm in ſe eſt nihil omittit ut peccatores ad meliorem frugem revocet; nec quidquam eſt quod illam majori dolore afficiat, quàm cum cogitur è ſinu ſuo quoſdam è filiis ſuis expellere, & Satanæ tradere. Adde quod ſæpè ex excommunicatione multa naſcuntur mala, multa diſſidia, quæ totam Eccleſiam non mediocriter concutiunt, & multos ad perditionem trahunt.

His de cauſis impulſi ſancti Patres, in excommunicatione ferendâ valdè cauti fuerunt, & non niſi gementes, dolentes, ac velut invjti

viti quemquam excommunicasse leguntur. *Cum dolore enim*, inquit Ambrosius lib. 3. off. c. 27. *amputatur etiam quæ putruit pars corporis & diu tractatur si potest sanari medicamentis, si non potest tunc à medico bono abscinditur, sic Episcopi affectus boni est, ut optet sanare, serpentia auferre ulcera, adducere aliqua, non abscindere, postremò quod sanari non potest cum dolore abscindere.* Quam in rem hîc pauca de multis quæ possent congeri exempla producam. Firmilianus & cæteri Episcopi Antiochiæ congregati, haud citò & temerè in Paulum Samosatenum sententiam tulerunt, sed diuturnum ipsi resipiscentiæ tempus dederunt. *Firmilianus*, inquiunt apud Eusebium lib. 7. c. 30. *cum bis Antiochiam venisset, damnavit quidem dogmatis ab illo invecti novitatem, ut testamur nos qui adfuimus, & alii plures perinde ac nos optimè norunt; sed cum ille mutaturum se sententiam promisisset, credens ei Firmilianus, speransque sine ullo Religionis nostræ probro atque dispendio rem optimè constitui posse, distulit sententiam suam deceptus scilicet ab homine, &c.* Et post alia declarant se necessitate adductos Paulum excommunicasse. *Hunc igitur*, inquiunt, *Deo bellum indicentem, nec cedere volentem, cum à communione nostrâ abdicassemus, necesse habuimus, &c.* Arius ab Alexandro nonnisi post varias disputationes & admonitiones est ejectus, & tamen Alexander in Epistolâ ad universos Episcopos, ait se dolore affici *ob exitium Arii & sequacium præsertim quod cum Ecclesiæ doctrinam olim perceperint, nunc ab eâ desciverunt.* Cyrillus non statim Nestorium à communione suâ expulit, sed sæpius monitum dato etiam resipiscentiæ tempore; & Synodi Ephesinæ Patres testantur se invitos ac non sine gemitu & dolore ad damnandum Nestorium descendisse. *Lachrymis*, inquiunt, *subinde perfusi ad lugubrem hanc contra eum sententiam necessariò venimus.* Flavianus in sententiâ ipsâ adversus Eutychem testatur se invitum eò venisse. *Lachrymantes*, inquit, *ac gementes perfectam ejus perditionem decrevimus, per Dominum nostrum Jesum Christum ab eo blasphematum extraneum eum esse à nostrâ communione & Primatu Monasterii.* Quâ de re scribens postea ad Leonem Pontificem: *Depositis*, inquit, *fletibus & lachrymis quas incessanter fundo, quia sub me Clericus invasus est à fero dæmone.* Et ipse S. Leo Epist. 13. ad Pulcheriam: *multum doleo multumque contristor*, de casu scilicet Eutychis. Item cum in Dioscorum lata est sententia in Concilio Chalcedonensi, Episcopi dolentes ac gementes se id facere dicunt, atque inter alios Julianus Coensis Romani Pontificis Legatus, *dolens ac gemens*, inquit, *dico alienum eum esse ab Episcopatus dignitate.* S. Leo Epist. 93. *Nulli Christiano-*

no-

norum, inquit, *facilè communio denegetur, nec ad indignantis fiat hoc arbitrum Sacerdotis, quod in magni reatûs ultionem invitus & dolens quodammodo debet inferre animus.* Concilii Milevitani Antistites dùm Pelagium & Cælestium damnant, optare se dicunt, *ut de correctione potiùs eorum gratulentur quàm contristentur interitu.* Denique ut alia mittam Leo X. Lutheri errores damnans, ait *se id facere præ mœrore & animi angustiâ tantâ ut vix exprimere possit.*

Eadem de causâ tam proni fuerunt Antistites, tam faciles ad recipiendos hæreticos & peccatores resipiscentes, ut ipsis ad redeundum in Ecclesiam viam ultrò complanarent. Ita Marcioni ad Ecclesiam redire cupienti eâ conditione datus est regressus, ut eos qui cum ipso aberraverant revocaret. Ita Concilium Nicænum cum Melitianis qui nullam veniam summoperè merebantur, clementissimè egit, illorum Episcopis honorem relinquens, & nemini eorum aditum ad officia Ecclesiastica intercludens. Eadem item Synodus simili οἰκονομίᾳ Novatianos ad Ecclesiam invitavit. Ita etiam tempore Arianæ hæreseos, quicunque cum Arianis communicaverant, aut in Arianum dogma lapsi fuerant, non solum suscepti sunt in communionem, sed etiam Episcopatus retinuerunt, * ac contraria Luciferi Calaritani severitas improbata est. De hac Ecclesiæ indulgentiâ ad lapsos revocandos lege Athanasium Epistolâ ad Rufinianum & Hieronymum, in dialogo contra Luciferianos. At nullum habemus insignius exemplum istius ad hæreticos ad Ecclesiam invitandos indulgentiæ, quàm quod nobis subministrant pacis conditiones à Catholicis oblatæ Donatistis ante & post collationem Carthaginensem; proponunt enim eis per Epistolam, ut si Catholici victi fuerint in collatione cedant Episcopatibus suis, si è contrà victores fuerint, non idem in Donatis statuunt, sed concedunt eis ut honorem Episcopatus non amittant, *poterit quippe*, inquiunt *unusquisque nostrum honoris socio sibi copulato vicissim sedere eminentiùs sicut peregrino Episcopo juxta considentem collegam, hoc cum alternis Basilicis conceditur .... ut uno eorum defuncto deinceps jam singulis singuli pristino more succedant, aut si fortè populi Christiani singulis delectantur Episcopis & duorum consortium inusitatâ rerum facie tolerare non possunt, utrique de medio discedamus & damnatâ schismatis causâ in unitate pacificâ consistatis. Ab his singulis in Ecclesiis annuentibus unitatis factæ per loca necessaria constituantur Episcopi.* Huic po-

* Intellige istud ut præcedentia & sequentia docent de resipiscentibus ab hæresi, nec aliter trahi possunt verba mea, sed majoris elucidationis ergò id monendum duxi.

positioni consenserunt omnes Episcopi Catholici, uno aut altero exceptis, qui citò cœterorum consensu & admonitionibus in eamdem sententiam descendere coacti sunt. Post collationem verò eadem conditio est Donatistis oblata, ut constat ex Augustini sermone 37. tom. 10. *Episcopatum*, inquit, *amatis, nobiscum habete.... diximus ut ambo sedeant in unâ simplici basilicâ, &c.* Ex quibus abundè liquet nihil non faciendum esse, ut qui ab Ecclesiæ unitate præcisi sunt, ad eam revertantur; ac proinde multo majori curâ cavendum ne aliqui ab eâ unitate temerè aut incautè separentur.

Sed ut apertiùs explicetur quibus in casibus ferri aut non ferri possit excommunicatio, circa singulas causas excommunicationis à nobis allatas, pauca sunt observanda. Diximus primò propter hæresim ejici homines ab Ecclesiâ, sed hoc intelligendum de hæresi manifestâ, necnon de iis qui in eâ sunt pertinaces, & de quibus periculum est ne cæteros in eumdem errorem trahant. Itaque primò non est excommunicatio ferenda ob leves quæstiones quæ fidei regulam non attingunt, quæque liberum patiuntur cujusvis judicium: *Nam*, ut inquit Tertullianus, *hæc sola est regula fidei quæ hæreses facit, & eâ semel positâ manente in suâ formâ, quantumlibet quæras & tractes, & omnem libidinem curiositatis effundas, tibi licet.* Secundò non debet ferri excommunicatio nisi in pertinaces, qui moniti doctrinam suam revocare nolunt, ut ostendimus.

Diximus deinde excommunicationem ferri in peccatores, sed hoc intelligendum de iis qui in peccata gravia & Canonibus prohibita prolabuntur, quique de iis accusati ac convicti sunt; idque cùm nullum gravius malum timetur si à communione ejiciantur. Primò ergo non debet excommunicatio ferri ob levia & quotidiana peccata, imò etiam ob mortalia nisi exteriora sint, & eorum è numero quæ scandalo sunt aliis, qualia sunt adulterium, homicidium, & alia hujusmodi. Secundò, non debet ferri nisi in accusatos & convictos, ut latè probatum est, & modò confirmabitur ex Augustini testimoniis. Tertiò, non est prudentiæ aliquem ob flagitia ejicere ab Ecclesiâ cum gravius malum timetur, putà Ecclesiæ perturbatio aut schisma. Hanc regulam sæpè tradit Augustinus in libris contra Donatistas. Hanc præsertim latè probat lib. 3. contra Epist. Parmen. è quo sequentia sunt desumpta. *Sed dicet*, inquit, *aliquis, quomodo poterimus Apostolo obedire dicenti, cum ejusmodi nec cibum sumere.* Huic objectioni sic respondet: *in hac velut angustiâ quæstionis non aliquid novum aut insolitum dicam, sed quod sanitas observat Ecclesiæ, ut cum quisque fratrum, id est Christianorum intùs in Ecclesiæ societate constitu-*

torum

torum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum schismatis nullum est, atque id cum eâ dilectione de quâ ipse alibi praecepit dicens, ut inimicum eum non existimetis, sed corripite ut fratrem; quod si non agnoverit nec pœnitendo correxerit, ipse foras exiet, & per propriam voluntatem ab Ecclesiæ unitate dirimetur. Deinde regulas à nobis superiùs traditas ipse etiam tradit. *Quando*, inquit, *ita cujusque crimen notum est omnibus, & omnibus execrabile apparet ut vel nullos prorsus vel non tales habeat defensores per quos possit schisma contingere, non dormiat severitas disciplinæ, in quâ tanto est efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior confirmatio charitatis.* Ergo ex mente S. Augustini, ut quis propter crimen excommunicetur, requiritur primò ut crimen sit omnibus notum, hoc est manifestum: secundò, ut sit execrabile: tertiò, ut nullum sit schismatis periculum, quod ultimum contingit quando quis socios habet multos: *Neque enim*, pergit Augustinus, *potest esse salubris à multis correptio, nisi cum sociam non habet multitudinem; cum verò idem morbus plurimos occupaverit, nihil aliud bonis restat quàm dolor & gemitus.* Eadem fermè habet lib. 3. contra litteras Petiliani c. 36. *Apud nos*, inquit, *quicumque mali vel penitùs latent, vel quibusdam noti propter bonos quibus sunt ignoti, & apud quos convinci non possunt, propter pacis & unitatis vinculum tolerantur.... nec propterea tamen Ecclesiastica disciplina negligitur à constantibus & diligentibus, & prudentibus dispensatoribus Christi, quando crimina ita manifestantur, ut nullâ possint probabili ratione defendi. Extant innumerabilia documenta in iis qui vel Episcopi, vel alicujus hujusmodi gradus Clerici fuerunt, & nunc vel degradati, vel pudore in alias terras abierunt, vel ad vos ipsos, aut ad alias hæreses transierunt, vel in suis regionibus noti sunt.* Eadem centies inculcat Augustinus, malos scilicet in Ecclesiâ esse quos illa ferre cogitur, vel quia occulti sunt, vel quia non accusantur, vel quia periculum esset schismatis si ejicerentur: vide ipsum in Psalmum contra partem Donati, necnon lib. 4. de Bapt. lib. de unit. Eccl. cap. 14. lib. 2. contra Cresc. cap. 36. & lib. 3. c. 31. 64. & 65. & alibi passim. Uno verbo eadem fuit Afrorum omnium sententia in collatione Carthaginensi, quorum nomine profitetur Augustinus *Ecclesiasticam quidem disciplinam non esse negligendam, & ubicumque fuerint proditi mali, exercendos eos esse ut corrigantur, non solùm sermone correctionis, verùm etiam excommunicationibus; ita tamen ut propter pacem unitatis etiam cogniti tolerentur.*

Denique diximus tertiam excommunicationis causam esse ob disci-

ciplinam, vel unius Ecclesiæ ab aliquo privato, vel totius à singulari Ecclesiâ violatam. Verùm hoc in casu magna debet esse prudentia; nam præter cautiones jam adhibitas aliis in causis, valdè cavendum primò, ne ob levem aliquam & nullius ad Religionem aut bonos mores momenti disciplinam ejiciantur de Ecclesiâ viri probi. Secundò, ne Ecclesiæ à se invicem propter diversitatem disciplinæ separentur. Hæc enim fidei & bonis moribus nihil obest, constatque semper fuisse varios Ecclesiarum usus & ritus sine ullo religionis dispendio. Egregium est hanc in rem à nobis non semel laudatum S. Irenæi & aliorum Episcoporum monitum ad Victorem, ne propter dissensionem circa Paschæ celebrationem pacem cum Orientalibus abrumperet, sed paci & unitati consuleret, cum variæ essent tam circa Paschæ celebrationem quam circa jejunia & alios ritus Ecclesiarum consuetudines ortæ vel ex negligentiâ, vel ex simplicitate & imperitiâ eorum qui morem à majoribus traditum non observabant, propter quas disciplinæ varietates communio nunquam interrupta fuerat: lege Euseb. lib. 5. c. 24. & quæ diximus ubi de Victore. Similiter in quæstione de hæreticorum Baptismo iterando, Stephanus videri potest reprehensioni obnoxius, quod leviter Afros excommunicaret. *Eos autem qui Romæ sunt*, inquit Firmilianus, *non ea in omnibus observare quæ sunt ab origine tradita, & frustra Apostolorum autoritatem prætendere. Scire quis etiam inde potest quod circa celebrandos dies Paschæ, & circa multa alia divinæ rei Sacramenta videat esse apud illos aliquas diversitates, nec observari illic æqualiter omnia quæ Hierosolymis observantur. Secundùm quod in cæteris quoque plurimis Provinciis multa pro locorum & nominum diversitate variantur; nec tamen propter hoc ab Ecclesiæ Catholicæ pace atque unitate aliquando discessum est. Quod nunc Stephanus ausus est facere rumpens adversum nos pacem, quam semper antecessores ejus nobiscum amore & honore mutuo custodierant.* Et post multa: *Excidisti*, inquit, de Stephano loquens, *teipsum, noli te fallere, siquidem ille est verè schismaticus qui se a communione Ecclesiasticæ unitatis Apostatam fecerit. Dum enim putas omnes à te abstineri posse, teipsum abstinuisti, &c.* Quibus verbis egregiè docet Firmilianus propter varietatem disciplinæ non esse abrumpendam pacem. De eadem re pronuntiat Dionysius se nolle tum Africanorum tum Orientalium sententias & statuta circa iterandum hæreticorum Baptisma subvertere, eosque ad jurgia & contentiones excitare, cum scriptum sit, *non commutabis terminos proximi tui quos parentes tui posuerunt.* Basilius item in Canonibus hanc quæstionem

tractans,

tractans, singularum Ecclesiarum disciplinæ inhærendum esse docet. Et ne suspectos hac in re testes proferre videar, ipse Augustinus non obscurè factum Stephani improbat, cum toties Cyprianum laudat quod noluerit quemquam à communione suâ repellere. Aliud ad propositum exemplum habemus ex Cypriano Epist 52. ubi notat quosdam Africanos Episcopos ante suam ætatem, dandam pacem Mœchis non putavisse, & in totum pœnitentiæ locum eis præclusisse, nec tamen propterea à collegio cœterorum Episcoporum recessisse, aut Catholicæ Ecclesiæ unitatem vel duritiæ vel censuræ suæ obstinatione rupisse: *Ut quia*, inquit, *apud alios pax dabatur qui non dabat de Ecclesiâ separaretur, manente concordiæ vinculo, & perseverante Ecclesiæ Catholicæ individuo Sacramento.* Huc etiam pertinet illud Hieronymi Epist. 28. unamquamque Ecclesiam suas observare debere consuetudines quasi traditiones Apostolicas, nec aliquorum consuetudines aliorum contrario more subverti. Nec abludit illud Ambrosii apud S. Augustinum, *ad quamcumque regionem veneris, illius consuetudinem observa, ne cuiquam sis scandalo, aut quisquam tibi.* Cum itaque certum sit disciplinæ varietatem fidei aut religioni nihil officere, plerumque satiùs est cuilibet Ecclesiæ liberum relinquere, ut disciplinam ab aliarum consuetudine diversam sequatur, quàm eam ad cœterarum mores amplectendos adigere, præsertim cum schismatis periculum imminet. Nihilominùs tamen si universa Ecclesia aut saltem ejus maxima pars è re suâ interesse judicaverit ut aliqua consuetudo ubique observetur, privatæ Ecclesiæ cæteris consentire debent, nec pertinaciter obluctari, & si posterius id faciant, meritò pro schismaticis habentur. Vide hujus rei exempla allata in fine superioris capitis, quæ hîc repetere foret inutile. Quod si privatus quispiam adversus plurium Ecclesiarum aut etiam adversus Ecclesiæ suæ consuetudinem insurgat, meritò punitur & excommunicatur, ac schismaticus audit, ut sexcentis ostendi posset exemplis.

Cœterùm quamvis Canonistæ vulgò teneant excommunicationem inferri non posse nisi ob peccatum mortale, constat tamen innumeris propè Canonibus pœnam excommunicationis sanciri, & quod idem est anathema ferri propter res àd disciplinam pertinentes, quæ non possunt dici materia peccati mortalis, nisi fortè ratione scandali & contemptûs. Verùm in excommunicatione infligendâ non tam consideratur gravitas peccati, quàm offensio & periculum inde imminens societati fidelium, vel ex malo exemplo, vel ex pravâ doctrinâ. Porrò necesse non arbitror hîc exempla subji-

cere anathematis indicti, aut excommunicationis latæ propter leves causas; res enim notissima est, patebitque percurrenti Canones Conciliorum etiam antiquissimorum ut Eliberitani, Gangrensis, Arelatensis & cæterorum.

Sed jam satis de causis excommunicationis, nunc de iis in quos fertur quod jam ex parte effectum est. Primùm enim constat eam ferri non posse in occultos aut hæreticos peccatores. Quod etiamsi non doceret traditio ratio ipsa evincit. Nam excommucatio est separatio è fidelium conventu & societate seu actus clavium externus & in foro exteriori. Nam interius homo non ligatur ab Ecclesiâ, sed seipsum per peccatum ligat coram Deo non coram Ecclesiâ, ergo ab Ecclesiâ exterius ligari non potest, nisi exterior sit innodationis causa & hominibus nota. Quod adeo verum est ut qui cum Arnaldo & Morino contenderent propter occulta peccata pœnitentiam publicam fuisse impositam; asserere tamen non possent excommunicationem illam quæ mortalis est in occultos peccatores ferri posse. Dicere enim non possunt eos in foro exteriori potuisse compelli ad agendam pœnitentiam publicam, sed hoc unum probare se putant, iis qui Sacerdotibus occulta crimina in confessione secretâ aperiebant; impositam fuisse, pœnitentiam publicam, ad quam tamen agendam in foro exteriori cogi non possent nisi aliundè criminis convicti forent: nullus enim ut puto dixit unquam occultum peccatorem, & peccatum suum secretò confessum sacerdoti à communione Ecclesiæ invitum pelli potuisse.

Sed inquiet aliquis, verum id quidem est de excommunicatione ferendæ, ut loquuntur, sententiæ, non autem de excommunicatione latæ ut volunt sententiæ ipso facto incurrendæ: celebris enim est ita distinctio apud recentiores Canonistas, qui excommunicationem ferendæ sententiæ illam dicunt esse quam per ipsum actum peccator meretur, non incurrit, sed tantùm per sententiam quæ consequitur actum, & ideò dicitur *ferendæ sententiæ*, excommunicationem verò *latæ sententiæ*, eam volunt esse quæ ipso facto incurritur. Priorem igitur aiunt ferri tantùm posse in peccatorem notorium & criminis convictum ac insuper admonitum, posteriorem verò ipsâ perpetratione criminis incurri contendunt, imò nonnulli ex iis aiunt eam in peccatum prorsus internum quod exteriùs nullo modo proditum fuerit cadere, ut verbi gratiâ in propositum aliquod internum, alii verò censent hanc non secùs ac cæteras cen-

ſuras necnon interdictum & irregularitatem (de iis enim idem judicium ferendum) non habere locum in peccatis merè internis niſi exteriùs prodierint per aliquód dictum aut factum licet hominibus ignotum. Res exemplo illuſtrabitur, prioris ſententiæ fautores dicunt eum qui conſtituit ac propoſuit hominem occidere poſſe excommunicationem incurrere, poſterioris verò defenſores opinionis id fieri non poſſe, niſi reverâ tentaverit ac præter cogitationem animi aliquid in hunc finem prodiderit, ſive dicto, ſive facto, licet nulli præterquam Deo noto. Prioris ſententiæ Autores enumerat Suares diſp. 4. de cenſuris ſect. 2. n. 5. Gloſſæ Autorem in cap. cogit. de pœnit. D. 1. & in Clement. 1. de hæret. §. *Verùm*, Sanctum Antoninum 3. part. tit. 24. cap. 7. Panormit. in cap. extirpandæ §. *qui verò in ejus repetitione*, n. 21. Majorem in 4. diſt. 12. q. 7. §. *contra primum*. Roſellam verbo *abſolutio* & verbo *hæreſis*. Adrianum quodlibeto 8. & in 4. q. 3. Pigghium lib. 6. de Eccl. hiſt. cap. 16. Cordubam lib. 4. quæſt. Theologicarum quæſt. 13. Medinam cap. de pœnit. Poſteriorem verò ſententiam ſequitur ipſe Vaſquez ibidem, itemque Tannerus diſp. 6. de pœnit. quæſt. 10. dub. 3. num. 55. Hugolinus de cenſ. Eccl. tab. 1. cap. 9. §. 12. Bonacina de naturâ & cauſis cenſuræ puncto 3. n. Becanus & alii. Sed iſti meo judicio inconſequenter ratiocinantur. Nam ſi actiones internæ ſubjectæ non ſunt juriſdictioni Eccleſiæ ut multis rationibus probant, dici vix poteſt, cur idem judicium non ſit ferendum de actionibus externis quando ſunt ignotæ. Sic non video quâ de causâ homo non poſſit excommunicari ob hæreſim mente conceptam, poſſit verò ob iſtam hæreſim nullo audiente vel præſente verbis prolatam. Hoc tamen poſteriùs aſſerunt priùs negant qua in re mira mihi videtur iſtorum argutia. Verùm miſsâ Canoniſtarum autoritate videri poteſt aliquibus excommunicationem latæ ſententiæ ipſo facto incurrendæ olim in uſu fuiſſe & in peccatis occultis locum habuiſſe. Sciunt enim omnes paſſim in Canonibus anathema, ſeu excommunicationem infligi peccatoribus omnibus ſine diſtinctione occultorum & manifeſtorum, imò etiam aliquando occultos peccatores excommunicationis ſententiâ involvi. Denique jam ab aliquot ſæculis Decretales Romanorum Pontificum ſcatent excommunicationibus latæ ſententiæ ac ipſo facto incurrendæ paſſimque fulminantur, ut aiunt, ut compellantur homines ad detegendos furti, homicidii, & aliorum criminum autores.

Reſpondeo excommunicationem latæ ſententiæ non eſſe eam, quæ

quæ huc uſque deſcripta eſt. Nam quotieſcumque in Canonibus antiquis dicitur anathema generatim in eos qui hoc aut iſtud egerint, hoc nihil aliud ſibi vult quam eos qui iſtud egiſſe convicti fuerint excommunicandos, non autem revera excommunicatos eſſe.

Hoc autem conſtat ex eo quod in Canonibus paulò antiquioribus nunquam leges hæc aut ſimilia verba, *ſit ipſo facto excommunicatus & depoſitus qui id fecerit.* Sed tantùm *ſi quis id fecerit excommunicetur, deponatur, ſegregetur*, quibus formulis ut conſentiunt Canoniſtæ non exprimitur excommunicatio latæ ſententiæ, ſed ferendæ.

Quod verò ſpectat ad vocem anathema quâ utuntur non raro antiqui, hæc comminatoria tantum eſt & deteſtatoria, vox enim Græca *ἀνάθεμα* in ſacris litteris uſurpatur pro voce Hebræa חרמה Harma quam vulgatus expoſuit per anathema Num. 21. & Jud. 1. deſcendit autem vox Hebræa à radice חרם Haram, hoc eſt *occidit, delevit, exterminavit*, igitur anathema propriè & ſecundùm uſum Judæorum eſt res quæ execratione & ruinâ digna eſt, & verbum *ἀναθεματίζειν* eſt rem abolere & diris devovere. Hanc autem ſignificationem habet apud Septuaginta. Sic Num. 21. dicuntur urbes Chananæorum quæ traditæ ſunt filiis Iſraël ut delerentur, dicuntur, inquam, anathematizatæ, & vocatum inde hunc locum *ἀνάθεμα ϗ κύριος ἀνεθεμάτισεν ἀυτον (τὸν Καναναῖον) ϗ τὰς πόλεις ἀυτȣ ϗ ἐπεκάλεσαν τὸ ὄνομα τȣ̃ τόπȣ ἐκείνȣ Ανάθεμα.* Hinc apud Judæos anathema vox fuit execrationis & deteſtationis, item Joſue 6. v. 17. *ϗ ἔσται ἡ πόλις ἀνάθεμα ἀυτὴ ϗ πάντα ὅσα ἐστὶν ἐν ἀυτῇ κυρίῳ ſitque civitas hæc anathema Domino & omnia quæ in ea ſunt.* Hoc eſt deleatur. Judicum 1. v. 17. *ϗ ἐκάλεσε ὄνομα πόλεως ἀνάθεμα, & vocavit nomen urbis horma, ideſt anathema*, quia ſcilicet deleta erat. 4. Reg. 19. v. 11. dicitur Rex Aſſyriorum *ἀναθεματίσαι*, hoc eſt vaſtaſſe univerſas regiones. Denique 1. Maccabæorum 5. v. 5. dicitur Judas Maccabæus, *anathematizaſſe Idumæos & incendiſſe turres eorum igni cum omnibus qui in eis erant.* Ergo in veteri teſtamento anathematizare eſt penitùs delere, ita ut nihil ſuperſit: dicere autem de aliquo *anathema ſit*, eſt eum diris dèvovere, optare, ut deleatur omninò. In novo teſtamento vox *ἀναθεματίζειν* hoc poſteriori ſenſu non rarò ſumitur Matth. 26. v. 74. & Marci 14. v. 17. de Petro Chriſtum abnegante dicitur *ϗ ἤρξατο ἀναθεματίζειν ϗ ὀμνύειν*, hoc eſt cœpit ſeſe diris devovere & jurare ſe non noſſe Chriſtum Act. 23. v. 12. Judæi, *quidam ſe ipſos devoverunt, ἀνεθεμάτισαν, neque manducaturos neque bibituros donec occiderent Paulum.* Vox autem *ἀνάθεμα* ſæpe uſur-

usurpatur pro re execranda Rom. 9. v. 3. *cupiebam anathema esse pro fratribus meis*, hoc est cupiebam diris devoveri propter fratres meos. 1. Cor. 12. *Nemo Spiritu Dei loquens dicit anathema Jesu*, seu *Jesum*, idest nemo qui per Spiritum Dei loquitur Jesu Christo maledicit, Jesum execratur, & in eadem Epist. 16. v. 22. *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum sit anathema*, hoc est in execratione sit omnibus, deleatur de libro viventium, &c. Ep. ad Galat. cap. 1. *Licet nos aut Angelus aliter Evangelizet, & præterquam quod Evangelizavimus vobis anathema sit.* Idest maledictus & execrabilis, idem repetit v. 9. Denique Apocalypseos 22. v. 3. dicitur non ampliùs futurum in regno cœlorum κατανάθεμα, quod vulgatus Interpres vertit *maledictum*, hoc est, *homo execrabilis & exitio devotus.* Itaque anathema esse secundum propriam hujus vocis significationem nihil aliud est quàm *execrabilem esse, exitio dignum judicari, diris devoveri.* Quia verò qui ab Ecclesia ejiciebantur execrabiles omnibus fidelibus erant, satanæ tradi putabantur flammis æternis digni, eodemque quo Ethnici & Publicani loco habendi. Idcircò hac voce olim usi sunt Episcopi in eos quos excommunicatione præsertim mortali plectendos esse ducebant, quosque vel ob hæresim, vel ob crimina vel ob pertinaciam aversabantur, igitur vox ista anathema sit, nihil aliud significare potest quam excommunicetur vel diris devoveatur, exitio dignus habeatur, quibus formulis exprimitur excommunicatio ferendæ non latæ sententiæ, quemadmodum hæ voces explicantur à novis Canonistis.

Verumtamen hæc distinctio duplicis excommunicationis latæ ac ferendæ sententiæ licet olim ignota optimè potest defendi, si dicamus ut jam observavimus per excommunicationem latæ sententiæ hominem re ipsâ non excommunicari, sed excommunicandum decerni statim atque convictus fuerit ejus rei propter quam excommunicatio fertur à jure sine ullo prævio judicio. Hæc est Gersonis sententia, in libro de vitâ spirituali animæ lib. 4. coroll. 14. propos. 2. *Quæret*, inquit, *aliquis quid operentur excommunicationes latæ sententiæ per Canones. Respondeo sicut accepi à præceptore meo, eas tantumdem operari ut absque processu alio aut novà constitutione possit judex statim probato facto vel confessato ferre juris sententiam & eandem publicare, non sic ubi Canones essent solum ferendæ sententiæ, quoniam monitiones & processus secundum terminos juris prærequiruntur multiplices.*

Quæres utrum excommunicatio ipso facto non id etiam operetur, ut cuilibet privato liceat ab illius qui rem sub pœnâ excommunicationis ipso facto incurrendæ vetitam perpetrat, communione absque ullo prævio judicio discedere.

Respondeo eum qui in ejusmodi peccatum incidit vel esse superiorem, vel inferiorem, vel æqualem. Secundò ejus crimen vel esse notum omnibus vel paucis tantùm. Tertiò, vel esse crimen hæreseos vel morum. Quartò, eum qui vult ab ejus communione secedere vel esse solum, vel cum pluribus. Quintò, vel spem esse ut accusatus damnetur vel non. Secundùm hæc variè agendum.

Primò enim si is qui aliquid sub pœnâ anathematis ipso facto incurrendi prohibitum facit, superior sit, deferendus est ad ejus superiorem, putà si Presbyter ad Episcopum, si Episcopus ad Synodum Provincialem aut Metropolitanum. Licuit tamen olim Plebi & Clero ab Episcopi sui communione propter hæresim aut Idololatriam discedere; sed quia multa inde nascebantur incommoda, id vetitum est Canone 10. octavæ Synodi his verbis. *Nullus Clericus ante diligentem examinationem & Synodicam sententiam à communione proprii Episcopi se separet, licet quamlibet criminalem causam ejus se nosse prætendat, nec recuset nomen ipsius referre inter divina mysteria. Idem statuimus de Episcopis erga proprios Metropolitas, similiter & de Metropolitanis circa Patriarcham suum, qui verò contra fecerit ab omni Sacerdotali operatione & honore decidat.* Hinc intelligere est graviter decipi novitios quosdam Episcoporum detractores qui furtivis nescio quibus in scriptis asserere ausi sunt, Episcopos semel in peccata Canonibus prohibita lapsos jam non habendos esse pro Episcopis, nec eis ampliùs obtemperandum: licet enim aliquis Episcopus ea peccata commiserit propter quæ sit deponendus: semper tamen Episcopus haberi debet, eique obtemperare oportet donec legitimè fuerit depositus, & si id fieri non possit ob ejus gratiam & potentiam, tolerandus est, non schisma faciendum in Ecclesiâ, præsertim cùm de moribus non de fide agitur. Sic tempore Cypriani, ut observat Augustinus, tolerabantur in Ecclesia Episcopi illi quorum luxum & avaritiam describit Cyprianus in libro de lapsis.

Secundò, si quis æqualis crimen aliquod excommunicatione dignum fecerit, debet à fratre secretò corripi, deindè adhibendi sunt testes ac demum ad Ecclesiam deferri. Si verò damnatus non

fue-

fuerit, non propterea ſchiſma faciendum, ſed vitandus eſſe videtur ſi crimen ſit publicum, non item ſi paucis tantùm notum. Hoc autem maximè locum habet in crimine hæreſeos ut ex locis ſcripturæ à nobis ſuprà laudatis conſtat, *hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita. Si quis hanc fidem non affert, ne ave ei dixeritis. Subtrahite vos ab omni fratre inambulante inordinatè & non ſecundum traditionem.*

Tertiò, ſi is qui in crimen ſub excommunicatione prohibitum labitur potens ſit, ſi probabile non ſit eum aut emendandum, aut ſi ſe non emendarit damnandum: ſi periculum majus imminet Eccleſiæ ob ejus damnationem quam ob ſcandalum tolerari quoque debet etiam à ſuperioribus. Uno verbo excommunicatio fertur vel propter bonum peccatoris vel propter utilitatem Eccleſiæ. Ceſſantibus ergo his cauſis ceſſat etiam obligatio inferendæ excommunicationis. Ceſſant autem primò quando non eſt ſpes futuræ emendationis; ſecundò quando ex ejus damnatione gravius malum imminet Eccleſiæ quam toleratio alicujus improbi.

At quando quis nominatim ab Eccleſiâ excommunicatus eſt, vel accedit ad hominum ab Eccleſiâ nominatim excommunicatorum conſeſſum, tunc non eſt ei communicandum, & qui cum eo communicat, reus eſt mereturque ipſe excommunicari. Conſtat id ex ſcripturâ, *qui Eccleſiam non audierit ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus, hæreticum hominem poſt unam & alteram correptionem devita, ne ave ei dixeritis &c.* Atque hæc fuit antiqua Eccleſiæ diſciplina: nec enim ſolum hæreſeon aut ſchiſmatum autores, & anteſignani ac nominatim excommunicati, ſed & ii omnes qui cum ipſis communicabant, à communione habebantur extorres. Cyprianus lib. 1. Epiſt. 4. quoſdam è collegis qui cum Baſilide & Martiali communicabant reprehendit, *quaſi Deificam diſciplinam negligentes*, necnon in eos torquet illud Pauli Rom. 1. *qui talia agunt morte digni ſunt, nec ſolùm iſti, ſed etiam qui conſentiunt facientibus.* In Concilio Laod. c. 6. vetitum eſt ne hæretici in domum Domini ingrediantur, cap. 9. vetatur ne quis adeat cœmeteria hæreticorum orationis vel venerationis ergo, & eos qui id fecerint jubet eſſe aliquantiſper excommunicatos, cap. 33. vetat ne quis cum hæreticis aut ſchiſmaticis oret. In Antiocheno Concilio c. 2. *cum excommunicatis non licere communicare neque cum iis qui in domibus conveniunt devitantes orationes Eccleſiæ ſimul orare, ab aliâ quoque Eccleſiâ non ſuſcipiendum qui ex aliâ minimè congregatur. Si quis autem de*

 Pres-

Presbyteris aut Diaconis seu quilibet ex Clero deprehensus fuerit cum excommunicatis communicare, etiam iste privetur communione tanquam qui regulam confundat Ecclesiæ. Item cap. 4. declarat abjiciendos ab Ecclesia qui communicarent cum excommunicatis. Idem habet Concilium Chalcedonense Epist. ad Valent. & Marcianum. Conc. Carth. 7. cap. 7. Quartum cap. 73. Tolet. 1. c. 15. Antisiodorense cap. 39. Bracarense 1. cap. 33. Turonense 2. cap. 8. & 21. Concilium Vernense cap. 9. Cæsaraugustanum cap. 5. extat etiam eâ de re Canon inter Apostolicos undecimus, si quis cum excommunicato saltem in domo oraverit, iste communione privetur. Huc etiam refer quæ priùs retulimus, cùm ostendimus vetitum esse ne abjectus ab unâ Ecclesiâ ab aliâ suscipiatur: ex quibus constat communicandum non esse cum iis qui nominatim excommunicati sunt, necnon cum iis qui communionem hæreticorum vel schismaticorum amplectuntur & ab Ecclesiâ secedunt. Hi enim ipso facto sine ullâ sententiâ sunt excommunicati, vel potiùs se ipsos excommunicant, qui ab Ecclesiâ deficientes hæreticis vel schismaticis sociantur & cum iis junguntur. Qui verò ad illorum conventus accedunt curiositatis ergo aut qui cum iis orant & communicant, nec tamen stant omnino ab illorum partibus nec Ecclesiam deserunt: similiter qui cum privatis hominibus excommunicatis communicant, puniendi quidem sunt & excommunicandi, sed ipso facto dici non possunt excommunicati.

Denique quod spectat ad excommunicationes illas latæ sententiæ, & ipso facto incurrendæ quæ in Decretalibus occurrunt & quotidie pro rebus temporalibus nonnunquam levis momenti feruntur, negari non potest quin illarum frequens & promiscuus usus magnus sit in Ecclesiâ abusus. Quem ita deflet Petrus Damiani in Epist. 12. ad Alexandrum Romanum Pontificem. *Præterea*, inquit, *duo quædam apud Apostolicam Sedem frequens usus obtinuit quæ si sancta prudentia vestra judicat ut nobis videtur omninò digna sunt corrigi. Unum quia cunctis ferè decretalibus paginis anathema subjungitur: alterum quia cujuslibet Ecclesiæ filius sive Clericus sit sive Laïcus, exponere propriis excessus Antistitis prohibetur, quorum primum quam sit humanæ salutis immane periculum, & infinitè patens vorago labentium, ac pernicies animarum, clementiæ vestræ pietas non ignorat, dicitur enim quisquis hæc vel illa non fecerit, sive certè quisquis hoc quod superiùs statutum est irritum duxerit vel in aliquo violaverit, anathema sit: ubi notandum quam lubrica, quam præceps subito mundi illic procuratur.*

tur occasio ..... & cum dictante justitiâ aliâ sit ultione plectendus qui plùs delinquit, aliâ qui minùs excedit, hîc graviter leviterque peccantibus æqua cunctis & indifferens pœna irrogatur ..... hanc itaque homo de homine pœnam sumit quam de sui transgressione mandati ipse quoque Deus omnipotens non præsumit. Qui amat, inquit, *patrem aut matrem plusquam me, non continuò addidit sit anathematizatus vel maledictus: sed tantum ait non est me dignus: & in lege oculus pro oculo, dens pro dente, percussura pro percussurâ, adustio pro adustione duntaxat exigitur, nec continuò qui reus est de Synagoga projicitur vel maledictione damnatur. Non enim secundum Stoïcos omnia peccata sunt paria atque idcirco indifferenti sunt ultione plectenda, sed juxta modum culpæ temperanda est censura vindictæ. Porrò nec beatus Gregorius nec cæteri Patres qui diversis temporibus in Apostolicæ Sedis regimine floruerunt, hunc morem cum suis reperiuntur observasse decretis, & vix eorum aliquando statutis anathema subnectitur nisi cum Catholicæ fidei clausula terminatur. Quamobrem si sanctæ vestræ reverentiæ placet hunc morem de cætero à decretalibus amoveri præcipiat.* Hactenus Petrus Damiani cui consentit Gerson in lib. de potestate Ecclesiæ conf. 4. *Hæc*, inquit, *applicatio gladii spiritualis ad defensionem temporalium, si confusionem magnam in Ecclesiâ, si vilipensionem vel contemptum Evangelicæ hujus censuræ suæ quæ est excommunicationis gladius extremè formidabilis, si denique laqueos animabus multorum magis quam salutem spiritualem induxerit vel inducat, experientiam testem voco. Itaque sicut temporalitas addita est Ecclesiæ pro dote sua, videri potest ab aliquibus quod ad ejus defensionem addere suffecerat adversus imperitiores pœnam vel censuram temporalem, ut est mulctatio pecuniaria vel corporalis detentio vel arrestatio bonorum propriorum.* Idem in lib. de vitâ spirituali animæ lect. 4. corollario 7. *Nulla lex*, inquit, *neque appellanda est neque ferenda tamquam necessaria ad salutem æternam, quæ non est de jure divino in aliquo quatuor graduum quos lectio præcedens exposuit, oppositum sentientes aut facientes moliuntur jugum imponere gravissimum super cervices hominum. Doctrina hæc præcipuè locum habet in materiâ excommunicationum latæ sententiæ, nam qui prò solis incommodis temporalibus evitandis aut commodis politicis conservandis æternam vult infligere mortem, cui quæso similis erit? illi nimirum qui volens muscam abigere à fronte vicini eam securi percutiens vicinum stolidus exacerbaverit. Sola itaque contumacia vera vel præsumpta renuens stare judicio Ecclesiæ reddit hominem pro Christiano gerentem dignum excommunicatione: nam si paratus est audire Ecclesiam qualiter velut Ethnicus nobis*

erit aut Publicanus? Porro differt quamplurimùm qualis est contumacia, & quam damnosa Ecclesiæ pro qua materiâ & circa quam incurritur; nam pejor est contumacia in materia fidei & religionis quam pusillæ quæstionis de paucis denariis, ubi nunquam tantùm prodest obedientia, quantùm obest excommunicatio separativa à spiritualibus suffragiis & societate Sanctorum. Multa his addere possem doctorum hujus ævi scriptorum testimonia, qui in frequentem istarum excommunicationum usum non raró invehuntur, sed istis immorari non licet.

Summa eorum quæ in istâ responsione diximus hæc est, primò nullam excommunicationem propriè ferri posse in peccata occulta, nisi fiant manifesta & nota per aliquod signum exterius, non tantùm Deo, sed & hominibus. Secundò, excommunicationem latæ sententiæ hoc ad summum operari, ut quis possit statim excommunicari ut rebellis & pervicax. Tertiò, ostendimus eos qui se ab Ecclesiâ separant, & cum hæreticis aut schismaticis junguntur, ipso facto esse excommunicatos, seu potius se excommunicare. Quartò, eos qui cum privatis excommunicatis aut hæreticis ad tempus communicant, esse tantùm excommunione plectendos, non ipso facto excommunicatos. Quintò, has formulas anathema sit, excommunicatus sit, habeatur excommunicatus, & similes, comminatorias esse tantùm, nec illum qui aliquid sub istis imprecationibus vetitum facit, propterea statim excommunicatum esse, sed dignum excommunicatione statim atque fecerit reddi; & ideò deferendum ad Ecclesiam ut excommunicetur. Quibus jam satis superque assertis, revocari amplius in dubium non potest, quin soli peccatores publici verè ac propriè possint excommunicari; quo posito quæritur an in istos omnes excommunicationis telum vibrari possit.

Constat primò, privatos homines Laïcos & Clericos ab Episcopo & Clero excommunicari posse. Constat item Episcopum à Metropolitano & Synodo Provinciæ excommunicari & deponi. Constat tertio Ecclesias inter se posse à communione mutuâ discedere; nec dubium est quin Metropolitanus à Synodo plurium Episcoporum possit excommunicari & deponi, præsertim si consentiat & adsit Synodo Patriarcha. De Patriarchis ipsis ac potissimum de primo Patriarchâ Romano Episcopo à quibusdam dubitatur. Nonnulli enim Curiales Doctores Romanum Pontificem nulli judicio obnoxium esse non dubitarunt asserere, ac proinde eum non posse à quoquam excommunicari aut deponi: nos verò contra istos secundum Concilii Constântiensis definitionem duo tenemus; primum est, Romanum

num Pontificem subesse Concilii præsertim generalis judicio, & ab eo deponi posse, necnon corrigi ac emendari: alterum est Pontificem Romanum in errorem circa fidem aut bonos mores labi posse; quo in casu haud dubium quin liceat cæteris Episcopis & Ecclesiis ab ejus communione discedere. Hæc autem tanquam certa & indubitata nunc supponi possent, nec necesse est ea pluribus confirmare; quod & nos à proposito longius avocaret, & deinceps fusè probabitur in aliis dissertationibus.

Itaque hoc unum inquirendum restat, utrum Reges excommunicari possint; cum enim Romani Pontifices à Gregorio VII. ita Reges excommunicarint, ut simul eorum subditos à sacramento fidei absolverent, regnaque eorum cuilibet occupanda traderent. Hinc factum est ut Regum defensores negarint absolutè Reges excommunicari posse, eo scilicet modo quo Romani Pontifices eos excommunicare conabantur. Verùm si quis exactè loqui velit, dicere debet Reges absolutè ab Ecclesiâ excommunicari posse, hoc est, indignos Ecclesiæ communione declarari in rebus spiritualibus, non autem in temporalibus ac civilibus; nam proprius effectus excommunicationis, uti modò dicemus, non attingit temporalia, sed spiritualia. Nullum autem mihi dubium moveri posse videtur, quin Reges peccatores vel hæretici declarari possint hoc sensu Ecclesiæ communione indigni. Nam licet Monarchæ sint & Principes Reipublicæ civilis, in Republicâ tamen Ecclesiasticâ membra tantùm sunt, & legibus hujus Reipublicæ debent obtemperare, aut ab eâ excidere; Nam Ecclesiæ nullus est Dominus, nullus Monarcha, nullus in eâ ab ejus legibus immunis. Potest ergò absolutè is Princeps qui leges Christi & Ecclesiæ violat, Ecclesiâ indignus haberi & declarari. Et sanè habemus in Historiâ Ecclesiasticâ exempla nonnulla Regum & Principum, qui ab Episcopis hoc modo sunt excommunicati. Sic Philippus Imperator fertur excommunicatus & Ecclesia ejectus, donec pœnitentiam egisset. Athanasius Libyæ Præfectum excommunicavit, & hunc propterea Basilius in suâ Provinciâ ad communionem admittendum non esse decrevit Epist. 47. Ambrosius Maximum & Theodosium à communione & aditu Ecclesiæ expulit. Joannes Chrysostomus Eudoxiam aditu Ecclesiæ prohibuisse fertur. Andronicum Præfectum Synesius excommunicavit, ut constat ex ejus Epistola 58. Symmachus Anastasium ab Ecclesiæ Romanæ communione alienum esse pronuntiavit. Recentiora exempla non percurro, quia in iis Romani Pontifices plus potestatis sibi arripuerunt

quàm

quàm ipsis conveniebat. Nam per excommunicationem non possunt interdici aut prohiberi quæ sunt juris naturalis & divini; sic verbi gratiâ, non potest prohibere excommunicatio ne paterfamilias suam regat alatque familiam, ne filiusfamilias patri & matri debitum honorem præstet, &c. ac similiter non potest excommunicatio impedire quominus Rex Regnum administret, regat, gubernet, moderetur; ac proinde non possunt subditi à sacramento fidei absolvi, & Rex regnandi jure privari.

Verùm licet absolutè possint excommunicari Reges, non tamen expedit id facere, plus enim inde detrimenti Reipublicæ Christianæ accedit quàm boni; nec id fieri potest sine magno periculo schismatis, pacis publicæ perturbatione, Ecclesiæ vexatione & cæteris calamitatibus, quas inde sequi moraliter, ut aiunt, certum est. Quapropter juxta regulam superius ex Augustino traditam, vix unquam debent excommunicari Reges & Principes: atque hinc in Imperatores Christianæ Religioni infensissimos & hæreticis addictissimos nullam excommunicationis censuram antiqui Episcopi fulminasse leguntur, ne scilicet eos graviùs exacerbarent adversus Ecclesiam. Quis ignorat quantùm fuerit Constantii in hæreticos studium? Cui sunt ignotæ vexationes quibus Episcopos orthodoxos & Ecclesiam affecit? non tamen propterea quisquam eum excommunicavit, non Athanasius, non Osius, non Liberius ullam in eum excommunicationis dixere sententiam. Valentem Arium nemo à communione Ecclesiæ expulit, imò Basilius eum ad sacra mysteria admisit, teste Theodorito lib. 4. hist. c. 19. Zenonem Imperatorem fidei Catholicæ iniquiorem & hæreticis faventem benignè adhortati sunt Romani Pontifices, nec censuris eum percusserunt, sed totam culpam in Acacium refudere: vide Epistolam tertiam Felicis tertii ad Zenonem, & Gelasii Epist. 11. ad Dardanos. Vitalianus Papa Constantem Heraclii nepotem hæreticum, fratricidam & sacrilegum, qui Martinum è sede dejecerat, & relegatum fame confecerat, qui in Maximum & ejus discipulos sævierat, non modò non excommunicavit, sed & honorificè excepit. Gregorius Magnus legem Mauritii parum æquam promulgavit, nec propter eam illum excommunicatione perculit, sed ut legem revocaret decenter admonuit. Idem Pontifex Phocam crudelissimum Mauritii interfectorem non modò non excommunicavit, sed & multis laudibus extulit. Ex quibus & aliis innumeris quæ hìc afferri possent abundè liquet, Reges & Principes licet malos in Ecclesia tolerandos sæpiùs esse quam excommunicandos.

Hoc

Hoc autem ita Gallis nostris semper fuit persuasum, ut nunquam Reges suos excommunicari passi fuerint. Primum hujus rei documentum habemus in Ludovico cognomento Mansueto, quem cum Gregorius quartus filiorum impulsu excommunicare in animo haberet, ejusque rei gratiâ in Galliam proficisceretur, à Gallicanis Episcopis teste Aimoino hoc responsum accepit: *nullomodò se velle hujus voluntati succumbere, sed si excommunicaturus veniret, excommunicatus abiret.* Quapropter Gregorius abjecto proposito dixit, se non aliâ de causâ venisse quàm ut pacem & concordiam inter ipsum ejusque filios procuraret.

In Lotharium Nicolaus primus excommunicationis sententiam tulit, eo quod Theutbergâ dimissâ Valdradam duxisset uxorem; sed id fecit tanquam judex & arbiter à partibus electus, ut constat tum ex Epistolâ Nicolai I. tum ex litteris Regis ipsius ad Adrianum secundum Nicolai successorem, ubi fatetur se Nicolaum judicem agnovisse, sed *ad tempus & in hac parte.* Nihilominus tamen Gallicani Episcopi excommunicationem Pontificiam parùm aut nihil curarunt, sic rescribentes Pontifici: *Nos cum fratribus & collegis nostris, neque edictis tuis stamus, neque vocem tuam agnoscimus, neque tuas bullas tonitruaque timemus; tu eos qui Decretis tuis non parent impietatis condemnas, iisdem sacrificiis interdicis, nos tuo te ense jugulamus, qui edictum Domini, Deique nostri conspuis judicium.*

Similiter cum Adrianus jussisset Hincmaro ut à Caroli Calvi consortio & communione discederet, responsum hoc accepit ab Hincmaro & aliis Gallicanis Episcopis: *Nunquam hujusmodi praeceptionem ab illâ Sede ulli praedecessorum suorum missam fuisse, cum inter Reges sacramentis etiam confœderatos, sed inter patrem & filios ac inter fratres praelia & seditiones eorum temporibus fuisse noscantur. Nec etiam ab haereticorum vel schismaticorum, sive tyrannorum Imperatorum ac Regum, quales fuerunt Constantius Arianus, & Apostata Julianus, & Maximus Tyrannus, praesentiâ & salutatione sive collocatione Sedis Apostolicae Pontifices, vel alii magnae auctoritatis atque sanctitatis Episcopi, cum locus & ratio ac causa exegit, se subtraxisse leguntur .... & dicunt secularem scripturam dicere, quia omne regnum seculi hujus bellis quaeritur, victoriis propagatur, & non Apostolici & Episcoporum excommunicationibus obtinetur, & scripturam divinam proponunt dicere, quia Domini est regnum, & cui dat illud ministerio Angelorum & hominum .... & si vultis ad defensionem habere nostrum auxilium, sicut volumus de vestris orationibus habere adjutorium, nolite quaerere nostrum*

strum dispendium, & petite Domnum Apostolicum, ut quia Rex & Episcopus simul esse non potest, sui antecessores Ecclesiasticum ordinem quod suum est, & non Rempublicam quod regum est disposuerunt, non præcipiat nobis habere Regem qui nos in sic longinquis partibus adjuvare non possit contra subitaneos & frequentes Paganorum impetus, & non convenit ulli Episcopo dicere vel Christianum qui non est incorrigibilis, non propter propria crimina, sed pro terreno Regno tolerando vel acquirendo nomine Christianitatis debeat privare & cum diabolo collocare..... Propterea si Domnus Apostolicus vult pacem quærere, sic pacem quærat ut rixam non moveat, quia non credimus ut ad regnum Dei pervenire non possimus, si illum quem ipse non commendat Regem non habuerimus. Hæc tum Ecclesiastici tum sæcularis ordinis viri Rhemis congregati senserunt de litteris Adriani, quibus Carolum pro excommunicato haberi jubebat nisi abdicato filio Lothario, Ludovico alteri filio regnum traderet. Ex quibus intelligere est quanti fieri debeant & quanti semper habitæ fuerint ejusmodi Romanorum Pontificum excommunicationes in Reges nostros præsertim pro rebus temporalibus latæ.

Porrò tum temporis adeo persuasum habebant Gallicani Antistites Regem suum excommunicari non debere, ut inter eorum capitula quæ refert Hincmarus hæc legantur. *Dicunt sapientes quia iste Princeps nullorum legibus vel judiciis subjacet, nisi solius Dei qui eum in regno quod suus pater illi dimisit Regem constituit, & si voluerit pro hac vel pro alia causa ibit ad placitum vel ad Synodum, & si noluerit liberè & licenter dimittet; & sicut a suis Episcopis quidquid egerit non debet excommunicari, ita ab aliis Episcopis non potest judicari, quoniam solius Dei principatui debet subjici, a quo solo potuit in principatu constitui.* Quin etiam indulgentia in Reges eò processit, ut qui illorum communione digni ab ipsis habiti fuerant, digni etiam Ecclesiæ communione redderentur. Citat in eam rem Yvo Epist. 171. & 62. hanc legem tanquam ex Capitularibus desumptam. *Si quos culpatorum regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit, aut mensæ suæ participes effecerit, hos etiam Sacerdotum & populorum conventus suscipere in Ecclesiastica communione debebit, ut quod principalis pietas recipit, nec a Sacerdotibus Dei alienum habeatur.* Hæc autem lex non extat in Capitularibus, sed est Canon 3. Concilii Toletani.

Philippos primum & secundum excommunicare conati sunt Romani Pontifices, videnturque excommunicationes in eos latæ plus ponderis habuisse, quia justioribus de causis latæ erant, & ab Episcopo-

coporum Gallicanorum Synodis confirmatæ. Primus hujus nominis Galliæ Rex Bertham conjugem ex quâ filium susceperat anno 1085. dimisit, & Bertradam de Monteforti quæ à Fulcone Richino, annuente Gregorio septimo, discesserat, uxorem solemniter duxit. Is propterea ab Hugone Lugdunensi Archiepiscopo, Urbani II. vices gerente, in Synodo Augustodunensi excommunicatus est; sed anno 1094. hæc sententia in Concilio Placentino est revocata, & in Hugonem qui citatus non adfuerat pœna suspensionis indicta. Verùm iterùm in Concilio Claromontano ob idem repudium uxoris excommunicatus Philippus dimissâ Bertradâ cum Pontifice in gratiam rediit. At in proposito diu non stetit, annoque 1098. rursùm Bertradam sibi sociavit: quapropter in Concilio Pictaviensi cui aderant Legati Paschalis secundi, renovata est excommunicationis sententia. Demum anno 1102. cum promisisset Rex se cum Bertradâ consuetudidem non habiturum, donec à Papâ dispensationem accepisset, hanc simul cum absolutione obtinuit in Conventu Parisiis habito. Hæc constant ex Yvonis Epistolis, qui cum acerrimus fuisset matrimonii inter Regem & Bertradam initi oppugnator, eâque de causâ bonis exutus & in carcerem conjectus esset, tandem tamen consensit, ut intelligere est ex Epistolâ 144. ad Papam Paschalem in hanc sententiam scriptâ. *Rex per se, inquit, & per nos adhuc pulsat ad aures paternitatis vestræ, ut secundum moderationem litterarum vestrarum, & verba quæ Domno Galoni Episcopo injunxistis, causam ejus temperetis; ne contingat de eo illud Salomonis, qui multùm emungit, elicit sanguinem. Dispensationis autem ratio nulli sapientum displicuit .... quia hæc suggerendo dicimus non docendo nostræ suggestionis summa est, ut imbecillitati hominis amodò quantùm cum salute ejus potestis condescendatis, & terram quæ ejus anathemate periclitatur, ab hoc periculo eruatis.*

Philippus alter hujus nominis secundus cognomento Augustus, Ingeburgem Danorum Regis filiam uxorem paucis post matrimonium diebus elapsis sub consanguinitatis obtentu dimisit anno 1193. ac deinde anno 1196. Agnetem filiam Bertholdi Meraniæ Ducis uxorem duxit. Hac injuriâ commotus Danorum Rex Legatos Romam misit, qui de ea apud Pontificem Cœlestinum quererentur. Ab isto Legati in Galliam sunt missi qui Parisiis Concilium congregarunt, in quo de reformando Ingeburgis matrimonio est actum, sed nihil est perfectum. Anno 1199. Francia sub interdicto posita est non propter Regis matrimonium, sed quia captivus à Rege detinebatur quidam Petrus Daius Clericus in Episcopum Cameracensem electus.

Post tres menses interdictum est sublatum. Quod cum renovare vellet Synodus apud Divionem congregata, Rex ad Pontificem provocavit. Sed nullâ provocationis ejus ratione habitâ, Synodus interdictum tulit, quod à quibusdam est observatum, ab aliis verò non. At illud omninò relaxavit Pontifex Innocentius III. postquam Rex Ingeburgem in qualemcumque gratiam recepisset. Indicta deinde Suessione Synodus cui adfuerunt Innocentii III. Legati ibi per dies quindecim causâ Ingeburgis & Philippi ventilatâ Rex Ingeburgem quasi uxorem secum abduxit, quod quamvis tunc vel tædio victus vel judicii exitum metuens simulatè fecisset, posteà tamen illam pro uxore habuit Agnete jam mortuâ. Hæc est rerum à Pontificibus in Philippos primum & secundum gestarum summa, ex quâ colligere est, excommunicationes haud injustis de causis à Pontificibus in illos latas, eo tempore quo Romani Episcopi auctoritas, maximè prædicabatur, & à Gallis Episcopis confirmatas, à plerisque Gallis haud magni factas fuisse, coactosque ipsos Romanos Pontifices eas, ad vanam resipiscentiæ umbram relaxare. Sub finem Regni Philippi II. in Ludovicum ejus filium Angliam occupantem excommunicationis sententiam tulit Pontifex Honorius III. sed Ludovicus nullà ejus ratione habita à proposito non destitit: cumque Pontifex in Philippum hujus Patrem, tanquam ejus protectorem eamdem sententiam vellet extendere, idque in mandatis dedisset Senonensi Archiepiscopo, Gallicani Antistites Melodu-ni congregati statuerunt Pontificiæ sententiæ rationem habendam non esse.

In negotio Philippi Pulchri sicut iniquior erat Pontificum conatus, ita major etiam fuit Gallorum vigor. Cum enim Bonifacius VIII. Philippum Pulchrum ob detentum Apameensem Episcopum Narbonensis Archiepiscopi opera objurgasset datis etiam litteris quibus eum in temporalibus non secus ac in spiritualibus sibi subesse aiebat, necnon ad se, non ad Regem Beneficiorum & Præbendarum collationem spectare: has Philippus in Palatio coram pluribus cremari jussit respondítque Pontifici se in temporalibus nemini subesse, & ad se Ecclesiarum & Præbendarum collationem jure regio pertinere: eos verò qui aliter sentirent fatuos esse ac dementes. Hoc responso exasperatus Pontifex excommunicationem in Regem tulit, sed hanc Gallicani Episcopi pro irritâ habuerunt & ad futurum Concilium generale provocaverunt, quapropter Benedictus XI. Bonifacii successor cernens excommunicationem Pontificiam flocci

flocci fieri, *Regem non petentem à sententiâ excommunicationis per prædecessorum suum latâ absolvit.*

Benedictus XII. Avenioni sedens, de Episcopatu Romano cum Gregorio tunc Romæ sedenti contendens Carolo VI. Galliarum Regi excommunicationem interminatus est, eo quòd in animo Rex haberet se Regnumque suum ab utriusque Pontificis obedientiâ ad procurandam Ecclesiæ pacem subtrahere & curare ut alius legitimus eligeretur Pontifex. Illius verò Bullam Parisiensis Universitas & Episcopi qui aderant proscripserunt: *Tanquam de se iniquam, seditiosam & dolosam, necnon fraudulentam ac perturbativam pacis & offensivam Regiæ Majestatis.* Petieruntque eam hoc nomine proscribi & lacerari. Quod & factum est ejusque delatores carpentis impositi ac per ludibrium veste variegatâ & Thiarâ papyraceâ induti per urbem ignominiosè ducti sunt. Et nihil obstante sententiâ Pontificis lex promulgata est nè alterutri è contendentibus de Episcopatu Romano obedientia præstaretur.

Ludovicum hujus nominis duodecimum mitissimum atque optimum Principem Julius II. Pontifex diris devovere & anathemate obstringere conatus est, sed Clerus Gallicanus in civitate Turonensium congregatus anno 1510. obstitit, statuitque ac decrevit Regem non teneri ullam habere rationem excommunicationum aut censurarum à Julio II. in Regem aut in regnum latarum aut ferendarum, eo quod jure ipso forent irritæ.

Denique cum Sixtus V. & Gregorius XIV. ab hostibus hujus Regni sollicitati & impulsi Bullas excommunicationis & interdicti intentassent in eos qui Henricum Navarræ Regem legitimum Regni Francici hæredem pro Rege agnoscerent, istorum Pontificum conatum tota exhorruit Gallia. Imprimis verò Clerus Gallicanus Carnuti congregatus anno 1591. de Bullis Pontificis ita censuit. *Monitiones, excommunicationes, suspensiones illis intentatas esse prorsus irritas tam secundum materiam quam secundum formam, ac præterea injustas necnon hostium hujus Regni artibus suggestas quæ vim habere minimè possent ligandi aut astringendi.* Idque se cognovisse aiunt Antistites *auctoritate sacræ scripturæ, sanctorum Conciliorum Decretis, Constitutionibus Canonicis, sanctorum Patrum exemplis quibus antiquitas est referta privilegiis & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ, quibus innixi prædecessores sui semper hujusmodi conatibus obstiterant.* Idem censuit Universitas Parisiensis quæ 22. Aprilis anno 1594. vana illa fulmina non metuens decrevit Henricum IV. legitimum

 esse

esse Gallorum Regem eique parendum esse. Hujus judicium confirmavit Facultas Theologiæ Parisiensis quæ anno 1595. 16. & 21. die Januarii in aula Reverendissimi Archiepiscopi Parisiensis simul cum urbis Parisiensis Pastoribus congregata, antequam revocatæ forent Pontificiæ Bullæ, declaravit his non obstantibus teneri Francos omnes obedire Regi ac pro eo in publico officio preces fundere: nihilominus Regem suppliciter admoneri petierunt ut Legatos Romam mitteret ad Pontificem secum reconciliandum: non quod istud arbitrarentur necessarium ad restituendam Regi communionem; sed tantùm ad vitandum schisma. Mitto Senatusconsulta quamplurima in Bullas lata quæ minoris sunt apud Theologos momenti. *

Ex his porrò & aliis Francorum gestis abundè, ni fallor, demonstratur excommunicationes quas Romani Pontifices in Reges nostros aut tulerunt aut intentarunt, non modò à judicibus sæcularibus, sed & ab Ecclesiâ Gallicanâ tanquam iniquas explosas semper fuisse & nonnunquam ludibrio habitas; præcipuè verò cum de rerum temporalium dispensatione & Regni administratione agebatur, nec enim Episcoporum est hujusmodi negotiis sese immiscere, sed ista potestas à Deo data est Regibus ac Principibus, qui si malè se in istis gerant rationem gestorum Deo non Episcopis reddere debent. Id sagaciter observat Yvo Carnotensis Epist. 171. his verbis: *Dispensationes rerum temporalium Regibus attributa sunt & Basilei, id est fundamentum populi & caput existunt. Et si aliquando potestate sibi concessâ abutuntur, non sunt à nobis graviter exasperandi, sed ubi sacerdotum admonitionibus non acquieverint, divino judicio sunt reservandi, ubi tanto districtiùs sunt puniendi, quanto minùs fuerint divinis admonitionibus obnoxii.*

Quæres utrum Regnum integrum possit excommunicari & sacris officiis interdici ob peccatum Regum & Principum.

Respondeo quæstionem hanc ad nos non pertinere qui de antiquâ infligendæ excommunicationis ratione tractamus. Quippe toti antiquitati ignota est illa ratio excommunicandorum, seu, ut loquuntur, interdicto subjiciendorum Regnorum, Provinciarum, urbium ob Regis, Magistratus aut alterius cujusdam peccatum. Cum nulla fiat ejus mentio non dico in *Canonibus antiquorum Conciliorum*; sed ne quidem in *collectionibus Canonum recentioribus* Gratiani, Yvonis, Burchardi & aliorum. Sed nec ullum est apud antiquos exemplum hujusmodi disciplinæ, nec enim per sex aut septem & amplius Eccle-

* Id dixi in mente adversariorum, nam apud Theologos Gallos Senatus Parisiensis consulta maximi sunt momenti, & non immeritò, cùm ordo iste doctrinâ pariter & justitiâ sit maximè conspicuus.

clesiæ sæcula legitur aliquam societatem ob peccatum alicujus excommunicatam aut interdicto subjectam. Imò verò S. Augustinus disertè negavit familiam integram pro peccato patrisfamilias excommunicari posse, ac proindè censuit multò minùs regnum pro peccato Regis aut Principis Ecclesiasticâ censurâ non posse percelli. Extat Augustini eâ de re sententia in Epist. 75. in quâ reprehendit Auxilium juvenem Episcopum quod Classicianum quemdam cum familiâ excommunicasset, & ab illo Episcopo quærit. *Ut si habeat eâ de re sententiam certis scripturarum testimoniis exploratam doceat, quomodo rectè anathematizetur pro patris peccato filius, aut pro mariti uxor, aut pro domini servus, aut quispiam etiam in domo nondum natus, si eodem tempore quo universa domus est anathemate obligata nascatur, nec ei possit per lavacrum regenerationis in morte subveniri.* Hanc opinionem & Episcopum ejus autorem totâ Epistolâ ridet Augustinus. Quanto absurdior ipsi visa fuisset eorum, opinio qui Regnum integrum ob unius Principis peccatum excommunicari & sub interdicto poni voluissent.

Sunt tamen aliqui qui interdicta Ecclesiastica, si non primis Ecclesiæ sæculis saltem mediis in usu fuisse probare se posse nonnullis exemplis existiment. Primùm ergo afferunt ex Theodorito lib. 4. hist. c. 14. & 15. Samosatensium scilicet zelum qui Eunomii Lucii & Arianorum commercium adeo detestati sunt, ut cum iis convenire aut congredi nefas esse duxerint. Secundò aiunt huc etiam pertinere quod populus Constantinopolitanus cum Nestorio Synaxes habere renuit, postquam hæresim suam ille detexit. Tertiò allegant decretum Concilii Arelatensis 2. cap. 49. quo statuitur ut si quis à communione Sacerdotali sit ejectus, convivio & colloquio privetur. Quartò in medium producunt Concilii Triburiensis cap. 32. & Cabilonensis cap. 26. decreta de Ecclesiâ quadam quæ lite de illius patrono pendente jubetur claudi, ut officium divinum in eâ minimè celebretur. Sed hæc exempla nihil omninò ad propositum faciunt. Primùm enim non probant aliquam Ecclesiam interdicto subjectam ob peccatum Principis aut alicujus in eâ Ecclesiâ primi. Secundò nè quidem ista probant usum interdicti, sed tantùm excommunicatorum & hæreticorum commercium fuisse fugiendum etiam ab inferioribus in casu excommunicationis à superiori latæ aut hæreseos manifestæ. Concilii verò Triburiensis decretum Ecclesiam de quâ agebatur interdicto non subjecit; sed pro bono pacis jussit ut Episcopi autoritate clauderetur, donec ea quæ de

de eligendo ad illam regendam Presbytero lis pendebat composita fuisset atque finita. Mitto auctoritatem Epistolæ cujusdam nomine Augustini ad Bonifacium Comitem quæ adducitur Can. miror 17. quæst. 4. est enim illa Epistola omnium judicio subdititia.

Ad propositum magis pertinent tria exempla quæ nobis subministrat historia Gregorii Turonensis: primum extat lib. 5. c. 32. ubi ait Ecclesiam sancti Dionysii ob perpetratam in eâ cædem aliquandiù clausam fuisse & propterea in illa à divino cessatum officio. Sed hoc genus interdicti nondum est illud de quo agimus. Ad illud magis accedit exemplum secundum quod extat lib. 8. cap. 31. in quo scribit Leudoaldum Episcopum Ecclesias Rhotomagenses claudi jussisse ac vetuisse ne populus solemnia divina spectaret, donec auctor cædis Prætextati Rhotomagensis Archiepiscopi detectus foret. Huc etiam revocari debet tertium exemplum quod habetur cap. 15. lib. 10. ubi refert Episcopum Pictaviensem ad Chrodieldem scripsisse se non celebraturum Pascha Domini nec baptismum administraturum, nisi Abbatissam quam in vinculis retinebat dimitteret. Hæc pauca exempla probant interdicta sub finem primæ Regum nostrorum Dynastiæ ortum & initium habuisse.

At sub secunda Dynastia interdictorum Ecclesiasticorum usus invaluit. Circa annum 870. Hincmarus Laudunensis Ecclesiam suam quasi interdicto subjicere conatus est, atque eà de causâ ab Hincmaro Rhemensi graviter increpatur in opusculo 55. capitul. cap. 8. his verbis: *Causa injuriarum tuarum, sicut in petitione ab Ecclesiâ Laudunensi datâ continetur, Presbyteros & Diaconos ac reliquos Clericos non accusatos, nec confessos, nec convictos ab omni Ecclesiastico officio excommunicasti, & ut nemo sacra Missarum solemnia in tuâ Parochiâ celebraret indixisti.* Et capit. 50. *in tuâ Parochiâ nemo in necessitate mortis baptizari, nemo communionis gratiâ reconciliari, nemo sepeliri cum debitâ commendatione poterat.* Vide etiam cap. 31. & 32.

Fulbertus Episcopus Carnotensis scribens ad Robertum Regem Epist. 93. ait: *Ad Aurelianam civitatem convenire non posse Episcopos, cum ibi nec sacrificare liceat, nec Eucharistiam absolute percipere,* proptereà quod excommunicatione damnata foret. Similiter Ep. 3. ait Officium in Ecclesiâ suâ, *depressis miserabiliter vocibus & penè silentio proximis celebrari.* Et post: *Quid restat aliud nisi ut penitùs interdicatis divinum Officium in toto Episcopatu nostro?*

Ademarus Engolismensis ad annum 994. hæc habet. *Alduinus Episcopus Lemovicensis pro nequitiâ populi novam observantiam constituit,*

tuit. Scilicet Ecclesias & Monasteria cessare à cultu divino, à sacro-sancto sacrificio, & populum quasi paganum a divinis laudibus cessare & hanc observantiam excommunicationem censebat. Ita tempore Ademari interdictum nova videbatur esse observantia.

In Concilio Lemovicensi anno 1034. Oldericus Abbas ut Pontificem bellis vexatum sublevaret consuluit Episcopis, ut excommunicationis sententiam ferrent in eos qui paci non acquiescerent, ita ut inobedientes post mortem sepulturâ privarentur Ecclesiasticâ, interdiceretur apud eos officium publicum, atque ut, excepto parvulorum Baptismo & morientium Viatico, nullum administraretur Sacramentum.

Verùm usque ad Gregorium VII. rara fuerunt admodum interdicta, & in peculiares quasdam Ecclesias ferebantur, at ille Pontifex suæ autoritatis augendæ perquam studiosus iis frequenter etiam in integra regna usus est & aliis Episcopis ut idem tentarent exemplo fuit. Hinc hujus præcipuè tempore multis interdictis pax Ecclesiæ turbata est, quorum exempla quamplurima videre est apud Yvonem Epistolis 50, 6, 3, 120, 121, 263, & 264, & 266. qui etiam Epist. 94. interdictum vocat remedium insolitum, observatque in usu potissimum fuisse in causâ sacrilegii aut violationis pacis.

Cœterùm interdicta generalia ad tuendam autoritatem Ecclesiasticam adinventa contrarium omninò effecêre, nam ut observat Soto in 4. dist. 22. quæst. 3. a. 1. *Interdictum quamvis ex unâ parte ad terrorem excommunicatorum conducat, ex alterâ tamen in periculum divini cultus vergit potissimum, nam tunc non solùm populus desuetudine frequentandi divina officia affectum eorum & sensum perdit, verùm etiam & Clerus ipse fit remissior & segnior ad eadem divina celebranda, quâ utique ratione & divina Religio detrimentum patitur & populus solet in moribus silvescere.* Eadem mala eleganter describuntur à Bonifacio VIII. in capite *Alma Mater*, de sententiâ excommunicationis his verbis. *Tunc excrescit indevotio populi, pullulant hæreses, & infinita pericula animarum insurgunt, ab Ecclesiis sine culpâ earum divina obsequia subtrahuntur.* Et certè si quis interdicta illa omnia cujus aliqua superest memoria percurrat, intelliget ea semper fuisse dissensionum, schismatum, bellorum, aliarumque grandium calamitatum causas, & vix unquam aliquid boni, sæpe verò multùm mali ex his Ecclesiæ accessisse.

Quapropter ii ipsi quibus hæc interdicta magis prodesse poterant

rant, Romani Pontifices coacti sunt eorum severitatem ità paulatim imminuere, ut vix ullum habuerint effectum: quippe cum primùm interdicta usurpari cœperunt, cujuslibet officii divini celebratio prohibebatur excepto tantùm puerorum baptismo & pœnitentiæ administratione in necessitate; ita Alexander III. qui anno 1170. vivebat cap. *non est vobis de sponsalibus.* Deinde circa annum 1200. prædicatio Evangelii & Sacramenti Confirmationis administratio concessa, Innocent. III. cap. *responso de sentent. excommunicationis.* Circa annum 1230. Gregorius IX. permisit ut in unaquaque hebdomadâ celebraretur missa privata ostiis clausis sine pulsu tympanarum cap. *permittimus de sententiâ excommunicationis*: post circa annum 1245. Innocentius IV. voluit Sacramentum pœnitentiæ administrari cruciatis & peregrinis, necnon permisit officium à Clericis recitari sine cantu cap. *Quod in text. de pœnitentiâ & remiss.* Demùm anno 1300. Bonifacius VIII. pœnitentiam sanis omnibus administrari jussit, & integrum officium quotidie celebrari ostiis tamen clausis & sine tympanarum pulsu. Imò etiam ostiis apertis & prævio tympanarum pulsu in festis Nativitatis, Paschæ, Pentecostes & Assumptionis cap. *Alma Mater, de sententiâ excommunicationis in Sexto.* Ex his videre est paulatim interdicto nihil fermè præter interdicti nomen esse relictum, quod argumento est eos ipsos quibus utilia maximè sunt interdicta eorum molestiam & periculum agnovisse. Quid quod sæpè sæpiùs interdicta ab Ecclesiis spreta atque contempta sunt. Quis enim ignoret quam nihil fecerit Ecclesia Gallicana interdicta in Regnum Franciæ lata, tùm à Bonifacio tempore Philippi Pulchri, tùm à Julio tempore Ludovici XII. tùm etiam aliàs ab aliis Pontificibus? Quis nesciat Rempublicam Venetam interdictum Pauli V. ita irritum judicasse, ut ab eo ne quidem post pacem initam absolvi se passa fuerit. Quin etiam unius tantùm Ecclesiæ aut Provinciæ interdicta apud nos fuère prohibita: sic cum anno 1488. Innocentius VIII. Brugenses, Gandavenses & Yprenses interdicto subjicere tentasset, ab ejus sententiâ Advocatus Regius provocavit eo instrumento quod habes inter probationes libertatum Ecclesiæ Gallicanæ, & Senatus Parisiensis interdictum irritum esse pronuntiavit teste Chopino. Itemque cum Paulus II. Ecclesiam Nivernensem interdicto subjecisset, Senatus Parisiensis sanxit Officium divinum nullâ interdicti ratione habita publicè celebrandum.

Ex his abundè ut patet demonstratum habeo interdictum Eccle-

clesiasticum quod in Regnum, Provinciam, Civitatem, aut Parochiam ob Regis aut alterius peccatum fertur, rem esse novam & odiosam, quâ valde periculosum est uti, ne dicam ferè semper injustum & iniquum: repugnare etenim æquitati videtur innocentes cum noxiis involvi, & ob unius peccatum universam societatem puniri; præsertim cum Reges & Principes propter quorum peccata Ecclesiæ interdicto subjici solent, non sint præcipua societatis Ecclesiasticæ prout Ecclesiastica est, membra. Quod tamen ita intelligi volo, ut non omnem interdictorum usum damnem, sed ut eo nonnisi cautè ac rarò utendum esse doceam.

Demum illud quæritur an non etiam in mortuos ferri possit excommunicatio? cui quæstioni satisfacere haud ita arduum est ac multis visum: nam vel intelligitur de propriâ & verâ excommunicatione, hoc est, separatione è fidelium conventu; & hoc sensu certum est mortuos excommunicari non posse, quia amplius inter nos non versantur. Secundò intelligi potest de testificatione detestationis in mortuos, ob ea quæ viventes pravè senserunt aut fecerunt, & hoc sensu dubium nullum est quin anathema possit in mortuos ferri, hoc est quin possimus eis dira imprecari eorumque memoriam detestari, aut è contrà bona & fausta illis optare, & memoriam ipsorum honore & veneratione prosequi, atque ita eos vel in communione vel extra communionem habere. Sed hæc excommunicatio non secus ac communicatio analoga tantùm est & impropria, non autem vera & propria. Nihilominus tamen illa dabatur vel auferebatur olim mortuis, nomen eorum apponendo vel detrahendo in Dypthicis seu tabulis Ecclesiasticis quæ recitabantur in officio publico. Hinc ubi restituta est ab Orientis Præsulibus Chrysostomo communio, nomen ejus quod è Dypthicis fuerat erasum, in iis restitutum est in signum communionis. Cæterùm olim quæsitum est utrum hominibus in communione Ecclesiæ mortuis posset anathema dici, si constitisset eos quid pravè sensisse aut fecisse, ac vicissim utrum pœnitentibus in pœnitentiæ decursu sine pace defunctis dari posset communio: quâ in re varia fuerunt judicia; nam Ecclesia Romana de mortuis judicium ferri non posse asseruit, ut testis est B. Leo Epist. 9. ad Theodorum Forojuliensem: *Quod manens*, inquit, *in corpore pœnitens non receperit, consequi exutus carne non poterit, nec necesse est nos eorum qui sic obierint merita actusque discutere, cum Dominus Deus noster cujus judicia nequeunt comprehendi, quod sacerdotale ministerium implere non potuit, sua justitia reservavit.* Et Epistolâ se-

quenti: *Nos autem quibus viventibus non communicavimus, mortuis communicare non possumus.* Gelas. in Epist. ad Episcopos Dardaniæ. *Cæterùm*, inquit, *jam de eo qui divino judicio constitutus nobis fas aliud decernere non est, præter id in quo eum dies supremus invenit.* Eadem ferè habet in Concilio Romano pro Miseni Episcopi causâ celebrato. *Quia*, inquit, *cum dictum sit quæcunque ligaveritis super terram; quos ergo non esse jam constat super terram, non humano sed suo judicio reservavit; nec audet Ecclesia sibimet vindicare quod ipsis beatis Apostolis conspiciat non fuisse concessum, quin alia est causa superstitum, alia defunctorum.*

Ex his testimoniis Vigilius in constituto probat prædecessorum suorum decretis innotescere, *Sacerdotum in pace Ecclesiasticâ defunctorum*, illæsas esse debere personas nec anathemati subjiciendas, & ideo tribus capitulis subcribere recusat. At contraria fuit Ecclesiæ Africanæ disciplina, ut ostendit Sextilianus Episcopus Afer in Conc. 5. generali collat. 5. t. 5. Conc. col. 480. tum ex Canone Concilii Africani, in quo statutum erat *de Episcopis defunctis qui hæreticis suas facultates reliquerint, ut post mortem anathemati subjicerentur*, tum etiam ex pluribus Augustini testimoniis, in quibus ille ait se Cæciliano & cœteris antecessoribus suis anathema dicturum si ostendi potuissent criminum rei. Idem Orientales probare conati sunt sed non tam apertè fecerunt; nam vix unum & alterum exemplum proferre potuerunt anathematis in mortuos lati, & quidem à privatis ut à Rambulâ & Cyrillo non à Syndo, poterant tamen uti Chrysostomi & Flaviani exemplis quæ perperàm Vigilius adducebat. Nam licet illi in communione Ecclesiæ Romanæ mortui forent, erant tamen mortui extra communionem Orientalium, & nihilominùs eis post mortem ab ipsis Orientalibus reddita communio, nomenque eorum Dypthicis appositum. Et paulò antè Origenes à Mennâ damnatus fuerat diu post mortem. Poterant item Canones aliquot Synodorum proferre quibus jubetur ut iis qui pœnitentiæ tempore excedunt communio detur, commendando scilicet eorum memoriam, & accipiendo oblationes pro illis factas, hoc statuitur c. 79. Concilii Carthaginensis quarti, *pœnitentes qui attentè leges pœnitentiæ exequuntur, si casu in itinere vel in mari mortui fuerint, ut eis subveniri non possit, memoria eorum orationibus & oblationibus commendetur.* Item Arelat. 2. c. 12. *De his qui in pœnitentiâ positi vitâ excesserunt, placuit nullum communione vacuum debere dimitti, sed pro eo quod honoravit pœnitentiam oblatio illius suscipiatur.* Idem statuitur in

Con-

Concilio Valensi primo c. 2. Antisiodorensi c. 7. Epaonensi ultimo. 2. Tolet. c. 12. 2. Aurel. c. 14. Quod si communio restitui potest quodammodo mortuis per acceptionem oblationum pro illis factarum, necnon per sacrificiorum ac precum celebrationem; cur non poterit item mortuis communio data auferri analogicè scilicet, quod est eradere nomen ejus è dypthicis, sacrificia & preces pro eo non amplius offerre, & anathema illi palam ac privatim denuntiare ad memoriæ ejus ignominiam. Hinc post Synodum quintam sæpè mortuis anathema dictum, ac vice versâ pœnitentibus etiam in Ecclesiâ Romanâ communio post mortem reddita. Nam in Concilio sexto œcumenico anathema mortuis est dictum, & quinti Concilii Decreta primùm in multis Occidentis locis rejecta, paulò post ubique sunt recepta, satagentibus præsertim Romanis Pontificibus.

Quin etiam eò res rediit ut absolutio mortuis certâ verborum formulâ tribueretur, ut de Latinis colligitur ex Innocentio tertio in caput *extrà de sententiâ excommunicationis* & ex antiquis sacramentariis. De Græcis verò ex illorum euchologiis, ubi orationes habentur ad veniam eis concedendam, creditumque vulgo à nonnullis per istam absolutionem mortuos ab aliquibus pœnis liberari, ut intelligere est ex Dialogis Gregorii nomine inscriptis, ubi nonnulla absolutionum istarum extant exempla Dialogi 2. cap. 23. & Dialogi 4. c. 55. Quibus simile est illud quod refert Joannes Diaconus in ejus vitâ, lib. 1. c. 45. Sed istæc persuasio vana omninò est, nec istæ absolutiones aut excommunicationes animæ defuncti prodesse aut nocere possunt, sed ejus tantùm memoriæ, ut constabit ex dicendis de effectibus excommunicationis.

CAPUT III.

De effectibus Excommunicationis.

EX dictis, ni fallor, jam intelligitur excommunicationis mortalis hunc esse effectum primarium ac præcipuum, ut aliquis ex albo Christianorum expungatur, & Synaxi, Eucharistiâ, precibus communibus, ac cœteris officiis quibus societas & communio Christianorum cohæret, indignus esse pronuntietur: id enim signi-

 ficant

ficant verba Christi: *Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Hoc est, jam non habeatur ut frater & Christianus, sed quemadmodum Ethnicus & Publicanus. Sicut ergo societas civilis servatur cum Ethnicis & Publicanis, ita per excommunicationem non excluduntur homines à societate civili, nec iis privantur officiis, adjumentis & bonis quæ ipsis tanquam hominibus & civibus jure naturali, gentium & civili debentur. Itaque primus ac præcipuus effectus, imò si strictè ac propriè loqui velimus unicus excommunicationis effectus, est privatio officiorum spiritualium, non eorum quæ jure naturali gentium aut civili debentur, cujusmodi est conjugum habitatio, parentum in liberos, liberorum in parentes, consanguineorum inter se ac Regum in subditos, & subditorum in Reges officia necessaria. Quod verò spectat ad libera ut amicitiæ, mutui convictûs, & alia ejusmodi, hæc licet non videantur jure divino prohibita esse, ab ipsis tamen Apostolorum temporibus in usu fuit hæc excommunicatis denegare, constat ex beato Paulo multis in locis, 1. Cor. 15. *Scripsi vobis in Epistolâ, ut non commisceamini fornicariis, non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, &c. Nunc autem scripsi vobis non commisceri, si is qui frater nuncupatur, est fornicator aut immundus, &c. cum ejusmodi nec cibum sumere.* Quibus verbis Paulus prohibet ne libera officia mutui convictûs, quæ ipsis Ethnicis impendi poterant, fratribus excommunicatis impendantur. Idem probatur ex 2. Thess. 3. *Denuntiamus vobis ut subtrahatis vos ab omni fratre inambulante inordinatè.* In Epist. ad Titum. *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devita.* Quod clariùs habet Joannes. *Nolite recipere eum in domum, ne ave ei dixeritis; qui enim dicit illi ave, communicat ejus operibus malignis.* Certè hæc, non consuescere cum aliquo, in domum suam eum minimè recipere, ne quidem ave dicere, sunt officia civilia quæ denegantur excommunicatis, sed ut jam dixi libera, quæ nec jure naturali, nec jure civili, nec jure gentium necessariò debentur. Nam quæ necessaria sunt, non ita possunt excommunicatis denegari, imò debent impendi. Sic enim Paulus jubet Principibus licet infidelibus obediri, itemque vetat ne mulier fidelis virum infidelem relinquat; jubet servis fidelibus ut obediant dominis suis, quia hæc officia sunt necessaria.

Ex his intelligere datur proprium & primarium effectum excommunicationis esse exclusionem à jure quod habet quis in societate fidelium & Christianorum, & privationem eorum officiorum quæ Christianis debentur, ut Eucharistiâ, communibus precibus. Secun-

cundarium verò effectum & minùs proprium quod juris est tantùm positivi hunc esse, ut cum excommunicatis familiaritas, convictus & colloquium non ineatur, quando nulla necessitas aut utilitas ad id cogit.

Hinc olim longè districtius præceptum ut arcerentur excommunicati à synaxibus & precibus communibus, quam ut privarentur consortio familiari; unde excommunicatio describitur per priorem effectum, non per posteriorem. Tertull. in Apologetico. *Magnum divini judicii præjudicium est, si quis ita deliquerit ut à communicatione orationis & communis commercii relegetur.* Firmilianus in Epist. ad Cyprianum ait Stephanum Legatos Afrorum *ne quidem ad colloquium suum admisisse, & adhuc præcepisse ne quis eos in domum suam reciperet: Ut,* inquit, *venientibus non solùm pax & communio, sed & tectum & hospitium negaretur.* Vides in mente Firmiliani proprium effectum excommunicationis non esse denegationem tecti & hospitii; quandoquidem utrumque distinguit. Hinc in Canonibus antiquis districtiùs prohibetur, ne quis oret cum excommunicato, aut in Ecclesiam eum recipiat, quàm ne quis cum iis manducet & colloquatur; priùs enim vetitum est c. 33. Apostolico, Concilii Laodiceni, c. 33. Antiochenæ Synodi 1. c. 2. Carthaginensis Conc. 4. c. 73. In his, inquam, & aliis suprà citatis sub pœnâ excommunicationis prohibetur ne quis oret cum excommunicatis; at vix ac ne vix quidem eamdem pœnam antiquis Canonibus statutam leges in eos qui cum excommunicatis cibum sumerent; sed recentioribus tantùm Canonibus ut Concilii Epaonensis c. 15. Antisiodorensis 39. Hinc, ut jam dixi, Theologi docent non esse de jure divino vitare excommunicatos quoad officia civilia, sed tantùm rem esse juris humani. Almainus in lib. de potest. Eccles. & Laïcâ, q. 1. *Tertium,* inquit, *corollarium quod sequitur,* ait, *est quod vitare excommunicatum quantum ad collocutionem, & illa quæ sunt mere civilia non videtur esse de jure divino.* Item. q. 2. c. 12. *Habetur ex multis testibus & ex practicâ, quod familiares excommunicati possunt participare cum eo ad minus in civilibus.* Joannes Driedo de libert. Christ. c. 14. *Videtur sequi, nos ex constitutione juris divini non prohiberi cum hæreticis edere & bibere, quod manifestum videtur multis Sanctorum exemplis, qui communicarunt Juliano Imperatori Apostatæ in cibo & potu,* ac etiam in militaribus actibus, ut patet ex doctrinâ Aug. XI. quæst. 3. c. *Julianus & c. Imperatores.* Cajetanus in locum Evangelii sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. *Libenter,* inquit, *viderem servari hanc definitam*

nitam à Jesu Christo sententiam & pœnam non audientium Ecclesiam quod scilicet sufficeret eos haberi ut Ethnicos, hoc est ut ipsi quidem ex vi excommunicationis haberentur ut Ethnici & Publicani & non includerentur innocentes, loquentes & comedentes cum eis, quia nullum peccatum incurrunt loquentes & comedentes cum Ethnicis. Sylvester in summâ verbo obedientia: *Si*, inquit, *ex obedientiâ præsumitur status Ecclesiæ perturbandus vehementer, vel aliquod malum aut scandalum futurum, etiamsi præcipitur sub pœnâ excommunicationis latæ sententiæ, non est ei obediendum, quod enim institutum est pro charitate, non debet militare contra charitatem.* Gregorius quidam Sayrus Monachus Cassinensis lib. de censuris num. 21. innumeros Juris Pontificii & Theologiæ doctores recenset, quorum autoritate & consensu probat consuescere cum excommunicatis in civilibus ad summum non esse nisi veniale peccatum. *Cum duplex*, inquit, *sit Christianorum & fidelium participatio, una quæ Christianorum & fidelium participatio, una quæ Christianorum propria est quatenùs Christiani sunt, ut est participatio in divinis, alia quæ communis est hominibus quatenùs homines & concives sunt, ut est communicatio in temporalibus & actibus humanis, illam Ecclesia directè prohibet, hanc verò indirectè & ex consequenti qui in illis communicat non contra præceptum Ecclesiæ, sed præter præceptum facit, & ideo venialiter tantùm peccat.*

Denique licet vulgò dicantur excommunicati privari bonis, hoc versu significatis,

Os, orare, vale, communio, mensa, negatur.

altero tamen versiculo veluti redditur iis quod isto aufertur, hoc autem est hujusmodi,

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

quo significatur legem superiorem non habere locum. Primò, inter virum & uxorem, necnon inter parentes, liberos & consanguineos quod secundo & tertio vocabulo exprimitur. Secundò nihil mali esse si quis familiariter versetur cum excommunicato quem nescit esse excommunicatum, aut etiamsi sciat quando speret suam familiaritatem illi utilem fore ad resipiscentiam, quod primo & quarto significatur. Demùm licere cum excommunicatis loqui, versari, imò & vesci si necessitas, utilitas aut negotia ita postulent. Hæc autem omnia intellige de excommunicatis denuntiatis, in confesso enim est nullum teneri ab iis recedere, qui excommunicationem tantùm latæ sententiæ incurrunt, non autem denuntiati sunt.

Cæte-

Cœterùm longè breviùs & meliùs assignari possunt occasiones quibus non solùm licet, sed & oportet cum excommunicatis in civilibus communicare hoc pacto : Primò quandò officium aliquod est debitum : Secundò, cùm necessitas aut utilitas exigit, ad has enim rationes cœteræ omnes facilè reduci possunt.

1 Primò, quia possumus in civilibus conversari cum Ethnicis & publicanis absque ullo peccato, Christus autem non dixit excommunicatum esse durius tractandum quam Ethnicum aut Publicanum, sed eodem planè loco habendum. Secundò, quia gratia non destruit, sed perficit naturam ac proindè non tollit quæ juris sunt naturalis & mutui inter homines officii, sive necessarii sive liberi; tertiò non potest societas aliquem non modo è suo conventu, sed & ex alieno pellere : Ecclesia ergo non potest expellere hominem è societate civili, sed tantùm ex Ecclesiasticâ, ac proindè non potest eum privare officiis debitis ei ut est membrum societatis civilis, sed tantùm ut est membrum Societatis Ecclesiasticæ. Hinc multò minùs potest eum pœnis temporalibus aut morte afficere vel afficiendum pronuntiare, sed istud posteriùs fusè prosequi alterius instituti est.

Nunc verò ad propositum hoc unum observo potestatem Ecclesiæ totam esse spiritualem, nec eam ullum habere dominium in res, actiones & personas civiles, nec posse pœnas ullas temporales infligere aut per vim cogere, sed tantùm suadere, hortari & docere : ut enim egregiè ait Hier. Epist. 3. ad Nepot. hoc inter Reges & Episcopos discrimen est quod illi *nolentibus*, hi *volentibus* imperent. Eoque excellentius est Episcoporum Imperium ut notat Chrysostomus homil. 10. in Epist. 1. ad Thess. *Quod melius est imperare voluntario quam involuntario, istud enim est imperare naturà, nam illic quidem omnia metu & necessitate fiunt, hic autem opus bonum per voluntatem & electionem fit.* Si autem contemnatur Episcopus, inquit idem in Epist. ad Hebr. homil. ult. & in Epist. ad Tit. *Non oportet ultiones ingerere, sed tota ultio est plorare, ingemiscere.* Hinc, ut observat Richerius, octo primis Ecclesiæ sæculis cum de autoritate Ecclesiasticâ mentio fiebat, non adhibebantur hæc nomina, *Jurisdictionis, Majestatis, aut Tribunalis, sed duntaxat Ministerii, Cathedræ.* Et quod longè gravius est, quinque primis Ecclesiæ sæculis nullam leges pœnam temporalem ab Ecclesiâ aut Conciliis indictam in peccatores aut hæreticos, sed tantùm excommunicationem & depositionem. Pœnitentibus equidem imponebantur nonnunquam

pœnæ aliquæ, ſed hi illas ſponte ſuſcipiebant, & ſi nollent iis defungi, non ad eas ſuſcipiendas per vim ab Eccleſiâ cogebantur, ſed tantùm excommunicatione mortali plectebantur: patet ex Canonibus Conc. Tur. 1. 18. Venetici c. 3. Aurelianenſis 1. c. 11. Epaonenſis cap. 23. Tolet. 3. Can. 11. Barcinonenſis 2. cap. 4. Tolet. 6. c. 7. in quibus excommunicationis tantùm pœna decernitur in eos qui pœnitentiam publicam ſemel inceptam deſerebant; antiquioribus verò temporibus pacis ſpes hujuſmodi hominibus præcludebatur: & poſt quintum demùm ſæculum Epiſcopi principum autoritate muniti cœperunt pœnas etiam temporales decernere.

At, inquies, ſi quis excommunicatus ad Synaxes accedere voluiſſet aut depoſitus Epiſcopus Eccleſiam retinere, quodnam eſſe poterat ad hujuſmodi homines in ordinem redigendos remedium, ſi nulla erat in Eccleſiâ autoritas & poteſtas temporalis?

Reſpondeo Eccleſiæ ſocietatem habere quod naturali & civili jure habent omnes ſocietates, ut poſſint à ſuis conventibus arcere eos quos indignos eſſe judicant. Sic unuſquiſque jure naturali & civili poteſt quoſdam à ſuis arcere conventibus vel id iſtis denuntiando, vel etiam præcludendo fores. Sed ſi vim apertam iſti moliantur, tunc recurrendum eſt ad Magiſtratus & judices ſæculares, à quibus eſt petenda aſſertio libertatis & jurium iſtius ſocietatis, quæ ſi non obtineatur tum vel ſocietas conventus ſuos amplius agere non debet, vel pro bono pacis hunc tolerare qui per vim in eam irruens autoritate ſæculari adjuvatur. Hoc poſito dicendum eſt ſocietatem fidelium & Chriſtianorum jus habuiſſe quod habent cœteræ omnes excludendi à ſuo conſortio, & Synaxi eos quos indignos eſſe judicarent, idque ex jure naturali & civili: quod ſi vim illi inferrent, tunc neceſſe erat Eccleſiæ, civilis autoritatis auxilium implorare & à judicibus ſæcularibus petere aſſertionem jurium ſuorum, quam ſi non obtineret haud dubium eſt quin potuerit à conventibus abſtinere vel eos clanculum agere niſi meliùs eſſe exiſtimaret ejectos propter bonum pacis tolerare. Idem dicendum de Epiſcopo aut Presbytero depoſito. Cœterùm imploratio auxilii ſeu, ut loquuntur, brachii ſæcularis ad executionem Canonum eſt antiquiſſima. Sic enim adverſus Paulum Samoſatenum qui domo Epiſcopali & Eccleſiâ cedere nolebat Imperatoris Ethnici Aureliani auxilium eſt imploratum, & deinde ſæpè ſæpius Chriſtianorum Principum autoritas adhibita eſt ad executionem Canonum procurandam: idque ut fieret Canonibus ſancitum eſt, ut Concilii Antiocheni

tiocheni Can. 5. his verbis: *Si autem Presbyter vel Diaconus perseverat perturbare & Ecclesiam Dei evertere, per externam potentiam ut seditionis auctor castigetur.* Idem in posterioribus Conciliis legere est, ut Vermeiensi cap. 9. Tur 3. cap. 41. & aliis, quin etiam in Milevitano cap. 17. decernitur legem Imperialem petendam, ut peccatores ad pœnitentiam redigantur.

Quæres utrum excommunicatio alicujus Episcopi, Presbyteri, aut inferioris Clerici semper inferat depositionem, ac vicissim utrum alicujus depositio semper inferat excommunicationem?

Respondeo excommunicationem ex dictis duplicem posse distingui, eam scilicet quæ fit à superiori putà ab Episcopo proprio vel à Synodo, & eam quæ fit ab iis qui nullum jus in se invicem habent quæ denegatio est mutuæ communionis. Prior excommunicatio ferè semper importat depositionem, nam qui Ecclesiæ communione indignus est, dignus esse multò minùs potest Ecclesiæ communione, ac proindè cum declaratur quis indignus Ecclesiæ communione ab eo qui potestatem habet ejus deponendi tunc deponi debet. Cum verò ab eo qui potestatem non habet ejus deponendi judicatur indignus Ecclesiæ communione, deponi non potest, sed tantùm depositione dignus judicari, quæ debet fieri à legitimo & ordinario ejus judice, si omnes Ecclesiæ privatum aliquem suâ communione indignum esse decernant.

At verò non semper necesse est ut qui depositione dignus judicatur, indignus etiam judicetur Ecclesiæ communione. Imò Clericus peccans satis punitus videtur per depositionem, nec iniquum est ut ei communio laïca non denegetur, quod olim factum fuisse nemo nescit. Potest etiam Clericus à Ministeriis Ecclesiasticis per aliquod tempus arceri atque id dicitur suspensio, potest item aliquâ debilitate corporis vel animæ reddi minùs aptus ad ministeria sua, & hoc dicitur irregularitas, sed quæ ista spectant ex antiquitate repeti vix possunt & ab novis Canonistis ad saturam tractata sunt, nunc ad alia pergamus.

Diximus huc usque de effectibus externis excommunicationis, nunc examinandum est utrum possit habere aliquem effectum internum in eos qui non sunt per peccatum ligati, nullum etenim dubium est quin excommunicatio peccatores etiam coram Deo magis noxios efficiat, cum ad instar Pharaonis istâ plagâ percussi in peccatis suis indurantur, at quæri potest utrum per excommunicationem aliquis innocens & per peccatum non ligatus interiùs

 lige-

ligetur coram Deo sicut coram hominibus exterius ligatur. Jam verò si quis rem bonâ fide perpendat nullo negotio intelligit concipi non posse quomodo Ecclesia interiùs liget hominem qui per peccatum non est ligatus. Deinde si quis ad ea quæ diximus attendat cognoscet Ecclesiam olim excommunicando fideles hoc præcipuè intendisse ut eos ab Ecclesiæ hujus visibilis consortio ejiceret: *Quod*, ut inquit Tertullianus, *summum futuri judicii præjudicium est*, non certissimum damnationis argumentum, quia scilicet humanum omne judicium in factis errori obnoxium est.

Demùm sancti Patres apertè declarant neminem coram Deo per Ecclesiam ligari posse qui non sit ligatus per peccatum, eosque qui ab Ecclesiæ hujus visibilis communione sine ullâ eorum culpâ secernuntur, non propterea ligatos esse coram Deo aut damnationi oboxios. Origenes in caput 16. Matth. 1. edit. Huet. p. 179. *Igitur*, inquit, *adversus eum qui injustè judicat & non juxta verbum Dei ligat super terram neque ex illius sententiâ solvit super terram, portæ inferi prævalebunt, adversus quem autem portæ inferi non prævalent is justè judicat, idcirco claves habet Regni Cœlorum aperiens iis qui soluti sunt super terram ut & in cœlis ligati ac condemnati sint, quoniam autem qui Episcopatus locum vindicant dictum hoc usurpant sicut Petrus & acceptis a Servatore clavibus Regni Cœlorum docent ea quæ à se ligata sunt, hoc est condemnata ligata esse in cœlis pronuntiandum est rectè illos dicere, si factum etiam habuerint propter quod Petro huic dictum est: tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & si tales sunt ut super illos ædificetur Ecclesia à Christo & ad illos jure referri possit. Portæ autem inferni prævalere non debent adversus eum qui ligare vult & solvere, quod si funibus peccatorum suorum constringitur, frustrà ligat ac solvit.... eum autem qui funes peccatorum non habet nec peccato funiculo longo & vinculo jugi non alligatur, ne Deus quidem liget, ita nec quisquis Petrus fuerit. Si quis autem qui Petrus non fuerit, nec ea habuerit quæ hic dicta sunt, sicut Petrus ligaturum se credit super terram ita ut quæ ligata fuerint sint ligata in cœlis, & soluturum se super terram ita ut quæ soluta fuerint sint soluta in cœlis, superbus ille est nesciens scripturarum sensum.* Hactenus Origenes qui duo disertè docet, quorum unum est Episcopos qui ipsi ligati ligare præsumunt esse superbos & impudentes. Alterum neminem ligari posse interiùs sive ab Ecclesia sive à Deo; qui peccato suo ligatus minimè sit.

Sanctus Hieronymus eadem fermè habet in eumdem locum Matthæi: *Illum*, inquit, *locum Episcopi & Presbyteri non intelligentes aliquid*

quid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio ut vel damnent innocentes vel solvere se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia sacerdotis, sed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de Leprosis ubi jubentur ut ostendant se sacerdotibus. Et si lepram habuerint tunc à sacerdote immundi fiant, non quod Sacerdotes leprosos faciant & immundos: sed quod habeat notitiam leprosi, & possint discernere qui mundus quive immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos mundum vel immundum facit ita hic alligat vel solvit Episcopus & Presbyter. Non eos qui sunt insontes vel noxii, sed pro officio cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit quive solvendus.

Augustinus c. 6. libri de vera religione notat sæpè homines ab Ecclesiâ injustè sine spe reditus expulsos, à Deo qui novit interiora cordis coronari. *Sæpè etiam*, inquit, *sinit divina providentia per nonnullas nimium turbulentas carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christianâ etiam bonos viros. Quam contumeliam vel injuriam suam cum patientissimè pro Ecclesiæ pace tulerint neque ullas novitates vel schismatis vel hæresis moliti fuerint docebunt homines quam vero affectu & quantâ sinceritate charitatis Deo serviendum sit. Talium ergo virorum propositum est, aut sedatis remeare turbinibus, aut si id non sinantur vel eâdem tempestate perseverante, vel ne suo reditu talis aut sævior oriatur. Tenent voluntatem consulendi etiam eis ipsis quorum motibus perturbationibusque cesserunt; sine ullâ conventiculorum segregatione usque ad mortem & testimonio juvantes eam fidem quam in Ecclesiâ Catholicâ prædicari sciunt. Hos coronat in occulto pater in occulto videns. Rarum hoc videtur genus, sed tamen exempla non desunt, imò plura sunt quam credi potest.* Et lib. 1. de bapt. cap. 17. *Spiritales autem sive ad hoc ipsum pio studio proficientes, non eunt foras quia vel cum aliquâ perversitate vel necessitate hominum, videntur expelli, ibi magis probantur, quam si intus permaneant, cum adversus Ecclesiam nullatenùs eriguntur, sed in solidâ unitatis petrâ fortissimo charitatis robore radicantur.* Itaque ex mente S. Augustini homines ità ab Ecclesiâ excommunicati & ejecti ut nullam spem habere possint, non propterèa coram Deo sunt ligati aut damnationi obnoxii. Imò si hanc separationem humiliter & patienter ferant, à Deo propterèa coronabuntur. Ergo ex ejusdem mente excommunicatio etiamsi suprema sit, non potest innocuum intus ligare.

Gregorius magnus homil 26. in Evangelia Hieronymi & Augustini vestigia relegit: *Causæ ergo*, inquit, *pensandæ sunt, & tunc li-*

gandi atque solvendi potestas exercenda .... tunc enim vera est absolutio præsidentis quando æterni sequitur arbitrium judicis. S. Nico in Epist. cujus fragmentum extat in Bibliothecâ Sanctorum Patrum t. 3. col. 149. dicit excommunicationes injustas non ligare excommunicatos coram Deo, sed in eos qui ipsas tulerunt recidere.

Denique communis hæc est sententia Theologorum & Canonistarum, ut Hugonis à sancto Victore, Alensis p. 4. q. 22. a. 1. in resol. Innocent. III. de excommu. c. 28. Gratiani §. 24. q. 3. C. si quis. Gersonis, Bielis lect. 20. in Can. Missæ, & aliorum ferè omnium. Nemo enim affirmat excommunicationem clave, ut loquuntur, errante latam, aliquid in animam excommunicati operari eumque damnationi obnoxium reddere.

Adversus hæc duo tantùm objici cum aliquâ verisimilitudine possunt. Primum est communem hanc esse ac solemnem sanctorum Patrum doctrinam, extra Ecclesiam nullam esse salutem, ac proinde eos qui sunt ab universâ Ecclesiâ excommunicati, non posse salutem consequi & interius esse ligatos. Alterum est Sacerdotis sententiam licet injustam esse timendam, ut testes sunt S. Leo Epist. 93. & Gregorius homil. 26. in Evangelia, non esset autem timenda nisi ligaret conscientiam.

Respondeo ad primum Patres illud axioma non intellexisse de iis qui inviti extra illam existunt, habentes, ut inquit Augustinus, animum redeundi, cum id facere licebit, sed de illis qui ultrò extra illam manent. Ad secundum dico timendam esse Pastoris sententiam etiam injustam, non quod liget interiùs conscientiam; sed quia per eam privatur homo sacramentis, precibus & aliis officiis quibus Christianum defungi par est, atque hinc, ut inquit S. Leo loco citato: *anima ejus veluti sauciata & intermis quodammodo exutaque omni munimine diabolicis incursibus, ut facile capiatur, objecta est.* Deinde timenda est coram hominibus non coram Deo; timenda est quia per eam ab Ecclesiæ visibilis communione removemur, non autem eo quod à sanctitate propterea excedamus.

Atque hæc de excommunicatione quod ad præsens institutum dicta sufficiant.

DE ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO IV.

De Primatu Romani Pontificis.

PRÆLOQUIUM.

VETUS est & celebris de Primatu Romani Pontificis quæstio, de quâ innumeri ferè scripserunt; sed quosdam adulatio, alios odium ad scribendum impulit, ita ut vix ullum invenias qui solius veritatis defendendæ studio & ab omni affectu vacuus ad hanc quæstionem tractandam accesserit. Percurre omnium fermè qui huc usque eâ de re scripserunt lucubrationes, aut fœdâ assentatione, aut acerbis conviciis scatent: inde consilium mihi sine irâ & studio de Primatu Romani Pontificis disserere, & quæstionem hanc non in disputantis, sed potiùs in quæ-

quærentis modum tractare. Porrò duplex hîc quæstio sub unâ comprehenditur, quarum prima est de Primatu sancti Petri inter Apostolos; secunda de Primatu Ecclesiæ Romanæ inter Ecclesias cæteras, & consequenter de prærogativis Episcopi hujus urbis inter cœteros.

CAPUT PRIMUM.

De Primatu B. Petri inter Apostolos.

§. I.

Vtrum & quomodo Primatus sancti Petri possit ex Scripturis demonstrari.

AD demonstrandum Petri inter Apostolos Primatum, Bellarminus & alii solemnia quædam adducunt Scripturæ testimonia; ac imprimis urgent illud Matth. 16. *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Item illud: *Tibi dabo claves Regni cœlorum.* Joan. ult. Singula nos expendemus, ac deinde quæremus num alio pacto possit ex Scripturâ Petri Primatus asseri.

Primus locus: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, ab Interpretibus & sanctis Patribus variè exponitur; sunt enim non pauci qui per Petrum hîc intelligunt fidem & confessionem Petri: ita Hilarius lib. 6. de Trinit. *Super hanc igitur confessionis petram Ecclesiæ ædificatio est.* Greg. Nyss. in opere de adventu Domini: *Petra verò fidei tanquam fundamentum, ut ipse Dominus ait ad Principem Apostolorum: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super confessione videlicet Christi, quia dixerat: Tu es Christus filius Dei viventis.* Ambros. lib. 6. in Luc. & in cap. 11. Ep. ad Ephes. *super istam petram ædificabo Ecclesiam meam*; hoc est, *in Catholicæ fidei confessione statuam fideles ad vitam.* Idem de Incarnat. c. 5. non enim de carne Petri, sed de fide dictum est; *quia portæ mortis ei non prævalebunt*, sed confessio vincit infernum, Chrysost. hom. 55. super Matt. *super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, id est, *fidem*, supple super, *& confessionem.* Idem habet ibid. homil. 83. & cap. 9. Epist. ad Galatas, & in serm. de pœnit. *Tu es Petrus, & super*

super hanc petram: non dixit super Petrum, non enim super hominem; sed super fidem fundata est Ecclesia. Hunc sensum fusè explicat Augustinus tractatu 123. in Joannem: *non enim*, inquit, *à Petro petra, sed Petrus à petra: ideo quippe ait Dominus, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam*, quia dixerat Petrus: *Tu es Filius Dei vivi. Super hanc ergo*, inquit, *petram quam confessus est ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, &c.* & sermone 13. de verbis Domini: *Tu es ergo*, inquit, *Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; super hanc petram quam confessus es, super hanc petram quam cognovisti, dicens, tu es Christus Filius Dei vivi, ædificabo Ecclesiam meam*, id est, *super meipsum Filium Dei vivi, super me ædificabo te, non super te me.* Acacius Melitenes in Homil. in Conc. Ephes. c. 7. p. 5. eundem sequitur. *Hæc fides*, inquit, *nostra super hoc fundamentum Ecclesia ædificata est.* Adstipulatur Cyrillus Alex. lib. 4. de Trinit. *Petram*, inquit, *opinor, nihil aliud quam inconcussam & firmissimam fidem vocans.* Idem habet tom. 14. in Es. orat. 11. Item Juvenalis Hierosol. in litteris Synodicis. *Super hanc petram & super hanc confessionem roborata est Ecclesia Dei.* Theodorit. Ep. 146. & 77. *confessionem Petri fundamentum & basim asserit.* Ita etiam exponunt hunc locum anonymus scriptor in Catenâ Nicetæ. *Petram*, inquit, *confessionem vocavit.* Gregor. Mag. Ep. lib. 3. Ep. 33. Felix 3. Ep. 5. ad Zenonem. Isidorus Hisp. lib. 7. orig. Beda homil. de sancto Petro, & homil. 3. in Dominic. Palmarum Druthmarum in exp. Matt. c. 35. Hincm. opuscul. 33. c. 5. & 45. Rupert. lib. 3. in Matt. Tostatus in hunc locum, & alii.

Ab ista expositione non multùm abludunt ii qui Petrum interpretantur Christum, quem Petrus erat confessus. Ita Hier. in cap. 7. Matt. ac præcipuè Aug. qui in lib. retractat. cap. 21. hanc expositionem cum altera componit, & neutram alteri præfert in lib. contra Ep. Donati. *Dixi in quodam loco de Apostolo Petro, quod in illo tanquam in petra fundata sit Ecclesia, quo sensu etiam cantatur in ore multorum in versibus beatissimi Ambrosii; ubi de Gallo Gallinaceo ait: Hoc ipsâ petrâ Ecclesiæ canente culpam diluit, sed scio me posteà sæpissimè sic exposuisse, quod à Domino dictum est. Tu es Petrus, &c. ut super hanc intelligatur quam confessus est Petrus dicens. Tu es Petrus Filius Dei vivi, ac si Petrus ab hac petrâ appellatus personam Ecclesiæ figuraret.... harum autem duarum sententiarum quæ sit probabilior, eligat lector.* Vide eundem tract. 124. in Joannem, & serm. 13. de verbis Domini. Huic adjungendus Theodorit. in cap. 3. Ep. 1. ad Corint. Beda in c. 16. Matt. Magister in cap. 2. Ep. ad Ephes. & alios quos videre

poteris apud Launoium Ep. part. 5. Ep. ad Voellum.

Tertia expositio est nomine petræ ipsum Petrum intelligi. Tertull. in lib. de præscript. hæreticorum. *Latuit*, inquit, *aliquid Petrum ædificandæ Ecclesiæ petram dictum.* Et in lib. de Monogam. c. 7. Origenes homil. 5. in Exodum: unde magno illi Ecclesiæ fundamento, & petræ solidissimæ super quam Christus fundavit Ecclesiam, dicatur à Domino *modicæ fidei, & quare dubitasti?* Et apud Euseb. lib. 6. hist. c. 19. *Petrus super quem Christi Ecclesia.* Cypr. Ep. ad Jub. *Petro super quem Dominus ædificavit Ecclesiam. Ecclesia quæ una est super Petrum.* Item lib. de unit Eccles. & Firmil. Ep. ad ipsum Hil. Can. 16. in Matt. *in nuncupatione novi nominis fœlix Ecclesiæ fundamentum.* & in Psal. 131. *Cui Petro superiùs claves Regni Cœlorum dederat, super quem ædificaturus erat Ecclesiam.* Hier. Ep. 57. ad Damasum: *Beatitudini tuæ*, id est, *Cathedræ* Petri *in communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio.* Et in Ep. ad Marcellam: *si igitur Apostolus Petrus super quem Dominus fundavit Ecclesiam,* August. in lib. de retract. suprà, eandem expositionem tradit. Item Cyrillus lib. 2. in Joann. Leo Ep. 75. Maximus Taurinensis in hom. de Petro & Paulo, Theophylactus & alii.

Denique non hoc tantùm de Petro, sed & de aliis Apostolis dictum esse affirmant plerique. Origenes tract. 1. super cap. 16. Matt. *Tu es Petrus. Petra enim est*, inquit, *quilibet Christi Discipulus, & super talem petram construitur omnis Ecclesiastica doctrina .... Quod si super illum unum Petrum tantùm existimas ædificari totam Ecclesiam, quid dicturus es de Joanne filio Tonitrui, & Apostolorum unoquoque?* Cyp. Ep. 27. de omnibus Episcopis id dictum esse ait. Hier. lib. 3. contra Jovin. at dicis super Petrum fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat .... *tamen propterea inter omnes unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio.* Et in Psal. 86. cunctos Apostolos Ecclesiæ fundamenta esse dicit. Basil. in cap. 1. Es. ait *Ecclesiam ædificatam in Apostolis, quorum unus erat Petrus.* Aug. in Psal. 86. Apostolos omnes fundamenta Ecclesiæ appellat: & Epist. 165. ait hunc Petrum dictum fuisse, eo quod gereret totius Ecclesiæ personam. Theodoret. in Psal. 86. Fundamenta vocat Apostolos. Deinde Paschasius Ratbertus lib. 4. in Matt. *non super unum Petrum, verùm super omnes Apostolos, Apostolorumque successores Ecclesia Dei ædificatur:* unde David. *Fundamenta ejus in montibus sanctis.*

His de loci hujus expositione præmissis, inquirendum quo pacto

&

& qualis inde Petri Primatus possit colligi. Ex primâ & secundâ expositione nulla ferè Petri suprà cœteros Apostolos prærogativa colligitur; nam ex iis minimè sequitur Petrum esse fundamentum Ecclesiæ, imò id vel Christo, vel confessioni & fidei quam emiserat Petrus adaptatur. In tertiâ expositione Petrum fateri oportet esse fundamentum Ecclesiæ; sed inde non videtur sequi eum Apostolis omnibus superiorem fuisse, cum ex quartâ expositione constet idem de Apostolis omnibus dictum. Et certè ratio fundamenti hic consistit in promulgatione Evangelii & Ecclesiarum administratione; sed hæc non secus Apostolis cœteris ac Petro data sunt, & illi non secus ac Petrus hoc sensu dicuntur fundamentum Ecclesiæ. Ephes. 2. *ædificati supra fundamentum Apostolorum & Prophetarum.* Et Apocalyps. c. 21. *Et murus civitatis habens fundamenta duodecim, & in ipsis duodecim nomina, duodecim Apostolorum agni.* Nec aliud probant allata à Bellarmino testimonia. Chrysostomus homil. 55. in Matt. Petrum futurum esse dicit eo sensu fundamentum, quod Ecclesiæ Pastor futurus sit & Evangelii Prædicator: cum verò idem ait Petrum præpositum esse universo terrarum orbi, sensus non est quod omnibus omninò Ecclesiis sit præpositus, sed quod non uni populo, ut Jeremias, sed omni Genti Evangelium esset annuntiaturus. *Jeremiam quidem uni Genti pater, Petrum autem universo terrarum orbi Christus præposuit.* Similiter autor sermonis 47. apud Ambros. non aliâ ratione Petrum ait esse saxum immobile, quod totius operis Christianismi compagem molemque contineat, *nisi quia primus nationibus fidei fundamenta proposuerit.* Gregorius denique qui tertius est à Bellarmino testis allatus, ait Ep. 32. lib. 4. Petro totius Ecclesiæ curam esse commissam, sed idem de se Paulus ait, *sibi sollicitudinem omnium Ecclesiarum incumbere.* Itaque posito quod hæc verba, *& super hanc petram*, à Christo de personâ Petri dicta sint, vt ego probabilius esse arbitror, nihil aliud his sibi vult Christus, quàm Petrum ad ædificationem Ecclesiæ, hoc est, fidelium conversionem & Ecclesiarum administrationem plurimùm laboraturum. Ad summum igitur inde deduci potest eum primum ac præcipuum fore inter eos qui Evangelium erant annuntiaturi: at inde colligi minimè potest cum Bellarmino, *Petro totius Ecclesiæ regimen esse commissum, præsertim circa fidem.*

Atque id abundè confirmatur ex sequentibus Christi verbis, quibus exponit id quod dixerat, *ædificabo Ecclesiam meam. Tibi*, inquit, *dabo claves Regni Cælorum; & quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cælis.* Hanc enim potestatem clavium quam Christus

 hic

hîc Petro promittit, iisdem deinde verbis omnibus omninò Apostolis promittit, Matt. 18. & deinceps cunctis largitur, Matt. 28. & Joan. 20. Illi igitur oppidò falluntur, qui soli Petro datas claves esse autumant. At non ita Antiqui qui unanimi consensu tradunt claves istas in personâ Petri toti Ecclesiæ datas. Tertull. in Scorpiaco. *Memento claves ejus hîc Dominum Petro & per eum Ecclesiæ reliquisse.* Cyprianus in lib. de unitate Ecclesiæ ait Christum unum Petrum allocutum esse ut commendaret unitatem. *Hoc erant utique*, inquit, *cæteri Apostoli, quod fuit Petrus pari consortio præditi honoris & potestatis, sed exordium ab unitate proficiscitur.* Exordium dicit promissum: *Dabo tibi claves, &c.* quod deinde cunctis simul dedit. *Loquitur* inquit idem ibid. *Dominus ad Petrum. Ego tibi dico*, inquit, *quia tu es Petrus, &c. Super illum unum ædificat Ecclesiam, quamvis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: sicut misit me vivins Pater, & ego mitto vos: si hujus remiseritis peccata, &c. Tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem suâ autoritate disposuit.* Hæc verba commentario non indigent; uni Petro promissas esse claves ait, ut unitas commendaretur, cunctis autem reverà datas esse. Eodem sensu Hieronymus cap. 14. lib. 1. adversus Jovin. *At dicis*, inquit, *super petram fundatur Ecclesia, licet idipsum alio in loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves Regni Cælorum accipiant, & ex æquo super illos fortitudo Ecclesiæ solidetur, tamen propterea inter duodecim unus eligitur, ut capite constituto schismatis tollatur occasio.* Quibus simile est illud Optati lib. 7. *Et claves Regni Cælorum communicandas cæteris* (id est, quas Christus commendaturus erat cœteris) *solus accepit. An verò soli Petro dantur claves Regni Cælorum, nec alius quisquam eas accepturus? quod si dictum tibi claves Regni Cælorum commune est, cur non simul omnia, & quæ dicta sunt, & quæ sequuntur, velut ad Petrum dicta sunt omnium communia?* Gaudentius Brixiensis tract. in die ordinationis suæ. *omnes Apostoli Christo surgente in Petro accipiunt, quin imò cum Petro cælestis Regni claves ab ipso Domino accipiunt.* Ambros. in Ps. 38. Quod Petro dicitur, cœteris Apostolis dicitur: *tibi dabo claves.* Idem centies inculcat Augustinus. In lib. de Agone Christiano c. 30. *Ecclesiæ claves Regni Cælorum datæ sunt*, Concione 2. in Ps. 30. *cujus Ecclesiæ personam gerebat Petrus.* Enarrat. in Ps. 108. *Agnoscitur Petrus in figurâ gestasse personam Ecclesiæ ob primatum quem in Discipulis habuit*, tract. 50 in Joannem. *Petrus quando claves accepit Ecclesiam sanctam significavit* & tract. 108. *Unus pro omnibus dixit (tu es Filius Dei vivi & propter hoc*

cla-

claves cum omnibus tanquam personam gerens Ecclesiæ accepit: ideò unus pro omnibus, quia unitas in omnibus, & in serm. de quatuor quæstionibus. *Petrus*, inquit, *multis locis scripturarum apparet quod personam gestet Ecclesiæ maximè in loco ubi dictum est tibi dabo claves, &c. Nunquid istas claves Petrus accepit, Joannes & Jacobus non acccepit & cæteri Apostoli?* Tractatu 124. *cujus Ecclesiæ Petrus Apostolus. Propter Apostolatus sui Primatum gerebat figuratâ generalitate personam: Idem passim habet in suis sermonibus.* Sed ista retulisse satis est. Sanctus Leo serm. 3. de anniverſ. *Transivit in alios Apostolos vis istius potestatis & ad omnes Ecclesiæ Principes hujus Decreti constitutio commeavit:* istis addit serm. 2. de natali Apost. *Non frustra uni commendatur quod omnibus intimetur, Petro enim singulariter hoc creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus forma præponitur.* Fulgent. Augustini discipulus in lib. de fide ad Petrum cap. 3. *Deus*, inquit, *in personâ beati Petri Ecclesiæ ligandi ac solvendi tribuit potestatem.* Theophilactus in hunc locum, *licet ad Petrum tantum dictum sit illud. Tibi dabo claves, &c. Tamen omnibus Apostolis olim datum est*, quando dixit, *quorum remiseritis, &c.* Eucherius in Homil. de natali Petri. *Hoc enim quod Petro principaliter dicitur, cæteris quoque Apostolis dictum esse intelligi debet.* Beda ad hæc quodcumque ligaveris; hæc potestas sine dubio cunctis datur Apostolis, quibus ab eo post resurrectionem generaliter dicitur accipite Spiritum sanctum: Ita etiam Rabanus: Lyranus in hunc locum: Hincm. in Epist. 33. ad Hinemarum Laudunensem cap. 20. & alibi: Odo Cluniacensis lib. 4. collat. cap. 19. Petrus Blesensis serm. 44. & alii innumeri quos referre lon gius foret. Nunc ex his Patrum dictis sequentia colligimus.

Primùm est Petro promissas esse eas ipsas claves quæ posteà cæteris concessæ sunt, ac proindè per claves hîc non intelligi; ut vult Bellarminus, summam potestatem in omnem Ecclesiam.

Secundùm claves istas hîc non datas esse Petro, sed promissas.

Tertiùm, in persona Petri promissas esse Ecclesiæ & cunctis Apostolis quibus posteà datæ sunt.

Quartùm id singulariter dictum esse Petro tunc, ut unitas commendaretur, tùm quia Primatum inter Apostolos obtinebat, hoc est, primus erat Apostolorum.

Itaque ex hoc loco Petrum inter Apostolos primum fuisse colligi potest, at eum tunc aliquid accepisse quod cæteris Apostolis datum non sit, inde inferri minimè potest.

Unus supereſt ex locis à Bellarmino prolatis ex Joannis cap. 21. ubi Chriſtus Petrum alloquens hæc ait: *Paſce oves meas*, quibus verbis aiunt Petrum inſtitutum eſſe Paſtorem & Doctorem totius Eccleſiæ, quaſi verò non idem omnes privilegium olim habuerint Apoſtoli, & nunc etiamnum habeant Epiſcopi omnes, qui dicuntur Eccleſiæ, ac proinde ovium Chriſti Paſtores. Sed ambiguitas latet in verbo *totius*: nam ſi collectivè iſtud ſumatur & definitè ut omnes omninò comprehendat, quaſi Petrus Paſtor fuerit univerſæ omninò Eccleſiæ, ſequetur non alios fuiſſe propriè Paſtores quam Petrum quod falſum: ſi verò ſumatur indefinitè, ut ſumi ſolent propoſitiones hujuſmodi particulares, ut ſenſus ſit, ſi me amas paſce aliquas oves meas, idem fuit munus cæterorum omnium Apoſtolorum, & id ipſe Petrus diſertè tradit Epiſt. 1. cap. 5. ubi ſeniores alloquens ipſe conſenior: *Paſcite*, inquit, *quiin vobis eſt gregem Dei.* Eodem ſenſu Apoſtoli omnes, imò Epiſcopi & Presbyteri ſemper dicti ſunt Paſtores ovium Chriſti, quod notius eſt quam ut probari debeat. Sed illorum ſunt commemoranda teſtimonia qui dicunt non ſoli Petro, ſed & cæteris commiſſas eſſe oves per hæc verba paſce oves meas. Ambroſ. lib. 2. de dignitate Sacerdotali cap. 2. *repetitum eſt ter a Domino paſce oves meas: quas oves & quem gregem? tunc beatus ſuſcepit Petrus, ſed & nobiſcum eas ſuſcepit, & cum eo illas nos ſuſcepimus omnes:* Chryſoſtomus homilia 79. in Matth. *amas me, Petre, paſce oves meas, quod non ad Sacerdotes ſolummodo dictum eſt, verum etiam ad ſingulos noſtrûm quibus vel minimus grex commiſſus eſſe videtur.* Auguſt. hîc pro more ſuo ait Petrum geſſiſſe perſonam Eccleſiæ, & in illius perſonâ cunctis id eſſe dictum lib. de Agone Chriſt. cap. 30. cum ei dicitur. *Amas me, paſce oves.* tract. 47. in Joannem, *non ipſo Petro ſed in corpore ſuo, ait Petro amas me, paſce oves meas.* Baſil. in conſtitutione Monaſtica cap. 22. *Hoc*, inquit, *à Chriſto ipſo docemur dum Petrum Eccleſiæ ſuæ Paſtorem poſt ſe conſtituit: Petre enim*, inquit, *amas me: plus his paſce oves meas & omnibus. Præterea deinceps Paſtoribus ac Magiſtris eamdem tribuit poteſtatem.* Uno verbo quotidie in miſſa de omnibus Apoſtolis dicitur; *quos gregi tuo contuliſti præeſſe Vicarios & Paſtores,* At inquiunt hoc diſcrimen eſt inter Petrum & cæteros quod hi partem tantum ovium, ille omnes oves paſcat.

Reſpondeo id ex verbis Chriſti non effici, nam ut obſervavimus, propoſitio iſta *paſce oves*, eſt indefinita & in hiſtoriâ, ut à dialecti-

cis observatur, plerumque particularis est, quemadmodum illa *milites plectentes coronam de spinis.*

Nec refert quod nonnulli aiunt Petro totius mundi oves esse commissas. S. Leo serm. 3. de Assumpt. Gregor. lib. 4. Epist. 32. Theophilact. in cap. ult. Joannis, & ante hos Chrysost. Homil. 87. in Joannem & 80. ad populum Antiochenum, necnon in sexta adversus Judæos, cum enim Petrus & reliqui Apostoli per totum orbem prædicandi potestatem accepissent, ita ut omnibus & singulis indefinitè per universum orbem oves sint commissæ, dici possunt totius orbis Pastores: sic Chrysostomus Timotheum totius orbis Episcopum dicere non veretur, & Paulum sæpiùs, præsertim homil. 2. de Pauli laudibus. Itaque Petro totius orbis oves commissæ dici possunt, quia non unius certi cujusdam regni aut loci oves regendas accepit, sed indefinitè totius mundi oves ad quas ille accederet.

Sunt qui dicant istud, *pasce oves meas*, de Judæis intelligi oportere quæ speciales dici possunt oves Christi, & quorum curam Petrus veluti propriarum & sibi specialiter demandatarum ovium habuit: sed ista interpretatio haud videtur esse verisimilis, quia Christus nomine ovium & ovilis sui, non Judæos tantùm, sed omnes qui sibi credituri erant intelligit, *Habeo*, inquit, *alias oves quæ non sunt ex hoc ovili, eas oportet me adducere & fiet unum ovile & unus Pastor*, nempè Christus qui Pastor est bonus κατ᾽ ἐξοχὴν.

Itaque ex locis à Bellarmino allatis non potest colligi Primatus Petri ut ipse colligit, at aliter potest colligi, ut observavimus, quia his in locis, Petrus personam gerit Ecclesiæ, pro cæteris Apostolis loquitur & ipse à Christo nomine eorum compellatur quasi primus ac præcipuus: nunc aliunde Primatum Petri stabiliamus.

In omni hominum collegio debet aliquis ordo servari, & necesse est aliquem primum inter plures esse: haud igitur dubium quin in Collegio Apostolico primus aliquis fuerit, sed hunc Petrum fuisse disertè testantur Evangelistæ, qui cum Apostolos enumerant Petrum non modò semper primo collocant ordine, sed primum fuisse affirmant, Matth. cap. 10. *Duodecim Apostolorum nomina hæc sunt. Primus Simon, qui dicitur Petrus*, apud Marc. Evangelii cap. 3. Simon Petrus primus commemoratur, in multis exemplaribus græcis πρῶτος etiam dicitur, non secus ac apud Matth. Denique Lucas cap. 6. v. 14. electos à Christo Apostolos numerans orditur à Petro: atque hinc satis luculenter constat Petrum inter Apostolos primum fuisse.

Ut

Ut verò probetur Petrum hunc habuisse Primatum jure divino advertendum est: Petrum habere non potuisse hunc Primatum nisi Christo instituente non autèm approbante tantùm: Unde Lucas de electione ipsius Christi loquens Petrum primum commemorat, quasi primo loco electum, & Christus ut observavimus, hunc præ omnibus alloquitur & curam ovium peculiariter ipsi commendat: Itaque negari non debet quin ex Christi instituto Petrus fuerit primus: Cur autem hanc prærogativam ipsi Christus concesserit, nemo certò definire potest. Sunt qui id ei ob ætatem delatum dicant ut Hieron. lib. 1. contra Jovin. *Ætati*, inquit, *delatum, quia Petrus senior erat*: Cass. lib. 3. de Incarnat. *Primum*, inquit, *hunc docuit respondere ut idem ordo esset responsionis qui erat honoris, & ipse antecederet confessione qui antecedebat ætate*: Chrysost. Homil. 59. in Matth. ait: *Didrachma pro Petro solutum quod ipse esset primogenitus*, ac proinde Andrea senior quem tamen Epiph. Petro seniorem esse arbitratur hæresi 51. sed sine fundamento. Alii Primatum Petri repetunt ex eo quod primus fuerit vocatus. Nam licet Andreas prior accesserit ad Christum, videtur tamen primus Petrus ad munus electus esse, cum dixit ei Christus Luc. 1. *Noli timere, ex hoc enim eris homines capiens:* Ita Epiph. hæresi 51. *Occursus Andreæ primus contingit, posteà rursus quando perfecta renuntiatio facta est, ipse fratrem suum præcessit*, & in Ancorat. *Ipse Dominus constituit Petrum primum Apostolorum.* Cypr. item in lib. testim. ad Quirinum ait Petrum primum esse quem Christus elegit. Hil. in Matth. cap. 7. *Petrus primus credidit & Apostolatus est Princeps.* Gregor. Magn. lib. 2. super Ezech. Homil. 18. *& non in memoriam revocat quod primus in Apostolatum vocatus sit*, & Chrysost. hom. 9. de pœnit. *Petrum cum dico, Petrum nomino, primum discipulorum, primum vocatum & primum obedientem.*

Denique quod minus ad propositum facit à nonnullis dicitur primus Petrus esse constitutus ob eximiam in Christum charitatem, ita August. sermone 13. de verbis Domini. *Petrus in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promptissimus.* Cyrillus in Joann. lib. 12. cap. 64. *Præveniebat*, inquit, *Petrus alios ardore, namque Christi præcipuè fervens & ad faciendam & ad respondendum paratissimus erat:* Illius porrò amoris in Christum multa extant in scripturis vestigia quæ hîc commemorare non est necesse.

Sed nihil interest quâ ratione motus Christus Petrum primum Apostolorum constituerit, sufficit illud extra controversiam posuisse

se Petrum inter Apostolos primum locum obtinuisse vivente Christo, idque eo instituente. Nunc breviter ostendo illum hunc etiam locum post ejus mortem retinuisse; constat id ex Actis ubi cap. 1. commemorantur omnes Apostoli, & inter eos primus nominatur Petrus; primus ibi cæteros alloquitur, & quid sit faciendum præscribit: capite secundo primus omnium Apostolorum Christum annuntiat, & iterum cap. 3. & 4. comitem habens Joannem, solus tamen orationem habet, & pro se ac pro isto respondet.

Omitto quasdam alias prærogativas quas fusè digerit Bellarminus, nam ex istis nonnullæ sunt gratis confictæ, aliæ nihil omnino ad Primatum Petri pertinent: hoc facilè esset demonstrare, sed in his immorari tædet, cum unusquisque illarum levitatem possit vel eas percurrendo statim perspicere.

§. II.

Petri Primatus ex veterum testimoniis asseritur.

QUæstio hæc utrùm primum inter Apostolos locum Petrus habuerit, historica est, potestque probari tùm æqualium tùm supparium scriptorum testimonio: de iis qui ejusdem ætatis sunt jam satis dictum, de posterioribus hîc dicendum.

Verùm istud quoque est extra omne dubium veteres omnes existimasse Petrum omnium Apostolorum primum fuisse, innumeris id penè illorum testimoniis probari posset, aliqua tantùm nos ex iis selegimus.

De Petri Primatu nihil apud, Justinum Irenæum, Clementem, Alexandrinum & alios antiquissimos. Apud Origenem Homilia secunda de diversis summus Apostolorum vertex appellatur, & in capite sexto Epistolæ ad Romanos. *Petro*, inquit, *cum summa rerum de pascendis ovibus traderetur, & super ipsum velut super petram fundaretur Ecclesia.* Sed utriusque loci αὐτόγραφον non habemus, & versio Ruffini innumeris ejusmodi additionibus scatere creditur: At Clementis Origene antiquioris locum refert Euseb. *Post Servatoris ascensum Petrum, Jacobum & Joannem, quamvis Dominus ipsos cæteris prætulisset, non idcircò de primo honoris gradu inter se contendisse, sed Jacobum cognomine justum Hierosolymorum Episcopum elegisse.* Vides Petrum, Jacobum & Joannem

cæteris Apostolis Prælatos & ex his primum fuisse Petrum. Citatur ex Cypriano locus in lib. de unit. Ecclesiæ. *Primatus Petro datur ut una Christi Ecclesia monstretur.* Verùm ut admonet Rigaltius hæc verba sunt adscititia, nec habentur in vetustissimis duobus MSS. & à proposito Cypriani aliena planè sunt, quod & agnovit auctor notarum ad calcem editionis Romanæ.

Addit Bellarminus Petrum dici à Cypriano fontem & radicem & caput totius Ecclesiæ, undè unitas oritur: Verum sensum ille Cypriani minimè assecutus est, non enim intendit probare unam esse Ecclesiam ex eo quod super unum Petrum sit ædificata, sed ideò in uno Petro ædificatam Ecclesiam dicit, ut unitas Ecclesiæ monstraretur, vide locum suprà à nobis allatum ex libro de unitate Ecclesiæ, ubi mentem suam disertè explicat: negari tamen non potest, quin Cyprianus in Petro Primatum agnoverit, sed non eum quem Bellarminus intendit: *Nam nec Petrus*, inquit Epist. 70. *quem primum Dominus elegit & super quem ædificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de Circumcisione disceptaret, vindicavit sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit, ut diceret se Primatum tenere & obtemperari à novellis & posteris sibi oportere.* Hoc est, ut inquit Rigaltius, non imperium, non dominatum, non potentatum, sed primum locum.

Eundem Petro tribuit honorem, Petrus Alex. cap. 9. Epist. Canonicæ: *Petrus*, inquit, *Apostolorum primus sæpè comprehensus & custodiæ traditus ignominiaque affectus ac postremo Romæ crucifixus est.*

Euseb. lib. 2. cap. 14. Petrum vocat fortissimum & inter reliquos Apostolos virtutis merito facilè Principem, sed hic locus est de virtutis non de loci Primatu.

Optatus lib. 2. *Negare*, inquit, *non potes scire te in urbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, unde & Cephas appellatus est, in quâ unâ Cathedrâ unitas ab omnibus servaretur, ne cæteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent, ut jam schismaticus & peccator esset qui contra singularem Cathedram aliam convocaret*, & lib. 7. *potuit itaque Petrus caput Apostolorum.*

At si Petrus est caput, certè primum membrum est, ac proinde Primatum obtinet, id ex Optato liquet. Sed ejus verbis abutuntur qui inde concludere volunt Cathedram Romanam unicam esse in totâ Ecclesiâ: etenim per Cathedram intelligit successionem Episcoporum ab Apostolis decurrentem, non enim inquit lib. 1. Cæci-

lianus

lianus exivit à Majorino avo tuo, sed Majorinus à Cæciliano, nec Cæcilianus recessit à Cathedra Petri vel Cypriani, sed Majorinus cujus tu Cathedram sedes quæ ante ipsum Majorinum originem non habebat: Ergo Optatus Cypriani non secus ac Petri Cathedram esse agnoscit, & eos qui ab illâ separantur non minus schismaticos esse quam eos qui ab istâ, cur ergo Cathedræ Romanæ successionem adducit, quia hujus notior erat successio: *Videndum est*, inquit, *qui & ubi prior Cathedra sederit. Igitur negare non potes scire te in urbe Roma Petro primo Cathedram Episcopalem esse constitutam, &c. Ergo Cathedra unica quæ est prima de dotibus, sedit prior Petrus cui successit Linus*, & post enumeratos omnes ad Damasum, *Qui noster*, inquit, *est socius cum quo nobis totus orbis commercio formatarum in una communionis societate concordat. Vestræ Cathedræ vos originem reddite.*

Probat igitur Optatus ex communione quam habebant cum Damaso & cæteris Episcopis suam esse Cathedram, hoc est, se esse inter eos qui legitimam habebant successionem, unde idem Optatus paulò post aliarum quoque Ecclesiarum successionem & communionem adducit. *Ergo*, inquit, *ex dotibus supradictis Cathedra est prima quam probavimus per Petrum nostram esse.* Dein allegat septem Angelos qui sunt in Asiâ, ad quorum Ecclesias Apostolus Joannes scripsit, *Cum quibus*, inquit, *Ecclesiis nullum communionis probamur habere consortium*, & posteà: *Argue nos Thessalonicensibus, Corinthis, Galatis, septem Ecclesiis quæ sunt in Asiâ communicasse*, ex quibus constat Optatum non præcisè probare se suosque in Ecclesia esse quod adhærerent Cathedræ Petri, sed se suosque veram Cathedram, hoc est successionem Apostolicam retinere, quod communicarent Petri & aliorum Apostolorum successoribus.

Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi 2. & 7. Petrum Apostolorum Principem ac supremum appellat.

Basilius in sermone de Judicio Dei: *Ille*, inquit de Petro, *Beatus qui cæteris prælatus discipulis fuit.*

Gregorius Nazianzenus orat. de moderat. in disputationibus servandâ. *Vides*, inquit, *quemadmodum ex Christi discipulis, magnis utique omnibus & excelsis, atque electione dignis hic petra vocetur atque Ecclesiæ fundamenta suæ fidei commissa habeat, ac reliqui discipuli posthaberi se tranquillo animo ferant.*

Epiphanius hæresi 51. *Si elegit Dominus Petrum ut Dux esset discipulorum.*

Gregorius Nyssenus seu potiùs Autor incertus libelli de delectis

teſtimoniis ex veteri teſtamento hæc habet, ut ipſe Dominus ait ad Principem Apoſtolorum: *Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam*, ſuper confeſſionem videlicet Chriſti.

Ambroſius in caput ultimum Lucæ, *Quia*, inquit, *ſolus Petrus profitetur & omnibus antefertur*, & in capite 12. Epiſt. 2. ad Corinth. *primatum*, inquit, *non accepit Andreas ſed Petrus.* Affertur ejuſdem locus ex ſerm. 11. ſed iſti ſermones mihi valdè ſunt dubii. Hieronymus ſæpè Petrum Apoſtolorum Principem appellat, ut in lib. de viris illuſtribus, & lib. 1. adverſus Pelag. *Ut Plato*, inquit, *fuit Princeps Philoſophorum, ita Petrus fuit Apoſtolorum.*

Necnon in lib. 1. adverſus Jovin. *Ubi dicit inter 12. unum electum Petrum, ut capite conſtituto ſchiſmatis tolleretur occaſio: ſed cur non Joannes electus eſt virgo; ætati delatum eſt, quia Petrus erat ſenior.*

Chryſoſt. Homil. 55. in Matth. *Eccleſiæ paſtor & caput homo piſcator & ignobilis.* Orat. 4. adverſus Judæos, *Petrus adeo abluit illam negationem ut etiam primus Apoſtolorum fuerit factus.* Et Homilia 3. in Acta, *quam eſt fervidus, quam in choro princeps eſt & ubique primus omnium incipit loqui.* Denique Homil. 86. in Matth. vocat Petrum caput & verticem Apoſtolorum.

Sanctus Auguſtinus multis in locis Petri primatum aſſerit lib. 2. de Baptiſmo cap. 2. Petrum commemorat his verbis, *In quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratiâ præeminet.* Hinc eundem, ob primatum perſonam Eccleſiæ geſtaſſe ſæpiùs ſcribit ut enarrat in Pſalm. 108. *Agnoſcitur*, inquit, *Petrus in figura geſtaſſe perſonam Eccleſiæ ob primatum quem in diſcipulis habuit:* Idem lib. 2. de Baptiſmo cap. 1. principatum Apoſtolatus Petri cuilibet Epiſcopatui præferendum eſſe docet, ubi comparat ille Apoſtolatum Petri cum Epiſcoporum poteſtate, & dignitatem Apoſtolatus, ac maximè Apoſtolorum principis Epiſcoporum dignitate ſuperiorem eſſe affirmat.

Cyrillus Alexandrinus Petrum Apoſtolorum προκριτον vocat Theſaurorum aſſert. 34. necnon 12. in Joannem. De S. Leonis mente, nullum eſt dubium; is enim primatum Petri ſæpe extollit: ſermone 3. in anno Aſſumptionis: *Et tamen*, inquit, *de toto mundo unus Petrus eligitur qui & univerſarum gentium vocationi & omnibus Apoſtolis, cunctiſque Eccleſiæ patribus præponatur, ut quamvis in populo Dei multi ſacerdotes ſint, omnes tamen propriè regat Petrus, quos principaliter regit & Chriſtus.* Deinde jus poteſtatis illius non ſoli Petro datum, ſed in omnes Apoſtolos tranſiiſſe ait: ideò tamen ſin-

singulariter Petro intimatum, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus forma præponebatur. Denique auream hanc sententiam subjungit: *Manet ergo Petri privilegium, ubicumque ex ipsius fertur æquitate judicium.* Serm. 72. *Beato Apostolo Petro supra cæteros, hoc est, præ cæteris, post regni claves ovilis Dominici cura mandatur.* Serm. 81. beatus Petrus princeps Apostolici ordinis item Epist. 86. Petrum vocat Apostolici chori primum ac principem. His addi possent alii recentiores, tùm è Græcis, tùm è Latinis. Sed id minimè necesse est quia scilicet extra dubium est eos Petri primatum agnovisse. His igitur missis ad alia veniamus.

§. III.

In quo ostenditur nihil obstare Petri Primatui Apostolorum inter se æqualitatem, & recentioris de Petri & Pauli individuo Primatu sententia examinatur.

PEtrum inter Apostolos Primatum obtinuisse satis demonstratum est: unus tamen superest eximendus scrupulus qui plerosque non parum commovet, arbitrantes obstare Petri primatui Apostolorum inter se æqualem potestatem: nam, inquiunt, Apostoli omnes eadem autoritate, eadem potestate à Christo donati sunt, illamque eodem modo quo Petrus exercuerunt, nam Ecclesias, ut ille, fundarunt; Evangelium ubique annuntiaverunt, Episcopos constituerunt, nec quidquam assignari potest quod iste fecerit, illi verò non fecerint, ergo constat eos fuisse æquales, ac proinde ruit primatus Petri.

Confirmatur hæc objectio multis & apertis testimoniis sanctorum Patrum, ut Cypriani in lib. de unit. Eccles. scribentis. *Et quamvis Apostolis omnibus parem potestatem tribuat post resurrectionem, hoc erant utique & cæteri Apostoli quod fuit Petrus pari consortio præditi honoris & potestatis:* Eadem est sententia Hieronymi lib. 1. adversus Jovinianum: *At dicis*, inquit, *super Petrum fundatur Ecclesia, licet hoc ipsum alio in loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regni cœlorum accipiant & ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur.* Hinc Apostoli omnes à Patribus dicuntur Vicarii Christi: *Constat*, inquit Hilarius Diaconus in Epist. 1. ad Cor. *Apostolos esse Dei adjutores, quia Vicarii sunt Christi.* Et Chrysostomus explicans

 illud

illud Pauli pro Christo: *Legatione fungimur*, ait, *omnes Apostolos illius loco officium ejus suscepisse:* mitto illud omnibus notum Præfationis Missæ Apostolorum: *quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse pastores.* Quapropter illi ipsi qui primatum Pontificis maximè extollunt, fatentur vulgò Apostolos omnes æquales fuisse; sed aiunt ex ipsis plerique Apostolicam illam autoritatem ad tempus tantùm datam fuisse cæteris, & Petro concessam ut ad successores ejus permanaret. Verùm hæc responsio mihi videtur esse fictitia, & Petri primatui non parùm derogare. Fictitia quidem est, quia nullâ ratione, nullo testimonio scripturæ aut traditionis docemur potestatem Apostolatûs Petri ad ejus successores permanasse, non autem potestatem cæterorum Apostolorum, cùm ex æquo Ecclesiarum Apostolicarum Episcopi, dicantur eorum Apostolorum à quibus Ecclesiæ sunt fundatæ successores: imò omnes Episcopi Apostolorum omnium successores esse perhibeantur. Deinde hæc opinio primatui Petri derogat; nam ex eâ sequitur quidem Petri successores præferri debere cæteris Episcopis, at Petrum propterea inter Apostolos primatum habuisse non convincitur.

Itaque respondeo æqualitatem illam Apostolorum nihil obstare Primatui, quia semper ille excipiendus est ab istâ æqualitate; nam ut monuimus, plures esse non possunt primi, sed unum esse primum necesse est: cum ergo haud dubium sit Petrum fuisse primum inter Apostolos, fieri non potest ut illi fuerint ei æquales in Primatu, æquales igitur sunt si ita vis in omnibus, excepto Primatu, qui pluribus conferri non potest. Porrò testimonia in contrarium adducta hoc unum probant, Apostolos in clavium administratione, fidei prædicatione, Ecclesiarum fundatione, potestate, autoritate æquales fuisse: at eos in Primatu Petro æquales fuisse nullus dicit, imò contrarium omnes dicunt iis ipsis in locis, ubi æqualitatem Apostolorum maximè commendant.

Ex his videre est falli eos qui Petrum & Paulum in primatu æquales, imò ejusdem omninò primatus ex æquo participes esse asseruerunt; nam, ut diximus, plures non possunt esse primi sub eadem ratione: cum ergo Petrum primum fuisse constet, fieri non potest ut Paulus sit etiam primus: Primatus enim res est quæ uni tantùm convenit, nec alteri potest communicari. Verum istos in errorem induxêre multorum Patrum dicta, quibus Petri ac Pauli æqualitas commendatur; sed æqualitas illa est in Apostolatûs potestate, non autem in Primatu; ut autem illorum argumenta sigillatim excutiamus,

mus. Primùm igitur aiunt Antiquos omnes unanimi consensu tradere, Ecclesiam Romanam à Petro & Paulo fundatam, utrumque Ecclesiæ hujus Episcopum fuisse, utriusque hanc fuisse Cathedram, Romanos Pontifices, non solùm Petri, sed & Pauli successores esse ac Vicarios, & ab eis autoritatem & Episcopatum accepisse. Hinc illi concludunt, eum cùm urbis Romæ Episcopus fuerit cum Petro, cum eo quoque Primatum obtinuisse.

Verùm id immeritò concludunt illi, namque ex eo quod Petrus & Paulus Romanam Ecclesiam ambo fundarint, non sequitur eos individuum habuisse Primatum, sed tantùm eos simul ad urbem Romam accessisse, ibique fidem annuntiasse, & Ecclesiam licet diversis temporibus rexisse. Huc accedit quod simul ibi martyrio coronati sunt, & hanc Ecclesiam sanguine suo consecrasse videntur: hac de causâ uterque meritò dici potest Episcopus Romæ, non quod illi Ecclesiæ ita fuerint addicti, ut non aliarum etiam curam susceperint; sed quia ad hanc urbem ambo venerunt, ambo Evangelium ibi annuntiaverunt; ambo multos illic ad fidem adduxerunt; ambo hanc Ecclesiam per tempus aliquod rexerunt; ambo sibi successores ordinarunt, si fides nonnullis habeatur; ambo denique ibi gloriosè vitam pro Christo finierunt: ergo haud immeritò Ecclesiæ hujus ambo dicuntur Episcopi, & Romani Pontifices istorum ex æquo successores esse perhibentur; sed non video cur inde Primatum utriusque individuum asserere sit necesse; non valet enim hæc consecutio, Petrus & Paulus Ecclesiam Romanam in commune rexerunt, ergo in commune Primatum habuerunt; quippe Episcopatus Romanus cura est gregis Romani, cujus partem unus, partem alius potest suscipere: at Primatus non ita se habet, nec iste partem Primatûs unam, ille alteram potest habere.

Ergo, inquiet aliquis, inde sequetur aliquem fuisse Episcopum Romanum qui Primatu caruerit; at proinde dici poterit Ecclesiam Romanam Primatu caruisse.

Respondeo falsum esse consequens, quia scilicet semper Ecclesia Romana prima dici potuit omnium Ecclesiarum, tum ob urbis illius amplitudinem, tum quia unus ex ejus Episcopis Primatum inter Apostolos habebat, licet alter ad eum proximè accederet, & in omnibus ei fòret æqualis, si Primatum excipias.

Alterum argumentum multò gravius esse videtur: petitur illud ex summâ Petri Paulique æqualitate, quam non raró commendant sancti Patres. Sic Ambrosius lib. de Spiritu sancto cap. 12. *Nec Paulus*

lus, inquit, *inferior Petro, quamvis ille Ecclesiæ fundamentum, & hic sapiens Architectus sciens vestigia credentium fundare populorum; nec Paulus, inquam, indignus Apostolorum collegio, cum primo quoque facilè conferendus, & nulli secundus; nam qui se imparem nescit, facit æqualem.* Et Aug. serm. 25. de Sanctis. *Etsi Petrum priorem, tamen ambos ditavit honore uno.* Nec non Maximus Taurinensis homil. 5. in natali Apostolorum. *Ergo beati Petrus & Paulus eminent in universos Apostolos, & peculiari quadam prærogativâ præcellunt; verùm inter ipsos quis cui præponatur incertum est, puto enim illos æquales esse meritis, quia æquales sunt passione, & simili eos fidei devotione vixisse, quos simul videmus ad martyrii gloriam pervenisse.* Greg. 1. Dialog. cap. ult. *Paulus Apostolus Petro Apostolorum primo in principatu frater est.* Hinc Petrus & Paulus æquè dicuntur Apostolorum Principes, Apostolorum primi, summi Apostoli, ad culmen & apicem Apostolorum subvecti. Paulus non secus ac Petrus totius orbis curam habere dicitur, & omnium orbis Ecclesiarum Pastor; quin etiam Paulus sæpè solus dicitur Princeps Apostolorum, caput Apostolorum, qui Primatum Apostolatûs inter gentes habuerit, quemadmodum Petrus inter Judæos. Hinc in imaginibus Petrus & Paulus velut æquales depingi solent, imò nonnunquam Paulus ad dexteram, Petrus ad sinistram ponitur. His & aliis argumentis ex Patribus collectis vincere conantur illi, Petrum & Paulum esse individui Primatûs participes.

Sed his quæ huc usque exposuimus suppositis, nullo negotio ad hæc omnia respondetur, Petrum & Paulum in Apostolatu, in potestate, in autoritate æquales fuisse, in Primatu non item. Imò etiam præter hanc æqualitatem, quam etiam cæteri Apostoli habuerunt, specialiter Paulus æqualis Petro dici potest: primò, quod sicut iste Judæorum, ita ille Gentilium fuit Apostolus. Secundò, quod ille non secus ac iste plurimùm laboraverit ad annuntiandum Evangelium, ac innumeras gentes adierit, & ad fidem converterit. Tertiò, quod uterque Romanam Ecclesiam fundarit, & ibi martyrio vitam finierit: at his non obstantibus Petrus in Primatu Paulo fuit superior: atque idipsum constat ex testimoniis allatis. Ambrosius ait Paulum cum primo conferendum, & nulli propriè secundum, supponens scilicet Petrum inter Apostolos primum fuisse, cum quo tamen Paulus conferri posset.

Sanctus Leo honorem unum esse ait Petri ac Pauli, ob fundationem scilicet Ecclesiæ Romanæ, & martyrium ibidem perpessum.

Hinc

Hinc gloriæ ejusdem consortes sæpè dicuntur, ac Petrus Pauli in dignitate frater à Gregorio dicitur: eadem de causa Maximus Taurinensis ait Paulum esse æqualem Petro in meritis & in martyrio.

Quod deinceps additur, Petrum & Paulum dici principes, apices & capita Apostolorum, ostendit hos equidem præ cæteris insignes fuisse, at eos inter se in primatu æquales fuisse non probat. Namque non rarò non solùm Petrus & Paulus, sed & alii Apostoli his nominibus decorantur; sic ipse Paulus comparat se cum magnis Apostolis: hoc nomine Petrum, Jacobum & Joannem indicans, quos Ecclesiæ columnas appellat. Sic Chrysostomus tres istos cœteris omnibus Apostolis præstitisse ait, in serm. de præmiis Sanct. & in cap. 15. 1. ad Corinth. & in Ep. ad Galatas, initio. *Petrus*, inquit, *Jacobus & Joannes non prohibebant circumcidi, cum essent inter Apostolos primæ dignitatis.* Iidem Apostoli tres à Victore Antiocheno in Marc. cap. 9. dicuntur Apostolorum Coriphæi, qui primas inter Apostolos obtinebant. S. Aug. in Ep. ad Galatas. *Petrus*, inquit, *Jacobus & Joannes honoratiores erant cæteris Apostolis.* His adde Clementis locum ex Eusebio superiùs citatum, ex quibus pariter inferri posset, si quid valeat adversariorum consecutio, Petrum, Jacobum & Joannem primatûs individui fuisse participes, non secus ac Petrum & Paulum; sed istud imprudenter omninò fieret. Sciunt enim omnes hisce phrasibus non significari omnimodam eorum qui cœteris præferuntur æqualitatem, sed tantùm eorum super alios præstantiam: sic cum Virgilium, Horatium & Ovidium voco Poëtarum principes, non intendo istos secum invicem comparare, & omni modo æquales statuere, ita ut nullus inter eos sit superior; sed hoc unum volo eos inter Poëtas eminere & cœteris præstantiores esse. Quin etiam fieri potest, imò sæpissimè fit ut istæ appellationes latè sumantur, & nonnunquam primus aliquis vocetur ac princeps qui non absolutè primus est, sed insignis tantùm. Sic Cicero dicitur Oratorum princeps, licet Demosthenes cum eo de primo gradu contendere possit: Sic Horatium Poëtarum principem dicere nemo veretur, quamvis Virgilium ei præferendum esse vix quisquam dubitet. Haud ergo mirum si nonnunquam Paulus solus dicatur primus ac princeps Apostolorum, non quod absolutè primus sit, sed quia inter primos & principes numerari potest. Adde quod unus dici potest alio prior ac præstantior secundum aliqua: & sic Paulus Petro præferri potest, quia, ut ipse ait cœteris, abundantiùs pro Christo laboravit, unde & seipsum comparat magnis Apostolis Petro, Jacobo & Joanni, nec mi-

nus quidquam se fecisse ait, quamvis alibi minimum se Apostolorum appellet.

Unus jam superest eximendus scrupulus, quod scilicet huic dicatur non secùs ac Petro commissa totius orbis cura. Verùm ut advertimus, id fuit Apostolatûs proprium, non primatûs; omnium mundi Ecclesiarum curam habere, & ubique tum Christum annuntiare, tum fideles confirmare: id autem præcipuè Paulo conveniebat, quia Gentium erat Apostolus, & innumerarum Ecclesiarum fundator, quarum proinde specialem curam habere tenebatur. *Quis*, inquit, *infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalisatur, & ego non uror? quotidiana mihi incumbit sollicitudo omnium Ecclesiarum.* Ob charitatem scilicet & affectum quo fideles omnes, ac præsertim eos quos ipse ad fidem adduxerat complectebatur. Argumentum ultimum ex imaginibus repetitum, ego nihil moror, nihil enim illo levius; nam ex eo quod Petrus & Paulus simul pingantur, non sequitur eos esse æquales in primatu, sed ad summum in Apostolatu: cur verò nonnunquam Paulus dextrum locum occupet, ratio certa reddi non potest præter pictorum arbitrium, quibus *quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.*

His de Petri primatu præmissis, in illa disputatione celebri de ejus Monarchià, non hæreo. Nam si Monarcha dicitur is qui primum obtinet locum, qui primatum inter alios tenet, haud dubium est Petrum hoc sensu fuisse Monarcham. Si verò Monarchia sumatur pro autoritate absoluta, necnon pro dominatu, cui nullus sese potest opponere, nego Petrum hoc sensu Ecclesiæ Monarcham fuisse; hanc etenim Monarchiam à se & suis rejicit Christus cum ait: *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic.* Et Petrus ipse scribens: *pascite qui in vobis est gregem Dei, non coactè, sed spontaneè, non dominantes in Cleris, sed formâ facti gregis ex animo.*

Et certè quoad regimen prima illa Ecclesia aristocratiâ usa est; nihil enim solus Petrus statuit, sed simul cum Apostolis & senioribus: sic cum eligendi fuerunt Diaconi, communi Apostolorum consilio & autoritate id factum est; cumque de circumcisionis & legalium observatione longè gravior difficultas foret exorta, illa non Petri autoritate, sed Apostolorum seniorumque Hierosolymis congregatorum judicio definita est. Atque adeò verum Petrum non fuisse absolutum Monarcham aliorum Apostolorum, ut Paulus non sit veritus ei in faciem resistere, cum Gentes ad Judaïcas ceremonias observandas vellet impellere. Constat ergo Petri primatum non fuisse

Mo-

Monarchiam absolutam, aut dominatum in cœteros Apostolos; quod idcircò monui, quia solent hæretici hæc secum invicem confundere, & Catholicos accusare quasi Monarchiam absolutam & dominatum in Ecclesiâ admittant, quod à veritate alienum est: sed de hoc fusiùs dicemus capite sequenti.

CAPUT II.

De Romanæ Ecclesiæ primatu.

§. I.

In quo demonstratur primatus Ecclesiæ Romanæ supra cæteras orbis Ecclesias.

AD demonstrandum Romanæ Ecclesiæ Primatum, non sufficit ostendisse Petrum inter Apostolos primum habuisse locum, quippe non omnis à Petro fundata & instituta Ecclesia primatum hunc habuit; alioquin Antiochena & aliæ quamplurimæ orbis Ecclesiæ quas constituit, & saltem ad tempus rexit, primatum sibi vindicarent: quapropter ex traditione ostendendum est, quænam ex Ecclesiis à Petro fundatis primatûs honore dignata fuerit: id porrò soli Romanæ Ecclesiæ, non alteri semper competiisse unanimis traditio docet. Hujus primus testis est Irenæus, qui lib. 3. cap. 3. Romanam Ecclesiam maximam & antiquissimam vocat. *Maximæ & antiquissimæ*, inquit, *& à duobus Apostolis Petro & Paulo Romæ fundatæ Ecclesiæ, eam quam habet ab Apostolis fidem per successiones Episcoporum pervenientem usque ad nos indicantes confundimus omnes eos qui præterquam quod oportet colligunt; ad hanc enim Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem convenire Ecclesiam: hoc est eos qui sunt undique fideles in quâ semper ab iis qui sunt undique conservata est ea quæ est ab Apostolis traditio.* Quæ verba ostendunt Irenæi tempore Romanam Ecclesiam antiquissimam & amplissimam traditionis testem locupletissimam fuisse, & cœteris omnibus Ecclesiis eminentiorem ac celebriorem fuisse.

Secundus erit Cyprianus Ep. 54. *Navigare*, inquit, *audent ad Petri cathedram, atque ad Ecclesiam principalem, unde unitas Sacerdotalis exorta est.*

Tertius, Gregorius Nazianzenus in carmine de vitâ suâ, ubi sic canit.

Natura binos haud quidem soles dedit.
Dedit ipsa binas attamen mundi faces,
Romas vetustam scilicet & novam:
Fides vetustæ recta erat, jam antiquitùs
Et recta præstat, nunc item nexu pio
Quodcumque labens videt sol diminuens,
Ut universi præsidem mundi decet.

Quanquam iste novam Romam cum vetustâ comparet, hanc tamen totius orbis præsidem esse fatetur.

Quartus, Ruffinus qui invect. secundâ in Hieron. Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum caput vocat.

Quintus, Augustinus Ep. 162. nunc 43. ubi ait principatum Apostolicæ Cathedræ semper in Romanâ Ecclesiâ viguisse, & Ep. 105. nunc 194. *De cujus*, inquit, *gratiæ commendatione maximè ad Romanos Apostolica Epistola loquitur, ut inde se prædicatio ejus velut à capite orbis toto orbe diffunderet.* Et contra duas Epistolas Pelagii lib. 1. cap. 1. ad Bonifacium Romanæ urbis Episcopum hæc ait. *Communis est nobis qui fungimur Episcopatûs officio, quamvis in eo præmineas celsiore fastigio speculæ pastoralis.* Et anteà, *quamvis altiùs præsideas.*

Sextus, Theodorit. qui in Ep. ad Leonem, Romanam Ecclesiam orbi universo præesse scribit.

Septimus, Prosper in carm. de ingrat. in quo leguntur hi versus.

Sedes Roma Petri quæ Pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis,
Religione tenet.

Quæ postrema verba non hunc habent sensum, quod Roma per religionem domina sit omnium Ecclesiarum, sed quod ea religio quæ Romæ viget, ubique vigeat, iis etiam in locis quo Romanorum arma penetrare non potuerunt.

Octavus, autor libri de vocatione Gentium lib. 2. cap. 6. cujus similis omninò est sententia. *Roma*, inquit, *per Sacerdotii principatum amplior facta est arce religionis, quam solio potestatis.*

Hos

Hos sequuntur Fulgentius lib. de Incarnatione & gratiâ cap. 11. Vincentius Lyr. commonit. cap. 42. Victor Uticensis lib. 2. de persecutione Vandalicâ, qui Romanam Ecclesiam mundi caput appellant, & alii benè multi quos impræsentiarùm commemorare longum foret.

Addam nonnulla Romanorum Pontificum qui hanc sibi dignitatem vindicant, testimonia. Siricius Ep. ad Himerium Romanam Ecclesiam caput mundi appellat. Idem habet Innocent. Epist. 22. & 91, ubi vocat eam fontem & caput omnium Ecclesiarum. Sanctus Leo serm. 1. de natali Apostolorum, & alibi passim Ecclesiæ suæ primatum inculcat. Joannes 2. Epist. ad Justin. seniorem Romanam Ecclesiam verè Ecclesiarum caput esse dicit, *ut Patrum*, inquit, *regulæ & Principum statuta declarant.* Anast. 2. in Ep. ad Anastasium Imperatorem, ait Romanam Ecclesiam in universali Ecclesiâ tenere principatum. Fœlix 4. Epist. 1. & Pelag. 2. Epist. item 1. sedem suam vocant caput omnium Ecclesiarum. Gregorius Magnus licet universalis Episcopi nomen rejiciat, primæ tamen sedis Episcopi nomen & honorem sibi vindicat; sed istorum in suâ causâ testimonium non magni fortassè momenti videbitur, quapropter ad primatum Ecclesiæ Romanæ sine controversiâ asserendum, Conciliorum Decreta sunt producenda, in quibus ipsi etiam Græci Romanæ Ecclesiæ primatum agnoverunt.

Adducitur Concilii Nicæni Canon sextus, sed in eo prout in Græcis editionibus legitur, nihil est unde possit dignosci quem locum inter Patriarchales Sedes obtineat Romana; verum nonnullæ sunt Canonis hujus editiones, in quarum initio legitur *Ecclesia Romana semper habuit primatum*, vel *de primatu Romanæ Ecclesiæ.* Et quidem primò ita refertur à Paschasino Leonis in Concilio Chalcedonensi Legato act. 16. *quod Ecclesia Romana semper habuit, seu Ecclesia Romana semper habuit primatum.* At statim Chalcedonenses Patres eundem Canonem ex codice suo sine istâ additione retulerunt. Quapropter consentiunt omnes eruditi verba hæc non esse genuina, sed assuta esse. Et hæc quidem primùm inscriptionis loco fuerunt, & ab aliquibus Canoni sexto Nicæno præfixa sunt hoc modo. *De primatu Ecclesiæ Romanæ*, vel certè ad marginem adscripta: *Ecclesia Romana semper habuit primatum.* Hinc in multis manuscriptis hæc verba optimè distinguntur ab ipso Canone, præsertim verò in codice Justelli & Vaticanæ Bibliothecæ à Sirmundo edito ubi extat hæc inscriptio, *de primatu Ecclesiæ Romanæ & aliarum civitatum Episcopis.* At postea, ut

fieri solet, hæc eadem verba in textum irrepserunt. Id ex eo perspicuè patet quod illa cum sequentibus cohærere minimè possint & ad hujus Canonis scopum nihil quidquam faciant, deinde nec in Græco, nec in ulla versione, nec in ipso posteriori Codice Romano Dionysii Exigui reperiuntur.

Porrò inscriptio hæc parum fidelis est, namque, ut diximus supra, in sexto Canone Nicæno non agitur de Primatu Romanæ Ecclesiæ præ cæteris orbis Ecclesiis, sed de ejus jurisdictione in Ecclesias suburbicarias, ac proinde qui hanc inscriptionem primi apposuerunt, quique eam deinde in textum immiserunt à Canonis mente aberrarunt.

Itaque prima Concilii alicujus universalis sanctio de Primatu Romani Pontificis, hæc est quæ extat Canone 2. Constantinopolitani Concilii: *Constantinopolitanus habeat Primatus honorem post Romanum Episcopum*: quo in Canone supponunt Græci Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum primam esse, nec id illi suo Canone indulgent ut visum est Græcis recentioribus, sed privilegium quo ab antiquo fovebatur, ei sartum, tectumque esse volunt, ut nihil ejus obsit primatui honor Antistiti Constantinopolitano delatus.

Concilium Aquileiense eodem fermè tempore habitum Pontificis quoque Primatum agnoscit in Epist. ad Imperat. de Ursicino. *Obsecranda fuit*, inquiunt, *Episcopi clementia vestra ne totius orbis Romani caput Romanam Ecclesiam turbari sineret.*

In Concilio Chalcedonensi primus locus Leonis Legatis datus est & Romanæ Ecclesiæ primatus communi omnium consensu comprobatus, nec non à judicibus ita confirmatus. His verbis: *Gloriosissimi judices dixerunt ex his quæ gesta sunt vel ab unoquoque disposita perpendimus omnem quidem primatum & honorem præcipuum secundum Canones antiquæ Romæ Dei amantissimo Episcopo conservari.* Ista sanctio confirmamatur Canone 36. Synodi Trullanæ. His accedit Imperatorum autoritas, sic Theodos. & Valent. Imperatores *Cum igitur Sedis Apostolicæ primatum sancti Petri meritum qui Princeps est Episcopalis coronæ, & Romanæ dignitas civitatis, sacræ etiam Synodi firmarit autoritas.* Valentinianus item in Epist. ad Theodos. ante Concil. Chalced. *Quatenus Romanæ Ecclesiæ Episcopus cui Principatum Sacerdotii super omnes antiquitas contulit.*

Justinianus Novell. 131. tit. 14. c. 2. *Sancimus secundum Ecclesiasticarum Regularum definitiones sanctissimum senioris Romæ Papam primum esse*

esse omnium Sacerdotum: Beatissimum autem Archiepiscopum Constantinopoleos novæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ Sedem: aliis autem omnibus Sedibus præponatur.

Idem Romanæ Ecclesiæ privilegium agnoverunt Gallicani & Hispani Antestites illi in Epist. ad Leonem Principatum Ecclesiæ Romanæ super omnes Ecclesias prædicant. Isti in Synodi Tarraconensis Epist. ad Hilar. *Cujus*, inquiunt (Petri Vicarii) *principatus sicut eminet; ita ab omnibus metuendus & amandus.* Sed hæc ad asserendum Ecclesiæ Romanæ Primatum abundè sufficiunt, nunc illi sunt refellendi qui adversus eum insurgunt.

§. II.

De Primatu quem ambiit Constantinopolitana Ecclesia, necnon de Græcorum recentiorum eâ de re sententia.

QUibus gradibus Sedes Constantinopolitana ad Patriarchalem dignitatem sit evecta ex dictis superiori dissertatione liquet: at quia sunt nonnulli qui quæ à Concilio Constantinopolitano & Chalcedonensi facta sunt Primatui Romano obsuisse putent, res paulò exactiùs examinanda.

Ex Concilii Constantinopolitani Canone vix quidquam obiici potest: nam ut probavimus in eo honoris primatus Constantinopolitano Episcopo nonnisi post Romanum conceditur.

In Chalcedonensi major difficultas, namque Episcopi in definitione act. 16. *ἴσα πρεσβεῖα*, hoc est eadem & æqualia privilegia tribuunt Episcopo novæ Romæ, ac veteris Romæ Episcopo & judices in sua determinatione æqualia primatus honoris jura concedunt utrique: verùm si quis hæc diligentiùs attendat, videbit hæc non obesse primatui veteris Romæ, nam hîc Episcopi fatentur Constantinopolim esse secundo loco. *Secundam*, inquiunt de novâ Româ, *post illam veterem existentem.* Et postcà: *Episcopum tamen Constantinopolitanum habere πρεσβεῖα τῆς τιμῆς post Romanum Episcopum.* Judices verò Romanæ Ecclesiæ tribuunt, *πρὸ πάντων μὲν τὰ πρωτεῖα καὶ τὴν ἐξαίρετον τιμήν.* Constantinopoli verò tribuunt *τὰ αὐτὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς.* Sed tantùm *post Romanum:* Itaque dum idem primatus honor Constantinopolitano defertur his Canonibus Romani Ponti-

tificis primatus non læditur, sed tantummodò Antiochenæ & Alexandrinæ, aliarumque Ecclesiarum privilegiis derogatur. Hinc S. Leo Epist. 56. non queritur suum primatum læsum esse Canone Chalcedonensi, *Sed quod secundi honoris privilegium Sedes Alexandrina perdiderit, & Antiochena Ecclesia proprietatem tertiæ dignitatis amiserit.* Et posteà: *Non convellantur provincialium jura primatuum nec privilegiis antiquitùs institutis Metropolitani fraudentur Antistites. Nihil Alexandrinæ Sedis ejus quam per sanctum Marcum Evangelistam beati Petri discipulum meruit, pereat dignitatis. Antiochena quoque Ecclesia in paternæ constitutionis ordine perseveret.* Eadem expostulat Epist. 57, 58; 65, 66. at nusquam queritur hanc Chalcedonensis Concilii sanctionem sibi, suoque Primatui obesse.

Sed deindè ulteriùs progressa novæ Romæ ambitio suam Ecclesiam cùm Romana coæquare quantum potuit conata est: sic Joannes const. ad Hormisdam scribens Epist. eam quæ inter Epist. Hormisdæ est 34. *Sanctissimas*, inquit, *Dei Ecclesias hoc est superioris vestræ & novellæ istius Romæ unam esse accipio. Illam Sedem Apostoli Petri & istius augustæ civitatis unam esse definio.* Et post alia: *sicut oportet dicere & olim scripsi utrasque Ecclesias tam senioris quam novæ Romæ unam esse evidenter intelligens & utriusque unam Sedem rectè definiens.*

Hinc etiam Constantinopolitanus œcumenicum se Patriarcham dici amavit, sibique illud nomen vindicavit. Hoc primum Joanni Cappadoci tributum legitur in Concil. Constant. sub Menna & Anthimo conceditur in eod. lib. 4. cap. 7. & novella 16. Deinde Maxentio imperante Joannes cognomento jejunator seipsum œcumenicum Episcopum appellavit in Synodo adversus quendam Gregorium Episcopum. Tum Pelagius II. ob elationis hujus vocabulum inquit Gregorius lib. 4. Epist. 38. hujus Concilii acta dissolvit. Hujus Pelagii successor Gregorius eundem titulum quem Joannes Mauritii gratiâ fretus retinebat, impugnavit litteris ad Imperatorem, ad Patriarchas & ad ipsum Joannem scriptis.

Ex his Eulogius Alexandrinus rescripsit Gregorio se pariturum, & ista voce œcumenici abstenturum. Hunc tamen titulum in his ipsis litteris Gregorio ascripsit, quod ei non placuit, sed Eulogium monuit ne vel sibi, vel alteri cuiquam tale aliquid ascriberet.

Post Joannis mortem Cyriacus hujus successor eundem titulum retinuit, autorque fuit Mauritio & Anastasio Antiocheno ut Gregorio scriberent rem esse levem & omninò indignam ejus dissen-

tionem

tionem & ſcandala generaret: Ideò Gregorius licet invitus, ſed pacis ergò Cyriaci litteras communicatorias hocce titulo inſcriptas ſuſcepit: at graviter eum admonuit *ut à ſtulti* (verba ſunt Gregorii) *vocabuli ſe apppellatione compeſceret.* Attamen hunc retinuerunt Conſtantinopolitani Antiſtites fruſtra reclamantibus Pontificibus Romanis: nam licet Phocas in odium Cyriaci & in gratiam Romani Pontificis adverſus hanc Conſtantinopolitani Antiſtitis dignitatem decretum emiſiſſe dicatur, ſtatim tamen Heraclius rem in integrum reſtituit, poſterioreſque Antiſtites Conſtantinopolitani hunc ſemper titulum uſurparunt. Quamvis autem ambitioſus ille ſit, ut rectè viſum eſt Gregorio, attamen Romani Pontificis Primatui non obeſt, dici etenim poteſt aliquis Epiſcopus univerſalis ratione Diœceſeos cui præeſt, quo ſenſu non ſolum Conſtantinopolitano, ſed & Alexandrino & Antiocheno id nominis indultum eſt. Hinc Anaſtaſius Bibliothecarius in præfat. 7. Synodi ad Joannem 8. hunc titulum excuſat. *In eo*, inquit, *quo frequenter œcumenicum in hac Synodo Græci Patriarcham ſuum inconvenienter appellant, Apoſtolatus veſter adulationi veniam det. Verum cum apud Conſtantinopolim poſitus frequenter Græcos ſuper hoc vocabulo reprehenderem, & faſtus vel arrogantiæ redarguerem, aſſerebant quod non ideo œcumenicum quem multi univerſalem interpretati ſunt, dicerent Patriarcham, quod univerſi orbis teneat præſulatum, ſed quod cuidam parti præſit orbis quæ inhabitatur. Nam quod Græci, οἰκουμένην vocant, a Latinis non ſolum orbis, a cujus univerſitate univerſalis appellatur, verum etiam habitatio vel locus habitabilis nuncupatur.*

Denique quamvis Græci poſtquam à Latinorum communione ſejuncti ſunt, in Romanam Eccleſiam fuerint iniquiores, nunquam tamen ejus primatum directè impugnaverunt, nec enim aut Photius, aut Michaël Cerularius hanc diſſenſionis cauſam allegant, nec de primo loco cum Romano Epiſcopo contendunt: Unde & Græci recentiores fatentur primum locum deberi Romanæ Eccleſiæ. Verùm id ipſi à Conciliis & Imperatoribus indultum, vel ob amplitudinem urbis conceſſum eſſe contendunt, non autem jure divino, & à Petro illam iſtud privilegium habere autumant. Sic Barlaam Monachus in libello de Papæ Principatu cap. 2. ait omnes Apoſtolos quoad Eccleſiam attinet in pari honore fuiſſe, ſacri autem duodenarii Principem fuiſſe Petrum, cap. 3. negat Romanum Pontificem peculiariter eſſe ſucceſſorem Petri, cap. 4. ait: *Romanam*

Sedem multis sæculis post Petrum Sanctorum Patrum, piissimorumque Imperatorum beneficio primas fuisse nactam. Cap. 6. ait Sedem Constantinopolitanam dignitate parem esse, & in rebus Ecclesiasticis, perinde atque Romanam summâ eminere potestate, sed ordine secundam esse : *quemadmodum enim*, inquit cap. 7. *novæ Romæ Episcopus à Papa secundus ordine est, ita planè Alexandrinus huic secundus, deinde Alexandrino proximus Antiochenus, Hierosolymitanus denique Antiocheno.*

Hac ratione negat Constantinopolitanos Antistites à Pontifice creandos esse & cap. 9. Papæ prærogativam in eo sitam esse docet *ut primo sederet loco, primusque frater appellaretur, atque adeò in mysticis divinæ liturgiæ precibus prima illius mentio fieret. Tu si quid ampliùs*, inquit, *dicere habeas è sacris Canonibus, id demonstra, minimè refragabimur.*

Eadem habet Nilus in lib. de Primatu : *Cum*, inquit, *duo circa Papam consideranda sint, quod & Romæ Episcopus sit & præterea quod sit primus aliorum Episcoporum, priùs illud a Petro accepit, quod scilicet sit Romæ Episcopus, alterum vero a sanctis Patribus & piis regibus multò post tempore. Etenim Sedi veteris Romæ quod urbs illa Imperatrix esset, meritò Patres primatus dignitatem tribuerunt.* Idem in lib. de dissens. Eccles. *Neque verò*, inquit, *illud in causâ est quod Latini affirmant nos nobis primatum arrogare velle, & in secundis post Romanum principatum nolle consistere, simulque ideo pacem detrectare, neque enim, inquam, cum Romana Ecclesia de primatu contendimus, neque de secundo loco nunc agitur.* Ex his perspicere licet quæ sit recentiorum Græcorum de Primatu Romanæ Ecclesiæ sententia & in quibus vera dicant, in quibus à vero aberrent.

Sen-

§. III.

Sententia Vvicefistarum, Lutheranorum, & Calviniano-rum de Ecclesiæ Romanæ Primatu refertur. Huic subjicitur opposita Curiæ Romanæ Theologorum opinio, ac deinum refertur & probatur aliorum Theologorum, & præsertim Gallorum doctrina, inter utramque media.

UT rectè de primatu Romanæ Ecclesiæ ejusque prærogativis statuatur, examinandæ sunt omnium ea de re sententiæ, ut ea quæ æquior est retineatur : Primùm ergo Heterodoxorum opinationes percurrendæ sunt.

Joannes Vviclefus referente Thomâ Valdensi doctrinalis fidei antiquæ tom. 1. lib. 2. art. 3. ait profuturum Ecclesiæ : *Si careret Papa, Capitaneo, quia tunc descenderet gratia in omnes homines perpendiculariter ut sunt digni.*

Idem Wiclefus in conclus. suis num. 5. *Statuit Papam esse Antichristum. Papa*, inquit, *est ille Antichristus*, unde colligit *expedire ut nullus sit Papa : experimento, inquit, cognoscimus quod Papâ vel mortuo vel deposito cum suis Cardinalibus & Prælatis Cæsareis, non minus sed amplius prosperaretur Ecclesia.*

Inde in Concilio Constantiensi damnatur hæc propositio Wiclefi : *Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.*

Ibidem in articulis Joannis Hus damnantur isti 9. *Papalis dignitas à Cæsare inolevit. Et Papæ perfectio & institutio a Cæsaris potentiâ emanavit.* 10. *nullus sine revelatione assereret de se quod esset caput particularis Ecclesiæ sanctæ nec Romanus Pontifex est caput Romanæ Ecclesiæ.* 27. *non est scintilla apparentiæ quod oporteat unum esse caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsâ Ecclesiâ militante conservetur.*

Post Hussium & Wiclefum Lutherus Papæ Primatum aggressus esse videtur in Thesibus Lipsiæ disputatis cum Ecchio anno 1519. quarum propositio 13. hæc est : *Romanam Ecclesiam esse aliis omnibus superiorem, probatur ex frigidissimis Romanorum Pontificum decretis circà quadringentos annos natis quibus adversantur historiæ approbatæ mille ac*

centum annorum, textus scripturæ divinæ, & Decretum Niceni Concilii omnium sacratissimi. In disputatione cum contenderet Ecchius Monarchiam in Ecclesiâ esse, respondit Lutherus ejus caput esse Christum, non hominem: deinde propositiones Hussii & Wiclefi in Synodo Constantiensi damnatas probavit, & in disputationis æstu omnem primatum, tùm Petro, tùm Romanæ Ecclesiæ eripuit. In fine tamen primatum honoris concedit Petro, sed nunquam Romanis Pontificibus: attamen in resolutionibus propositionum Lypsiæ disputatarum numero 15. primatum ejus admittit humano jure: *Si Romana Ecclesia*, inquit, *est prima propter primum Apostolum Petrum, eadem necessitate confitebuntur Compostellanam esse secundam propter Apostolum sanctum Jacobum, & Ephesinam tertiam propter Apostolum tertium Joannem, & sic per ordinem Apostolorum. At ordo iste nunquid servatur? quo jure ergo solus Petrus facit primam Ecclesiam nisi humano?* Et ibidem: *Nec Papa Episcopis, nec Episcopus est Presbyteris superior jure divino.* Unde Melancthon in Epist. de disput. Lypsicâ, *testatur quæstionem fuisse utrum jure divino probari posset œcumenici Pontificis autoritas*, & postea, *Lutherus œcumenici Pontificis autoritatem veneratur ac tuetur, de jure divino disputari voluit.*

Idem Lutherus in Epistolâ ad Emserum propiùs ad nos accedens. *Volo &*, inquit, *Romanum Pontificem esse primùm omnium, verùm esse Romanum Pontificem jure divino superiorem nullâ ratione credam.* At postquam damnatus est à Leone X. anno 1520. nullum jam servavit modum, sed Pontificem passim Antichristum appellavit.

Zuinglius in Comment. ad Coloss. negat Papam dici posse caput Ecclesiæ, imò impossible esse ait visibilem hominem esse caput Ecclesiæ, cum ipsa sit invisibilis.

Calvinus hac in re Lutherum & Zuinglium secutus est lib. 4. Instit. c. 6. §. 1. negat primatum aut ex Christi instituto, aut ex Ecclesiæ veteris usu sumpsisse originem, & §. 8. Pontificem negat esse caput non solùm principale, sed & ministeriale, cap. 7. §. 1. primatus Romanæ Ecclesiæ exordium Synodi Nicænæ Decreto tribuit. In aliis quoque operibus ut in lib. de verâ Ecclesiæ reformatione, & in Harm. Evangelicâ ad caput 16. Matthæ, negat ea primatu Petri Romanæ Ecclesiæ primatum sequi.

Eadem docent Calviniani & Lutherani, qui si quem Pontifici Romano primatum tribuunt, illum quantùm possunt extenuant & referunt tantùm ad humanas constitutiones.

Huic oppositum planè callem insistunt Theologi Romanæ Curiæ

placitis

placitis nimiùm addicti, dum enim Pontificis primatum defendunt, ita eum extollunt ut invidiam ipsi maximam conflent.

Primò igitur aiunt Pontificem Romanum esse absolutum Ecclesiæ Monarcham, & ita jure divino constitutum esse; Monarchiam autem hanc Ecclesiæ nullâ Aristocratiâ aut Democratiâ temperatam esse.

Secundò, dicunt Romanum Pontificem habere claves & jurisdictionem immediatè à Deo, cœteros autem Episcopos hanc à Romano Pontifice accipere.

Tertiò, aiunt eum esse controversiarum omnium de religione judicem supremum, appellationes universæ Ecclesiæ ipsi jure divino competere.

Quartò, eum leges de novo condere posse quæ universam Ecclesiam obligent.

Quintò, eum non modò debere præesse Conciliis omnibus, sed etiam supra omnia Concilia esse, & à nemine judicari posse.

Sextò, iidem tribuunt Pontificibus jus ordinandorum ubique non modò Patriarcharum & Metropolitanorum, sed etiam Episcoporum.

Septimò, Romanum Pontificem saltem ex cathedrâ loquentem infallibilem esse in judiciis suis de fide perhibent.

Octavò, ipsum esse Dominum totius mundi, dominio temporali, & habere potestatem deponendorum Regum & fidelium à sacramento fidelitatis absolvendorum.

Has & alias ejusmodi incredibiles prærogavitas Romanæ Ecclesiæ ejusque Episcopo deferunt Turrecremata, Sanderus, Bellarminus, Baronius, Lupus, & alii Curiæ Romanæ plus æquo addicti.

At cœteri Theologi, præsertim verò Galli, illi magni Leonis dicto obsequentes: *manet Petri privilegium, ubicumque ex ipsius fertur æquitate judicium.* De primatu Romanæ Ecclesiæ secundum hanc æquitatem judicant, nec eam extenuant cum hæreticis, nec nimiùm extollunt cum prædictis Theologis.

Primò itaque statuunt in Ecclesiâ jure divino esse quandam Monarchiam, hoc est, in eâ primum esse Romanum Pontificem. Attamen aiunt Christum immediatè ac per sese claves toti Ecclesiæ collectim sumptæ dedisse, & subjectum, ut loquuntur, immediatum potestatis Ecclesisticæ non esse Papam, aut Prælatos, sed totam Ecclesiam; ita tamen ut per Prælatos jus clavium exerceatur, non

per ſolum Pontificem, licet primus ſit inter eos qui jus illud habent. Hinc aiunt ſtatum Eccleſiæ Monarchicum eſſe, regimen Ariſtocraticum, ſeu Eccleſiam Monarchiam eſſe Ariſtocratico regimine temperatam.

Quod ad hunc primatum Pontificis Romani, aiunt illum eſſe de jure divino, quia ſcilicet Petrus à Chriſto Collegii Apoſtolici primus eſt inſtitutus, eo conſilio ut ad hujus rei exemplum ſemper Eccleſia primum aliquem agnoſceret Epiſcopum. Cum ergò conſtet Romanum Pontificem omnium primum ſemper habitum fuiſſe, haud dubium eſt quin ad eum ille primatus Petri pervenerit. Hoc ipſum tradit Bellarminus, ubi ſic ratiocinatur, lib. 2. de Romano Pontifice cap. 12. *Oportuit*, inquit, *Petro aliquem ſuccedere in primatu Eccleſiæ, cum certum ſit primatum hunc eſſe propter Eccleſiam: igitur moriente Petro interire non debuit primatus, ſed ſubſiſtere debet ac perſeverare quandiu manet Eccleſia. atqui*, inquit, *quod iſte Petri ſucceſſor ſit Romanus Pontifex facile probari poteſt, nullus enim eſt, nec fuit unquam qui ſe Petri ſucceſſorem ullo modo aſſeruerit, vel pro tali habitus ſit præter Romanum.*

Unum habent quod opponant Calviniani, talem ſucceſſionem non eſſe ex Chriſti inſtituto: ſic Ameſius relatis his Bellarmini verbis. *Fundatur*, inquit, *iſte primatus non in jure, ſed in facto. Secundò, in facto quod in ſcripturis non narratur. Tertiò, in tali facto quod non conſtituit jus divinum, ſed humanum. Quartò, in tali facto quod non videtur vim habere communicandi juris hujus, ut doctiſſimi Pontificiorum negant: nam Scotus* in 4. diſt. 24. *Cordubenſis* lib. 4. q. 1. *Cajetanus* de primatu Papæ, *Bannes* in 2. quæſt. 1. art. 10. *contendunt per accidens tantùm conjungi Epiſcopatum urbis & orbis, non jure divino, aut imperio Chriſti; ita ut jure divino Epiſcopus Romanus non ſit ſucceſſor Petri, ſed poſſit eligi in ſucceſſorem Petri Epiſcopus Pariſienſis aut quilibet alius.*

Ut huic reſpondeas duo ſunt diſtinguenda cum Bellarmino; ſucceſſio Romani Pontificis, & ratio ſucceſſionis: ſucceſſio eſt ex Chriſti inſtituto, ratio ſucceſſionis non item, quia ſcilicet ex inſtituto Chriſti eſt aliquem eſſe primum in Eccleſià, at Romanæ urbis Epiſcopum eſſe primum, non eſt ex inſtituto Chriſti, ſed ex facto Petri & Eccleſiæ conſenſione, ſicut Epiſcopos eſſe in Eccleſia eſt ex jure divino & inſtituto Chriſti; verùm licet non ſit de jure divino Romanum Pontificem qua Romanus eſt eſſe primum, de jure divino eſt cum eſſe primum, quatenus ſuccedit Petro; ut enim dica-

tur

tur jure divino primus, sufficit ut habeatur successor Petri, cum ipsa successio in primatu divi Petri (cuicumque tandem Episcopo competat) sit de jure divino, utpote cum in Ecclesiâ debeat semper aliquis ordo servari, ut à Christo institutum est: igitur dato quod Romanus Pontifex sit nunc fueritque semper habitus ut successor Petri in primatu, nemo negare debet dici posse ipsum jure divino primatum habere, & licet negaretur Romanum Pontificem Petro in Episcopatu succedere, negari tamen non posset eum succedere in primatu, ut anteà probatum est. Porrò si quæras cur potissimùm Romana Ecclesia sit electa quæ primatum obtineret, responderi potest id factum, quia Romana urbs erat prima, nec alia congruentior ratio videtur reddi posse.

Verùm ut majorem his lucem afferamus, distinguenda sunt plura in Romano Pontifice. Primò, quod sit primus Episcoporum. Secundò, quod sit Metropolitanus & Patriarcha. Tertiò, quod aliquas habeat prærogativas, aliqua jura sibi peculiariter concessa. Quartò, quod habeat potestatem temporalem in patrimonium sancti Petri. Primum habet, ut jam diximus, præsertim ex instituto Christi. Secundum & tertium habet ex consuetudine & Canonibus ob urbis & Ecclesiæ dignitatem. Quartum partim ex donatione Pipini & Caroli Magni, partim jure gentium & præscriptionis more aliorum Principum politicorum. Ita optimè Valentinianus in Novellâ quam obtinuit. S. Leo potestatem Episcopi Romani à triplici capite repetit, à Petri merito, à dignitate Sedis Romanæ, & à Synodorum autoritate. Sic etiam conciliantur invicem dicta Patrum & Pontificum, quorum alii primatum suum & prærogativas repetunt à Christi instituto, alii à constitutionibus & decretis Synodorum, alii ab usu & consuetudine. Conciliari item potest per ea quæ tradidimus Græcorum sententia cum nostrâ. Denique istis ritè explicatis ac perpensis, facilior reddetur Heterodoxorum reditus ad Ecclesiam.

Ex hoc primatu Romani Pontificis fluunt multæ prærogativæ quæ ipsi non secus ac Primatui jure divino competunt.

Prima eaque potissima est curam habere ut per universum orbem Canones observentur, utque fides illibata custodiatur. Atque ob id potestatem habere uti, pœnis Ecclesiasticis per ipsos Canones statutis, & refragantes ad id compellere. Hoc autem privilegium habet Romanus Pontifex jure Primatus sui. Nam qui primus est in aliquâ societate, is lege naturali tenetur invigilare ut leges societatis observentur, atque ut id procuret necessaria autoritate

ritate debet esse instructus. Hinc summi Pontifices se se passim Canonum executores esse perhibent, & si qui ubique terrarum, fidem aut disciplinam Ecclesiasticam Canonibus sancitam violassent, statim adversus eos primi insurgebant, & malum in ipso exordio autoritate sedis Apostolicæ si fieri posset comprimebant. At si pertinacius esset malum, nec tantæ Sedis judicio posset omnino extingui ob contumaciam Hæreticorum vel Schismaticorum, cum necesse sit hoc in casu Concilium generale universam Ecclesiam repræsentans congregari, nemo dubitare potest quin secundo loco Romanus Pontifex vi Primatus sui potuerit ad hujusmodi Concilium Episcopos convocare, ut infallibili ejus autoritate, controversia terminaretur. Verum equidem est prima Concilia generalia ab Imperatoribus esse convocata, sed sæpe sæpius Imperatores id fecerunt ad preces Romanorum Pontificum, qui eò recurrebant ut faciliùs ac promptiùs Episcopi congregarentur, sed dubium esse non potest quin ubi fidei vel disciplinæ periculum imminet, nec jam unius Romani Pontificis autoritas ad comprimenda Ecclesiæ dissidia sufficit, dubium, inquam non est quin hoc in casu Romanus Pontifex classicum canere possit, & vi Primatus sui cunctos Episcopos ad Synodum generalem vocare, atque in eos si legitimè vocati adesse renuerint velut in Ecclesiæ desertores excommunicationis ferre sententiam.

Tertiò licet Romani Pontificis definitiones de fide & moribus non sint omnino infallibiles, sunt tamen magni apud omnes momenti & universam spectant Ecclesiam. Atque hinc singulæ privatim Ecclesiæ magnam ejus definitionibus reverentiam præstare debent, nec possunt pro libito eas vel contemnere vel rejicere.

Quartò, licet Romanus Pontifex, non sit solus omnium controversiarum judex, sunt tamen ejus præcipuæ in judicando partes nec quidquam in Ecclesia magni momenti definiri par est, quod non ad ipsum referatur vel de quo non consulatur. Innumera sunt ejusmodi relationum & consultationum, ut ita loquar, exempla, quæ aliàs retulimus, nec hic repetere necesse est.

Quintò, Theologi nostri censent Romanum Pontificem à legibus à Conciliis etiam generalibus latis sapienter dispensare posse eo in casu quo Concilium ipsum dispensaret nec non agnoscunt ipsum leges Generales posse condere & toti Ecclesiæ observandas proponere, sed quæ vim

vim habeant nisi sint promulgatæ & receptæ communi omnium consensu.

Sextò, aiunt προεδρίαν in Conciliis ipsi quidem ex convenientià deberi, sed non ex necessitate, quandoquidem tribus primis Conciliis generalibus non præfuit, negant porrò illum esse suprà Concilia aut à nemine judicari posse, quin imò contrarium disertè affirmant & probant ex ipsorum Pontificum exemplis.

Septimò, probavimus in dissertatione præcedenti jus ordinationum Pontificem non habuisse extra Patriarchatus sui limites.

Octavò, Pontificem infallibilem esse negant, & de facto plures errasse contendunt.

Nonò, contendunt ipsum œcumenicis Conciliis inferiorem esse & ab ipsis judicari ac deponi posse.

Decimò, execrantur illorum sententiam qui asserunt Pontificem jus habere deponendorum Regum & subjectorum à sacramento fidei absolvendorum, regnorumque aut transferendorum, aut cuilibet occupanti tradendorum.

Sunt & alia quædam previlegia quæ sibi arrogant Romani Pontifices quæ ex istis fluunt, quæ illi pariter non agnoscunt: ut quod solus Papa possit deponere Episcopos, quod falsissimum est & innumeris exemplis refellitur: quod necesse sit Concilia ab ipso confirmari ut robur habeant, quod pariter falsum esse docent prima Concilia quæ à Pontificibus confirmata minimè sunt. Item quod solus jus habeat ea convocandi, quod adeo falsum est, ut octo priora Concilia ab Imperatoribus convocata esse constet. Hæc sunt quæ nostri præsertim Theologi ad Primatum Pontificis Romani pertinere negant: vide de his Gersonem in tractatu de potestate Eccles. de Auferibilitate Papæ, de statibus Eccles. de pace & in articulis contra Petrum de Luna, Petrum de Alliaco in tract. de Ecclesiæ autoritate, Jacobum Almaïnum tract. de Dominio naturali, civili & Ecclesiastico, de autoritate Ecclesiæ, de potestate Ecclesiastica & laica, Joannem majorem disput. de autoritate Concilii supra Pontificem & in 4. dist. 24. & post hos Richerium tract. de Eccles. & politica potestate in Apolog. pro Gersonio & in historià octo Conciliorum generalium nuper editâ, Simonem Vigorium in responsione Synodali & in libro gallicè edito, cui titulus *De l'état & gouvernement de l'Eglise*, Joannem Launoïum in Epistolis variisque tractatibus, Petrum de Marca in libro de concordia, asser-

tiones Parisiensium Theologorum & censuram eorumdem in Vernantium cum ejus assertione, librum de antiquis & majoribus Episcoporum causis, librum Gerbasii Doctoris Parisiensis de eodem argumento, & alios.

Eadem nos post tot graves ac summos Theologos de Primatu & prærogativis summi Pontificis asserere non dubitamus, & jam ex iis nonnulla probavimus; cætera fusè deinceps probabuntur.

D E

DE ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO V.

In quâ probatur Romani Pontificis judicium non esse irreformabile.

PRÆLOQUIUM.

CUM ea communis sit omnium hominum conditio, ut multis ac variis erroribus sint obnoxii, nullum præstantius mortali cuiquam munus à Deo concedi potest, quàm ut aliquibus in rebus falli non possit, præsertim verò in iis quorum cognitio, licet necessaria, rationis tamen viribus haberi non potest : Hinc nullum majus Romanis Pontificibus privilegium tribui potuit, quàm certum & infallibile in rebus fidei definiendis judicium; sed quo majus & excellentius est istud donum, eo diligentiùs cavendum est, ne illud temerè ac sine fun-

damento ipsis adscribamus: nam præterquam quod indignum est alicui autoritatem eam quæ ipsi non competit tribuere, nihil magis periculosum quàm eum qui possit errare infallibilem credere: si enim contingat eum de facto errare, necessariò in errorem ducuntur qui eum deficere minimè posse arbitrantur, cum ei autoritati quæ putatur infallibilis, adhærendum omninò sit. Igitur Romani Pontificis infallibilitatem credere nemo debet, nisi tam perspicuè demonstretur, ut nullus dubitationi supersit locus. Nam nisi omninò certum sit eum esse infallibilem, quî potest ejus judicium pro certo & infallibili haberi? Quippe si probabile tantùm est Pontificem esse infallibilem, potest id etiam esse falsum; quod si falsum id esse potest, potest in particulari judicium quodlibet Papæ esse falsum: Quomodo ergo dicetur infallibile judicium quod potest esse falsum? Itaque qui Pontificis defendunt infallibilitatem, tenentur apertissimè demonstrare istud privilegium ei à Deo concessum esse, hoc autem aliter probare non possunt quàm ex scripturâ & traditione: quare si ex neutro capite palàm & apertè id ostendant, actum est de illâ infallibilitate Pontificiâ.

Porrò qui Pontificis Romani infallibilitatem propugnant, non id sibi volunt Romanos Pontifices prorsùs & quocumque in casu esse infallibiles: imò fatentur eos non secùs ac cæteros mortales sæpè errare ac decipi; sed tunc eos errare non posse perhibent, *cum ex Cathedrâ* loquuntur, quæ vox antiquis omnibus Theologis hoc in negotio ignota à recentioribus est excogitata.

At quamvis omnes infallibilitatis Pontificiæ assertores de eâ conveniant, in ejus tamen sensu assignando multùm à se invicem discrepant: quibusdam loqui ex Cathedrâ, idem est ac cum Concilio loqui; sed isti non tam videntur infallibilitatem Pontifici tribuere quàm Concilio. Aliis ex Cathedrâ loqui, idem sonat ac secundum scripturam & traditionem loqui; quæ quidem expositio nihil magis tribuit Pontifici, quàm cuilibet alii; certum enim est eum non errare, qui secundum scripturam & traditionem loquitur: Sed illud quæritur quomodò, & an certò sciri possit Pontificem secundùm scripturam & traditionem loqui? quod si cuilibet examinare liceat, ruit profectò infallibilitas illa Pontificia. Alii sic explicant, illud ex Cathedrâ loqui, ut idem sit ac loqui re maturè & diligenter examinatâ. Vulgatissima expositio verborum istorum, quam Caïetanus, Bellarminus, Duvallius & alii subministrant, hæc est, Pontificem loqui ex Cathedrâ, cum circa fidem aut bonos mores Ecclesiam docet,

docet, ſed nec iſta nodum planè ſolvit; ulterius enim quæritur unde cognoſcatur utrùm Eccleſiam doceat univerſam, an verò ut privatus loquatur. Hic cis aqua hæret; quidam dicunt Pontificem tunc cenſeri Eccleſiam docere, cùm decretalem condit, alii cum conſultus reſpondet; nonnulli cum Bulla ejus certo tempore ad valvas S. Petri affixa eſt, quo nihil ineptius dici poteſt. Cæterùm inde colligitur quanta ſit eorum qui Pontificem Romanum infallibilem eſſe docent in ſuâ opinione tuendâ anxietas & inconſtantia ex quâ de ejus falſitate præjudicari quodammodo poteſt: Enimverò ut certi eſſe poſſimus de infallibilitate judicii alicujus à Romano Pontifice lati, debemus habere certam regulam, per quam maniſeſtè cognoſcamus hoc illorum de numero eſſe quæ neceſſariò infallibilia ſunt; at nondum de ejuſmodi regulâ convenit inter eos ipſos qui Pontificem infallibilem eſſe prædicant, ſed hi quidem unam, alii verò aliam conditionem ad certitudinem alicujus judicii Pontificii requiſitam eſſe contendunt, ac proinde neceſſe eſt judicium illud in dubium ab aliquibus revocari quod ab aliis pro certo & infallibili habebitur.

Quomodo ergo quiſquam poteſt eſſe certus hoc vel illud judicium de numero infallibilium eſſe, cum ſecundum aliquos in dubium revocari poſſit, ſecundum alios de eo dubitare ſit nefas: ergo hic ἐπέχειν oportet, & neutrum judicium pro infallibili habere: Sed his præmiſſis, Romanos Pontifices aut ſolos, aut cum ſuâ Romana Synodo etiam cum ex Cathedrâ loqui perhibentur, in judicando falli poſſe oſtendamus.

Ad hoc autem ſufficeret adverſæ opinionis argumenta refellere, quia ipſorum eſt (ut obſervavimus) probare ex ſcripturâ, & traditione Pontificem Romanum inerrantiæ privilegio gaudere; quapropter ſatis nobis eſſet argumenta quibus id ſuadere conantur inania demonſtrare, nec opus foret rationibus & exemplis docere Pontifices in definiendo errare poſſe & de facto erraviſſe, ſed quia non nocet (ut loquuntur) abundantia juris, utrumque nos, Deo dante, præſtabimus.

CAPUT PRIMUM.

In quo ostenditur Romanos Pontifices non esse in judicando infallibiles.

§. I.

Docetur id ex scripturâ.

ET primum quidem Pontificem Romanum infallibilem non esse, colligitur ex scripturâ : nam Galatarum 2. v. 14. Petrus à Paulo reprehensibilis fuisse perhibetur, accusaturque ab eodem, quòd non rectè ad Evangelii veritatem ambularet, quodque gentes autoritate suâ ad judaïzandum impelleret. Jam verò si potuit Petrus adversus veritatis regulam, quam posteà Ecclesia secuta est, cogere gentes ad judaïzandum (ut observat Augustinus) cur non poterunt Petri successores contra veritatis regulam aliquid aut docere, aut faciendum præscribere? hæc verò ratio non à nobis primùm inventa est, sed ab Augustino centies inculcata: is enim ex hoc loco sæpius concludit nullum omninò Episcopum nullam Synodum Provincialem esse infallibilem. Sic lib. 2. de Baptismo c. 1. ita ratiocinatur.

Si quisquam nunc cogat circumcidi aliquem more Judaico, & sic baptizari, multo amplius hoc detestatur genus humanum quam si aliquis cogatur rebaptizari, quapropter cum Petrus illud faciens à Paulo posteriore corrigitur .... quantò faciliùs & fortiùs quod per universæ Ecclesiæ statuta firmatum est, vel unius Episcopi autoritati vel unius Provinciæ Concilio præferendum est. Ante Augustinum verò Cyprianus idem ex isto Apostoli Pauli facto intulit in Epist. ad Quintum : *Nam nec Petrus quem primum Dominus elegit, & super quem ædificavit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de Circumcisione postmodum disceptaret, vindicavit sibi aliquid insolenter aut arroganter assumpsit ut diceret se Primatum tenere & obtemperari à novellis & posteris sibi potius oportere, sed consilium veritatis admisit & rationi legitimæ, quam Paulus vindicabat facilè consensit ut non pertinaciter nostra amemus; sed quæ ali-*

aliquandò à fratribus & collegis nostris utiliter & salubriter suggeruntur si sint vera & legitima nostra potius ducamus. Ex quibus conficitur exemplo Petri doceri Episcopos omnes nullo excepto in errores prolabi posse & ab aliis emendari. Id verò ad Romanos etiam Pontifices pertinere docet Pelagius II. in Epist. ad Istriæ Episcopos: *Debet*, inquit, *perpendere vestra dilectio, quia prædecessorum nostrorum in hac causâ (trium capitulorum) consensus tantò post inanis non fuit, quantò priùs duris contradictionum laboribus insudavit: sed his insuper factum Petri qui & Paulum superat vestra fraternitas ad memoriam reducat, diu quippe restitit, ne ad fidem gentes sancta Ecclesia sine circumcisione reciperet: diù se à conversarum Gentium communione subtraxit, Paulo attestante, qui ait, cum venissem Antiochiam in faciem ei restiti, &c. qui tamen ab eodem Paulo postmodum ratione suscepta, dum quosdam conspiceret qui Gentiles ad Ecclesiam venientes pondere servandæ circumcisionis onerarent: dicit cur tentatis Deum, imponentes jugum cervicibus discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus, nunquid, fratres dilectissimi, Petro Apostolorum Principi sibi dissimilia docenti debuit ad hæc responderi. Hæc quæ dicis audire non possumus, quia aliud antè prædicasti. Si igitur in trium capitulorum negotio, aliud cùm veritas quæreretur, aliud autem inventâ veritate dictum est, cur mutatio sententiæ huic sedi in crimine objicitur, quam cuncta Ecclesia in ejus autore veneratur.*

§. II.

Idem probatur ex veteris Ecclesiæ disciplinâ.

Secundò, idem conficitur ex disciplinâ Ecclesiæ in judicandis causis Ecclesiasticis in aliâ dissertatione à nobis expositâ, ex eâ etenim luculenter demonstratur ignotum fuisse per decem & amplius sæcula illud non errandi privilegium quod Romano tribuitur Episcopo, nam ut abundè ibi probatum est, non pauca etiam de fide olim lata sunt judicia inconsulto Romano Pontifice, nec habitus est ille summus controversiarum judex: Sed sæpè sæpiùs judicia ab ipso lata in Conciliis præsertim œcumenicis, iterum examinata & retractata sunt: jam verò si extrà controversiam tunc fuisset Romani Pontificis infallibilitas, an credibile est cæteros Episcopos quidquam judicaturos fuisse absque illius consensu & autorita-

ritate, aut aliquid ab ipso judicatum retractaturos fuisse. Nam posito quod infallibile sit aliquod judicium, absurdum est causam in eo terminatam iterum examinare & judicare. Quid ergo necesse erat totius orbis Episcopos fatigari? Quid opus Ecclesias Pastoribus orbari ad cogenda Concilia, quorum judicium non pluris fieri deberet quam unius Romani Episcopi? nam è duobus infallibilibus judiciis, unum pluris altero fieri non potest, nec duo infallibilia judicia majorem habent autoritatem quam unum; quod enim infallibile est omnem omninò meretur fidem, nec quidquam huic certitudinis ex illo judicio, licet infallibili accedit.

Verùm id argumentum quod ineluctabile est, majorem etiam lucem accipit ex his controversiis, quas nonnulli Episcopi maximè Catholici cum Romanis Pontificibus habuerunt; nam si Romani Pontificis infallibilitas in judicando ab omnibus Catholicis tùm fuisset agnita, cæteri Episcopi Catholici illius proculdubio judicio cessissent, & ab eo dissentire nefas esse duxissent: sic verbi gratiâ, si tempore Victoris Romani Pontificis judicium infallibile habitum fuisset, ei non restitissent, non modò Asiatici, sed nec Irenæus & cæteri orbis Episcopi, qui in illorum communione contra Romani Pontificis sententiam permanserunt. Similiter si tempore Stephani compertum fuisset Romanum Pontificem errare non posse, Cyprianus & Africani Præsules, necnon Dionysius & alii Orientis Episcopi in Stephani sententiam pedibus ivissent, nec disciplinam suam contra ejus autoritatem mordicùs retinuissent: & certè S. Augustinus hac de re agens, supponit eos illæsâ fide & charitate à Stephano dissensisse, quia res nondum fuerat supremo judicio & infallibili determinata. *Fuit*, inquit lib. 2. de Bapt. c. 5. *aliquando de Baptismo dubitatio, qui diversa senserunt in unitate manserunt, ea dubitatio procedente tempore perspecta veritate sublata est.*

Jam verò si Romani Pontificis judicium tempore Augustini habitum fuisset indeficiens, nonne Stephani judicio veritas perspecta & sublata quæstio dici debuisset?

Denique ut alia mittam tempore Basilii Magni judicium Romani Pontificis, etiamsi cum Episcopis Occidentalibus sentiret, non habebatur infallibile. Nunquam enim ille (Basilius) aut cæteri Orientales tres hypostases rejicere voluerunt, & eos probare qui unam dicebant hypostasim; quamvis id maximè urgerent cum Romano Pontifice Occidentales, nec aliâ conditione cum Meletio communionem habere vellent, quorum propterea typhum Basilius acriter reprehendit.

Con-

Confirmatur idem ex Romanis Pontificibus, qui ad causas Ecclesiasticas finiendas, Synodos petierunt convocari: sic Liberius ad Athanasii causam judicandam Synodum petiit à Constantio, Damasus & Occidentales petierunt Synodum fieri universalem ad res Orientis componendas. Siricius Bonosum ad Concilium remisit judicandum. Innocentius petiit Synodum fieri ad causam Chrysostomi examinandam. S. Leo ad Eutychis causam retractandam, rescindendumque latrocinii Ephesini decretum, Synodum universalem necessariam esse duxit. Mitto alios innumeros: quod si Romani Pontifices se in judicandis rebus fidei aut morum infallibiles esse præsumpsissent, nunquam illas Synodos fieri petiissent, sed judicium suum veluti supremum & infallibile interposuissent.

Confirmatur item hæc ratio multis Augustini testimoniis, in quibus asserit nullius Episcopi aut etiam Synodi Provincialis judicium esse infallibile. Sæpissimè id habes in libris ejus de Baptismo, cùm observat nec Stephani, nec Cypriani judicio quæstionem de rebaptisatione hæreticorum fuisse terminatam, sed universalis Concilii ac totius Ecclesiæ judicio. Hinc ibidem apertè pronuntiat omnes omninò Episcoporum litteras, & omnia omninò Concilia Provincialia, ne exceptis quidem Romanis, emendari posse à Conciliis majoribus. Speciatim verò hanc regulam Romano Pontifici ejusque Synodo adaptat, lib. 2. ad Bonifac. c. 3. cum enim jactarent Cælestiani Romanum Pontificem Zozimum Cælestii dogma approbasse, respondet primò Cælestium Zozimo imposuisse: deinde verò hæc addit. *Sed si, quod absit, ita tunc fuisset de Celestio & Pelagio in Romanâ Ecclesiâ judicatum, ut illa eorum dogmata quæ in ipsis & cum ipsis Papa Innocentius damnaverat, approbanda & tenenda pronuntiarentur, ex hoc potiùs esset prævaricationis nota Romanis Clericis inurenda.* Siccine loqueretur Augustinus, si credidisset Romanum Episcopum cum suo Clero non posse à fide deficere? Cæterùm tunc temporis adeo persuasum erat Episcopis Africanis Romanum Pontificem non esse in judicando Spiritûs sancti adjutorio infallibilem, ut non dubitent id veluti certum proponere: *nisi fortè*, inquiunt, *quisquam est qui credat unicuilibet nostrum posse Deum inspirare justitiam, & innumerabilibus congregatis in Concilium Sacerdotibus denegare.* Unus ille Episcopus, non alius est quàm Romanus, ad quem hæc verba diriguntur.

Eadem est fermè sententia Concilii 5. generalis collat. 8. tom. 5. Concil. colum. 562. & 563. unde hæc exscripta sunt,

Licet Spiritûs sancti gratiâ circa singulos Apostolos abundaret, ut non indigerent alieno consilio ad ea quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo quod movebatur, si oporteret gentes circumcidi definire, priusquam communiter congregati, divinarum scripturarum testimoniis unusquisque dicta sua confirmaverunt, unde communiter de eo sententiam protulerunt ad gentes scribentes, visum est Spiritui sancto & nobis : sed & sancti Patres qui per tempora in sacris quatuor Conciliis convenerunt, utentes communiter de exortis hæresibus & quæstionibus disposuerunt certo constituto quod in communibus de fide disputationibus, cum proponantur ex utraque parte quæ discutienda sunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacii : nec enim potest in communibus de fide disceptationibus aliter veritas manifestari, cum unusquisque proximi adjutorio indiget. Ex quibus cernere est istius Concilii Patribus fuisse persuasum veritatem alibi definiri non posse quàm in Conciliis generalibus, nec ab ullo privato Episcopo etiam Romano quidquam circa fidem decerni posse, quod ita certum sit ac ea quæ in Conciliis definita sunt.

§. III.

Idem probatur exemplis Romanorum Pontificum qui de facto à fide & veritate deviarunt.

TErtiò, Pontificem Romanum indeficientis judicii privilegio non gaudere ad oculum demonstratur exemplis Romanorum Pontificum, quos in quæstionibus fidei aut morum etiam consultos, & decretalibus Epistolis Ecclesiam docentes, & proinde, ut loquuntur, ex Cathedrâ loquentes, à veritate deviasse certum est.

Primus est Eleutherius seu quisquis alius Romanus Pontifex, quem testis est Tertullianus in lib. contra Praxeam litteras pacis misisse ad Montanistas, & eas postea revocasse : verba Tertulliani hæc sunt. *Nam idem Praxeas tunc Episcopum Romanum agnoscentem jam prophetias Montani, Priscæ, Maxillæ, & ex eâ agnitione pacem Ecclesiis Asiæ & Phrygiæ inferentem, falsa de ipsis Prophetis & eorum Ecclesiis asseverando & prædecessorum ejus autoritates defendendo; coëgit litteras pacis revocare jam emissas, & a proposito recipiendorum charismatum concessare.* Fuit ergò tum temporis Romanus Pontifex, qui novas Montani prophetias approbavit, & per litteras Montanistis communionem im-

impertiit, quas errore cognito revocare coactus est.

Secundus est Victor qui temerè in Asianos Episcopos sententiam excommunicationis tulit, & ideò acerbè reprehensus est à cæteris Episcopis, ut ex Eusebio liquet. Quamvis autem res ista disciplinæ tantùm fuerit, nihilominùs tamen graviter erravit iste Pontifex, qui ob rem tam parvi momenti totum orbem lacerasset, nisi cæterorum Episcoporum prudentia hujus temeritatem correxisset.

Tertius est Stephanus qui in oppositum Cypriano errorem videtur incidisse, docens quoslibet hæreticos à quacumque hæresi venientes sine iterato Baptismo suscipiendos, quo omnium omninò hæreticorum baptismata, sive in nomine Trinitatis, sive secùs collata approbavit : ita certè mentem ejus intellexerunt Cyprianus & Firmilianus, ejusque verba id omninò sonant : adde quod omnes ferè hæretici qui tunc exorti erant, exceptis Novatianis, de quibus nondum erat quæstio, cum Trinitatem non agnoscerent, in Trinitatis nomine minimè baptisabant, sed in baptismate absurdis utebantur quibusdam formulis, ut videre est apud Irenæum. Cùm ergò omnes aut ferè omnes hæretici qui à Christo ad Stephanum usque exorti erant, in Trinitatis nomine minimè baptisarent ; Stephanus autem à quacunque hæresi venientes sine iterato baptismo susceperit, quid aliud inde inferri potest ; nisi eum illorum qui in Trinitatis nomine minimè baptisabant, rata habuisse baptismata, qui error est Cypriani errori oppositus, quem tamen ille ita acriter defendit, ut Cyprianum & alios aliter sentientes à communione Ecclesiasticâ summovere sit conatus.

Quartus est Liberius qui non tantùm Athanasii damnationi, sed & fidei formulæ hæreticæ subscripsit : quænam autem ista fuerit fidei formula, cui subscripsit, hîc ego inquirere nolo. Unum hoc mihi ad propositum sufficit, antiquos pro certo habuisse Liberium hæreticæ fidei formulæ subscripsisse, & Arianæ perfidiæ consensisse. Hoc autem manifestum est ex Hilarii testimonio, qui sæpiùs in fragmentis formulam illam, cui subscripsit, Arianum perfidiam vocat, atque identidem Liberio anathema dicit : unde patet eam formulam cui subscripsit Liberius, primam non esse Sirmiensem, utpote quam Hilarius defendit, ac velut Catholicam exponit. Similiter Hieronymus in Chronico scribit Liberium hæreticæ pravitati subscripsisse, atque omnes antiqui uno ore de lapsu Liberii, velut de apostasiâ à fide loquuntur, & sanè ita verum est hæreticam fuisse formulam cui subscripserat, in exilio Liberius quæque ipsi à Demo-

philo fuerat oblatata, ut hujus subscriptionis occasione Ætiani sparserint in vulgus Liberium dissimilem Patri Filium agnovisse, quæ res movit eos qui Semiariani dicebantur, ut ab eo Sirmium reverso exigerent, ut Filium Patri naturâ similem scripto profiteretur. Nam bis subscripsit Liberius, primùm quidem in exilio fidei formulæ sibi à Demophilo oblatæ, quæ quidem procul dubio Ariana prorsus erat, nam Demophilus Arianam hæresim palàm profiteri non verebatur: huic autem cum subscripsisset, scripsit ad Orientales litteras obtestans eos ut quoniam in omnibus Demophilo & Orientalibus consenserat, apud Imperatorem efficiant ut ab exilio revocetur, & ad Ecclesiam suam redeat. Evocatus itaque Sirmium Liberius occurrit ibi Synodi Ancyranæ Legatis, qui quoniam Ætiani in vulgus sparserant, Liberium Filium Patri dissimilem profiteri, eo quod consubstantialis vocabulum damnasset, ab eo exegerunt ut tomo formularum subscriberet, utque Filium naturâ Patri similem profiteretur. Ita rem narrat Sozomenus lib. 4. Hist. c. 15. cui consentiunt antiqua monumenta quæ reperiuntur in fragmentis Hilarii, unde liquet Liberium ab hæresi liberari non posse.

Quintus est Zozimus qui Cælestii hæretici libellum Catholicum esse pronuntiavit, cumque datis ad Africanos litteris comprobavit: nam etsi errorem Cælestii non approbaverit Pontifex, attamen ejus de peccato originali dubitationem procul dubio approbavit; ita Aug. lib. 2. ad Bonif. c. 3. *Quænam tandem*, inquit, *querela venerandæ memoriæ Papæ Zozimi, quæ interlocutio reperitur ubi præceperit, credi oportere sine ullo vitio peccati originalis hominem nasci, nusquam prorsus hoc dixit, nusquam omninò conscripsit, sed cum hoc Cælestius in suo libello posuisset inter illa duntaxat de quibus se dubitare & instrui velle confessus est in homine acerrimi ingenii, qui profectò si corrigeretur, plurimis profuisset, voluntas emendationis, non falsitas dogmatis approbata est, & propterea libellus ejus Catholicus dictus est, quia & hoc Catholicæ mentis est, si qua fortè aliter sapit quam veritas exigit, non ea certissimè definire, sed detecta ac demonstrata respuere.* Ita primùm Augustinus excusare conatur factum Zozimi probantis libellum Cælestii, qui dubitationem de peccato originali præferebat. Deinde verò huic responsioni parum fidens hæc addit. *Sed si*, quod absit, *tunc fuisset de Cælestio vel Pelagio in Romana Ecclesia judicatum, ut illa eorum dogmata quæ in ipsis & cum ipsis Papa Innocentius damnaverat, approbanda & tenenda pronuntiarentur, ex hoc potius esset prævaricationis nota Clericis Romanis inurenda.* Hæc Augustini.

gustini responsio nodum planè solvit, necnon Pontificem & Ecclesiam quæ Romæ est, à fide majorum deficere posse supponit.

Sextus est Honorius qui à Sergio Patriarcha consultus Monothelitarum errorem decretali Epistola definivit, & propterea à Synodo sexta œcumenica non semel anathemate percussus est, nec tantùm damnatur ut fautor hæreseos, sed ut illius reus & ex Epistolâ convictus sic act. 13. damnatur ejus Epistola ut contraria rectæ fidei & hæreticorum doctrinæ consentanea p. 944. his verbis: *Retractantes Dogmaticas Epistolas quæ tanquam a Sergio scriptæ sunt tam ad Cyrum quam ad Honorium quondam Papam antiquæ Romæ. Similiter & Epistolam ab illo, id est Honorio, rescriptam ad eundem Sergium hasque invenientes alienas existere ab Apostolicis Dogmatibus & a definitionibus sanctorum Conciliorum & cunctorum probabilium Patrum, sequi verò falsas doctrinas hæreticorum, eas omnimodo abjicimus:* Si quis ab hæresi excusare velit Epistolam Honorii, is pariter Epistolas Sergii potest excusare, deinde de Honorii Epistola non secus ac Sergii dicitur, *quod aliena existat ab Apostolicis Dogmatibus & a definitionibus Conciliorum & cunctorum probabilium Patrum & quod sequatur doctrinas hæreticorum.* Nec est quod dicat Garnerius hîc mentionem nullam esse de una Christi voluntate, sed tantùm generatim de falsis doctrinis; agebatur enim in illa Synodo tantùm de Monothelitarum dogmate: cùm ergo Epistola Honorii jungitur Epistolæ Sergii & ambæ damnantur quasi abhorrentes ab Apostolicis Dogmatibus, de alio Dogmate id non potest intelligi, quàm de una Christi voluntate. Nam quod addit Garnerius, abhorrere Epistolam Honorii à doctrina Apostolorum, non in fide sicut Epistolam Sergii, sed in constantia & fortitudine, à mente verbisque Synodi prorsus abhorret, nec quisquam cordatus huic unquam assentietur expositioni, eamque refellit id quod sequitur in eodem loco, ubi Patres ita loquuntur. *Cum his verò simul projici a vultu Dei Ecclesia Catholica, simulque anathematizari prævidimus & Honorium qui fuerat Papa antiquæ Romæ eo quod invenimus per scripta quæ ab eo facta sint ad Sergium, quia in omnibus mentem Sergii secutus est & impia dogmata confirmavit.* Hinc p. 972. Epistolæ Honorii lectæ in Concilio: *Non secùs ac cæteræ chartæ & litteræ hæreticorum igni addicuntur, eo quod, inquiunt Patres, cognovimus in unam ipsum, eandemque impietatem tendere, cum scriptis hæreticorum,* Act. 8. pag. 1024. ait Synodus, dæmonem per organa sua, id est, *Theodorum, Sergium, Pirrhum, Paulum, Honorium & Cyrum atque Marianum & Stephanum*

Ecclesiæ continenter erroris scandala excitare, unius voluntatis & operationis in duabus naturis Christi hæresim in populum spargendo.

In Prosphonetico ad Imperatorem eadem actione pag. 1033. anathematizatur Honorius cum cœteris hæreticis: *Utpote*, inquit Synodus, *qui eos in omnibus secutus est.* Mitto alia loca innumera in quibus Honorius unà cum cœteris Hæreticis anathemate percutitur, nullâ factâ mentione cur damnetur, quod vel unum sufficeret ad probandum eum fuisse hæreticum.

Quantùm verò istud argumentum adversarios premat, ex eo videre est quod Baronius vir acerrimi judicii non aliâ ratione sese ab eo expedire posse judicavit, quam scribendo acta Concilii esse adulterata: Sed hujus opinionem nunc omnes rident & actorum his in locis γνησιότητα nullus non agnoscit: Quapropter alii eò confugiunt, ut dicant Honorium fuisse damnatum non ut hæreticum: sed tantum eo quod hæresim nascentem negligendo ac connivendo foverit. Verùm si hæc fuisset Concilii mens, cur nunquam Honorium à cœteris hæreticis distinxisset, cur ubique eodem anathemate iisdem verbis tum illius personam, tum ejus Epistolas confixisset: durum id & odiosum, diversis longè criminibus eandem pœnam infligere. Quid quod verba Concilii hunc sensum habere non possunt, quis enim patiatur de eo qui hæresi non consenserit, sed tantum illam, non eâ quâ par est diligentiâ compresserit illa dici quæ de Honorio sexta Synodus habet, *quod ejus epistola sit contraria Apostolicis dogmatibus, quod sequatur doctrinas hæreticorum, quod per scripta inveniatur mentem hæreticorum in omnibus sequi & impia dogmata confirmare, & in unam eandemque impietatem tendere, unius voluntatis & unius operationis hæresim in vulgus spargere*, & alia similia quæ dici non possunt, nisi de eo qui hæresi planè consentit. Maneat ergo persuasum fuisse sextæ Synodo Honorium in suis Epistolis hæresim Sergii apertè docuisse.

Ipsæ verò Epistolæ si legantur hæresim Monothelitarum omninò sapiunt, nam in iis Honorius unam profitetur Christi voluntatem & de duplici Christi operatione aut voluntate sileri vult, & quod Monothelitarum præcipuum erat dogma, totiusque hæreseos principium, *dicit Jesum operatum esse divina, media humanitate & humana plene a divinitate*; Nam Monothelitæ aiebant humanam in Christo naturam esse divini verbi instrumentum quod tantum ageretur: Excusatur equidem Honorius eo quod rationem reddens cur unam dicat voluntatem, excludere tantum videatur eam quæ ex originis

ginis vitio in nobis est: Verùm hac etiam ratione utebantur Monothelitæ, statuentes omnem voluntatem humanam ex peccato esse & ad peccatum esse proclivem: Unde non mirum si Honorius ut probâret voluntatem humanam in Christo nullam esse hanc rationem reddit, *Quia a divinitate assumpta est nostra natura non culpa.* Et licet Joannes ac Maximus aliter ejus verba interpretentur, sic tamen illa intellexit totus Oriens, imò & ipsa Ecclesia Romana quæ in veteri Breviario in festo Leonis II. hæc ad tertiam quartamque lectionem legebat. *Hic suscepit sanctam sextam Synodum quæ nuper per Dei providentiam in regia urbe celebrata est.... in qua Synodo condemnati sunt Cyrus, Sergius, Honorius, Pyrrhus, Paulus & Petrus, necnon Macarius cum discipulo suo Stephano, sed & Polychronius, novus Simon, qui unam voluntatem & operationem in Domino Jesu Christo dixerunt vel prædicaverunt, &c.* nec verò pugnat cum istius Breviarii testimonio Leonis ipsius secundi autóritas. Quem nonnulli putant Honorium eo tantum nomine accusare, quod negligentia sua errorem Monothelitarum foverit: Utrumque enim in Honorio reprehendi meritò potuit, & quod à fide deviarit ipse, & quod alios deviantes non correxerit: Utrumque dicit Leo II. Epistola ad Imperatorem Constantium, *necnon*, inquit, *& Honorium anathematisamus*, qui hanc Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrina illustravit, sed prophana traditione immaculatam maculari permisit. Ita etiam Constantinus in Edicto: *Anathematisamus qui novorum Dogmatum auctores & fautores sunt, Theodorum, Sergium, &c. atque etiam Honorium horum fautorem, adjutorem & confirmatorem hæresis, & alias ad hæc Honorius hujusmodi hæreseos confirmator qui etiam sibi ipse pugnat, &c.* Ita non tantùm Honorius hæresim Monothelitarum nascentem comprimere neglexit, non tantùm Sergii & aliorum hæreticorum personis favit; sed & ipsius hæreseos fautor & confirmator fuit ex mente Leonis & Constantini, quam perperam aliò trahunt plerique, non distinguentes inter fautorem hæreticorum & hæreseos. Qui personæ tantùm hæreticorum fautor est, potest non esse hæreticus, at qui fautor & confirmator est hæreseos, qualis fuit Honorius, is non potest non esse hæreticus: ruit ergo vana illa distinctio, quâ solâ potest Honorius ab hæreseos crimine cum nonnullo colore vindicari.

Porrò exemplum istud Honorii & alia quæ superius adduximus, probant Romanos Pontifices etiam ut Pontifices; atque ut aiunt

ex

ex Cathedra loquentes erroribus obnoxios esse posse: nam in exemplis propositis cernere est eos consultos universam Ecclesiam docentes litteris & scriptis publicis animo definiendi emissis à veritate & fide deviasse.

Denique Joannis XXII. exemplum in medium potest adduci, qui Pontifex, tum prædicationibus publicis, tum etiam litteris & scriptis & legationibus conatus est suum de medio animarum post mortem statu errorem in Ecclesiam universam inducere & contrarium sentientes à sua opinione demovere. Rem sic narrat Continuator Nangii ad annum 1333. *Hoc anno 1333. cum prædicatio qua dictus Dominus Joannes Papa, in qua publicè ut ferebatur dixerat quod animæ decedentium in gratia non vident Deum per essentiam, nec sunt perfectè beatæ usque post resurrectionem corporum (quod dictum multos scandalizaverat) tacebatur publicè tamen apud Avenionem, ubi Papa tunc residebat, istud dictum à pluribus ab aliquibus & maximè à quibusdam Cardinalibus ob favorem, ab aliis propter timorem prædicti Pontificis. Nam quemdam fratrem Prædicatorem, qui contra istud dictum sive errorem istum prædicaverat, in carcerem fecit poni: Parisiis autem ut à magistris & tota Theologiæ Facultate approbaretur, missi sunt à latere ipsius Papæ duo Magistri in Theologia, qui sibi in opinione sua consentiebant ...... ut Magistros Parisienses ad opinionem suam adducerent, sed ita Dei gratiâ non contigit.* Narrat deinde quemadmodum hæc opinio ab illis proposita fuerit Facultati, & repetit dein quomodo coram Rege à decem Magistris fuerit damnata; denique vocatos ait à Rege omnes Magistros in Vincennas, missamque ab eo ad Papam Epistolam qua mandatur ut *sententiam Magistrorum Parisiensium teneat, qui melius scirent quid deberet teneri & credi in fide quam Juristæ aut alii Clerici.*

Tum per litteras petiit Pontifex ut liceret Baccalariis utramque opinionem defendere, his acceptis tribus vicibus congregata Facultas opinionem Joannis improbavit & vetuit eam defendi. Eadem habet Petrus Alliacus Cameracensis horum ferè oculatus testis ann. 1406. In oratione ad Regem: *Quand l'on traita l'erreur Joannis Papæ XXII. de Visione beata Rex Franciæ, qui étoit au Bois de Vincennes, envoya par devers la Faculté de Theologie, non mie par devers l'Université, & luy envoya-t'on à Vincennes la Faculté vingt-neuf Maîtres, & l'appointement qu'ils firent, il l'executa & manda lors Joanni Papæ 22. qu'il se revoquât, ou qu'il le feroit ardre.*

Item Joannes Gerso in serm. de festo Paschatis: propter quod insuper apparet falsitas doctrinæ Papæ Joannis XXII. quæ damnata fuit cum sono

sono Buccinarum vel tubarum coram Rege Philippo.

Gobelinus Cosmodromii ætat. 6. cap. 71. *Joannes XXII. postquam senex effectus est desi[...] uit prædicans animas separatas non videre essentiam divinam ante diem judi[...]s, contra quem Thomas Walleis de Ordine Prædicatorum se expon[...]s periculo propter fidem Catholicam pub[...]ce prædica[...]t, itaque pr[...] hoc Papa misit eum in carcerem, & ibidem fame cruciatus est. Papa [...]no 20. Ludovici in extremis constitutus ad instantiam quorumdam amicorum suorum prædi[...]tum errorem revocavit.*

Langius in M[...]nasterii Cisterciensis Chronic. *Thomas de Valas prædicavit Avenione contra Papam Jo[...]nnem propter errorem ejus de cæcitate animarum.* Joannes antequam migraret è vita revocavit errorem, verba revocationis sunt: *Et si forsan in prædictis sermonibus, collationibus aliqua diximus quæ scripturæ sacræ quovismodo essent vel viderentur obvia, ea revocamus expresse.*

Ex his & aliis quæ huc afferri possent testimoni[...] constat Joannem XXII. non tantùm in eo errore fuisse animas sanctorum beatitudine non frui ante judicii diem, sed etiam nihil non molitum esse ut errorem istum tota Ecclesia, ac præcipuè Gallicana amplecteretur; atque ob eam rem Legatos à latere cum litteris in Galliam misisse, & fortè multos Gallos in eam sententiam traxisset nisi Facultatis nostræ autoritas obstitisset. Habemus ergo in isto Pontifice exemplum quo manifestè probatur Papam Romanum etiam cum Ecclesiam docere intendit, errorem posse tanquam fidei dogma proponere, ac proinde ruit Romani Pontificis ex Cathedra loquentis, hoc est, Ecclesiam docentis infallibilitas.

§. IV.

Ex recentiorum Pontificum pugnantibus inter se definitionibus rejicitur infallibilitas.

VEritas cum una sit nunquam potest secum invicem pugnare, nec potest aliquo tempore falsum esse quod aliquando verum fuit. Ubi ergo occurrunt Pontificum pugnantes inter se definiones, necesse est ex iis alteram à vero esse alienam. Hoc autem Pontificibus recentioribus usu sæpè venisse ut contraria definirent, haud ignorant qui in jure Canonico paululùm versati sunt. Duo hujus

rei exempla paulò vetustiora referuntur ab Almaino in tractatu de autoritate Ecclesiæ his verbis : *Secundo*, inquit, *Innocentius III. & Cælestinus determinaverunt contraria super ista proposita ne uno conjugum ad hæresim transeunte, alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire, determinatio Innocentii III. quod non possit, ponitur in capite quarto de divortiis, determinatio Cælestini ut dicit Glossa in eodem capite olim ponebatur in Decretalibus de conversione conjugatorum in fine. Tertiò*, pergit idem, *aliqui Pontifices statuerunt contra Evangelium ut Pelagius qui fecit constitutionem quod omnes Subdiaconi Siciliæ à suis uxoribus abstinerent quas in minoribus ordinibus duxerant ut ab officio cessarent, quam quia erat iniqua & contra Evangelium, retractavit Gregorius primus ejus successor ut patet 31. distinct. c. ante triennium in textu & Glossa: si enim potuerit judicialiter statuere contra Evangelium ita & definire.*

Innocentius IV. in caput Presbyter de Sacramentis non iterandis, ait *formas Sacramentorum post Apostolos esse inventas & ab Ecclesia ordinatas. De ritu inquit Apostolico invenitur in Epist. ad Timotheum quod manum imponebant ordinandis, & orationem fundebant, aliam autem formam non legimus ab eis servatam, unde credimus quod nisi essent formæ postea adinventæ, sufficeret ordinatori dicere sis Sacerdos vel alia æquipollentia verba: sed subsequentibus temporibus formas quæ servantur Ecclesia ordinavit:* Hæc Pontificis hujus sententia adversatur Eugenii IV. definitioni & vulgatæ scholasticorum opinioni.

Similiter Stephanus II. consultus respondens & Decretalem condens, ac proinde ex Cathedra loquens de Baptismo in vino collato, sic statuit c. 11. Epist. *Si in vino quis propterea quod aquam non inveniebat omnino periclitantem infantem baptisavit, nulla ei exinde adscribitur culpa. Infantes sic permeant in ipso baptismo, nam si aqua adfuit præsens, ille Presbyter excommunicetur & pœnitentiæ subjiciatur.* Hæc definitio adversatur contrariæ Eugenii IV. in responsis ad Consulta Bulgarorum sanctioni & Ecclesiæ universæ disciplinæ.

Aliud hujusmodi contradictionum in Romanis Pontificibus exemplum admodum recetum nobis subministrat Franciscanorum de paupertate contentio, quæ Pontifices quoque inter se commisit : quippe cum Franciscanis quibusdam venisset in mentem omnem omnino rerum ad usum pertinentium proprietatem abjicere curarunt, ita Franscici Regulam à Gregorio IX. anno 1230. explicari ut nulla omninò proprietas ipsis, sive in communi, sive in speciali competere deberet. *Dicimus*, inquit iste Pontifex, *quod neque in communi,*

muni, neque in ſpeciali debent proprietatem habere, ſed uſtenſilium & librorum, & eorum mobilium quæ licet habere, eorum uſum habeant.... nec vendi debent mobilia vel extra ordinem commutari aut alienari quoquomodo, niſi Eccleſiæ Romanæ Cardinalis qui fuerit Ordinis Gubernator, Generali, ſeu Provincialibus Miniſtris autoritatem ſuper hoc præbuerit vel aſſenſum.

Poſt hæc Innocentius IV. *rerum quarum* uſus minoribus conceditur proprietatem ad Sedem Apoſtolicam ſpecialiter pertinere declaravit anno 1245. Itemque Alexander IV. anno 1254. decrevit loca Fratrum ad Pontificem & Sedem Apoſtolicam ſpecialiter pertinere: cum verò hujuſmodi proprietatis abdicationem quidam irriderent Nicolaus III. in Decretali *Exiit*, eos velut errantes damnavit & excommunicatione perculit, *Dicimus*, inquit, *quod abdicatio proprietatis hujuſmodi omnium rerum non tam in ſpeciali quam etiam in communi meritoria eſt & ſancta, quam & Chriſtus viam perfectionis oſtendens verbo docuit & exemplo firmavit, quamque primi fundatores militantis Eccleſiæ, prout ab ipſo fonte hauſerunt volentes perfectè vivere per doctrinæ & vitæ exempla in eos derivarunt. Aliter ſentientes excommunicationis ſententiæ quam nunc in ipſos proferimus ſe noverint ſubjacere, a qua per neminem niſi per Romanum* Ponti*ficem poſſint abſolvi:* Ita occaſione contentionis Franciſcanorum, Innocentius dogma condit de abdicatione proprietatis omnium rerum, eoſque qui illam meritoriam aut ſanctam eſſe negarent proſcribit, idque tam difertis verbis adhibita etiam ſacrarum litterarum autoritate decernit, ut facilè intelligatur eum habuiſſe in animo univerſam Eccleſiam docere, ac rem ex Cathedra definire. Hujus ſucceſſor Martinus IV. in Bulla data 10. Kal. Februarii anno 1282. *pariter ſtatuit ad Eccleſiam Romanam omnium rerum mobilium & immobilium quibus fratres uti poſſunt, jus, proprietatem & dominium nullo modo ſpectare.* Idem decernit Nicolaus IV. anno 1298. ac demùm Clemens V. in Concilio Vienneſi circa ann. 1311. eadem quæ anteceſſores ſui declaraverant confirmat conſtitutione ſatis prolixâ quæ inter Clementinas legitur cujuſque principium eſt *Exivi*; ita ſeptem Romani Pontifices non modò approbarunt eos Franciſcanos, qui illarum quibus utebantur rerum proprietatem abdicabant, eamque Pontifici ultro largiebantur, ſed & eos qui iſtud improbarent damnare non dubitarunt.

At è contra Joannes XXII. qui Clementi ſucceſſit Minores quoſdam qui fratres de paupere vita, necnon Biſocchi ac Beguini

dicebantur ſeque D. Franciſci regulam ad litteram ſervare profitebantur, damnavit & abolevit, conſtitutione, cujus initium ſancta Romana Eccleſia, necnon altera Directorio Inquiſitorum inſerta, quæ incipit glorioſam Eccleſiam, utraque anno ipſius 2. data, tunc ait Eymericus quatuor fratres hujuſmodi velut hæretici apud Maſſiliam anno 1318. per Inquiſitorem hæreticæ pravitatis, vel ut hæretici condemnati ſunt & flammis addicti, qui ab eorum collegis tanquam Martyres honorati ſunt : Porrò præcipua cauſa quæ Joannem XXII. in iſtos exacerbaverat, hæc erat quod Nicolai III. de proprietate bonorum quibus utebantur ſententiam mendicus retinerent. Hinc 7. Kal. Aprilis anno 1322. conſtitutionem (*quia nonnunquam*) promulgavit, quâ ſuſpendit excommunicationis ſententiam à Nicolao latam, in eos qui decretalem ſuam *Exiit*, aliter quam littera ipſa ſonat exponerent, aut aliquid in ea declaratum in dubium revocarent : At ex alia parte Michaël Ceſenas Generalis Minorum, Gulielmus Provincialis, & alii Conſtitutionem Nicolai III. tueri cœperunt & contrariam ſententiam velut hæreticam oppugnare : tum Joannes ut eos proſcriberet, conſtitutionem *Cùm inter*, emiſit, in qua fundamentum opinionis Nicolai velut hæreticum & erroneum proſcribit *declarans erroneum & hæreticum eſſe pertinaciter aſſerere quod Chriſtus ejuſque Apoſtoli, nec in ſpeciali nec in communi aliqua, nec hæc ipſa vendendi vel donandi jus habuerint.* Deinde in alia Extravaganti *ad conditorem* declarat è tranſlato & recepto per Nicolaum III. in Romanam Eccleſiam, rerum quæ Minoribus conferrentur dominio, ſervato tamen ab iis uſu, nihil commodi Romanis Pontificibus accedere, nec propterea fratres fieri pauperiores. *Cùm*, inquit, *nec intentio reſervantis, nec fratrum ipſorum fuerit, quod ad quemcumque alium quam ad fratres dictarum rerum perveniret compendium.* Cùm verò fratres minores à Nicolai ſententia minimè propter hæc diſcederent, iterum Joannes novam edidit ſanctionem (*quia quorumdam*) anno 1324. promulgatam, ubi manifeſtè illam Nicolai III. de expoliatione Chriſti & Apoſtolorum doctrinam *peſtiferam, erroneam, damnatam doctrinam* [illegible] *hæreſim ac blaſphemiam Catholicæ fidei inimicam pronuntiat, omnes* [illegible] *ſingulos qui eam docuerint verbo vel ſcripto vel in populorum* [illegible] *cenſuris ſunt hæreſeos damnat, ac tanquam hæreticos contumaces Romanæque Eccleſiæ rebelles ab omnibus haberi mandat.* Hinc Nicolaus Eymericus in Hiſpania Tarraconenſi Inquiſitor creatus, 20. circiter annis poſt obitum Joannis XXII. Fratrum Minorum Joanni adverſantium, quos fraticellos,

ticellos, seu fratres de paupere vita appellat, errores recensens, director p. 2. q. 51. *Primus*, inquit, *error & hæresis est, quod Dominus Jesus Christus in quantum fuit homo, & ejus Apostoli nihil habuerunt in proprio, nec in communi; quia fuerunt perfecti pauperes in mundo. Secundò quod dicunt hanc esse perfectam Evangelicam paupertatem videlicet nihil habere in proprio, nec in communi.* Item Antoninus qui Eymerico paulò recentior est eorumdem fratricellorum mentionem faciens, ait summæ Theologi p. 4. tit. 11. c. 7. §. 5. *in Extravagantibus Joannis XXII. Determinatur pro hæresi habenda opinio eorum qui dicuntur fratricelli, seu fratres de opinione dicentium Christum nihil habuisse cum Apostolis proprium, nec in particulari, nec in communi etiam rerum mobilium: sed solum nudum usum facti earum quibus utebatur sibi concessis per eleemosinam vel alium modum, cum tamen Joannis IV. dicatur, quod discipuli ejus iverunt in civitatem ad emendum cibum & Joannis XIII. quod Judas habebat loculos, &c. multi pertinaces in dicta opinione fuerunt combusti.*

Ex his autem ut ad propositum nostrum revertamur abundè liquet Romanos Pontifices etiam solemniter aliquid definientes errori obnoxios esse, cum enim Nicolaus & Joannes contrarium planè definiant, atque huic videatur hæreticum quod ab illo determinatum est, necesse est alterutrum eorum non modò in errore versari, sed & errorem solemniter definivisse.

Et certè Joannes ultrò agnovit stare non posse suam definitionem cum infallibilitate Pontificia, cum enim Michaël Generalis Minorum cum asseclis suis Joanni *objiceret quod in his quæ pertinent ad fidem & mores, determinatum semel per summum Pontificem non potest per alium revocari*, respondit pro Joanne Cardinalis qui posteà Pontifex est creatus, dictusque Benedictus XII. id falsum esse, cum exemplis pluribus constet quod illud quod circa fidem & mores *malè determinatum est, per unum Papam vel Concilium, potest per alium perspecta melius veritate corrigi & emendari & ideo non esse mirum si dominus Joannes diligenti deliberatione cum multis peritis in Theologia, & in utroque Jure habita revocavit quæ male dixerat D. Nicolaus de Christi & Apostolorum paupertate:* Hæc refert Eymericus Direct. p. 2. q. 17 itaque frustra Bellarminus Pontificem utrumque conciliare conatur lib. 4. c. 14. de Romano Pontifice, cum ultrò Joannes agnosceret se Nicolai III. sententiæ adversari: nec est quod dicat Bellarminus Joannem non negare Christum aliquando nihil habuisse proprii, nec in speciali, nec in communi, sed negasse quod

ſemper talem vitam egerit. Non eſt, inquam, quod Bellarminus hoc pacto velit contradictionem inter Nicolaum & Joannem aut tollere aut ſaltem lenire : nam primò Joannes vigeſimus ſecundus exappropriationem ſeu abdicationem dominii in rebus quæ uſu conſumuntur impoſſibilem eſſe putavit : *Cum*, inquit, *in ipſo actu res conſumatur hujuſmodi ac in ipſius rei exerceatur ſubſtantiâ, nec ſine ipſius conſummatione eſſe valeat.* At Nicolaus eam poſſibilem eſſe arbitrabatur. Secundo, Joannes vigeſimus ſecundus hujuſmodi abdicationem inutilem eſſe ſanxit, quippe ex quâ nihil commodi accederet Romanæ Eccleſiæ, nihil incommodi fratribus minoribus, qui nec propterea fuerint pauperiores.

At è contrà Nicolaus III. eam ſanctam & meritoriam eſſe ſanxit, in eaque perfectionem paupertatis conſiſtere definivit, & contrarium ſentientes proſcripſit. Tertiò Joannes hæreticum & blaſphemum eſſe ait dicere Chriſtum & Apoſtolos non habuiſſe proprietatem aliquarum rerum, ſive in communi, ſive in particulari. At Nicolaus dicit Chriſtum & Apoſtolos verbo & exemplo hujuſmodi abdicationem docuiſſe. Quartò Joannes non ſolum damnat ut hæreticos, ſed & igni addici jubet eos fratres qui abdicationem hujuſmodi pertinaciter profiterentur : Nicolaus verò cum ſex aliis Pontificibus hoc inſtitutum commendat, laudat, approbat.

Aliud exemplum nobis præbet diſſidium inter Clementem quintum & Bonifacium octavum. Hic enim Extravaganti *unam ſanctam*, veluti fidei articulum definivit, Reges ſuæ ſedi in temporalibus ſubeſſe; ille vero eam conſtitutionem revocavit in capite *Meruit de privilegiis.* Sed de hoc diſſidio agemus diſſertatione ultima, quâ conſtabit Bonifacii ſententiam cum rectâ & ſanâ fide manifeſtè pugnare.

Denique ut alia plura ejuſmodi exempla omittam, quæ Decretales & Bullas Pontificum legentibus paſſim occurrent, ſic ſecum invicem pugnant Sixtus quintus & Clemens octavus circa Bibliorum correctionem : Sixtus enim in bullâ editioni Bibliorum præfixa, hanc ſuam vulgatæ editionem emendatiſſimam eſſe, & priſtinæ puritati reſtitutam ſanxit : nihilominus tamen Clemens octavus cum multos in illa editione errores relictos deprehendiſſet, illam ſimul cum bullâ jam promulgatâ ſuppreſſit, & novæ editioni emendatiori conficiendæ operam poſuit, quæ innumeris pene in locis à Sixtinâ diſſidet : ergò vel hic de novo Biblia corrigendo, vel ille ſuam editionem emen-

emendatissimam, & pristinæ puritati restitutam esse pronuntiando, in negotio maximi ad religionem momenti, à veritate deviavit.

§. V.

Ex Romanorum Pontificum confessione probatur eos non habere indeficientis judicii privilegium.

SI Romani Pontifices indeficientis judicii privilegio fruerentur, nulli essent qui de eo securi magis essent quam ipsimet Pontifices, quippe qui illius essent conscii; at si consulantur, tantùm abest ut istud non errandi privilegium in seipsis agnoscant, ut è contrà ultrò suam ipsi confiteantur infirmitatem, seque non secus ac cœteros Episcopos à fide posse deviare fateantur. E multis, qui id spontè agnoscant paucos tantùm selegimus quos hic testes laudaremus; atque ut à recentioribus ordiamur, fatetur id Paulus quartus in consessu quodam frequenti propter quandam consultationem congregato anno 1557. ut statueretur num ille posset solvere matrimonium, quod per verba de præsenti inter Franciscum Montmorantium & Joannam Halluyriam Pienneam contractum fuerat, quâ occasione sic locutus est. *Ne, quæso, vos teneant decessorum meorum facta & exempla quæ eatenus sequi volo, quatenus scripturæ autoritas & Theologorum rationes vos ad illud agendum inducent .... Non dubito quin ego & prædecessores mei errare aliquando potuerimus; non solùm in hoc, sed etiam in pluribus aliis rerum generibus, & tamen condemnandi planè non sumus: nam Deus suam ita regit Ecclesiam, ut illi certum ad tempus abscondat multa quæ tum inde patefacit:* Hæc refert Joannes Haga Parisiensis Theologus, qui in illo consessu aderat, ut refertur in Michaëlis de Calstenau tom. 2. comment. & in lib. 6. additionis ad illos commentarios qui anno 1659. Lutetiæ prodierunt.

Fatetur Adrianus sextus qui in 4. art. 3. de ministro confirmationis ait, *ad secundum principale de facto Gregorii primi, dico quod si per Romanam Ecclesiam intelligatur caput illius, puta Pontifex, certum est quod possit errare, etiam in iis quæ tangunt fidem, heresim per suam determinationem aut decretalem docendo; plures enim fuerunt Pontifices Romani heretici, item & novissime fertur de Joanne XXII. qui publicè docuit, declaravit, & ab omnibus teneri mandavit.* Hæc ille scripsit cum esset adhuc Lovaniensis Theologus, quæ Pontifex factus non

re-

retractavit, rursùm edi voluit in novâ editione Commentariorum suorum in quatuor sentent. libros, quam Romanus Pontifex adornari curavit.

Fatetur idem Eugenius quartus qui in tertia bullâ adversus Concilium Basiliense, licet se suprà Concilium generale efferret, ait in quæstionibus *quæ ad fidem respiciunt, vel statum universalis Ecclesiæ, potiùs attendendam esse Concilii quam Papæ sententiam.*

Fatetur Gregorius undecimus in testamento suo: *Item*, inquit, *volumus, dicimus & protestamur ex nostrâ certâ scientiâ, quod si in Consistorio, in Concilio, vel in sermonibus, vel in collationibus publicis, vel privatis ex lapsu linguæ, aut alias ex aliquâ turbatione, vel etiam lætitiâ inordinatâ, aut præsentiâ magnatum ad eorum forsitan complacentiam, seu ex aliquâ distemperantiâ, vel inadvertentiâ, aut superfluitate aliquâ dixerimus erronea contra Catholicam fidem, quam coram Deo & hominibus, ut tenemur, præ cæteris profitemur, colimus & colere cupimus; sed forsitan adhærendo opinionibus contrariis fidei Catholicæ scienter quod non credimus, vel etiam ignoranter, aut dando favorem aliquibus contra Catholicam Religionem obloquentibus, illa expresse & specialiter revocamus, detestamur, & habere volumus pro non dictis.* Hæc Pontifex ille tom. 6. Spicilegii Dacheriani.

Innocentius tertius se in errorem & hæresim labi posse fatetur, & ab Ecclesia propter eam judicari, serm. 3. de Consecrat. Pontificis *in tantùm, mihi fides*, inquit, *necessaria est ut cum in cæteris peccatis Deum judicem habeam, propter peccatum quod in fide committitur possim ab Ecclesia judicari.*

Fatetur idem Adrianus secundus in Epistolâ quæ Synodi sextæ act. 7. lecta & approbata est: *Licet*, inquit, *Honorio ab Orientalibus post mortem anathema sit dictum, sciendum tamen est, quia super hæresi fuerat accusatus, propter quam solùm licitum est minoribus majorum suorum motibus resistere, vel pravos sensus libere respuere.*

Fatetur Leo secundus in Epist. ad Const. in qua confirmat Synodum sextam ubi de Honorio ait, *ipsam Romanam Apostolicam Ecclesiam non Apostolicæ traditionis doctrinâ lustrasse, sed profanâ traditione immaculatam fidem maculari permisisse*, & in Epist. ad Ervigium, *accusat eum quod immaculatam Apostolicæ traditionis regulam quam a prædecessoribus acceperat maculari consenserit.*

Denique huc afferri possunt ii omnes Pontifices, qui nonnulla prædecessorum suorum statuta infirmarunt; sed unus sit pro omnibus Clemens quartus, qui ad Abbatem casæ Dei scribens, ait, *cernere*

se

se decessores suos Monasteriis dedisse privilegia juri divino contraria, quæ rationabiliter annulare se posse dicit, adjiciens, *& quamvis nostris prædecessoribus, prout necessitas exigit, geramus honorem, multa tamen eorum aliquibus placuerunt, quæ nobis imparis meriti & scientiæ nulla possent ratione placere.* Ex his patet non esse audiendos eos qui invitis & reclamantibus summis Pontificibus ipsis indeficientis judicii privilegium ascribere conantur.

§. VI.

Rejicitur infallibilitas Pontificis ex Decretis Conciliorum.

AD rejiciendam Romani Pontificis infallibilitatem, nihil clarius, nihil apertius est quam Concilii Basileensis sanctio, quæ sic se habet in Epistolâ Synod. tom. 12. Concil. col. 682. *Si Ecclesia errare possit, cum certum sit Papam errare posse; tunc & Papa & reliquo toto corpore errantibus, tota erraret Ecclesia, quod esse non potest. Experientia etiam demonstrat quia sæpè experti sumus, & legimus Papam licet caput & principalem partem errasse, reliquum autem corpus, Papa errante, errasse nunquam legimus, propterea reliquum sæpè totum corpus condemnavit, aut excommunicavit, aut deposuit Papam tam ratione fidei quam morum.* Hæc est definitio Concilii generalis & approbati à Pontifice: nam Basileense Concilium approbavit, & œcumenicum esse declaravit Eugenius quartus in bullâ quæ lecta est sessione decimâ quartâ. *Decernimus*, inquit, *& declaramus præfatum Concilium generale Basileense à tempore prædictæ inchoationis suæ legitimè continuatum fuisse & esse, &c.* Cum ergò Epistola illa Synodica à Synodo probata fuerit sessione tertia, haud dubium quin pro definitione Concilii generalis habenda sit, & inter acta Concilii ab Eugenio approbata numeranda. Adde quod Nicolaus quintus Eugenii successor, omnia facta, gesta, concessa, data, indulta, disposita & ordinata Concilii Basileensis approbavit, ut videre est tom. 12. Concil. col. 665. Ergò non est quod respondeant adversarii, hanc Epistolam Synodicam Concilii non fuisse à Romanis Pontificibus approbatam, & ideò nullam vim habere. Addi potest Synodi Constantiensis sanctio quæ Concilium Papâ superius esse definivit: quod verum esse non potest nisi Pontifex errori sit obnoxius, ut nos observavimus anteà. Adjice etiam illa quæ diximus §. 2. hujusce dissertationis.

§. VII.

Adducuntur Academiarum, ac præsertim Parisiensis adversus infallibilitatem Pontificiam Decreta.

DEinde accedit his omnibus Academiarum Theologicarum autoritas, ac imprimis Parisiensis Facultatis, quæ semper tenuit ac docuit Pontificem Romanum errare posse.

Sic censuit, cum anno 1033. Philippo Pulchro consulenti respondit, licitum esse à Bonifacii octavi sententiâ ad Concilium generale appellare.

Sic censuit anno 1333. sub Philippo Valesio cum Joannis XXII. sententiam de statu animarum rejecit, eumque hæreseos & erroris arguit, ut suprà diximus.

Sic censuit in Concilio Pisano anno 1409. ubi nomine Academiarum Parisiensis, Andegavensis, & Tolosanæ Doctor Gallus asseruit, Petrum de Luna esse hæreticum.

Sic censuit in causâ Montesoni Dominicani, qui cum à censurâ Facultatis anno 1387. in ipsum latâ appellasset, hoc fundamento quod solus Papa de fide & doctrina judicare posset, in actis quæ Facultas ad censuræ suæ defensionem confecit; respondit in causis fidei licitè ad Concilium appellari posse. *Secunda pars*, inquit, *illius dicti quod scilicet ad summum Pontificem pertinet eorum quæ tangunt fidem, examinatio & decisio continet manifestam hæresim, imò multas hæreses.* Prima hæresis, primò, *quia per illam exclusionem excluditur universalis Ecclesia & generale Concilium eam repræsentans quod est hæreticum, quia in causis fidei à summo Pontifice appellari potest ad Concilium, sicut patet in distinctione* cap. *Anastasius, & manifestum est quod ad ipsum pertinet Concilium res fidei definire*, sicut patet ex autoritate Gregorii 15. dist. cap. *Sicut &c.* Hæc ex mſ. codice Collegii Navarrici in urbe Paris.

Sic censuit in causâ Sarraceni ex eodem Ordine Prædicatorum Monachi, qui cùm in Actu Vesperiarum hanc propositionem in Thesi inseruisset, *quandocumque in alio Concilio aliqua instituuntur, tota autoritas dans vigorem statutis, in solo summo residet Pontifice.* Facultas hanc propositionem velut erroneam ab ipso revocari voluit anno 1429. contrariâ hac propositione assertâ. *Quandocumque*

in alio Concilio aliqua instituuntur, tota autoritas dans vigorem statutis, residet non in solo summo Pontifice, sed principaliter in Spiritu sancto & Ecclesiâ Catholicâ.

Sic censuit in articulis contra Lutheranos, in quibus infallibilitatem potestatemque rerum fidei supremo judicio judicandarum, Ecclesiæ soli & Concilio generali eam repræsentanti vindicat art. 18. „Tenetur & quilibet Christianus firmiter credere unam esse in terris „universalem Ecclesiam visibilem, quæ in fide & moribus errare non „potest, cui omnes fideles in iis quæ sunt fidei & morum obedire astrin„guntur, art. 12. Quod si quid in scripturis sacris controversiæ aut „dubii oriatur, ad præfatam Ecclesiam definire & determinare spectat „art. 22. certum est Concilium generale legitimè congregatum uni„versam repræsentans Ecclesiam in fidei & morum definitionibus erra„re non posse: de Pontifice verò Romano nihil simile ait; sed hoc tan„tùm a. 23. nec minùs certum esse de jure divino summum in Ecclesiâ „Christi militante Pontificem, cui omnes Christiani parere tenentur, „qui quidem potestatem habet indulgentias conferendi, &c.

Sic censuit in censurâ propositionum Joannis Angeli Minoritæ anno 1482. ubi damnat has propositiones. Undecimus articulus Papa „posset ab uno Ecclesiastico tollere medietatem redituum beneficio„rum, & uni alteri dare, non exprimendo aliquam causam: hæc proposi„tio est periculosa, & nullo modo prædicanda, ut jacet articulus 12. „Quicumque contradicit voluntati Papæ paganisat, & sententiam ex„communicationis incurrit ipso facto. A nullo Papa reprehendendus „nisi in causâ hæresis: hæc propositio est falsa, scandalosa, & sapiens „hæresim manifestam.

Sic censuit anno 1663. cum Senatui Parisiensi sex propositiones obtulit, quarum sexta est ejusmodi, *non esse doctrinam sacræ Facultatis quod summus Pontifex nullo accedente Ecclesiæ consensu sit infallibilis.* Cùm enim Facultas procul dubio aliquam circa quæstionem hanc doctrinam habeat, declaretque doctrinam suam non esse quod Pontifex sit infallibilis: ergò contrariam habet Doctrinam, quod sit fallibilis, nullum quippe est inter utrumque medium.

Denique anno 1664. disertè & absque ambagibus mentem suam aperuit in censura contra Vernantium editâ, in quâ falsas, temerarias, scandalosas, & in fide periculosas esse pronuntiat propositiones Vernantii, quibus infallibilitatem summi Pontificis asserebat.

Academiæ Parisiensi consentiunt hac in re plures aliæ, inter eas Herfordiensis in tract. super unione & neutralitate Principum ele-

ctorum, ubi hæc habet. *Cùm Papa possit errare, residuum corpus Ecclesiæ synodaliter congregatum errare non potest, experientia hoc ipsum demonstrat; sæpiùs enim compertum est Papam errare residuo Ecclesiæ corpore rectè sentiente, Papâ autem rectè sentiente residuum totum Ecclesiæ corpus errasse nunquam est compertum.*

Cracoviensis Academia anno 1441. de autoritate sacrorum Conciliorum quartâ. *Sic etiam est de judicio Ecclesiæ respectu actionum Papæ, quia Ecclesia nunquam deviare potest aut aberrare à fide rectâ. Papa verò frequenter*, 19. dist. Anastasius. *Ideo judicium Ecclesiæ dignius est judicio Papæ.*

Viennensis in opere quo Electorum consultationi respondit, approbat Concilii Basileensis & Constantiensis Decreta de autoritate Concilii supra Pontificem Romanum.

Coloniensis idem facit in tractatu de potestate Concilii & Papæ ad Theodoricum Coloniensem.

Idem etiam censent aliæ quamplurimæ, quarum testimonia relata sunt à Launoio in Epistolâ ad Barillonium tom. 1. Epist. 4.

§. ultimus.

Ex Theologis idem docetur.

Denique innumeri penè Theologi ac præsertim antiquiores & doctiores Pontificem errori obnoxium esse asseruerunt, & infallibilitatis Pontificiæ figmentum multis argumentis oppugnarunt: imprimis verò Joannes Gerso Parisiensis Cancellarius multis in locis hanc doctrinam propugnavit, ac præcipuè in tractatu, *utrum liceat in causis fidei à Pontifice provocare*, in quo hæc habet *propositio quarta in causis fidei: nulla determinatio judicialis Episcopi vel Papæ ligat fideles ad credendum quod ita sit de veritate fidei, sicut prætendit sua declaratio, quoniam tam Papa quam Episcopus, deviabiles sunt à fide, obligat tamen subditos pœna excommunicationis talis determinatio, quod non dogmatisent oppositum nisi appareat manifesta ratio repugnandi, vel per sacram scripturam, vel per revelationem, vel per Ecclesiæ seu generalis Concilii determinationem.*

Gersonem sequitur Tostatus defensorii cap. 3. *Apparet*, inquit, *quod jura supponunt Papam fieri posse hæreticum & confirmatur experimento: nam Papa Marcellinus fuit hæreticus:* & post alia. *Item de*

Joanne XXII. qui tenuit hæresim circa visionem beatam &c. Et Præfat. in Evangel. Matthæi. *Quilibet homo quantumcumque sanctus & quantacumque potestatis potest errare in fide & effici hæreticus, sicut de multis summis Pontificibus legimus, ut de Liberio, de Joanne XXII. & aliis quibusdam.* Dionysius Carthusianus lib. 1. de autoritate Papæ & Concilii cap. 51. *Cùm Papa possit errare in fide, moribus, & cæteris quæ sunt de necessitate salutis, ejus judicio non videtur ultimatè & certitudinaliter standum in istis, cum non sit infallibilis fidei regula, neque indeviabile fundamentum.*

Petrus de Alliaco Cardinalis & Episcopus Cameracensis, tract. de autor. Eccles. p. 3. c. 3. *Talem*, inquit, *autoritatem, nempe summam non habet Papa, cum errare possit in fide.*

Adrianus Galterus ex Ordine D. Benedicti Parisiensis Theologus, tract. de Primatu Petri & Ecclesiæ. *Quis*, inquit: *tam vafrè imponere, suaviterque didicit obtrudere palpum, ut gloriosis mendaciis & coacervatis fabulamentis tantâ soliditate firmare contendat, & judicium ejus (successoris Petri) in iis quæ sunt fidei & bonorum morum, errare à veritate non posse mordicùs assereret.*

Joannes Arboreus Paris. Theologus lib. 4. Theologiæ cap. 32. *Papa in fide errare potest*, ut dicit Innocentius hujus nominis quartus. vel in cap. 1. de summâ Trinitate: *Et totâ mihi via aberrare videtur, qui aliter sentit, & plus veritati tribuendum est quàm amico: assentantur sanè Romano Pontifici qui faciunt eum immunem à peccato & à lapsu hæreseos & schismatis, cum non sit divino munere confirmatus in gratia.*

Claudius Santesius qui Tridentino Concilio interfuit, in resp. ad Apolog. Theodori Bezæ. *Licuit*, inquit, *non solis Sorbonicis, sed in omni orbe Christiano Theologis disserere an Papa, si à fide defecerit, privari posset gradu suo.*

Gulielmus Okamus lib. 3. p. 1. Dialogorum c. 3. multis probat, Papam posse, ut ipse loquitur, hæreticari, ac potissimum exemplo Joannis XXII. & Nicolai III. à nobis suprà exposito.

Gratianus ipse distinct. 40. C. *Si Papa. Cujus*, inquit, *istic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse judicaturus à nemine est judicandus, nisi deprehendatur à fide devius.* Et in cap. Anastasius dist. 19. *Videtur quod Papa*, inquit glossa, *tenetur requirere Concilium Episcoporum, quod verum est ubi de fide agitur, & tunc Synodus major est Papa*, ut 15. dist. *Sicut videtur ergò quod Papa non possit destruere statuta Concilii, quia orbis major est urbe.*

Guido Archidiaconus Bononiensis dist. 21. nunc autem : *Hinc Papa potest condemnari de hæresi, cum pertinax fuerit, alias non.* Eadem est sententia Augustini ab Ancona Eremitarum S. August. Theologi in summa q. 5. a 1. Alvari Pelagii lib. 1. de planctu Ecclesiæ, Joannis de Imola in capite de electione & electi potestate, & aliorum benè multorum.

CAPUT II.

In quo respondetur argumentis quibus adversarii Romani Pontificis infallibilitatem suadere conantur.

Diximus adversariorum esse privilegium illud indeficientis judicii, quod Romano Pontifici tribuunt ex scriptura & traditione asserere, nostramque sententiam, etiamsi nullo argumento positivo probaretur, necessariò tenendam esse, si vanis tantùm ac futilibus augumentis adversariorum opinio niteretur; hoc autem ita se habere ex sequentibus eorum argumentis nostrisque ad ea responsionibus unusquisque facilè intelliget.

Ex sacris litteris adducunt, primò illud Christi dictum ad Petrum, Lucæ 22. v. 32. *Ego rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos.* Unde concludunt fidem Romanorum Pontificum Petri successorum deficere non posse.

Verùm si quid probet istud testimonium plus probat quam adversarii postulant; non enim probaret tantùm Romanos Pontifices non posse à fide deficiendo aberrare, sed etiam nullatenùs posse à fide & gratia excidere: itaque intelligi debet ista promissio Christi de sola Petri persona, docet id & intentum Christi prædicentis futurum ut Petrus aliquando ipsum negaret, ita tamen ut à fide penitus, & usque ad finem vitæ non excideret. *Simon, Simon*, inquit Christus, *ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum, ego autem rogavi pro te, &c.* Tentatio illa satanæ respicit personam Petri & Apostolorum, & similiter oratio Christi non habet alium finem quam ut Petrus licèt à Diabolo tentatus, à fide tamen penitus & usque ad finem vitæ non deficiat, sed ut post negationem conver-

suos confirmet fratres, hoc autem totum in ipsa persona Petri adimpletum est. Nam & tantatus est à diabolo & in tentatione victus Christum negavit. Verùm ei profuit oratio Christi: statim enim pœnitentiâ ductus resipuit, & post Passionem ac Resurrectionem Christi non modò constantior cæteris apparuit, sed & generosis dictis & factis fratres suos confirmavit: ita hunc locum exponnunt, Tertull. lib. de fuga in pers. cap. 2. S. Cyprianus Epist. 8. & in lib. de orat. Dominica. S. Hilar. lib. . de Trinitate. Basilius Homil. 22. de humilitate: Ambros. in Psalm. 43. Chrysost. Homil. 63. Carth. Conc. in Ep. ad Innoc. I. & Innocentius I. in Ep. ad Carth. Conc. S. Aug. pluribus in locis & alii Interpretes quos numero 43. consulere poteris apud Launoium Epist. ad Jacobum Bevilaquam Epist. tom. 5. Porrò ex hac expositione nihil potest colligi ad probandum Pontificis Romani judicium esse indeficiens: Si quid enim ex istâ oratione Christo pro Petro de ejus successoribus colligeretur, inferri deberet pro Petri successoribus, non secùs ac pro ipso Petro orasse Christum, ut à fide ipsi privatim minimè deficerent, at nullus huc usque somniavit id ipsis privilegii adscribi posse.

Sunt & alii Patres ac Interpretes quos apud eundem Launoium ibidem collectos reperies qui dicant orasse Christum ut universalis Ecclesia, vel etiam generale Concilium à fide nunquam deficiat, quorum interpretatio, licet minus ad litteram, eo magis adhuc cum adversariorum placitis pugnat, cum ex illa sequatur infallibilitatem Ecclesiæ & Concilio adscribi debere, non autem Pontifici Romano, ut quid enim locus ille qui de Petro ad litteram intelligendus est ad Ecclesiam & Concilium inflecteretur, nisi certum esset Petrum & ejus successores potuisse à fide deficere, Ecclesiam & Concilium non item.

Secundo loco profertur ab iis qui infallibilitatem defendunt illud Matth. 16. *Super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam.* Unde colligunt Petrum & ejus successores esse Ecclesiæ fundamentum: cum autem impossibile sit Ecclesiæ fundamentum ruere, impossible esse concludunt Romanum Pontificem à fide deficere.

Verùm uti diximus anteà locus ille quatuor modis exponitur à Patribus & Interpretibus scripturæ, alii enim de persona ipsius Petri hæc verba interpretantur, dicuntque super illum fundatam Ecclesiam, quia ipse cum cœteris ad eam fundandam adlaboravit, alii dicunt super omnes Apostolos fundatam pariter esse Ecclesiam,

Petrumque cum hæc ei dicta sunt gestasse personam Ecclesiæ: sunt qui nolunt Petrum hîc petram esse dictum, sed petram aiunt esse fidem & confessionem Petri, vel, ut alii volunt, ipsum Christum: nulla autem ex istis expositionibus Pontificum infallibilitati favet: sicut enim qui in secunda expositione sentiunt super Apostolos omnes eorumque successores fundatam esse Ecclesiam, non propterea putant aut Apostolos omnes aut eorum successores indefectibiles fuisse, ita non sequitur ex prima expositione Petrum & ejus successores indefectibiles, eo quod super eos tanquam super petram & fundamentum Ecclesia sit ædificata, ex tertia & quarta expositione in gratiam Romanorum Pontificum nihil concludi posse perspicuum est.

Tertio loco Bellarminus objicit, illud Christi dictum ad Petrum Joannis ult. *Pasce oves meas*, atque ex eo sic ratiocinatur, *Pontifex est Doctor & Pastor totius Ecclesiæ, ergo tota Ecclesia illum audire & sequi tenetur, ergo si ille erret, tota Ecclesia errabit.*

Respondeo non solum Petrum, sed omnes Apostolos & eorum successores Pastores esse ovium Christi, ipsisque in personâ Petri dictum fuisse illud *pasce oves meas*, & tamen nemo contendit singulos Ecclesiæ Pastores infallibili judicio præditos esse: Ita hunc locum ad omnes omnino Apostolos & animarum curam habentes referunt Ambrosius lib. 2. de dignitate sacerdotali: *Pasce*, inquit, *oves meas, quas oves & quem gregem non solum tunc B. Petrus suscepit, sed & nobiscum eas suscepit, & cum illo eas nos suscepimus omnes.* S. Aug. tract. 47. in Joannem: *Et quidem fratres quod Pastor est* (Christus) *dedit & membris suis. Nam & Petrus Pastor, & Paulus Pastor & cæteri Apostoli Pastores & boni Episcopi.* Verùm etiamsi istud dictum ad solum Petrum & ejus successores pertineret, non sequitur eos esse infallibiles, nec valet ratiocinium Bellarmini, cum enim errant, desinunt Ecclesiam pascere ut oportet: imò occidunt eas potius quam pascunt, unde non tenentur ejus oves eum sequi, cum vident se in mortifera pascua duci: non enim oves pascit irrationales, quas pro arbitrio & nutu quò voluerit agere possit, sed quæ ratione & persuasionibus pasci debeant, hoc est, doceri & moveri, ut sponte Christum colant, ejusque fidem ac religionem illibatam servent. Hæc ferè sunt quæ adversarii ex sacris litteris argumenta depromunt, quæ nullius planè roboris esse ex dictis nemo non videbit, nec gravioris sunt momenti ea quæ ex sanctorum Patrum aut Pontificum operibus genuinis desumunt.

Inter ea verò primum ac principem locum tenere videtur illud

Hieron.

Hieron. Ep. ad Damasum, in qua postquam dixit: *Cathedræ Petri communione consocior, super illam petram ædificatam Ecclesiam scio, quicumque extra hanc domum agnum comederit prophanus erit, si quis in arca Noë non est, peribit regnante diluvio.* Addidit, *discernite si placet, obsecro, non timebo tres hypostases dicere, si jubetis, &c. ubi*, inquiunt asserit Hieronymus se tutò sequi posse sententiam Romani Pontificis, quia novit super eum Ecclesiam esse fundatam, & extra ejus communionem salutem non esse: deinde cur, inquiunt, Hieronymus totius Orientis de hypostasibus sententiæ & judicio acquiescere noluisset? Imperiumque Romani Pontificis ad tres hypostases agnoscendas expectasset, nisi putasset eum in judicando falli non posse.

Respondeo ex verbis Hieronymi inferri non posse Romani Pontificis judicium esse infallibile, sed magni tantùm ponderis & momenti apud ipsum fuisse Ecclesiæ Romanæ sententiam atque communionem: hoc tantum ejus verba sonant quæ immeritò ad infallibilitatem astruendam trahuntur: ait autem se tutò sequi posse Romani Pontificis sententiam, quia scilicet dissidentibus de hypostaseos voce Ecclesiis totius orbis, poterat ipse ad eam quam vellet partem accedere, unde non solius Romanæ Ecclesiæ autoritatem adducit, sed Occidentalium omnium & Ægyptiorum. *Hæreticum*, inquit, *me cum Occidente, hæreticum cum Ægypto, hoc est; cum Damaso Petroque*, quia scilicet istis duobus adhærebant Occidentales & Ægyptii omnes, *condemnent*; *quid enim hominem exceptis sociis criminantur.* Sequebatur porrò ille istorum potiùs quàm aliorum sententiam: Primò, quia ordinatus fuerat à Paulino trium hypostaseon hoste qui Occidentem & Ægyptum hypostasibus minùs æquum effecerat: Secundò, quia timebat ne nomine hypostaseos aliqui non personam, sed substantiam significarent: Quod vero ait; *super illam petram ædificatam Ecclesiam scio: quicumque extra hanc domum comederit agnum prophanus est; si quis in Arca Noë non est, peribit regnante diluvio.* Dictum est officiosè & per exagerationem: Deinde id non probat Sedis Romanæ sententiam infallibilem esse semper fidei regulam, sed ad summum ordinario adhærendum esse Romani Pontificis sententiæ, eosque qui à sede Apostolica dissident in periculum schismatis venire, at nihil id facit ad fidem & judicium Romani Episcopi, sed tantùm ad communionem. Denique perspicuum est ex dictis cur Hieronymus Romani Episcopi Imperium ad tres hypostases profitendas expectarit, quippe sentiebat quæstionem esse de nomine, nihil mali esse si tres hypostases bono sensu profitere-

tur, verum cum id ab ipso exigeretur, nolebat id facere, quia cum Occidente & Ægypto communicabat, qui tres non dicebant hypostases, fueratque ordinatus à Paulino trium hypostasium adversario: ipseque peculiares habebat inimicitias cum iis qui tres dicebant hypostases. Quid aliud, quæso, poterat facere cùm ab eis urgeretur, ut tres hypostases diceret, quam à Romano Episcopo petere num vellet, num juberet ut tres diceret hypostases; nam si citra ejus auctoritatem id fecisset, visus fuisset ab Ecclesiæ Occidentalis & Ægyptiæ communione discedere, quod imprimis cavebat: ergo imperium & judicium Romani Episcopi non expectat ut sententiam ferat de quæstione circa tres hypostases: ipse enim sciebat quid de ea esset sentiendum, & ante Damasi responsionem suum tulerat judicium, sed volebat ejus auctoritatem habere quam Orientalibus opponeret.

Post Hieronymum profertur Augustinus qui serm. 2. de verbis Domini cap. 10. *Jam enim*, inquit, *de hac causa Pelagii atque Celestii, duo Concilia missa sunt ad Sedem Apostolicam, inde etiam rescripta venerunt causa finita est, error utinam aliquando finiatur.* Unde inquiunt cum finitam putet Augustinus causam fidei quando post Concilia Sedes Apostolica, judicavit, dicendum est hujus esse supremum & infallibile judicium.

Respondeo finitam dici causam Pelagianorum post Conciliorum & Apostolicæ Sedis judicium, non quod nullum superius esset judicium, superius enim agnoscit in simili causa Augustinus, cum ait, post judicium Romanæ Sedis adhuc restasse plenarium Ecclesiæ Concilium, sed quia post damnationem Romani Pontificis Pelagianorum causa omni defensione spoliata erat. Nam antequam à Zozimo proscriptus fuisset Cælestius, jactitabant Pelagiani se à Romano Episcopo & multis Occidentalibus probari, ubi verò ab isto Pontifice Pelagius & Cælestius apertè damnati sunt, jam defensione omni carebant, ac propterea finita dici poterat eorum causa, quia unanimi consensu ab omnibus Occidentalibus damnabantur, porrò tantùm abest ut Augustinus scripserit hanc causam finitam esse judicio Sedis Apostolicæ, quia supremum erat & infallibile, ut ipse de ea dicat quod si de Cælestio & Pelagio in Romana Ecclesia fuisset aliquid secùs judicatum nota prævaricationis esset Clericis Romanis inurenda.

His additur Petri Chrysologi testimonium Epist. ad Eutychem ante Concilium Chalcedon. ubi hæc habet. *Hortamur te, frater ho-*

norabilis, ut his quæ à Beatissimo Papa Romanæ civitatis scripta sunt, obedienter attendas, quia beatus Petrus qui in propria sede vivit & præsidet, præstat quærentibus fidei veritatem.

Respondeo, aliud est beatum Petrum veritatem fidei quærentibus præbere, aliud infallibiliter eam præbere: prius de Romano Episcopo dicit Chrysologus, non posterius, quod tamen unum est probandum.

Denique Bernardi testimonium profertur qui Epist. 190. ad Innocentium II. ita loquitur. *Oportet*, inquit, *ad vestrum referri Apostolatum pericula quæque & scandala regni Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt, dignum namque arbitror ibi potissimùm resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum, cui enim alteri sedi dictum est aliquando, oravi pro te Petre ut non deficiat fides tua.*

Respondeo primò, ex uno Bernardi officioso dicto infallibilitatis privilegium Romano Pontifici tribui non posse, nisi accedat scripturæ & traditionis autoritas. Nam etiamsi constaret mentem Bernardi fuisse his verbis Pontificem Romanum infallibilem prædicare, hujus unius auctoritas ad istud privilegium Romano Pontifici asserendum minimè sufficeret.

Secundò, non loquitur Bernardus de persona Papæ Romani, sed de sede Petri, ac proinde ex isto loco probari tantùm potest Romanam Ecclesiam totam non posse à fide deficere; at immeritò concluditur Romano Pontifici soli idem privilegium competere.

Tertiò, loquitur Bernardus comparatè, non absolutè exaggerando Pontificis Romani auctoritatem, quâ tunc opus habebat ad Abaëlardi errores proscribendos.

Quartò Innocentius non putavit hæc verba Bernardi ad se solum pertinere, nam Abaëlardi errores, licet à duobus Conciliis jam damnatos, non nisi coacto iterum Concilio proscripsit: *Nos itaque*, inquit in Epist. quæ inter Bernardinas est 294. *qui in Petri Cathedra cui & Domino est dictum, & tu aliquando conversus confirma fratres tuos, licet indignè residere conspicimur, communicato fratrum nostrorum consilio destinata nobis à vestra dilectione capitula & universa ipsius Petri Abaëlardi perversa dogmata Canonum auctoritate cum suo auctore damnavimus.*

Denique Bernardus lib. 3. considerat. ad Eugenium de Romanis Pontificibus, ut errori obnoxiis loquitur præsertim l. 4. *Tunc*, inquit, *tibi licitum censeas suis Ecclesias mutilare membris, confundere*

ordinem, perturbare terminos quos posuerunt Patres tui, si justitiæ est jus cuique servare, suum auferre jus justo, quomodo poterit convenire? Erras si ut summam tuam ita & solam institutam à Deo vestram Apostolicam potestatem existimas.

Ex dictis jam abundè constat è Latinis Patribus nullum testimonium proferri quo disertè Romani Pontificis infallibilitas astruatur, imò nullum proferri è quo possit illa per legitimam consecutionem deduci, cùm verò inter opera Patrum Græcorum genuina, nullum testimonium inveniretur quod illuc ullo modo trahi posset, confecta sunt plura testimonia quæ ipsis ascriberentur & sub eorum nomine venditarentur: sed eorum νοθείαν deprehendere haud difficile fuit. Inter ea verò insignia sunt illa quæ ex Libris Thesaurorum Cyrilli laudantur à D. Thoma multis in locis ut in 4. dist. 24. q. 3. art. 2. *Ut membra maneamus in capite nostro Apostolico Throno Romanorum Pontificum à quo nostrum est quærere, quid credere, quid sinere debeamus, ipsum venerantes, ipsumque rogantes pro omnibus, quoniam ipsius solius est reprehendere, corripere, statuere & disponere, solvere & ligare loco illius qui ipsum ædificavit & multi alii quod suum est & plenum, sed ipsi soli dedit cui omnes jure divino caput inclinant & primates mundi tanquam ipsi Domino Jesu Christo obediunt*: Idem testimonium repetit in libro contra impugnantes Religionem & in opusculo contra errores Græcorum ac demum in catena aurea aliud sub ejusdem Cyrilli nomine testimonium refert his verbis. *Cyrillus*, inquit, *in libro Thesauri: secundum autem hanc Domini promissionem Ecclesia Apostolica Petri ab omni seductione, hæreticaque circumventione manet immaculata, super omnes primates Ecclesiarum & populorum in suis Pontificibus in fide plenissima & autoritate Petri & quamvis aliæ Ecclesiæ quorundam errore sint verecundatæ, stabilita inquassabiliter illa sola regnat silentium imponens & omnium obturans ora hæreticorum, &c.*

Hæc autem loca Cyrilli esse subdititia luce clarius est. Primò enim non extant in genuinis Thesaurorum Cyrilli libris, unde illa refert D. Thomas, nec extare illic possunt, cum nihil faciant ad scopum qui hîc in eo totus est ut Trinitatem ex sacris litteris probet, nec aliò excurrit. Deinde istorum locorum sensus & stylus longè abest à doctrina & stylo Cyrilli. Demum qui eos laudarit primus est D. Thomas, quem nemo nescit sæpè sæpiùs subdititia scripta & testimonia Patrum pro veris laudasse.

Ejusdem farinæ est testimonium Chrysostomi, ab eo laudatum ex responsis ad Consulta Bulgarorum, cum Chrysostomus diu ante

Bulgarorum nomen auditum, fuerit mortuus: nec majoris fieri debet nescio quis Canon Constantinopolitanus ab eodem laudatus qui se sic habet. *Antiquæ Romæ Episcopum primum esse & maximum omnium Episcoporum.* Idem dicendum de acclamatione Synodi Chalcedon. ab eodem D. Thoma laudata, quæ nec in Græcis nec in Latinis Concilii Chalcedonensis exemplaribus reperitur & in qua reperitur vox *Icumeraïcos*, quæ nec græca nec latina est. Denique non magis fidei habendum est aliis locis Chrysostomi, Maximi, Cyrilli & aliorum ab eodem scriptore laudatis quæ in eorum operibus non inveniuntur, hæc enim Patrum istorum genuini fœtus minimè sunt, sed ipsi ab aliis subjecti à B. Thoma qui in istis rebus acutum non cernebat in suos commentarios translata sunt, qui plura de iis volet, Launoium consulat in Epist. t. 1. ubi fusè hæc loca subdititia esse demonstrat sed res clarior est quam ut in eâ diutius immoremur.

Ultimo loco proferimus Romanorum Pontificum autoritatem qua maximè nituntur adversarii, quamvis ipsis in sua causa loquentibus tantum fidei quantum cœteris haud debeatur. Verùm ut probavimus antea ex iis quamplurimi agnoscunt errare se posse & decipi, imò & in hæresim labi; quare etiamsi nonnulli hoc sibi privilegium vindicassent reclamantibus aliis non essent audiendi. At præterea nullam esse qui sibi jus infallibiliter judicandi tribuerit, ut ex locis ab adversariis allatis constabit.

Objiciunt primò verba Epistolæ quæ nomen Lucii I. præfert quæ sunt ejusmodi. *Ecclesia Romana Apostolica & mater Ecclesiarum omnium quæ à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, nec hæreticis novitatibus depravata succubuit secundum ipsius Domini pollicitationem dicentis: Ego rogavi pro te Petre, &c.* Eadem ferè habentur in Epist. Felicis primi.

Respondeo testimonia hæc nullius esse momenti, utpote desumpta ex Epistolis quas subdititias esse constat apud omnes, in utraque ista falsa Consulum nota earum νοθείαν speciatim prodit.

Objiciunt secundò testimonium Agathonis Papæ in Epistola ejus quæ lecta est & probata in Synodo 6. art. 4. in qua sic loquitur. *Hæc est vera fidei regula quam in prosperis & in adversis vivaciter tenuit Apostolica Christi Ecclesia, quæ per Dei gratiam à tramite Apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, aut hæreticis novitatibus unquam depravata succubuit. Quia dictum est Petro: Simon, ecce satanas ex-*

petit: Ego autem rogavi pro te Petre, &c. Hic Dominus fidem Petri non defecturam promisit, & confirmare eum fratres suos admonuit, quos Apostolicos Pontifices mea exiguitatis Prædecessores fecisse cunctis est agnitum.

Respondeo primò adversarios, cum ab Agathonis testimonio ordiantur, agnoscere nullum Pontificem per quinque & ampliùs Ecclesiæ secula sibi infallibilitatem arrogasse.

Secundò, non dicit Agatho Romanum Pontificem infallibilitatis privilegium habere, sed tantum Romanam Ecclesiam à tramite Apostolicæ traditionis non aberrasse, quæ assertio est facti, non juris, nam ex eo quod aliquis non erraverit, non sequitur eum errare non posse.

Denique id non dicit Agatho de Romano Pontifice solo, hoc enim falsum fuisset, nam Liberium & Honorium à traditionis Apostolicæ tramite deviasse ignorare non poterat, sed de Romana Ecclesia quæ deficientibus à fide Episcopis suis, nunquam tamen à fide defecerat.

Post Agathonem laudant Epistolam 8. Nicolai primi ad Michaëlem Imperatorem, ubi de suâ sede sic loquitur. *Privilegia istius Sedis perpetua sunt divinitus radicata atque plantata, impingi possunt, transferri non possunt, quæ ante Imperium vestrum fuerunt permanent, Deo gratias, hactenus illibata, manebuntque post vos, quousque Christianum nomen prædicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt:* . Et mox ostendens unde illa privilegia tam liberè prædicaret, hæc ait, nam & inter cætera *is per quem nobis præcipuè ista sunt privilegia collata, aliquando conversus audivit à Domino, confirma fratres tuos.*

Respondeo hîc nihil à Nicolao dici ex quo infallibilitas deduci possit. Privilegia Sedis suæ commendat, ea transferri non posse, & in æternum permansura esse dicit: hoc nihil ad infallibilitatem Pontificis Romani. Nam licet Ecclesiam Romanam semper subsistere & à fide penitùs non deficere necessarium sit, haud inde sequitur ejus Episcopum in errorem cadere non posse. Quod verò addit Petro à quo hæc privilegia Romanæ Sedi sunt collata dictum esse, *& tu confirma fratres tuos*, si probaret aliquid de Romano Pontifice, probaret eum non posse in culpam cadere quin pœnitentiam agat, & sic non posse damnari: addit enim Nicolaus post hæc verba: *& tu confirma fratres tuos, siquidem & in culpam cecidit Petrus, ut sciret qualiter infirmitatis aliorum misereri deberet, &c.* Ergo si idem privilegium haberent successores Petri quod habuit Pe-

trus, haberent omnes donum perseverantiæ finalis: sed, ut jam dixi, Nicolaus ex his probare minimè vult se errare non posse, sed suum esse, sollicitudinem Ecclesiarum omnium gerere, & fratres per vim oppressos adjuvare: colligitur ex antecedentibus verbis. *Hæc*, inquit, *Ignatium Patriarcham nullâ regulâ, nulloque ordine dictante dejectum, tanquam fratrem adjuvare compellunt: nam inter cætera, is per quem nobis sunt hæc privilegia collata sic aliquando conversus audivit à Domino, confirma fratres tuos:* ubi videre est privilegia Romanæ Sedis à Nicolao commendata eò tantùm spectare, ut Romanus Episcopus Ignatium Patriarcham injustè dejectum possit adjuvare.

Post hæc profertur Leonis IX. qui circa annum 1050. Romanam Ecclesiam rexit, Epistola ad Petrum Antiochenum quinta, ubi commendans Sedem Romanam hæc habet: *Nimirum solus est Petrus pro quo ne deficeret fides ejus, Dominus & Salvator asseruit se rogasse, dicens: Rogavi pro te, &c. quæ venerabilis & efficax oratio obtinuit quod hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius usque in seculum seculi, sed confirmabit corda fratrum variis concutienda fidei periclitationibus, sicut usquequaque confirmare non cessavit.*

Respondeo hæc verba Leonis IX. non esse ita strictè accipienda, quasi Romanus Pontifex à fide deficere non possit; alioquin probarent eum non tantùm docendo Ecclesiam errare non posse, sed nec fidem eum posse amittere: non loquitur ergò de personâ Romani Episcopi, sed de Ecclesia Romana: unde in Epistola ad Michaëlem Constantinopolitanum Patriarcham eumdem scripturæ locum allegans, ex eo probat fidem Petri non defecturam in universâ Ecclesia. *Taliter*, inquit, *sancta Ecclesia super Petrum*, id est, *Christum & super Cepham Filium hominis ædificata, quia inferi portis, disputationibus scilicet hæreticorum nullatenus foret superanda, sic pollicetur ipsa veritas, portæ inferi non prævalebunt adversus eam; cujus promissionis effectum se impetrasse à Patre Filius protestatur, dicendo ad Petrum: Ego pro te rogavi, &c. Erit ergo quisquam tantæ dementiæ, qui orationem illius cujus velle est posse, audeat in aliquo vacuam putare? nonne à Sede Principis Apostolorum, Romana videlicet, tàm per eumdem Petrum quàm per suos successores convicta atque expugnata sunt omnium hæreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri, quæ hactenus nec defecit, nec usque in finem deficiet, sunt confirmata.*

Ex his videre est per fidem Petri non defuturam, Leonem intelligere ipsam fidem quam prædicavit Petrus; per fidem verò seu thronum Petri ipsum non intelligere solum Romanum Pontificem,

ſed Eccleſiam univerſam Romanam: ſenſus ergò ejus non eſt, haud defecturam fidem Petri in Romanis Pontificibus, ſed non defecturam in universâ Eccleſiâ Romanâ.

Denique Innocentii III. teſtimonium præ cæteris opponitur, hoc habetur in cap. *Majores*, extrà de Baptiſmo & ejus effectu, ubi hæc habet. *Majores cauſæ præſertim articulos fidei contingentes ad Petri Sedem referendos intelliget, qui novit pro eo Dominum exoraſſe, ne deficiat fides ejus.*

Reſpondeo Innocentium hoc poſcere, ut majores cauſæ ac præſertim fidei ad ſe referantur, at ipſum non dicere eas ſupremo & infallibili judicio à ſe judicandas: nec alio fine adducit hæc verba Chriſti ad Petrum: *Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides.* Ergo immeritò ab adverſariis ad probandam infallibilitatem adducuntur, cùm ex iis tantùm probet Innocentius cauſas majores ad ſe referendas, & alio in loco diſertè dicat ſe in fide poſſe aberrare, & ab Eccleſiâ judicari, ſerm. ſcilicet 3. de conſecratione Romani Pontificis, ubi ſic loquitur: *In tantùm mihi fides neceſſaria eſt, ut cùm de cæteris peccatis Deum judicem habeam, ob peccatum quod in fide committitur, poſſim ab Eccleſia judicari.* Porrò peccatum in fide committi non poteſt, de quo Eccleſia poſſit cognoſcere & judicare, niſi fiat docendo pravum aliquod dogma. Hoc autem ipſi Innocentio contigit: conſultus enim ab aliquo Abbate Ciſtercienſi de quodam qui ſibi confeſſus fuerat ſe celebraſſe Miſſas, etſi Laïcus eſſet, & ſic vellet permanere, an poſſet in hoc caſu revelare ſecretum confeſſionis, ex conſilio Cardinalium cenſuit Innocentius revelandum eſſe in eo caſu confeſſionis ſecretum. Id refert Cæſarius Ciſtercienſis Monachus Innocentio æqualis, lib. 3. hiſt. memorab. c. 32. ubi ait, *Innocentii reſponſionem ſimpliciter & abſolutè datam, non ſolum communium Theologorum doctrinæ adverſari, ſed etiam videri repugnare Lateranenſi Concilio c. 21. ſub eodem Innocentio celebrato.*

Ex his abundè, ni fallor, demonſtratum habemus nihil afferri poſſe quo verè ſolidéque Romani Pontificis in rebus fidei definiendis infallibilitas aſtruatur: nunc ad alia properemus.

DE ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO VI.

De Concilii generalis ſupra Romanum Pontificem autoritate.

PRÆLOQUIUM.

QUAM aggredimur de comparatione poteſtatis Pontificiæ cum autoritate Concilii generalis quæſtionem, quibuſdam prima fronte ſuperfluam & odioſam videri poſſe non diffiteor. Eccui enim bono, inquiet aliquis, de duarum maximarum, ut nemo dubitat, poteſtatum, ſupra ſe invicem excellentia tam acriter diſceptare. Quid opus eſt eas ſecum invicem committere, & de Primatu contendentes inducere: quid religionis intereſt, utrùm Papa ſit ſuprà vel infrà Concilium; ſed qui ità ratiocinantur, quæſtionis hujus conſectaria prorsùs igno-

tant. Nam qui ad illa vel modicum attenderint, ſtatim intelligent non de quæſtione aliqua metaphyſica & ludicra hic agi, ſed eam controverſiam moveri, è cujus determinatione Eccleſiaſtica diſciplina tota pendeat; nam ſi Papa ſit ſupra Concilium, ſequitur eum eſſe ſummum Eccleſiæ Monarcham & Dominum, Eccleſiam autoritate ſuprema, non autem Canone regi; nullum eſſe Ariſtocraticum in ea regimen; Conciliorum nullam eſſe neceſſitatem, horum autoritatem omnem non à communi & Catholico Eccleſiarum conſenſu, ſed ab unius Papæ ſententia & voluntate pendere, proptereaque Papam poſſe ex animi ſui arbitrio Canones abrogare, alios condere, ab illorum obſervatione pro libito diſpenſare, Epiſcopos ejus eſſe Conſiliarios, non legitimos & neceſſarios controverſiarum Judices. Hæc ſunt conſectaria quæ Theologi Curiæ Romanæ obnoxii, ex falſa & perverſa quæſtionis hujus definitione inferunt. Nos autem è contrà qui tenemus Concilium generale eſſe ſupra Papam, ex hac aſſertione contraria prorsùs elicimus conſectaria, Papam ſcilicet non eſſe ſupremum ac abſolutum Eccleſiæ Monarcham & Dominum, Eccleſiam non abſoluta autoritate ſed Canone regi. Statum ejus licet Monarchicum Ariſtocratico regimine temperari, frequentem Conciliorum celebrationem eſſe neceſſariam, horum autoritatem non pendere à ſolo Papa, ac proinde Papam non poſſe leges à Conciliis latas abrogare, nec ab earum obſervatione diſpenſare, niſi legitima de cauſa, & in eo caſu in quo Concilium ipſum diſpenſaret: Epiſcopos in Concilio congregatos eſſe Judices omnium controverſiarum & perſonarum, atque ipſorum etiam Pontificum Romanorum, ſi in fide & moribus peccent. Ex quibus intelligere eſt, ex hujus quæſtionis determinatione totam Eccleſiæ οἰκονομίαν pendere. Quare ſatis mirari non poſſum Petrum de Marca Pariſienſem Archiepiſcopum, virum alioquin acerrimi judicii, pronuntiaſſe controverſiam hanc nullius eſſe ad diſciplinam Eccleſiaſticam, libertateſque Eccleſiæ Gallicanæ vindicandas, momenti. Nam ſi ſemel Pontifex Romanus Conciliis omnibus ſuperior aſſeratur, ruit profectò omnis Eccleſiæ libertas, Concilia ſua autoritate ſpoliantur, Canones in irritum mittuntur, omnia ad unius Pontificis nutum & arbitrium revocantur, quæ ſi ſemel admittas, Eccleſiæ Gallicanæ libertates tueri nullo pacto potes.

Porrò quæſtio propoſita tripliciter intelligitur. Primò enim quæritur utrum Concilium generale legitimè congregatum, cui adeſt Pontifex Romanus, vel ad quod legitimè vocatus adeſſe renuit,

majorem habeat autoritatem quàm Pontifex Romanus solus, & sine Concilio generali. Secundò, utrum Concilium generale habeat potestaten condendi Canones, quibus ipse Pontifex teneatur. Demum, utrum Concilium possit judicare de persona Papæ, ipsumque in errorem aut in crimen lapsum deponere. Hæc tria sunt quæ proposita quæstio de autoritate Concilii generalis supra Papam involvit. Qui dicunt Pontificem esse supra Concilium, affirmant tria; majorem esse Pontificis quàm Concilii autoritatem, aut saltem æqualem; Romanum Pontificem non teneri Concilii generalis legibus, easque posse pro libito ab ipso abrogari: demùm Pontificem non posse à Concilio judicari aut deponi. Qui verò Concilium Pontifice Romano superius esse asserunt, tria hæc negant, & oppositum tenent. Quæstio porrò ista videtur primùm in controversiam venisse, atque hinc & inde agitari cœpisse circa tempora Concilii Pisani, ut Bellarminus observat, qua de re nobis cum illo nulla lis erit; sed tota difficultas eo redit, quid ante istud tempus Ecclesia uuiversa de autoritate Pontificis & Concilii senserit, & quid deinde in Conciliis generalibus de ista quæstione judicarit, contendit Bellarminus in Ecclesiam ante istud tempus statuisse Pontificem Concilio superiorem, tuncque primùm fuisse aliquos qui Concilium supra Papam extollerent: nos è contrà dicimus Bellarmini sententiam ad illud usque tempus fuisse orbi universo ignotam, tuncque primùm inventam & invectam fuisse, atque anteà Ecclesiæ semper persuasum fuisse majorem esse Concilii præsertim generalis, quàm Romani Pontificis auctoritatem; ac demum idem ab ipsa post motam litem in Conciliis generalibus statutum atque definitum esse: hæc sunt quæ nobis adversus Bellarminum ostendere oportet.

§. I.

Potestatis Ecclesiasticæ immediatum subjectum esse universam Ecclesiam.

PRopositarum quæstionum definitio tota pendet ex hujus principii determinatione, quod hisce verbis à nostris Theologis concipitur: *quodnam sit subjectum immediatum potestatis Ecclesiasticæ.* Sensus est, an potestas clavium sit immediatè concessa universitati Ecclesiæ, ut per ejus Ministros ac per summum Pontificem exerceatur, an verò summo Pontifici aut etiam Episcopis sit immediatè colla-

ta: hoc est scilicet, quæstionum propositarum fundamentum; nam si clavium potestas est penes solum Pontificem Romanum, haud dubium est quin super universam Ecclesiam potestatem habeat, cùm aliam potestatem hac in hypothesi non habeant Ecclesia & Prælati, quàm quæ illis ab ipso communicatur; secus verò si vice versa Ecclesia supremam habet potestatem, quæ ab ea in Ministros ejus summumque Pontificem derivatur. Operæ pretium est ergo, antequam ultrà progrediamur, opinionis nostræ fundamentum ex traditione confirmare. Ut ergo pateat mentem antiquorum omnium fuisse, claves non uni Petro, sed in persona Petri universitati Ecclesiæ collatas esse, quas illa Ministris suis atque ipsi summo Pontifici communicat, nonnulla veterum id disertè asserentium testimonia referam. Imprimis verò spectat illuc Christi dictum apud Matthæum Evangelii c. 18. *Si eos testes non audierit* frater peccans, *dic Ecclesiæ, si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Quo patet supremam excommunicandi potestatem penes Ecclesiam esse. Hoc autem ex isto loco aliisque similibus intulerunt antiqui Patres, quorum selecta tantum & aperta testimonia referam.

Tertullianus Scorpiaci cap. 10. *Memento claves hic Dominum Petro & per eum Ecclesiæ reliquisse.* Cyprianus lib. de unitate Ecclesiæ. *Loquitur Dominus ad Petrum: Tu es Petrus, &c. Tibi dabo claves regni cœlorum. Et quamvis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat: Sicut misit me vivens Pater, &c. tamen ut unitatem manifestaret, unitatis ejusdem originem ab uno incipientem sua autoritate disposuit, hoc erant utique & cæteri Apostoli quod fuit Petrus pari consortio præditi honoris & potestatis.*

Optatus lib. 7. *Præferri Petrus cæteris Apostolis meruit, & claves regni cœlorum communicandas cæteris solus accepit:* id est, accepit eas ut cæteris etiam communicarentur, personam gerebat omnium.

S. Basilius Monasticarum Constitutionum c. 23. *Petre*, inquit, *amas me plus his, pasce oves meas: & omnibus deinde Pastoribus ac Magistris eamdem tribuit potestatem, cujus quidem rei signum est quod omnes similiter atque ille ligent & solvant.*

Ambrosius lib. de dignitate sacerdotali c. 2. *Quas oves*, inquit, *& quem gregem non solùm tunc beatus suscepit Petrus, sed & nobiscum eas suscepit, & cum illo eas nos suscepimus omnes.*

Chrysostomus homil. 79. ad eadem verba. *Amas me, Petre, pasce oves meas: Quod*, inquit, *non ad Sacerdotes solos dictum est, verùm etiam ad singulos nostrûm, quibus vel minimus grex commis-*

sus est..... Habet unusquisque ovem, ad pinguia eam pascua ducat.

Hieronymus lib. 1. contra Jovinianum. *At dicis super Petrum fundatur Ecclesia, licet idipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regni cœlorum accipiant, & ex æquo super eos fortitudo Ecclesiæ solidetur, tamen propterea unus eligitur ut capite constituto schismatis tollatur occasio.*

Sanctus Augustinus disertè & centies lib. de Agone Christiano c. 30. *Huic enim Ecclesiæ claves regni cœlorum datæ sunt, cum Petro datæ sunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur pasce oves meas*; concione 2. super Psalmum 30. *cujus Ecclesiæ personam gerebat Petrus*; & enarratione in Psalmum 108. *Agnoscitur ille in figurâ gestasse personam Ecclesiæ.* Tractatu 50. in Joannem. *Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significavit.* Item tractatu 118. *Claves unus tanquam personam gerens ipsius unitatis accepit.* Item tract. 124. *Cujus Ecclesiæ Petrus Apostolus propter Apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam.... Ecclesia ergo quæ fundatur in Christo, claves ab eo regni cœlorum accepit in Petro,* id est, *potestatem ligandi solvendique peccata.* Mitto alia innumera ejusdem testimonia in eamdem sententiam, viginti sex collegit Launoius Epistolarum p. 2. Epist. ad Adrianum Vallantium, sed citata sufficiunt ad mentem ejus cognoscendam.

Cyrillus lib. 12. in Joannem; *Accipite Spiritum sanctum, respondemus virtutem in omnes permanasse, & scopum largientis implesse; dedit autem Christus non aliquibus seorsum, sed universis discipulis.*

Sanctus Leo serm. 3. de anniversario Assumptionis suæ, *propter quod dicitur beatissimo Petro: Tibi dabo claves regni cælorum, transivit quidem in alios Apostolos vis istius potestatis, & ad omnes Ecclesiæ Principes Decreti hujus constitutio commeavit; sed non frustra uni commendatur quod omnibus intimetur. Petro enim singulariter id creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus præponitur.* Idem habet serm. 2. de natali Apostolorum.

Fulgentius in lib. de fide ad Petrum. c. 3. *Deus in persona B. Petri ligandi solvendique tribuit potestatem.* lib. 1. de peccat. meritis & remiss. *Cui (* Ecclesiæ *) claves regni cælorum dedit, cui etiam potestatem ligandi solvendique concessit.* Et cap. 20. *Hinc est quod etiam B. Petro, idest, Ecclesiæ suæ in terra ligandi solvendique tribuit potestatem.*

Eucherius Lugdunensis homiliâ de natali Petri: *Et tibi dabo claves regni cœlorum, hoc enim quod principaliter Petro dicitur, cæteris quoque Apostolis dictum intelligi debet, & non tantùm Apostolis, verum etiam Episcopis & Sacerdotibus.*

Gregorius primus lib. 6. exposit. in caput 16. lib. 1. Regum cap. 3.

Nam quod antiquis nusquam dicitur, quodcunque ligaveris super terram, modò universali in Ecclesia dicitur.

Beda in cap. 19. Matthæi: *Claves regni cœlorum Petrus tanquam personam gerens ipsius unitatis accepit.* Et in cap. 21. *Ecclesia ergo in Petro claves regni cœlorum accepit.* Et lib. 4. in cap. 16. Matth. *Hæc potestas* (ligandi atque solvendi) *sine dubio cunctis datur Apostolis, necnon Episcopis, Presbyteris, & omni Ecclesiæ.*

Ambrosius Auspertus lib. 4. in Apocalypsim. *Huic Petro typum gerenti Ecclesiæ dicit, quodcumque ligaveris*, idem habet lib. 5. & lib. 7.

Dungalus Diaconus in lib. contra Claudium Taurinensem citata B. Augustini testimonia transcribit Rabanus, lib. 5. in Matt. c. 16. *Quæ solvendi atque ligandi potestas, quamvis soli Petro data videatur a Domino absque ulla dubietate; tamen noscendum est quod & cæteris datur ipso teste.*

Meldense Concilium anni 845. *Ut clavibus Ecclesiæ datis aditus ad vitam claudi debeat aut reserari.*

Paschasius Radbertus lib. 8. in Matt. cap. 16. *Videtur cum Petro & cum omnibus Apostolis hæc potestas specialiùs a Domino attributa, & licet Ecclesiæ eadem sit concessa.*

Hincmarus Rhemensis Epist. 33. cap. 20. cap. 36. & 47. necnon in libello expostulationis, qui in Concilio Duziacensi primò refertur cap. 26. citata ex Augustino & Beda testimonia exscribit.

Odo Cluniacensis lib. 4. collat. c. 19. *Qui* (Christus) *ligandi atque solvendi potestatem Ecclesiæ rectoribus in persona beati Petri concessit.*

Hugo de sancto Victore lib. 1. de Sacramentis cap. 26. *Quid est quod in typo Ecclesiæ dictum est Petro; quodcumque ligaveris.* Sequuntur eamdem sententiam Magister sententiarum distinct. 18. & 19. Alanus lib. 2. contra Valdenses. Thomas Valdensis tom. 1. de Sacramentis cap. 145. Joannes Gerso tract. de potestate Ecclesiasticâ, considerat. 4. Tostatus Abulensis in cap. 13. Num. quæst. 48. Dionysius Carthusianus lib. 1. de autoritate Papæ & Concilii art. 34. Almainus de potestate Ecclesiasticâ cap. 17. Adrianus sextus in 4. q. 1. Gulielmus Okamus, & alii: sed ex iis Theologis non est qui opinionem nostram diligentiùs explicet & accuratiùs expendat quàm Tostatus Abulensis, è quo non pauca referre haud pigebit.

Quæstionem sic proponit illo loco suprà citato, *an communitas seu Ecclesia possit habere exercitium jurisdictionis, & an Christus dederit claves soli Petro specialiter, vel soli Ecclesiæ, & quomodò transfertur autoritas clavium de uno Prælato ad alium.* Huic autem quæstione re-

ſpondet, Juriſdictionem quidem ſecundum actum cadere non poſſe in communitatem, ſed in perſonam determinatam quæ poſſit actus aliquos exercere, ſed eam eſſe in communitate ſecundum originem & ſecundum virtutem, quia omnes perſonæ quæ accipiunt juriſdictionem ex virtute communitatis accipiunt. Ita autem, *inquit*, videtur de cla-
„vibus Eccleſiæ, quia illæ datæ ſunt à Chriſto toti Eccleſiæ, quia tamen
„non poterat univerſa Eccleſia diſpenſare illa cum non eſſet aliqua per-
„ſona, eas Petro dedit nomine Eccleſiæ; ſi tamen intelligeretur claves
„traditas eſſe Petro ſpecialiter, non ſolùm ſequeretur inconvenienter
„quod inducitur, ſcilicet quod alii Apoſtoli non habuiſſent, &c. ſed ad-
„huc inconveniens majus erat quod defuncto Petro non manſiſſent cla-
„ves, quod neceſſe erat ſi ſoli Petro datæ fuiſſent, & non ſolùm ſi ipſi
„ſoli, ſed etiam ſi omnibus Apoſtolis datæ fuiſſent, tanquam determi-
„natis perſonis defunctis illis non manſiſſent claves in Eccleſia, quia iſti
„non habent poteſtatem dandi aliis claves, faciendo eos ſucceſſores
„ſuos, cum nemo poſſit Prælatum ſucceſſorem ſibi facere.... Ergo non
„fuerunt datæ claves illis tanquam determinatis perſonis, ſed tanquam
„Miniſtris Eccleſiæ; & tunc magis dabantur claves Eccleſiæ, cum Ec-
„cleſia quæ ipſas habet radicaliter nunquam moriatur. Hinc leviter ap-
„paret quomodò mortuo Petro ſuccederent alii ſummi Pontifices in
„æquali poteſtate, quia illa poteſtas clavium erat in Eccleſia... Hinc
„mortuo Petro poteſt eligere ſucceſſorem, & eligendo confert eam
„poteſtatem. Hoc idem patet in communitatibus, ſi enim aliqua com-
„munitas vel collegium eſt, ibi erit juriſdictio, & quia non poteſt ad-
„miniſtrari per univerſam ſocietatem, adminiſtratur per unum de com-
„munitate: non eſt tamen juriſdictio in illo, ita quod non ſit in com-
„munitate, ſed eſt magis in communitate, quia antequam ille conſtitua-
„tur in judicem vel rectorem, nullam habet juriſdictionem illo mortuo
„vel cadente, non penitùs expirat juriſdictio: poteſt alius præfici in
„rectorem vel judicem, non tamen poſſet hoc fieri ſi non maneret ju-
„riſdictio in communitate: ergo ipſa communitas habet magis juriſdi-
„ctionem. Adhuc patet hoc, quia ſede vacante capitulum habet, omnia
„quæ pertinent ad juriſdictionem Prælati: licet non ea quæ ſunt ordi-
„nis.... Ergo videtur quod juriſdictio illa radicaliùs erat in Eccleſia
„quàm in Prælato: non tamen haberet eam Eccleſia niſi in principio ei
„tradita fuiſſet, quia juriſdictio clavium non eſt talis quales ſunt juriſ-
„dictiones quas conſtituunt ſibi homines, quia cum juriſdictio ſit in
„remittendo peccata & ligando, non poſſunt eam homines ſibi fingere,
„ſed à Deo ſolo eſt, cum ipſe ſolus remittat peccata, in Eccleſia autem
„eſt iſta juriſdictio. Ergo oportet quod illam aliquando acceperit, &

„hoc non fuit nisi cum primò traditæ sunt claves à Christo. *Et quæst.* „49. Ecclesia suscipit claves à Christo, & Apostoli tanquam Ministri „Ecclesiæ,& nunc Ecclesia illas habet & Prælati etiam,sed aliter Eccle- „sia quàm Prælati; nam Ecclesia illas habet secundum originem & vir- „tutem,Prælati autem habent secundum usum earum.Dicitur Ecclesia „habere secundum virtutem claves, quia potest illas conferre Prælato „per electionem..... Exemplum hujus rei in domino rei & ususfru- „ctuario atque usuario; nam dominus rei habet usum rei, & confert il- „lum usum alteri, sed non eo modo quo habet, quia sibi reservat usum, „ut proprietario alteri concedit vel usuario,vel usufructuario; & in hoc „confert dominus quod habet,quia dominus rei non est usufructuarius „vel usuarius conformiter in Ecclesia,ipsa enim non habet claves quan- „tùm ad usum;omnia autem ista descendunt ex hoc quod Ecclesia non „est aliquid, unum per se potens habere administrationem clavium, si „autem posset per se administrare, non committeret alicui Prælato. Ita Episcopus Abulensis opinionem nostram, quæ sacræ Facultatis Pa- risiensis est, mirum in modum illustrat & invictè probat, ita ut ni- hil à nobis addi possit ad eam explicandam aut asserendam.

Ut tamen ad propositum revertamur, ostendendum est quo pa- cto ex hoc principio & fundamento sequantur ea quæ nobis in hac dissertatione probanda sumpsimus. Hoc autem facile est ad oculum demonstrare; nam nemo est qui non statim intelligat illum supre- mam habere potestatem, qui potestatem ipsam habet secundum origi- nem & virtutem, eum verò potestatem non habere supremam, qui tan- tùm potestatem habet ab alio sibi commissam quoad usum. Patet autem ex dictis potestatem Ecclesiasticam esse penes Ecclesiam, Romanum autem Pontificem, cœterosque Prælatos eam accipere ab Ecclesiâ quoad usum tantummodo. Non ergo Summus Pontifex habet potestatem in universam Ecclesiam, licet habeat in universâ Ecclesia, sed vice versa Ecclesia potestatem habet in Pontificem; & quemadmodum mortuo Pontifice alium sufficit, ita potest eum corrigere atque deponere, non quidem ipsa per se, nam universam societatem Ecclesiæ convenire aut judicare non est possible; sed per Concilium generale quod cum universam Ecclesiam repræsen- tet, habet universam Ecclesiæ potestatem in se unitam, cùm præ- sertim Ecclesiæ universæ habeat assensum. Cum ergo Ecclesiæ po- testas sit superior potestate Papæ, cum Ecclesia leges dicere possit Papæ; cum Ecclesia possit auferre à Papa jurisdictionem quam ipsi commisit; nemo dubitare potest quin hæc omnia fieri possint à Conci- lio generali ipsam repræsentante: sed hæc sunt sigillatim expendenda.

§. II.

§. II.

Majorem esse Concilii generalis quàm Romani Pontificis autoritatem.

AD probandum majorem esse Concilii præsertim generalis quàm Romani Pontificis autoritatem hoc unum observasse sufficeret à Concilio generali Ecclesiam universam repræsentari, non item à Romano Pontifice; quippe cum suprema potestas spiritualis toti Ecclesiæ in commune à Christo collata sit, ut paragrapho superiori abundè probatum est, aliunde verò certum sit Concilium generale universam Ecclesiam repræsentare non item Romanum Pontificem, quis negare possit quin major sit Concilii quàm Romani Pontificis autoritas?

Præterea Romanis Pontificibus adeò persuasum fuit Concilii autoritatem suâ majorem esse, ut ultrò ipsi Concilia postularint, tanquam ad dirimendas controversias necessaria, suaque judicia in illis retractari postularint, aut saltem passi fuerint, docet id constans ac perpetua Romanorum Pontificum disciplina.

Atque ut à beato Petro ordiamur, *nihil ille*, ut Chrysostomus observat, nihil, inquam, alicujus momenti solus egit, nihil alicujus momenti sine Concilio statutum esse voluit: cum eligendus Apostolus in locum Judæ, cum constituendi Diaconi, cum aliquid de legalium observatione statuendum in commune consulit, & omnia fratrum electioni ac judicio permittit. Id verò maximè elucet in illâ celebri de legalium observatione controversiâ, quæ in Concilio Hierosolymis congregato disceptata ac judicata est; totiusque Synodi non unius Petri nomine definita. His verbis, *visum est Spiritui sancto & nobis*, *&c.* Hoc exemplo utuntur Synodi 5. generalis Patres, ut ostendant Concilii præsertim generalis autoritatem singulorum Episcoporum ipsique Romani Pontificis autoritate superio-„rem esse ac majorem. His verbis: Licet, *inquiunt*, Spiritus sancti gratia „circa singulos abundaret Apostolos, ut non indigerent alieno consilio „ad ea quæ agenda erant, non tamen aliter voluerunt de eo quod move-„batur, si oporteret Gentes circumcidi, definiri priusquam communiter „congregati diversarum scripturarum testimoniis unusquisque sua di-„cta confirmaverunt, unde communiter de eo sententiam protulerunt

„ad gentes ſcribentes viſum eſt Spiritui ſancto & nobis, &c. Sed & „ſancti Patres qui per tempora in ſanctis quatuor Conciliis convene- „runt antiquis exemplis utentes communiter de exortis hæreſibus & „quæſtionibus diſpoſuerunt, certo conſtituto quod in communibus „de fide diſceptationibus cum proponuntur quæ ex utraque parte diſ- „cutienda ſunt, veritatis lumen tenebras expellit mendacii. Nec enim „poteſt in communibus de fide diſputationibus aliter veritas mani- „feſtari, cum unuſquiſque proximi adjutorio indiget.

Hinc quoties in Eccleſiâ majores ac graviores controverſiæ ſunt exortæ, congregata ſemper fuere Concilia. Quid autem neceſſe fuiſ- ſet ea congregari, ſi ſolius Romani Pontificis autoritas Concilii autoritatem ſuperaret? At non iſta fuit Romanorum Pontificum ſen- tentia, cum ipſi Concilia ultrò ut neceſſaria poſtulent etiam poſt judicium ſuum.

Sic Clerus Romanus, tempore Cypriani, cauſam lapſorum non aliter tractari poſſe affirmat, *quam collatione conſiliorum cum Epiſcopis, Presbyteris Confeſſoribus facta, quoniam nec firmum decretum poteſt eſſe, quod non plurimorum videbitur habuiſſe conſenſum.*

Sic Julius ad Orientalium diſſidia finienda, Athanaſii cauſam judicandam, necnon ad fidem confirmandam Concilium neceſſa- rium eſſe affirmat, atque ad illud Euſebium & ejus ſocios in- vitat.

Sic etiam Liberius ad eandem cauſam judicandam, Concilium petiiſſe ſe teſtatur, & iterum enixè poſtulat in litteris ad Conſtan- tium, atque illa de cauſa Legatos ad eum mittit, idem cum in Imperatoris conſpectum veniſſet, eandem poſtulationem iteratò re- novavit, & interroganti Imperatoris Miniſtro *quota pars orbis eſt Li- beri*, non reſpondet ſe ſupra Concilia eſſe, ſuamque autoritatem omni aliâ majorem eſſe, ſed tantùm ait quod etiam ſi ſolus ſit cum paucis, non ideò cauſam fidei minui. Quoniam tres tantùm fue- runt, qui Nabuchodonozori reſtitere.

Damaſus & alii Epiſcopi Occidentales poſt Aquileïenſem Syno- dum ad Imperatorem Theodoſium ſcribentes ad componendas Orientis res, Synodum generalem fieri enixè poſtulant: iidem autem ſe non prærogativam examinis ſibi vindicare aiunt, ſed tantum conſortium communis arbitrii. Cauſam Bonoſi, quæ Concilii Ca- puenſis ſtatuto finitimis Epiſcopis, Anyſio ſcilicet, Theſſalonicenſi & Macedonibus fuerat commiſſa, non audet ipſe judicare, *Cum hujuſmodi*, inquit, *fuerit Synodi Capuenſis judicium ut finitimi Bonoſo*

de

de eo cognoscant advertimus nobis judicandi formam competere non posse. Quibus verbis agnoscit Siricius se non solum Concilii generalis, sed & alterius Synodi, qualis erat Capuensis autoritate ita astringi ut non possit causam ab istâ Synodo aliis judicibus commissam ipse judicare, agnoscit etiam judicium ab istis qui à Synodo delegati fuerunt, ferendum suo judicio firmius ac superius fore: *Vos enim*, inquit, *ut scripsimus, Synodi vice decernitis, nos quasi ex Synodi autoritate judicare non convenit.* Innocentius primus ad motas in Chrysostomum turbas componendas suam non interponit autoritatem tanquam supremam, sed Synodum necessariam esse judicat: *Quodnam*, inquit in Epist. ad Clerum Const. *remedium istis rebus in præsenti afferemus, necessaria erit Synodalis cognitio quam etiam multò jam antea congregandam diximus, ea enim sola est quæ hujusmodi procellarum impetus retundere potest.*

Cælestinus primus cognita Nestorii hæresi privatam Sedis Apostolicæ, sed in Concilio Occidentalium sententiam in eum profert, ac deinde cum convocata Synodus generalis foret, ipse ad eam Legatos misit, litteris suis ita Synodorum generalium autoritatem extollens. *Non poterit*, inquit, *veritas mentiri, cujus in Evangelio ista sententia est, ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum, quod cum ita sit, si nec huic tam brevi numero Spiritus sanctus deest, quantò magis eum nunc interesse credimus, quando in unum convenit tanta turba sanctorum.*

Sed nullus est Pontifex qui de Conciliorum necessitate & autoritate plura scripserit quam beatus Leo, præsertim verò in causa Eutychetis. Licet enim Flavianus ad judicandum Eutychem Synodum generalem necessariam non esse credidisset, nihilominus S. Leo Concilii celebrationi annuit, petiitque ab Imperatore, *ut intra Italiam habere juberet Episcopale Concilium, quo conciliante Deo possent omnia scandala quæ in perturbationem Ecclesiæ commota erant resecari.* Cùm verò Imperator eam Synodum Ephesi indixisset, ultrò beatus Leo ad eam Legatos misit. *Unde*, inquit in Epist. ad Theodosium, *quamvis ad diem Concilii Episcopalis quem pietas vestra constituit occurrere me ratio nulla permittat, cum nec aliqua ex hoc exempla præcesserint & temporalis necessitas me non patiatur deserere civitatem; præsertim cum tam evidens fidei causa sit, ut rationabilibus causis ab indicenda Synodo fuisset abstinendum. Tamen in quantum Dominus juvare dignatur, meum studium commodavi, ut clementiæ vestræ statutis aliquatenus pareatur. Ordinatis hinc fratribus meis qui amputandis scandalis*

 dalis

dalis pro causa æquitate sufficiant, quique præsentiæ meæ impleant vicem. Nec beatus Flavianus, nec sanctus Leo inutilem esse Synodum judicant, eo quod judicium Pontificis Concilii judicio sit superius, sed quia ut observavimus, atque ut hîc habet sanctus Leo, evidens omnino causa fidei sit in anterioribus Conciliis apertè definita, sed cùm Synodum necessariam judicasset Imperator, ipse sanctus Leo ultrò assensus est, nec putavit ullum fieri Sedi aut autoritati suæ præjudicium, si ad illam Legatos mitteret. Cùm verò Synodus illa Dioscori nefariis artibus compulsa perperam judicasset, si S. Leo suam autoritatem Concilii potestate superiorem credidisset, quis dubitet quin ille, prout affectus erat, statim ejus Decreta in irritum misisset; verùm nihil hujusmodi fecit, aut facere se posse arbitratus est, imò nullum alium huic malo remedium esse ratus est, quam Concilii alterius generalis celebrationem. Quapropter Imperatorem supplex per litteras non semel obtestatus est, *ut majorem ex toto orbe Sacerdotum numerum congregaret.* Quum demùm Synodum, imperante Martiano, obtinuit, & in quâ Chalcedone habitâ Eutychetis causâ supremo judicio terminata est. Quis porrò credat Leonem dignitatis suæ defensorem acerrimum aut Concilia generalia postulasse, aut sua judicia in iis retractari permisisse, si suam autoritatem Concilii autoritate superiorem fuisset arbitratus.

Denique disertè testatur in Epist. ad Theodoritum post Synodum scriptâ, judicium suum post Synodi confirmationem magnum robur accepisse, & jam non posse ullatenus convelli aut labefactari. *Gloriamini*, inquit, *in Domino, qui nullum nos in fratribus detrimentum sustinere permisit, sed quod nostro prius ministerio definierat, non universæ fraternitatis privavit assensu, ut verè a se produisse ostenderit, quod priùs à prima omnium sede firmatum, totius Christiani orbis judicium recepisset.* Ergo non existimavit judicium suum æqualis fuisse ponderis cum judicio Synodi.

Felix III. & Gelasius I. ad damnandum Acacium Constantinopolitanum, non suam, sed Concilii Chalcedonensis autoritatem adducunt: cùm enim ille Synodum peteret in quâ judicaretur, non aiunt illi opus non esse Synodo, eo quod sua sufficiat autoritas Pontificis, utpotè quæ qualibet Synodo major sit atque superior, sed Synodum minimè necessariam esse dicunt, eo quod Acacius jungeret se Eutychianis in Synodo Chalcedonensi damnatis: *Nec enim*, inquit Gelasius Epist. 9. *dubium est, quod sicut in unaquaque hæresi, quod incessabiliter repetendum est, quia firmum esse nullus ambigit Christianus,*

nus, omnes complices sectatores communicatores damnatæ semel pravitatis pari sorte censentur, ideoque sit consequens, ut sicut Timotheus atque Petrus talium sectatores communicatores damnato semel pravitatis pari sorte censetur, secundum illius tenorem Synodi, nulla recenti facta Pontificum congregatione damnati sunt. Sic & qui Petro communicavit Acacius ut criminis particeps, ita consors factus sit & pœnæ. Itaque Romani Pontifices non suam in Acacium, sed Concilii Chalcedonensis autoritatem allegant, cujus se tantum executores perhibent, sic enim Gelasius Epist. 4. ait decessorem suum *executorem fuisse veteris constituti non novæ Constitutionis auctorem, quod non solùm*, inquit, *præsuli Apostolico facere licet, sed & cuicunque Pontifici ut quoslibet & quemlibet locum secundum regulam hæreseos ipsius antè damnatæ a Catholica communione discernant.* Siccine se gesissent isti Pontifices, nisi autoritatem Concilii suâ superiorem existimassent. Quid opus fuisset studiosè observare, se non suo marte pugnare, sed tantum ex autoritate Concilii Chalcedonensis. Non potest alia ratio afferri, cur eam tantum venditent, nisi quod illam suâ majorem esse arbitrentur.

Vigilius Papa in causâ trium capitulorum ad eorum damnationem non potuit compelli, nisi autoritate Concilii generalis, hoc testantur Italiæ Clerici in litteris ad Legatos Francorum Constantinopolim euntes. *Cœpit*, inquiunt, *Papa Vigilius ad hoc compelli, ut absolutè ipsa capitula sine Synodi Chalcedonensis mentione damnaret, sed Papa non acquiescens hoc facere, & videns se nimium ingravari dixit tunc serenissimo Principi, veniant huc fratres nostri ex omnibus Provinciis quini aut seni, & quicquid sub tranquillitate tractatu habito omnibus visum fuerit cum pace disponemus. Quia sine consensu omnium, ista quæ & Synodum Chalcedonensem in dubium venire faciunt, & scandalum fratribus meis generant, solus facere nullatenus acquiescam. Et posteà si quis Græcorum Episcoporum usque ad universalis Concilii tractatum de istis capitulis aliquid fecisset, aut facientibus acquievisset à communione Sedis Apostolicæ alienus existeret.* Cum verò quinta Synodus generalis de tribus capitulis judicium posteà tulisset repugnante ac resistente Viligio, ejus tum Decretum vim habuit, coactusque fertur ipse Vigilius tandem ei consentire. Agatho Romanus Pontifex Synodo generali propter Monothelitarum causam indicta non deprecatur eam minimè fieri, eò quod in Synodo Lateranensi, Præside Martino I. jam judicata causa videri potuisset, quin imò ultrò ad eam Legatos mittit, eamque necessariam fuisse fatetur in Epistolâ

tolâ Synodicâ, *Ut*, inquit, *veritas adhuc in ancipiti positis clareat, & eam ferventer amplectentibus robur accrescat, & Zizaniorum genimina spiritualis falce abscindantur.*

Mitto alia plurima Pontificum Romanorum testimonia, quibus centies ipsi profitentur, se nihil quippam momenti definire aut gerere posse sine Concilii autoritate, unus erit instar omnium.

Innocentius III. qui Philippo petenti ut sibi liceret cum uxore divortium facere: Respondet se id sine Concilio generali facere non posse lib. 3. regist. 15. Epist. 104. *Verùm*, inquit, *si super hoc absque generalis deliberatione Concilii determinare aliquid tentaremus, præter divinam offensam & mundanam infamiam, quam ex eo possemus incurrere, forsan ordinis & officii nobis periculum immineret.* Putavit ergo posse aliquid Concilium generale: quod sibi facere non liceret ac proinde autoritatem generalis Concilii suâ superiorem agnovit.

Gregorius X. in Indictione Concilii Lugdunensis agnoscit se solum sine Concilio generali non sufficere ad res Ecclesiæ restituendas. Ad „quod, *inquit*, cum nos sufficere non posse sciamus, levamus oculos ad „montem, montem quidem Dei, montem uberem, montem pinguem, „unde opportunum nobis provenire auxilium & humiliter petimus & „devotè speramus, & quia salubre in his adhiberi remedium interest „generaliter omnium nos cum fratribus nostris aliisque viris prudenti„bus exacto & frequenti tractatu præhabito, prout tantæ necessitatis „instantia exigebat, de ipsorum consilio generale Concilium, sicut imi„tatione digna sanctorum Patrum consuetudo laudabilis, longæque „observationis exemplum nos instruit opportuno tempore decerni„mus congregandum, in eo tam circa præmissa, quam circa cætera quæ „salutem respiciunt animarum, illa Deo auspice, communi consilio in„veniatur provisio, & ejusdem approbatione Concilii roboretur. Eadem verba repetit Clemens V. in Epist. ad Philippum Francorum Regem.

Denique ut alia mittam, Romani Pontifices ad Lutheranorum, Calvinianorum, aliorumque Novatorum errores peremptorio judicio damnandos Concilii generalis autoritatem necessariam esse crediderunt, nec conquesti sunt rem à sua Sede judicatam in Synodo Tridentinâ iterum examinari, ac de novo judicari. Non ergo putaverunt suam autoritatem autoritate Concilii majorem aut superiorem esse.

Deniqûe eandem semper fuisse de Concili autoritate totius Ecclesiæ sententiam docet ea quam in definiendis rebus Ecclesiasticis perpetuò

tuò servavit disciplina de qua dissertatione secundâ satis & abundè dictum. Ex ea quippe liquet supremum semper Ecclesiæ judicium fuisse penes Synodum generalem à qua non poterat ulla ad Pontificem esse provocatio, cum è contra à Pontificis Romani judicio ad Synodum generalem confugere liceret. Docet id disertè Divus Augustinus Epist. 162. ubi Donatistis Romæ à Pontifice Synodoque proscriptis ait unum adhuc confugium superesse ad plenariam scilicet Synodum. *Ecce putemus*, inquit, *illos Episcopos qui Romæ judicarunt non bonos fuisse judices, restabat adhuc plenarium Ecclesiæ universæ Concilium, ubi etiam cum ipsis judicibus causa posset agitari, ut si malè judicasse convicti essent, eorum sententiæ solverentur.* Haud dubitavit ergo S. Augustinus majorem esse Concilij plenarii & generalis (quod ad ejus Africanorumque mentem potuit esse tantùm nationale) non dubitat, inquam, quin hujusmodi Concilium Romani Pontificis & ejus Synodi, quæ novemdecim erat Episcoporum, judicium infirmare posset ac solvere. Et sanè ut jam multoties à nobis observatum ac probatum est universæ fermè causæ fidei, postquam à Romanis Pontificibus judicatæ sunt, iterum in Synodis agitatæ, atque definitæ fuerunt, nec res ante Concilii definitionem penitus eliquatæ atque definitæ censebantur. Sic Augustinus observat in negotio Baptismi hæreticorum judicio Stephani litem non fuisse definitam, sed tantùm Synodi plenariæ sanctione; beatumque Cyprianum potuisse sine hæresi à Stephani opinione dissentire, quod non poterant Donatistæ, postquam res in Synodo plenariâ definita fuerat. Sic etiam in negotio celebrationis Paschæ quandiu Victoris tantum & Romanæ Ecclesiæ sententia, reprobata est Asianorum consuetudo, pro hæreticis aut schismaticis habiti minimè fuerunt. At statim atque à Concilio Nicæno statutum est Pascha, nonnisi die Dominica celebrandum, qui alia die illud celebrarunt schismatici ubique audiere.

Mitto alia innumera exempla atque primùm istud dissertationis hujus caput concludo autoritate & ratiocinio sancti Augustini lib. 2. de Bapt. cap. 4. *Universum*, inquit in simili negotio, *partibus semper optimo jure præponitur.* Cum ergo Concilium sit totum respectu Papæ, qui membrum ejus est, cum Concilium universam repræsentet Ecclesiam, cujus Pontifex est membrum, licet primum atque præcipuum, quis sanus in dubium revocare possit, quin universa Ecclesia, & Concilium eam repræsentans majori autoritate polleat, quam solus Pontifex Romanus? addi posset & illud Hieronymi Epist.

Epist. 85. *si autoritas quaritur, orbis major est urbe*, Quod si ita est, major quoque debet esse Episcoporum universi orbis, quam Episcopi unius urbis autoritas.

§. III.

Pontificem Romanum Concilii Legibus teneri, nec posse illas pro libito irritare, immutare, quamvis possit ab iis sapienter dispensare in eo casu quo Concilium dispensaret.

SEquitur hæc propositio ex præcedenti, nam si Papæ autoritas inferior est autoritate Concilii, si judicium Concilii superius est judicio Pontificis, cum inferior nihil possit in superiorem, necessariò dicendum est leges & judicia Concilii generalis non posse à Romano Pontifice pro libito dissolvi aut mutari, aut vice versa cum superior inferiori leges dicere possit, Pontificem Romanum Conciliis & legibus teneri fatendum est; sed ut omnibus id constet, non aliis utemur testibus quam ipsis Romanis Pontificibus qui omnes uno ore clamant, se Conciliorum legibus teneri, nec posse se illas infringere, aut pro libito immutare. Sed prestat ipsorum audire verba quibus nihil disertius, nihil luculentius est, audiantur ergo.

Julius primus Epist. ad Orientales: *Id verè ad Synodi & Episcoporum qui in concilio (*Nicæno*) fuerant, contumeliam vergeret, si quæ illi tanto studio & cura, velut Deo præsente egissent, à nobis ut vana futiliaque abrogarentur.* Et ibidem: *Nos omnia secundùm Canonem facimus.*

Liberius in Epist. ad Const. *Ad istud officium testis est mihi Deus meus invitus accessi, in quo cupio quidem sine offensâ Dei, quandiu in sæculo fuero, permanere, & nunquam mea statuta, sed Apostolica ut essent semper firmata & custodita perfeci secutus morem ordinemque majorum, nihil addidi Episcopatui urbis Romæ, nihil minui passus sum.*

Bonifacius primus in Epist. ad Hilarium Narbonensem. *Quod nequaquam possumus ferre patienter, quia convenit nos paternarum sanctionum diligentes esse custodes.* Et post alia: *Nemo ergo eorum terminos audax temerator excedat, nec aliquid in illorum contumeliam partibus suis*

stis quæ tibi non videntur concessa defendat. Cesset hujusmodi præsumptio eorum qui ultra licitum suæ limitem dignitatis extendunt. Quod idcirco dicimus ut advertat charitas tua adeo nos Canonum præcepta servare, ut ita quoque constitutio nostra definiat, quatenus Metropolitani sui unaquæque Provincia in omnibus rebus ordinationem semper expectet.

Cælestinus primus in Epist. ad Perigenem Dinatum, Basilium, & alios Illyrici Episcopos, *dominentur nobis regulæ non regulis dominemur, simus subjecti Canonibus, qui Canonum præcepta servamus.*

Sixtus III. in Epist. ad Episcopos per Illyricum, *sed ut omne corpus capite regitur, ita ipsum caput, nisi suo corpore sustentetur, firmitatem & vigorem suum perdit, & non tenet quam habuerat dignitatem.*

Leo primus, *Nimis hæc improbanda, nimis sunt prava, quæ sanctis Canonibus inveniuntur esse contraria.* Et paulò post: *Absit à conscientiâ meâ, ut tam prava cupiditas studiis meis adjuvetur . . . . . . sancti illi & venerabiles Patres qui in urbe Nicæna sacrilego Ario cum sua impietate damnato mansuras usque in finem mundi leges Ecclesiasticorum Canonum condiderunt, & apud nos in toto orbe terrarum in suis constitutionibus vivunt, & si quid usque aliter quam illi statuerunt præsumitur, sine cunctatione cassatur, ut quæ ad perpetuum generaliter instituta sunt, nulla commutatione varientur.*

Idem in Ep. ad Pulcheriam de iisdem Canonibus Nicænis loquens, „ Quoniam, *inquit*, contra statuta paternorum Canonum, quæ ante „ longissimæ ætatis annos in urbe Nicænâ spiritualibus sunt fundata „ Decretis nihil cuique addere conceditur, ita ut si quis diversum ali- „ quid decernere velit se potius minuat quàm illa corrumpat. Quæ si „ ut oportet à cunctis Pontificibus intemerata serventur. Et cap. 3. con- „ sensiones verò Episcoporum sanctorum Canonum apud Nicæam „ conditorum regulis repugnantes unitâ nobiscum vestræ fidei pietate „ in irritum mittimus, & per autoritatem beati Petri Apostoli generali „ prorsus definitione cassamus, in omnibus Ecclesiasticis his legibus „ obsequentes quas ad pacificationem omnium sacerdotum per trecen- „ tos decem & octo Antistites Spiritus sanctus instituit.

Simplicius in Epist. ad Acacium ait *contra definitiones Concilii Chalcedonensis nihil retractari posse, quia per universum mundum insolubili observatione retinetur quod a sacerdotum universitate constitutum est.*

Gelasius I. Epist. ad Episcopos Dardaniæ, *Quibus*, inquit, *convenienter ex paternâ traditione perpensis confidimus, quod nullus jam*

veraciter Christianus ignoret uniuscujusque Synodi constitutum, quod universæ Ecclesiæ probavit assensus, non aliquam magis exequi sedem oportere, quam primam.

Similiter Hilarius Papa in Romano Concilio, qui præfuit. *Nos*, inquit, *potissimi Sacerdotis administramus officia, talium transgressionum culpa respiciet .... si quidem reatu majore delinquit, qui potiori honore perfruitur, & graviora facit vitia sacerdotum sublimitas personarum.*

Agapetus Epist. 6. ad Cæsarium Arelatensem: Revocant, *inquit*, nos quominus desideriis tuis annuamus veneranda Patrum „manifestissima constituta, quibus specialiter prohibemur prædia „juris Ecclesiæ; cui nos omnipotens Dominus præesse constituit „quolibet titulo ad aliena jura transferre; qua in re sapientiæ vestræ „quoque credimus esse gratissimum, quod in nullo contra priscas „definitiones, constituta vel regulas qualibet occasione, sub cujuscunque „personæ respectu venire concedimus; nec tenacitatis studio, „aut sæcularis utilitatis causâ hoc facere nos credatis, sed divini con„sideratione judicii, necesse nobis est quicquid Synodalis decrevit „autoritas, inviolabiliter custodire.

Gregorius I. lib. 3. indict. 12. Epist. 30. Constantinæ Augustæ negat quod illa petierat, ut caput Sancti ad se transmitteret, *Quod*, inquit, *vos illa præcipitis, quæ facere nec possum, nec audeo.* Lib. 2. ind. 11. Epist. 52. *Si Canones non custoditis, & majorum vultis statuta convellere, non cognosco qui estis.* Idem lib. 1. Epist. 24. ait se quatuor Concilia generalia, velut quatuor Evangelia venerari.

Martinus I. Epist. 5. ad Joannem Philadelphiæ Episcopum, *defensores enim*, inquit, *divinorum Canonum & custodes sumus, non prævaricatores.* Et in Epist. ad Amandum Trajectensem: *Ideò*, inquit, *necesse habuimus ..... Cœtum generalem fratrum & Coepiscorum nostrorum in Romanâ civitate congregare.*

Zacharias Epist. 1. ad Bonif. cap. 5. *Absit ut hoc prædecessor noster ita credatur præcepisse, nec enim ab hac Apostolicâ Sede illa diriguntur quæ contraria esse Patrum sive Canonum institutis invenirentur.*

Leo III. in dialogo quem de additione particulæ Filioque symbolo factâ habuit cum Legatis Caroli Imperatoris, negat quidquam se posse Symbolo adjicere, *Quia*, inquit, *me illis Patribus Constantinopolitani Concilii non dico præferam, sed absit ut coæquare præsumam.*

Nicolaus I. Epistola 32. ad Episcopos Silvanectensis Concilii, *Sciat beatitudo vestra, non nos regulas atque Decreta velle corrumpere.*

Adria-

Adrianus II. de his *nihil audemus judicare quod possit Nicæno Concilio & quinque cæterorum Conciliorum regulis vel decretis nostrorum antecessorum obviare.*

Joannes VIII. Epist. 231. *Et quia*, inquit, *Ecclesiæ Dei privilegium nos decet immutilatum solemniter conservare, ne in aliquo Patrum terminos præferre videamur contra statuta majorum agere nequivimus.*

Silvester II. Epist. 145. *Itaque in causâ Roberti Abbatis, ob eam quam servamus ac semper vobis servare volumus fidem, hæc tria consultando proponimus, primùm non esse nostri juris falcem in alienam messem ponere.*

Gregorius VII. *Et quia*, inquit lib 2. Epist. 5. *venerandi Canones ad sacerdotii gradum, tales provehi contradicunt probare eos non satis cautum fore putamus, ne quidquam à nobis contrarium sanctis Patribus in exemplum & autoritatem relinquatur; solet enim sancta & Apostolica Sedes pleraque considerata ratione tolerare, sed numquam in suis decretis & Constitutionibus à concordiâ Canonicæ traditionis discedere.*

Eugenius III. Epist. 8. *Contra Deum*, inquit, *& sacrorum Canonum sanctiones nulli omnino petitioni possumus præbere consensum.*

Innocentius III. *Si super hoc absque generali deliberatione Concilii statuere aliquid tentaremus, præter divinam offensam & mundanam infamiam forsan ordinis & officii nobis periculum immineret, cum contra præmissam veritatis sententiam nostra non possit autoritas dispensare.*

Idem agnoverunt Antistites Græci & Latini in Decreto unionis Concilii Florentini quo statuitur Romano Pontifici *pascendi, regendi ac gubernandi universam Ecclesiam à Domino Jesu Christo potestatem esse traditam, quemadmodum & in actis Conciliorum œcumenicorum & in sacris Canonibus continetur.* Hoc est *juxta eum modum quo & in actis Conciliorum œcumenicorum & in sacris Canonibus continetur*, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν τοῖς πρακτικοῖς τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς κανόσι διαλαμβάνεται. Quæ voces pascendæ & regendæ Ecclesiæ universæ rationem & formam restringunt, ostenduntque Pontificem in regenda & pascenda Ecclesia teneri Conciliorum & Canonum autoritatem & Decreta sequi nec posse aliter Ecclesiam universam regere aut pascere. Ita verò legi & intelligi debere decretum Synodi Florentinæ, non autem ut recenter à quibusdam legitur *quemadmodum etiam* docet tùm textus Græcus Decreti, tùm ii qui ita in Latino legêre scriptores Blondus Eugenii

Papæ IV. Notarius lib. 3. decade 10. Marcus Vigerius Patavinus qui Romæ anno 1516. obiit, in Decachordo chorda 10. Roffensis art. 25. contra Lutheranos. Ekius lib. 2. de Primatu Petri c. 25. Albertus Pighius lib. 4. de Hierarchia c. ultimo. Hi omnes scriptores minimè suspecti sunt, & tamen Decretum Concilii Florentini legerunt & intellexerunt, quemadmodum & nos legimus atque intelleximus. Majorem autem ipsis quàm recentioribus, qui aliter verba Concilii legerent & intelligerent, fidem deberi nemo non intelligit.

In eadem Synodo Bessarion sessione nona, velut principium apud Græcos & Latinos minimè controversum, supponit *Ecclesiam Romanam quantacumque facultate polleat, minùs tamen pollere Synodo œcumenicâ & universali Ecclesiâ.* Quod quidem principium à Latinis minimè rejectum legitur; imò in Decreto unionis modò relato confirmatum est, cum modus Ecclesiæ pascendæ & regendæ Pontifici præscriptus est, juxta acta veritatis, & Canones Conciliorum.

Post tantam nubem testium, quis nisi excæcatus & vecors affirmare audeat Romanos Pontifices Decretis Conciliorum non teneri, sed ea posse pro libito abrogare, & sine causa quoslibet ab iis dispensare, cùm contrarium tot ac tanti Romani Pontifices disertè ac sine ambagibus protestentur: nam in testimoniis superiùs allatis videre est eos sæpè sæpiùs affirmantes, se Concilii legibus ita teneri, ut eas vel in levissimis rebus infringere aut violare minimè valeant.

Nec verò dispensationes Canonum à Pontificibus olim licet raro concessæ, superiori doctrinæ adversantur; quippe dispensatio non est infractio aut violatio legis, sed declaratio cum autoritate facta legem non habere locum in tali vel tali casu; nam cum Legislator legem ferat generalem, nec possit omnes casus prævidere, necesse est legem locum non habere, cum præsumitur mens Legislatoris non fuisse, ut in isto casu obligatoria esset, ut loquuntur. Itaque consideranda est in dispensationibus mens Legislatoris, & eo tantùm in casu dispensatio danda, quo in casu eam ipse Legislator concessisset. Sed quia si permitteretur unicuique hujusmodi interpretatio legis, si cuivis liceret de mente Legislatoris judicare, sub hoc obtentu leges ab omnibus infringerentur; necesse fuit jus istud reservari iis qui autoritate pollent, quibus permissum est cum autoritate declarare legem, locum non habere in hoc vel illo casu, & ita ab ejus observatione dispensare. In hoc enim differt interpretatio à dispensatione, quod interpretatio fiat ab eo qui autoritatem non habet;

bet; dispensatio vero ab eo qui autoritatem habet. Sic Doctor aut Jurisconsultus potest quidem interpretari legem, non autem potest efficere quonimus ii quos censet à lege debere esse immunes, ab illâ fiant immunes. Hoc autem faciet Senatus, faciet Prætor, & alius qui autoritatem habet. Ita Pontifex Romanus potest non solùm interpretari legem, quod quilibet Doctor posset, sed & declarare cum autoritate in tali vel tali casu hunc vel illum ab eâ esse immunem; hoc autem non potest facere, nisi cum evidens & justa ratio faciendum esse suadet, alioquin dissipatio potiùs est quàm dispensatio, inquit egregiè Bernardus, hac de re consulendus in libro de præcepto & dispensatione, & in Epistolâ primâ.

§. IV.

In quo probatur Pontificem Romanum à Concilio judicari & deponi posse.

ROmanos Pontifices in errores prolabi posse superiori dissertatione ostensum. Eosdem gravibus turpibusque vitiis depravari posse certò certius est. Aliundè vero constat ab Ecclesiasticâ communione ejiciendos, & de Episcopatu dejiciendos esse illos, qui vel in fide vel in moribus peccant, ut à nobis demonstratum & explicatum est in dissertatione de excommunicatione. Ex quibus simul junctis infertur fieri posse aliquando, ut Pontifex Romanus sit excommunicandus & deponendus. Quod etiamsi nunquam evenisset, attamen fieri posse quis dubitaret? Verùm non unum superest exemplum Episcoporum Romanorum, qui a Conciliis propter hæresim ac vitia judicati, damnati, atque etiam de sede dejecti fuerunt.

Et quidem antiquum fuisse Ecclesiæ Romanæ morem, ut cum in hæreseos vel criminum suspicionem venissent à Synodis judicarentur, docet Concilium Italiæ sub Damaso in Epistolâ tertia ad Gratianum & Valentinianum: *Memoratus*, inquit, *frater Damasus quoniam in suâ causâ vestri tenet insigne judicii, non fiat inferior, quibus & si æqualis est munere, prærogativâ tamen Apostolicæ Sedis excellit, ut judiciis publicis videantur esse subjecti, quibus sacerdotale caput lex vestra summovit.* Est post pauca: *Quod verò ad prædicandam Episcopi conscientiam severioribus se dedit ipse judiciis Sacerdotum, à*

quibus non nominis, sed etiam morum ratio pensatur. Et posteà: *Quoniam non novum aliquid petit, sed sequitur exempla majorum, ut Episcopus Romanus, si Concilio ejus causa non creditur, apud Concilium se Imperiale defendat. Nam & Sylvester Papa a sacrilegis accusatus apud parentem vestrum Constantinum causam propriam prosecutus est.* Quo ex testimonio liquet consuetudinem Ecclesiæ Romanæ esse, ut ejus Episcopus à Synodo, etiam in moribus judicaretur.

Rariora sunt hujus rei apud antiquos exempla, quia tum temporis ad Episcopatum Romanum ii tantùm promovebantur, quorum integra erat vita moresque probati. Nihilominus tamen cum aliquid in iis reprehensione dignum erat, cœteri Episcopi Pauli Apostoli libertatem imitabantur, qui Petrum minus rectè ad Evangelii veritatem ambulantem reprehendit. Sed ut illa mittam, in Romanos Pontifices à Synodis lata judicia memorabo?

Honorium sexta Synodus cum cœteris hæreticis damnavit, licet mortuum; quod si mortuum potuit anathemate percellere, quis dubitet quin potuerit eum si vixisset de Episcopatu dejicere?

Ad Symmachi, qui quorumdam accusabatur criminum, causam judicandam, Rex Theodoricus Synodum Italiæ indixit, quâ quidem in Synodo Symmachi causa ventilata est; sed cum deficerent probationes, Concilium judicavit hunc, quantùm ad homines respicit, immunem & liberum esse ab objectis criminibus: *Decernimus*, inquiunt Patres Synodi Romanæ anno 501. habitæ, *ut Symmachus Papa Sedis Apostolicæ Præsul ab hujusmodi propositionibus impetitus quantùm ad homines respicit, quia totum causis obsistentibus designatis* (hoc est quia deficiebant adversus eum probationes.) *Constat arbitrio fuisse divino dimissum, sit immunis & liber, &c. totamque causam Dei judicio reservantes, universos hortamur ut sacram communionem ab eo recipiant, &c.* Verum quidem est, ut nihil dissimulem, fuisse tum nonnullos qui existimarent Synodum Italorum Episcoporum, utpote minorum & inferiorum Pontifice Romano, non habere de eo judicandi potestatem. Ita ipsa Synodus initio Theodorico Regi duo suggessit, quorum alterum erat debuisse Synodum ab ipso Pontifice convocari; alterum Romanum Pontificem minorum nunquam subjacuisse judicio. Quamvis autem alii legant *inimicorum* pro minorum, alii *minorum* nomine non Episcopos, sed Laïcos Judices intelligant: malim bona fidei fratri eos minorum nomine intellexisse Episcopos; at cum Theodoricus affirmasset Synodum consensu Romani Episcopi celebratam;

bratam, causam ejus ipsi ventilarunt, Deoque dimiserunt, non ob defectum potestatis, sed ob defectum probationum. Videtur tamen Ennodius aliter mentem Synodi intellexisse, cum ait in Apologetico: *Aliorum forte hominum causas Deus voluerit per homines terminare, Sedis istius Præsulem suo sine quæstione reservavit arbitrio.* Quod ab Ennodio dictum videtur per adulationem, ad mentem quorumdam qui in moribus Pontificem à Synodo præsertim Provinciali judicari non posse jam tum aiebant, sed fatebantur omnes in rebus fidei à Synodo generali ipsum judicari posse; ut egregiè docet Adrianus secundus in Epistolâ quæ Synodi octavæ actione septimâ lecta est: *Licet*, inquit, *Honorio ab Orientalibus anathema sit dictum, sciendum tamen est quia super heresi accusatus fuerat, propter quam solùm licitum est minoribus majorum suorum moribus resistere, vel pravos sensus libere respuere.* Fuit ergò quorumdam licet vana persuasio propter mores à Concilio Romanum Episcopum judicari non posse, quamvis nemo dubitaret, quin propter fidem deponi posset; quod unum, nobis sufficit: Sed nec alterum illud verum est, nam pòst Symmachi & Honorii tempora exempla supersunt Romanorum Pontificum à Conciliis propter corruptos mores depositorum.

Imprimis verò insigne est judicium à Romano Concilio in Joannem duodecimum latum, à quo propter horrenda flagitia depositus est Joannes, & alius in ejus locum electus, ut narrat Luitprandus Ticinensis lib. 6. cap. 6. his verbis. *Post triduum rogantibus tam Romanis Episcopis, quam plebe, magnus in sancti Petri Ecclesiâ fit conventus, sederuntque cum Imperatore Archiepiscopi ab Italia pro Engelfrido Aquileensi Patriarchâ, quem in eadem urbe languor repentè ut fit arripuerat.* Rodulphus Diaconus, Albertus Mediolanensis, &c. & enumeratis sexaginta & amplius Archiepiscopis, Episcopis & Cardinalibus, cum aliquot Romanæ Ecclesiæ Officiariis, urbisque Primatibus. *His itaque residentibus*, pergit Historicus, *silentiumque summum tenentibus, ita sanctus Imperator exorsus. Quoniam decorum esset tam claro sanctoque dominum Papam Joannem interesse Concilio, cur tantum declinaverit cœtum, vos ô sancti Patres consulimus, quibus communis labor Ecclesiasticus, ac commune negotium existit; tunc Romani Pontifices & Cardinales, Presbyteri & Diaconi cum universâ plebe dixerunt; miramur sanctissimam prudentiam vestram, nos hoc velle percontari, quod nec Ibericos, nec Babylonicos, nec Indicos Incolas latet, non hic est ex iis qui veniunt in vestimentis ovium, intùs autem sunt lupi rapaces; ita apertè*

sævit,

sævit, ita apertè diabolica pertractat negotia, ut nihil circuitionis utatur. Imperator respondit. *Justum nobis videtur ut accusationes nominatim exprimantur. Tum a Narniensi Episcopo execrandorum criminum accusatus Joannes litteris ad Synodum vocatur, ut se de impositis criminibus & sacrilegiis purgaret.* Hanc Epistolam cum legisset Joannes, nulla accusationum in se prolatarum mentione factâ, rescripsit tantùm se audivisse Synodum in mente habere, ut alium crearent Papam: *Quod*, inquit, *si facitis, excommunico vos de Deo omnipotente, ut non habeatis licentiam ullum ordinare & Missam celebrare.* Hæc Synodus Kalendis Decembris congregata respondit Joanni: *Si ad Synodum venire & objecta purgare non differtis, autoritati vestræ procul-dubio obediemus; sed si venire & objecta capitalia crimina purgare dissimulatis, tunc excommunicationem vestram parvi pendemus, eam potius in vos retorquebimus, quandoquidem justè facere possumus.*

Hæ litteræ Adriano datæ ut ad Joannem deferrentur, sed cum inveniri non potuisset, constaretque eum ad Synodum non venturum, totius Synodi judicio depositus est, & electus in ejus locum Leo IV. quem quidem Joannes post discessum Imperatoris Româ ejecit; sed ipse Joannes paulò post è vivis abiit Idibus Maii anno 964. Post hujus mortem à Romanis Benedictus est subrogatus, sed eo rejecto Leo coadunatâ Episcoporum Synodo restitutus est, & in Benedictum tanquam in invasorem prolata sententia. Hæc narrant præter Luitprandum Continuator Reginonis Adamus Bremensis, Sigebertus, & alii benè multi, quorum testimonia collegit Launoius p. 4. Epist. Ep. 1. ad Maresium. Ex iis verò nullus est qui factum Concilii improbet, aut depositionem Joannis iniquam & illicitam esse scribat, imò omnes uno ore eam approbant, Joannem Expapam & Leonem legitimum Pontificem appellant.

Primus omnium Baronius Joannis videtur suscepisse patrocinium, sed infeliciter omninò: quod enim ait eum fuisse à Synodo restitutum, depositumque per eam Leonem, id non aliundè habet quàm ex additamento quodam inserto in Chronicon. Sigeberti, quod Aubertus Miræus non invenit in manuscrip. Gemblacensis Monasterii, quodque manifestè patet esse assutum & à mente Sigeberti, qui Joannem Expapam & Leonem legitimum Pontificem ibidem agnoscit, omninò alienum est. Nec verò fides ulla debetur actis quibusdam è Vaticano codice prolatis, quæ feruntur esse Synodi à Joanne adversus Leonem celebratæ; cum enim nullum hujusmodi Concilium habitum fuisse constet, non possunt ejus acta esse genuina, cum præsertim

præsertim hæc aliundè suppositionis argui possint, ut ostendit Launoïus citatâ Epipstolâ ad Maresium.

Ut verò minùs odiosum autoritatis à Concilio in Romanum Pontificem exemplum proferam, addam sententiam à Concilio Lateranensi anno 112. celebrato in Paschalem secundum latam, qua tum Pontificis illius sententia de investituris est rescissa, tum ipse Pontifex à Synodo emendatus, & ad fidei suæ professionem emittendam impulsus. Primùm ergo Paschalis se correctioni Concilii subjicit his verbis. *Porrò*, inquit, *scriptum illud quod magnis necessitatibus coactus, non pro vitâ meâ, non pro salute & gloriâ, sed pro solis Ecclesiæ necessitatibus, sine fratrum consilio, aut subscriptionibus feci, super quo nullâ conditione, nullâ promissione constringimur, sicut pravè factum cognosco, ita pravè factum confiteor, & omninò corrigi, Deo præstante, desidero. Cujus correctionis modum fratrum qui convenerunt Concilio, judicioque constituo, ne fortè per hoc imposterùm detrimentum aliquod Ecclesiæ aut animæ meæ prajudicium relinquatur.* His à Paschali dictis, *communi omnium favore laudatum est, ut fratres omnes qui donum à Deo sapientiæ scientiæque perceperant, maturiùs super hoc consilium communi collatione susciperent, quid sequenti die per inspirationem Spiritûs sancti responderent. Die itaque sextâ, quæ & ultima Concilii fuit, fidei suæ veritatem sanctis Patribus per omnia congruentem, Dominus Papa Paschalis in audientia Concilii totius exposuit, asserens se scripturas sanctas veteris & novi Testamenti & Concilia universalia veneranda suscipere*, Decreta Romanorum Pontificum, ac præcipuè Decreta Domini Papæ Gregorii, & B. memoriæ Papæ Urbani, quæ cùm se probare & semper probaturum esse professus esset; in calce professionis Engolismensis Gerardus hanc ex scriptis sententiam recitavit: *Privilegium illud quod non est privilegium, sed privilegium pro libertate captivorum & Ecclesiæ à Domino Papâ Paschali per violentiam Henrici Regis extortum, nos omnes in hoc sancto Concilio cum eodem Papâ congregati, canonicâ censurâ & Ecclesiasticâ autoritate judicio sancti Spiritûs damnamus & irritum esse judicamus, atque omminò cassamus.* Ex his multa inferri possunt Curialium placitis adversa; primò, Pontificem errare posse: secundò, errorem ejus à Concilio corrigi & emendari: tertiò, modum correctionis ipsi à Concilio præscribi: quartò, coram Concilio Pontificem se purgare, fideique professionem ut se purgaret emittere: demum errorem Pontificis à Concilio damnari & rejici.

Denique in Conciliis Pisano, Constantiensi, ac Basileensi, Ro-

 mani

mani Pontificis, ut Conciliorum Patribus est visum, depositi sunt aliique ad ipsorum nutum in eorum locum subrogati, qui ab universâ Ecclesiâ pro ligitimis habiti sunt; sed eâ de re plura paragrapho sequenti.

Unum hîc addam Concilii octavi Decretum, quod rem extra omnem controversiam ponit; hoc quippe Canone vigesimo primo reverentiam quidem Romano Episcopo debitam tuetur, ita tamen ut possit in eum à Concilio sententia ferri, his verbis: *Si quis tanta efferatus audacia, quemadmodum Photius & Dioscorus, sive scripto, sive sine scripto insanias quasdam contra cathedram Coriphæi Apostolorum Petri audeat jactare, eandem atque illi sententiam damnationis subeat. Si quâ verò œcumenicâ collectâ de Synodo de Romanâ etiam Ecclesiâ controversia extiterit, licebit cum decenti reverentia de proposita quæstione veneranter percontari, responsumque admittere, & sive juvari, sive juvare, non tamen impudenter contra senioris Romæ Pontifices sententiam dicere.* Quibus postremis verbis non adimit Concilio Synodus octava potestatem judicandi de Episcopo Romano, quam præcedentibus ei concessit; sed tantùm cavet ne impudenter & audacter privati Episcopi, quales Photius & Dioscorus, sententiam in Pontificem dicant. Quod ex primis Canonis verbis liquet, *si quis tanta efferatus audacia, quemadmodum Photius & Dioscorus, &c.* Et sanè Synodus permittit Concilio œcumenico de iis quæ spectant ad summum Pontificem quærere & judicare, eumque, ut habet, juvare, vel ab eo juvari, hoc est vel eum docere, vel ab eo doceri: vetat autem tantummodò ne temerè sententia in eum proferatur, supponens eam ferri posse, si non temerè & imprudenter id à privatis fiat, sed ab universâ Synodo. Uno verbo non negat Synodus œcumenico Concilio judicium Pontificis Romani competere, imò id adstruit, sed tantùm definit non esse de eo temerè judicandum. Nec est quod putet Cajetanus hoc se telum vitare, dicendo sensum Canonis esse non posse sine audaciâ de Pontifice Romano judicari. Contrarium enim supponit Synodus, cum vult de rebus ad Pontificem Ecclesiamque Romanam spectantibus à Synodo inquiri; ad quid enim inquireretur, nisi ut judicium ferretur? quid si inquisitione factâ inveniretur hæreticus, aut gravissimorum criminum reus, nolletque juvari, hoc est emendari à Synodo? Quis dubitet quin mens Synodi fuerit, hoc in casu sine temeritate sententiam in eum dici posse?

§. V.

§. V.

In quo Conciliorum Pisani, Constantiensis & Basileensis circa propositam quæstionem definitiones referuntur & ab adversariorum objectionibus vindicantur.

POstquam à nobis ostensum est quæ fuerit antiquæ Ecclesiæ circa Concilii & Pontificis Romani autoritatem mens & disciplina, superest ut quid de illa in Conciliis generalibus post motam litem definitum fuerit expendamus.

Tria porrò sunt Concilia in quibus hæc quæstio diù multumque ventilata ac tandem definita est, & factis confirmata, Pisanum scilicet Constantiense ac Basileense, quorum historiam breviter ab origine deducere à proposito non erit alienum.

Cum Gregorius XI. Avenione ubi 73. annos Pontifices sederunt, Romam rediisset, atque paulò post anno 1378. è vivis excessisset, populus Romanus seditione facta, in Conclave, ut vocant, irrupit, atque omnibus Cardinalibus mortem interminatus est, ni Romanum aut saltem Italum crearent Pontificem; hi ut saluti suæ consulerent Bartholomæum Neapolitanum qui Cardinalis non erat, Pontificem delegerunt, qui dictus est Urbanus VI. sed ægrè ferentes vim à populo sibi illatam aliquanto post Fundos se se transtulerunt, ubi Cardinalem Robertum qui Clemens VII. est dictus, Pontificem elegerunt. Is Avenione sedit usque ad annum 1394. quo mortuus successorem habuit Petrum de Lunâ qui Benedictus XIII. est dictus. Aliundè vero Urbano VI. successit Bonifacius hujus nominis nonus, Bonifacio, Innocent. VII. ac demum Innocentio, Angelus de Corario, qui anno 1406. eâ conditione electus est, ut statim post electionem ad finem imponendum Schismati Pontificatu se se abdicaret. Verùm ubi Pontificatum adeptus est eo cedere noluit, seque Gregor. XII. appellari voluit. Ita res ad duos rediit Antipapas, Benedict. XIII. & Gregorium XII. Neutrum pro legitimo Pontifice agnoscebat Gallia, & tertium eligi volebat. Hinc habitum est Concilium Pisanum anno 1409. & ex consensu Christianorum omnium Principum celebratum, cui quidem adfuerunt plusquam ducenti Episcopi ex Italiâ, Franciâ, Germaniâ, & Angliâ. Ad illud vocati Gregorius & Benedictus, cum non

 adfuissent,

adfuissent, de Pontificatu dejecti sunt, electusque Alexander V. Nec solùm Pisana Synodus suam in Pontifices autoritatem exercuit, sed etiam Decreto sancivit: *Concilium generale universam repræsentans Ecclesiam esse superiùs Papâ & ad illud pertinere cognitionem ac judicium controversiarum quæ Pontificatum Romanum spectant.* Ea verò quæ à Concilio Pisano gesta & definita fuerunt, approbavit & confirmavit Alexander V. qui tùm ab omnibus pro legitimo Pontifice habebatur, & Pisanum Concilium legitimum & generale pronuntiavit. Quo etiam nomine donatur Concilium illud ab omnibus qui de eo tum temporis scripserunt.

Post mortem Alexandri V. Joannes XXIII. hujus successor Concilium Constantiense quasi ad continuationem Pisani anno 1414. indicit. Huic ipse Pontifex adfuit, promisitque se pro bono pacis Pontificatu cessurum, modò Benedictus XIII. & Gregorius XII. idem facerent. Sed hujus pollicitationis pœnitentiâ ductus à Concilio secessit. Nihilominus Concilium non propterea interruptum est, imò decretum emisit quo definiebatur Concilium, secessu Joannis XXIII. non esse dissolutum: Deindè vero sessionibus 4. & 5. disertè definivit *Concilium generale universam repræsentans Ecclesiam, potestatem suam immediatè habere à Christo cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis etiamsi Papalis existat, obedire tenetur in his quæ pertinent ad fidem & extirpationem schismatis & reformationem Ecclesiæ generalem in capite & in membris.* Hocce decretum probatum fuit nationaliter ac deinde synodaliter, hoc est sejunctim ut fiebat ab unaquaque natione ac deinde ab universis in Synodo Patribus.

Omnia porro ita decreta & definita in Concilio à Martino V. probata sunt, qui illa tantum excipit, quæ nationaliter & non synodaliter definita fuerant.

Post hæc Joannes XXIII. ad Synodum citatus respondit se discessus sui pœnitentia duci, probari à se quæ facta fuerant à Concilio, quæque deinceps erant statuenda, paratumque se esse quæcumque à Concilio etiam adversum se decernerentur, approbare. Idem fecit Gregorius XII. solus Benedictus XIII. se ipsum Pontificatu abdicare, & Concilii judicio causam suam committere renuit, atque ideò à Concilio ut contumax est proscriptus sessione 37. Deinde sessione 39. Concilium Decretum condidit de celebrandis singulis quinquenniis Conciliis generalibus.

Quæcun-

Quæcunque autem in Concilio nationaliter & synodaliter fuerant definita Martinus V. legitimus Pontifex à Concilio electus rata habuit & probavit, in primis verò decreta sessionis 4. & 5. Nam inter articulos Bullæ in errores Vvicleffi conditæ jubet interrogari Vvicleffistas, num teneant Concilium generale universam Ecclesiam repræsentare, num doceant ea quæ à Concilio Constantiensi probata sunt, ab omnibus Christianis probari debere; quod quidem sessiones quartam & quintam respicit.

Idem Pontifex Decreto Constantiensis Concilii morem gerens Concilium generale indixit primò Papiæ, deinde Senis ac demum Basileæ, at ante hujus initum è vivis excessit: hujus verò successor Eugenius IV. Julianum Cardinalem Legatum illuc destinavit, ut Concilo præesset. In eo 2. sessione Concilii Constantiensis de autoritate Concilii supra Papam Decreta renovata sunt. Conatus est deinde Eugenius Concilium dissolvere, at stetit illud nihilominus, statuitque sessione 13. Pontifici non competere hujusmodi potestatem, ipsum quidem esse Ecclesiæ caput, sed non universâ Ecclesiâ superius. Ipsum quippe falli procul dubio posse, quod de Ecclesiâ dici sine piaculo non posset. Hæreticum esse dicere Papam non teneri Concilio parere, tum Eugenius IV. mutata sententia Concilii acta probavit, & ea omnia confirmavit quæ à principio decreta fuerant usque ad sessionem decimam sextam, in qua Bulla confirmatoria actorum Synodi continetur.

Ex his, ut puto abundè evincitur quæstionem istam de autoritate Concilii generalis etiam supra Papam in tribus Conciliis generalibus per tres Pontifices legitimos & ab omnibus receptos approbatis disertè & apertè definitam fuisse, ita ut de illa jam non sine temeritate dubitari posse videatur.

§. VI.

Respondetur iis quæ à nupero quodam scriptore ad elevanda & eludenda Concilii Constantiensis Decreta, objecta sunt; simulque Constantiensis Concilii necnon Basileensis, & Cleri Gallicani nuperrimè congregati Patres ab hujus calumniis vindicantur.

AD elevanda Concilii Constantiensis de autoritate Conciliorum generalium Decreta multa commenti sunt adversarii. Ex iis enim aliqui ea quasi dubiæ autoritatis, ac ut minus approbata rejecerunt, alii ad tempus tantum schismatis Concilii dicta detorserunt; hæc duo recentior quidam Cleri Gallicani Patrum cavillator post alios adversus Concilii Constantiensis Decreta rudi & incondito sermone crocitavit, quibus & tertium addidit, à quo libellum suum orditur, sessionis 4. Decreta vitiata esse & corrupta. Cum ergo hujus opus licet exiguum omnes adversariorum adversus Concilii Constantiensis Decreta cavillationes contineat, operæ pretium facturos non esse arbitrati sumus, si ejus argumenta expenderemus.

Primùm ergo ut vitiatum esse probet sessionis 4. Decretum, ait in aliquot editionibus post hæc verba, *quod ipsa Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata, cui quilibet cujuscumque status vel dignitatis existat obedire tenetur.* Post hæc, inquam, verba non reperiri hæc, *in his quæ pertinent ad fidem:* sed tantùm ista quæ sequuntur, *ad extirpationem dicti schismatis, & reformationem generalem Ecclesiæ in capite & in membris.*

Addit hæc omnia verba postrema, *ad reformationem Ecclesiæ in capite & in membris*, in tribus codicibus mss. actorum Concilii necnon in quatuor aliis mss. gestorum indubitatorum Constantiensis Synodi, ac demum in duobus mss. codicibus Cardinalis Sirleti non haberi. Hinc ille concludit ea quæ spectant ad reformationem generalem Ecclesiæ in capite & in membris adventitia esse, & inserta Decreto sessionis 4. hujus autem interpretationis auctores esse non tantùm comminiscitur, sed & velut exploratum affirmat Basileenses Patres, *Concilii*, inquit, *Basileensis Patres cum jam viderent autoritatem suam apud*

apud plerosque vilipendi cogitare cœperunt de publicandis actis Constantiensis Concilii, ideoque mandarunt duobus, Cardinalibus, duobus Episcopis, duobus Theologiæ Doctoribus, & Archidiacono Zagabiensi ut ex actis Constantiensis Synodi Decreta extraherent, hoc verò cum anno 1442. *absolutum esset à deputatis suprà dictis, opus fideliter conscriptum fuit. Ex hoc codice jussu Basileensis Synodi ex scripto Joannes quidam Hobert ex Inderdof sacræ Theologiæ Baccalaureus copiam propria manu extraxit, & hæc quæ anno* 1499. *ad Hieronymum de Croeria Juris utriusque Doctorem spectabat. Eodem anno typis mandata est in Imperiali oppido Hagenou.* Hæc sunt quæ de actorum 4. sessionis vitiatione affert iste recentior, quæ quidem & vana esse, & etiamsi vera essent, quantum ipsi & ejus scopo inutilia sint, nemo non animadvertit.

Primùm enim, etiamsi sessionis 4. Decreto nonnihil additum esse constaret, quid quæso inde lucraretur, cum certum sit, ipseque non diffiteatur Schelestratus, eadem omninò verba sessione 5. haberi, ibique adjecta dici minimè posse, cum ubique atque in ipsis mss. ab eo laudatis reperiantur. Dicet fortè minorem esse sessionis 5. quàm 4. autoritatem, atque in illa communi consensu Decretum, hocce non esse editum, sed hoc illi effugium modo præcludemus; interim certum maneat & indubitatum à Concilio Constantiensi istud integrum de autoritate Concilii generalis Decretum esse editum, si non sessione 4. saltem sessione 5.

Secundò demus abesse ab isto Decreto hæc verba, *in iis quæ spectant reformationem generalem Ecclesiæ, &c.* autoritas Concilii generalis suprà Papas satis & abundè stabilitur præcedentibus hisce, *quod ipsa Synodus in Spiritu sancto legitimè congregata Generale Concilium faciens Ecclesiam Catholicam militantem repræsentans potestatem à Christo immediatè habet cui quilibet cujuscumque status, vel dignitatis etiamsi Papalis existat, obedire tenetur.* Inutile est ergo Schelestrato ostendere sequentia de reformatione verba esse adjecta, cùm non minùs ex præcedentibus autoritas Concilii generalis supra Papam asseratur. Nam si quilibet, cujuscumque dignitatis sit, si ipse Papa, nominatim tenetur obedire Concilio generali universam Ecclesiam repræsentanti, quis dubitet majorem esse hujus quam cujuslibet, atque ipsius Papæ autoritatem?

Tertiò, hæc verba esse addita nullatenus est verisimile. Primùm enim

enim id asserit contra editionum omnium Concilii Constantiensis fidem atque etiam contra mss. omnium ad quas editiones recensitæ sunt, fidem, in quibus omnibus habetur Decretum sessione 4. cum hac additione *& ad reformationem, &c.* Quod verò in quibusdam non habetur *ad fidem*, nihil ad propositum Schelestrati conducit. Deinde idem asseritur contra fidem plurimorum optimæ notæ antiquissimorumque mss. qui in bibliothecis occurrunt, etiam eorum quæ fortè ante Basileensium Patrum collectionem conscripta sunt. Quid habet quod his opponat Schelestratus, aliquot tantùm mss. profert de quorum antiquitate non constat, & quidem è loco suspecto deprompta est, Bibliothecis scilicet urbis Romæ, in quarum mss. certum est pleraque eorum quæ Curiæ Romanæ placitis adversabantur esse erasa aut omissa. Sed demus de industria factum id non esse, an non facilius fuit hæc verba in quibusdam mss. omitti quàm in aliis suppleri.

Quartò, additamenti hujus ratio à Schelestrato adjuncta, non tantùm fictitia, sed & absurda planè; quis enim credat Basileenses Patres de industriâ, hæc sessioni 4. inseruisse, aut si inseruissent à nemine fuisse animadversum, eo tempore quo Concilii Constantiensis actorum recens adhuc erat memoria. Quis putet eos gratis eam fraudem admisisse, cujus statim ab omnibus argui atque convinci potuissent; deinde cui bono ista sessioni 4. adjecissent, cum eadem prorsus reperirent sessione 5. cujus non minorem autoritatem esse arbitrabantur. Fictitium ergo est & absurdum hanc eis sine ullo fundamento dicam impingere.

Denique si fides mss. à Schelestrato citatis habeatur, hoc unum potest inferri, primùm quidem sessione 4. conditum esse decretum sine ista additione *& ad reformationem Ecclesiæ*. Sed sessione sequenti Decretum istud fuisse reformatum ab ipsis Patribus Synodi.

Hoc patet ex gestis quibusdam Concilii Constantiensis ab ipso editis, in quibus postquam narratum est sessione 4. capitulum istud editum esse sine istis verbis *& ad reformationem, &c.* postea narratur sessione 5. actum fuisse: *Super correctione & emendatione capitulorum in præcedenti sessione statutorum, & conclusum esse quod suprà dicta capitula hoc modo corrigerentur.* Ergo si fides habeatur ipsis actis à Schelestrato prolatis in ipso Concilio Constantiensi sessionis 4. Decretum fuit reformatum, & cum priùs sine istis verbis, *& ad reforma-*

formationem, &c. prodiisset, postea ab ipsa Synodo fuit cum istis editum. Non est ergo quòd hujus additamenti reos peragat Patres Basileenses, quod ab ipsa Synodo Constantiensi factum esse docent acta ab ipso probata.

Pergit deinde ad elevandam Decreti hujus autoritatem, atque primùm, sessionis 5. Decreta non fuisse ex consensu omnium facta, quod ut probet acta quædam Concilli Basileensiis huc usque inedita profert, quibus ostendere conatur sessionem 4. & 5. reclamantibus multis è Patribus celebratas fuisse, imò & libellum contestatorium adversus eas à Cardinalibus esse emissum, assentientibus Regis Galliæ Legatis qui sese Cardinalibus adjunxerunt. Speciosa quidem primâ fronte videtur hæc exceptio; sed si accuratè expendatur, statim concidit. Primùm enim acta illa quæ profert Schelestratus non sunt authentica, nihilque simile habetur in veris & genuinis, imò ex iis constat unanimi Cardinalium, Episcoporum & Oratorum consensu Decreta hæc primùm nationaliter proposita synodaliter esse conclusa atque decreta. Deinde verò etiamsi fides aliqua adhiberetur actis à Schelestrato prolatis, quæ nihil aliud videntur esse quàm commentarioli cujusdam, qui Concilio adfuerat Pontificis partibus addicti; etiamsi, inquam, in autoritatem admittantur, nihil tamen hæc ad causam Schelestrati, quippe ex iis minimè probatur litem & controversiam fuisse de duobus Decretis, de quibus inter nos agitur, imò inter eos qui sessionis celebrationi sese opponebant, numerantur Legati Regis Franciæ, quos Decretis istis sese opposuisse planè absurdum: sed tantùm ex iis videtur ostendi post discessum Papæ, quosdam è Patribus Basileensibus dubitasse, num expediret eo absente & reditum promittente sessionem inchoare, sic enim incipiunt actorum istorum fragmenta à Schelestrato prolata: *Omnia tanquam ludicra & fictè pro parte Domini nostri Papæ oblata per Dominum Regem Romanorum & alios ibidem adstantes reputata fuerunt, fuitque unanimiter vociferatum his non obstantibus fiat sessio, fiat sessio, propter quæ tam ipsa die, quam die Veneris sequenti altercationes maximæ fuerunt inter Dominos Cardinales & Nationes.*

Ex iis patet, & ex actis authenticis confirmatur Joannem discessus sui varias excusationes attulisse, quarum una erat se sanitatis ergo Constantiâ discessisse, moxque rediturum. Hæ porrò excusationes licet statim ludicræ ac fictæ omnibus esse viderentur, nihilominus fuêre nonnulli qui expectandum adhuc esse arbitrarentur. Narratur deinde

in iisdem actis nationes de celebranda sessione deliberasse, atque interim Cardinales obtulisse Regi paratum esse Papam procuratores mittere ad cedendum Papatu, paratosque se esse sessioni si fieret, adesse, dum non fierent alia capitula quàm infrà scripta. (Hoc est ea quæ habentur sessione 4. inter quæ decretum est de autoritate Concilii generalis.) Hæc capitula Rex nationibus proposuit, quæ cum de iis deliberassent habitâ die Sabbati sessione post habitam disceptationem inter Cardinales & nationes de capitulis jam prælibatis, *tandem*, verba sunt Actorum *divino flamine inspirante in unam sententiam convenerunt, quod tantùm capitula infra scripta in dictâ sessione statuerentur. Fuit ergo dicta sessio de consensu & voluntate Domini Regis, & omnium Dominorum Cardinalium in Constantiâ existentium, quatuor Nationum & Oratorum Regum & omnes Cardinales in Constantiâ existentes qui non erant infirmitate gravati interfuerunt.* Hæc autem narratio tantum abest ut nobis obsit & Schelestrato faveat, quin è contra non pauca continet, quæ nostram mirum in modum causam juvent : ex ea enim primùm constat ab ipsis Cardinalibus proposita fuisse capitula, quæ in sessione sunt definita. Secundò, eadem esse ventilata apud singulas nationes. Tertiò, cum Cardinalibus circa hæc esse deliberatum, demum omnes uno flamine inspirante in unam sententiam convenisse, atque unanimi consensu decreta sessionis 4. esse promulgata. Inter hæc autem primùm est de auctoritate Concilii generalis, in quo etiamsi non habeantur hæc verba, *& ad reformationem Ecclesiæ, &c.* sufficiunt ea quæ præcedunt ad probandam autoritatem Concilii Pontificiâ superiorem esse. Itaque videre est rem definitam fuisse post maturam deliberationem, & primùm nationaliter ac deinde synodaliter esse conclusam.

Post hæc cum adhuc de capitulis sessionis esset altercatum, non quidem quoad ipsam substantiam, sed quoad quasdam circumstantias, tandem unanimi consensu statutum est, ut corrigerentur & emendarentur eo modo quo habentur sessione 5. verum est quidem Cardinales & Legatos Regis Franciæ (si fides habeatur commentarius Schelestrati) protestationem secretò fecisse antequam venirent ad sessionem se tantùm propter scandalum evitandum ad sessionem ire, non animo consentiendi his quæ audiverant in sessione statui debere, verùm protestatio ista primò non potest dici fuisse facta adversus Decretum de autoritate Concilii generalis, cum Legati Franciæ huic sese adjunxerint, quos huic decreto sese op-

po-

posuisse omni verisimilitudine caret, ista ergo protestatio facta fuit adversus alia quædam quæ in sessione 5. definienda esse ferebantur. Cùm verò sessio habita fuisset & decreta emissa, nulla ampliùs adversus ea protestatio facta est, imò omnium consensu promulgata fuit, & ab omnibus nullo reclamante probata.

Ex his abundè, ni fallor, demonstratum est, illos ipsos commentarios Synodi Constantiensis, qui à Schelestrato prolati sunt, nostram confirmare potiùs quàm infirmare sententiam. Nihil dico de protestatione quæ sequitur, factaque dicitur post sessionem 38. qua Nationes Italica, Hispanica & Gallicana Pontificem eligi postulant: hæc enim à proposito omninò aliena est.

Duo sunt alicujus momenti quæ nobis opponit Schelestratus, unum est non fuisse sufficienter deliberatum, sed tantùm ut habetur in istis actis *aliqualiter*; alterum recitata fuisse sessionis 5. Decreta per Electum Poznaniensem, quia Cardinalis Florentinus illa noluit pronunciare, unde concludit istorum Decretorum autoritatem infirmari.

Verùm hæc duo, licet ita se haberent non tanti viderentur, ut propterea Decretorum Concilii autoritas penitùs labefieret. Nam primò certum est quæstionem istam de autoritate Concilii novam non fuisse, sed jam agitatam atque definitam in Concilio Pisano, imò & in hac ipsâ Synodo Constantiensi jam motam, ut testis est Petrus de Alliaco. Deinde verò constat capitula proposita & Decreta sessione 4. & 5. inter nationes primùm fuisse ventilata, ac de iis cum Cardinalibus diù disceptatum. Quod verò in actis habetur, *aliqualiter esse disputatum*, non ita intelligendum quasi leviter res agitata fuerit, sed sensus est non propriè disputatum aut altercatum fuisse, sed tantùm aliquatenus, hoc est rem ventilatam sine disputationis æstu. Quod verò secundo loco addit recitata fuisse capitula per Electum Poznaniensem, *Quia Cardinalis Florentinus noluit ea recitare*, non habetur in actis Concilii, sed tantùm ea fuisse recitata à Cardinali Poznaniensi: verùm voluerit necne Florentinus ea recitari nihil ad rem: sufficit ea mandato Concilii universi fuisse recitata, & ab astantibus probata.

Quæ verò fuerit Cardinalium, Florentini, Cameracensis & aliorum mens, quâ de causâ sessiones prorogari voluerint, patet tum ex actis Concilii Constantiensis tom. 12. Concil. col. 25. tùm etiam ex protestatione ab ipsis emisâ post tertiam sessionem ibidem col. 1464. Ex quibus monumentis liquet, eos protestatos esse se, si

 Joan-

Joannes XXIII. vellet in proposito sese abdicandi permanere, ab ipsius partibus futuros. Si verò secùs faceret, se Concilio adhæsuros atque idcirco petiisse, ut donec de ejus proposito liqueret, sessiones differentur. Has tamen Concilium propterea intermitti debere non existimavit, & Cardinales pro bono pacis eis adfuerunt, cumque cognovissent Joannem XXIII. de industria moras nectere & Papatu cedere bona fide nolle cum cœteris Episcopis adversus eum consenserunt. Itaque nulla fuit in Synodo altercatio de autoritate Concilii generalis supra Papam quam omnes agnoscebant, sed tantùm de celebratione sessionum, quas Cardinales nonnulli prorogandas esse arbitrabantur, donec de Pontificis sententia & mente planè constitisset.

Et sanè Decretum de autoritate Concilii generalis supra Papam etiam ad reformationem Ecclesiæ in capite & in membris unanimi Patrum Concilii consensu factam fuisse, semper apud omnes indubitatum fuit: Sic Gerso Patres Concilii alloquens in sermone quem habuit coram ipsis in festo sancti Antonii, Concilii Constantiensis Decretum laudat in quo hæc verba reperiuntur, *& ad reformationem Ecclesiæ & in capite & in membris*; itemque in sermone habito 21. Julii die idem Decretum impensè laudat atque saluberrimum illud esse & dignum quod ubique inscribatur. Siccine, quæso, de Decreto controverso aut supposito coram ipsis Concilii Patribus Gerso ausus fuisset proloqui?

Transit deinde Schelestratus ad Concilii Constantiensis in Decretis istis condendis autoritatem eamque tribus elevat rationibus, primùm quia Decreta à Concilio sub una obedientia Joannis XXIII. sunt condita. Secundò, quia aliter sensisse videntur Patres post tres obedientias. Tertiò, quia Decreta hæc minus approbata sunt, aut tantùm ad tempus schismatis confecta. Hæc sunt quæ nobis ex ejus libro refutanda supersunt, quod breviter præstabimus.

Ad primum dicimus Concilium vim & autoritatem suam non habuisse ex obedientiis trium Pontificum, quippe Joannes XXIII. erat legitimus Pontifex, à quo fuerat vocata Synodus, alii duo non erant legitimi, & ideo consensus illorum non erat requisitus ad convocationem aut celebrationem Synodi. Joannes verò XXIII. ultrò cessurum se Pontificatum promiserat, poterat ergo Concilium tum autoritate sua, tum vi illius cessionis agere & decernere. Nec opus erat ut expectaret alias obedientias, unde ipse Joannes sessione 12. & qui postea electus est Martinus V. ut mox dictu-

dicturi sumus, Concilium Constantiense pro generali habuerunt, & quæ ab ipso fuerant etiam tempore unius obedientiæ Decreta approbarunt.

Secundum argumentum, Patres scilicet Constantienses aliter sensisse post tres obedientias probat tantummodo Schelestratus ex protestatione à se primùm editâ quam post sessionem 38. Cardinales unà cum nationibus tribus, Italicâ, Hispanicâ, & Gallicanâ, adversus Germanicam condidisse feruntur ad electionem Pontificis, sed hoc ut jam dixi ad propositum nullatenus pertinet, in eo quippe queruntur differri electionem Pontificis legitimi, obtestanturque nationem Germanicam, ut sinat Papam eligi à Collegio Cardinalium cum deputatis aut deputandis à Synodo, protestantur se si quid inde detrimenti Ecclesiæ accidat innoxios fore, convenientius esse reformationem postponi electioni Pontificis. Hac non obstante protestatione, reformatio non est intermissa & electio rejecta, donec tandem concordia unita est, eâ conditione ut Decretum fieret, quo futurus Pontifex obligaretur Ecclesiam reformare in capite & Curiâ Romanâ simul cum Concilio & deputatis à nationibus; quo Decreto facto & capitibus reformationis propositis electus est Pontifex Martinus V.

Hæc porrò tantùm abest ut ostendant improbatum esse à Synodo Decretum de autoritate Concilii ad reformationem Ecclesiæ in capite & in membris, ut è contra ostendant Patres in hac opinione semper perstitisse. Sed hoc unum fuisse inter eos controversum, utrum expediret ante reformationem Pontificem eligere, an verò ejus electio reformationi esset postponenda. Ac novissimè inter partes convenisse, ut Pontifex eligeretur eâ conditione, ut priùs Decreto obligaretur unà cum Concilio Ecclesiam in capite & Curiâ Romanâ reformare, necnon articulos reformationis ipsi à Synodo præscriptos observare, an quæso ista probant Concilium derogasse iis quæ statuerat de autoritate Concilii ad reformationem Ecclesiæ? An non potiùs ostendunt iis Concilium semper adhæsisse? Unum tamen & alterum verbulum ex ista protestatione & concordiâ nobis objicit Schelestratus, quod non est omninò intactum prætermittendum, priùs est in protestatione istud haberi, *licet asseratis sine vestro consensu & ordinatione Concilii super modo, formâ, loco, tempore & materia ad dictam electionem non posse procedi obstantibus quibusdam hujus Concilii Decretis, quibus nos Hispanica, etiamsi alias valida existerent, non ligaremur.* Unde vellet inferri Schelestratus Decre-

ta prius edita de autoritate Concilii ad reformationem Ecclesiæ non esse valida.

Posterius est in instrumento concordiæ ubi inducitur natio Germanica, hanc rationem reddens cur electio sit postponenda reformationi, quod scilicet *Papa electus ligari non possit*, Unde concluditur existimasse nationes Concilium non posse legitimo Papæ leges dare.

Respondeo levia esse omninò hæc momenta, primùm quidem quia non loquuntur nationes de Decretis de autoritate Concilii ad reformationem Ecclesiæ in capite & in membris, sed de Decretis quibus cavebatur ne Pontifex fieret sine consensu Concilii & eo modo ac tempore quo Concilium præscriberet. Deinde istud dicitur tantùm nomine Hispanicæ nationis, quæ quia favebat Benedicto XIII. seu Petro de Luna, hæc in ejus gratiam protestationi potuit inserere. Denique protestationis hujusmodi nulla est autoritas, cùm præsertim res in Synodo postea fuerit definita; adde quod ipsi Hispani Decreto Concilii paruerunt, & electionem Pontificis cum deputatis à Synodo fieri concesserunt.

Ad alterum momentum facilis quoque est responsio non fuisse mentem Synodi Papam ligari non posse per Decreta Synodi, sed induci tantùm Germanos hanc rationem afferentes ad procrastinandam ejus electionem, non quod re verâ crederent Papam ligari non posse Decretis Concilii, sed quia timebant ne ille semel electus reformationem pati aut facere non posset. Quare priusquam eligeretur, Decretum, ut diximus, de reformatione per Concilium faciendâ emissum est. Quod in actis authenticis Concilii ita habetur sessione 40. *Sacrosancta Generalis Synodus Constantiensis in Spiritu sancto legitime congregata universalem Ecclesiam repræsentans statuit & decernit quod futurus Romanus Pontifex per Dei gratiam de proximo assumendus cum hoc sacro Concilio vel deputandis per singulas nationes debeat reformare Ecclesiam in capite & in membris & Curiam Romanam, &c.*

Cæterum approbatum esse à Romanis Pontificibus Decretum sessionis 4. & 5. dubitari non ptest, quin de omnibus quoque actis Concilii dubitetur, nam primò Joannes XXIII ipse ut habetur sessione 12. Concilii declaravit atque professus est, *Synodum Constantiensem esse legitimam Concilii Pisani continuationem, atque errare non posse, propterea que ejus ordinationi, declarationi & determinationi omnibus in rebus stare se, ac contra se aliquo temporis processu nunquam iturum promittere.*

Dein-

Deinde verò Martinus Quintus Summus Pontifex electus, & omnium consensu tanquam legitimus approbatus, Decreta Constantiensis etiam sub una obedientia facta non semel approbavit. Primùm sessione 42. Concilium Constantiense generale Concilium vocat, approbatque depositionem ab eo factam Joannis XXIII. sess. 44. Decretum Concilii quo jubeatur futurus Pontifex Concilium generale indicere, confirmat & executioni mandat futuri Concilii generalis locum, Papiensem civitatem designans his verbis, sess. 44. *Cupientes ac volentes Decreto hujus generalis Concilii satisfacere inter alia disponente, quod omninò generalia Concilia celebrentur, &c.*

Demùm sessione 45. protestatus est, *se omnia & singula determinata, & conclusa, & decreta in materiis fidei per præsens Concilium conciliariter tenere & inviolabiliter observare, & nunquam contraire quoquo modo, ipsaque sic conciliariter facta approbare, ratificare, & non aliter nec alio modo.* Inter ea porrò quæ conciliariter facta sunt, haud ambigendum quin collocanda sint Decreta sessionis quartæ & quintæ, quæ quidem primùm nationaliter expensa in Synodo definita sint, & quidem definita quasi ad fidem pertinerent. Ruunt ergo adversariorum effugia, qui ut Decreta sessionis quartæ & quintæ approbata esse negent, aiunt cum Bellarmino ea conciliariter non esse facta, cum Cajetano ad fidem illa non pertinere; utrumque autem falsum esse patet ex ipso Concilio, primùm quidem quia ex actis authenticis, atque ex iis ipsis quæ à Schelestrato probata sunt, liquet hanc quæstionem in nationibus singulis primùm examinatam, atque discussam, posteà fuisse in Synodo generali omnium consensu definitam. Hoc est autem quod Martinus appellat conciliariter factum; cætera verò alio modo facta, hoc est, apud nationes tantùm deliberata atque conclusa, ut loquuntur, non autem ab universâ Synodo probata, ut conclusio nationis Gallicanæ de Annatis non solvendis, & propositio de damnando libro Joannis Falkemberg, & alia similia quæ universâ Synodi sententiâ non sunt confirmata.

Alterum verò effugium, Martinum scilicet agere tantùm de rebus fidei, ad quam Decreta hæc non pertinent, pariter à Concilio præcluditur, quod illa quasi ad fidem pertinentia definivit atque sancivit. Et sanè quis neget ad fidem pertinere quod Concilium generale universam Ecclesiam repræsentet, quod errare non possit; quæ cùm Decretis quartæ ac quintæ sessionum Synodi contineantur, quis eas ad fidem pertinere posse neget.

Deni-

Denique Martinus quintus in Bullâ adversus errores Vuicleffi & Concilii Constantiensis definitiones, probat & satis indicat Decreta sessionum quartæ & quintæ à se probata fuisse, & ad fidem pertinere. Primò cum jubet interrogari suspectos hæreseos, *utrum credant & teneant quod quodlibet Concilium generale & etiam Constantiense universam Ecclesiam repræsentet.* Quo respicit ad Decretum sessionis quartæ & quintæ. Item, *utrum credant quod illud quod Concilium Constantiense universalem Ecclesiam repræsentans approbavit, & approbat in favorem fidei, & ad salutem animarum, quod hoc est ab universis fidelibus approbandum & tenendum, & quod condemnavit & condemnat esse fidei & bonis moribus contrarium, hoc ab eisdem esse tenendum pro condemnato & approbato.* Non possunt ad istam interrogationem respondere, qui Decreta Concilii Constansiensis de autoritate Synodi generalis supra Papam impugnant; non possunt, inquam, huic interrogationi respondere, quin vel opinionem suam abjurent, approbando universa Concilii Decreta, vel Martinum quintum temeritatis, erroris & impudentiæ arguant, qui ea probari voluerit, quæ improbari oporteat. Uno verbo, Martinus quintus universa Concilii Constantiensis Acta & Decreta probat conciliariter facta ea omnia, quæ ab ipso ad fidem & salutem animarum spectantia definita sunt, approbari, quæ ab eo damnata sunt, damnari jubet. Nusquam excipit sessionis quartæ & quintæ Decreta; quâ ergo autoritate, quâ fronte ea volunt esse adversarii excepta?

Est & aliud in eadem Bullâ, quo constat Martinum Concilii Constantiensis Decretis de autoritate Concilii generalis prorsùs assensisse; nam ad articulum 41. errorem Vuicleffi, qui est hujusmodi: *Non est de necessitate salutis credere Romanam Ecclesiam esse supremam inter alias Ecclesias.* Hæc habet Pontifex ad mentem Concilii Constantiensis. *Error est si per Romanam Ecclesiam intelligat universalem Ecclesiam aut Concilium generale, aut pro quanto negaret Primatum Romani Pontificis super alias Ecclesias particulares.* Ex qua quidem observatione satis intelligitur Martinum existimasse universalem Ecclesiam, & Concilium generale majorem habere autoritatem, Romanum verò Pontificem Primatum habere in Ecclesia super alias Ecclesias particulares, non autem potestatem Ecclesiâ universâ & Concilio generali superiorem. Maneat ergo Decreta sessionum quartæ & quintæ de autoritate Concilii supra Papam à Pontifice Martino quinto fuisse probata.

Ad hæc opponit duo Schelestratus; alterum est, Martinum quintum

tum ea tantùm approbasse Concilii Decreta, quæ ad materiam fidei pertinebant, iis autem verbis comprehendi non posse Decreta de autoritate Concilii supra Papam; quia scilicet ea nomine tantùm constitutionum appellantur sessione quintâ: cùm ea quæ spectant ad Bohemorum & Hussitarum negotium eadem sessione dicantur *super materiâ fidei.* Hinc intelligitur hoc nomine ea tantùm Decreta comprehendi quæ hæreticos spectant: unde in duobus manuscriptis Bibliothecæ Vaticanæ, singulis sessionibus ubi agitur de Vuiclefistis, Hussitis & Bohemis, præfigitur titulus iste *in materia fidei*, vel *in causa fidei.* Cæteris autem non item: *Quippe*, inquit, *tria materiarum genera in Constantiensi Concilio distingui solebant; unum materiæ fidei; secundum unionis; tertium materiæ reformationis. Per primum intelligebatur id quod fiebat contra hæreticos; per secundum, quod fiebat contra tres contendentes de Papatu, & pro trium obedientiarum unione ac electione veri & indubitati Pontificis. Per tertium, quod fiebat pro reformandâ Ecclesiâ in capite & in membris.* Respondeo inter ea quæ spectabant unionem & reformationem, esse nonnulla quæ non solùm ad disciplinam, sed etiam ad fidem pertinent; talem autem esse hanc definitionem, *quod Concilium generale universam Ecclesiam repræsentans, &c.* Manifestè patet ex eo quod hocce Decreto non tantùm de negotio aliquo disponitur, aut ad tempus aliquod cavetur, sed dogma conditur atque decernitur, quod perpetuò idem est, nec mutari potest. Quippe licet res disciplinæ & œconomiæ variari possint; quod tamen circa hæc est dogmatis, mutationem non habet. Sic, verbi gratiâ, usum calicis laïcis concedere vel interdicere, res est disciplinæ, at dogmatis est non esse de necessitate salutis calicem sumere. Et hoc cum definit Synodus Constantiensis, censetur de fide aliquid definire; ita pariter cum ad dogma pertineat dicere & credere, utrum Concilium Ecclesiam universam repræsentet, necne, utrum errare possit, necne, utrum immediatè à Deo habeat potestatem, necne; utrum ei omnes atque etiam Romani Pontifices parere teneantur, tum in fide, tum in reformatione Ecclesiæ in capite & in membris. Cum hæc definit Synodus aliqua generalis, non possunt ejus Decreta ad fidem non pertinere. Et quemadmodum ad fidem pertinent Decreta Concilii in Hussitas, quibus Romani Pontificis & Ecclesiæ Romanæ supra alias prærogativa decernitur: ita ad fidem pertinere debent Decreta, quæ universæ Ecclesiæ & Concilii generalis supra Romanam Ecclesiam prærogativa stabilitur. Quod verò ait Schelestratus, hæc De-

creta constitutionum nomine in Concilio indigitari, non impedit quominùs ad fidem spectent, cum constitutiones Synodales Decreta fidei contineant. Quod autem ea quæ errores hæreticorum spectant, vulgò appellentur materia fidei, factum est ex communi loquendi more, quo solent ejusmodi controversiæ specialiter nomine fidei indigitari: quamvis & alia sint de quibus cum hæreticis nulla lis quæ non minùs ad fidem pertinent. Sic in Concilio Tridentino, licet Decreta & Canones in hæreticos specialiter appellentur Decreta, de fide nihilominus multa sunt in capitibus de reformatione quæ ad fidem non minùs pertinent, quàm quæ in Canonibus. Mitto autoritatem manuscriptorum Vaticanorum, in quibus titulus iste recentiori manu adjici potuit, & ab aliquo ejusdem cum Bellarmino & Cajetano sententiæ sessionibus præfigi.

Alterum Schelestrati argumentum, ut probet non fuisse confirmata per Martinum quintum sessionis quartæ & quintæ Decreta, est ejusmodi. Tantùm abest, ut Martinus quintus hæc Decreta approbarit, quin è contrà dum solus obstitit Concilio, ne liber Joannis Falkemberg damnaretur, cumque unus ex Poloniæ Regis Legatis ad futurum Concilium sese appellaturum diceret, Pontifex ei silentium sub pœna excommunionis imposuit. Demum finito Concilio, teste Gersone, constitutionem promulgavit, in qua hæc reponebatur assertio: *Nulli fas est a supremo judicio, videlicet Apostolico, seu Romano Pontifice Jesu-Christi Vicario in terris appellare, aut illius judicium in causis fidei, quæ tanquam majores ad ipsum & Sedem Apostolicam deferendæ sint declinare.*

Respondeo Martinum id fecisse quod facere consueverunt omnes ad summum evecti fastigium, ut immemores eorum quæ prius tenuerunt, aliam mentem induant: quippe is ad Pontificatum à Concilio evectus, quamdiu Concilium stetit, sese morigerum & obedientem Synodo præstitit, nec suam potestatem illius autoritati prætulit. At statim atque Concilio finis impositus suam cœpit extollere autoritatem. Primùm cum de libri Joannis Falkemberg damnatione actum est, noluit de eo mentionem amplius fieri; cum verò de appellatione ad futurum Concilium actum esset, displicuit hæc propositio Pontifici, & demum statuit non posse à Pontifice ad Concilium appellari, non advertens id si verum esset, stare non posse ejus electionem, & Joannis XXIII. Benedicti XIII. ac Gregorii XII. abdicationem quippe tandumdem sibi juris potuissent arrogare contra Pisanam & Constantiensem Synodum, & prohibere ne à suis sen-

ten-

tentiis ad Concilium provocaretur; cum præsertim unus ex iis legitimus esset Pontifex. Quod si dicant in casu schismatis id locum habere, Martini constitutionem de non provocando ad Concilium quomodo defendent, cum necdum schisma finitum fuerit eo tempore quo promulgata est, superstite adhuc Petro de Lunâ, qui se legitimum Pontificem esse jactitabat. Sed ut ut sit de Martini V. privatâ mente, responderi potest nunquam eum Decreta sessionis quartæ & quintæ publicè & authenicè reprobasse, quemadmodum ea non semel approbavit, ut à nobis ostensum est. Nam constitutio illa cujus adornatæ mentionem facit Gerso, promulgata non fuit per orbem, sed huc usque latuit ignota.

Superest ultimum adversariorum effugium, quod leviter omninò attingit Schelestratus, quamvis aliis mirum in modum placeat. Hoc autem est, Decreta hæc quartæ quintæque sessionum Concilii Constantiensis ad tempus tantùm schismatis pertinere, nec extendi debere ad illud tempus quo unus est Pontifex legitimus. Verùm hoc quoque effugium facile est præcludere.

Primò enim Concilium Constantiense generatim loquitur de omni tempore, & de omni reformatione Ecclesiæ in capite & in membris, tam in fide quam in moribus, non autem tantùm de extirpatione schismatis.

Secundò, non tantùm loquitur de hoc vel illo Concilio, sed generatim de cujuscumque generalis Concilii Decretis, quibus omnes atque ipsos etiam Pontifices quovis tempore parere oportere definit.

Tertiò, pœnam excommunicationis & pœnitentiæ fert in eos qui Decretis Conciliorum non parerent.

Quartò, supremam hanc Concilii autoritatem deducit ex eo quod universam repræsentet Ecclesiam, & errare non possit, quod cuivis Concilio generali quovis tempore celebrato æquè convenit.

Quintò, Concilium non solùm in illegitimum Pontificem fert judicium, sed etiam in legitimum, Joannem scilicet XXIII.

Sextò, Concilium leges condit, sess. 17. & 39. quibus futuros Pontifices teneri vult; non ergo censuit tantùm se tempore schismatis legem Pontificibus imponere posse, sed etiam leges condere, quibus Pontifices legitimi tenerentur.

§. VII.

§. VII.

Academiarum & Theologorum affertur autoritas.

ULtimo loco fuccenturiantur nobis doctiffimorum Theologorum fententiæ, ac celeberrimarum toto orbe Academiarum definitiones.

Et quidem primùm Parifienfis Academia cæterarum omnium facilè princeps, à primis incunabulis hanc doctrinam habuit, eamque ubi fe dedit occafio defendit atque definivit. Primum hujus rei monumentum extat fub Philippo Pulchro, quo tempore fimul cum Rege & Ecclefia Gallicana, ac proceribus Regni, à fententia Pontificis ad futurum Concilium generale provocandum effe cenfuit. *Nos*, inquiunt in Inftrumento publico die Veneris ante feftum Joannis Baptiftæ, anno Domini 1303. dato, *convocationem & congregationem ipfius Concilii reputantes utilem, neceffariam & falubrem, ac expedientem fidei negotio, & Ecclefiæ fanctæ Dei, ejufdem convocationi & congregationi affentimus, ac opem & operam libenter dabimus juxta poffe, & provocationi & appellationi præfati domini Regis adhæremus quantùm de jure poffumus & debemus fecundum Deum & juftitiam, & fanctæ permittent Canonicæ fanctiones.* Hæc univerfa tum temporis Academia.

Speciatim verò Facultas Theologiæ Parifienfis adverfus Montefonum & Saracenum, autoritatem Concilii generalis fupra Papam afferuit; adverfus primum in tractatu quem compofuit nomine Facultatis Petrus de Alliaco, quo probat in caufis fidei à Pontifice ad Concilium appellari poffe; adverfus Saracenum verò in ipfa cenfura quâ configit has propofitiones, *quandocumque in aliquo Concilio generali aliqua inftituuntur, tota autoritas dans vigorem ftatutis in toto fummo refidet Pontifice, omnes aliæ poteftates de jure nihil poffunt contra fummum Pontificem:* & contrarias Saracenum profiteri jubet, quæ funt hujufmodi: *quandocumque in aliquo Concilio aliqua inftituuntur, tota autoritas dans vigorem ftatutis refidet non in folo fummo Pontifice, fed principaliter in Spiritu fancto & Catholicâ Ecclefiâ, aliqua poteftas fcilicet Ecclefiæ de jure poteft aliquid, & certis in cafibus contra fummum Pontificem.*

Item eadem Facultas in cenfurâ adverfus Joannem Angeli Minoritam

tam ad annum 1482. damnat propositiones sequentes 8. hæc est, *Papa posset totum jus Canonicum destruere & novum constituere; hæc propositio*, inquit, *est scandalosa, blasphematoria & notoriè hæretica & erronea.* Item 11. quæ est hujusmodi: *Papa posset ab uno Ecclesiastico tollere mediam partem redituum beneficiorum suorum & uni alteri dare non exprimendo aliquam causam*, Cujus propositionis hæc est censura. *Hæc propositio est periculosa, & nullo modo prædicanda.* Demùm in censura 12. *Quicunque contradicit voluntati Papæ, paganisat & sententiam excommunicationis incurrit ipso facto, à nullo Papa reprehendi potest nisi in materia hæresis; hæc propositio est falsa, scandalosa & sapiens hæresim manifestam*, mens propositionum est Papam supra Concilium extollere, censuræ verò Papam Concilio statuere inferiorem.

Tota Parisiensis Academia anno 1491. pro libertate Ecclesiæ & virorum Ecclesiasticorum immunitatibus ad generale Concilium appellavit, *à sanctissimo*, inquiunt in libello appellationis, *Domino nostro Papâ Innocentio VIII. minùs debitè consulto ad se ipsum meliùs consulendum, & ad sanctam Sedem Apostolicam etiam meliùs consulendam, necnon ad sacrosanctam universalem Synodum celebrandam.... provocamus & appellamus protestantes nominibus quibus supra de prædictis sententiarum & censurarum nullitate juxta Canonicas sanctiones, submittentes tamen omnia judicio universalis Ecclesiæ.*

Hanc fuisse Parisiensis Academiæ & Gallorum omnium tempore sententiam testatur Cardinalis à Lotharingia in Epistolâ Romam missâ ad Britonem qui ipsi erat à secretis. *Nunc superest*, inquit, *ultimus è titulis quem volunt summo Pontifici tribuere, is est quem Florentina Synodus ipsi ascribit in fidei definitione quam confecit, ego verò negare non possum, quin Gallus sim, in Parisiensi educatus Academiâ, quæ Concilii autoritatem Pontificiâ majorem esse constantissimè docet atque eos qui docent contrarium hæreticos esse censet, nam apud Gallos Concilium Constantiense pro œcumonico quoad omnes partes habetur, & Basileense sequitur: Florentinum perinde nec œcumenicum nec generale rejicitur, & res eo redacta est, ut Galli de vita potius quam de sententia discederent.*

Hanc opinionem isto etiam tempore retinuit cum anno 1663. propositiones condidit, quarum una doctrinam à nobis traditam disertè definit.

Denique Clerus Gallicanus quænam fuerit Ecclesiæ Gallicanæ

eâ de re ſententia apertè definivit & omnia adverſariorum effugia præcluſit in nuperâ definitione.

Mitto alias Academias, ut Lovanienſem, Cracovienſem, Colonienſem, Herfordienſem, &c. Mitto etiam Theologorum innumerorum teſtimonia, paucorum tantùm hîc nomina perſcribam, quorum teſtimonia qui volet quærat apud Launoïum p. 1. Epiſt. ad Frankevillam: hi ſunt autem, Gerſo, Petrus de Alliaco, Joannes Major, Dionyſius Carthuſianus, Robertus Corceon, Adrianus VI. primùm Doctor Lovanienſis, deinde Pontifex, Galerus, Clictoveus, Arboreus, Franciſcus Victoria, Joannes Celaïa, Thomas Campegius, Dominicus Sotus, Toſtatus Abulenſis, Martinus Navarrus, Thomas de Corſellis, Henricus Haſſianus, Philippus Abbas Monaſterii ſancti Dionyſiii in Franciâ, Petrus Ortiſius, Claudius Santeſius, Renatus Benedictus, è Lovanienſi Academia præter Adrianum, Joannes Driedo, Jacobus Latomus, Ricardus Capperus & alii plures, quorum teſtimonia ſtudioſè & accuratè pro more ſuo Launoïus collegit locis ſupra citatis & alibi.

§. ultimus.

Reſpondetur adverſariorum objectionibus.

POſtquam aſſertionem noſtram ſatis & abundè confirmavimus, adverſariorum argumenta repellenda nobis ſunt, quod quidem non erit admodum arduum, cum levibus omninò, & vanis illi nitantur rationibus.

Objiciunt ergo primò locum hunc Evangelii Lucæ cap. 12. *Quis putas fidelis ſervus & prudens quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam?* quem quidem locum de Pontifice Romano intelligendum eſſe contendunt, addunt autoritatem Hilarii Diaconi in commentariis ad Epiſtolas Pauli dicentis Eccleſiæ Rectorem eſſe Damaſum.

Verùm argumentum iſtud adeò alienum eſt à propoſito, ut vix perſpici poſſit quid inde deducant & quomodo id faciant. Laudata quippe in objectione ſcripturæ verba de Romano Pontifice ſolo non intelliguntur, ſed de omnibus Epiſcopis, Paſtoribus, imò ſi ad litteram ea ſumas, de omnibus omninò Chriſtianis ſic locum hunc explicant ſancti Patres, vel de Epiſcopis & Paſtoribus vel de omni-

omnibus fidelibus, ita Irenæus lib. 4. cap. 44. de omnibus id dicit Presbyteris. Hilarius Can. 27. in Matt. *Quanquam*, inquit, *in commune nos ad indefessam vigilantiæ curam hortetur, specialem tamen populi principibus, id est Episcopis sollicitudinem mandat, &c.* Ambrosius in cap. 12. ad hæc verba, *& illa quidem in omnes præcepti forma generalis, verùm senes sequentis exempli dispensatoribus id est Sacerdotibus videtur esse proposita, &c.*

Chrysostomus homiliâ 78. in cap. 24. Matthæi de divitibus & potentibus Christianis id interpretatur. Autor operis imperfecti in Matt. apud eundem Chrysostomum de Sacerdotibus, & Hieronymus in cap. 24. Math. de omnibus Christianis.

Augustinus lib. 2. quæst. Evangelicarum cap. 26. dicit hunc locum propter modum capacitatis unicuique Christiano convenire, Isidorus Pelusiota lib. 5. Epist. 145. de Episcopis interpretatur. Petrus Chrysologus de omnibus Christianis, *Ecclesiæ*, inquit in sermone 26. de fideli dispensatore, *præsules ista similitudo quamprimum constringit, sed hominem nullum mortalem, nullum prorsus eximit hæc figura quæ dùm loquitur ad dispensatorem, omnibus uno interrogante respondit, si est quisquam qui à Deo nihil acceperit, &c.*

Ex his patet sanctos Patres locum hunc intellexisse de omnibus fidelibus, & maximè de Episcopis & Pastoribus quibus omnibus hæc verba adaptat Ecclesia in officio publico. Quid verò ex isto loco ita intellecto deducere possint adversarii, ego prorsus capere non possum.

At, inquit Bellarminus, quamvis Patres non loquantur *expressè de Episcopo Romano, tamen sine dubio sententia scripturæ est ut sicut Episcopi particulares sunt summi œconomi in suis Ecclesiis, ita esse Episcopum Romanum in universâ Ecclesiâ.*

At inquam ego, sententia hæc est Bellarmini non scripturæ, non Patrum qui nullam Romani Episcopi mentionem faciunt, ut autem rectè institueretur comparatio, deberet ita procedere, ut Episcopi particulares sunt summi œconomi in suâ Ecclesiâ, ita Episcopus Romanus in Romanâ, ita tamen ut propter amplitudinem sedis, habeat quandam super universam Ecclesiam inspectionem, sed tantùm ut Canones ubique observari procuret: Et sic aliquo modo dici potest universæ Ecclesiæ œconomus. Atque ita forsan intelligitur istud Hilarii, *Domus Dei seu Ecclesia cujus Rector est Damasus.* Nam vel id intelligere oportet, de solâ Ecclesiâ Romanâ vel si de universâ intelligas, non potest aliter accipi quam de generali

rali illa totius Ecclesiæ curâ, quam summus Pontifex ob Primatum habere tenetur, ut observavimus alibi.

Urget Bellarminus, quemadmodum œconomus ita est supra familiam, ut non possit ab eâ judicari & puniri, sed à solo Directore, idem dicendum est de Romano Pontifice respectu Ecclesiæ.

Respondeo Bellarminum semper falsò supponere id de solo Pontifice dictum; deinde falsò etiam supponere eum esse œconomum universæ Ecclesiæ eo modo quo Episcopi sunt œconomi suarum Ecclesiarum. Tertiò falsò etiam supponere comparationem in omnibus esse æqualem; quæ tria cum necessariò supponat, ratiocinium Bellarmini totum planè concidit ex dictis.

Objicitur secundò locus alius Evangelii Joannis scilicet ultimo capite, ubi Christus Petrum ita alloquitur *pasce oves meas.* Constat autem, inquit Bellarminus, pastorem ita præesse ovibus, ut nullo modo ab eis judicari possit.

Respondeo locum hunc de omnibus omnino Pastoribus intelligi & intellectum semper fuisse; ita Petrus ipse Epist. 1. cap. 5. omnes alloquens Presbyteros, *pascite qui in vobis est gregem Dei*, inquit, Ambrosius de dignitate sacerdotali t. 2. *quas oves*, inquit, *quem gregem non solùm tunc B. Petrus suscepit, sed & nobiscum eas suscepit, & cum illo eas nos suscepimus omnes.* Chrysostomus homilia 79. in Matt. ad hæc verba. *Amas me, Petre, &c. quod non*, inquit, *ad sacerdotes solummodo dictum est, verum etiam ad singulos nostrûm quibus vel minimum Grex est commissus.* Verbo dicam, antiqui omnes, id quod dictum est Petro ad omnes Pastores dictum esse autumant, unde Augustinus ait multoties Petrum tunc Ecclesiæ sustinuisse personam. Hoc posito ruit ratiocinium Bellarmini. Probaret enim Pastores omnes à nemine posse judicari; sed etiamsi Petro soli id dictum conveniret, *pasce oves meas, pasce agnos meos*, nonnisi sophisticè inde inferri potest non posse eum ab Ecclesia judicari; his enim verbis nihil aliud Christus significare vult, quam pabulo verbi oves suas, agnos suos, hoc est fideles à Petro nutriendos esse. Qui autem inde inferre vult Petrum in omnibus Pastoribus esse planè similem, & oves Christi nihil plus habere juris, quam oves vulgares, is sanè desipit.

Mitto alia duo testimonia ex Epist. ad Ephesios à Bellarmino prolata, quia ad propositum planè non pertinent, pigetque in istis immorari. Hoc unum observo perpetuâ Bellarminum in istis laborare

rare

rare fallaciâ, cum supponit nomina dispensatoris, Pastoris & capitis eodem modo convenire Petro ac Christo: hoc enim falsum esse quivis statim deprehendit. Et quidem nomen capitis Ecclesiæ Christo convenit secundum omnem suum intellectum, Romano autem Pontifici quomodo conveniat docent sequentia Romanorum Pontificum testimonia. Gregorii I. Epist. 38. ad Joannem *Certè*, inquit, *Petrus Apostolus primum membrum est sanctæ & universalis Ecclesiæ, Paulus, Andreas, Joannes quid aliud quam singularum sint plebium capita & tamen sub uno capite (Christo) omnes membra sunt Ecclesiæ.* Sixtus III. in Epistolâ ad Episcopos Illyrici, *ut omne corpus capite regitur, ita ipsum caput nisi suo corpore sustentetur, firmitatem & vigorem suum perdit, & non tenet quam habuerat dignitatem.* Joannes VIII. Epist. 199. ad Basilium: *Totius*, inquit, *familiæ Domini status & ordo nutabit, si quod requiritur in corpore non sit in capite, & inde fiet ut omnis Ecclesiastica disciplina resolvatur, omnis ordo turbetur.*

Hinc videre est quomodo nomen capitis conveniat Romano Pontifici. Caput est Ecclesiæ, hoc est primum ejus membrum, quod tamen indiget ab universo corpore sustentari, ne firmitatem suam amittat. Et si contingat aliquando caput morbidum fieri, *Melius est*, inquit Turonense Concilium Canone 13. *ut caput hujusmodi, si curari non potest, amputetur, quam grex per eundem inficiatur.*

Objiciunt tertiò in Concilio Chalcedonensi Pontificem semper ante Concilium nominari.

Respondeo inde minimè probari Concilium universum esse inferiùs Pontifice, sed tantùm primum Concilii membrum fuisse Romanum Pontificem; quia consuetudo est ut cum societas aliqua scribit litteras, iis primum societatis membrum, quod ejus caput est, nomen suum præmittat, sic Rectoris nomen præponitur Universitati & Decani nomen Facultati aut Capitulo, Nemo tamen inde inferat Rectorem Universitate integrâ aut Decanum Facultate & Capitulo superiorem esse.

Objiciunt quartò, ad summos Pontifices à judiciis Episcoporum & Synodorum semper fuit provocatum.

Respondeo ex Dissertatione secundâ abundè liquere, primò jus provocationis Romano Pontifici jure divino non competere, secundò, nec olim illud fuisse ab omnibus admissum, imò vetitum fuisse multis in locis, ne provocatio ad eum fieret, ter-

tiò, nunquam ad eum provocatum post Synodi generalis judicium, cùm è contra post judicium summi Pontificis ad Synodum generalem sæpe provocatum fuerit. Quæ omnia cum abundè sint probata petitum ab appellationibus argumentum in adversarios retorquere facile est, verùm dato quod appellationum solemnis olim fuerit usus, hoc unum inde probatur Pontificem superiorem esse singulis Episcopis, & Synodum Romanam cæteris Synodis Provincialibus majorem habere potestatem, quod ad propositam quæstionem non pertinet.

Objiciunt quintò Concilia generalia fuisse semper convocata & confirmata per Pontifices Romanos, qui non modò iis præsidebant, sed & summam rerum in illis tenebant. Unde sic argumentari possunt. Illi sunt Superiores Concilio generali quorum est primum convocare Concilium generale, deinde ei convocato præesse & cuncta in eo pro libito moderari, ac demum sine quorum confirmatione Synodi Decreta vim non haberent, sed hæc omnia Romanis Pontificibus competunt, ergo superiores sunt Concilio generali.

Respondeo, primò nullam esse legem sive divinam, sive Ecclesiasticam, quâ irrita & nullius roboris esse pronuncientur Concilia generalia, aut ab aliis quàm à Romanis Pontificibus convocata, aut quibus alii quàm Romani Pontifices præfuerint, aut quæ ab ipsis specialiter non fuerint confirmata.

Respondeo secundò, octo priora Concilia generalia ab Imperatoribus esse convocata, nullum à Romano Pontifice, quædam ex iis etiam invitis aut ignorantibus Romanis Pontificibus, tribus verò primis, necnon Sardicensi Romanos Pontifices non præfuisse, sed alios Episcopos. Demùm quædam Concilia generalia non fuisse à Pontificibus confirmata aut approbata, ea verò quæ ipsi approbarunt, non ita approbasse quasi ea nullum sine hujusmodi approbatione robur haberent, sed tantùm illos consensisse iis quæ à Concilio facta fuerant & decreta, ejusque judicio adhæsisse.

Respondeo tertiò, etiamsi convocatio Synodorum generalium, earum confirmatio atque in ipsis προεδρεία necessariò competeret Romano Pontifici, nihilominus tamen non propterea dicendum fore, illum superiorem esse Concilio generali. Primò enim necesse non est, ut qui convocat aliquem cœtum, eo convocato, superior sit universo cœtu. Imò verò ordinariè qui cœtum aliquem convocat, eo inferior est, ejusque Decretis parere debet, alioquin quid

opus

opus esset cœtum congregare, idem esto judicium de Concilio. Secundò, nec necesse est eum, qui primum in aliquo cœtu locum obtinet, universo cœtu superiorem esse, sufficit ut sit primus in cœtu ut debeatur illi προεδρία, alioquin dicendum esset nullam esse societatem cujus Præsidens non esset universâ societate superior, quod est absurdum. Porrò in antiquis Conciliis licet præesset Papa, cuivis proponere deliberanda licitum erat: sed etiam si Præsidens esset rerum gerendarum moderator, non tamen esset propterea superioris auctoritatis universo cœtu. Denique ponatur consensus legitimi Pontificis necessarius ad robur dandum Decretis Synodi generalis, non tamen inde sequitur Pontificem esse Concilio superiorem, sicut licet ad firmitatem Senatusconsulti aut Decreti Facultatis requiratur Præsidis subscriptio & Decani conclusio, non licet inde inferre Præsidem universo Senatu, & Decanum integrâ Facultate superiorem. Dixi, ubi legitimus est Pontifex, nam ubi Pontifex est hæreticus aut schismaticus, aut gravissimorum criminum reus, si quis vellet eum depositioni suæ assentiri, is profectò incassum laboraret. Sufficiet ergo hoc in casu, ut legitimus Pontifex à Synodo electus post hujus depositionem acta Synodi confirmet. Atque ita nec ex confirmatione, nec ex præsidentia Synodorum generalium potest inferri Pontificem esse Concilio superiorem.

Objicitur sexto, dictum Concilii Romani sub Symmacho, *Papam nunquam minorum subjacuisse judicio.*

Respondeo minorum nomine forsan alios intelligi quàm Episcopos, qui minores dici nec debent nec possunt. * Deinde verò etiamsi de Episcopis loqueretur Concilium, non loquitur de Concilio generali, sed de Concilio quorumdam Italiæ Episcoporum; denique loquitur ad mentem Romanorum qui tùm temporis existimabant Pontificem à Synodo præsertim particulari deponi non posse nisi in casu hæreseos. Agebatur autem de moribus Pontificis, quo in casu existimabant tùm temporis nonnulli eum reservandum esse divino judicio.

Objiciunt septimò, quædam Romanorum Pontificum dicta, ut Leonis I. Ep. 48. scribentis ad Petri Sedem, universæ Ecclesiæ curam pertinere. Gelasii I. Epist. 13. dicentis quod sacrosancta Romana Ecclesia de omnibus habeat judicandi potestatem, nec cuiquam liceat de ejus judicare judicio. Gregorii I. qui Epist. 39. lib. 9. ait Petrum

* Cùm sint in Concilio congregati, quin etiam Romani Pontifices Episcopos ad quos scribunt, Collegas, Fratres & Consacerdotes passim appellant, nunquam filios aut minores; etsi enim iis Romanus Pontifex in Primatu sit superior, est tamen in Episcopatu frater.

trum respondere potuisse iis qui eum culpabant, non esse ovium Pastorem suum reprehendere. Nicolai I. dicentis in Epistolâ ad Michaëlem Imperatorem *judicium Sedis Apostolicæ quæ superiorem non agnoscit, a nemine refricari posse*, Paschalis II. cujus verba referuntur in capite *significasti* extra de electionibus in hunc modum, *Aiunt*, inquit, *in Conciliis statutum non inveniri quasi Romanæ Ecclesiæ legem Concilia ulla præfixerint, cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ auctoritatem & facta sint & robur acceperint, & in eorum statutis Romani Pontificis patenter recipiatur auctoritas.*

Alexandri III. cap. *licet* extra de electione, ubi statuitur majori cautelâ eligendum esse Romanum Episcopum quam cæteros, quia si malus eligatur Pontifex, nullum erit remedium, cum non habeat superiorem à quo deponi possit. Innocentii III. dicentis sermone 2. se propter solum in fide peccatum posse ab Ecclesiâ judicari, in cæteris Deum habere judicem. Bonifacii denique VIII. in Extravaganti *unam sanctam*, ubi ait supremam esse Romani Pontificis potestatem, quæ non nisi à Deo possit judicari.

Respondeo ad singula testimonia, ad primum Leonis I. verum esse Romanum Episcopum curam gerere universæ Ecclesiæ, sed distributim non collectim sumptæ, unde non valet consecutio Bellarmini. Ergo etiam curam Concilii generalis habet. Sed esto habeat curam, ut in Concilio generali omnia secundum ordinem fiant, non sequitur; ergo superior erit Concilio generali.

Ad secundum Gelasii primi, dico eum non loqui de Concilio generali aut Provinciali, sed de singularibus Episcopis docet id vox cuiquam, quæ de Concilio intelligi non potest, docet scopus Epistolæ, in quo agit contra eos qui nomen Acacii retinere volebant in dypthicis.

Ad tertium Gregorii respondeo non negare Gregorium, quin oves aliquando Pastorem reprehendere potuerint, sed tantùm dicere potuisse Petrum hac uti responsione, sed maluisse *non ex potestate, sed ex ratione respondere*. Post quæ hæc adjicit: *Si ergo Pastor Ecclesiæ Apostolorum Princeps signa & miracula singulariter faciendo non dedignatus est in causâ reprehensionis suæ rationem humiliter reddere, quanto magis nos peccatores, cum de re aliquâ reprehendimur, reprehensores nostros ratione humili placare debemus.*

Ex quo patet scopum Gregorii non esse ut ostendat Pontificem non posse ullo in casu reprehendi & judicari. Imò contrarium infert ex facto Petri, deinde non loquitur de Concilio aut Ecclesiâ, quasi

Petrus

Petrus non potuisset à Concilio reprehendi, sed tantùm de privatis quibusdam reprehensoribus.

Ad quartum Nicolai primi patet eum non asserere suam autoritatem Concilii autoritate majorem, sed tantùm Sedem suam quàvis aliâ majorem, *patet*, inquit, *profectò Sedis Apostolicæ, cujus autoritate major non est, judicium a nemine fore retractandum.* Sedem ille suam cum aliis Sedibus seque cum aliis Episcopis comparat, sed distributim, hoc est Sedem suam cum qualibet aliâ, se cum quolibet alio Episcopo, non Sedem suam cum omnibus, aut se cum collectis in Concilium Episcopis universis; alioquin vitio laboraret ejus ratiocinium, *universum enim*, ut ait S. Augustinus, *partibus singulis meritò præponitur.*

Paschalis II. testimonium quod est ordine quintum, benignè oportet explicare, alioquin sustineri non poterit ejus dictum, cum certum sit Concilia leges omnibus Episcopis atque etiam Romanis dixisse: sic verbi gratiâ Concilium Antiochenum & Arelatense sua Decreta per litteras Romano Episcopo significant ut ea executioni mandet, ipsique Romani Pontifices legibus à Conciliis latis se obnoxios esse non semel protestantur, quare verba Paschalis benignè sunt interpretanda de potestate dispensandi sapienter à Canonum observatione, quæ Romano Episcopo præ cœteris competit.

Alexandri III. testimonium quod est sextum, non bonâ fide refertur, nec enim ait ille nullum esse remedium si malus Pontifex sit electus, sed tantùm non posse recursum haberi ad superiorem, cum nullum scilicet Concilium est convocatum. Unde major cautela est adhibenda ad ejus electionem, quia non facilè Concilium convocatur, nec potest à superiore Episcopo quemadmodum cœteri judicari.

Innocentius III. cujus testimonium 7. refertur, videtur in eorum stare opinione, qui tenebant Papam ob solam fidem posse deponi; sed fortè per fidei negotium intelligit etiam pravitatem inemendabilem quæ universæ officiat Ecclesiæ: unde ad Philippum Regem Francorum scribens ait si absque generalis Concilii deliberatione ipsum separaret ab uxore suâ, ordinis & officii periculum sibi imminere.

Denique Bonifacii VIII. Extravagantem omni ratione & autoritate destitutam nihil omninò moror.

Objicitur ultimò Concilii Lateranensis sessione 11. seu potiùs

Leonis X. in Concilio edita constitutio de abrogatione Pragmaticæ; in quâ postquam dixit ea quæ gesta sunt in Concilio Basileensi post translationem ejus Eugenii IV. auctoritate factam nullum habere posse robur. Hæc addit: *Cùm præsertim solum Romanum Pontificem tanquam auctoritatem super omnia Concilia habentem Conciliorum indicendorum, transferendorum, ac dissolvendorum plenum jus & potestatem habere, nedum ex sacræ Scripturæ testimonio dictis sanctorum Patrum & aliorum Romanorum Pontificum etiam prædecessorum nostrorum sacrorumque Canonum Decretis, sed ex propria etiam eorumdem Conciliorum confessione.* Quibus verbis videtur Synodus Lateranensis aut potius Leo X. approbante Concilio rem planè definivisse.

Respondeo magnum esse discrimen inter hanc sanctionem & definitionem Conciliorum Constantiensis & Basileensis: primum enim, ut mittam hæc Concilia numerosiora fuisse, cum Lateranensi Concilio vix octoginta Patres adfuerint, è quibus sexaginta tantùm aut circiter Episcopi, quorum magna pars ex Italiâ: Christianissimi Regis Orator nullus, è Gallicanis partibus Antistites nulli, idéoque à non paucis haud immeritò in dubium revocetur utrum reverâ sit generale, ut, inquam, id mittam, perspicuum est definitionem istam non esse à Concilio universo, sed à Romano Pontifice solo editam; & quamvis initio Bullæ præfigatur, *sacro approbante Concilio*, patet tamen rem non fuisse in Concilio discussam & examinatam, sed tantùm perlectum in Concilio Pontificis Decretum, quod quidem non erat conditum de hoc negotio, sed de abrogatione Pragmaticæ. Hoc verò Decretum inseritur Bullæ tanquam ratio definitionis, non autem tanquam definitio. Quapropter licet constaret approbatam à Concilio definitionem Pontificis de Pragmaticæ abrogatione, remque in Concilio examinatam ac discussam; non propterea idem dici posset, imò idem dici non posset de hac ratione quam Pontifex Bullæ inseruit. Hæc omnia ad Concilii Lateranensis Decretum responderi posse notaverunt Duvallius & Bellarminus, licet in diversâ opinione fuerint. *Ad Concilium Lateranense*, inquit Duvallius, 4. part. q. 7. libri de supremâ potestate Papæ, *quod multò expressius loquitur quàm Florentinum, variæ sunt responsiones. Quidam enim aiunt non fuisse verè & propriè generale, cum ei vix centum interfuerint Episcopi, alii dicunt caput illud 21. in quo de auctoritate Concilii supra Pontificem mentio fit, à Concilio non fuisse discussum aut examinatum, sed tantùm perlectum coram Prælatis Concilii, qui sine prævio examine illud approbarunt, ideoque dici non posse conciliariter con-*

conclusum & definitum, sicut de Concilii Constantiensis definitione dictum est. Alii rem sic expediunt, etiamsi, inquiunt, Concilium fuisset absolutè generale, (quod adhuc propter Episcoporum paucitatem relinquitur incertum) tamen rem ipsam ut Decretum fidei Catholicæ non definiunt. Nulla enim in verbis Concilii nota apparet ex qua fidei definitionem colligamus. Nam nec anathema pronunciat in eos qui contra sentiunt, nec dicit se hoc expressè aut propriè definire aut esse de necessitate salutis ita credere, vel quidsimile, ex quo expressa definitio colligatur. Alii denique respondent Concilium eatenus auctoritatem Papæ supra Concilium definire, quatenus id ex scripturis, Patribus, & antiquis Canonibus manifestè constare censetur. Ad hæc enim si omnia verba attentè expendantur, vim suæ definitionis, si qua sit, Concilium revocat. Potuitne clariùs atque disertiùs ostendi Decretum Leonis in Concilio Lateranensi nullius esse ponderis? Cautior est Bellarminus, sed tamen fatetur decretum istud non esse de fide, & de Concilio Lateranensi dubitari posse utrum sit generale: fatentes ergo habemus adversarios Concilii Lateranensis seu potius Leonis X. in Concilio Lateranensi sententiam nostræ nihil præjudicare opinioni. Hoc autem magis adhuc constabit, si rationes & auctoritates hîc allatæ ponderentur: ut enim observabat Duvallius, non definit id Pontifex, nisi quatenus manifestè constat ex scripturis, Patribus & Conciliis quæ allegat nobis, ergo examinandum relinquit utrum constet nec ne. Hæc autem non tantùm non id probant manifestè, sed omnia aut falsa sunt, aut à proposito aliena. Scripturæ sacræ generatim laudatur auctoritas, at nullus extat locus qui id probare ullatenus possit, Patrum quoque generatim allegantur dicta, sed nullum speciatim refertur, Romanorum Pontificum Decreta venditantur, sed nullum speciatim promitur. Ipsa Conciliorum confessio pro argumento adducitur, at tantum abest ut Concilia generalia supra se Romanos agnoverint Pontifices, & in iis venerati fuerint potestatem convocandorum, dissolvendorumque Conciliorum ut sæpè leges Pontificibus etiam Romanis tulerint, seque passim ab Imperatoribus non à Romanis Pontificibus convocatos esse testificati sint, ut alibi ostensum est. Alexandrina Synodus adducitur, quæ scripsisse dicitur Felici Romano Pontifici Nicænam Synodum statuisse non debere absque Romani Pontificis auctoritate Concilia congregari, sed hæc Synodus & Epistola illius nomine ad Felicem scripta supposititia procul dubio est, & talis esse ab ipso Baronio agnoscitur. Dicitur posteà Beatus Leo Synodum Ephesinam 2. ad Chalcedonensem transtulisse,

quis

quis hoc unquam dixit aut dicere potuit, cum Ephesinam Synodum ab Imperatore convocatam sine ullâ translatione finitam esse constet, & Chalcedonensem post aliquot annos ab Imperatore convocatam aliâ de causâ quàm Ephesinam. Martinus V. fertur dedisse potestatem legatis suis in Concilio Senensi transferendi Concilium, nullâ consensus Concilii ipsius mentione habitâ, at exequebatur Martinus Decretum *Frequens* Concilii Constantiensis, deinde non excludit consensum Concilii. Et re verâ translatio Concilii Senensis Basileam facta est ex consensu deputatorum nationum, ut patet ex Exordio Concilii Basileensis. Laudantur deinde plures Synodi, quæ Pontificibus Romanis dicuntur magnam exhibuisse reverentiam, Ephesina prima Cælestino, Chalcedonensis Leoni primo, sexta Generalis Agathoni, septima Adriano primo, octava Nicolao & Adriano II. Quid tùm? An inde sequitur unicum Pontificem Romanum autoritatem super omnia Concilia habentem Conciliorum indicendorum, transferendorum ac dissolvendorum potestatem habere? Citantur Damasus Papa & Occidentales scribentes per numerum Episcoporum Arimini congregatorum præjudicium fieri non potuisse, *quandoquidem Romanum Pontificem cujus expectanda erat imprimis autoritas, constabat his non præbuisse consensum.* Sed non de uno Romano Pontifice id decretum, sed etiam Vincentio & aliis pluribus. Deinde quis neget imprimis expectandam esse Romani Pontificis autoritatem, sed an inde sequitur id quod sibi sumit Leo X. Romanum Pontificem, *tanquam autoritatem super omnia Concilia habentem, &c.* Citantur denique plures Synodi quæ dicuntur gestorum confirmationem à Pontifice petiisse, atque inter has Constantiensis laudatur. Quod argumento est ex confirmatione seu consensu & approbatione gestorum in Conciliis à Pontifice Romano requisitis non inferri Pontificem esse supra Concilium, cum Synodus Constantiensis à quâ petitam à Martino gestorum approbationem dicit, Leo disertè contrarium definierit. Sed de hoc argumento jam dictum est suprà. Ex his patet neque ex auctoritate, neque ex rationibus Concilii Lateranensis, seu potiùs Leonis X. in Concilio Lateranensi confici Romanos Pontifices esse supra Concilia, quâ de re jam satis & abundè à nobis dictum esse arbitror.

DE ANTIQUA ECCLESIÆ DISCIPLINA

DISSERTATIONES HISTORICÆ.

DISSERTATIO VII.

In qua probatur Pontificem aut Ecclesiam nullam habere in Reges eorumque bona auctoritatem directam vel indirectam, nec posse reges ab ipsis ullatenus deponi aut eorum subditos à fide & obedientiâ eximi.

PRÆLOQUIUM.

DUÆ sunt inter homines maximæ atque præstantissimæ Societates, Civilis & Ecclesiastica, quæ licet inter eosdem ineantur ideóque sæpe videantur inter se confusæ atque permixtæ, revera tamen ad diversos fines diversis modis tendunt, potestatemque diversi planè generis obtinent: societatis quippè Ecclesiasticæ finis est vita æterna, societatis verò civi-

lis finis est pax ac tranquillitas Reipublicæ, qui fines cum sint omninò disparati, nihil mirum si media quæ ad illos fines conducunt, sint planè diversa. Ad vitam quippè æternam nemo pervenit nisi per eas actiones quæ liberrimo voluntatis motu ex amore Dei fiunt: atque hinc religionis est fide & pietate hominum animos excolere ut sponte & libenter præceptis Christi obtemperent. At è contra nihil ad reipublicæ tranquillitatem conducit utrùm leges libenti animo an secùs observentur, modò exteriùs observentur. Atque ideò societatis civilis hoc munus est ut ità eas observari procuret, quod fit suppliciorum & mortis metu: uno verbo potestas societatis civilis in corpora extenditur, societatis Ecclesiasticæ auctoritas tota ad animos spectat; cum ergo corpora cogi possint, eorum est qui potestate civili potiuntur, noxios suppliciis & morte afficere: sed cum in animos nihil omninò possit vis exteriùs adhibita, nullam hujusmodi potestatem habet societas Ecclesiastica, nec alio modo peccantes à vitiis revocare potest quàm exhortationibus & præceptis, quibus illi si non obtemperent nullam aliam pœnam in eos statuere valet præter quàm excommunicationis qua societate Ecclesiæ & vitâ æterna indigni pronuntiantur. Denique leges societatum civilium reipublicæ tantùm bonum & tranquillitatem respiciunt, cùm è contra Ecclesiasticarum legum nullus sit alius finis quàm doctrinæ & disciplinæ Christianæ sanctitatem & puritatem illibatam servare. Ex his principiis quæ evidentissima & certissima sunt, sequitur, potestatem Ecclesiæ totam esse spiritualem, quæ se in temporalia sive Regum sive aliorum bona minimè extendat, ita ut neque Reges deponi possint, neque privati bonis suis ulla ratione spoliari auctoritate merè Ecclesiasticâ. Quod quamvis ita perspicuum esse videtur, ut nemo cordatus de eo dubitare possit, ad revincendam tamen eorum qui aliter sentiunt pertinaciam multis rationibus sacrarum Litterarum & traditionis auctoritati innixis ostendam: primò potestatem Ecclesiasticam in temporalia nullatenùs extendi: secundò potestatem Regum temporalem Ecclesiasticæ minimè subjici, sed antequam ultra progrediar præmittenda observatio quædam planè necessaria, tùm ad lucem opinioni nostræ afferendam, tùm ad repellenda adversariorum sophismata, quorum omnium futilitas hac unâ observatione detegitur.

Itaque observandum est magnum esse discrimen inter ipsam potestatem & eum qui potestate utitur, ita ut fieri possit ut is qui potestate utitur, sit subjectus alteri potestati, quamvis potestas illa quam exer-

cet, nulli potestati subjecta sit: quod ut ad præsens negotium adaptetur, attendendum est eundem hominem simul esse membrum societatis civilis & Ecclesiasticæ, ac proinde ipsum ratione personæ subjectum esse potestati tùm Ecclesiasticæ tùm civili, at inde minimè sequitur potestatem civilem quam habere potest subjectam esse potestati Ecclesiasticæ aut vicissim Ecclesiasticam civili, quia scilicet in civilibus tantùm civili subjicitur potestati, in spiritualibus Ecclesiasticæ. Sic Episcopi subjecti quidem sunt regiæ potestati, sed in civilibus, ita ut potestas Episcoporum non sit subjecta potestati civili: unde non potest Rex aut Imperator Episcopos constituere aut deponere vi & auctoritate civili; ita etiam Reges subjecti quidem sunt Episcopis ac summo Pontifici & spirituali potestati, sed in spiritualibus tantùm, ita ut potestas eorum temporalis quam habent ut Reges, minimè subjecta sit potestati spirituali: unde Reges aut institui aut deponi minimè possunt auctoritate Ecclesiasticâ, ita quamvis Reges potestate spirituali ac vicissim Episcopos temporali subjectos esse, sit extra dubium, non propterea dicendum est potestatem Ecclesiasticam potestati civili subjectam esse aut civilem Ecclesiasticæ: quippè ambæ istæ potestates sunt penitus disparatæ & à Deo solo à quo sunt institutæ dependent, ita ut neutra illarum in alteram quidquam possit, quamvis tamen spiritualis, sit temporali nobilior. His ita elucidatis propositum statim aggredior.

CAPUT PRIMUM.

In quo demonstratur potestatem Ecclesiæ totam esse spiritualem & in temporalia nullatenus extendi.

§. I.

In quo exponitur prima ratio Christum scilicet, ut Ecclesiæ caput est, nullam habuisse aut exercuisse in temporalia potestatem.

NOn aliam potestatem præter eam quam Christo auctori & fundatori refert acceptam Ecclesiam habere certissimum est, nec minus perspicuum Christum non aliam ei contulisse præter eam quam à Deo Patre quatenus homo est accepit. *Sicut me misit vivens Pater* (inquit Christus Joannis 20. v. 21.) *& ego mitto vos*, docens se nihil aliud Apostolis contulisse quam quod ipsi Pater contulerat. Unde Ecclesiæ ministri dicuntur à beato Paulo Christi vices implere, & pro ipso legatione fungi. Non potest ergo dici aut Apostolos aut eorum successores aliquam potestatem habuisse aut habere quam Christus non habuerit sub ea ratione qua Ecclesiæ caput est, nec enim agitur de potestate Christi quâ Deus est. Hanc enim ab ipso Ecclesiæ collatam nemo dicere potest, quapropter ut ostendamus Ecclesiam non habere temporalem ullam potestatem demonstrasse sufficiet, Christum quatenus inter homines est versatus, quatenus Ecclesiæ caput fuit & fundator, nullam sibi arrogasse in temporalia Regum auctoritatem, nullam exercuisse temporalem potestatem, eumque non Regis majestate, sed magistri auctoritate instructum fuisse: eumdem non vi aut armis usum ut homines sub jugum mitteret, sed rationibus ac miraculis ut eos ad veritatem & pietatem adduceret: Quod quidem ut demonstretur, non est multum laborandum, cum Christus ipse disertè se ad hoc non venisse dicat, aut ullam temporalem potestatem à Patre accepisse: cum enim Judæi ipsum apud Pilatum accusassent quod se Ju-

Judæorum Regem esse dixisset, *interroganti Pilato* num esset *Rex Judæorum*, ita respondet ut se nullam autoritatem Regiam in terris habuisse demonstret, *Regnum*, inquit, *meum non est de hoc mundo, si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judæis, nunc autem Regnum meum non est hinc.* Urget eum iterum Pilatus, *ergo Rex es tu?* respondet Jesus se Regem equidem esse, sed in hoc tantùm ut testimonium perhiberet veritati. *Tu dicis*, inquit, *quia Rex sum. Ego in hoc natus sum & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati*, poteratne clariùs Christus profiteri se non venisse in mundum ut temporalem exerceret potestatem, præcipuè verò in Reges? *Audite ergo Judæi & Gentes*, inquit sanctus Augustinus in hunc locum tract. 15. in Joannem, „audi circumcisio, audi præputium, audite omnia regna terrena, „non impedio dominationem vestram in hoc mundo.... venite ad „Regnum quod non est de hoc mundo, venite credendo, & nolite sævire metuendo: dicit quidem prophetia de Deo Patre, ego autem „constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, sed Sion „illa & mons ille non est de hoc mundo, quod est enim ejus Regnum, „nisi credentes in eum, quibus dicit de mundo non estis sicut & ego „non sum de mundo?

Sunt alii Patres qui locum hunc aliter interpretentur quorum expositio licet minùs ad litteram, nostro tamen proposito non minùs favet. Dicunt illi Christum licet quâ Deus est Rex sit, & Dominus universi orbis, Regem tamen non esse aut Dominum eo modo quo Reges terræ, sed eâ ratione quæ nihil obsit Imperio Regum, sic Chrysostomus hunc locum explicat Homil. 82. his verbis: *Vult*, Christus, *ostendere se non purum hominem, sed Deum & Dei Filium esse, tollit autem Tyrannidis suspicionem. An non est mundi hujus Christi Regnum? quidni? Quomodo inquit non esse, non quod etiam possideat, sed quod in cœlo habeat Imperium non humanum, sed longè majus atque præstantius*; itaque secundùm Chysostomi mentem Christus ut homo nullam habebat potestatem regiæ similem seu ejusdem generis, licet ut Deus potestatem in omnia, regiâ majorem & superiorem haberet.

Eadem est Ambrosii sententia in Lucam lib. 3. *Qui dicit*, inquit, *non esse de hoc mundo Regnum suum, ostendit esse supra mundum, ita & erat Regnum ejus, & non erat in sæculo, erat supra sæculum*, quid hoc aliud sibi vult quam Christum non habuisse potestatem regiam, sed potestatem regiâ superiorem alterius ordinis & dignitatis? unde ut ob-

servat Chrysostomus, nihil erat metuendum Cæsari ex isto Christi Imperio, cum id non esset ejusdem conditionis ac Imperium Cæsaris & cæterorum Regum, ita ut non possent regna terrena cum isto consistere, quod etiam clariùs observat Cyrillus in hunc locum. *Liberavit*, inquit, *à formidine Pilatum qui dignitatem Cæsaris in Judæa servare debebat; credidit enim forsan more hominum rebellionem à Christo cogitatam. Christus autem Pilato respondens Regem se esse non negat, mentiri enim non poterat, sed Regni Cæsaris non esse hostem ostendit, quia principatus ejus mundanus non est, sed cæli, terraque cæterarumque rerum omnium.* Denique duplex tantùm in Christo Regnum reperiri potest, unum adoptionis & familiaritatis ut loquitur Chrysostomus, homil. 39. in cap. 15. Epist. 1. ad Cor. alterum creationis, illud habet ex humanâ naturâ assumptâ, hoc ex divinitate: neutrum porrò istorum idem est cum dominio Regum in temporalia. Nam quatenus Deus est, habet supremum in omnia Imperium, quatenus homo est, regnum ejus totum est spirituale, nec enim homo factus est ut totum orbem more Regum terrenorum regeret, aut ut sibi Reges omnes subjiceret, eorumque Imperium ac potestatem Ecclesiæ aut impertiretur aut subjiceret, atque hoc sensu Regnum ejus minimè est de hoc mundo. Nec solùm verbis, sed & factis docuit Christus se minimè venisse ut rerum temporalium curam aut regimen susciperet, tùm quando aufugit ne à Judæis Rex eligeretur, tùm quando recusavit temporalium rerum judicium. Roganti enim cuidam ut fratri suo juberet hæreditatem partiri, *homo*, inquit Christus, *quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* quasi diceret, non veni in mundum ut de his judicarem, illos adite quibus hæc potestas est commissa. Unde Ambrosius in hunc locum: *Benè*, inquit, *terrena declinat qui propter cælestia tantùm descenderat, nec dignatur judex esse litium & arbiter facultatum*, & Bonaventura item in hunc locum, *quia Deus miserat eum ad spiritualia communicanda, ideo descendere recusabat ad temporalia dividenda.* Uno verbo Christus non venit in mundum ut Regnum temporale statueret, vel ut res terrenas regeret & moderaretur, *sed ut mundus per ipsum salvus fieret, ut salvum faceret quod perierat, ut testimonium perhiberet veritati, ut mundaret sibi populum acceptabilem sectatorem bonorum operum*, ut cunctos ad veram fidem & pietatem adduceret vitâque æternâ dignos redderet.

Ad hæc autem tanta tamque sublimia opera perficienda non armis, non coactione, non imperio, usus est, sed mansuetudine,

pa-

patientiâ, documentis, miraculis, ipsâ morte. *Cum enim in forma Dei esset non rapinam arbitratus est se esse aequalem Deo*, hoc est cum posset in forma Dei hominibus apparere non tribuit sibi divinam gloriam ac majestatem, *Non tantùm exinanivit semetipsum formam servi accipiens in similitudinem hominum factus & habitu inventus ut homo, sed & humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.* Quid potest excogitari magis alienum ab auctoritate illâ regiâ & temporali, quam quidam fingunt ab ipso fuisse usurpatam & Ecclesiæ collatam. Non sum nescius adversarios nonnullis scripturarum & sanctorum Patrum testimoniis niti, quibus probant Christum Regem fuisse, Regnorum ac regum terrenorum Dominum, verùm illa nihil probant, de quo non inter omnes non constet: extra omnem quippe controversiam est Christum Dominum quatenus Deus est, Dominum esse regnorum ac Regum omnium, nec quisquam diffitetur quin ob arctissimam utriusque in Christo naturæ unionem potestas ista quæ divinitati convenit, possit non secus ac cætera attributa divina homini in Christo, per communicationem ut loquuntur idiomatum, adaptari, & homo Christus dici Dominus regum omnium quemadmodum dicitur & creator, quamvis ratione divinæ naturæ tantùm id ipsi competat, quapropter adversarii frustra multis testimoniis probare moliuntur id de quo nullus dubitare potest, nisi Arianus, Photinianus aut Nestorianus sit. Etenim in hos tantùm hæreticos sancti Patres adducunt scripturæ testimonia, in quibus Christo dominium rerum terrenarum tribui videtur, ut scilicet inde inferant Christum esse verè Deum, supponentes scilicet eum non habere istud dominium ratione naturæ humanæ. Nam si cum adversariis sentirent Christum, ut homo est, habuisse istud dominium perperam omninò ex his locis inferrent in Christo, præter humanam naturam, divinam esse ratione cujus rerum terrenarum sit Dominus. Ergo ea ipsa testimonia quæ ab adversariis producuntur, ipsorum opinionem evertunt, ostenduntque dominium in temporalia Christo competiisse ratione divinæ naturæ tantùm prout creator est, non ratione humanæ prout redemptor est & Ecclesiæ caput, ac proinde cum certum sit Christum Ecclesiæ communicasse tantùm eam potestatem quam habuit, ut homo, ut redemptor & Ecclesiæ caput; non autem illam quam habuit ut Deus & creator pro certo tenere debemus nullam potestatem temporalem à Christo Ecclesiæ collatam esse.

Addam tamen quod etsi probaretur Christum ut hominem habuisse

buisse potestatem in Reges & Regna, dici tamen non possit istæc Ecclesiæ collata cum hanc potestatem Christus nec exercuerit nec Ecclesiæ contulerit, nec aliud Regnum aut ipse, aut Ecclesia habuerit præter spirituale: quod si quis de Regno Christi & Ecclesiæ fieri mentionem audiens, de Regno temporali cogitaret, similis profectò foret Judæis qui prophetias de Regno futuri Messiæ de terreno & temporali interpretabantur, intelligere non valentes eas ad Regnum Christi spirituale quod est Ecclesia pertinere. Turpe est Christianis postquam revelata sunt & aperta Prophetiarum sensa eodem adhuc errore implicari.

§. II.

Continens rationem secundam propositionis: potestatem scilicet à Christo collatam totam esse spiritualem.

NOn alio pacto faciliùs ac certiùs nobis innotescere potest quænam sit Ecclesiæ & ministrorum ejus potestas, quam si ea scripturæ loca consulamus in quibus mentio fit potestatis à Christo Apostolis collatæ: cum enim Ecclesia non aliam habet potestatem præter eam quam Christus Apostolis tradidit ut per eos ad eorum successores perveniret, si ex scripturâ constet nullam omninò potestatem quæ spiritualis non sit Apostolis esse collatam, frustrà eorum successores aliam sibi arrogant, illud verò unicuique percurrenti & consideranti singula Evangelii loca in quibus Christus inducitur aliquam potestatem Ecclesiæ conferens liquidò constabit nullam ab eo nisi spiritualem accepisse.

Prima eaque potissima à Christo Apostolis collata potestas est annuntiandi Evangelium per totum orbem & eos qui crediderint baptizandi, Matth. 28. v. 18. quam quidem totam esse spiritualem nemo ambigit.

Secunda potestas quam Christus Petro pollicitus est, Matth. 16. cunctis verò Apostolis & in illorum persona Ecclesiæ contulit Matt. 18. est potestas ligandi & solvendi super terram: *Amen, amen dico vobis*, inquit, *quæcumque ligaveritis super terram erunt alligata in cælis, & quæcumque solveritis super terram erunt soluta in cælis.* Hæc est potestas quam nonnulli contendunt ad temporalia extendi, sed

contra

contra mentem Christi quæ exponitur Joan. 20. his verbis, *sicut me misit vivens Pater & ego mitto vos; quæ cum dixisset insufflavit in eos, dicens accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Unde perspicuè ostenditur potestatem ligandi & solvendi à Christo collatam Apostolis ad peccata tantum pertinere ita ut vincula illa quibus utuntur, animas tantùm non corpora respiciant, ut egregiè observat in hunc locum Chrysost. nec aliter è sanctis Patribus quisquam hunc locum interpretatus est quàm de peccatis, excommunicatione & absolutione sacerdotali, quapropter illi qui ad temporalia potestatem illam pertinere arbitrantur scripturam sacram contra unanimem sanctorum Patrum consensum exponunt, quod à Concilio Tridentino *ad coërcenda petulantia ingenia* severissimè prohibitum esse legitur.

Tertia potestas à Christo Apostolis collata, est potestas Eucharistiæ consecrandæ ac celebrandæ in ejus memoriam: *Hoc facite*, inquit Luc. 22. *in meam commemorationem*, quam quidem actionem merè spiritualem esse nemo dubitat.

Quarta potestas delinquentium pœnam respicit Joannis 10. *si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Quibus verbis intelligimus nullam aliam pœnam ab Ecclesiâ infligi posse in noxios quam ut ab ejus consortio removeantur, nec ampliùs in Christianorum habeantur numero. Itaque frustrà quidam contendunt potestatem esse Ecclesiæ noxiorum vel pœnis temporalibus vel bonorum privatione puniendorum, cum Christus nihil aliud in eos potestatis Ecclesiæ contulerit quam ut ab eo declarentur velut Ethnici & Publicani, alludens, ut observavimus, ad consuetudinem Judæorum qui nullum cum istis consortium habere volebant.

Denique postrema potestas à Christo Apostolis collata est condendarum legum quæ ad disciplinam Ecclesiæ pertineant & constituendorum sibi successorum, hoc est Episcoporum, Presbyterorum, Ministrorum, sed hæ leges bonum tantum Societatis Ecclesiasticæ respiciunt non temporalem fœlicitatem; isti Ministri ad regendam Ecclesiam non ad Rempublicam administrandam constituuntur, nec aliam quam animarum curam habent, juxta illud Pauli, *Obedite præpositis vestris, ipsi enim invigilant quasi rationem de animabus vestris reddituri.* Nihil dico de cæteris Apostolorum insignibus donis, qualia sunt potestas miraculorum edendorum, sanandorum infirmorum, expellendorum dæmonum, &c. Hæc enim dona ad tempus tantùm Apostolis sunt collata, nec ad eorum successores promanarunt.

§. III.

In quo tertia ratio exponitur, Christum nempe & Apostolos omnem Potestatem & Jurisdictionem temporalem ab Ecclesia amandare.

AD demonstrandum nullam esse in Ecclesiâ temporalem potestatem sufficeret ostendisse omnem illam potestatem quæ à Christo Apostolis est collata spiritualem esse, cùm enim nullam aliam habeat Ecclesia potestatem præter illam quàm à Christo accepit, necesse est eam temporarali carere, si quidem Christus spiritualem tantum ei sit largitus. Verùm prætereà Christus omnem omninò potestatem temporalem ab Ecclesiâ amandavit & suos ministros tùm per seipsum tùm per Petrum docuit nullam eos temporalem Jurisdictionem habere, sed illam esse Regum terrenorum propriam, *Reges gentium*, inquit Marc. 10. v. 42. & Luc. 22. v. 25. *dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici vocantur, vos autem non sic.* Quæ admonitio duo docet Ecclesiæ Ministros. Primùm quidem Apostolos, eorumque successores omni temporali potestate & jurisdictione carere, secundùm potestatem illam spiritualem quam habent non esse dominii aut imperii potestatem, sed mansuetudinis & charitatis, quia scilicet terrenæ potestatis est exteriora tantum administrare, spiritualis verò proprium est interiorem cordis affectum flectere, *Sicut enim*, inquit Origenes in hunc locum Matth. 12. *omnia carnalia in necessitate sunt posita non in voluntate, spiritualia autem in voluntate non in necessitate, sic & principum spiritualium principatus in dilectione subjectorum debet esse positus, non in timore corporali.* Idem hoc in loco & in Isai. homil. 6. observat Ministros Ecclesiæ non esse vocatos ad Principatum, sed ad servitutem totius Ecclesiæ, unde & Hieronymus egregiè Epist. 3. ad Nep. hoc præcipuum discrimen inter Principis & Episcopi potestatem statuit, *Quod ille nolentibus præsit hic volentibus; ille terrore subjiciat, hic servituti donetur: ille corpora custodiat ad mortem, hic animas servet ad salutem.* Hocce inter potestatem Ecclesiasticam & sæcularem discrimen multis in locis tradit Chrysostomus, præcipuè verò lib. 2. de sacerdotio ubi hæc ait, „ neque homini & licet tanta cum autoritate „ homines curare, cum quanta Pastor oves curat. Hic enim potest &

„ vinci-

„ vincire & à pabulo arcere, urere & secare, cum illic medicina ac curationis suscipiendæ facultas posita minimè sit in illo qui medicinam „adhibet, sed in eo tantùm qui laborat. Hoc enim admirandus ille „vir cum intelligeret, sic Corinthios alloquitur, non quod dominemur vobis nomine fidei, sed adjutores sumus gaudii vestri; Christianis enim minimè licet peccantium lapsus corrigere, exteri quidem „judices cum facinorosos homines leges transgressos fuisse deprehenderunt, magna se præditos auctoritate ac potestate ostendunt, eosdemque vel invitos suos ipsorum mores mutare cogunt. Hic verò „non vim afferre, sed suadere tantum oportet atque hac ratione meliorem efficere quemadmodum susceperis, neque enim nobis facultas „nostra à legibus data ad delinquentes coërcendos, ac ne si dedissent „quidem, haberemus ubi vim ejusmodi potentiamque exercere possemus, cum Christus eos æternâ coronâ donet, non qui coacti, „sed certo animæ proposito à peccato abstinent. Idem Chrysostomus aliis in locis inculcat onus Episcoporum majus esse quam parentum & judicum, quia scilicet potestatem non habent cogendi aut coërcendi eos qui suæ curæ commissi sunt. Homil. 1. in Epist. ad Tit. Hom. 3. in Acta, Homilia 10. in Ep. 1. ad Thess. Sed in istorum potestate est obedire vel non: *In principibus*, inquit, *movet metus, in his verò nequaquam*. Addit verò alio in loco: *Idcirco etiam excellentiorem esse potestatem Episcoporum potestate Principum, quod majus sit imperare volentibus quam invitis.* Homil. 6. in Isaïam. Hinc negat Episcopum ullatenus dici posse veraciter Principem, quia munus ejus tantùm est exhortari, monere, increpare, ipsum verò nulla habere arma sensibilia, sed tantùm spiritualia, quibus noxios ab Ecclesiæ communione expellat, quibus si victi non fuerint, nihil sacerdoti superesse præter lachrymas & preces, sed hæc fusiùs posteà referemus.

Nunc verò properamus ad Apostoli Petri Christi Magistri vestigiis insistentis admonitionem, *Pascite*, inquit Ep. 1. cap. 5. v. 2. *qui in vobis est gregem Dei, non coactè sed spontaneè secundum Deum, neque turpis lucri gratiâ, sed voluntariè, neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti gregis ex animo.* Quî porrò clariùs potuit beatus Petrus illorum prædamnare sententiam qui contendunt Christum, cum dixit ei pasce oves meas, dedisse illi potestatem Regum per depositionem privationemque Regni sui cogendorum. Quid enim erit dominatio, si non hæc dominatio est? Cùm ergo Petrus omnem dominatum præpositis Ecclesiæ interdicat, cum certè maximè, qui exerceretur in eos qui dominandi potestatem habent. Cæterum istud Petri manda-

tum non dominantes in Cleris generatim ad omnes dirigitur Episcopos, ejusque successores non secus ac cæteros spectat, quapropter Bernardus scribens ad Eugenium ingeniosè admodum ut solet ex his verbis elicit Romanos Pontifices nullum habere dominatum, nullum imperium in Ecclesiam: „ Nec enim, *inquit considerationum lib. 2.*
„ *cap. 6.* tibi ille Petrus dare quod non habuit potuit, quod habuit
„ hoc dedit, sollicitudinem scilicet super Ecclesias numquid domina-
„ tionem? audi ipsum non dominantes ait in Clero, sed forma facti
„ gregis ex animo, & ne dictum sola humilitate putes non etiam veri-
„ tate, vox Domini est in Evangelio Reges gentium dominantur eo-
„ rum, vos autem non sic, planum est Apostolis interdicitur domi-
„ natus. I ergo tu & tibi usurpare aude aut dominans Apostolatum
„ aut Apostolicus dominatum, planè ab alterutro prohiberis, aut si
„ utrumque similiter habere velis, perdes utrumque, alioquin non te
„ exceptum illorum numero putes de quibus queritur Deus, ipsi re-
„ gnaverunt, sed non ex me, Principes extiterunt & non cognovi eos.
„ Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum,
„ at si interdictum tenemus, audiamus edictum, qui major est vestrum,
„ ait, fiat sicut minor, & qui præcessor est sicut qui ministrat. Forma
„ Apostolica hæc est, interdicitur dominatio, indicatur ministratio
„ quæ commendatur ipsius exemplo Legislatoris, qui secutus adjun-
„ git ego autem in medio vestrum sicut qui ministrat, quis jam se titulo
„ hoc inglorium putat, quo se prior Dominus gloriæ præsignivit, me-
„ ritò Paulus gloriatur in eo dicens, Ministri sunt & ego, & addit ut
„ minùs sapiens dico, plus ego in laboribus plurimis, in carceribus
„ abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, ò præ-
„ clarum ministerium! Huic Bernardi ratiocinio nihil addi potest ut probetur Romanum Pontificem, quatenus est Romanus Pontifex, nullum habere dominium temporale, dixi quatenus est Pontifex, non enim negat Bernardus quin possit habere temporalia, sed ea negat ad ipsum pertinere, quia successor est Petri, *Esto*, inquit ibidem, *ut aliâ quacumque ratione hæc tibi vindices, sed non Apostolico jure, nec enim ille tibi dare quod non habebat potuit.* Quæro nunc ab iis qui Reges à Romanis Pontificibus deponi illorumque subditos à fide & obedientiâ eximi posse contendunt, quæro, inquam, ab illis, an unquam fuerit ullum Imperium isti æquale aut majus? an etiam credibile sit, Christum qui dominationem omnem regiam Apostolis interdixit eisdem contulisse dominatum longè majorem in ipsos Reges, qualem nemo Regum habet.

§. IV.

§. IV.

Seu quartum argumentum petitum ex testimoniis Romanorum Episcoporum, sanctorumque Patrum, quibus efficitur Ecclesiam in spiritualia tantùm habere potestatem, non secus ac Reges in sola temporalia, ita ut neutra potestas a se invicem dependeat.

POstquam è sacris litteris satis perspicua protulimus argumenta, nunc traditionem afferre oportet, eaque primùm testimonia proferre, quibus apertè probatur duas esse potestates à se invicem independentes Ecclesiasticam & civilem, quarum prior in spiritualia tantùm, posterior in sola temporalia auctoritatem habeat.

Initium faciam à testimoniis Romanorum Pontificum, inter quæ mihi primùm occurrit præclarum Gelasii Ponticis effatum Ep. 8. ad Anastasium, tom. Conc. 4. col. 1182. „Duo sunt, *inquit*, Imperator Auguste, quibus hic mundus principaliter regitur, auctoritas sacra Pontificum, & Regalis potestas.... Nosti „enim, Fili clementissime, quod licet præsideas humano generi dignitate, rerum tamen præsulibus divinarum devotus colla submittis, atque ab iis causas tuæ salutis expetis, inque sumendis cælestibus sacramentis, eisque ut competit disponendis subdi te debere „cognoscis religionis ordine, potiùs quàm præesse... Si enim quantùm ad ordinem pertinet publicæ disciplinæ cognoscentes imperium „tibi collatum legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites: „quo rogo te decet affectu eis obedire, qui pro erogandis venerabilibus sunt attributi mysteriis? *Idem habet in tomo de anathematis vinculo*. Quod si hæc, *inquit, de Ecclesiasticis rebus loquens*, tentare formidant, nec ad suæ pertinere cognoscunt modulum potestatis, cui tantùm de humanis rebus judicare permissum est, non etiam præesse divinis, quomodò de his per quos divina ministrantur judicare præsumunt, fuerint hæc ante adventum Christi, ut quidam figuraliter adhuc tamen in carnalibus actionibus constituti pariter Reges existerent, „pariter Sacerdotes.... Sed cum ad verum ventum est eumdem (*Christum*) Regem atque Pontificem, ultrà sibi nec Imperator Pontificis „nomen imposuit, nec Pontifex regale fastigium vindicavit.... Christus memor fragilitatis humanæ, quod suorum saluti congrueret dispensatione magnificâ temperans, sic actionibus propriis dignitatibusque distinctis officia potestatis utriusque discrevit, suos volens medi-

„ cinali humilitate salvari, non humanâ superbiâ rursùs intercipi, ut & „ Christiani Imperatores pro æternâ vitâ Pontificibus indigerent, & „ Pontifices pro temporalium cursu rerum Imperialibus dispositionibus uterentur, quatenus spiritalis actio à carnalibus distaret cursibus, & ideo militans Deo minimè se negotiis sæcularibus implicaret, „ ac vicissim non ille rebus divinis præesse videretur, qui esset negotiis „ sæcularibus implicatus, ut & modestia utriusque ordinis curaretur; ne „ extolleretur utraque suffultus & competens qualitatibus actionum „ specialiter professio aptaretur. Ecce utramque potestatem & utriusque limites optimè distinctos, ita ut nihil liceat sæculari in Ecclesiastica, aut Ecclesiasticæ in sæcularia, & pariter Antistites teneantur obedire legibus Principum, ac Principes Episcoporum admonitionibus parere.

Symmachus Papa in Apologetico adversus Anastasium tom. Conc. 4. col. 1298. Ep. 6. eodem quo Gelasius modo loquitur. *Conferamus*, inquit, *honorem Imperatoris cum honore Pontificis, inter quos tantùm distat quantùm ille rerum humanarum curam gerit, hic divinarum, tu Imperator a Pontifice baptismum accipis, sacramenta sumis, orationem poscis, benedictionem speras, pœnitentiam rogas, postremò tu humana administras, ille divina dispensat, itaque, ut non dicam superior, æqualis honor est.* Nicolaus quoque primus Ep. 8. verba Gelasii exscribit. Atque ita videre est Romanos Pontifices ultrò agnoscere sibi nullam in temporalia potestatem esse, sed hanc totam ad Reges pertinere. At nullus est qui disertiùs & luculentiùs id professus fuerit, quàm Gregorius secundus, Epist. 2. ad Leonem Isauricum: *Alia est*, inquit, *Ecclesiasticarum rerum constitutio, & alius sensus sæcularium; nam quemadmodum Pontifex introspiciendi in Palatium potestatem non habet, ac dignitates regias deferendi, sic neque Imperator in Ecclesias introspiciendi, & electiones sacras in Clero peragendi.* Itaque ex Romanæ Ecclesiæ traditione constat nihil magis esse juris Romano Pontifici, cæterisque Episcopis in Reges & eorum Regna, quàm Regibus in Episcopos & res Ecclesiasticas; quemadmodum ergo licet Episcopus in civilibus Imperatori subsit, non potest tamen ab eo Episcopatu dejici, ita Imperator quamvis in Ecclesiasticis rebus sit Romano Episcopo subjectus, non potest Regno spoliari aut temporalibus bonis privari, & quemadmodum Reges res Ecclesiasticas, ut Reges sunt, administrare minimè possunt, ita etiam Sacerdotes, ut sunt Sacerdotes, nullam habent in res terrenas potestatem.

Hinc Ecclesia Romana olim in publico officio profitebatur Petrum & ejus successores claves accepisse ad regendum tantùm animas: hanc

hanc enim in officio Cathedræ beati Petri recitabat orationem: *Deus qui beato Petro collatis clavibus regni cœlestis, animas ligandi atque solvendi pontificium tradidisti; concede ut intercessionis ejus auxilio a peccatorum nostrorum vinculis liberemur.* Hæc oratio quam Anastasius Bibliothecarius Leoni IV. perperam ascribit, extat in libro sacramentorum Gregorii, & in antiquis Breviariis ac Missalibus Romanis à Paulo III. & Gregorio XIII. approbatis, quamvis in posterioribus vox ista *animas* sit abrasa, nescio quo consilio. Hujus certè vocis sensus quod scilicet potestas clavium tota spiritualis sit, & animas tantùm respiciat constanti traditione nititur, & Romanorum Pontificum confessione. Hæc quippe sententia est Julii II. in diplomate 23. his verbis: *Liquet omnibus Christianæ fidei cultoribus, beatum Petrum ab ipso Salvatore nostro Jesu Christo Apostolorum Principem fuisse constitutum, eique ligandi ac solvendi animas cœlesti privilegio traditam esse potestatem, cum ei dicitur, tu es Petrus:* & hæc sententia est Adriani I. in Concilii Francofordiensis initio: *Petrus,* inquit, *in premium suæ confessionis cœli janitor, & ligandi solvendique arbiter factus est animarum.*

Hæc est Petri Damiani sermone 1. de beato Joanne Evangelistâ. *Tacet is,* inquit, *cui portæ inferi non prævalent, qui ligandi animas atque solvendi obtinet principatum.*

Hæc est etiam Agobardi in libello de discrimine utriusque regiminis ad Ludovicum: eademque ibidem sententia est Gregorii IV. Pontificis in Ep. ad Episcopos Regni Francorum: *Neque,* inquit, *ignorare debueratis majus esse regimen animarum quod est pontificale quam imperiale, quod est temporale.*

Eadem est sententia Chrysostomi multis in locis, præsertim verò homil. 4. de verbis Isaiæ de Osia. *Regi,* inquit, *corpora commissa sunt, Sacerdoti animæ; Rex maculas corporum remittit, Sacerdos autem maculas peccatorum.*

Ante Chrysostomum affirmavit quoque Nazianzenus in oratione apologeticâ, totam Pastoris curam circa occultum & internum hominem versari.

Eadem quoque fuit mens Valentiniani Imperatoris cum referente Theodorito, post electionem Ambrosii dixit se gratias agere Deo, quod ei viro animas commendasset, cui ipse corpora commiserat. Hæc est sententia Patrum omnium qui unanimi consensu verba hæc, *quæcumque ligaveris super terram,* de potestate ligandi & solvendi peccata interpretantur, nunquam de potestate privandi Regis imperio, aut privatis bonis sibi propriis. De-

Denique hæc ipsa est sententia Apostoli Pauli scribentis præpositos Ecclesiæ animarum curam tantùm gerere, *quia ipsi*, inquit, *invigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.*

Possem hîc etiam addere multa Patrum testimonia, quæ in sequentibus argumentis referentur; sed ne bis eadem repetam, unum tantùm referam quod omni exceptione majus est: hoc autem est celeberrimi illius Osii Cordubensis, qui Constantium Imperatorem tantâ alloquitur constantiâ, ut dissimulationis aut adulationis accusari minimè possit: *Desine, quæso*, inquit apud Athanasium in Ep. ad solitariam vitam agentes, *& memineris te mortalem esse, reformida diem judicii, serva te in illum purum, ne te misceas Ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe, sed potiùs a nobis disce. Tibi Deus imperium commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ credidit; & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ, ita & tu cave ne quæ sunt Ecclesiæ ad te trahens magno crimini obnoxius fias. Date, scriptum est, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo: neque igitur fas est nobis in terris imperium tenere, neque tu thymiamatum & sacrorum potestatem habes Imperator.* Hæc magnus ille Osius, quibus docet nihil plus juris esse Episcopis in potestatem civilem, quàm Regibus in Ecclesiasticam.

§. V.

In quo quinto argumento evincitur Ecclesiam in temporalia nullam habere auctoritatem; eo quod per vim gladiumque materialem homines cogere minimè possit.

SI qua foret Ecclesiæ in temporalia potestas, dubium nullum est quin posset temporalem aliquam pœnam, putà mortem, supplicium, aut saltem bonorum privationem infligere, quod etiam ab adversariis supponitur, cum inde probant Reges in pœnam læsæ fidei ab Ecclesiâ regnis privari posse, illorumque subditos à fide & obedientiâ eximi. Verùm enim verò nihil est certius quàm Ecclesiam non habere ullum jus puniendorum noxiorum pœnis & suppliciis corporis, aut etiam bonorum privatione. Inauditum certè est apud Antiquos quemquam aliâ quàm excommunicationis aut depositionis pœnâ fuisse ab Ecclesiâ mulctatum; quin è contrà Ecclesia agno-

vit nullam aliam sibi potestatem esse, quippe cum eos qui suis Decretis adversabantur, in exilium ejici, & bonis mulctari ne turbas cierent, expetivit, Imperatores semper aut Magistratus civiles adiit, ut hæc pœna legibus civilibus in eos sanciretur. Adeo persuasum erat ipsi nullam se potestatem habere hujusmodi pœnarum in quemquam decernendarum. Et quidem multis annis Ecclesia civili autoritate adversus hæreticos & rebelles minimè usa est, quia nullum sperabat ab Imperatoribus Ethnicis auxilium. Ut ut sit, primùm legitur autoritatem civilem implorasse in causâ Pauli Samosateni, cum ille Antiochenâ Sede dejectus, domo & Ecclesiâ Episcopali cedere nollet, quæ res Ecclesiam coëgit Aurelianum Imperatorem adire, ut inde exturbaretur: qui Imperator licet Gentilis prudenter omninò statuit Ecclesiam & domum Episcopalem ei tradi, ad quem Romanus Episcopus & cæteri Italiæ Antistites litteras communionis mitterent. Postquam verò Imperatores Christiani fuerunt tum illorum in Christianam Religionem affectus, tum proprii Imperii cujus tranquillitas religionis conservatione plerumque pendebat cura & sollicitudo in causâ fuerunt ut hæresiarchas & rebelles ne turbas cierent, in exilium mitterent, aut mulctâ aliquâ pecuniariâ plecterent; quod quidem sæpissimè proprio motu; aliquando ab Episcopis eâ de re rogati præstiterunt. Verùm non nisi posterioribus Ecclesiæ sæculis concessa est Ecclesiæ ab Imperatoribus potestas statuendarum in hæreticos aut peccatores pœnarum temporalium; atque hinc Episcopi potestatem istam obtinent ab Imperatoribus & Regibus, non ab Ecclesiâ, sicut Reges debent Ecclesiæ multa alia Ecclesiastica munia quibus ipsi fruuntur; sed en tibi argumenta quibus id conficitur.

Primò Christus nullam Ecclesiæ potestatem contulit præterquam spiritualem, nec aliter pertinaces & rebelles ab Ecclesiâ puniri jussit, quam ut haberentur tanquam Ethnici & Publicani; hoc est, ut indigni Ecclesiæ communione declararentur, quod quid sit fusè anteà explicatum est.

Secundò, idem Christus docuit nos, nihil magis abhorrere ab Evangelii mente quam dominium & imperium terrorem incutiens. Cum enim Apostoli vellent ignem è cœlo in Samaritanos educere, vetuit Christus hæc dicens: *Nescitis cujus Spiritûs estis, Filius hominis non venit animas perdere, sed salvare.* Luc. 9. v. 55.

Tertiò, Christus Apostolos materiali gladio uti prohibuit, etiam

ad defendendam religionem, Petrum qui gladio usus fuerat graviter increpavit: sic rem narrant Evangelistæ Matthæus c. 26. v. 25. Lucas c. 22. v. 49. & Joannes 18. v. 10. *Videntes autem hi qui circa ipsum erant* (Christum mox capiendum) *dixerunt ei: Domine si percutimus in gladio. Simon ergo Petrus unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus dexteram, erat autem nomen suum Malchus. Respondens Jesus ait, sinite usque huc; & cum tetigisset auriculam ejus, salvavit eum. Dixit ergo Jesus Petro: mitte gladium tuum in vaginam, omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt: an putas quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit plus quam duodecim legiones Angelorum?* Quâ ex narratione Evangelistarum constat Christum dictis & exemplo suo docuisse gladium non esse ab Ecclesiâ exercendum pro religione; quare Origenes in hunc locum hæc observat: „Sed & simpliciter, *inquit*, audientes quod dicit, qui accipiunt gladium, „gladio peribunt; cavere debemus ne occasione malitiæ aut vindictæ „propriarum injuriarum eximamus gladium, aut ob aliquam occasio-„nem quam omnem Evangelica abominatur hæc Christi doctrina, „præcipiens ut impleamus id quod scriptum est: cum his qui oderunt „pacem eram pacificus. Si ergo cum odio habentibus pacem debemus „esse pacifici, adversus neminem gladio uti debemus: & paulò anteà „pacificos vult esse Christus Discipulos suos, ut bellicum gladium „hunc deponentes, alterum pacificum accipiant gladium, quem di-„cit Scriptura gladium Spiritûs.

Quartò, sancti Patres unanimi consensu docent Ecclesiam carere omni gladio materiali seu potestate civili ad homines cogendos & puniendos, nec aliud quidquam posse quàm hortari, monere & excommunicare eos qui sibi nolunt obedire, Canon Apostolicus 26. *Episcopum qui fideles delinquentes vel infideles injuriam inferentes percutit, & terrorem ipsis propter hujusmodi vult incutere, deponi precipimus; nusquam enim Dominus hoc nos docuit, imò verò contra cum ipse percuteretur, non percutiebat, cum lacesseretur convitiis, non regerebat convitium, cum pateretur, non comminabatur.* Tertull. in lib. ad Scapulam. *Non est*, inquit, *religionis cogere religionem.* Cui succinens Lactantius lib. 5. divinarum Institutionum: *Non est*, inquit, *opus vi & injuriâ, quia religio cogi non potest... defendenda est non occidendo, sed moriendo, non sævitiâ, sed patientiâ, non scelere, sed fide.* Quid, quæso, faciunt Romani Pontifices cum Reges regnis suis spoliare conantur? nonne per vim eos cogere volunt, nonne religionem (si tamen religionem) innume-

rorum

rorum hominum sanguinem fundendo defendere se putant, hoc ipsum principium latè entendit Athanasius Apologiâ secundâ. *Diabolus*, inquit, *quia nihil veri habet in securi & ascia invadens concutit fores eorum a quibus recipitur.... Salvator autem è contrà mansuetus est. Si quis*, inquit, *velit me sequi, & meus esse Discipulus, ita docens se cum ad quemquam venit non vi instare, sed potius pulsare & dicere, soror mea sponsa, quod si aperiat, intrat; sin graventur, aut nolunt aperire, abscedit; non enim gladiis, aut jaculis, aut militari manu veritas prædicatur, sed suadendo & consulendo: piæ religionis est proprium, ut dixi, non cogere, sed suadere. Siquidem Dominus non cogens, sed libertatem concedens dicebat omnibus: si quis vult venire post me: Apostolis verò omnibus: Numquid & vos vultis abire*? Idem in Arianos inculcat Hilarius lib. 2. ad Constantium: *Deus*, inquit, *cognitionem sui docuit potius quam exegit & operationem cœlestium admiratione præceptis suis concilians auctoritatem coactam confitendi se, est aspernatus voluntatem, si ad fidem veram istiusmodi vis adhiberetur, Episcopalis doctrina obviam pergeret, diceretque Deus universitatis obsequio non indiget necessario, non requirit coactam confessionem, nostrâ potiùs causâ non suâ venerandus est. Non possum nisi volentem recipere, nisi orantem audire, nisi profitentem signare*. His concinunt, Gregorius Nazianzenus in carmine de vitâ suâ, his versibus.

Suadere quippe æquius est quàm cogere,
Magisque nobis convenit, & illis item
Favere summo nitimur quos numini.

Idem orat. 1. de Theologiâ, & cum eo Ambrosius lib. 7. in Lucam, observant Evangelium non esse per vim promulgatum, nec missos esse Apostolos qui gladio aut imperio uterentur ad stabiliendam fidem, sed qui humilitate & patientiâ cunctos ad eam adducerent, unde nobiscum concludunt Christum hanc non dedisse Ecclesiæ potestatem. Hæc sunt Ambrosii verba in Lucam cap. 22. „O Domine, cum emere jubes gladium, qui ferre me prohibes? cur „haberi præcipis quod vetas promi, nisi fortè ut sit parata defectio „non ultrò necessaria, ut videar potuisse vindicari, sed noluisse, lex „tamen referire non vetat; & ideo fortaſsè Petro duos gladios offe„renti, sat est, dicit, quasi licuerit usque ad Evangelium, ut sit in „lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio. Multis „hoc iniquum videtur, sed non iniquus Dominus, qui cum se pos„set ulcisci, maluit immolari; est enim gladius spiritualis ut vendas „patrimonia, emas verba quo nuda mentis penetralia vestiuntur, est

„ enim gladius passionis, ut jacias corpus & immolatæ carnis exuviis „ ematur tibi sacri corona martyrii. Sic Ambrosius dictum illud Christi de duobus gladiis (quod Bonifacius VIII. in suâ Extravaganti *Unam sanctam* ad mentem suam detorquet, ut probet in Ecclesiâ gladium materialem esse) ita explicat ut contrarium Bonifacio inferat, gladium de quo hîc agitur spiritualem passionis esse gladium, quod Ecclesia debeat pati, non quod ipsa possit in alios exercere.

Augustinus quoque docet Ecclesiam nullas alias pœnas infligere posse, quàm degradationis & excommunicationis, lib. de fide & operibus c. 2. &c. *Phinees Sacerdos*, inquit, *adulteros simul inventos ultore ferro transfixit, quod utique de degradationibus & excommunicationibus significatum est, faciendum in hoc tempore, cum in Ecclesiæ disciplinâ visibilis gladius fuerit cessaturus:* Eadem est ante hunc Cypriani sententia Epist. 11. lib. 1. *Interfici Deus jussit a Sacerdotibus suis non obtemperantes judicibus à se ad tempus constitutis, & tunc quidem gladio occidebantur, quando adhuc & circumcisio carnalis manebat, nunc autem quia circumcisio spiritualis esse ad fideles Dei cœpit, spirituali gladio superbi & contumaces necantur, dum de Ecclesia ejiciuntur.*

Verùm nullus est à quo luculentiùs propositio nostra asserta fuerit, & eloquentiùs exposita quàm à beato Chrysostomo cujus extat eâ de re insignis locus homil. 4. de verbis Isaiæ t. 3. p. 758. ubi de facto Oziæ disserens, latè docet Reges nullâ temporali pœnâ à Sacerdotibus posse mulctari: „ Regi, *inquit*, corpora commissa sunt, Sacerdoti „ animæ, Rex maculas corporum remittit, Sacerdos autem maculas „ peccatorum; ille cogit, hic exhortatur; ille necessitate, hic liberâ „ voluntate; ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia; ille bellum „ gerit cum barbaris: mihi bellum est adversus dæmones, major hic „ principatus, propterea Rex caput submittit manui Sacerdotis, & „ ubique in veteri scripturâ Sacerdotes inungebant Reges; verùm Rex „ ille (Ozias) sua transiliens septa modumque Regni transgressus, co- „ natus est aliquid addere, atque ingressus est templum cum auctori- „ tate incensum adolere volens. Quid igitur Sacerdos non licet ado- „ lere incensum, vide libertatem, vide mentem, sævire nesciam.... „ Rex autem Ozias non sustinuit admonitionem, sed arrogantiâ infla- „ tus ingressus est templum, aperuit Sancta Sanctorum, volens adole- „ re incensum, quid autem Deus ubi Sacerdos contemptus est, digni- „ tasque Sacerdotii conculcata ubi nihil ampliùs potuit Sacerdos (nam „ Sacerdotis tantùm est arguere & audacter ac liberè admonere, non „ movere arma, non clypeos usurpare, non vibrare lanceam, nec ar-

„ cum

„ cum tendere, nec jacula mittere, sed tantùm arguere ac constantiam „ ostendere.) Postea quàm igitur arguisset Sacerdos, Rex autem non „ cessisset, sed arma moveret, clypeos & hastas, suâque uteretur po-„ tentiâ, ibi Sacerdos dicit: Ego, *inquit*, quod erat mei officii præstiti, „ nihil ampliùs possum: succurre Sacerdotio quod conculcatur, leges „ violantur, fas subvertitur. Quæ quidem Chrysostomi in Oziæ Sacerdotisque magni facta & dicta, observationes Sacerdotibus omnibus documenta esse possunt, quo pacto sese gerere debeant, quando tenentur adversus Reges, velut summus Sacerdos adversus Oziam, jura sua tueri, uti scilicet debent, non secus ac ille exhortationibus, increpationibus, imò & excommunicationibus: at nequeunt regnis eos spoliare, arma in ipsos movere, aut quemquam ad ea movenda exhortari & impellere: quid autem aliud fecerunt Romani Pontifices, qui Reges regno indignos esse pronunciarunt, subditos illorum à fide & obedientiâ immunes pronunciarunt, & regna eorum cuilibet occupanti, aut certè alteri tradiderunt.

Denique ut alios mittam quorum testimonia jam laudavimus, & infrà laudabimus, Gregorio Magno persuasum erat non licere Sacerdotibus vim ullam adhibere; hic quippe lib. 2. Ep. indict. 11. Ep. 52. ad Joannem Hierosolymitanum, eos Episcopos qui vi externâ in rebus religionis uti vellent, ita increpat. *Quid autem de Episcopis qui verberibus timeri volunt, Canones dicant bene vestra fraternitas novit, Pastores enim facti sumus non persecutores, & egregius Prædicator dicit, argue, obsecra, increpa cum omni patientiâ, nova verò atque inaudita est ipsa prædicatio, quæ verberibus exigit fidem.* Itaque ex Gregorio omnia Sacerdotum in peccantes officia his tribus comprehenduntur, *argue, increpa, obsecra,* nec verberibus aut suppliciis peccantes coërcere ipsis licitum est. His Veterum testimoniis addam nonnulla recentiorum magnæ auctoritatis & doctrinæ virorum testimonia.

Petrus Damiani egregiè probat Ecclesiam uti minimè posse vi externâ & gladio materiali: hæc sunt ejus verba lib. 4. Ep. 9. ad Odericum Firmanum Episcopum. „ Sicut ipse Dei filius, *inquit*, cuncta „ mundi obstacula non per districti examinis ultionem, sed per invi-„ ctam superavit inconcussæ patientiæ majestatem, ita decet mundi ra-„ biem potiùs æquanimiter ferre, quàm vel arenâ corripere, vel lædenti „ læsionibus respondere, præsertim cum inter Regnum & Sacerdotium „ propria cujusque distinguantur officia, ut Rex armis utatur sæculo, & „ Sacerdos accingatur gladio Spiritus qui est Verbum Dei & Asarias

peratores aut Reges deponunt, & regna eorum aliis occupanda tradunt, an non, inquam, tunc usurpent sibi judicium illud de possessionibus & limitibus quod ipsis prorsus interdictum esse ex scripturâ docet Bernardus: falcem ergo in aliam messem mittunt, & prævaricatores meritò audiunt. Hugo à sancto Victore de sacrementis fidei, lib. 2. p. 2. c. 7. *Spiritualis siquidem potestas non ideo præsidet ut terrenæ in suo jure præjudicium faciat, sicut ipsa terrena potestas, quod spirituali debetur nunquam sine culpâ usurpat.* Quodnam, quæso, majus potest præjudicium fieri quàm cum regno privatur?

Alexander Alensis p. 3. q. 40. n. 5. recitat eadem Hugonis verba, additque: *Regum est exercere pœnam corporalem, Sacerdotum spiritualem inferre vindictam; sicut enim judex terrenus non sine causâ gladium portat,* Rom. 13. *ita non sine causâ, claves Ecclesiæ Sacerdotes accipiunt; ille portat gladium ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum; isti claves habent ad exclusionem excommunicandorum & reconciliationem pœnitentium. Igitur à Deo tantùm est Rex puniendus supple (pœnâ materiali.) Et iterùm non habet hominem qui facta ejus disjudicet,* ad pœnam scilicet corporalem inferendam.

Thomas Valdensis doctrinalis fidei antiquæ, lib. 2. art. 3. c. 78. „Ergo, inquit, magis placet ut sint duæ potestates primæ ita ut neu„tra ab alterâ secundum originem pendeat, & hæc illi subjecta secun„dum perfectionis simplicis dignitatem, utraque tamen major alterâ „sibi comparatâ in exercitio potestatis; & posteà ex hac particulâ oc„casionaliter deliquunt quidem dicentes, quod radix potestatis terre„næ in tantum dependet à Papâ, ut ex commissione ejus exercitio de„rivetur in Principem, & Principe deviante, potest summus Sacer„dos temporale illud administrare negotium, sed in præsumptione „delinquunt, quia & conjuges habet Sacerdos instituere ut sint per „solemnitatem sacramenti, & judicare si boni non fuerint: non ta„men administrare conjugale negotium si delinquant, nec potestas „conjugalis secundum autoritatem capitis à Sacerdote dependet, sed „à Deo..... Similiter nec terrena seu regia potestas, quæ sub annulo „fidei dispensatur, ad regnum in quemquam autoritate reducitur su„pra Regem citra Christum. Quo exemplo optimè illustrat ille distinctionem quam initio adhibuimus inter potestatem, & eum qui potestate utitur, docetque terrenos Reges subdi equidem potestati Ecclesiæ, licet illorum potestas tunc non subdatur, nec à Sacerdotibus exerceri possit. Possem & alios plures proferre Theologos, quos brevitatis causâ hîc omitto, de his fortè dicturus aliàs.

CAPUT II.

In quo demonstratur civilem potestatem de se & ex naturâ suâ independentem esse à spirituali.

HActenus ostendimus societatis Ecclesiasticæ finem, objectum, mercedem, pœnam, potestatem, spiritualia tantùm esse: unde necessariò consequitur Ecclesiam neminem posse bonis temporalibus spoliare, multò minùs Reges è regnis suis deturbare; nunc ostensuri sumus potestatem regiam à spirituali naturâ suâ minimè pendere, quæ res propositionem nostram, sed diversimodè, demonstrat.

§. I.

In quo probatur potestatem regiam immediatè esse à Deo & ab illius solius potestate pendere.

CUm homines omnes à naturâ sint ad societatem destinati, quæ sine potestate & autoritate stare nequit, necesse fuit ut Deus, qui rerum omnium est Dominus, societati in hominum bona & corpora potestatem commiserit: nam si Deus nulli potestatem hanc contulisset, homines in pace ac tranquillitate degere foret impossibile, quippe si nulla esset in terris condendarum legum autoritas, si nulla potestas quâ possent homines ad illarum observationem cogi, si impunè liceret omnibus sese mutuò interficere bonisque spoliare; quomodò posset nomen societatis obtinere hominum inter se coëuntium inordinata multitudo, confusa turba, ubi nemo audit neminem: *Nisi*, inquit Chrysostomus homil. de statuis, *rectores civitatum essent, feriorem feris vitam viveremus, non mordentes tantùm, sed & vorantes alios alii: tolle tribunalia, & omnem de vitâ tranquillitatem abstuleris; quod enim in domibus faciunt tignorum contignationes, hoc Principes in civitatibus; & sicut si illas sustuleris dissoluti parietes per se corrunt, sic si ex mundo Principes tollas, & horum metum, & domus, & civitates, & gentes, cum multâ inter se licentiâ corruent, cum nemo sit*

sit qui contineat & repellat, & pœnæ timore quietem procuret. Cum ergo solus Deus vitæ, bonorumque nostrorum summus sit Dominus, necesse est ut potestatis hujus partem contulerit iis qui societates civiles regunt, ac proinde sive Reges, sive Magistratus, sive Principes, sive populus universus potestatem illam exerceant, necesse est eam à Deo, qui solus illam hominibus concedere potest, in ipsos immediatè derivari. Hoc principium quod lumine naturali notum est, *cum*, ut observat S. Augustinus lib. 3. Confess. c. 8. *generale pactum sit societatis humanæ obedire Regibus suis*, inculcant Apostoli. Paulus quidem Rom. 13. v. 1. his verbis. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt ipsi, sibi damnationem acquirunt..... Dei enim minister est tibi in bonum, non enim sine causâ gladium portat, minister enim est Dei in iram ei qui malum agit; ideoque subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Cui concinens B. Petrus Ep. 1. cap. 2. v. 13, *Subjecti*, inquit, *estote omni creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem verò bonorum, quia sic est voluntas Dei.* Igitur potestas temporalis sive Regum, sive Magistratuum est à Deo qui illam ipsis commisit, ut egregiè habet Auctor libri Sapientiæ, c. 6. v. 4. & 5. *Quoniam*, inquit Reges alloquens, *data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur, quoniam cum essetis ministri regni illius, non rectè judicastis.*

Quapropter cùm solus Deus Reges constituat, ita solus eis regnum adimere potest, idque sæpè in veteri Testamento docuit: Regum 1. c. 10. Samuël dixit ad Saül: *Ecce unxit te Dominus super hæreditatem suam in Principem, & liberabis populum suum de manibus inimicorum qui in circuitu ejus sunt, & hoc tibi signum, quia unxit te Deus in Principem*, v. 24. Et ait Samuël ad omnem populum: *Certe videtis quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo.* Ejusdem libri 24. v. 7. *Dixit David ad viros suos: propitius sit mihi Dominus ne faciam hanc rem Domino meo Christo Domini, ut mittam manum meam, quia Christus Domini est, & confregit David viros suos sermonibus, & non permisit eis ut consurgerent in Saul..... Non extendam manum in Dominum meum, quia Christus Domini est, manus autem mea non sit in te:* Ejusdem lib. c. 26. *Ne interficias eum; quis enim extendit manum suam in Christum Domini & innocens erit? & dixit David*, vi-

vivit Dominus, quia nisi Dominus percusserit eum, aut dies ejus venerit, ut moriatur, aut in prælium descendens perierit, propitius sit mihi Dominus ne extendam manum meam in Christum Domini.... Dominus autem retribuet unicuique secundum justitiam suam & fidem; tradidit enim te Dominus hodie in manum meam, & nolui extendere manum meam in Christum Domini. Adeo persuasum erat Davidi nunquam licitum esse quidquam in Reges à Deo constitutos licet tyrannos & impios tentare. Similiter Jobi 34. v. 3. *Deus qui regnare facit hypocritam propter peccata populi:* Et Danielis 4. v. 8. *Dominatur Excelsus in regno hominum, & cuicumque voluerit dat illud.* Ozeæ 13. *Dabo tibi Regem in furore meo, & auferam in indignatione meâ.* Ex iis constat Reges à Deo solo constitui aut deponi posse, nec licere hominibus adversus eorum vitam aut regnum aliquid tentare.

Nunc recensere oportet sanctorum Patrum sententias eodem tendentes.

Extat eâ de re Canon inter eos qui dicuntur Apostolici, qui licet Apostolorum non sint, sunt tamen antiquissimi, octuagesimus tertius qui sic habet: *Quisquis Imperatorem aut Magistratum contumeliâ affecerit, supplicium luito; & quidem si Clericus, deponitor; si Laicus, a communione removetor.*

Justinus Martyr in Apolog. 2. sic Imperatores alloquitur. *Vectigalia & collationes eis qui à vobis sunt ordinati exactoribus præ omnibus ubique inferre contendimus, quemadmodum ab eo* (Christo) *sumus instituti. Proinde nos solum Deum adoramus, & vobis in aliis rebus læti inservimus, Imperatores ac Principes hominum esse profitentes, & simul precantes, ut cum imperiali potestate sanam quoque mentem obtinere comperiamini.* Addit, eos, si quid malè egerint, non ab hominibus, sed à Deo plectendos.

Irenæus lib. 5. c. 24. probat potestates non esse à Diabolo, sed à Deo, Deique ministros esse Reges, quibus obedire tenentur omnes: „ Quoniam, *inquit*, abscistens à Deo homo in tantùm efferavit, ut etiam consanguineum hostem sibi putaret..... Imposuit illi Deus humanum timorem, ut potestati hominum subjecti, & lege eorum astricti aliquid assequantur justitiæ, & moderentur ad invicem in manifesto positum gladium timentes, & secundum hoc ministri Dei sunt qui tributa à nobis exigunt, in hoc ipsum servientes potestates à Deo ordinatæ sunt, cujus jussu homines nascuntur, hujus jussu & Reges constituuntur, apti his qui in illo tempore ab ipsis regantur.

Theophylus ad Autolycum: „ Quæ cum ita sint, magis honorabo

„ Re-

„ Regem, five Cæfarem, non tamen eum adorabo, verùm pro eo oran-„ do Deum qui verè Deus eft adorabo, fciens Cæfarem ab ipfo effe or-„ dinatum. Dices ergo mihi, quare Regem five Cæfarem adorare recu-„ fas, quia non ad id inftitutus eft ut adoretur, fed ut legitimo qui ipfi „ congruit honoretur honore.... Regem quidem five Cæfarem hono-„ ra, fubjectus ei exiftens & orans pro eo; hæc enim faciens, Dei volun-„ tatem exequeris: nam divinæ legis hic tenor eft: Honora, fili mi, „ Deum & Regem, nec cuiquam eorum inobediens fis. *Huic fimile eft* „ *illud Dionyfii Alexandrini apud Eufeb. lib. 7. c.* 10. Nos unum Deum „ omnium rerum Fabricatorem, qui Valeriano & Galieno Cæfaribus „ Auguftis viris fanctiffimis imperium largitus eft, & colimus & vene-„ ramur: huic etiam fine intermiffione pro eorum (licet perfecuto-„ rum) regno, ut ftabile & firmum maneat, preces adhibemus. Tan-tùm abeft ut Dionyfius crediderit quemquam Epifcopum debere aut poffe Galienum aut Valerianum hoftes Chriftianorum infenfiffimos deponere, ut è contrà pro iis orandum effe doceat, ut ftabile & fir-mum effet illorum regnum.

„ *Tertullianus in Apologetico.* Sed etiam quod temperans majeftatem „ Cæfaris infra Deum, magis illum commendo, cui foli fubjicio; fubjicio „ autem non adæquo: fciunt Imperatores quis illis dederit imperium, „ fentiunt enim Deum effe folum in cujus folius poteftate funt, & à quo „ funt fecundi, poft quem primi. *Et in libro ad Scapulam.* Colimus ergo „ Imperatorem fic quomodò nobis licet, & ipfi expedit, ut hominem à „ Deo fecundum, & quidquid eft à Deo confecutum folo Deo minorem „ hoc & ipfe volet, fic enim omnibus major eft, cum folo Deo minor eft.

Optatus lib. 3. fuper Imperatorem: *Non eft nifi folus Deus qui fecit Imperatorem.*

Gregorius Nazianzenus oratione alterâ de feipfo: *Orbis*, inquit, *hic univerfus, Imperator, fub manu veftrâ eft, fuperna folius Dei funt, inferna vobis cum Deo communia.*

Ambrof. orat. de obitu Theodofii. *Hoc erat*, inquit, *remedium reo-rum, quoniam cum haberet (Imperator) fupra omnes poteftatem, quafi pa-rens expoftulare malebat.*

Ofius Cordubenfis Conftantium alloquens: *Tibi Deus imperium com-mifit, nobis quæ funt Ecclefiæ concredidit.* Ad eundem etiam ita Liberius apud Theodoritum: *Ne pugnes contra eum qui tibi hoc imperium dedit.*

Hilarius Diaconus in Epiftolâ ad Rom. cap. 13. *Sciant*, inquit, *non effe fe liberos, fed fub poteftate degere; Principi enim fuo qui vicem Dei agit fubjiciuntur.*

S. Aug. lib. 4. de Civit. Dei c. 33. *Deus ille*, inquit, *fœlicitatis auctor, quia solus verus est Deus, ipse dat regna terrena & bonis & malis.* Et lib. 5. c. 21. *Non tribuamus*, inquit, *dandi regni atque imperii potestatem, nisi vero Deo.*

Chrysostomus homil. 2. ad populum Antiochenum : *Læsus est*, inquit, *qui parem non habet ullum super terram. Summitas & caput omnium super terram hominum, propterea ad supernum Regem confugiamus, illum in auxilium invocemus.* Et in cap. 13. Ep. ad Romanos, in hæc verba. *Omnis anima, &c. Etiamsi*, inquit, *Apostolus sis, sive Evangelista, sive Propheta, sive quisquis tandem fueris, neque enim pietatem subvertit ista subjectio.*

Theodoritus in eundem locum. *Sive sit Sacerdos, sive Antistes, sive Monachus, iis cedat quibus sunt mandati Magistratus.*

Fulgentius in lib. de verit. prædest. & gratiæ, lib. 1. c. 3. *Quantum pertinet*, inquit, *ad hujus temporis vitam in Ecclesiâ, nemo Pontifice potior, & in sæculo Christiano Imperatore nemo celsior invenitur.* Ea verba laudantur in Concilio Parisiensi, sub Ludovico & Lothario, anno 829. & in Aquisgranensi anno 836.

Agapetus in Parænetico ad Justinianum num. 1. *Homine quolibet sublimiorem habes dignitatem Imperator.* Et num. 21. *Essentiâ corporis æqualis est cuilibet homini Imperator, potestate autem dignitatis cunctorum præsidi Deo, non enim se habet in terris quemquam altiorem.*

Pelagius primus. *Cum igitur etiam de pusillis ipsis formâ præceptum sit, quanto nobis studio ac labore satagendum est, ut pro auferendo suspicionis scandalo obsequium confessionis nostræ Regibus ministremus, quibus nos etiam subditos esse sanctæ Scripturæ præcipiunt.*

S. Gregorius Magnus lib. 2. Ep. 61. *Ad hæc potestas supra omnes homines dominorum meorum pietati cœlitùs data est.* Et in fine Epistolæ. *Ego quidem jussioni subjectus, &c. Utrobique ergo quod debui, exolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui.*

Theophilactus in c. 13. Ep. ad Rom. universos complectitur: *Sive Sacerdos sit, sive Monachus, sive Apostolus, ut se Principibus subdant.*

Oecumenius in eundem locum. „ Instituit omnem animam, etiam- „ si Sacerdos sit, sive Monachus, sive Apostolus, subjici Principibus; „ hæc enim subjectio non destruit pietatem. Ad hoc verò hortatur „ Apostolus, ostendens quod Evangelium neque apostasiam, neque „ inobedientiam doceat, sed potiùs modestiam & obedientiam.

Bernardus Ep. 42. ad Henricum Archiepiscopum Senonensem. *Intel-*

Intelligitis quæ dico; cui honorem, honorem; omnis anima, inquit, *potestatibus sublimioribus subdita sit, si omnis & vestra, quis vos excepit ab universitate, si quis tentat excipere, conatur decipere.*

Hugo de sancto Victore, de sacramentis fidei lib. 2. p. 3. c. 4. *Terrena potestas caput habet Regem, spiritualis potestas habet summum Pontificem; ad potestatem Regis pertinent quæ terrena sunt, & ad terrenam vitam facta omnia; ad potestatem summi Pontificis pertinent quæ spiritualia sunt, & vitæ spirituali attributa universa.*

Alexander Alensis parte 3. q. 40. memb. 5. Hugonis verba refert & probat, ac deinde ex verbis Petri sic concludit: „Ad illud quod objicitur de Canonicâ quod Rex præcellit, verum est in ordine suo, scilicet ad corporalem vindictam exercendam, quâ vindicta si delinquat, „non habet qui eum puniat nisi Deum.

Innocentius III. cap. *per venerabilem qui filii sunt legitimi. Rex Franciæ,* inquit, *superiorem in temporalibus minimè recognoscit.*

Innocentius IV. cap. *Noverit*, de sentent. excommunicationis, *in temporali autem generaliter & generalis Ecclesiæ solus Imperator, qui universis & Clericis & Laïcis in temporalibus præesse debet, privilegium concedere potest.*

Ex iis & aliis similibus invictè, ni fallor, demonstratur potestatem civilem & temporalem Regum non dependere à potestate Ecclesiasticâ: illa enim potestas ab aliâ non dependet quæ à solo Deo emanat, quæque non aliam supra se agnoscit præter divinam; sed ut ex testimoniis allatis liquet, potestas Regum à Deo emanat, nec in suo genere ullam aliam potestatem præter divinam superiorem agnoscit; ergo potestas civilis naturâ suâ non dependet ab Ecclesiasticâ, ac proinde Romani Pontifices neque directam neque indirectam in temporalia Regum auctoritatem habent.

Dico nec directam, nec indirectam ad sensum adversariorum, ex illis namque quidam aiunt Pontificem Romanum directam habere in temporalia auctoritatem; modestiores verò eam vocant indirectam, sed utraque sententia videtur in idem recidere, quippe utraque supponit Reges regnis spoliari posse auctoritate pontificiâ. Totum discrimen in eo est, quod illi dicant per auctoritatem pontificiam immediatè id fieri: isti verò contendant ex spiritualis potestatis usu effectum hunc sequi, ita ut ex excommunicatione, quæ pœna spiritualis est, sequatur necessariò privatio bonorum temporalium. Hinc videre est omnia nostra argumenta tam indirectam hanc potestatem, quàm directam impugnare; quippe cum ostendamus civilem

vilem poteſtatem ab Eccleſiaſticâ minimè pendere; inde ſequitur ex ſpirituali pœnâ temporalem minimè ſequi. Deinde ut oſtendimus ubi de excommunicatione, abſurdum eſt dicere hominem per eam privari bonis aut officiis temporalibus ſibi jure naturæ debitis. Itaque poteſt equidem Eccleſia Regem tyrannicè imperantem, aut veræ religionis hoſtem, monere & adhortari ut rectiùs imperet, vel ut religionem tueatur, & ad ſummum aliquibus fortè in caſibus ipſum communione Eccleſiæ privare. At inde minimè ſequitur eum regno aut bonis temporalibus privatum eſſe, cum Eccleſiæ poteſtas nullos alios, ſive proximos, ſive remotos effectus habeat præter ſpirituales: ſed hoc fuſiùs oſtendetur in ſequentibus.

§. II.

Reges peccantes à nemine præterquam à Deo temporali pœnâ plecti poſſe.

NUlla major Regibus pœna poteſt inferri quàm ſi regnis ſuis ſpolientur, adeo ut plerique malint vitam potiùs quàm regnum amittere. Quare ſi Reges peccantes poſſent ab Eccleſiâ directè vel indirectè deponi, neceſſe foret pro falſis habere illa Patrum teſtimonia, quæ peccata Regum & Imperatorum ſolius Dei judicio, examini & correctioni quoad materialem ſive temporalem pœnam reſervata eſſe docent, & judicio humano ſubjacere negant: enimverò hoc ſenſu plerique ſanctorum Patrum interpretantur hæc Davidis verba, Pſal. 50. *Tibi ſoli peccavi.*

Clemens Alexandrinus lib. 4. Stromat. *Deinde*, inquit, *tacitè ſignificans peccatum quod legi non ſubjicitur, ſcitè modeſtiam ſuam oſtendens, ſubjungit: Tibi ſoli peccavi, & malum coram te feci.*

Auctor Commentarii in Pſalmos, qui ſub Arnobii nomine vulgatus eſt, in Pſal. 50. *Tibi ſoli peccavi, omniſque ſub judicio venit cum deliquerit, Deo peccat & legibus mundi: hic autem Rex ſub nullo alio niſi ſub Deo ſolo agens, ipſum ſolum ſuper poteſtatem metuens Deo ſoli peccavit.*

S. Hieronymus Ep. 46. ad Ruffinum: *Tibi ſoli peccavi, Rex enim eram, & alium non timebam.* Idem habet Epiſtolâ 22. ad Euſtochium c. 5.

S. Ambroſius in Apolog. David. c. 4. „ Qui tenentur legibus au„ dent ſuum negare peccatum, dedignantur rogare indulgentiam quam „ pete-

„ petebat qui nullis dedignabatur legibus humanis. *Et c.* 10. Tibi soli „ peccavi, Rex utique erat, nullis ipse legibus tenebatur, quia libe„ ri sunt Reges à vinculis delictorum, neque enim ullis legibus ad pœ„ nam vocantur tuti imperii potestate. Homini ergo non peccavit, „ cui non tenebatur obnoxius. *Idem lib.* 2. *Ep.* 7. David Rex ait, „ Tibi soli peccavi: Regali enim subnixus fastigio quasi legum Do„ minus legibus reus non erat, soli Deo obnoxius tenebatur, qui Do„ minus est potestatum.

Cyrillus Alexandrinus lib. 12. in Joann. c. 56. *Sic enim in rebus etiam humanis fieri conspicimus; quippe nemo leges Regum impunè reprobat, nisi Reges ipsi in quibus prævaricationis crimen locum non habet: prudenter enim dictum est impium esse qui Regi dixerit: iniquè agis.* Cassiodorus in Psalm. 50. *Tibi soli peccavi, quia Rex omnibus superior est, & à Deo solo puniendus.*

Agapetus in Parænetico ad Just. num. 27. *Tibi ipsi custodiendi leges impone necessitatem, cum non habeas in terris, qui te possit cogere: sic enim tu legum præ te feres cultum.*

Gregorius Turonensis hist. lib. 3. c. 17. *Si quis è vobis, ô Rex, justitiæ limites transcendere voluerit, à te corripi potest; si verò tu recesseris, quis te corripiet; loquimur enim tibi, si volueris, audis, si autem nolueris, quis te condemnabit, nisi is qui se pronuntiavit esse justitiam.*

Isidorus Hispalensis: *Difficile est Principem regredi ad melius, si vitiis fuerit implicatus; populi enim peccantes judicem metuunt, & à malo suo legibus coërcentur: Reges autem nisi soli Dei timore metuque gehennæ coërceantur, liberè in præceps ruunt, & per abruptum licentiæ in omne facinus vitiorum labuntur.*

Hincmarus Rhemensis...... *Dicunt sapientes, quia iste Princeps Rex Gallorum nullorum legibus vel judiciis subjacet, nisi solius Dei, qui eum in regno quod suus Pater illi dimisit, constituit; quoniam solius Dei debet principatui subjici, à quo solo potuit in principatu constitui.*

Yvo Carnotensis Ep. 171. „ Et quia dispensationes rerum tempora„ lium Regibus attributæ sunt, & basilei, id est, fundamentum populi „ & caput existunt, si aliquando potestate sibi concessâ abutuntur, non „ sunt à nobis graviter exasperandi; sed ubi Sacerdotum monitionibus „ non acquieverint, divino judicio sunt reservandi; ubi tantò districtius „ sunt puniendi, quantò minùs fuerint divinis admonitionibus obnoxii.

Euthymius in Psalm. 50. *Tibi soli peccavi: cùm Rex sum, & te solum commissorum à me scelerum judicem habeam, tibi soli peccasse videor;*

hoc

hoc est, tibi soli judici subjicior, cæterorum enim omnium ego Dominus sum, & ob potentiam meam licere videntur quæcumque libuerint.

Innocentius III. in 4. Psalm. Pœnitentialem. „ Tibi soli, &c. Si „ diceret manifestius peccatum meum tibi soli relinquitur puniendum, „ eo quod alium non habeam superiorem qui me possit punire, cum ip„ se sim Rex. *Et infrà*: Aliud est in aliquem peccare, & aliud alicui; in „ aliquem peccat qui committit in illum offensam: alicui peccat qui ejus „ subjacet ultioni; Rex utique soli Deo, cæteri verò & Deo peccant „ & Regi: subdit hoc tempore legis naturæ fuisse, non Evangelii: sed „ non video quâ de causâ discrimen istud statuat.

Haymo in Psalm. 50. „ Tibi soli peccavi, quia cum Rex sim, nul„ lus habet potestatem punire peccatum meum nisi tu solus.

Alexander Alensis in eundem Psalmum. „ Tibi soli, &c. quia non „ est super me alius quàm tu qui possit punire; ego enim sum Rex, & „ non est aliquis præter te super me.

Lyranus in eundem Psalmum. „ Tibi soli peccavi tanquam judici, „ & punire potenti, peccaverat enim contra Uriam, & alios occasione „ hujus interfectos: tamen quia Rex erat, non habebat judicem supe„ riorem qui posset eum punire nisi Deum.

S. Thomas 1. 2. q. 96. a. 5. ad 3. Ad tertium „ dico quod Princeps „ dicitur esse solutus à lege, quantùm ad vim coactivam legis, nullus „ enim propriè cogitur à seipso, lex autem non habet vim coactivam, „ nisi ex Principis potestate: sic igitur Princeps dicitur esse solutus à „ lege, quia nullus in ipsum potest judicium condemnationis ferre, si „ contra legem agat: Unde super illud Psalmi 50. Tibi soli peccavi, „ glossa dicit quod Rex non habet hominem qui facta sua dijudicet, „ sed quantùm ad vim directivam legis Princeps subditur legi propriâ „ voluntate. Mitto innumeros alios recentiores qui locum illum Psalmi 50. eodem modo interpretantur.

Itaque ex hoc scripturæ loco juxta unanimem sanctorum Patrum & Scriptorum Ecclesiasticorum sensum explicato, evidenter deducitur Reges à solo Deo judicari, corrigi, puniri posse pœnâ aliquâ temporali; quod quidem verum esse non posset, si Romani Pontifices eorum deponendorum potestatem haberent, ergo scriptura & traditio huic adversatur opinioni.

Mitto quod nonnulli dicunt discrimen esse inter veteris & novi Testamenti sacerdotium, & illud quidem nihil auctoritatis temporalis in Reges habuisse: at verò non idem dicendum de isto. Quippe sancti Patres ex hoc loco non tantùm concludunt Reges Israël haud

haud fuisse subditos Sacerdotibus Judaïcis, sed universim Reges nulli nisi Deo subjectos esse, quod & ipsum sonat scripturæ locus, dum enim dicit David se soli Deo peccare, satis indicat regalem potestatem in causâ esse ut à solo Deo pendeat, non autem Sacerdotii Judaïci imperfectionem: adde quod nulla ratio solida reddi potest, propter quam Reges Judaïci non potuerint à Sacerdotibus deponi, possint verò Reges Christiani à summo Pontifice; nam quod nonnulli nugantur rationem discriminis inter vetus ac novum Testamentum hanc esse, quod in antiquo fœdere regnum sacerdotale esset, in novo verò sacerdotium regale, puerile planè commentum est quod refutatione non indiget: nec enim verum est aut Reges veteris legis fuisse Sacerdotes, aut Sacerdotes novæ legis esse Reges. Nec illuc pertinet B. Petri dictum: *Vos autem estis regale sacerdotium, gens sancta, &c.* quod de omnibus omninò Christianis dictum est, qui Sacerdotes & Reges metaphoricè ab ipso dicuntur.

§. III.

In quo ostenditur Ecclesiam non posse vi & armis resistere Regibus, etiam potestate suâ abutentibus, sed teneri eos patienter ferre.

TAntùm abest ut Ecclesia possit peccantes Reges regnis suis spoliare, ut è contrà teneatur eos patienter ferre, nec unquam illi liceat quovis obtentu, vi & armis illis obsistere, etiamsi hæretici sint aut impii, vel quemquam ad resistendum, sive directè, sive indirectè sollicitare. Ad id verò probandum adducere oportet tum dicta, tum facta eorum qui Regibus impiis & hæreticis aut parendum esse docuerunt, aut reverà paruerunt, quamvis facilè potuissent illorum jugum excutere, & alios in eorum locum Reges constituere.

Primùm autem in antiquo fœdere plurima extant exempla obsequii à viris sanctis & piis, impiis Regibus exhibiti. Sic Israëlitæ in Æhypto Pharaoni licet impio & tyranno semper paruerunt, nec ipsi adversus eum rebellarunt, à Deo solo opem expectantes, quam licet præsentem esse satis sentirent, non egressi sunt tamen ex Ægypto nisi permittente Pharaone. Postquam verò proprios Reges aut

Judices habuerunt, licet ex iis quamplurimi fuerint impii & religionis patriæ desertores, ut Achaz & Manasses Reges Juda, qui templum Hierosolymitanum idolis polluerunt, nunquam tamen quidquam à Sacerdotibus ad eos regno exturbandos tentatum esse leges; quin etiam cùm in servitutem sunt translati, per Jeremiam jussit Deus ut essent subditi Nabuchodonosori Jeremiæ 27. usque pacem civitatis, ad quam volente Deo deducendi erant, procurarent; ideoque Regibus successoribus Nabuchodonosoris paruerunt, & non sine eorum mandato Hierosolymam redierunt. Cumque Assuerus edictum tulisset ut Judæi omnes necarentur, Mardochæus & alii Judæi ad preces & jejunium tantùm confugerunt. Quod verò apud Samuelem est de jure Regis omninò rectè inspicienti apparet, ut observat Grotius, nec de jure vero intelligendum id est de facultate honestè & justè aliquid agendi; longe enim alia ratio præscribitur in eâ parte legis, quæ est de officio Regis, neque nudum factum judicari; nihil enim esset in eo eximium: sed factum, quod effectum aliquem juris habeat, id est, non resistendi obligationem, ut sensus sit Regi ista in vos tam crudelia molienti resistere non poteritis: ideò additur populum istis injuriis pressum Dei opem imploraturum, quia scilicet humana remedia nulla extarent.

In novo verò fœdere, dum Christus reddi jubet quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, *Math.* 22. *v.* 21. intelligi satis voluit obedientiam deberi Regibus cum patientia conjunctam. Huc respicit Paulus Rom. 13. scribens: *Reddite omnibus debitum, cui vectigal, vectigal, cui honorem, honorem, cui timorem, timorem.* Ibidem monet eos qui resistunt potestati, resistere divinæ ordinationi, jubetque iis obediri, non tantùm propter iram, sed & propter conscientiam. Idem Ep. ad Titum 3. v. 1. commendat obsequium Principibus debitum, admone, inquit, illos Principibus & Potestatibus subditos esse. Præcipit eadem Petrus Ep. 1. c. 2. *Subjecti estote omni creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tanquam ab eo missis, quia sic est voluntas Dei.* Porrò subjectio illa quam Christus & Apostoli docent Imperatoribus & Regibus (qui tum impii erant, & idolorum cultores) deberi, in alio consistere nequit quàm in non obsistendi necessitate. Hinc idem Apostolus Petrus dum docet obediendum esse dominis discolis, nihil aliud sibi vult quàm esse patienter ferendas eorum injurias. *Regem*, inquit, *honorate, servi subditi estote in omni timore dominis non tantùm bonis & modestis, sed etiam discolis: Hæc enim gratia si propter Dei conscientiam sustinet, quia tristi-*

tristitias patiens injustè, quæ enim est gloria, si peccantes & colaphisati suffertis; sed si benè facientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.

Quod si servos resistere non oportet dominis etiam iniquis & morosis, multò magis non licet obsistere Regibus & Principibus licet injustis & impiis; sed patienter istorum non secus ac illorum ferendæ sunt injuriæ propter Reipublicæ tranquillitatem; nam si Regi resistere liceret, quotidie in Republicâ turbæ seditionis orientur, ut observat Dio Cassius hanc in rem à Grotio relatus: *Ego verò*, inquit, *neque decorum existimo ut Rector civitatis subditis cedat, neque spem esse ad salutem, si quod parere positum est velit imperare: cogitate enim quis futurus sit ordo in familia, si à junioribus senes spernantur. Unde sanitas ægrotantibus, si non per omnia medicis pareant, quid tuti navigantibus si plebs nautica gubernantium jussa contemnat; natura quippe id necessarium & hominibus salutare, ut alii quidem imperent, alii verò pareant.* Eâ de causâ Livius lib. 27. ait, *ut parentum sævitiam, sic patriæ patiendo ac ferendo leniendam esse.* Et Tacitus hist. lib. 6. *bonos Imperatores voto expetendos, qualescumque tolerandos.* Ab hac porrò lege non discedit consuetudo veterum Christianorum; nam quanquam Imperatores tunc pessimi forent & religionis Christianæ infensissimi hostes, nunquam tamen Christiani qui ob multitudinem non parum potuissent, adversus eos arma moverunt, aut iis qui ipsis sese opponebant, adjunxerunt: *Circa majestatem Imperatoris*, inquit Tertullianus ad Scapulam, *infamamur, tamen nunquam Albiniani, vel Nigriani, vel Cassiani inveniri potuerunt Christiani*: Et ex Apologetico: *Unde*, inquit, *Cassii, & Nigri, & Albini, qui inter duas lauros obsident Cæsarem; unde qui faucibus ejus exprimendis palæstricam exercent; unde qui armati palatium irrumpunt, omnibus tot Sigeriis & Partheniis audaciores? de Romanis, ni fallor, id est non Christianis.*

At, inquiunt, vires tum temporis Christianis non animi defuerunt, imò eodem Tertulliano teste, *vires iis erant tantæ, ut una nox pauculis faculis largitatem ultionis potuisset operari, si malum malo dispungi per nos licuisset; sed absit ut aut igne humano vindicetur divina secta, aut doleat pati in quo probatur, si enim hostes & apertos non tantùm vindices occultos agere vellemus deesset nobis vis numerorum & copiarum: plures nimirum Mauri & Marcomanni, ipsique Parthi vel quanticumque, unius tamen loci & suorum finium gentes quam totius orbis externi sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, ca-*

 stella,

stella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, Decurias, Palatium, Senatum, forum, sola vobis relinquimus templa: cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam copiis impares, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret quam occidere.

Ergo non quia vires ipsis deerant, primi illi Christiani Reges impios & persecutores tolerarunt; sed quia istud suæ religionis esse arbitrabantur, sequebantur scilicet illi exemplum Christi, qui cum posset legiones Angelorum accersere, ut defenderetur, maluerat crucem subire, ut nobis esset exemplum patientiæ: sciebant eum nihil aliud Christianis in aliquo loco vexatis concessisse, quàm ut fugam capesserent. In animo habebant monitum Petri adhortantis Christianos ad patientiam exemplo Christi, qui cum peccato vacaret, & doli omnis immunis esset, convitia conviciis non reposuit, neque inter patiendum minatus est, *sed tradidit se judicanti injuste*, aut ut in Græco habetur, *justè*. Hac præcipuè patientiâ Christianam Religionem invaluisse legimus: *Inde est*, inquit Cyprianus in lib. ad Demetr. *quod nemo nostrum quando apprehenditur, reluctatur, nec se adversus injustam violentiam vestram, quamvis nimius & copiosus sit noster populus ulciscitur, patientes facit de securâ ultione securitas.* Et Lactantius: *Confidimus enim majestati qui tam contemptum sui possit ulcisci, quam servorum suorum labores & injurias: & ideò cum tam nefanda perpetimur, ne verbo quidem reluctamur, sed remittimus ultionem:* quibus consentiens August. de Civitate Dei lib. 22. hæc ait: *neque tunc sub Imperatoribus Ethnicis, civitas Christi quamvis peregrinaretur in terris, & haberet tam magnorum agmina populorum, adversus impios persecutores pro salute temporali pugnavit, sed potiùs ut obtineret æternam non repugnavit. Ligabantur, cædebantur, includebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur. Non erat eis pro salute pugnare, nisi salutem pro salute contemnere:* hinc celebre illud Proverbium, *sanguis Martyrum semen Christianorum.*

Quod si quis dicat Ecclesiam equidem nihil potestatis habere in Reges Ethnicos qui nunquam fuerunt baptisati; at rem diverso modo se habere in eos qui vel Christiani sunt, vel baptisati à fide defecerunt: attendere hunc jubemus ad ea quæ Christiani tolerarunt, cum Principes baptisati à fide Catholicâ defecêre. Dicat an quisquam in Julianum Apostatam insurrexerit? Num Romani Pontifices quidquam adversus Constantium, Valentem, & alios Arianos Imperatores moliti fuerint? Num Reges Gothos in Italiâ regnan-

tes,

tes, & sæpè sibi insidiantes, aut bona Ecclesiæ invadentes, deponere tentaverint? Uno verbo num quisquam ante Gregorium VII. aliquam sibi in temporalia Regum autoritatem asseruerit, aut in quemquam sententiam privationis regni tulerit: hoc si ostendant adversarii, ipsi vicerint; si verò ostendere minimè possint, fateantur ergò necesse est, Romanos Pontifices hujusmodi potestatem non habere; nec enim dubium est quin si illam habuissent, eâ fuissent usi, cum multoties ejus executioni mandandæ sese obtulerit occasio.

Verùm enimverò Episcopi solùm istâ in Reges potestate usi non sunt, verùm etiam declararunt se nihil ejusmodi posse tentare. Sic Gregorius Nazianzenus orat. I. in Julianum Apostatam, docet nullum aliud remedium adversus ejus sævitiam in Ecclesiâ esse, præter preces, lacrymas, & patientiam: „Cæterùm, *inquit*, Dei clementiâ inhibitus atque repressus est, Christianorumque lacrymis quas „multas multi profuderunt, quod solum adversus persecutorem remedium est. Ostendant tandem quæ ratio atque æquitas sit nos injuriis etiam & cruciatibus affectos tolerare, ipsos autem ne parcentibus quidem parcere: si enim rem expendamus, cum quibusdam temporibus ipsi potentiâ floruerimus... Quid tandem simile à Christianis vestri perpessi sunt, qualia sæpe numerò à vobis Christiani pertulerunt? Quam libertatem vobis eripuimus? In quos plebem furentem concitavimus? Quibus Præfectos immisimus, plura etiam ipsis „quam imperatum esset exequentes? Quibus periculum vitæ creavimus, imò quosnam à Magistratibus dignitatibusque summovimus, „aliisque honoribus qui præstantissimis quibusque viris debentur: & „ut compendio dicam, eccui aliquid simile intulimus, qualia multa „à vobis partim admissa, partim denuntiata sunt. Ita Gregorius Nazianzenus declarat nec licere Christianis, cum persecutionem patiuntur adversus eos à quibus vexantur insurgere, nec cum potentiores sunt eos vexare à quibus aliquandò vexati sunt.

Adversus Christianum Imperatorem injusta tentantem, & Ecclesiæ jura invadentem, nulla præter patientiam arma adhiberi oportere, nec ullo pacto resistendum esse sæpiùs docet Ambrosius: *Coactus*, inquit, oratione in Auxentium *repugnare non novi, dolere potero, potero flere, potero gemere, adversus arma, adversus milites Gothos quoque, lacrymæ meæ arma sunt, aliter nec debeo, nec possum resistere.* Idem lib. 2. Ep. 4. ad Marcellinam sororem, cùm Valentinianus junior Ecclesiam majorem Arianis tradi jussisset, ait se quamvis potuisset, non obstitisse Imperatori, & hoc illicitum judicasse:

„ Exigebatur, *inquit*, à me ut compescerem populum, referebam in „ meo jure esse ut non excitarem in Dei manu ut mitigaret: postremò si „ me incentorem putant, jam in me vindicari oportere vel adducere in „ quas vellent terrarum solitudines.... Rogamus Auguste, non pugna- „ mus, non timemus, sed rogamus; hoc Christianos decet, ut tranquil- „ litas pacis optetur, & fidei veritatisque constantiâ, nec mortis revoce- „ tur periculo.... Ad Imperatorem palatia pertinent, ad Sacerdotem „ Ecclesiæ: publicorum tibi mœnium jus commissum est, non sacro- „ rum; interroganti deinde Ambrosium Notario; si tyrannus est, scire „ volo, ut sciam quemadmodum adversus te præparem, ut respondes. „ Retuli, inquit, dicens me nihil in præjudicium fecisse Ecclesiæ, eo „ tempore quo audieram occupatam esse militibus Basilicam, gemi- „ tum tantommodò liberiorem habuisse, multisque adhortantibus ut „ eo pergerem, dixisse, tradere Basilicam non possum, sed repugnare „ non debeo.... Si hæc tyrannis videtur, habeo arma, sed in Christi no- „ mine habeo offerendi mei corporis potestatem: quid moraretur fe- „ rire, si tyrannum putaret? Veteri jure à Sacerdotibus donata impe- „ ria, non usurpata, & vulgò dici quod Imperatores Sacerdotium ma- „ gis optarint quàm imperium: Christus fugit ne Rex fieret, &c. Ex his constat Ambrosium existimasse Imperatoribus etiam injusta adversus Ecclesiam tentantibus non esse vi & armis resistendum, nec eos propterea de throno dejiciendos, sed patienter ferendos illorum conatus, licet non iis assentiendum sit.

Sanctus Augustinus in expositione propositionum in Ep. ad Rom. observat nullum Christianorum per religionem ab obedientiâ Regibus debitâ immunem fieri. „ Rectissimè, *inquit*, admonet ne quis ex eo „ quod à Domino suo in libertatem vocatus est, factus Christianus, ex- „ tollatur in superbiam, & non arbitretur in hujus vitæ itinere servan- „ dum esse ordinem suum, ut potestatibus sublimioribus, quibus pro „ tempore rerum temporalium gubernatio tradita est, existimes non „ esse subdendum; cum enim constemus ex animo & corpore, quandiu „ in hac vita temporali sumus, etiam rebus temporalibus ad subsidium „ degendæ hujus vitæ utamur: oportet nos ex eâ parte quæ ad hanc vi- „ tam pertinet, subditos esse potestatibus, id est, hominibus res huma- „ nas cum aliquo honore administrantibus; ex illâ verò parte quâ cre- „ dimus Deo, & in regnum ejus vocamur, non nos oportet esse subdi- „ tos cuiquam homini idipsum in nobis evertere cupienti, quod Deus „ ad vitam æternam donare dignatus est. Si quis ergo putat, quoniam „ Christianus est, non sibi esse vectigal reddendum aut tributum, aut

„ non

„ non esse exhibendum honorem debitum iis qui hæc curant potesta-„ tibus in magno errore versatur. Item si quis putat se esse subden-„ dum, ut etiam in suâ fide habere potestatem arbitretur, eum qui tem-„ poralibus administrandis aliquâ sublimitate præcellit in majorem er-„ rorem labitur; sed modus iste servandus est quem Dominus ipse „ præscribit ut reddamus Cæsari quæ Cæsaris sunt, & Deo quæ Dei „ sunt; quanquam enim ad illud regnum vocemur, ubi nulla erit po-„ testas hujusmodi, in hoc tamen itinere dum agimus donec pervenia-„ mus ad illud sæculum, ubi fit evacuatio omnis principatus & potesta-„ tis, conditionem nostram pro ipso rerum humanarum ordine tolere-„ mus, nihil simulatè facientes, & in eo ipso non tam hominibus quàm „ Deo qui hæc jubet obtemperantes. Ad id verò quod objiciunt à po-testatibus istis Christianos esse vexatos, ac proinde illi obedientiam non deberi, sic respondet: „ Potest, *inquit*, movere aliquos cum cogitave-„ rint ab istis potestatibus, sancti pœnis affecti & necati sunt. Quod „ ait, ideoque necessitate subditi estote, ad hoc valet ut intelligamus, „ quia necesse est propter hanc vitam subditos nos esse oportere, non „ resistentes si quid illi auferre voluerint, in quo sibi potestas data est de „ temporalibus rebus quæ quoniam transeunt, ideo & ista subjectio „ non in bonis quasi permansuris, sed in necessariis huic tempori con-„ stituenda est. Tamen quoniam dixit necessitate subditi estote, ne „ quis non integro animo & pura dilectione subditus fuerit hujusmodi „ potestatibus, addidit dicens, non solùm propter iram, sed & propter „ conscientiam, id est, non solùm ad iram evadendam, quod potest „ etiam simulatè fieri; sed ut in tuâ conscientiâ certus sis illius dile-„ ctione te facere cui subditus fueris jussa Domini tui. Ita Augustinus solidè & luculenter assertionem nostram ex scripturus astruit, & omnia adversariorum effugia præcludit. Idem inculcat in Psalm. 124. his verbis. „ Ille fortè impius est & inquus, tu autem fidelis & justus: indi-„ gnum est ut justus & fidelis serviat iniquo & infideli: non hoc dixit, „ sed magis serviat. Quod autem dixi de domino & servo, hoc intelli-„ gite de potestatibus, Regibus, & de omnibus culminibus hujus sæcu-„ li; aliquando enim potestates bonæ sunt & timent Deum, aliquando „ non timent. Julianus extitit infidelis Imperator, nonne extitit Apo-„ stata iniquus & idololatra? Milites Christiani servierunt Imperatori „ infideli, ubi veniebatur ad causam Christi, non agnoscebant nisi „ eum qui in cælo erat. Quando volebat ut idola colerent, ut thurifi-„ carent, præponebant illi Deum: quando autem dicebat producite „ aciem, ite contra illam gentem, statim obtemperabant; distingue-

„ bant

„ bant Dominum æternum à Domino temporali, tamen subditi erant
„ propter Dominum æternum Domino temporali.

Concilium Toletanum 4. c. 75. definit nunquam & nullâ de causâ fideles à sacramento Regibus præstito absolvi posse. *Post instituta quædam Ecclesiastici ordinis, vel decreta*, inquiunt hujus Concilii anno 633. habiti Patres, *quæ ad quorumdam pertinent disciplinam postrema nobis cunctis Sacerdotibus sententia est pro robore nostrorum Regum & stabilitate gentis Gothorum Pontificale ultimum sub Deo judice ferre Decretum.* Et post multa de obligatione servandi sacramenti Regibus præstiti, sententia his concipitur verbis: *Quincunque a nobis vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio sacramentum fidei suæ quod pro patriæ gentis Gothorum statu vel conservatione regiæ salutis pollicitus est, temeraverit, aut Regem nece attrectarit, aut potestate regni exuerit & præsumptione tyrannicâ regni fastigium usurparit, anathema sit, &c.*

Post hanc sententiam tertiò pronuntiatam & ab omnibus probatam, additur admonitio ad Reges, de modo quo populum regere debeant; deinde in eos qui tyrannicè & crudeliter se gesserint, nulla statuitur pœna, sed imprecatio fit ut à Christo inferatur. *Anathematis*, inquiunt, *sententia à Christo Domino condemnetur, & habeat à Deo separationem atque judicium propter quod præsumpserit prava agere, & in perniciem regnum convertere.* Ergo non existimabant illi Episcopi mortali cuiquam licere Reges deponere, & eorum subditos & fide & obedientiâ ullo pacto eximere.

Unum addam Coronidis vice Gregorii Magni testimonium disertè asserentis sibi nullatenus licuisse in mortem cujusquam consentire, lib. 7. Ep. 1. Indict. 1. *De quâ re*, inquit, *unum est quod breviter suggeras serenissimis Dominis vestris, quod si ego servus servorum in morte Longobardorum me miscere voluissem, hodie Longobardorum gens, nec Regem, nec Duces, nec Comites haberet, atque in summâ confusione esset divisa; sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.* Quantùm ab illâ Gregorii Magni sententiâ fuerunt alieni Pontifices, qui magnorum bellorum innumerarumque cædium autores fuerunt, cum sententiâ depositionis in Reges prolatâ ipsorum regna, vel aliis, vel primo occupanti tradiderunt, cunctosque insuper ad bella gerenda commoverunt; quod quantùm à religionis Christianæ præceptis instituto abhorreat, ex dictis hoc paragrapho satis & abundè liquet.

§. IV.

§. IV.

Principibus in rebus civilibus & temporalibus omnes esse subjectos.

NEminem à summis Pontificibus, à fide & obedientiâ quæ in rebus temporalibus Principibus debetur eximi posse ex eo manifestè colligitur, quod omnes omninò Regibus in istis subjecti esse necessariò debeant. Quippe omnes Paulus alloquitur, cum ait Rom. 13. *omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit.* Hanc porrò obedientiam Regibus ita debitam esse, ut nullus ab eâ eximatur, aut religionis causâ eximi possit, ex ipsius Christi verbis colligere est: cum enim hujus temporibus quidam apud Judæos emersissent qui docerent illicitum esse tributum pendere Cæsari, utpote tyranno & religionis hosti, interrogatus eâ de re quid sentiret Christus, cùm petiisset numisma census, interrogassetque cujus esset inscriptio & effigies, & responsum fuisset eam esse Cæsaris, adjecit: *Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Matth. 22. v. 2. Quibus verbis probatur non modò religioni non officere si tributum reddatur Cæsari, sed partem religionis esse, ut quæ sunt Cæsaris reddantur Cæsari: quò certè respicit Paulus Rom. 13. scribens: *Reddite omnibus debitum; cui vectigal, vectigal; cui tributum, tributum; cui honorem, honorem.* Ipse etiam Christus tributum pro se & pro suis solvi voluit, Matth. 17. Itaque ex Evangelio constat omnes omninò Christianos teneri obedientiam in temporalibus præstare Regibus & Principibus; allatis enim in locis potestatis nomine sola intelligitur potestas civilis, non Ecclesiastica, ejus enim potestatis quæ gladio utitur ibi fit mentio, quæ vindex est Dei in iram, quæ timorem incutit, cui vectigal debetur & tributum: sed ista potestas non est Ecclesiastica, sed civilis, nec aliter sancti Patres potestatem de quâ hîc fit mentio intellexerunt, Irenæus lib. 1. c. 24. Tertull. in Apologetico, Origenes lib. 9. in Epist. ad Romanos homil. 23. August. Homil. 31. in Psalmum 118 & lib. de Catechisandis rudibus, c. 21. contra Ep. Parm. lib. 1. c. 7. Hilar. Diaconus in cap. 13. Ep. ad Rom. Basil. Monast. instit. c. 22. ubi etiam potestates spirituales excludit; *potestatibus*, inquit, *mundi non spiritualibus*, atque id ex iis quæ deinceps adjecit, declaravit, cum de tributis & de vectigali

locutus est: qui verò inde probant obediendum esse non tantùm temporali, sed & spirituali potestati, id concludunt, *quia*, ut inquit Symmachus in Apologiâ, *si Paulus in humanis seipsum etiam subjicit Imperatori quoad spiritualia, tamen adhuc magis docet Imperatorem subdi debere Ecclesiasticæ potestati.* Itaque ex Apostoli Pauli testimonio constat omnes debere esse in temporalibus civili potestati subjectos, nec ab eâ subjectione quemquam per spiritualem potestatem eximi posse.

Hoc ipsum profitentur sancti Patres, Justinus Apol. 2. *Non solum Deum*, inquit, *Christianorum omnium nomine adoramus, & vobis læti inservimus Imperatores ac Principes hominum esse profitentes.* Athanasius Constantii Imperatoris mandatis licet injustis parere se scribit in apologetico ad ipsum. „Nequaquam, *inquit*, restiti mandatis tuæ pietatis...
„Certè me profectioni adornabam, nam & hujus quoque rei conscius
„est Montanus, ut litteris suis acceptis, si damnatus fuisset scribere sta-
„tim decederem, & promptitudine obsequendi mandatum tuum an-
„teverterem. Non enim ita insanio ut hujusmodi mandatis contradi-
„cendum putarim: non enim restiti Decreto pietatis tuæ, neque
„Alexandriam ingredi conabor, quandiu id per tuam humanitatem
„non licebit.

Osius Cordubensis ad Constantium. *Tibi*, inquit, *imperium Deus commisit, nobis quæ sunt Ecclesiæ concredidit, & quemadmodum qui imperium tuum malignis oculis carpit, contradicit ordinationi divinæ, &c.* Hîc adde multa alia testimonia paragrapho præcedenti præsertim à nobis prolata: sed ne in his diutiùs hæream, addam tantum Romanorum Pontificum testimonia, qui se in civilibus Imperatoribus obedientiam debere protestati sunt.

Primus est Gelasius in Epist. ad Anastasium Imperatorem, quæ est octava: *Si*, inquit, *quantùm pertinet ad ordinem publicæ disciplinæ, cognoscentes imperium tibi supernâ dispositione collatum, legibus tuis ipsi quoque parent religionis Antistites, ne vel in rebus mundanis exclusæ videantur obviare sententiæ.* Sic fatetur ille ipsos religionis Antistites teneri obedientiam præstare Regibus, in iis quæ pertinent ad Reipublicæ administrationem.

Alter est Symmachus in Apologetico: *Nos quidem*, inquit, *potestates humanas meritò suscipimus, defer Deo in nobis, & nos Deo deferemus in te.* Utraque ergo potestas est à Deo, & sicut Imperator potestatem spiritualem in Pontifice veneratur ac colit tanquam à Deo ipsi collatam, nec à suâ dependentem, ita Sacerdos potestati Regum temporali à Deo ipsis collatæ, & ab Ecclesiasticâ non pendenti subjectus est.

Gre-

Gregorius Magnus cum accepisset à Mauritio Imperatore mandatum de promulgandâ quadam lege, quâ vetitum erat militibus in Monasteriis monasticam vitam profiteri, eam licet injustam esse existimaret, & Ecclesiæ libertati contrariam; Imperatoris tamen mandato parens promulgavit, etiam antequam sententiam suam Imperatori significaret. *Ego quidem*, inquit lib. 2. Ep. 62. *jussioni subjectus per diversas terrarum partes transmitti feci, & quia lex ipsa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis Dominis nuntiavi; utrobique ergo quod debui exolvi, qui & Imperatori obedientiam præbui, & pro Deo quod sensi minimè tacui.* Idem Ep. 64. ad Theodorum Medicum Imperatoris: *Valdè autem*, inquit, *mihi durum videtur, ut ab ejus servitio milites suos prohibeat, qui ei & omnia tribuit, & dominari eum non solùm militibus, sed & Sacerdotibus fecit.* Ex illo facto Gregorii constat in civilibus necessariò obtemperandum esse Imperatoribus, nec ipsos etiam Romanos Episcopos posse quidquam in illorum temporalia, quando leges injustas de rebus civilibus ferunt. Mitto Gregorii II. Joannis & aliorum dicta superiùs laudata.

§. ultimus.

In quo refellitur adversariorum opinio ex novitate.

Ultimum argumentum petitur ex novitate contrariæ sententiæ, quæ priscis inaudita sæculis ubi primùm decimo Ecclesiæ sæculo in lucem prodiit, omnes novitate suâ perculit: quippe in religione illud omne verum est quod prius est illud quod ab initio; illud verò falsum & erroneum, quod aliquando ignotum fuit & posteà inventum: nobis enim nihil ex nostro ingenio indulgere licet, aut sequi quod ab aliis fuerit inventum; sed oportet nos iis tantùm fidem adhibere quæ à Christo ab Apostolis ad nos usque per traditionem manarunt: nec verò necesse est ut aliqua opinio ad religionem pertinens falsa demonstretur, non est, inquam, necesse ut ostendatur contrarium unquam fuisse creditum, quod tamen nos hac in quæstione præstitimus, sed sufficit ut aliqua opinio recenter nata demonstretur; hoc enim posito, sequitur nullam ei fidem adhibendam esse, nam fidem soli debemus doctrinæ à Christo & Apostolis traditæ, de quâ constat per scripturam aut traditionem: cùm ergo ali-

 quid

quid docetur quod neque ex ſcripturâ, neque ex traditione probari poteſt ab Apoſtolis traditum, illud meritò tanquam commentitium rejicitur. Hoc verò ſuppoſito principio quod ab iis qui vel mediocriter religionis fundamenta norunt, in dubium revocari non poteſt, nihil facilius eſt quàm adverſariorum opinionem disjicere; quippe primus hujus parens fuit Gregorius VII. Romanus Pontifex, ante hunc inaudita hæc opinio, unde Bellarminus initio libri adverſus Barclaium, inter autores quos tanquam hujus opinionis fautores laudat, nullum hoc Gregorio antiquiorem profert; nec certè ullus proferri poteſt Romanus Pontifex ante hunc, qui hanc poteſtatem vel ſibi arrogarit, vel de facto exercere conatus fuerit.

Hujus verò Pontificis tum opinio, tum actio, totum orbem novitate ſuâ obſtupefecit, ut teſtes ſunt omnes ſcriptores qui de eâ ſcripſére, à quibus unanimi conſenſu proditum eſt, depoſitionem Henrici IV. Imperatoris ab eo tentatam, omnes homines novitate ſuâ perculiſſe.

Id teſtatur Otho Friſingenſis hujus temporis ſcriptor, in fragmento quod extat in faſciculo rerum ſciendarum: „Gregorius ſeptimus, „*inquit*, qui tunc urbis Romæ Pontificatum tenebat, eundem Imperatorem Henricum quartum tanquam à ſuis deſtitutum, anathe„matis gladio feriendum decernit, cujus rei novitate eò vehementiùs „indignatione motum ſuſcepit imperium, quò nunquam ante hæc „tempora hujuſmodi ſententiam in Principem Romanorum promul„gatam noverat. *Idem Chronicorum 6. cap.* 35. Romanus Pontifex, „*inquit*, Regem Henricum ſæpè vocatum excommunicavit, ejuſque, „ut dicitur, conſilio & autoritate Rudolphus Allemannorum Dux à „quibuſdam Principibus Rex creatur, quo non multò poſt in publi„co bello occiſo, atque Hermanno Lotharingiæ Principe ſibi ſubſti„tuto, & ipſe non multò poſt à fidelibus Regis occiditur. Lego & „relego Romanorum Regum & Imperatorum geſta, & nuſquam in„veni quemquam eorum ante hunc à Romano Pontifice excommuni„catum vel regno privatum.

Teſtatur etiam Benno Cardinalis qui quanquam Imperatoris partes ſecutus eſt, & in aliis forſan nonnulla de Gregorio exageraverit, in hoc tamen cum cæteris tum temporis ſcriptoribus, & rei evidentiæ conſentiat, non eſt cur ei fides derogetur. Teſtatur autem in primo & ſecundo libro de Hildebrandi ſeu Gregorii VII. vitâ, Imperatorem Henricum IV. ab eodem Pontifice ex improviſo ſine legitimâ accuſatione, ſine canonicâ vocatione, ſine judiciario ordine, præter voluntatem & conſilium Car-

dinalium excommunicatum fuisse, novo ac pessimo exemplo.

Testantur quoque idem Episcopi & Clerici, quorum nomine apologia est conscripta pro Henrico, quæ est apud Aventinum Annalium Boïorum lib. 5. fol. 179. „In Conciliabulo Romano, *ait Aventinus*, „Papa, Cæsarem excommunicat, proscribit, Cæsareâ dignitate privat, „idque per orbem terrarum atrocissimis bellis denuntiat, omnes con„tra eum religionis prætextu instigat, etiam subditos ejus, quos à præ„stito juramento omnique obligatione solvit. Plerique tum privatim, „tum publicè indignum facinus clamitant, pro concione Gregorio „maledicunt, Hildebrando malè precantur, ipsum odio atque libidine „dominandi præcipitem agi vociferantur, cælestia oracula adulterat, „divinas litteras falsò interpretando suæ libidini inservire cogit. Idem ei objicitur à Conrado Episcopo Trajectensi, in oratione pro Henrico IV. in Conventu Gerstengensi, anno Domini 1085. habitâ.

Valtramus Episcopus Hamburgensis anno 1093. duos Apologiæ libros edidit pro Henrico IV. adversus Gregorium VII. in quibus ex scripturâ & traditione docet injustum esse Gregorii conatum, & lib. 2. c. 14. exprobrat Episcopis qui ab eo stabant, *quod contra Dei ordinationem, usum atque disciplinam Ecclesiæ usurpaverint sibi ordinationem regiæ dignitatis.*

Sigebertus Abbas Gemblacensis in Ep. pro Leodegariis suis anno „1103. scriptâ. Hildebrandus, inquit, Papa, qui autor est hujus no„velli schismatis, & primus levavit sacerdotalem lanceam contra diade„ma regni: quis Pontificum Romanorum suis unquam Decretis au„torisavit, ut debeat Pontifex gladio belli in peccantes uti? Gregorius „primus hujus nominis Papa: Quid omnes ante se Papæ super hoc sen„serunt, & quid omnes post sentire debeant, ostendit scribens Sabina„rio Diacono: *Unum est quod suggeras serenissimis Dominis nostris, quia si ego servus eorum in morte Longobardorum consentire voluissem, eorum gens nec Duces, nec Comites haberet; sed quia Deum timeo, in mortem cujuslibet hominis me miscere formido.* Hoc exemplo omnes à pri„mo Gregorio Pontifices utebantur suo gladio spirituali usque ad ulti„mum Gregorium, id est Hildebrandum, qui primus se & suo exem„plo alios Pontifices contra Imperatorem accinxit gladio belli. Idem anno 1088. hanc dicit esse novitatem, seu potiùs hæresim Hildebrandinam. Eadem sunt verba Arronici Belgæ & Vincentii Bellovacensis, lib. 26. c. 84. speculi hist.

Osbertus Leodiensis Episcopus in Epistolâ de vitâ & obitu Henrici IV. anno 1106. scriptâ, postquam narravit Gregorium VII. ad-

versariorum Henrici calumniis delusum, & cupiditate creandi Imperatoris impulsum, Henricum non solùm excommunicasse, sed & absolvisse omnes qui fidem ei juraverant, hæc addit. „ Quod factum „ multis displicuit (si cui displicere licet quod Apostolicus facit) & as„ serebant tam efficaciter quàm illicitè factum quod factum est, sed non „ ausim assertiones eorum ponere, ne videar cum eis Apostolici factum „ refellere: hæc ille timidus licet vir & Pontifici plus æquo devotus.

Eberhardus Archiepiscopus Salisburgensis in oratione de Hildebrandi Antichristiano imperio, recitatâ in Comitiis Ratisbonensibus sub Frederico II. „ Hildebrandus, *inquit*, ante omnes centum & sup„ tuaginta, primus sub specie religionis Antichristi Imperii funda„ menta jecit. Hoc bellum nefandum primus auspicatus est, quod per „ ejus successores huc usque continuatur.

Ipse etiam Rodolphus Dux Sueviæ à Gregorio I. Imperator creatus in locum Henrici IV. moriens veritati testimonium perhibuit: sic enim locutus fertur, cum vulneratus in prælio morti proximus esset: „ Videtis manum dextram meam de vulnere sauciam; hoc ego juravi „ Domino Henrico ut non nocerem, nec insidiarer gloriæ ejus: sed „ jussio Apostolica Pontificumque petitio me ad id deduxit, ut jura„ menti transgressor honorem mihi indebitum usurparem. Quis igi„ tur finis nos acceperit videtis, cum in manu unde juramenta violavi, „ mortale hoc vulnus accepi. Viderint ergo ii qui nos ad hoc instigave„ runt, qualiter nos duxerint, ne fortè deducti simus in præcipitium „ æternæ damnationis. Hæc ejus ultima verba referunt Helmoldus Chronici Sclavonici autor, c. 29. & Albertus Staddensis ad annum 1080.

Joannes Trithemius in Chronico ad annum 1106. *Ipse autem*, inquit, *Henricus IV. primus est inter omnes Imperatores per Papam depositus.*

Onufrius Panvinius in vitâ Gregorii VII. Cæsar & multi alii Principes ac Prælati fuerunt, qui Romani Pontificis anathema tanquam iniquum & injustum, & præter leges factum contemnebant, aliosque contemnere persuadebant & cogebant. Nicolaus Trevirensis t. 1. cont. Imp. sententiam Gregorii, obstupendam abusionem novitatis suæ, & inauditum decretum appellat.

Venericus Vercellensis, sive autor libri de conservandâ Ecclesiæ unitate: *Nova*, inquit, *& inaudita est prædicatio hujusmodi, cùm Ecclesia non habeat sibi concessum gladium, nisi Spiritus quod est Verbum Dei.*

Leodicenses Ep. ad Paschalem II. *Hildebrandus Papa qui autor est*

hujus

hujus novelli schismatis, & primus levavit sacerdotalem lanceam contra diadema Regis.

Gotofredus Viterbiensis. *Ante hunc Imperatorem non legimus aliquem a Pontifice excommunicatum, aut imperio privatum.* Idem habet autor Chronicorum æt. 6. Cuspianus in Henrico IV. Guillielmus Malmesburiensis de Guillielmo I. lib. 3. & alii.

Anonymus Autor Apologiæ pro Henrico quam edidit Urstitius inter veteres rerum Germanicarum Historicos: *Factum*, inquit, *Gregorii VII. multis displicuit, & asserebant tam inefficaciter quam illicitè factum quod factum est.*

Lambertus Scafnaburgensis ait, Henricum postquam iniquas pacis conditiones cum Gregorio VII. iniisset, omnibus odio & execrationi fuisse. Mitto alios, cum hi abundè sufficiant, ad ostendendam opinionem adversariorum novam esse, & à Gregorio VII. primùm assertam, & cum summo Reipublicæ Ecclesiasticæ damno defensam.

CAPUT III.

In quo respondetur objectionibus.

§. I.

Respondetur autoritatibus & exemplis quæ ex sacris litteris desumuntur.

PRimum argumentum ex veteri testamento petit Bellarminus ab exemplo Oziæ Regis, qui lepra divinitùs percussus Sacerdotum judicio separatus est à cœtu populi, ex quo factum supponit ut regni administratione privatus fuerit: unde sic argumentatur: „Si ob lepram corporalem poterat Sacerdos olim Regem judicare & regno „privare, quare id non poterit novæ legis Sacerdos nunc, ob lepram „spiritualem, id est propter hæresim?

Respondeo primò, non esse idem judicium ferendum de leprâ spirituali ac de corporali, quippe corporalis lepra in veteri Testamento

mento hominem privabat omni prorsùs aliorum commercio & societate, tam in civilibus quàm in cæteris: at verò lepra ſpiritualis peccati vel hæreſeos hominem tantùm privat bonis ſpiritualibus, & argumentum rectè ſic procedit: *Lepra corporalis privabat hominem commercio civili, ergo ſpiritalis ſpirituali: non autem ſic lepra corporalis privabat hominem ſocietate civili, ergo multò magis lepra ſpiritualis hominem civilibus bonis fraudat; quemadmodum enim ultio lepræ corporalis tantùm corporalis erat, ut ſcilicet qui eâ laborabat, habitaret extra civitatem, ita ultio lepræ ſpiritualis tota debet eſſe ſpiritualis, ita ut qui eâ laborat, ab Eccleſiâ ejiciatur.*

Reſpondeo Oziam leprâ divinitùs percuſſum eo quod incenſum adolere vellet ſuper altare thymiamatis à Sacerdotibus declaratum eſſe immundum, & templo expulſum, at regno minimè privatum. Sic rem narrat Auctor libri Paralipomenon c. 26. *Ingreſſus Templum Domini adolere voluit incenſum ſuper altare thymiamatis; ſtatimque ingreſſus eſt poſt eum Azarias Sacerdos, & cum eo Sacerdotes Domini octoginta fortiſſimi: reſtiterunt Regi atque dixerunt, non eſt tui officii, Ozia, ut adoleas incenſum Domino, ſed Sacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad hujuſmodi miniſterium. Egredere de Sanctuario, ne contempſeris, quia non reputabitur in gloriam hoc à Domino Deo; iratuſque Ozias, tenens in manu thuribulum ut adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus; ſtatimque orta eſt lepra in fronte ejus, & feſtinatò expulerunt eum: ſed & ipſe perterritus feſtinavit egredi, eo quod ſenſiſſet illicò plagam Domini: fuit igitur Ozias Rex leproſus, & habitavit in domo ſeparatâ plenus leprâ, ob quam ejectus fuerat de domo Domini. Porrò Joathan filius ejus habebat domum Regis, & judicabat populum terræ.* Ex hac narratione liquet,

Primò, Sacerdotes, ut obſervat Chryſoſtomus, Oziæ ſacra munia invadenti, admonitionibus reſtitiſſe, non armis, non minis, non ſententia depoſitionis in eum intentata conatus ejus repreſſiſſe.

Secundò, Sacerdotes eum leprâ percuſſum juxta legem indignum conſortio cœterorum Judæorum declaraſſe.

Tertiò, ipſum pœnam facinoris ſibimet repræſentantem, ultrò Sacerdotum judicio paruiſſe, & templo egreſſum,

Quartò, inde etiam liquet eum regno privatum minimè, aut de ſolio dejectum: id enim tantùm dicit ſcriptura, Sacerdotes videntes lepram in fronte ejus, eum feſtinatò de templo expuliſſe, ob lepram ſcilicet, non ob peccatum; quare nihil gravius in eum ſtatui potuit,

potuit, quàm quod in leprosos omnes per Sacerdotem statui Deus jussit, at nullibi in lege vestigium extat ut de rerum suarum dominio exciderent, sed tantùm ut separarentur à cœtu filiorum Israël, Levit. 13. *Qui fuerit leprâ percussus & separatus ad arbitrium Sacerdotis, habitabit extra castra.* Quare etiamsi posteà Ozias regnum penitùs amisisset, non id ex Sacerdotum judicio ac sententiâ factum fuisset.

Quintò, disertè scriptura testatur eum nec regno, nec regnandi jure propterea excidisse: nam v. 2. ejusdem capitis ait, eum regnare cœpisse anno ætatis 16. & regnasse annos 52. usque ad mortem scilicet: & v. 23. post hujus mortem regnasse dicitur filius Joathan pro eo, ergo huc usque ipse regnaverat. Nec verò nomen inane Regis retinuit, sed & jus regium ac præcipuam autoritatem, quamvis gubernationis onus in filium rejecisset; quippe cum vi morbi urgeretur, nec liceret ei secundum legem, cæterorum consortio frui, vix poterat per seipsum regnum administrare, quare in domo habitans separatâ, non privatus in eâ vixit, ut vult Bellarminus, imò ut habent 70. ἐβασίλευσεν, hoc est, regnavit in eâ quandiu vixit, sed administrationem regni sui filio commisit; ipse verò Regis autoritatem & nomen retenuit, unde filius ejus nunquam dicitur Rex, quandiu pater ejus vixit, sed ejus tantùm vices egisse legitur, & pro eo tum Palatii curam habuisse, tum populum terræ judicasse: tunc Josephus de illo hæc ait: *Non vocabatur Rex, nec sedebat in solio Regis, sed Ozias vocabatur Rex toto tempore quo vixit, & sub eo computatur tempus regni, & ab eo pendebat eorum potestas quæ fiebant in regno, licet per Joathan filium suum administrarentur...... Iste Joathan erat unicus filius ejus, vel saltem primogenitus, ideò patri morienti successit in regno; nam vivente patre ipse Palatium gubernabat, & sustinebat totum pondus regalis laboris.* Itaque Ozias semper retinuit, non modò nomen Regis, sed & jus regnandi, ac auctoritatem regiam. Hæc enim duo separari possunt, & sæpè sæpiùs contingit, ut is qui regnandi jus auctoritatemque regiam possidet, regnum ipse non administret, vel quia non potest, ut, verbi gratiâ, si sit impubes aut furiosus, vel quia onus gubernationis in alium transferre satiùs judicavit.

Denique Ozias non est privatus administratione regni per sententiam sacerdotum, sed ipse cum senior jam esset, ac vi morbi urgeretur, nec posset in publicum prodire, & cum cæteris qui eum abominati fuissent versari, satiùs esse duxit in filium administrationem regni transferre; quare id fecit non aliquo Sacerdotum judicio

coactus, sed spontè ac lubens, morbi tum pudore, tum gravitate ad id faciendum impulsus: ex quibus abundè liquet hoc exemplum à Bellarmino prolatum, propositum ejus nullatenus adjuvare.

Secundum exemplum à Bellarmino petitur ex lib. secundo Paralip. cap. 23. ubi inquit: *Cum Athalia tyrannice occupasset regnum, & foveret cultum Baal, Joïada Pontifex vocavit Centuriones & Milites, & jussit eis ut Athaliam interficerent, quod & fecerunt, & pro eâ Joam Regem creavit.* Idem exemplum urgent Sanderus & Becanus, & ex eo probare volunt licere summo Pontifici in Reges, quod licuit Joïadæ in Athaliam.

At primùm si quid probaret istud argumentum, probaret non tantùm Reges à summis Pontificibus deponi posse, sed & eorum jussu interfici, quod dicere non audent ipsi adversarii.

Secundò longè dispar ratio est Athaliæ & Regis legitimi, quippe illa per tyrannidem imperium invaserat post mortem Ochoziæ, occisis ejus filiis è quibus unus superstes selectus fuit Joas, ad quem morte patris & fratrum de jure regnum jure successionis devolutum erat: itaque Athalia non erat legitima Regina, sed usurpatrix, quam proinde proceres regni Judaïci poterant non solùm spoliare, sed & occidere: nec est quod dicat Bellarminus ejus regnum initio tyrannicum posteà fuisse legitimum, & à populo approbatum, posse autem tyrannica imperia & violenta consentiente populo fieri legitima: non est, inquam, quod hac utatur exceptione Bellarminus, nam Athalia non potuit jus regium habere quandiu legitimus regni superstes erat, præsertim cum sexennio tantùm regno potita fuerit; nam esto quod imperia tyrannica, consentiente populo, fiant justa & legitima, ad hoc tamen requiritur, primò, ut aliquo, si non alio saltem armorum jure quis imperium obtineat. Secundò, ut sat diuturnum tempus possessionis interfluat. Tertiò, ut legitimus hæres vel consentiat, vel rem habeat pro derelicta. Quartò, ut consensus populi sit liber, at nihil horum ibi occurrit, primò enim Athalia nullo jure belli, sive alio jure regnum sibi vindicavit, sed turpissimo impetu & proditione oppressis nepotibus potestatem regiam usurpavit. Secundò, brevi admodum tempore Athalia regno potita erat. Tertiò, legitimus hæres adhuc in vivis erat nec consenserat, aut consentire potuerat. Quartò, populus non consenserat regno Athaliæ, nisi quemadmodum populi jugum tyrannorum, quod amoliri non possunt, aliquando patiuntur, ut Syracusani

cuſani Dionyſios & Athenienſes Pyſiſtratum aliquandiu ferre coacti ſunt. Unde Athaliâ mortuâ, *populus omnis, tanquam tyranno ſublato, lætatus eſt*, inquit ſcriptura 2. Paralipomen. c. 23. & 4. Reg. 11. *omnis populus terræ & urbs quievit*. Ergo nonniſi invitus tyrannidem aliquot annis paſſus fuerat, non autem propriè conſenſerat: adde quod Bellarminus ipſe fatetur conſenſum hunc populi profectum eſſe *ex eo quod ignoraretur ſupereſſe adhuc unum è filiis defuncti*. Ergo ſtatim atque eâ de re conſtitit jam populi conſenſu, non poterat Athalia à tyrannide excuſari; itaque ex eo quod Joïadas Athaliam uſurpatricem occidi juſſerit, non ſequitur idem licere in Reges legitimos.

Tertiò Athalia licet idololatriam foverit, non tamen propter hoc crimen occiſa eſt à Joïadâ & iis qui cum eo erant, ſed propter ſolam uſurpationem regni, ut ſcilicet Joæ legitimo hæredi regnum reſtitueretur: quapropter inde non ſequitur Reges regno ob hæreſim vel peccatum privari poſſe, ſed tantùm manifeſtos uſurpatores regni poſſe conſentientibus optimatibus à populo ſolio deturbari.

Quartò, non fecit id ſolus Joïada, non fecit autoritate ſuâ, non fecit id quaſi ſummus Sacerdos, ſed ut ex optimatibus regni Judaïci præcipuus, ut Regis tutor, ac defenſor; ubi enim opportunum vidit eſſe tempus reſtituendi Joæ, Centuriones, Levitas, & alios conſilii ſui participes fecit. *Iniitque*, inquit ſcriptura, *omnis multitudo pactum in domo Dei cum Rege, dixitque ad eos Joïada: ecce filius Regis regnabit ſicut locutus eſt Dominus ſuper filios Iſraël*. Non ergo Joïada Athaliam depoſuit, aut Joam conſtituit autoritate ſummi Sacerdotis, ſed tantùm populo declaravit Joam hunc eſſe filium Regis cui regnum debebatur, populus verò ſtatim eum Regem agnovit: *Et eduxerunt*, inquit, *filium Regis, & impoſuerunt ei diadema & teſtimonium, dederuntque in manu ejus tenendam legem, & conſtituerunt eum Regem, unxit quoque illum Pontifex & filii ejus, imprecatique ſunt ei, Vivat Rex*. Ergo non à ſolo ſummo Sacerdote Joïadâ, ſed à populi maximâ parte Joas legitimus regni hæres coronatus eſt, & pro Rege agnitus; Joïadas verò non ut ſummus Sacerdos, ſed ut tutor ac defenſor Regis & æquitatis, conſilium de expellendâ Athaliâ, & reſtituendo Joâ iniit, Centurionibus, Levitis, & populo ut id ſine morâ facerent autor fuit, ac demum Athaliam extra templum, non ſuâ, ſed Regis autoritate gladio juſſit interfici.

Afferuntur præter hæc duo à nonnullis alia exempla, ut Saülis à Samuele dejecti, & Davidis uncti, 1. Reg. 15. Roboami ab Azia

Propheta regni parte mulctati, 3. Reg. 11. Jehu à Propheta Elisæo uncto in Regem Israël in locum impii Joram, Antiochi à Mathatia expulsi, 1. Mac. 2. & sequentibus.

Verùm hæc omnia exempla à proposito aliena sunt: primò enim qui hoc fecerunt maximi Sacerdotes non erant; deinde id non fecerunt aliquâ autoritate ordinariâ, sed ex speciali mandato Dei, & à spiritu prophetico impulsi: sic Samuël ex mandato Dei Davidem unxit, cùm cognovisset quod Deum pœniteret quod unxisset Saülem Regem super Israël. Asias haud suâ autoritate Roboamum regni parte privavit, illamque Jeroboamo tradidit; jamdudum enim prædixerat Deus Salomoni fore ut maxima regni ejus pars à filio ejus auferretur, tradereturque servo, 3. Reg. v. 12. *Scindam regnum tuum,* inquit Deus, *& dabo illud servo tuo.* Quare Asias ibidem v. 30. non suo, sed Dei nomine prædicit Jeroboamo fore ut esset Rex decem tribuum. *Apprehendens Asias pallium suum novum quo coopertus erat, scidit in duodecim partes, & ait ad Jeroboam: tolle tibi duodecim scissuras, hæc enim dicit Dominus Deus Israël: Ecce ego scindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus, &c.*

Similiter Elisæus Dei ipsius auctoritate ac mandato Jehu, & à Spiritu prophetico ad id faciendum impulsus Jehu unxit in Regem Israël.

Denique Mathatias legitimum Regem non deposuit, sed Antiochum sævissimum tyrannum atque Judæi regni invasorem justissimis armis expulit, & patriam à tyrannide liberavit.

Mitto quod plurima in veteris testamenti libris facta leguntur à Prophetis impulsu divino, quæ trahi in exemplum sine scelere non possunt. Sic Elias 1. Regum c. 18. Prophetas Baal ad torrentem Cedron occidi jussit. Quis propterea somniet Sacerdotibus Christianis ac Catholicis idipsum in falsos & hæreticos Sacerdotes licere? Osee fornicariam duxit uxorem ex mandato Dei, quis id in aliquo Sacerdote probet? Innumera sunt hujusmodi, ex quibus si quid aliquis velit concludere, pariter inferat Sacerdotes nostros ignem è cælo posse deducere, quia Elias deduxit, posse pariter imbres summovere, quia Eliâ jubente per triennium minimè pluit; nihil ergo est absurdius quam ex illis quæ Prophetæ vel divinâ virtute, vel prophetico impulsu fecerunt aut potuerunt, inferre velle idem à Sacerdotibus nostris fieri aut posse, aut debere.

E novo Testamento nullum testimonium proferunt adversarii quod non in alienum planè sensum non detorqueant, qualia sunt hæc

Matth.

Matth. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum.* Joan. 20. *Pasce oves meas.* Quæ loca Gregorius VII. Bonifacius VIII. & Nicolaus IV. in suis Decretalibus allegant ad vindicandam sibi in temporalia potestatem. Sed hæc, ut latè probavimus, de spirituali tantùm potestate possunt intelligi, & ab universâ Ecclesiâ semper intellecta sunt; quique aliter ea interpretari non verentur, ab universæ Ecclesiæ Catholicæ sensu recedunt, ut illicitos conatus quoquo pacto defendant.

Mitto alia quædam testimonia quæ Marsilius Patavinus defens. pacis c. 3. à sophistis sui temporis proposita esse ait, ut probarent Ecclesiæ potestatem esse in temporalia, qualia sunt hæc Matth. 11. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Et c. 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terrâ.* Item istud Marci 5. *Si ejicis nos, mitte in gregem porcorum.* Et Joann. 12. *Cum exaltatus fuero, omnia traham ad me.* Matth. 21. & Luc. 19. *Invenietis pullum asinæ alligatum, solvite & adducite mihi.* Et 1. Cor. 6. *Nescitis quod Angelos judicabimus, quantò magis sæcularia?* Et cap. 9. *Nunquid non habemus potestatem manducandi?* Ex quibus inferebant Christum & ejus Vicarios potestatem aliquam temporalem habuisse. Verùm uti diximus de Christo, prout Deus est, nemo dubitat quin habuerit potestatem summam in res omnes, atque hoc sensu intelligi illud Matth. 11. *Omnia mihi tradita sunt à Patre.* Et c. 28. *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terrâ.* Nisi quis malit id de regno Christi spirituali, & de omnibus iis qui credituri in eum erant dictum interpretari: quo certè sensu intelligendum est illud Joannis 12. *Cùm exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum:* Id est, ex omni hominum genere, ex omnibus gentibus homines adducam ad mei cultum.

Quod verò ex Paulo profertur ad præsens negotium, omninò impertinens est; quippe secundum eum non solùm Apostoli, sed & omnes justi judicabunt Angelos & sæcularia, sed in resurrectione, non in hoc sæculo. Potestatem verò manducandi & bibendi sibi ipse arrogat, non ob ullam auctoritatem temporalem, sed quia dignus est operarius cibo suo, æquumque est ut qui altari servit, de altari vivat. Superest illud de porcis & de asinæ pullo; quæ si quis & alia hujusmodi præsenti in negotio allegans, ad illud minimè pertinere, probare tentaret, operâ suâ & lectoris abuteretur patientiâ. Satiùs est hæc contemnere, quàm seriò refellere, nam hujusmodi sophismata indigna sunt revinci, ne gravitate adorentur.

§. II.

In quo refutantur rationes & inductiones Bellarmini.

QUantùm adversariorum opinio rationibus verè Teologicis destituta sit, ex eo liquet quod Bellarminus in comprobandâ autoritate temporali Pontificis solis rationibus usum se dicat, non Scripturis, Conciliis, Patribus, quod iis jam usus esset in spirituali Primatu probando, quo probato, facile esse arbitrabatur *tamquam ex fonte diducere rivulos rationum ad potestatem in temporalibus comprobandam.* Ex ipsius igitur Bellarmini confessione, Scriptura, Patres, & Concilia nihil probant præter Primatum spiritualem Pontificis; autoritas autem illa temporalis etiam indirecta tota rationibus & inductionibus innititur, quæ si vel minùs certæ sint, vel minùs evidenter deductæ, ruit totum ejus systema. Quid ergò censendum erit, si illas omnes sophisticas esse ad oculum demonstraverimus?

Prima ratio ejusmodi est: *Potestas civilis subjecta est potestati spirituali, quando quidem utraque pars est ejusdem Reipublicæ Christianæ: ergò potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus, & disponere de temporalibus rebus in ordine ad bonum spirituale, omnis enim superior imperare potest inferiori.*

Respondeo antecedens esse falsum: nam licet, ut observavimus, personæ civiles sint subjectæ potestati spirituali, potestas tamen temporalis non est subjecta potestati spirituali, ut à nobis explicatum est suprà. Ratio item hujus antecedentis falsa, nam potestas temporalis non est pars Reipublicæ Christianæ, ut Christiana est; sed utraque potestas duas constituit Respublicas, diversos fines, diversa media, diversas leges habentes, & quanquam iidem homines utriusque membra sint, munera duarum Rerumpublicarum sunt diversa.

Ad probationem consequentis, *omnis superior imperare potest inferiori*, respondeo illam non esse veram; non enim superior potest imperare in omnibus, sed in iis tantùm rebus in quibus est superior: sic præceptor non potest discipulo imperare in hæreditate adeundâ, uxore ducendâ, &c. Deinde plus habetur in consequenti quàm in præmissis; nec enim tantùm infertur, *Ergo potest Princeps spiritualis imperare Principibus temporalibus*; quod unum ex præmissis sequitur & verum est, si rectè intelligatur: sed additur, *& disponere de temporalibus*

poralibus rebus in ordine ad bonum spirituale. Hoc autem ex præmissis non sequitur, potest enim imperare tantum Princeps spiritualis temporali in iis in quibus superior est, sed superior est tantum in spiritualibus, cum in temporalibus ei subsit, ut latè probatum est. Demùm si quid probaret hoc argumentum, probaret unumquemque Principem spiritualem, unamquamque Ecclesiam posse de rebus temporalibus Principum suorum disponere, cum eo superiores sint, quod ipsi nolunt adversarii.

Instat Bellarminus, *potestas politica non solùm ut Christiana, sed etiam ut politica subjecta est Ecclesiasticæ, ut talis 1. demonstratur ex finibus utriusque, nam finis temporalis subordinatur fini spirituali ut patet, quia fœlicitas temporalis non est absolutè ultimus finis, & ideò referri debet in fœlicitatem æternam: Constat autem ex Aristotele lib. Ethic. cap. 1. ita subordinari facultates ut subordinantur fines.*

Respondeo alium esse finem operantis, alium artis. Finis Principis Christiani potest esse non tantùm fœlicitas temporalis, sed & æterna sui ac suorum, sicut finis Episcopi potest esse non tantùm salus æterna hominum suæ curæ commissorum, sed & tranquillitas civitatis. Sed finis artis politicæ quatenus politicæ est fœlicitas, tantùm temporalis & quidem finis hujus ultimus, nam potestas politica ut talis aliò non refertur ex seipsa. De fœlicitate verò æterna si Princeps cogitet, non id habet à politica, sed ab Ecclesiastica potestate cujus consiliis adjuvatur, itaque nec artes istæ, nec earum fines propriè subordinantur: requiritur enim ad subordinationem ut finis artis subordinatæ per se, & ex naturâ suâ inserviat fini subordinantis, sed tranquillitas reipublicæ per se & natura sua non inservit ad æternam salutem, sed tantùm per accidens, quemadmodum finis medicinæ qui est salus corporis, potest etiam inservire saluti animæ, & tamen medicinam Ecclesiasticæ potestati subordinatam esse quis dicat?

Addit secundò Bellarminus, Reges & Pontifices, Clerici & Laïci non faciunt duas Respublicas, sed unam, idest unam Ecclesiam, sumus enim omnes unum corpus Rom. 12. & 1. Cor. 12. at in omni corpore membra sunt connexa & dependentia unum ab alio, non autem rectè asseritur spiritualia pendere à temporalibus: ergo temporalia à spiritualibus pendent, illique subjecta sunt.

Respondeo hæc omnia argumenta eodem laborare vitio, quod personas & potestates confundant, faciunt quidem omnes homines unam Ecclesiam, sed non faciunt duæ potestates unam rem-

pu-

publicam Ecclesiasticam; sumus omnes unum corpus ex Apostolo quatenus omnes membra sumus Ecclesiasticæ reipublicæ, licet etiam membra quoque simus civilis reipublicæ: non est ergo dicendum temporalia à spiritualibus pendere, quia cives imò & Reges in spiritualibus ab Ecclesia pendent, & similiter Christiani ac Episcopi in rebus civilibus ac temporalibus Principibus sunt subditi.

Tertiò ad idem confirmandum, Bellarminus adjicit hoc argumentum, si temporalis, inquit, administratio impedit spirituale bonum, tenetur Princeps temporalis mutare illum modum administrandi etiam cum detrimento temporalis tranquillitatis, quando obviat bono spirituali non præcisè ut Rex, sed ut Rex Christianus, quia bonum spirituale dignius est & excellentius bono temporali. At indè non sequitur subjectam esse potestatem temporalem spirituali, ita ut Reges id non facientes deponi possint aut bonis privari ab Ecclesiastica potestate. Rem exemplo illustro. Coquus tenetur mutare modum condiendi optimum, si sanitati officiat, quia sanitas quæ finis est medicinæ, est bonum nobilius quam voluptas gustus quæ est finis artis coquinariæ, ergo, inquiet aliquis, res coquinaria subjecta est medicinæ, ergo medicus potest coquum officio privare. Quis istud ferat? Similiter licet teneantur Reges bonum Ecclesiæ procurare etiam cum detrimento temporalis boni, scilicet bonum spirituale nobilius est atque præstantius, non tamen propterea spiritualis potestas potest eos si id non fecerint pœnis temporalibus afficere, sed tantum spiritualibus, potest scilicet eos admonere, potest increpare, potest & eos communione Ecclesiastica indignos pronuntiare ut Theodosium Ambrosius, idque servato honore, servata reverentia quam subditus suo Principi debet. At nihil præterea debet, etsi Rex istis non pareat, Deus solus vindex est expectandus.

Urget Bellarminus ut probet Ecclesiam & regnum non posse constituere duas respublicas: *Hoc rectè*, inquit, *diceretur si politica & Ecclesiastica potestas ejusdem ordinis essent ut sunt Pagi Helvetiorum, at ex scripturis divinis Pontifices & Reges, Clerici & Laïci in Christo regenerati unam rempublicam, imo unam civitatem, imò unam domum, unum corpus efficiunt.*

Respondeo Bellarminum semper in eadem perseverare fallaciâ, Pontifices & Reges, Clerici & Laici unam faciunt rempublicam, unum corpus, sed in ordine ad bonum spirituale, & unam item rempublicam, unum corpus, in ordine ad bonum temporale, licet

autem

autem ambæ istæ respublicæ non sint ejusdem ordinis, sed spiritualis sit civili longè præstantior, non tamen sequitur illam summum habere in hanc imperium ac dominium, sicut etiamsi medicus sit coquo dignior, Philosophus Publicano, argentatius aut lapidarius fabriferrario, &c. haud sequitur illos istis imperare in iis quæ artis suæ sunt.

Pergit Bellarminus, *Neque*, inquit, *potestas spiritualis & temporalis in Ecclesia conveniunt ut duæ Respublicæ in unam, sed ut spiritus & caro in unum hominem, ut Gregorius Nazianzenus ait.* Respondeo spiritualem & temporalem potestatem non convenire in Ecclesia, sed Principes & Pontifices, Laïcos & Clericos Ecclesiam constituere; & ex iis unam fieri rempublicam Ecclesiasticam, nec verò Gregorius in Oratione ad populum timore perculsum aliud habet quam spiritualem potestatem excellentiorem esse temporali, ut est spiritus excellentior carne, at utramque potestatem ut spiritum in unum hominem, aut in unam societatem convenisse, nemo est qui dixerit.

Denique addit Bellarminus, *neque sunt Christi Pontifices & Reges ut principales arietes in ovili, sed ut Pastores & oves, neque in dubium revocari potest, an Pastores ovibus, vel oves Pastoribus cum imperio præsint.* Respondeo Reges in republica Ecclesiastica oves esse, sed spirituales & spiritualiter pascendas, non cum imperio & dominatione temporali, sed spontaneè & liberè, ut ex Christi, Petri, sanctorumque Patrum testimoniis suprà allatis, satis & abundè liquet atque hæc de prima Bellarmini ratione.

Secunda ratio hæc est, *Respublica Ecclesiastica debet esse perfecta & sibi sufficiens in ordine ad suum finem, tales enim sunt respublicæ benè institutæ: ergo debet habere omnem potestatem ad suum finem consequendum: sed necessaria est ad finem spiritualem potestas utendi & disponendi de temporalibus rebus, quia alioquin possent mali Principes fovere hæreticos & evertere religionem, igitur & hanc potestatem habet.*

Respondeo primò retorqueri posse à Principibus istud argumentum in Papam & Ecclesiam ac inde probare se potestatem habere spiritualem, quia alioquin eorum respublica foret imperfecta, si eis deessent vires disponendi de rebus spiritualibus, Pontifices creandi, malos ac improbos deponendi, cum ex religione & Ecclesiastica administratione sæpè pendeat reipublicæ tranquillitas.

Respondeo secundò propositionem istam: *Respublica Ecclesiastica perfecta est & sibi sufficiens*; ambiguam esse: duplex enim exco-

gitari potest perfectio reipublicæ Ecclesiasticæ, una quæ removeat omnia impedimenta salutis æternæ, altera quæ contineat quidquid necessarium est ut possint homines per eam ad salutem æternam pervenire; prima perfectio procul dubio non convenit Ecclesiasticæ reipublicæ quandiu in terris degit: nam si ita esset, cur non posset animos ad pœnitentiam flectere? Cur non infanti in utero materno existenti aut homini in insaniam lapso indulgere? Cur non omnibus peccata donare posset? Quorsum mundus in Ecclesiam concupiscentiis, terroribus & blandimentis suis grassaretur? Quorsum persecutionibus & hæresibus infestaretur? Uno verbo, cur non omnia amovere posset impedimenta quæ cœlum claudunt? Cur non & omnia quæ Ecclesiæ pacem & tranquillitatem perturbant è medio tollere? Patriæ est, non viæ ista fœlicitas. At Ecclesiastica respublica secundam habet perfectionem, ut scilicet habeat omnem potestatem necessariam ad finem suum consequendum suæ potestatis respectu non eorum quæ quomodocumque conducere possent ad salutem: habet quippe omnem potestatem spiritualem qua volentes homines ad cœlum inducat, habet etiam in suâ potestate omnia media proportionata ad istum finem, verbum nempe divinum & sacramenta: at potestas temporalis non est medium ad salutem proportionatum, nam, ut diximus, potestas temporalis in corpora extenditur, invitos cogit, atque ob id pœnis corporeis plectit: salus autem æterna animarum est, non corporum, volentibus tantùm atque ultrò & spontè ad eam adipiscendam laborantibus dari potest, non autem invitis & metu pœnarum temporalium ad bonum faciendum adactis.

„ At, *inquit*, necessaria est ad finem spiritualem potestas utendi & „ disponendi de rebus spiritualibus, quia alioquin possent mali Prin„ cipes impunè fovere hæreticos & evertere religionem.

Respondeo non propterea impunè Regibus licere hæreticos fovere & Ecclesiam vexare, nam vindicem semper sive in hac sive in altera vita sentient Deum, & in ista si Christiani sunt possunt excommunicatione plecti: Religionem verò & Ecclesiam penitus evertere nunquam poterunt, quia semper obstabit religionis conditor Christus qui promisit portas inferi adversus eam non prævalituras, seque ad consummationem sæculi cum suis futurum, itaque quandiu erit Ecclesia in terris, tandiù velut navis variis agitabitur tempestatibus. Hinc eam tyranni vexabunt adversus quos insurgere minimè potest; inde eam hæretici perturbabunt erroribus suis, nec non im-

probi

probi sceleribus commaculabunt, & tamen extra sinum suum istos, hos in ipsis visceribus suis patienter ferre cogetur, atque hoc sensu nunquam erit in terris perfecta. Verumtamen eam neque tyrannorum sævitia, neque hæreticorum rabies, neque improborum perversitas unquam evertent.

Instat Bellarminus & ait: „ potest quælibet respublica, quia perfe„ cta est & sibi sufficiens esse debet, imperare alteri reipublicæ, non sibi „ subjectæ & eam cogere ad mutandam administrationem: imò etiam „ deponere ejus Principem, & alium instituere, quando non potest „ aliter se defendere ab ejus injuriis: ergo multo magis poterit spiritua„ lis respublica imperare reipublicæ sibi subjectæ, & eam cogere ad „ mutandam administrationem & deponere Principes atque alios insti„ tuere, quando aliter non potest suum spirituale bonum tueri.

Respondeo Bellarminum neque exactè loqui, neque directè ratiocinari: Primum enim falsum est respublicas aut Reges sibi mutuò imperare posse, par enim in parem non habet imperium; sed contingit nonnunquam ut Rex, aut respublica vicinorum imperiis provocati justissimis armis sese tueantur, aut illatas injurias ulciscantur, ex quo nonnunquam fit ut domitis in pœnam injuriarum sibi allatarum populis leges & dominos pro libito imponant, sed non est par ratio Ecclesiasticæ & civilis reipublicæ, sunt enim diversi generis, nec potest Ecclesiastica aut se tueri aut injurias sibi illatas ulcisci armis temporalibus, sed tantùm spiritualibus ut latè demonstratum est suprà.

Urget Bellarminus, atque ut probet gladii materialem potestatem in Ecclesia esse, adducit autoritatem Bernardi lib. 4. de consid. c. 3. ubi ex eo loco Evangelii *duo gladii sunt hic*, & ex illo *conde gladium tuum in vaginam*, *infert gladium Pontificis esse*, *licet non ejus manu evaginandus sit*, *addens utrumque gladium materialem scilicet & spiritualem esse Ecclesiæ*; *sed hunc quidem pro Ecclesiâ*, *illum & ab Ecclesia exercendum*, *illum Sacerdotis*, *hunc militis*, *sed sanè ad nutum Sacerdotis & jussa Imperatoris.* Ubi duo dicit Bernardus quæ sibi favere autumat Bellarminus, prius est gladium materialem esse Pontificis & Ecclesiæ: alterum hunc nutu, hoc est jussu & Imperio Pontificis exercendum.

Respondeo primò locum Evangelii à Bernardo in sensum alienum detorqueri, ut agnoscit ipse Maldonatus in hunc locum: sanè nullus unquam ante Bernardum, ita hunc locum exposuit. Secundò, negari non potest quin sensus iste à Bernardo excogitatus

allegoricus sit, & mysticus, è quo nihil concluditur. Tertiò, dubitanter loquitur Bernardus: *Tuo*, inquit, *forsitan nutu etsi non tua manu evaginandus.* Quartò, nutus apud Bernardum non significat potestatem coactivam, sed directivam, seu consilium: sic Bernardum exponunt Joannes de Parisiis, Antonius de Rosellis, Alvarus, Pelagius & Almaricus; in idem recidit quod habet Joannes Major Pontificem habere gladium materialem habitu non actu, *quia potest rogare Principes terrenos ut sint sibi subsidio.* Porrò nutum apud Bernardum non intelligi imperium, sed tantùm consilium, ex eo constat quod opponitur jussui seu imperio Regis & Imperatoris. Nam apud Bernardum tres sunt personæ: Pontifex, Imperator & miles quibus attribuuntur tria respectu gladii materialis, Pontifici nutus, Imperatori jussus, & militi manus sive executio. Igitur per nutum non intelligit Bernardus imperium quod vult esse Imperatoris, sed tantùm consilium, admonitionem & exhortationem: gladium autem dicit esse Pontificis & Ecclesiæ, eo quod debeat pro Ecclesiâ ad nutum Pontificis & Imperatoris jussum exeri. Enimverò tempore Bernardi hæc consuetudo invaluerat ut Imperatores & Reges ad recuperandam terram sanctam ad nutum Romani Pontificis copias cogerent atque ad bellum sacrum proficiscerentur. Hujusmodi expeditionum magnus prædicator fuit ipse Bernardus, & huc spectat cum ait gladium materialem ad Pontificem & Ecclesiam pertinere, licet non hujus manu sit exerendus.

Denique nutus ille Pontificis aut potestas gladii de quibus Bernardus agit, Regum depositionem minimè spectant. Nam ex ejus mente tantùm abest ut gladius materialis ex nutu Ecclesiæ à milite contra Imperatorem stringi possit, ut sine hujus jussu stringi non possit.

Itaque manifestè hoc loco Bellarminus abutitur cum ex eo vult ostendere Reges posse deponi, regnisque spoliari jussu Romanorum Pontificum.

Nec enim dicit Bernardus quod adversariis probandum esset, quod si Imperator nolit ad nutum Pontificis gladium stringere, aut si contra ejus nutum evaginet, tunc posse illum à Pontifice deponi, & gladium in eum ipsum exerceri. Hoc, inquam, non dicit Bernardius, imò supponit exerendum non esse nisi Imperatoris jussu.

Tertia Bellarmini ratio hæc est. Non licet Christianis tolerare Regem infidelem aut hæreticum, si ille conetur pertrahere subditos ad suam hæresim vel infidelitatem: at judicare an Rex pertrahat

hat ad hæresim, necne, pertinet ad Pontificem cui est commissa cura religionis; ergo Pontificis est judicare Regem esse deponendum vel non deponendum.

Respondeo propositionem Bellarmini, ut patet, seditiosam esse, verbo Dei contrariam, & antiquæ Ecclesiæ adversam. Seditiosa est quia omnibus subditis in Reges suos, si semel sibi persuaserint Reges suos à fide deviare, arma subministrat proditioni, intestinis & civilibus bellis, ac quod pejus est occultis in Regum vitam molirninibus viam pandit latissimam; verbo Dei contraria, quo scilicet jubetur obediri dominis etiam discolis, & rogari Deum pro Imperatoribus & Regibus iis qui in sublimitate constituti sunt, reddi quod Cæsaris est Cæsari, eo tempore quo Imperatores erant Ethnici & Christianæ religioni, demum Ecclesiæ antiquæ praxi adversantur: numquid enim illa Nerones, Trajanos, Diocletianos non toleravit? Numquid Apostatæ Juliano? numquid non hæretico Constantio, Valenti, aliisque semper paruit? an aliquid in eos molita est? Nec dicat Bellarminus vires Ecclesiæ tum non suppetiisse; suppetebant enim tum longè majores quàm cum Romani Pontifices istud in Reges longè minùs noxios conati sunt. Quid quod pro illorum salute & incolumitate quotidie preces tanquam ex officio fuderunt, & propter conscientiam, non propter iram obedire se protestati sunt, ut latè probavimus suprà. Itaque propositio Bellarmini hoc sensu accepta, quod non liceat Reges hæreticos ullo pacto tolerare, ita ut oporteat eos dejicere de throno, obedientiam eis negare, alios constituere seditiosa est, verbo Dei contraria, & antiquæ Ecclesiæ praxi adversa. Si verò eo sensu sumatur quod non licet consentire Regi infidelitatem profitenti, quod oportet eum hortari, arguere, increpare, cum animi patientiâ, quod etiam nonnunquam utile est censuras & excommunicationes interminari, aut inferre, hoc sensu verum est non licere Regem tolerare hæreticum & impium: sic Christus Herodem non toleravit, quem ut vulpem redarguit: Herodem item non toleravit Joannes quem adulterii palàm reprehendit. Non toleravit Ambrosius Theodosium homicidii reum, quem pœnitentiæ subjecit, & Ecclesiæ ingressu prohibuit: verumtamen non propterea Reges desinunt haberi pro Regibus; imò dum reprehenduntur eorum flagitia, regia in eis dignitas ac majestas sola in veneratione habetur. Verbo dicam Regum impietates & flagitia minimè tolerantur, at Reges ipsi propter potestatem ipsis à Deo creditam, ac Reipublicæ tranquillitatem tolerantur. Sic Marcellus me-

meliùs proculdubiò quàm Bellarminus bonos Imperatores se voto expetere aiebat, qualescumque tolerare, apud Tacitum libro 4.

Propositionem suam confirmare conatur Bellarminus, atque ostendere Reges Ethnicos & Hæreticos fuisse olim ab Ecclesiâ toleratos tantùm ob defectum virium; primò, quia prohibiti sunt Judæi Regem eligere qui non esset Judæus, quod præceptum morale fuit: ac proinde eadem æquitate Christiani tenentur sibi non constituere Reges nisi Christianos; ergo si constituti Christianæ religioni deficiant, debent deponi.

Secundò, quia primi Christiani ex Apostolo 1. Cor. 6. novos Judices temporalium causarum constituebant. Tertiò, quia tolerare Regem hæreticum & infidelem, conantem pertrahere homines ad suam sectam, est religionem exponere evidentissimo periculo.

Respondeo ex istarum confirmationum levitate dignosci quantùm Bellarmini propositio solidis destituatur fundamentis. Ad primum dico præceptum Judæis datum de non habendo Rege nisi Judæo, non esse præceptum naturale quod semper locum habeat, alioquin natura ipsa dictaret non esse habendum alium Regem nisi suæ gentis: sed constat aliquando evenire ut exteri potiùs sint eligendi in Reges quàm ipsius regionis incolæ: unde præceptum istud de eligendo Rege Judæo, ceremoniale potiùs dici debet aut politicum, quàm morale: sed esto naturali æquitati convenientius sit eligere Regem ejusdem gentis, quàm exterum; an proptereà si quis electus fuerit, tolerandus non est? Hîc fallit Bellarminus persuadere volens idem esse constituere Regem, & constitutum tolerare: esto non debeant in regnis electivis Reges eligi nisi Christiani, an proptereà si semel electi in hæresim prolapsi fuerint, dejiciendi sunt aut deturbandi? Deinde etsi locum istud haberet in regnis electivis, ubi potestas regia tota est in plebe aut magnatibus, locum non habet in regnis successivis, ubi potestas regia non pendet amplius à populo. Denique probaret istud argumentum Regem à populo deponi posse, non autem à Papâ aut Ecclesiâ.

Ad secundam confirmationem respondeo Judices istos à primis Christianis constitutos, haud fuisse Judices sæculares potestatem coactivam habentes, sed tantùm arbitros, ex quorum constitutione nihil detrahebatur juris Romanis Imperatoribus: fatetur ipse Bellarminus, eos non habuisse potestatem coactivam, sed negat arbitros fuisse, quia non eligebantur à partibus, sed à cœtu Christianorum,

norum, mihi verò sufficit eos non aliam quàm arbitrorum potestatem habuisse, sive à populo, sive à partibus electi fuerint: at, inquit, obligabantur Christiani qui causas habebant, eas ad illos deferre, imò id consilii & perfectionis erat potiùs quàm præcepti: ut ut sit, obligari non poterant nisi ex consuetudine aut lege Ecclesiasticâ, istos adire sub pœnis tantùm spiritualibus & Ecclesiasticis.

Ad tertiam confirmationem respondeo tolerare Regem hæreticum aut infidelem, non esse exponere religionem evidentissimo periculo, sed tantùm pati religionem esse in periculo, quia ei nisi injustè agendo occurri non potest: non sunt autem facienda mala ut eveniant bona; quippe cum jure naturali & divino legitimis Principibus vi & armis resistere nunquam liceat, aut eos de throno dejicere, ne propter bonum quidem religionis id licebit. At, inquit Bellarminus, quando jus divinum & humanum pugnant, debet servari jus divinum omisso humano. De jure autem divino est servare veram fidem & religionem quæ una tantùm est, non multæ: de jure autem humano est quod hunc aut illum habeamus Regem. At, inquam ego, non pugnant ista, servare veram fidem & religionem, & tolerare Regem hæreticum; nam servari potest religio & tolerari Princeps infidelis: deinde tam juris est divini Regibus obedire legitimis, quàm religionem servare; & quamvis jure humano hic aut ille Rex constitutus sit, juris tamen divini est Regi hoc modo constituto obedire, sicut etsi jure tantùm humano hoc vel illud tuum sit vel meum, juris tamen divini est tuum non furari: sicut ergo non licet ad bonum religionis furari, perfidè agere, patrare parricidia, ita etiam non licet Regem regno spoliare. Denique ista omnia Bellarmini argumenta non probant Regem à Pontifice posse deponi, sed à populo, quod ab intento Bellarmini alienum est.

Instat denique Bellarminus, cur non potest liberari populus fidelis à jugo Regis infidelis, & pertrahentis ad infidelitatem: si conjux fidelis liber est ab obligatione manendi cum conjuge infideli, quando ille non vult manere cum conjuge Christianâ sine injuriâ fidei, ut apertè deduxit ex Paulo 1. Cor. 7. Innocent. in cap. *Gaudemus*, extra de divortiis.

Respondeo primò, dupliciter retorqueri posse hoc argumentum in Bellarminum; primò enim licet conjugi fideli tolerare infidelem, si consentiat infidelis: *Si infidelis*, inquit Apostolus, *consentit habitare cum illâ, non dimittat virum.* Ergo etiam licet tolerare Regem infidelem, quod Bellarminus negat. Secundò, non dissolvitur

ma-

matrimonii vinculum ob apostasiam & hæresim, sed tantùm ob infidelitatem; ergo nec solvitur obedientia Regibus debita ob eorum apostasiam aut hæresim: igitur argumentum Bellarmini ad summum de infidelibus tantùm Regibus aliquid probaret, de iis verò qui in hæresim aut apostasiam lapsi sunt contrarium demonstraret.

Respondeo secundò, in illorum sententiâ qui dicunt matrimonium ab infidelibus contractum, uno conjugum ad fidem veniente solvi, vel indissolubile non esse matrimonium ab infidelibus contractum; vel si dicatur indissolubile in hoc casu dispensasse ipsum Dominum, per legem à D. Paulo promulgatam, at in lege publicâ, communi & divinâ, de obedientiâ Regibus debitâ non dispensavit Christus, quin imò Evangelicum addidit de illâ præstandâ præceptum, atque ideo dispar est utriusque ratio. Denique si quid probaret istud Bellarmini ratiocinium, probaret hominem ab obedientiâ Regi infideli debitâ, statim atque convertitur ad fidem, eximi, sicut statim atque unus conjugum ad fidem convertitur, vinculum matrimonii dissolvi dicitur.

Quarta ratio Bellarmini ejusmodi est. *Quando Reges & Principes ad Ecclesiam veniunt ut Christiani fiant, recipiuntur cum pacto expresso vel tacito, ut regna sua subjiciant Christo, & polliceantur se Christi fidem servaturos & defensuros, etiam sub pœnâ regni perdendi; ergo quando sunt hæretici, aut religioni obsunt, possunt ab Ecclesiâ judicari, atque etiam deponi à Principatu.*

Respondeo primò, hujusmodi pactum inauditum prorsùs esse, nec in Baptismo aut inauguratione cujusquam Regis expressè aut tacitè factum haberi posse: Reges equidem ad Baptismum accedentes, solemni sacramento sicut & cæteri homines se obstringunt ad fidem Christi servandam, sed sub pœnis tantùm spiritualibus, si ab eâ defecerint: nullo autem pacto sub pœnâ depositionis, privationis bonorum, aut aliâ hujusmodi; deinde etsi Reges forte hujusmodi sacramentum emitterent in Baptismo vel inauguratione suâ, *si à fide defecero, aut Ecclesiam deseruero; regnum & vitam amittam.* Si quis, inquam, istis usus esset verbis in Baptismo aut inauguratione, non propterea posset ab Ecclesiâ deponi, si fieret hæreticus aut Ecclesiam desereret, quia hæc nihil aliud sunt quàm imprecatio quâ Dei vindictam in caput suum armat, non autem potestatem dat aliis ut regno privetur.

Quinta & ultima ratio Bellarmini hæc est, cum Petro dictum est Joannis 21. *Pasce oves meas*, data est ei omnis facultas quæ necessa-

ria eſt Paſtori ad gregem tuendum; ſed Paſtori neceſſaria eſt poteſtas triplex. Prima, circa lupos, *ut eos arceat omni ratione quâ poterit;* altera, circa arietes, *ut ſi quando cornibus lædant, poſſit eos recludere:* tertia, circa oves reliquas. *Primò lupi ſunt hæretici, &c. ergo ſi Princeps aliquis ex ove aut ariete lupus fiat, id eſt, ex Chriſtiano hæreticus, poterit Paſtor Eccleſiæ eum arcere per excommunicationem & ſimul jubere populo ne eum ſequatur, & proinde privare dominio quod habet in fideles.*

Reſpondeo Petrum accepiſſe triplicem iſtam poteſtatem, quoniam ita placet Bellarmino paſcendi ovium poteſtatem diſtinguere, ſed ſpiritualem & in ordine ad ſpiritualia: itaque potuit ipſe, poſſunt & ejus ſucceſſores lupos, vel hæreticos, & errantes arcere per excommunicationem, ſed ab Eccleſiâ non à ſocietate civili: poteſt itidem eos privare bonis & communione in ſpiritualibus, non autem bonis temporalibus, rebuſque jure divino & naturali debitis, ſicut poteſt oves paſcere, ſed ſpirituali tantùm pabulo, hoc eſt, verbo Dei & ſacramentis: quapropter hujus argumenti negatur tantùm poſtrema concluſio, *Et proinde privari dominio quod habet in fideles;* nam licet Pontifex poſſit Principem hæreticum excommunicatione plectere, licet poſſit populum admonere, imò & ei jubere ne hæreſim Regis ſequatur, non poteſt tamen Regem privare regno, aut jubere populo ne ipſi in rebus temporalibus pareat. Hanc certè poteſtatem paſcendi non agnovit in ſe Petrus, qui Neroni Chriſtianos obedire juſſit, nec agnoverunt ejus ſucceſſores, qui Principibus infidelibus & hæreticis obedientiam ſe debere proteſtati ſunt; non agnovit denique univerſa Eccleſia, quæ verba hæc, *paſce oves meas*, de ſpirituali tantùm poteſtate quæ ſpiritualia ſola reſpiciat, intellexit. Mitto quod iſtud argumentum, ſicut & alia omnia, non magis probant Pontifici Romano poteſtatem eſſe deponendorum Regum, quàm cuivis Epiſcopo, quod à Bellarmini placitis alienum maximè eſt.

§. III.

Respondetur rationibus ab exemplis, sive à factis ad jus concludentibus.

ANte omnia observandum est Theologis omnibus persuasum semper fuisse à facto ad jus rarò rectè concludi, cum singularia facta sine regulâ, sine lege præcedenti jus facere minimè possint. Unus est Christus, cujus acta totidem sunt documenta, & cujus exempla imitari non tantùm possumus, sed & debemus. At quantum ad alios qui in cathedra Moysis sedent, monuit idem Christus Matth. 23. *Quæ dicunt facite, at secundum facta eorum ne faciatis.* Porrò si exempla & facta in genere ad jus constituendum rarò vim habent, nullius certè sunt auctoritatis aut ponderis, quando ea tantùm sunt illius partis cujus interest jus aliquod constitui; reclamante alterâ cujus interest non constitui. Ut enim aliquis longi temporis possessione jus aliquod usu capiat, necesse est ut sit possessor bonæ fidei; talis autem esse non potest, nisi qui sub aliquo titulo, sive vero, sive apparenti, & nemine reclamante possidet, neutrum autem in præsenti negotio contingit; nam Pontifices Romani à Gregorio septimo, sine ullo titulo, sive vero, sive apparenti, Reges deponere conati sunt, & sententias in eos tulerunt; at semper reclamatum est, tum ab ipsis Regibus, tum ab eorum subditis, tum denique à viris doctrinâ, eruditione & pietate præstantibus. Atque ideo exempla à Bellarmino cæterisque allata, ad jus Pontificum in temporalia Regum bona stabiliendum haud magni sunt ponderis: ea tamen nos breviter percurremus, & ex singulis nihil omnino probari docebimus.

De excommunicatione Theodosii.

PRimum & antiquissimum de excommunicatione Theodosii ad præsens institutum haud pertinere ipse quoque fatetur Bellarminus, agnoscens se illud non in Barclaium, sed in quosdam Anglocalvinistas attulisse, qui negant Principem supremum excommunicari posse. Et certè Ambrosius nihil quidquam in regnum Theodosii, aut Regem ejus tentavit, sed eum tantummodo ob cædem

Thessalonicensem aditu Ecclesiæ prohibuit. Nec propriè illum excommunicavit; nam, ut diximus, excommunicatio duplex fuit, mortalis & medicinalis. Patet autem Theodosium neutrâ propriè excommunicatione fuisse perculsum, non mortali, qui facti sui eum dolebat, ultroque se pœnitentiæ subjacebat: nec propriè medicinali, nam pœnitentiæ publicæ laboribus subjectus non fuit, & cum cæteris pœnitentibus ad fores Ecclesiæ non stetit. Quid ego? Theodosium Ambrosius aditu Ecclesiæ & participatione sacramentorum per aliquod tempus prohibuit, ut non pauci Christiani tum temporis ob delicta non ita gravia abstinebantur. Sic in Concilio Eliberitano abstineri jubentur per aliquod tempus, qui muneribus publicis fuerint defuncti, aut qui per tres Dominicas ad Ecclesiam non accesserint, non autem pœnitentiæ subjici & propriè excommunicari ut cæteri graviorum criminum rei. Hujusmodi pœnæ, quâ qui plectebantur, dicebantur abstenti, nonnunquam aliis etiam in Canonibus aliquot vestigia cernere est, ejusque non rarò mentionem injicit S. Augustinus; sed quidquid sit, certum est Theodosium ab Ambrosio limine Ecclesiæ, precibus, oratione, admonitione, non sententiâ prohibitum, ultrò paruisse, nec non aliquandiu sine communione stetisse, ac deinde spontè & liberè publica resipiscentiæ signa dedisse, ut restitueretur Ecclesiæ: sic rem refert Theodoritus lib. 5. hist. c. 18. *Imperatori Mediolanum ingresso, ac more solito ad Ecclesiam venienti obviam processit extra vestibulum (Ambrosius) & à sacri liminis ingressu eum prohibuit, his verbis: ignoras, ut puto, Imperator, perpetratæ abs te cædis gravitatem, & furore jam sedato nondum ratio scelus quod admissum est intellexit..... quibus oculis templum communis Domini aspecturus, quibus pedibus sanctum solum calcaturus, quomodo manus extensurus es, injustè cæsorum sanguine stillantes, quomodo sacrosanctum Domini corpus manibus excepturus es? quomodo pretiosum sanguinem admoturus es ori tuo, qui verbo furoris tui tot hominum sanguinem injustè fudisti. Abscede igitur nec posterioribus factis prius peccatum augere velis. Accipe vinculum quod Deus omnium Dominus suffragio suo comprobat, medicabile est enim, & sanitatis restituendæ vim habet. His verbis obtemperans Imperator, divinis quippe innutritus oraculis, probè norat quæ Sacerdotum, & quæ Imperatorum essent officia, flens ac gemens reversus est in Palatium, longò post tempore elapso, octo enim menses excesserunt, Servatoris nostri dies advenit.* Narrat deinde quomodo Imperator eo die ad Ecclesiæ aditum venerit, & ab Ambrosio suppliciter sibi vincula relaxari petierit,

tierit, fueritque Ecclesiæ ab illo restitutus eâ conditione ut legem ferret, ut sententiæ de cæde aut bonorum proscriptione, non ante triginta dierum spatium executioni mandarentur. Itaque Ambrosius neque pœnas temporales Imperatori irrogavit, neque necatus est, neque Imperatorem, si admonitioni suæ non paruisset, regno privaturus erat; imò cùm audisset eum per vim Ecclesiam ingressurum, eodem referente Theodorito: *Si regnum flectit in tyrannidem paratus sum occidi.* Et lib. 5. Ep. 23. ad Theodos. *Causam*, inquit, *contumaciæ in te nullam habeo, sed habeo timoris, offerre non audeo sacrificium si volueris assistere.* Itaque hoc unum poterat Ambrosius, si non paruisset Imperator, sed vi in Ecclesiam irrupisset, à divinis cessare sacrificiis. Sic in alia occasione, *Rogamus*, inquit, *Auguste Imperator, non pugnamus, resistere non possumus, sed Ecclesiam tradere non debemus.*

Ex eo tamen exemplo Bellarminus ostendere se voluisse ait, *posse Principes Ecclesiasticos non solùm in foro interno conscientiæ, sed etiam in foro externo Ecclesiastico disponere de temporalibus in ordine ad spiritualia.* Primò, quia causam cædis ab Imperatore imperatæ, tanquam ad suum tribunal pertinentem judicavit. Secundò, quia Imperatori mandavit ut legem de civilibus ferret.

Respondeo dubium non esse quin Episcopus possit cognoscere de crimine Principis in foro interno Ecclesiastico & illud punire pœnâ Ecclesiasticâ, imò & sub pœnâ Ecclesiasticâ jubere ut hoc vel illud emendet, hoc vel illo modo de bonis disponat. Ubi enim temporalis res cum manifesto aut facto aut peccato conjuncta est, tunc illa ratione peccati Ecclesiasticæ est notionis non ut absolutè de ea disponat Ecclesia, sed ut moneat hanc aut illam actionem Dei lege non licere, ut verbi causâ decernere duello; usuras exercere: ac præterea delinquentes Ecclesiasticis pœnis coërceat, non temporalibus: quia hæ scilicet in solius Magistratus potestate sunt. De temporalibus igitur agi potest in foro Ecclesiæ, sed spiritualiter & in ordine ad spiritualia quatenus adjunctam habent bonitatem vel malitiam moralem. Itaque potuit Ambrosius Theodosium ob cædem Thessalonicensem quæ manifestum erat peccatum objurgare, reprehendere, excommunicare; potuit etiam ei sub pœnâ excommunicationis & retentionis peccatorum mandare ut legem ferret quæ ejus furori deinceps obviaret. Non potuit autem aliam pœnam in eum si parere noluisset irrogare. Deinde verò Ambrosius causam illam non egit in foro contentioso Ecclesiastico coram Presbyterorum aut Episco-

porum

porum Concilio, sed ad fores Ecclesiæ oratione potiùs & exhortatione quam sententiâ & judicio. Quod verò spectat ad mandatum de lege promulganda, responderi primò posset non omninò certum videri utrum lex illa hac occasione facta fuerit, quippe illa data legitur, tùm apud Cassiodorum, tùm in utroque Codice ubi extat Antonio & Siagrio Coss. octo annis ante cædem Thessalonicensem sub Gratiano & Valentiniano, quapropter vel lapsus est Theodoritus dum dixit illam legem hujus cædis occasione latam fuisse, vel saltem ea lex priùs à Gratiano lata à Theodosio tantùm tunc est renovata, ut ut sit, hoc non arguit in Episcopis supremam potestatem de temporalibus disponendi aut cogendi Reges pœnis temporalibus ad leges quaslibet ferendas ut inde inferre vult Bellarminus, sed tantùm probat Episcopo & Presbytero potestatem esse indicendi etiam Regibus sub pœna retentionis peccatorum, ut remedia, quæ ad ea sananda necessaria esse duxerint, adhibeant. Necessariam autem putabat Ambrosius legem in remedium furoris Imperatoris nec non ad conversionis indicium, quapropter potuit ei sub pœnâ absolutionis non consequendæ imperare ut legem istam ferret, cùm præsertim nova non esset, sed antea promulgata, at imperitè inde inferretur licere Pontificibus mandare Regibus omnibus sine ordine ad pœnitentiam ut has vel illas leges civiles ferant, & nisi paruerint eos non tantum excommunicationibus plectere, sed & regnandi jure privatos decernere. Mitto quod totum istud exemplum Theodosii, si quid probaret, probaret sanè Episcopos omnes id juris in Reges habere quod Curiales Romani procul dubio nollent.

De Privilegio Sammedardensi aliisque similibus.

POst Theodosii tempora nullum antiquius monumentum habent adversarii quod opponant quam privilegium quod à S. Gregorio primo Monasterio sancti Medardi indultum esse dicitur. Nam excommunicationem Arcadii Imperatoris & Eudoxiæ ab Innocentio I. quam nonnulli opponebant ex Nicephoro lib. 13. c. 34. commentitiam esse jam constat apud omnes, itaque hac missa de privilegio sancti Medardi breviter dicemus. In eo post multa & extraordinaria privilegia Abbati Monasterii Sammedardensis concessa in eos qui illa violaverint, hæc subjiciuntur, *si quis Regum, Antistitum, Judicum & quarumcumque secularium personarum hujus Apostolica autorita-*

tis & nostræ præceptionis Decreta violaverint, & cujuscumque dignitatis vel sublimitatis sit, honore suo privetur, &c.

Respondeo privilegium hoc esse subdititium & ab aliquo recentiore Gregorio affictum, ut concedunt jam eruditi omnes & invictè ab eruditissimo viro Launoïo demonstratum est. Primò enim nullus est MS. Codex Epistolarum Gregorii ante quingentos annos editus ubi privilegium Sammedardense occurrat, recentiores verò vel nulli vel pauci sunt qui illud repræsentent; non habent illud MSS. Codices qui sequuntur, MS. Codex Monasterii sancti Audoeni Rhotomagensis 2. MS. Carmelitarum Parisiensium, item Cisterciensis, MS. Cluniacensis, Corbeïensis, Genefecensis, Lyrensis, Mosciasensis, sancti Petri Carnotensis, Pratellensis, S. Remigii Rhemensis, Codex MS. Puteanus in Bibliothecâ Regiâ, Codex Bibliothecæ Sorbonicæ, Codices duo MSS. Bibliothecæ Tellerianæ, Codex MS. Thuanæ. Codices antiquiores MSS. Bibliothecæ Victorinæ, nam in alio recentiori ibidem reperitur. Cum primùm verò Codex ille Lutetiæ editus est anno 1508. privilegium illud in Archivis Sammedardensium ad calcem lib. 2. tanquam aliorum opus est rejectum atque hunc locum retinuit, donec Romæ edita sunt opera Gregorii sub Sixto V. quo tempore ad lib. 2. Ep. revocatum est, & inter Ep. 38. & 39. interpositum.

Secundò, nullam hujus privilegii mentionem facit Diaconus exscriptor vitæ sancti Gregorii, etsi se dederit occasio cum lib. 3. c. 1. de rescripto Gregorii ad Brunichildem & Theodebertum Regem Galliæ mentionem facit, nullam item Greg. VII. qui in Ep. ad Herimannum Metensem ubi laudat privilegium Xenodochii Augustodunensis eidem Gregorio attributum ad probandam abdicationem Henrici IV. de hoc verò Sammedardensi privilegio quod ejus proposito longè magis favisset, omninò silet.

Tertiò, stylus hujus privilegii alienus à stylo Gregorii & recentius ævum sapit, ridicula inscriptio ei præfixa est qualem nunquam habet Gregorius. In eo possessiones & villæ vocantur Mansi, fundi Regii fisci, sanctus Medardus Dominus Medardus quæ omnia sunt ævi Gregorio multum recentioris. Successorum itidem nomen ibi sæpè occurrit quod ante Dagoberti tempora non erat in usu.

Quartò, multa continet hoc privilegium falsa, qualia sunt Monasterium S. Medardi, olim dictum fuisse Monasterium sanctæ Dei Genitricis Mariæ & beatorum Petri ac Stephani, patet enim ex Gregorio Turonensi lib. de glor. Conf. cap. 95. lib. 4. Hist. Franc. 19. Fortunato lib. 4. de vitâ Martini & ab ipso Gregorio sæpè & aliis nun-

nunquam aliter dictam hanc Ecclesim quam sancti Medardi Basilicam, quam tempore Gregorii Monasterium fuisse probari minimè potest.

Quintò subscriptiones νοθείαν hujus instrumenti statim produnt. Subscribunt ei Alexandrinus & Carthaginensis Antistites, ad quos res ista quid pertinet? Numquid illi Romam venissent ut Monasterii Gallicani, & ne quidem de nomine sibi noti privilegio subscriberent? Subscribunt item duo Portuenses Episcopi, unus Gregorius, alter Felix nomine, Eutherius Arelatensis subscribit qui tunc Arelatæ non præsidebat, sed Virgilius: Ætherius verò non Eutherius Lugdunensis erat, non Arelatensis Episcopus. Augustinus Cantuariorum & Meletius Londaniæ Episcopi subscribunt qui tùm nondum erant Episcopi: subscribit nescio quis Satellius Burdegalensis cujus nulla alibi memoria, imò tùm florebat Burdegalæ Episcopus Gundegisilus. Flavius Rhemensis cujus subscriptio quoque legitur, ante hæc tempora Rhemorum Episcopus fuit juxta Fortunatum, & Concilio Arvernensi anno 535. subscripsit. Denique post Episcopos subscribit Rex Theodoricus qui nondum Rex erat vivente adhuc Childeberto Patre.

Sextò, datum dicitur istud privilegium 7. Kalendas Junii anno ab Incarnatione Domini 594. Indictione 11. hæc autem Indictio non in annum 593. incidit.

Septimò, privilegia hîc indulta Abbati Sammedardensis Monasterii & fastuosa illa verba in Reges longissimè absunt à genio & mente sancti Gregorii.

Demum anno 1131. nondum fuisse confectum istud privilegium colligitur ex Chronico S. Medardi, ubi notatur Innocentium II. Papam tunc Odonem Abbatem hujus Ecclesiæ consecrasse, invito & contendente Episcopo Suessionensi Josseno, & posteà Basilicam S. Medardi de novo consecrasse. Quod si privilegium Gregorii tum notum fuisset, protulissent illud Monachi Sammedardenses, nec contradixisset Jossenus Suessionensis.

Quæ cùm ita sint, non videtur multùm laborandum in explicandâ formulâ quæ subjicitur, *si quis verò Regum &c. honore suo privetur.* Nihilominus tamen hæc non astruunt Gregorium sibi usurpasse Regum deponendorum potestatem; quis enim non statim intelligat hæc verba imprecantis potiùs esse quàm imperantis, ita ut significent tantùm optare Gregorium ut Reges, qui privilegium à se datum violaverint, Deum vindicem habeant, & regno suo priventur.

tur. Quod genus imprecationis nunc addi solet extremis Bullarum & Constitutionum verbis: *Si quis hoc attentare præsumpserit, indignationes omnipotentis Dei, ac beatorum Petri ac Pauli Apostolorum incurrat, vel incursurum se sciat.* Imprecandi formulæ pares inveniuntur in Concilio Toletano IV. c. 75. & VI. c. 111, nec non VII. c. 1. ac demum VIII. c. 10. & aliis in locis. Alium verò sensum non possunt habere verba privilegii hujus, ostendunt sequentia: *Omnium maledictionum anathemate quibus infideles & heretici ab initio sæculi usque in præsens damnati sunt, cum Judâ traditore Domini in inferno inferiori damnetur.* Quæ verba non possunt esse jubentis, cùm Pontifex non habeat potestatem homines damnandi, & his vel illis inferni pœnis afficiendi, sed necessariò sunt hominis divinam vindictam imprecantis. Idem dicendum de istis, honore suo privetur, divinâ scilicet vindictâ non Pontificis jussu. Adeo enim ut videmus ab eâ crudelitate fuit alienus Gregorius, ut noluerit in cujusquam hominis mortem consentire ad Longobardos religionis & Sedis suæ hostes delendos.

Eodem modo explicanda est similis formula quæ in privilegio Xenodochii Augustodunensis reperitur his verbis concepta: *Si quis Regum, Sacerdotum, Judicum, personarumque sæcularium hanc Constitutionis nostræ paginam agnoscens contra eam venire tentaverit, potestatis suæ honorisque dignitate careat, reumque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat.* Tres extant Epistolæ, in quibus istud privilegium cum ista imprecatione reperitur lib. Ep. XI. Epistolis 10. 11. & 12. verùm istud quoque privilegium licet à Gregorio VII. laudetur atque ideo Sammedardensi sit antiquius, Gregorio tamen suppositum videtur: primò enim privilegium istud tam variè habetur ut intelligi possit illud vel esse suppositum vel interpolatum. Aliquibus in Codicibus una tantum Epistola habetur, in aliis duæ, in paucis tres. In primâ Epistolâ ad Senatorem privilegium dicitur Xenodochio concessum. In 2. ad Thessaliam dicitur esse sanctæ Mariæ in urbe Augustodunensi. In tertiâ ad Luponem dicitur privilegium Ecclesiæ sancti Martini in suburbano Augustodunensi, quis hæc secum conciliet? Secundò, Joannes Diaconus Actorum sancti Gregorii diligens Collector horum privilegiorum non meminit. Tertiò privilegia cætera à Gregorio concessa isti dissimilia maximè sunt sive quoad stylum, sive quoad res, ac præcipuè quoad istam clausulam quæ nullibi reperitur. Quartò pœna hæc comminatoria minus convenit Gregorii modestiæ in Reges, imò absurda est, & injusta,

injusta, quis dicat Reges regno privandos esse ob violatum hujusmodi privilegium, non est ergo verisimile hujusmodi privilegium à B. Gregorio indultum esse.

Veruntamen ad privilegii hujus γνησιότητα astruendam multa moliuntur adversarii. Primò Gregorii VII. qui illud profert, autoritatem venditant, deinde Flodoardum adducunt qui lib. 3. Hist. Rhemensis mentionem facere videtur alterius privilegii ad instar hujus concessi; addunt referri hanc ipsam clausulam in vita sancti Hugonis Augustodunensis apud Andream du Chesne tom. 3. script. Galliæ. Quibus accedit omnium MSS. Codicum autoritas.

Respondeo his momentis probari quidem hoc privilegium ante Gregorium VII. esse confectum, at non ostendi illud Gregorii primi genuinum opus esse, cum nullus scriptor ei æqualis aut suppar illud laudarit, aut Gregorio primò tribuerit. Deinde verò fieri potuit ut aliquod privilegium fuerit Augustodunensi Ecclesiæ concessum à Gregorio, sed quod postea interpolatum est. Id verisimile facit varietas MSS. in hoc privilegio referendo. Nec movere quemquam debet MSS. consensus, cum enim olim libri à Monachis pluribus uno dictante conscriberentur, hinc factum est ut in plures MSS. Codices eadem interpolatio permanaret. Sed quidquid sit de Augustodunensis privilegii atque hujus clausulæ νοθείᾳ, dici non potest hanc alium habere sensum quam imprecatorium. Docent id verba quæ sequuntur allata. *Et nisi vel ea quæ ab illo malè ablata sunt restituerit, vel digna pœnitentia illicitè acta defleverit, à sacratissimo Corpore & Sanguine Dei ac Domini nostri Redemptoris Jesu Christi alienus fiat, atque in æterno examine districtæ ultioni subjaceat*, nonne his verbis Gregorius satis ostendit nullam aliam præter excommunicationis pœnam ab Ecclesiâ infligi posse, cæteras à Dei vindicis irâ expectandas? Mitto quod imprecatio ista tam respicit summos Pontifices qui nomine sacerdotum comprehenduntur, quam ipsos Reges, sed illos deponi aut honore privari à quoquam posse præterquam à Deo nolunt adversarii nisi fortè in casu hæreseos. Viderint ergo ipsi quomodo hoc privilegium explicent.

De depositione Vambæ Regis Hispaniarum.

IN exemplum depositionis Regum adducitur à nonnullis Vambæ Regis Hispaniarum depositio & Eruigii in hujus locum electio, quæ à Concilio Toletano 12. confirmata est : rem sic refert Lucas Tudensis in Juliano Toletano, *Tempore beatæ memoriæ Cindansiundi Regis ex Græcia venit vir quidam nomine Andabatus Græcorum genere nobilis, qui ab Imperatore suo expulsus est in Hispaniam, quem Recesuintus Rex magnificè suscepit & ei in conjugium consobrinam suam dedit. Ex quo conjugio natus est ei filius nomine Eruigius, qui cum esset in Palatio regio enutritus, honore Comitis sublimatus, elatus superbiâ callidè adversus Regem Vambam excogitavit, & potionem letiferam dedit ei, ex quâ Rex officium memoriæ perdidit : cumque Episcopus civitatis & optimates Palatii qui erant fideles Regis quos potionis causa latebat, vidissent Regem jacentem absque memoria, causa pietatis commoti pœnitentiam volentes ei præficere, unctionem sancti Olei & Communionem Christi Corporis obtulerunt, sed factum est ut Rex à potione liberatus etiam præsciens quod ille extremæ unctionis Episcopus peregerit Sacramentum, in Monasterium perrexit.* Addit Concilium Toletanum Eruigium ab ipso Vamba scripto Regem esse designatum, datumque ab isto in mandatis Juliano Toletano Episcopo ut illum ungeret in Regem.

Ex hac narratione liquet Vambam Regem non à Pontifice, non à Concilio fuisse depositum, sed eum ultrò regno se abdicasse & Eruigium elegisse, quanquam malis profectò artibus dataque illi potione quæ mentem ejus perturbaret, hunc ab eo consensum extorsit. Concilium porrò Toletanum 12. convocatum minimè est ad deponendum Vambam aut eligendum Eruigium, sed cum congregatum esset, jussit Eruigius renuntiationem Vambæ electionemque suam ab Episcopis examinari atque confirmari. Nam initio Synodi Eruigius se jam regem esse profitetur ita Episcopos alloquens. *Unde*, inquit, *licet sublimationis nostræ primordia paternitati vestræ opinabili ratione non lateant, quibus clarâ divinorum Judiciorum dispositione praeventus & regnandi conscenderim sedem & sacrosanctam Regni perceperim unctionem, nunc tamen meliùs id poteritis & scriptorum relatione cognoscere & promulgationis vestræ sententiis promulgare. Ut sicut sedem regni nostri primordia conventus vestræ sanctitatis compererit divinitùs ordinata, ita & orationum solamen impendat & salubrium consiliorum nutrimenta impertiat : quo susceptum regnum sicut jam vestris assensionibus teneo*

teneo gratum, ita vestrarum benedictionum perfruatur definitionibus consecrandum, ut innovatio quodammodo nostri videatur imperii hac numerositas vestri ordinis aggregati. Non petit ergo à Concilio Eruigius ut constituatur in Regem & deponatur Vamba; sed tantùm ab Episcopis consilium, benedictiones & adjumentum petit ad regendum regnum quo jam propter abdicationem Vambæ fruebatur, atque ut istam Vambæ renuntiationem examinent, promulgent & approbent, nec aliud quid arrogavit sibi Concilium cujus hæc fuit eâ de re sententia cap. 1. t. Conc. 6. p. 1225. „Etenim sub quâ parte vel ordine serenissimus „Eruigius Princeps regni conscendens culmen regnandique per sacro„sanctam unctionem susceperit potestatem ostensa nos scripturarum „evidentia edocet in quibus & præcedentis Vambæ Principis pœni„tentiæ susceptio noscitur & translatus regni honor in hujus nostri „Principis nomine derivatur. Idem enim Vamba cum inevitabilis ne„cessitudinis tenetur eventu suscepto religionis debito cultu & vene„rabili tonsuræ sacræ signaculo mox per scripturam definitionis suæ, „Hunc militem Dominum nostrum Eruigium post se prælegit regna„turum. Vidimus intuitu prælucente, perspeximus hujus præmissi or„dinis scripturas, id est, notitiam manu seniorum Palatii roboratam „coram quibus antecedens Princeps & Religionis cultum & tonsuræ „sacræ adeptus est venerabile signum. Scripturam quoque definitionis „ab eodem editam ubi gloriosum Dominum post se Regem fieri ex„optat, aliam quoque informationem jam dicti viri in nomine hono„rabilis & sanctissimi fratris Juliani Toletani Sedis Episcopi ubi cum „separavit pariter & instruxit; sub omni diligentia jam doctum domi„num nostrum Eruigium in regno ungere deberet... quibus omnibus „approbatis atque perlectis dignum satis nostro cœtui visum est, ut „prædictis definitionibus scripturarum nostrorum omnium confir„matio apponatur, ut qui ante tempora in occultis Dei judiciis præsci„tus est, regnaturus nunc manifesto in tempore generaliter omnium „sacerdotum habeatur definitionibus consecratus, & ideo soluta ma„nus populi ab omni vinculo juramenti quæ prædicto viro Vambæ „dum regnum ejus teneret alligata permansit. Hunc solum serenissi„mum Eruigium Principem obsequutura grato servitii famulatu se„quatur, & libero quem & divinum judicium in regno prælegit & de„cessor Princeps successorem sibi instituit & quod superest quem t„tius populi amabilitas exquisivit. Ecce tres causas propter qua[s re]gnum ad Eruigium pertinere declaratur, propter divinum judi[cium], prædecessoris electionem, populi consensum, non propter P[ont]ificis Ro-

Romani aut Episcoporum judicium. Quid ergo faciunt Episcopi re maturè discussâ, declarant Eruigium pro Rege habendum esse, utque illi pareatur sub pœnâ anathematis præcipiunt. Verùm non sibi propterea arrogant Vambæ deponendi aut alicujus alterius Regis eligendi potestatem. Deinde verò cum Reges Visigothorum electione ad regnum pervenirent, Episcopi verò in electionibus hujusmodi magnam haberent autoritatem, haud mirum si Eruigius electionem suam à Concilio confirmari voluit: adde quod huic conventui præter Episcopos aderant omnes Palatini; ita ut Concilium istud loco Comitiorum regni haberi possit. Nemo autem dubitat quin in regnis electivis, si Rex spontè regno se abdicet, idque in alium transferat, confirmanda sit ejus electio à regni primoribus inter quos Episcopi non ultimum obtinent locum.

De Gregorii secundi excommunicatione adversus Leonem Isaurum.

GRegorii secundi in Leonem Isaurum molimen ad propositum magis videtur pertinere, sic illud nobis objicit Bellarminus quintum exemplum Gregorii II. *qui Leoni Isauro a se excommunicato prohibuit vectigalia solvi ab Italis, & proinde eâ parte imperii mulctavit, imò & si nonnullis credere volumus, universo ipsum imperio dejecit.*

Respondeo recentiores Græcos scriptores in odium Romani Pontificis hoc confinxisse, cùm contrarium constet tum ex Epistolis ipsius Gregorii II. tum antiquioribus ac fide dignioribus Historicis.

Primò enim in Epistolis Gregorii nullum hujus in Leonem judicii vestigium occurit, imò ita eum alloquitur ut persuadeat se maximè alienum esse ab hujusmodi conatu: precibus tantùm, exhortationibus ac monitis litteras implet, & disertè testatur se nihil posse in ejus regnum, sic loquitur Epist. 1. ad eum scriptâ. *Te obtestamur ut arrogantiam deponas, & superbiam quâ circumfluis, multaque cum humilitate sincerè aures nobis accommodes:* Et post alia: *testis est Deus, quascumque ad nos misisti Epistolas auribus cordibusque Regum Occiden- obtulimus, pacem illorum ac benevolentiam tibi conciliantes, teque l. dantes, ac mirificè offerentes..... Quod si nobis insultes, & minas im es, non est nobis necesse longum in certamen descendere, ad quatuor & v. ti stadia secedet in regionem Campaniæ Romanus Pontifex, tu vade & ven. persequere.* Et Ep. 2. testis est se non magis posse in Palatium

tium introspicere, aut dignitates regias deferre quam Imperator habeat potestatem introspiciendi in Ecclesiam, & electiones in Clero peragendi. Additque sibi non licere arma movere in eum, sed tantùm precibus divinum auxilium implorare: *Persequeris nos*, inquit, *& tyrannicè vexas militari carnalique manu, nos inermes ac nudi, qui terrenos & carnales exercitus non habemus; invocamus Principem exercitûs omnis creaturæ sedentem in cælis, ut immittat sibi dæmonem, (sicut ait Apostolus) tradere hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus ejus salvus fiat.* Siccine loqueretur Gregorius si se aliosque Italos ab Imperatoris obedientiâ subtraxisset, aut vectigalia ei solvi prohibuisset, aut saltem id facere in animo habuisset. An credibile est eum qui tam clarè protestatur sibi non esse potestatem introspiciendi in Palatium, aut regias dignitates deferendi, existimasse sibi potestatem esse privandi Imperatorem regno & vectigalibus ipsi debitis.

Secundò, Carolus Magnus in Epistolâ ad Constantinum & Irenem, dissidii inter Gregorios secundum & tertium, ac Leonem, mentionem faciens, testis est istos Pontifices precibus tantùm apud Imperatorem imagines defendisse: *Neque*, inquit, *aliter fiebat in partibus & regionibus istis, donec proavus vester ex imperiorum quorumdam instructione venerandas imagines abstulit, ex quo tempore magnus error Græciam istam invasit, unde non contemnendum scandalum in mundo factum, quâ de causâ in magnam tribulationem uterque Gregorius Romani Pontifices per ea tempora contecti sunt, sæpiùs enim proavum serenitatis vestræ admonuerat, ne sineret venerandas imagines de statu suo dejici: verùm illorum preces salutiferæ nequicquam fusæ sunt, animamque illius haud quidquam commoverunt.*

Tertiò Paulus Diac. lib. 6. de gestis Longobard. c. 49. refert Gregor. II. impedivisse ne Itali alium sibi Imperatorem crearent, eo rejecto. Tantùm abest ut ei vectigalia solvi vetuerit, & sic eum imperii parte mulctarit. *Omnes*, inquit hic scriptor, *Ravennæ exercitus vel Venetiarum talibus jussis* (Imperatoris edictis de subvertendis imaginibus) *restiterunt, & nisi eos prohibuisset Pontifex, Imperatorem super se constituere fuissent aggressi.* Eadem habet Regino lib. 1. Chron.

Quartò Anastasius Bibliothecarius ad ann. 658. fusè narrans ea quæ in dissidio Greg. II. & Leonis Isauri sunt gesta, nihil habet de excommunicatione Imperatoriâ, multò minus de vectigalium substractione jussu Pontificis. Imò disertè ait Gregorium Italos in officio & Imperatoris obedientiâ continuisse. *Jussionibus*, inquit, *missis decreverat*

rat Imperator ut nulla imago cujuslibet Sancti, aut Martyris, aut Angeli ubicumque haberetur; maledicta enim omnia afferebat, & si acquiesceret in hoc Pontifex gratiam Imperatoris haberet, & si hoc fieri prapediret, à suo gradu decideret. Respiciens ergo pius vir prophanam Principis prohibitionem, jam contra Imperatorem quasi contra hostem se armavit, renuens haresim ejus, scribens ubique cavere se Christianos eo quod orta fuisset impietas talis. Igitur perinde omnes Ravenna atque Venetiarum exercitus contra Imperatoris jussionem restiterunt, nunquam se ejus Pontificis condescendere neci..... Cognitâ verò Imperatoris nequitiâ, omnis Italia consilium iniit ut sibi eligerent Imperatorem, & Constantinopolim ducerent, sed compescuit tale consilium Pontifex: Et post alia: *Cumque mitteret hominem proprium Romam cum scriptis suis, quibus continebatur ut Pontifex occideretur cum optimatibus Roma, agnitâ crudelissimâ insaniâ, protinus ipsum Patricium missum occidere voluerunt, nisi defensio nimia Pontificis prapedisset: & postea blando omnes sermone ut in bonis proficerent actibus, & in fide persisterent, rogabat, sed ne desisterent ab amore & fide Romani Imperii admonebat.* Narrat deinde Bibliothecarius quomodo Gregorius Longobardorum Regem Luitprandum bellum cum Exarcho adversus Spoletanum & Beneventanum molientem, istis ad deditionem compulsis, ad pacis consilia revocarit, ac quemadmodum deinceps Tiberio cuidam cognomento Petasio, qui Imperatoris sumpserat insignia restiterit, & exercitum ad eum capiendum adjuverit: demum addit, *Imperatorem Romani Pontificis obsequiis & monitis nihil immutatum, Germanum sancta Ecclesia Constantinopolitana Antistitem, eo quod ei consensum prabere noluisset, Pontificatu privasse, sibique complicem Anastasium Presbyterum in ejus loco constituisse. Missâ Romam Synodicâ dum tali haresi consentientem eum reperiret vir sanctus, non censuisse confratrem & consacerdotem solitò vocari. Sed rescriptis commonitoriis nisi ad Catholicam fidem converteretur, etiam extorrem a sacerdotali officio esse mandavit, Imperatori quoque suadens salutaria ut à tali execrabili miseriâ declinaret, scriptis commonuit.* Hæc Anastasius, ex quibus patet, primò, Gregorium secundum Leoni Isauro semper obsequentissimum fuisse, quamvis ab eo insidiis peteretur. Secundò, eundem Pontificem illi auxilio fuisse ut Italiam retineret. Tertiò, eum admonitionibus ac præceptis suis cunctos in officio continuisse. Quartò, jussisse illum ut Imperatoris equidem Decretis de abolendis imaginibus non parerent, quia contraria erant religioni, sed vetasse ne propterea Imperatoris jugum excu-

cu-

cuterent. Quintò, cum longè aliter se gessisse erga Anastasium, & aliter erga Leonem Imperatorem, atque illum litteris suis sacerdotali officio extorrem pronuntiasse, in Imperatorem verò nihil simile tentasse, sed tantùm ei per litteras consuluisse ut ab evertendis imaginibus cessaret. Denique Leonem Isauricum à Gregorio II. non fuisse de throno dejectum, & imperii parte spoliatum, argumento est Gregorii III. ejus successoris, vita ab eodem Anastasio conscripta; nam Gregorius III. Leonem Imperatorem agnovisse, & ad eum humanissimas legitur scripsisse litteras, in quibus Imperatorem inter eos non recenset quos à communione corporis & sanguinis Domini alienos esse pronuntiat, quod fecisset proculdubiò si excommunicatus à prædecessore suo fuisset pronuntiatus. Quid quod ipse Gregorius III. Epistolas suas annis imperii Leonis consignat, ut Ep. ad Bonifacium, imperante Domino piissimo Augusto Leone, imperii ejus anno 23. qui clariùs poterat & disertiùs ille adversariorum fabulam disjicere? Huc quoque accedit Damascenus, qui orat. de imaginibus rerum à Leone adversus imagines gestarum mentionem faciens, non refert eum aut regno privatum fuisse, aut excommunicatum à Romano Pontifice, quinimò eum pro Rege agnoscit, eique vectigalia solvenda esse affirmat: *Paremus*, inquit, Imperatorem alloquens, *tibi Rex in iis quæ ad vitæ civilis negotia pertinent, ut in tributis, vectigalibus & congiariis solvendis, quorum tibi quantùm ad vos spectat, munus est creditum & demandatum. At in Ecclesiasticis rebus statuendis habemus Pastores, qui nobis locuti sunt verbum, & leges atque instituta Ecclesiastica tradiderunt.*

Opponit Bellarminus Theophanem, Cedrenum, Zenonem, Nicephorum, & cum istis recentiores Latinos, qui scribunt Leonem excommunicatum esse à Gregorio secundo, & exactione tributorum Italiæ privatum. Verùm quis non videat majorem fidem habendam esse ipsi Gregorio, Paulo Diacono, Anastasio, & aliis scriptoribus à nobis laudatis, qui & antiquiores sunt, & fidedigniores, quàm istis qui ab adversariis laudantur. Nam Græci præterquam quod citatis à nobis autoribus recentiores sunt, & rerum in Occidente gestarum non ita gnari, *in odium atque invidiam Romanæ Ecclesiæ jacturam Occidentalis Imperii in Romanum Pontificem retorquere soliti sunt*, ut observat Baronius, *ad commovendos tum Imperatorum, tum aliorum animos in Romanam Ecclesiam.* Ac proindè illis nulla aut modica fides hoc in negotio est adhibenda; recentiorum verò Latinorum autoritatem qui ipsos secuti sunt, ego nihil moror, cùm non aliundè quàm ab ipsis id hauserint.

Deinde

Deinde verò isti scriptores non dicunt Leonem regno aut regni parte privatum fuisse, sed tantùm autorem Italis fuisse ne illi vectigalia penderent: unde non sequitur Gregorium existimasse Leonem ob hæresim imperio excidisse. Cùm propter alias causas potuerit denegari tributum, præsertim verò quia illo opus habebant ad sui defensionem adversus Longobardos, haud tamen crediderim Gregorium id fecisse, sed potiùs Italos ne tributum Imperatori penderent, Gregorium autorem prætendisse, & excommunicatione generatim ab eo in omnes qui violarent imagines in Synodo latâ, usos esse ut jugum Imperatoris excuterent, atque hinc apud Græcos manasse, Romanum Pontificem Imperatorem anathemati obstrinxisse, atque Italos inhibuisse ne vectigalia Leoni penderent; nam ut probatum est ex autoribus fide dignissimis Gregorius II. quantùm potuit Italos in officio continuit. Nec est quod Bellarminus dicat, *eum primùm equidem per multos annos restitisse populis Italicis cupientibus ab Imperatore deficere: sed posteà ubi vidit Imperatorem deteriorem fieri, Imperatorem è cœtu piorum ejecisse, ac jussisse uti ei tanquam impio populi non parerent, nec vectigalia deinceps penderent.* Non est, inquam, quod ita putet Historicos posse conciliari; nam Theophanes & Cedrenus defectionem Italorum jussu Pontificis factam narrant anno Leonis 9. quo tempore Anastasius narrat Pontificem obstitisse, ne jugum Imperatorum excuterent. Deinde Anastasius rem prosequitur usque ad finem, & tamen istius excommunicationis aut interdicti non meminit, sed constantem semper in obedientiâ Græcorum repræsentat. Denique successor Gregorii II. Leonem usque ad finem vitæ Imperatorem agnovit, & piissimi cognomine pro more decorare non dubitavit. Ex dictis jam constat Gregorium nihil tentasse in Imperatoris jura aut vectigalia, sed etiam si quid tentasset, ejus factum non esset trahendum in exemplum, cùm sit contra Evangelii legem, quæ jubet reddi *quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo*; adversus quam veritatem nemo præscribere potest: *non privilegium temporum, non spatium regionum, non patrocinia personarum.* Quapropter quantùm volent usurpata à Pontificibus in Regum temporalia potestatis exempla, congerant adversarii, quot volent hujus opinionis patronos proferant, hoc responsum accipient: *Quid ergo si Episcopus, si Diaconus, si vidua, si Doctor, si etiam Martyr lapsus à regulâ fuerit, ideo hæreses veritatem poterunt obtinere: ex personis probamus fidem, an ex fide personas?*

Hic verò subjungendum foret factum Germani quem Henricus

Antisiodo-

Antisiodorensis Monachus, lib. 1. de miraculis c. 55. narrat Britannorum Regem deposuisse, & ejus loco Bubulcum quemdam in throno constituisse, si quid in istâ fabulâ verisimilitudinis esset; sed cùm illa commentum sit omni verisimilitudine destitutum, quod ab omnibus mente sanis statim rejicitur, nihil opus est in eo vel referendo, vel refellendo, diutiùs immorari. Hoc unum observabo, illud etiamsi verum esset, nihil nobis obstare, cùm Germanus id fecisse dicatur ex revelatione divinâ. Sed, ut jam dixi, narratio Henrici tota fabulosa est, atque, ut alia mittam, portenti simile est, Regem barbarum ad solam Germani ignoti & peregrini hominis vocem regnum & palatium Bubulco cessisse, totamque gentem Britannorum id ratum habuisse.

De depositione Childerici Galliarum Regis.

Sextum, inquit Bellarminus, *exemplum est Zachariæ, qui rogatus à primoribus Francorum Childericum deposuit, & in ejus locum Pipinum Caroli magni patrem Regem creari jussit, cujus causa fuit, quia propter socordiam Childerici & religioni & regno in Galliâ extrema ruina imminere videbatur.*

Respondeo Zachariam non deposuisse Childericum, aut Pipinum Regem constituisse; sed cum jam Pipinus omnem autoritatem regiam haberet, & Childericus nihil præter nomen Regis obtineret, consultum à Gallis Zachariam uter pro Rege habendus esset, an is qui regno invigilabat, & omnem habebat autoritatem, an verò is qui omnem prorsùs regni curam potestatemque regiam socordiâ suâ amiserat, respondisse Pontificem satiùs esse illum quàm hunc pro Rege habere. Quo responso accepto, Gallos in comitiis suis Childericum deposuisse, & Pipinum Regem proclamasse, quem posteà Bonifacius inunxit. Hæc est vera hujus facti narratio, ut constat ex scriptoribus antiquissimis ac fide dignissimis.

Primùm autem Merovingios, quorum ultimus fuit Childericus, omnem autoritatem regiam amisisse, ac nomine tenus Reges fuisse, constanti scriptorum omnium testimonio liquet. Eginardhus in vitâ Caroli magni: *Jamdudum*, inquit, *nullius vigoris erat, nec quidquam in se clarum præter inane Regis vocabulum præferebat, nam & opes & potentia regni penes palatii Præfectos, qui Majores domûs dicebantur, & ad quos summa imperii pertinebat, tenebantur, neque Regi aliud relinquebatur, quàm ut regio tantùm nomine contentus crine profuso, barbâ*

 sum-

summissâ, in solio resideret. Aimoinus lib. 4. c. 66. ait eos nomen tantùm Regis nullam potestatem regiam habuisse. Abbas Uspergensis in Chronico ad annum 753. *Hildericus*, inquit, *qui falsò Regis nomine fungebatur.* Regino lib. 2. Chronicorum. *Hildericus verò qui falsò Rex vocabatur, attonsus est, & in Monasterium trusus.* Otho Frisingensis lib. 5. Chronici c. 21. *Eo tempore Hildericus inane, ut supra dixi, regium nomen tenebat.* Gofridus Viterbiensis part. 17. Chronici ait, *eo tempore Francorum Reges solo nomine Reges fuisse.* Abbas Tudensis ad annum 751. 754. dicit, *nihil tunc Merovingios habuisse præter inane Regis vocabulum, & Childericum falsò Regis nomine functum.* Hinc ab aliquibus Majores domûs Reges dicuntur, & Caroli Martelli filii regnum ejus divisisse perhibentur. Ita Gregorius III. Ep. cujus initium *Doctores omnium gentium* ad Bonifacium Moguntinum Carolum Martellum *Principem Francorum* vocat. Aimoinus lib. 4. c. 57. Regem eum dicit, filios ejus regno post ejus mortem potitos esse scribit. Marianus Scotus lib. 2. Chronicorum, & Platina regnum Franciæ Caroli filiis Pipino & Carlomanno divisum esse, Sueviam & Austrasiam Carlomanno, Pipino Burgundiam cum parte Franciæ cessisse. Itaque haud dubium quin regiam tum potestatem, tum etiam dignitatem haberet Pipinus, Childericus verò nihil præter inane Regis nomen, jusque hæreditarium ad regnum quo minimè fruebatur.

Secundò, scriptores fermè omnes uno consensu asserunt Zachariam tantùm consultum à Gallis uter pro Rege habendus esset, ipsumque consulentis, potiùs quam jubentis, aut definientis in morem respondisse.

Eginardhus in Annalibus ad annum 749. Burchardus Vuirsiburgensis Episcopus, & Foltradus Presbyter, missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut consulerent Pontificem de causâ Regum, qui illo tempore fuerunt in Franciâ, qui nomen tantùm Regis, sed nullam potestatem regiam habuerant, per quos prædictus Pontifex mandavit meliùs esse illum vocari Regem, apud quem summa potestatis constiterit. Eadem prorsùs verba sunt Aimoini, lib. 4. de gestis Francorum cap. 61.

Blondus Flavius lib. 10. Decadis primæ. *Invenio*, inquit, *Alcuinum Paulumque, & plerosque alios qui Francorum gesta scripsêre, proceres, populosque ejus gentis, Pipini virtutem, & e contra Childerici Regis amentiam pensantes mentis, Zachariam Pontificem Roman. consuluisse, ineptumne Regem ultra tolerandum, an Pipinum meritâ fraudandum regiâ*

giâ dignitate censeret. Cumque respondisset Pontifex illum qui regia melius obiret munera esse habendum Regem. Regino Prumiensis lib. 2. Chronic. anno Dominicæ Incarnationis 749. *Missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut interrogarent de Regibus in Franciâ, qui illis temporibus non habentes regiam potestatem tamen vocabantur, si benè essent Reges, & præfatus Papa mandavit Pipino meliùs sibi videri illum Regem vocari, qui potestatem haberet, quam illum qui sine regali potestate manebat.*

Marianus Scotus lib. 3. Chronicorum cap. 750. *Orat ergo sibi decerni quis eorum Rex justè dici debeat, & esse is qui securus domi sedebat, an ille qui curam totius regni & omnium negotiorum molestiam perferat.*

Ado Viennensis in Chronico ætate 61. *Pipinus Vrgardum Visburgensem Episcopum & Fulradum Capellanum suum ad Zachariam tum temporis Romanum Pontificem misit, ut interrogarent eum si ita manere deberent Reges Francorum, cùm penè nullius potestatis essent, jam solo Regis nomine contenti. Quibus Zacharias Pontifex responsum dedit, illum debere Regem vocari qui Rempublicam gereret. Reversis Legatis, abdicatoque Childerico qui tum regium nomen habebat, Franci per consilium Legatorum & Zachariæ Pontificis electum Pipinum Regem sibi constituunt.* Sed ne diutiùs in repetendis iisdem sententiis immorer, iisdem ferè verbis consultationem & responsionem Pontificis narrant Oto Fringensis lib. 5. hist. cap. 21. Abbas Urspergensis ad annum 750. Paulus Fredegarius Scholasticus in fine Chronici. Vetus Autor libri de Majoribus domûs. Guillelmus Nangius in Chronographiâ MS. Silvius in Epist. lib. 10. decadis 1. Trithemius lib. de Origine Francorum ad annum 751. Aventinus lib. 3. Annalium Boïorum. Gaguinus libro 3. hist. Francorum. Papirius Massonus in Zachariâ, & alii.

Itaque ex istis scriptoribus constat Legatos à Gallis Romam missos fuisse non ut à Pontifice peterent autoritate illius regnum Childerico abrogari & Pipino tradi, seque à sacramento fidei absolvi, quod procul dubio petiissent, si tunc hujusmodi potestatem Pontificem Romanum habere persuasum fuisset. Sed ut consilium peterent tantummodò uter habendus esset pro Rege an is qui regni curam gerebat, nec ullis laboribus parcebat ad illud benè regendum, an verò ille qui omni omissa regni cura in socordia ac luxu vitam degebat, ac nihil præter inane regis nomen obtinebat: consilium autem à Pontifice petierunt Galli, tùm honoris ergo, tùm ne videren-

tur tantam rem leviter ac temerè suscepisse, tùm etiam fortè ut quorumdam meticulosiorum scrupulis occurrerent. Respondit verò Pontifex consulentis, non autem jubentis in modum, videri sibi Regem illum haberi debere qui potestatem & curam regni habebat, non autem illum qui segni turpique otio fluens nullam penitus regni sollicitudinem gerebat. Itaque nihil propriè egit Zacharias in depositione Childerici, sed quid agendum esset Francis ostendit.

Nec verò his opponi potest quod nonnulli scriptores ex iis qui à nobis laudati sunt, scribunt jussisse Zachariam ut Childericus deponeretur, & Pipinus in ejus locum eligeretur, aut ejus jussu ac autoritate illum esse dejectum de throno, hunc verò Regem constitutum ita Eginardhus in vita Caroli Magni, Regino, Otho Frisingensis, & Abbas Uspergensis locis allatis, Sigebertus in Chronico, Paulus Æmilius, ubi etiam post Othonem Frisingensem, dicit populum à juramento fidelitatis à Pontifice absolutum; nihil, inquam, id obstat. Cum enim iidem scriptores responsionem Pontificis Gallorumque petitionem ita referant, ut pateat consilium tantummodò à Gallis quæsitum & à Pontifice datum necesse est, ut cum dicunt Pipinum jussu & autoritate Pontificis factum esse Regem, nihil aliud sibi velint quam eum Gallis autorem fuisse ut id fieret, & sanè consilium sæpè sæpiùs, & imperii nomine significatur, & quod ex alicujus consilio factum est, dicitur ex ejus autoritate factum. Nihil ergo repugnat quominùs dicatur Pipinus electus & Childericus dejectus jussu & autoritate Zachariæ, quia scilicet Franci cum in re anxiâ & dubiâ Pontificem consuluissent, ejus autoritatem & consilium erant secuti, quod verò unus aut alter scriptores habent Zachariam absolvisse Francos à fidelitatis sacramento, id videntur dicere ex more suis temporibus à Romanis Episcopis usurpato, nisi fortè ita explices, declaravit eos non teneri illum pro Rege habere qui nullo Regis fungebatur officio, quod innuit Paulus Æmilius dicens id fecisse *Pontificem eo quod sciret Francos proceres mirâ consensione animorum Pipino adesse cupereque eum Regem haberi.*

Tertiò Childericus è solio dejectus non est aut electus in ejus locum Pipinus à Pontifice Zacharia, sed ab universis Francis in Comitiis totius regni, ille indignus regno pronunciatus est, tonsus & in Monasterium conjectus, hic verò Rex more Francorum solito proclamatus, ac deinde à Bonifacio unctus, ita rem referunt plerique scriptores.

Eginardhus in Annalibus ad annum 750. *Hoc anno secundum Romani*

mani Pontificis sanctionem Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad hujus dignitatem honoris unctus sacra unctione, manu sanctæ memoriæ Bonifacii Archiepiscopi & Martyris & more Francorum elevatus in solium regni in civitate Suessiona, Childericus verò qui falsò Regis nomine fungebatur tunso capite in Monasterium missus est. Eadem sunt verba Aimoïni lib. 4. de gestis Francorum cap. 61.

Blondus Flavius lib. 10. Decadis 1. *Francos (post consilium Zachariæ) publico totius gentis consilio Pipinum declarasse Regem invento Childerico in Clericum tonsurato.* Regino lib. 2. Chronic. *Pipinus secundum morem Francorum electus in Regem & unctus per manum sanctæ memoriæ Bonifatii Moguntiacensis urbis Archiepiscopi, & elevatus est à Francis in regno in Suessionis civitate, Childericus verò qui falsò Rex vocabatur attonsus est, & in Monasterium missus est.* Ado Viennensis *reversis Legatis abjectoque Childerico qui tunc Regium nomen habebat Franci per consilium Legatorum & Zachariæ Pontificis electum Pipinum Regem sibi constituunt, Childericus tonsuratus & in Monasterium missus est.*

Abbas Urspergensis *more Francorum electus ad regnum Pipinus per manus sancti Bonifacii Archiepiscopi Moguntiacensis elevatus est in regni solium in Suessionis civitate.*

Fredegarius in fine Chronici, *quo tempore unà cum consilio & consensu omnium Francorum missa relatione à Sede Apostolicà auctoritate percepta præcelsus Pipinus electione totius Franciæ in sedem regni cum consecratione Principum unà cum Reginà Bertrada, ut antiquus ordo deposcit, sublimatur in regno.* Eadem sunt verba appendicis à Theodorico II. usque ad Pipinum ad librum *de gestis Francorum Regum.* Autor de Majoribus domus, *Franci Pipinum sibi Regem constituunt.*

Anonymus scriptor vitæ Lebuini cap. 8. „Pipinus totius ditionis „compos effectus consultu Papæ Zachariæ & unanimi Francorum con„sensu per unctionem sanctissimi Archiepiscopi Bonifacii Suessionis „civitate habito conventu Rex appellatus est, & regali sede donatus, re„pudiato ac tonsurato Childerico qui falso nomine Rex appellabatur.

Annales Francorum ad annum 750. *Pipinus secundum morem Francorum electus*, & Monachus Engolismensis in vita Caroli Magni, *Franci cum consilio domini Papæ Zachariæ & nobilium Romanorum Deo volente uno consensu & una voluntate levaverunt sibi in Regem Pipinum pium filium Caroli Martelli.* Guillielmus Nangius in Chronographia MS. *Quo audito* (Zachariæ consilio) *Franci Pipinum Regem statuerunt*, & idem habent Trithemius de origine Francorum ad annum 749. in fine libri primi.

Guaguinus libro tertio Historiæ Francorum Chronicum Belgicum ad annum 742. Nauclerus generat. 26. anno 756. Antoninus Luit. pag. 2. tit. 14. cap. 1. 32. Sabellicus lib. 14. Chronici mundi & alii.

Post tantam testium nubem nemo revocare potest in dubium, quin Childericus non à Pontifice Romano, sed tantùm ex ejus consilio fuerit à Francis universis in Conventu publico depositus & ab iisdem secundum antiquum Galliæ morem Rex proclamatus fuerit Pipinus & in solio collocatus. Quare cum dicunt quidam Zachariam deposuisse Childericum, quod tamen ne unus quidem è laudatis scriptoribus dixit, exponendum est istud, ut observat Joannes de Parisiis: *Quomodo Glossa ordinaria exponit id est deponentibus consensit, non enim legitur*, inquit idem, *quod Zacharias Regem Franciæ deposuerit, sed legitur in Chronicis quod Hildericus regnabat in Francia totus deses & remissus. Pipinus verò gubernabat Principatum Franciæ, & Major domus dicebatur: miserunt ergo Barones ad Zachariam Papam ut decerneret de eorum dubio, quis scilicet deberet Rex esse an ille qui otio deditus solo nomine regnabat, an ille qui omne pondus regni sustinebat; quibus cùm respondisset Papa, quod ille qui regni gubernacula utilius regeret. Franci mox inclusо Rege Childerico Pipinum Regem sibi constituerunt..... aliorum verò Chronica habent quod postquam Childericus quatuor annis regnavit ex devotione in Monachum est tonsuratus, & tunc Pipinus Princeps in Regem inunctus electione Baronum auctoritate Papæ decernentis super dubio procerum.* Autor Somnii Viridarii lib. 1. c. 75. eodem modo istud solvit, sed exactius Glossa explicat illud, *deposuit per istud*, id est, *deponere volentibus consuluit. Pipinus enim*, inquit, *misit ad Papam non sicut ad temporalis Regni dominum, sed sicut ad verum sapientem, ad habentem consilium quod ratione status Pontificis videbatur authenticum:* Glossæ quoque expositionem laudat Ocamus Dialogorum part. 1. cap. 9. Almainus libro de potestate Ecclesiastica & Laïca quæst. 2. cap. 8. major in 4. dist. 24. quæst. 4. conclus. 3. & alii. Itaque immeritò Romani Pontifices aut potiùs eorum Theologi Childerici depositionem & electionem Pipini sibi ascribunt quæ potentiæ Pipini; socordiæ Childerici Francorum in Pipinum studiis judicio & auctoritati tribuenda est; ita ut non aliæ fuerint Pontificis hoc in negotio quam consulentis partes. Verùm, ut observat Abbas Uspergensis, Romani Pontifices hæc sibi ascribunt & se fecisse gloriantur *quæ potiùs facta fuerunt judicio divino, culpis Imperatorum exigentibus animisque Principum sive Gentium ad*

ad resistendum se coadunantibus. Unde consilium Papæ quod tantùm habuit virium, quia dabatur adversus Childericum personatum tantùm Regem, in gratiam Pipini, qui jam de facto Rex erat, & in quem concurrebant Gallorum omnium studia, risu aut indignatione cunctorum exceptum esset, si in alium Regem à populo dilectum datum fuisset, nec Gallos expertus esset Zacharias obsequentiores, quàm cum pluribus post sæculis Pontifices Romani in Reges nostros ejus successores aliquid tentavêre. Et verò Francos non existimasse necessariam autoritatem Romani Pontificis ut Regem sibi constituerent, cùm legitimum regno ineptum arbitrabantur, patet ex Hugonis Capeti electione, qui sine ullo Pontificis Romani rescripto, ex solo populi Francici consensu Rex Francorum coronatus est, rejecto Carolo Lotharingiæ, qui de stirpe Carolovingiorum Regni legitimus hæres supererat.

Adversus hæc nihil objicit Bellarminus, nam præter autores à nobis laudatos, qui dicunt autoritate & jussu Zachariæ Childericum esse dejectum, & Pipinum electum, quos quidem nobis non adversari ostendimus; præter hos, inquam, nihil dicit quod ad propositum pertineat, sed adversus Barclaium contendit justam fuisse Childerici abdicationem & Pipini electionem: nos verò quæstionem istam non ingredimur, ostendisse contenti Childericum à Francorum proceribus & populo fuisse depositum, non à Pontifice, licet ex ejus consilio: utrum autem illi rectè fecerint, annon, utrum Zacharias rectum & æquum dederit consilium, an potiùs rebus suis studens, qui Pipino armis ad Longobardos expellendos opus habebat quod utilius sibi erat quàm quod verius consuluerit, inquirere res est ad propositum inutilis, de quâ sine invidiâ in alterutram partem dici non potest.

De Translatione Imperii à Græcis ad Gallos.

NUllum habet exemplum speciosius Bellarminus ut Pontificum in temporalia potestatem astruat, quàm Imperii Occidentalis translationem, ut loquuntur, à Græcis ad Latinos, sed si res accuratè perpendatur, nihil hoc argumento infirmius esse dignoscitur. Sic illud proponit Bellarminus: *Septimum exemplum est Leonis III. qui Imperium transtulit à Græcis ad Germanos, propterea quod Græci nullum auxilium laboranti Ecclesiæ Occidentali afferre possent.* Hanc autem translationem jure ac meritò factam probat, tùm ex omnium

Regum

Regum Occidentis, qui Carolum pro vero & legitimo Imperatore agnoverunt, judicio, tùm ex ipsius Irenes confessione quæ non modò non reclamavit, sed & Caroli conjugium expetiit, tùm ex eventu & victoriis Caroli Magni. Verùm ut quanta sit hujus exempli ad propositum negotium inutilitas atque futilitas statim dignoscatur, unum observare sufficit, Pontificem Romanum nihil omninò juris aut terrarum Carolo dedisse aut Imperatori Græco abstulisse. Sed merum nomen Imperatoris, idque eum non solum dedisse, sed simul cum populo Romano, cujus nomine velut præcipuum ejus membrum agebat. Quippe diu antequam Carolus Imperator nominaretur, Græcus à dominio Provinciarum Occidentis exciderat, & Carolus jure successionis aut armorum dominus erat Galliæ, Germaniæ, Pannoniæ, partis Hispaniæ, & maximæ partis Italiæ, ac præsertim urbis Romæ quæ sedes erat Imperii. Itaque nomine Imperatoris adepto ditior non est factus Carolus, nec quidquam Græco Imperatori ablatum est: ac proinde etiamsi Leo solus Imperatorium nomen dedisset Carolo, non inde sequeretur Romanum Pontificem aliquid in temporalia juris habuisse, aut Carolo contulisse. At etiam si electio ista seu potiùs tituli Imperatorii collatio à nonnullis scriptoribus Leoni ut civitatis Romanæ Principi tribuatur, ab aliis tamen proceribus & populo accepta refertur. Rem sic narrant Annales Francorum ab anno 714. ad annum 883. deducti, ad annum 801. *In die natalis Domini ante confessionem B. Petri Apostoli cum ter ab oratione surgeret Leo Papa coronam capiti ejus imposuit, & a cuncto Romanorum populo acclamatum est Carolo Augusto a domino coronato magno & pacifico Imperatori Romanorum vita & victoria, & post laudes, more antiquorum Principum adoratus est, atque oblato Patricii nomine Imperator & Augustus est appellatus.* Iisdem verbis id narrat Monachus Engolismensis in vitâ Caroli Magni. Aimoïnus libri quinti capite 31. Ado in Chronico ætate 6. Gofridus Viterbiensis in Chronico, & Otho Frizingensis. *Sed*, inquit Bellarminus, *hìc primùm mentio fit populi Romani, sed acclamantis post coronationem non Imperatorem appellantis ante coronationem.* At notum est olim Imperatores Romanos per hujusmodi acclamationes à militibus & populo electos fuisse cum à privatis fuissent propositi, & tamen eorum electio tribuitur universis militibus & populo, non ei qui proposuerat, deinde istæ acclamationes argunt non modo præsentem, sed & præcedentem populi consensum. Demum Pontifex omnium Romanorum vices agebat velut præcipuum civitatis membrum,

brum, unde multi historici ne Leonem quidem nominant, sed à Romanis tantum Carolum Imperatorem nominatum esse dicunt, sic Marianus Scotus lib. 3. *Carolus*, inquit, *hoc tempore à Romanis Augustus appellatus est*; eadem sunt Lamberti verba ad annum 801. Hermannus ait eum more Romano sublimatum Imperatorem, ergo à populo non à Pontifice. Lupoldus Bambergensis libro de juribus Imperii, Sigebertus & Vincentius aiunt ex consensu Romanorum Carolum à Leone coronatum esse Augustum. Blondus Flavius Decade 2. ait, *Leonem Pontificem populi Romani scito, precibusque Carolum Imperatorem Romanorum declaratum diademate vetusto Imperatorum capitis gestamine coronasse.* Æneas Sylvius in Epitome Blondi de ortu Imperii c. 9. *Populus*, inquit, *Romanus qui suo sanguine tantum pararat Imperium Carolum Magnum Francorum Regem primò Patricium post Augustum, concurrente summi Pontificis consensu salutavit Cæsarem.* Philippus Bergomas lib. 2. supplementi, *à populo Romano precibus rogatus Carolum Imperatorem declaratum diademate coronavit acclamante ter populo, Carolo Augusto.* Et eadem fermè habent Jacobus Vamphelingius, Gaguinus, Naucle-rus, Platina, Sigebertus, Vincentius, Chronicum Belgii, Wilielmus Malmerburiensis, Rogerius Hovedunensis, Anastasius Bibliothecarius in vita Leonis III. Paulus Æmilius de gestis Francorum lib. 3. & alii plurimi, ex quibus constat Carolum Imperatorem esse declaratum precibus, consensu, votis, scito & acclamationibus populi Romani. Nec est quod Bellarminus opponat aliquos ex citatis historicis ac præter hos Cedrenum, Zonaram, Paulum Diaconum, Eginardum, qui dicunt Carolum à Leone Imperatorem esse factum aut declaratum & ab eodem inunctum atque coronatum, cum non repugnet Leonem id dici fecisse, quod non solus fecit nec suâ tantùm auctoritate, sed vices agens populi Romani & velut voluntatis ejus ac judicii executor, aut etiam velut Romanorum primus ac præcipuus.

Quod verò ad coronationem spectat & inunctionem, certum est illas esse meras ceremonias quæ ad Imperii substantiam non pertinent, ita ut qui eas perficit propterea censeri non possit Imperium aut Regnum contulisse. In Gallia Rex Christianissimus ab Episcopo Rhemensi, in Anglia Rex Angliæ à Cantuariensi, in Ungaria à Strigoniensi & alibi Reges ab Episcopis præcipuarum urbium consecrari & inungi solent, & tamen nemo dicere potest ab istis Episcopis Reges fieri aut constitui. Justinus Imperator sexto sæculo

à Joanne Constantinopolitano Patriarcha coronatus est ut constat ex Ep. hujus ad Hormisdam, & tamen iterùm ab Episcopo Romano Joanne post sex annos coronari voluit, ex quo patet coronationem meram esse ceremoniam, uno verbo coronatio Imperatorem non facit, nec jus dat ad Imperium, sed supponit eum qui coronatur jam Imperatorem aut Regem vel jus ad Imperium aut Regnum habere. Itaque Carolus magnus jure successionis & armorum ipsum Imperium Occidentis possedit, nomen Imperatorium quod ipsi ut pote totius ferè Occidentis domino debebatur ab universo populo Romano accepit. Coronationem verò & inunctionem ejus quæ sacra tantùm est ceremonia Leoni acceptam refert.

At, inquit Bellarminus, licet Carolus regnum Longobardorum armis obtineret, Romanos tamen nunquam bello vicerat nec eorum Rex erat, deinde regna equidem Occidentis sibi paraverat, sed non Imperium.

Respondeo Carolum Romanos bello non subjecisse, sed eos ultrò ipsum supremum agnovisse dominum, Patritiatus dignitatem ipsi concessisse, nam licet illi suis legibus se regerent, suprema tamen potestas erat penes Patricium & Imperatorem. Ad id verò quod addit Bellarminus Carolum sibi parasse regna occidentis non autem Imperium, verum est si Imperii nomine nudum Imperatoris nomen intelligas, non autem si dominium & potestatem in terras Imperii. Deinde cum Imperium occidentis jam diù vacaret divisumque esset inter multos regulos, haud dubium est quin Carolo debitus fuerit Imperii honos cum omnes regiones quæ priùs Imperium occidentale componerent sibi subjecisset. Attamen ipse nomen istud Imperatorium sibi non arrogavit, sed maluit illud habere à populo Romano & à Pontifice tanquam uno è præcipuis Romanæ civitatis proceribus.

Urget Bellarminus atque ut probet Carolum Imperium Pontifici uni acceptum tulisse sic ratiocinatur. *Cum testamento*, inquit, *Imperium filiis divisisset, rem totam a Leone Pontifice confirmari voluit ut non sine ejus consensu a quo illud acceperat Imperium aliis tradere videretur.* At contra Baronius prolato Caroli testamento probat illum de Imperio nihil disposuisse ut nimirùm Imperii pro libito tradendi cui vellet, totam penes Pontificem ostenderet potestatem, sed ambo falluntur, nam re vera Principum Imperii consensu Ludovicum auctoritate propria Augustum appellavit: etenim morti proximus Ludovicum filium Aquisgranum vocavit, ibique congregatis

Episco-

Episcopis, Abbatibus, Ducibus & Comitibus quæsivit an vellent eum Imperatorem creari, cumque annuissent, eum Imperii participem declaravit, jussitque ut coronam altari impositam suo capiti circumponeret: iisdem in Comitiis Bernardum nepotem Pipini filium Regem Italiæ declaravit, ita Annales Francorum ad ann. 813.

Itaque adeò falsum est Carolum existimasse Pontificis fuisse cui vellet Imperium tradere ut eo inconsulto Ludovicum Imperatorem crearet quem post biennium circiter Leo III. cum esset in Galliâ simul cum Reginâ Rhemis coronavit. Sicut autem Ludovicus Imperium à Patre acceperat, ita Lotharium natu majorem Imperii socium fecit anno 817. in Conventu Aquisgranensi inconsulto Pontifice, ut tradunt Eginardhus & Autor Chronici Mossiacensis, ac moriens missis ad eum coronâ & gladio Imperialibus socium Imperatorem reliquit. Is Ludovicum filium anno 852. Imperii participem effecit & demum anno 855. Imperio, quod 15. annis tenuerat, se abdicavit. Ab isto tempore Ludovicus Imperatoris nomen & honorem cum Italiæ regno obtinuit usque ad annum 875. quo mortem obiit. Tum Carolus Calvus Ludovici pii nepos Italiam invasit & Imperator non à solo Joanne VIII. sed à Romanis omnibus est declaratus. Testis est ipse Joannes VIII. in Concilio Ticinensi his verbis, *elegimus meritò & approbavimus una cum annisu & voto omnium fratrum & Coëpiscoporum nostrorum atque aliorum S. R. E. Ministrorum amplique Senatus totiusque Romani populi gentisque togatæ & secundum priscam consuetudinem solemniter ad Imperii sceptra proveximus & Augustali nomine decoravimus ungentes eum oleo.* Itaque non solus Pontifex Carolum Calvum elegit, sed unus fuit è præcipuis electoribus. Carolo Calvo post biennium mortuo Imperium vacavit donec Carolus III. Ludovici Bavariæ Ducis filius sicque Ludovici pii nepos anno 881. à Joanne VIII. coronatus est. Post hujus mortem Italiæ regnum in varias factiones est divisum. Guido nomen Imperatoris assumpsit, sed Arnulphus Caroli filius occupatâ post hujus mortem Italiâ Imperator coronatus est. Hunc ab optimatibus ad Imperium promotum à Principibus Teutoniæ Imperatorem factum docent nonnulli scriptores attamen à Formoso Romam vocatus eam vi cœpit & ab isto Pontifice Imperator dictus usque ad Othonem Magnum Germaniæ Regem, *qui anno Dominicæ Incarnationis* 962. inquit Regino, *Romæ benignè susceptus acclamatione totius populi Romani & Cleri ab Apostolico Joanne filio Alberici Imperator & Augustus vocatus est & ordinatus.* Is postea totâ Italiâ subactâ

atque Imperatori Græco Apuliâ & Calabriâ ereptâ, filium Imperii participem fecit eumque anno 967. coronari jussit. Sic Imperii dignitas ad Germanos Principes est devoluta. Ex dictis autem patet Carolum Magnum Imperatoriam dignitatem tanquam aliquid sibi jure acquisitum filio tradidisse, ejusque successores illam sibi velut hæreditariam vindicasse, post hæc eum qui Romam obtinuit, Italiamque obtinebat nomen Imperatorium assumpsisse ac demum Othonem Italia subacta ad Germanos hanc dignitatem transtulisse.

De Ludovici Pii & Lotharii Exautorationibus.

IN exemplum à nonnullis adducitur Ludovici Pii Imperatoris exautorisatio anno 833. in Concilio Compendiensi facta; licet enim id sine Romani Pontificis auctoritate fecerint Episcopi Gallicani: ex eo tamen facto nonnulli inferunt in Ecclesiâ esse potestatem Regum dejiciendorum, sed ut cognoscatur utrum id rectè inferant, necne, res paulò fusiùs narranda. Ludovicus ille Pius Caroli magni filius, Imperii regiones inter Lotharium, Pipinum & Ludovicum partitus fuerat: illi violatis naturæ & æquitatis legibus adversus patrem conspirarunt, eumque primùm anno 830. Lotharius in Monasterio Sammedardensi conclusit, ut ibi monasticam vitam profiteretur. Inde paulò post operâ Pipini atque Ludovici liberatus, Lotharium ad petendam veniam compulit. Sed hac libertate diu non est fruitus; nam anno 835. iterùm conjurarunt in eum tres ejus filii. Ab illis stabat Gregorius IV. Pontifex, qui cum in Galliam simul cum Lothario venisset, & fama esset excommunicationem in Ludovicum Pium ab eo ferendam, proceres & Episcopi Galli qui Imperatori adhærebant, declararunt ei *quod si excommunicaturus veniret, ipse excommunicatus abiret.* Quapropter nihil ille in Imperatorem tentavit; at Lotharius & ejus fratres in proposito pertinaces, patrem imperio spoliandum esse statuerunt. Is ab omnibus derelictus, coactusque filiis sese tradere, in Monasterium S. Medardi Suessionensis à Lothario conjectus est, ibique sub militari custodiâ detentus. Sed ut Lotharius facinoris istius invidiam minueret, conventum procerum & Episcoporum Galliæ Compendium indixit, ibique callido consilio patrem coëgit pœnitentiam publicam petere, necnon crimina palam confiteri; cùm autem tum temporis in more positum esset, ut pœnitentes publici militiæ cingulum depo-

deponerent, habitumque sæcularem exuerent, Ludovicum id facere coëgerunt, ut per hoc videretur imperio se ipsum abdicare. Ita rem narrant Historici omnes, ac inter alios Eginardhus in Chronico, Nithardus ipsius Ludovici ex sorore nepos, Autor vitæ Imperatoris Ludovici Pii, Hugo Floriacensis in Chronico, Theganus Trevirensis Episcopus, & alii, quorum verba referre nihil necesse est, nonnulla tantùm ex autore vitæ Ludovici excerpam. ,, Cùm, inquit, rumor usquequa- ,, que diffusus fereret de cæteris quod verum erat de Papa Romano ,, quod ideo adesset ut tam Imperatorem quam Episcopos excommu- ,, nicationis vinculis irretire vellet, si qui inobedientes essent suæ filio- ,, rumque voluntati parùm quid subripuit Episcopis Imperatoris præ- ,, sumptio audaciæ, asserentibus nullo modo se velle ejus voluntati suc- ,, cumbere, sed si excommunicaturus adveniret, excommunicatus abi- ,, ret, cum aliter se habeat antiquorum Canonum auctoritas. Deinde narratis iis quæ insecuta sunt de Conventu Compendiensi hoc judicium fert. *Verentes* inquit, *sceleris conjuratores inauditi ne versa vice retrolapsa ferrentur quæ gesta erant callido, ut sibi visum est, consilio. Cum aliquibus Episcoporum utuntur argumento ut pro his de quibus jam pœnitudinem gesserat Imperator* (Nempè de nece Bernardi) *iterum publicâ pœnitentiâ armis depositis irrevocabiliter quodammodo Ecclesiæ satisfacere judicaretur. Cum ne forenses quidem leges contra unam culpam semel commissam, bis invehant vindictam, & nostra lex habeat non judicare* BIS IN IDIPSUM, *cui judicio pauci contradixère, plures assensum præbuère, minima pars ut assolet in talibus ne primores offenderent verbo tenùs consensère. Adjudicatum ergo eum absentem & inauditum, nec confitentem neque convictum ante corpus sancti Medardi Confessoris & sancti Sebastiani Martyris arma deponere & ante altare ponere cogant, pullaque indutum veste adhibitâ magnâ custodiâ sub tectum quoddam retrudunt.* Eodem modo de hoc conventu judicant Eginardhus & Theganus, atque hic Ebbonem Rhemensem factionis hujus antesignanum præcipuè incusat. Extant etiam acta sub Conventûs Compendiensis nomine edita, tom. Concil. 10. col. 1687. & sequentibus, in quibus narratur missos ad Ludovicum Pium Suessionis tunc in Monasterio S. Medardi degentem à conventu legatos, qui eum de his criminibus admonerent. Hunc illorum admonitionibus assentientem diem constituisse, quo responsum redderet, eâ die conventum omnium ad eum pervenisse, ejusque crimina illi in memoriam revocasse, promisisse illum se in omnibus salutari consilio acquieturum, & habiturum remediale judicium, sed petiisse ut Lotharius Augu-

ſtus adeſſet, ut cum eo priùs reconciliari poſſet. Cum veniſſet Lotharius Ludovicum in Baſilicâ Dei genitricis Mariæ, ubi quieſcunt SS. corpora Medardi, necnon Sebaſtiani, præſentibus Epiſcopis, Presbyteris, & populo proſtratum in terram ſuper cilicium coram altari palàm confeſſum eſſe ſe miniſterium ſibi commiſſum ſatis indignè tractaſſe, multis in eodem offendiſſe, & Eccleſiam ſcandaliſaſſe, populum in perturbationem induxiſſe, ac propterea publicam & Eccleſiaſticam ſe petere pœnitentiam. Deinde injunctum illi ab Epiſcopis ut apertè confiteretur errata ſua, agnoviſſe ſe præcipuè deliquiſſe in iis de quibus ſive ſcriptis, ſive verbis à ſummis Sacerdotibus admonitus, tum illos ei dediſſe chartulam confeſſionis, continentem crimina quorum ab iis reus putabatur. Quâ relatâ ſequitur exautoriſatio Ludovici, his verbis. *Igitur pro his vel in his omnibus quæ ſupra memorata ſunt reum ſe coram Deo & coram Sacerdotibus vel omni populo cum lachrymis confeſſus eſt, & in cunctis ſe deliquiſſe proteſtatus pœnitentiam publicam expetiit. Poſt hanc verò confeſſionem chartulam ſuorum reatuum & confeſſionis ob futuram memoriam Sacerdotibus tradidit quam ipſi ſuper altare poſuerant, ac deinde cingulum militiæ depoſuit, & ſuper altare collocavit & habitum ſecularem exuens habitum pœnitentis per impoſitionem manuum Epiſcoporum recepit, ut poſt tantam talemque pœnitentiam nemo ultra ad militiam ſecularem redeat.* Eodem modo id factum narrat Agobardus in libello de iſto apud Compendium conventu ſcripto. Ex his autem patet in Compendienſi, ſeu potiùs Sueſſionenſi Conventu. Hæc enim exautoratio in Monaſterio S. Medardi in urbe Sueſſionenſi, quo Conventus Compendienſis migravit, facta eſt, omnia contra jus ac nefas ad arbitrium Lotharii peracta eſſe. Ludovicum Pium regno jam ante ſpoliatum per vim ad pœnitentiam petendam fuiſſe adactum, ab eodem extortam criminum confeſſionem, imò quod perridiculum eſt, ab aliis chartam confeſſionis criminum quæ agnoſcere ipſum volebant ipſi traditam, coactum illum juxta morem pœnitentium cingulum deponere & habitum pœnitentis induere ac demum in cuſtodiam retruſum: dirum facinus & ſæculis omnibus deteſtandum, Epiſcopos reperiri potuiſſe filiis aduerſus patrem rebellibus & naturæ ac æquitatis jura infringentibus, ita addictos, ut pietatis & religionis ſpecie ac pigmento tantum ſcelus velare auderent. Sed non omnium hoc fuit crimen, nam pleroſque metu verborum conſenſiſſe, nonnullos etiam contradixiſſe referunt ſcriptores, unum Ebbonem ſcelerati hujus conſilii autorem fuiſſe par eſt credere

dere quamquam & Agobardus illud inventum plurimum probaverit. Cæterum quamvis pateat iniquissimum fuisse istius conventus conatum ita ut ex eo nihil prorsus concludi posset, etiamsi sibi deponendi Imperatoris autoritatem assumpsisset. Attamen in ejus actis aut apud eos qui de eo scripserunt nihil legitur quod hanc in sententiam trahi possit. Quid enim tandem illi fecerunt? Imperatorem ad agendam de criminibus pœnitentiam adegerunt, eidem crimina exprobrarunt & imposuerunt pœnitentiam publicam, petenti confessionem dictarunt coram ipsis, & ex eorum judicio Imperator habitum pœnitentis sumpsit, atque, ut moris erat pœnitentium, cingulum militiæ deposuit. Facta sunt hæc & machinata ab ipsis Episcopis nequiter & injustè, sed quid ab iis tentatum in autoritatem Imperatoriam? nihil certè. Nam quod cingulum militiæ deposuit, id fecit pro more pœnitentium qui tum temporis sæcularibus omnibus negotiis nuntium mittebant & plerumque se in Monasterio includebant, quin autem istud Rege ultro faciente Episcopi probare potuissent, si revera criminum quorum accusatus erat reus fuisset aut si eorum non ante pœnitentiam egisset quis non fateatur? in eo erat inquitas quod Ludovicum id invitum facere scirent, & criminum quorum accusabatur vel reum non esse, vel eorum veniam jam esse consecutum. Ut autem aliquid in Imperatoriam autoritatem tentasse eos probaretur, ostendendum esset illos pronuntiasse Imperatorem regnandi jure ob crimina excidisse, & etiam invitum de regno pellendum. At nihil simile statuunt, imò supponunt eum ultro ac libenti animo ob crimina quæ perpetraverat se pœnitentiæ addicere & cingulum militiæ ponere. Sed quæ secuta sunt eorum quæ ab istis facta sunt iniquitatem ostendunt, nam anno sequenti 834. Lotharii fratres qui priùs exautorationi patris sui tacitè consenserant, cum Lotharium post depositum & custodiæ traditum patrem Imperium omne invadere cognovissent, coactis copiis adversus Lotharium proficiscuntur. Qui sibi metuens aufugit atque hinc pater Ecclesiasticæ communioni restitutus est & Imperii ornamenta recepit. Deinde sequente anno in Concilio ad Theodorici villam iterum ab Episcopis absolutionis beneficium est consecutus, & Ebbo ibidem suasu Episcoporum seipsum Episcopatu abdicavit, cœteri Episcopi qui conventui adfuerant excusaverunt se eo quod per vim ad consentiendum compulsi fuissent, Agobardus & alii absentes damnati sunt: notandum porrò est in istis Conciliis non restitui Imperatorem Regno & Imperio, sed tantùm Ecclesiæ & communioni, ita neque

neque in exauctoratione neque in restitutione Ludovici Pii quidquam est quod probet Ecclesiæ potestatem esse in temporalia. Nec magis eo pertinet judicium Concilii Aquisgranensis anni 842. adversus Lotharium, in eo enim Episcopi Lotharium auctoritate sua de Regno Galliæ non dejecerunt, sed tantùm à Ludovico & Carolo in consilium adhibiti num liceret sibi partem Regni Francici à Lothario relictam regere & censuerunt id ab ipsis tuta conscientia fieri posse, rem sic narrat Nithardus lib. 4. tom. Conc. 7. colon. 1177. & 1758.

De septem Electorum institutione.

POst Imperii translationem, septem quoque electorum institutionem à Pontificibus factam esse affirmat Bellarminus & ad probandam Pontificum in temporalia potestatem adducit. *Octavum*, inquit, *exemplum est Gregorii V. qui sanctionem edidit de Imperatore eligendo per septem Germaniæ Principes quæ usque ad hanc diem servatur. Quod ita esse probatur per Blondum Decade* 1. *lib.* 3. *Nauclerum generatione* 34. *in vita Gregorii V. aliosque multos historicos; asserunt etiam Magdeburgenses.* Respondeo incertum esse quando, quomodo & à quo septem Electores instituti fuerunt: sunt enim scriptores qui hanc Electorum institutionem tribuant Carolo Magno ut Jordanes in Chronico quæ sententia niti videtur auctoritate Innocentii III. *c. venerabilem de electione & electi potestate*, alii ejusdem institutionis, Germaniæ Principes auctores faciunt, alii eam Gregorio V. tribuunt, ut Blondus, Nauclerus, Platina & alii Gregorio X. ut Aventinus lib. 5. annalium Boïorum & Onuphrius in lib. de Comitiis Imper. ubi ex professo probat hos septem Electores non ante fata Frederici institutos esse, denique nonnulli eam partim Gregorio V. partim Othoni III. partim Principibus Germaniæ tribuunt, quia cum hos omnes diverso modo hæc institutio diversimodè tangat ab omnibus approbari debuit.

Quod spectat ad primam opinionem quæ Carolo institutionem septem Electorum tribuit, eam esse falsam concedunt omnes, cum successores Caroli non à certis Principibus Germaniæ, sed ab omnibus Principibus Francis electi fuerint: simili ratione probat Onuphrius Gregorium V. non esse illius auctorem, quia diù post ipsum vita functum Principes omnes Imperii Germaniæ tàm Episcopi quàm

Laïci Imperatores eligebant, & sic Electos probat Henricum II. Conradum I. & II. Henricum IV. & V. Lotharium II. Fredericum I. & Philippum I. Nec dicas cum Bellarmino Principes interfuisse, non elegisse; nam ut multis testimoniis docet Onuphrius, & post eum Baronius tom. 10. Annal. ad ann. 996. n. 4. & sequentibus, non solùm istis electionibus intererant, sed & eas ipsi suffragiis promovebant, idque perspicuè patet ex Gregorio VI. Epistolâ ad omnes Episcopos, Duces atque Comites Teutonicos de novi Regis electione faciendâ, si Henricus non resipisceret lib. 4. Epist. Greg. Epist. 3. Iterùm Onuphrii opinio non videtur esse magis vera; nam ut observat Bellarminus, septem Electorum fit mentio in Autoribus qui ante Gregorium X. scripsêre, ut est Martinus Polonus qui sub Innocentio IV. scribebat, Ostiensis qui sub Gregorio IX. & Concilium generale Lugdunense sub Innocentio IV. Hinc Baronius primam institutionem septem Electorum in hoc Concilio ab isto Pontifice factam fuisse putat, conjicitque eos qui Gregorio quinto eam tribuerunt, deceptos esse Martini Poloni verbis, qui sic loquitur in vitâ Othonis III. *Et licet isti tres Othones per successionem generis regnaverint, tamen posteà fuit institutum, ut per Officiales Imperii Imperator eligeretur, qui sunt septem, videlicet primò Cancellarii isti Moguntiensis Germaniæ, Trevirensis Galliæ, Coloniensis Italiæ, Marchio Brandeburgensis Camerarius est, Palatinus Dapifer, Dux Saxoniæ ensem portat, Rex Bohemus Pincernam agit.* Quæ verba perperàm intellecta, putat causam dedisse Baronius iis qui sub Othone III. à Gregorio quinto septem Electores institutos scripserunt. Cùm tamen Martinus post Othonem suo tempore id factum indicet; verùm, ut diximus, non modò D. Thomas, seu potiùs autor lib. de regimine Principum, sed & Ostiensis, qui ante Concilium Lugdunense, vel eodem tempore scribebat Chronicum ejusdem temporis, & Augustinus Triumphus qui paulò post scripsit, septem Electorum institutionem ad Gregorium V. referunt, & de eâ velut de veteri institutione loquuntur. Denique observandum est septem Electores Lugdunensi Concilio recensitos diversos esse ab iis qui nunc sunt & olim fuerunt. *Hi enim sunt Moguntiensis, Trevirensis, Coloniensis, Palatinus, Saxo, Brandeburgensis & Bohemus.* Qui verò à Concilio Lugdunensi recensentur, hi sunt, Duces Austriæ, Bavariæ, Saxoniæ & Brabantiæ, Episcopi verò Coloniensis, Moguntinus & Salsburgensis.

Itaque incertum omninò est, utrùm à Pontificibus, & quando institutio ista facta fuerit.

Ut autem pateat electionem Imperatoris ad Electores transferri ab Episcopis Romanis sine injuriâ non potuisse, nisi ex eorum consensu id factum fuisset, considerandum est ad quod Imperatoris electio diversis temporibus pertinuerit. Ante translationem Imperii hanc ad Senatum populumque jure pertinuisse nemo ibit inficias: exercitus tamen plerumque Imperatores eligebant, qui Senatûs ac populi consensu Imperium retinebant; post Imperii translationem Carolus Magnus, ut probatum est, ab universo populo Romano, autore Romano Pontifice electus est Imperator. Hujus successores Imperium sibi jure hæreditatis, tum etiam ex præviâ Principum ac procerum Imperii electione sibi vindicarunt.

Ultimus è Caroli Magni sanguine Imperator fuit Ludovicus III. Arnulphi filius, qui prole carens à Berengario Veronæ victus, vitam & Imperium amisit. Hinc Imperium ruere cœpit. Nam Itali, ac Romani pro Regibus ac Imperatoribus victores agnoscebant, ita Berengarius, Ludovicus Bosonis, Hugo Arelatensis, Lotharius ejus filius, Rudolphus Burgundiæ, & alii subinde Italiam occuparunt; Imperiumque affectarunt. Ex aliâ parte Franci Principes & Germani Conradum à Carolinâ stirpe Germaniæ Regem Imperatorem agnoscebant, is morti proximus, ut narrat Nauclerus generat. 31. an. 937. persuasit Principibus ut Henricum Turingiæ & Saxoniæ Ducem in Regem ei successorem eligerent. Sed isti duo titulum Imperatoris non habuerunt. Post hæc Otho electus, ut ait Nauclerus, *ab omni populo Francorum & Saxonum*, Italiâ recuperatâ, Imperatoris nomen ac dignitatem consensu populi Romani accepit, & à Pontifice Romæ inunctus est. Qui verò deinceps istis succesŝere, plerumque hæreditatis jure, ab universis pariter Germaniæ Principibus electi feruntur. Donec ad vitandam confusionem ac divisiones, cæteri Principes septem Electoribus sua jura cesserunt. Porrò non potuit Pontifex istud juris auctoritate suâ quibusdam Principibus adimere, quippe jure naturali in regno electivo electio pertinet ad universum populum, sed ad vitandas turbas introductum, ut præcipui proceres ex consensu populi cæteros cives repræsentantes, Regem aut Imperatorem eligant; nec dubium quin possint sibi invicem jus suum cedere, & electionem paucis tantùm committere, sed Pontificem Romanum id sine eorum consensu facere posse absurdum prorsùs videtur.

Porrò si quid in re dubiâ conjici possit verisimile, arbitror Othonem III. cæterorum Imperii procerum adhibito consensu, & fortè

tè Gregorii V. auctoritate adjecta numerum Electorum septenarium constituisse, cum enim is Imperator liberis careret, & periculum esset ne divisiones ob Electorum multitudinem orirentur, huic malo obviam ire volens, remedio isto usus est, sperans ab omnibus Principibus id probatum iri. Quanquam ex historia constat, id non statim obtinuisse Principibus ordinariis Electoribus non omninò consentientibus, & juri suo cedere nolentibus. Nam Henricus Othonis successor non à septem Electoribus, sed à Principibus Germaniæ electus dicitur à Nauclero generatione 34. anno 1002. extantque exempla plura posteriorum Imperatorum eodem modo Electorum. Ita conciliantur invicem ii qui dicunt institutionem Electorum septem sub Othone III. factam, & qui eam non ante Gregorium X. aut Innocentium IV. obtinuisse ferunt, isti enim loquuntur de usu, illi de instituto.

Porrò non id solùm fecisse Imperatorem aut Pontificem auctoritate sua, sed ex consensu cæterorum Principum, tùm ex eo probatur quod facere non potuerit, tùm etiam ex scriptorum benè multorum testimoniis, Chronicum vetus, cujus autorem dicunt nonnulli Albertum Stadensem ad annum 1240. ex prætaxatione Principum & consensu eligunt Imperatorem Trevirensis, Moguntinus & Augustinus Triumphus lib. de potestate Eccles. q. 35. a. 2. Gregorius V. tempore Othonis Imperatoris convocatis & requisitis Principibus Allemaniæ septem Electores instituit. Leopoldus de jure Imperii c. 3. *Tempore Othonis III. qui filiis caruit, fuit institutum, ut per certos Principes Germaniæ solus per Officiarios Imperii seu Curiæ Imperialis eligeretur Imperator.*

At nullus est qui diligentiùs Nauclero id enarret, hujus hæc sunt verba generat. 34. ann. 994. *Hoc tempore Electores Imperii primùm instituti leguntur, de quo aliqui scribunt, quod Otho tertius cum hæredes ex se dependentes mares non haberet, constituit ex consilio Principum Germaniæ, ut Imperatore mortuo in oppido Francofurt. perpetuò fieret electio, electoresque constituit tres Archiepiscopos*, & enumeratis iis septem sic ait. *Hi septem Principes eligendi Imperatoris jus & potestatem sic acceperunt*, & mox, *itaque aiunt Gregorium V. cognita Imperii imbecillitate, varietateque fortunæ quo diutiùs apud Germanos summa potestas remaneret illeque cæteris præesset, qui virtute & dignitate cæteros præstaret, retulisse sanctionem de Imperatore deligendo, videlicet solis licere Germanis Principem deligere qui Cæsar, & Romanorum Rex appellatus, tùm demum Augustus & Imperator haberetur, cum a Romano Pontifice*

benedictione præmissa coronaretur. Et quod ordinaverit cum procerum Germaniæ consensu Electores prædictos qui vice omnium eligere deberent. Ex his habes quæ fuerint Pontificis, Imperatoris & Principum hoc in negotio partes. Imperator septem Electores delegit ex consilio Principum. Principes cœteri consenserunt & suo juri cesserunt. Pontifex constitutionem Imperatoriam ex consensu Principum factam probavit & *retulit*, non ut Bellarminus legit, *tulit*. Quia inlata fuerat ab Imperatore, convenit inter omnes delectum Imperatorem nomen Imperatoris non assumpturum nisi priùs à Pontifice coronatus fuisset. Itaque Electorum institutio non Pontifici, sed potiùs Imperatori, ac maximè cœterorum Principum, quorum erat de jure suo cedere consensui, tribui debet. Id observat Cardinalis Cusanus de concordia Catholica lib. 3. cap. 4. *Electores*, inquit, *qui communi consensu omnium Allemannorum & aliorum qui Imperio subjecti erant tempore Henrici II. constituti sunt, radicalem vim habent ab ipso communi omnium consensu, qui sibi naturali jure Imperatorem constituere poterant, non ab ipso Romano Pontifice, in cujus potestate non est dare cuicunque Provinciæ per mundum Regem vel Imperatorem, ipsa non consentiente.* Et concurrebat ad hoc consensus Gregorii V. tanquam unius Pontificis Romani, qui juxta gradum suum in consentiendo in communem Imperatorem interesse habet. *Rectè sicut in Conciliis generalibus occurrit in primo gradu autoritas ipsius, vigor nihilominus definitionis non ab ipso primo omnium Pontifice, sed ex communi omnium ipsius & aliorum consensus dependet.* Itaque quoquo tandem modo & quovis tempore facta fuerit ista institutio, quod non est admodum certum, autoritate solius Pontificis vim non habuit, sed præsertim cœterorum Principum ad quos pertinebat electio, sine quorum consensu non poterat electio ad hos solos septem restringi. Quod & ipse Bellarminus cogitur aliquando fateri, cum ait lib. 3. de Translat. Imperii c. 4. Papam id non potuisse, nisi præsente Imperatore, Germanisque Principibus consentientibus. Quod idem prorsus est ac id quod nos dicimus ex consensu Principum, autoritate Imperatoris, & Pontificis istud factum fuisse. Sed hoc non arguit ullam in Pontifice, prout Pontifex est, potestatem temporalem, nam ut diximus, ad eum Imperatoris electio non pertinet ut Episcopus est, sed ut Romanæ civitatis Princeps est.

Objiciunt primò eos omnes scriptores qui dicunt septem Electores à Gregorio V. aut X. fuisse constitutos.

Re-

Respondeo ex dictis constare, non esse certum utrum ab istis Pontificibus id fuerit statutum. Secundò certum esse id ab ipsis non esse factum, aut fieri potuisse auctoritate Pontificiâ. Tertiò certum non minùs esse id ab ipsis non esse factum sine consensu & auctoritate Principum Imperii & Imperatoris. Quod si qui Scriptores præsertim recentiores hujus rei non meminerint, cum ab aliis bene multis memoriæ prodita sit, ab iis qui illam non referunt, non tam prætermissa, quam subintellecta dici bebet.

Objiciunt secundò auctoritatem Innocentii III. in cap. *venerabilem de elect.* ubi hæc ait, *Verum illis Principibus, & jus & potestatem eligendi Regem in Imperatorem postmodum promovendum recognoscamus ut debemus, ad quos de jure & antiqua consuetudine noscitur pertinere, præsertim cum ad eos jus & potestas hujusmodi ab Apostolica sede pervenerit in persona magnifici Caroli, qui à Græcis transtulit Imperium in Germanos.* Quem secutus Jordanes à Carolo Magno de consensu & mandato Romani Pontificis præceptum esse ait, *ut Imperium Romanorum apud electionem canonicam Principum Germanorum in perpetuum remaneret.* Verùm, uti diximus, hæc opinio defendi non potest, cum constet septem Electores diù post Carolum Magnum fuisse institutos.

Deinde etsi de Principibus Germanis omnibus id intelligeretur, hanc potestatem ipsis à Pontifice collatam, tam falsum est ac Imperium ejus solius auctoritate ad Germanos esse translatum. Ut enim jus electionis Imperatoris Sedes Apostolica in Germanos Principes transtulisset, deberet illud priùs habuisse, sed inauditum est Romanum Episcopum solum ullum unquam Romanum Imperatorem elegisse. Nec verò quemquam movere debet Innocentii in suâ causâ loquentis judicium, quod si quis nollet prorsus rejicere, ita posset eum explicare, ut diceret jus istud à Romano Pontifice in Germanos esse translatum nomine totius Romanæ civitatis quæ istud jus habebat. Nam certum est ante Carolum Germanorum Principum non fuisse Imperatorem creare, sed Romanæ civitatis. Post Carolum verò Principes Franci & Germani in electione præcipuas partes habuerunt, hoc autem fieri non potuit sine Romanæ civitatis consensu ejusque Episcopi qui cum primus Princeps ejus esset eum in istis negotiis repræsentabat.

Objiciunt tertiò Viennense Concilium Clementinâ *Romani Principes de jure jurando,* ubi hæc habentur. *Ecclesia Romana à Græcis Imperium transtulit in Germanos, & ab eadem ad certos eorum*

Principes jus & potestas eligendi Regem in Imperatorem postmodum promovendum.

Respondeo dici posse Romanam Ecclesiam id fecisse, quod consilio, adhortatione & suffragio ejus factum est, sed tùm translatio Imperii, tùm septem Electorum institutio, consilio, adhortatione, consensu, & suffragio Episcopi Romani facta est, non tamen ab eo solo, aut ex ejus solius auctoritate; Quod si cui Concilii Viennensis dictum aliquid amplius asserere videatur, respondere poterit in Conciliis illud tantùm vim habere, quod de professo decretum & determinatum est à Concilio, non autem illud quod narrando dictis inseritur; cujusmodi sunt verba in objectione relata. Demùm istius Concilii Decreta à Pontifice Clemente V. sunt concinnata, non ab ipso Concilio generali emissa.

Objiciunt quartò instrumentum quoddam Principum Germanorum, quod servatur in munitione Castri S. Angeli, in quo sic habetur. *Nos Principes Imperii universis præsentem hanc paginam inspecturis complectens olim Romana Mater Ecclesia, quadam quasi Germanâ charitate Germaniam illam eo terrenæ dignitatis nomine decoravit quod est super omne nomen, temporaliter tantum præsidentem super terram, plantans in eâ Principes tanquam arbores praelectas, & rigans illas gratiâ singulari, illud eis dedit incrementum mirandæ potentiæ, ut ipsius auctoritate suffulti velut germen electum per ipsorum electionem illum qui fræna Romani teneret Imperii germinaret. Datum anno Domini 1279. indictione 7. regnante Domino nostro primo dicto Rodulpho Romanorum Rege regni ejus anno 6. Igitur*, inquit Bellarminus, *fatentur ipsi Principes Germani ab Ecclesia Romana potestatem eligendi in Imperatorem ad Germanos pervenisse.*

Respondeo insulsum esse istud monumentum, & ab aliquo indocto imperitè confictum, ineptiis scatens, in quo qui subscribunt Principes anonimi sunt quale nullum unquam instrumentum publicum factum. Deinde etsi verum esset, possent dici Principes Germani electionem acceptam referre Ecclesiæ Romanæ, non prout Ecclesia est, sed prout Romana civitas est, ad quam jus electionis præcipuè pertinebat. Forsan etiam ipsi Principes quorumdam historicorum testimoniis delusi, aut Pontifici blandientes id dixerint. Cum enim id monumentum scriptum sit sub Rodulpho primo, qui primus à septem Electoribus post Fridericum secundum fuit electus, mirum non esset, si hanc eligendi potestatem nondum satis firmam Pontifici se debere adulando faterentur. Sed ut dixi monumentum istud

istud nullus leget, qui statim illud ab homine otioso & imperito confictum esse non intelligat,

De tentatâ à Gregorio septimo Henrici quarti Imperatoris depositione.

NOnum, inquit Bellarminus, *exemplum est Gregorii septimi, qui Henricum quartum Imperatorem deposuit, & alium eligi jussit, quod & factum est.*

Respondeo primùm istud esse exemplum tentatæ à Pontificibus depositionis in Reges, quod velut novum & inauditum universus orbis exhorruit, ut à nobis probatum est suprà. Quare hoc exemplum non secus ac posteriora omnia nihil nobis obsunt, neque adversariis favent : semper enim in illis cernere est inde Romanos Pontifices auctoritatem sibi deponendorum Regum vindicantes, inde Reges, Principes, populos, imò & Episcopos hanc ei auctoritatem denegantes, & sententias depositionis in Reges latas, velut illicitas repudiantes, atque ita dici non potest per ea Romanos Pontifices sibi tanquam per possessionem aliquid juris acquisivisse ; nam ut possessio sit legitima, debet niti aliquo, saltem colorato titulo, bonæque fidei debet esse, haud reclamante rei Domino. Hîc verò Romani Pontifices contra omne jus sine ullo titulo Reges deponere tentarunt, reclamantibus semper non tantùm ipsis Regibus, sed & universis populis ac Episcopis totius orbis adversum istos conatus protestantibus; ergo dici non possunt per istos conatus acquisivisse sibi possessionem juris Regum deponendorum. Deinde cùm jure divino constituti sint, & à solo Deo illorum pendeat auctoritas, etiamsi Pontifices eorum deponendorum auctoritatem, nemine reclamante, usurpassent, imò etiamsi tota Ecclesia per impossibile hujusmodi jus sibi arrogasset, præscribi propterea non posset adversus jus divinum & naturale, quod nulla facta, nulla exempla, nulla possessio, vel mutare, vel tollere possunt. Itaque possemus hæc omnia exempla Gregorio septimo posteriora prætermittere, sed ad confirmandam nostram assertionem ea referemus, ut inde pateat Pontificum in Reges conatus illicitos, iniquos, & temerarios fuisse, seditionum, cædium, bellorum, schismatum causas ferè semper extitisse, uno verbo multùm ex iis mali, tum regnis, tum Ecclesiæ accessisse, nihil unquam boni.

Atque

Atque ut à Gregorii septimi facto ordiamur, inter ipsum & Henricum Imperatorem dissidii causa ferebatur, quod is Episcopos & Abbates, partim pretio, partim privatâ auctoritate, quod investituram vocant, constitueret. Hac de causâ initio Pontificatûs, Gregorius eum admonuit, ne deinceps largitione corruptus, Episcopatus & beneficia conferret, alioquin se in delinquentes pœnis Ecclesiasticis usurum. Sed discordia non erupit ante annum 1076. quo Gregorius & Henricus sese mutuò damnationibus appetivêre. Imperator enim superbâ legatione Pontificis exasperatus, Concilium Vormatiæ indixit, in quo Gregorius variorum flagitiorum accusatus, depositus est, missaque Romam legatio cum contumeliosis litteris, quibus denuntiabatur, ut se Episcopatu abdicaret. E contrà verò Gregorius habitâ Romæ Synodo, Episcopos hujus sententiæ autores excommunicat, ipso Henrico regnum Teutonum & Italiæ abrogat, omnesque Christianos à vinculo juramenti absolvit. Henricus cognitâ Gregorii censurâ, multas Epistolas ad Gentes & Nationes conscripsit, quibus se contra jus fasque à Pontifice damnatum ostendebat. Nihilominus tamen cùm Saxones bellum contra Henricum pararent, Principes Allemanniæ veriti ne regno spoliarentur, auctores ei fuerunt ut si Gregorius in Allemanniam veniret, cum eo reconciliaretur. Simulavit ille se huc venturum, sed cùm Vercellas usque venisset, Canossam oppidum agri Regiensis sese recepit. Venit illuc properè Henricus, rerumque suarum necessitate compulsus, veniam petiit, quam Pontifex ipsi primùm denegatam tandem concessit. Nihilominus tamen inclementiâ suâ irritatum Cæsaris cernens animum, clam Rudolphum Ducem ad imperium capessendum sollicitavit: is à Saxonibus electus bellum in Henricum movit, ter prælium, æquo ferè Marte, multâ utrinque cæde editâ, commissum. Interim Gregorius in Concilio Romano ann. 1080. latam in Henricum sententiam renovat, Rudolpho imperium confirmat, precaturque ut Henricus in omni congressione vincatur, & Rudolphus regnum Teutonum obtineat: verùm hujus vota non fuerunt exaudita, nam eodem anno quarto prælio commisso, Rudolphus est occisus, inutili penes suos relictâ victoriâ. Interim novemdecim Episcopi Moguntiæ, ac posteà triginta Brixiæ congregati Gregorium deponunt, & Guibertum Raventinatem Episcopum, qui Clemens sextus est dictus, in ejus locum eligunt. Hunc Imperator cum exercitu Romam veniens, expulso Gregorio, in sede Episcopali collocavit, & ab eo coronam imperialem accepit.

accepit. Nec hic fuit dissidiorum finis, nam fœderati Principes Hermanno Lotharingo regnum deferunt anno 1082. qui annis post septem extinctus est: triennio ante, hoc est anno 1085. mortuus fuerat Gregorius; huic successit Victor tertius, qui continuis bellis vexatus, cum prius pro ejus defensione ad viginti hominum millia per Italiam, cecidissent, coactus est Cassinum Benedicti antiquam sedem reverti, ubi anno 1088. obiit, designato successore Othone Ostiensi, quem Cardinales ad Pontificatum promoverunt. Is sententiam in Henricum & Guibertum à Gregorio latam confirmavit; sed ipse variè vexatus, coactus est aut in Galliâ degere, aut Romæ in domo Petri Leonis, ubi & mortuus est, ad vitandas inimicorum insidias sese continere. Huic anno 1099. successit Paschalis, qui adversus Guibertum bellum gessit; sed is paulò post anno 1100. è vivis abiit, neque tamen ejus morte factionum studia rescissa sunt; nam Richardus qui Guiberto faverat, Albertum quemdam ei Atellanum suffecit, Prænestini Theodoricum quemdam Pontificem creavêre. Tertius prætereà Maginulphus apud Ravennam Pontificatus titulum usurpare ausus est. Sed non minus imperium quàm Pontificatus prædæ tunc erat. Nam adversus Henricum Pontifices excitavêre filium ejus Conradum, & eo mortuo, filium alterum Henricum, à quo pater imperio spoliatus, captus, & in custodiam conjectus est, ac demum profugus Leodii decessit anno 1106.

Violentum Henrici quarti in Romanos Pontifices animum non imitatus est modò, sed & superavit Henricus V. quippe in Italiam veniens, à Paschali per vim extorsit jura investiturarum, de quibus tantum erat certamen exortum, & ab eodem ritu solito Imperator inauguratus est; sed quamprimùm ille Italiâ discessit, hæc omnia irrita decrevit Paschalis in Concilio Lateranensi ann. 1112. inde in Concilio Viennensi investituram Episcopatuum hæresim esse declaratum est. Sub Gelasio secundo Paschalis successore Romam rediit Henricus, ut ab eo confirmationem eorum quæ à Paschali secundo sibi concessa fuerant, extorqueret; sed cum ille Româ aufugisset, Burdinum quemdam, quem alii Mauritium, alii Gregorium octavum appellant, Bracarensem Archiepiscopum Antipapam constituit. Post discessum Henrici Gelasius Romam rediit: hinc intestinum in urbe Româ prælium in quo multi cecidère. Gelasius iterùm fugere coactus, habitis Capuæ & Viennæ Conciliis, Henricum & Burdinum excommunicavit; cùmque in Monasterium Cluniacense sese recepisset, ibidem paulò post obiit. Huic successit Calixtus

secundus, sub quo pax inter Pontificem & Imperatorem inita est, ac controversia de investituris terminata in Conventu Vvormatiensi, in quo Imperator investituram per annulum & baculum remisit, canonicam electionem & liberam consecrationem fieri permisit, sed ex aliâ parte Pontifex Imperatori concessit, ut electiones Episcoporum & Abbatum regni Teutonici coram ipso fierent absque simonia & violentiâ, electus autem regalia per sceptrum acciperet, & ex aliis imperii partibus consecratus infra sex menses regalia quoque per sceptrum acciperet. Ita investiturarum controversia, quæ à Gregorio septimo Ecclesiam innumeris penè malis & cladibus affecerat, anno 1122. amicè terminata est.

Ex hac autem totius istius Constitutionis narratione liquet, ea quæ tum à Pontificibus, tum à Romanis Imperatoribus hujus dissidii tempore attentata sunt, in exemplum trahi minimè posse. Cum utrinque multa præter jura ac præter æquitatem omnem crudeliter & impiè fuerint gesta. Quot verò & quantæ, Deus bone! calamitates, è temerariâ Gregorii septimi in Henricum quartum sententiâ fluxerunt; in imperio seditiones, cædes, rebelliones, bella, parricidia; in Ecclesiâ Episcoporum proscriptiones mutuæ, Concilia sibi invicem opposita, spoliata templa, violatæ aræ, dejecti Pontifices, alii in eorum locum suffecti: de Romano Episcopatu vi & armis decertatum, longo ac diro schismate Ecclesia vexata, uno verbo omnia sive in Imperio, sive in Ecclesiâ susque deque versa.

Quanquam autem varia fuerint pro variis affectibus scriptorum de hoc dissidio judicia, nihilominus tamen omnes Gregorii de Imperatore deponendo conatum novum & antehac inauditum fuisse agnoscunt: & ex his non pauci Gregorium crudelitatis & ambitionis arguunt.

Sic Petrus Damianus Cardinalis, qui Hildebrandum sub Alexandro secundo Cardinalem tantum noverat, nam antequam Papa fieret, mortuus erat Petrus: is, inquam, Damianus Ep. 10. lib. 1. vocat eum *Tyrannum Neronianâ pietate condolentem, colaphisando demulcentem, aquilino ungue palpantem.* Et in fine Epistolæ, illemiserum Petrum de manibus eruit Hildebrandi, ad cujus imperium magno Petro patuit carcer Herodis.

Leo Ostiensis Gregorio septimo addictissimus, lib. 3. c. 24. vocat eum elatione turgidum, & c. 48. accusat eum perfidiæ, quod post reconciliatum sibi Henricum Matildæ consiliis, quemdam è suis ultra montes dirigens coronam imperii illi miserit, & ei adversus Imperatorem rebellionem suaserit.

Ro-

Rodulphus ipse qui in locum Henrici suffectus fuerat, vulneratus in prælio, paulò ante mortem fassus est se injustè in Henricum ex jussione & mandato Pontificis rebellasse: *Videtis*, inquit, *manum meam de vulnere sauciam, hæc ego juravi Domino Henrico, ut non nocerem ei, nec insidiarer gloriæ ejus; sed jussio Apostolica, Pontificumque petitio me ad id deduxit, ut juramenti transgressor honorem indebitum usurparem. Quis igitur finis nos acceperit videtis, cum in manu unde juramenta violavi, mortale hoc vulnus accepi: viderint ergo ii qui nos ad hoc instigaverunt, qualiter nos duxerunt, ne fortè deducti simus in præcipitium æternæ damnationis.* Hæc refert Hemoldus Chronici Sclavorum, lib. 1. c. 29.

Denique ipsummet Gregorium morti proximum, eorum quæ contra Henricum quartum tentaverat pœnituisse refert Sigibertus in Chronico. Quis non videat pluris fieri debere morientium Henrici adversariorum verba eo tempore prolata, quo veræ tum demum excutiuntur pectore voces, detrahiturque persona, manet res, quam quæ ipsi odiis & ambitione impulsi scripserunt aut gesserunt.

Objicit primò Bellarminus, ut probet Gregorii septimi de Henrici quarti depositione sententiam justam fuisse, Conciliorum quæ Pontifices celebrarunt Decreta, ex quibus probata est Gregorii in Henricum quartum sententia. Hæc autem sunt, Romanum tertium & septimum sub Gregorio, Beneventanum sub Victore tertio, Beneventanum, Placentinum, & Claromontanum sub Urbano secundo, Romanum sub Paschali secundo.

Respondeo primò majoris fieri non debere istorum Conciliorum autoritatem, quàm ipsorum Pontificum quorum autoritate convocati sunt, iisque opponi posse Concilia ab Henrico convocata, quæ in Pontificem sententiam tulerunt, Vormatiense scilicet, Papiense, Moguntinum, Brixiense, & Moguntinum alterum, in quo Brixiensis Concilii sententia est confirmata. Quod si in autoritatem admitti nolint, quia ab ipso Imperatore sunt convocata, fueruntque Episcoporum qui ipsi favebant; cur non iisdem rationibus nos Conciliorum à Romanis Pontificibus convocatorum auctoritatem rejiciemus?

Respondeo secundò in Romanis duobus à solo Gregorio pronunciatam in Henricum sententiam depositionis, in cœteris excommunicatum esse Henricum, non autem depositum.

Objicit secundò Bellarminus eos auctores qui Gregorii septimi

factum approbarunt, Marianum, Scotum, Lambertum, Schafanaburgensem, Anselmum Cantuariensem, & Lucensem, Geberhardum Salsburgensem, Stephanum Alberstatensem, Leonem Ostiensem, Othonem Frisingensem, Dodechinum, & Abbatem Uspergensem.

Verùm quâ de causâ Bellarminus Bennonem Cardinalem & alios scriptores ut suspectos rejicit, eadem nos plerosque ex istis qui Gregorii partes sequebantur in autoritatem admittere non tenemur. Quippe hoc tempore omnes ferè scriptores Imperatoris vel Pontificis partes acriter tuebantur, nec liberum erat hinc & inde mentem aperire, ut testis est anonymus in vitâ Henrici quarti: *De his*, inquit, *vera scribere, periculum; falsa, crimen, hac lupus, hac canis urget*. Unde non mirum si prudentiores judicium non interposuerunt, cæteri vel in Henricum, vel in Gregorium stylum suum direxerint, cùm è contrà potiùs studio quàm Historicorum animo; sed de singulis scriptoribus pauca dicam. Et primò, quod spectat ad Marianum Scotum, ejus auctoritas nullius est momenti, cùm faverit ipse rebellibus Saxonibus, & defectionem eorum probaverit, non solùm eam quæ Gregorii sententiam secuta est, sed etiam illam quæ anteà contigit sub Alexandro secundo: sic enim de hac loquitur: *Quod audiens*, inquit, *prædictus Otho Dux, gravius quam credi potest dictum Regis suscepit, collocutusque Principibus Saxoniæ, rebellare omnem simul fecit Provinciam, & meritò*. Lucensis Anselmus Gregorii septimi fuit Patronus, ut testantur Sigebertus & Trithemius, ideoque ejus autoritas non majoris est momenti, quàm ipsius Gregorii. Giberhardus quoque eodem munere functus est, & cum Vicelone Moguntino Archiepiscopo disputavit; non magis ergo ei credi debet partes Pontificis tuenti, quàm Viceloni partes Imperatoris defendenti.

Lambertus Schafanaburgensis & alii scriptores ob investituras & tentata in Gregorium Imperatorem damnant, at ejus exautorationem non omninò approbant, sed tantùm historicè referunt. Multi verò autores Henricum etiam post hanc exautorationem Imperatorem appellant quales Anonimus Historiæ Franciæ Scriptor apud Duchesnium t. 4. qui prætereà observat excommunicationem à Gregorio latam, contra voluntatem totius penè Concilii factam, totum Ecclesiæ statum turbasse. Albertus Aquensis lib. 1. c. 7. Guibertus Novigentinus lib. 3. c. 2. Guilielmus Tyrius lib. 1. c. 13. lib. 8. c. 24. lib. 9. c. 8. Otho Bambergensis Epistolâ ad Paschalem secundum

datâ anno 1102. Sugerius in vitâ Ludovici sexti & alii aliàs à nobis laudati qui factum Gregorii velut novum & inauditum reprehendunt.

Objiciunt ultimò exautorationem Henrici omnibus atque ipsi Henrico terrori fuisse, & quamvis nonnulli existimarint injustè hanc à Pontifice latam nullum tamen fuisse qui dubitarit potestatem esse Pontifici Reges deponere, quod & ipse Henricus in Epistolâ quadam agnovit, in materiâ hæreseos fieri posse eo tempore quo Gregorio maximè infensus erat.

Respondeo ex dictis constare quamplurimos non modò injustam, sed & illicitam existimasse exautorationem Henrici ita Anonimus in historiâ seu apologiâ vitæ Henrici relatus inter veteres rerum Germanicarum historicos: *Qua subreptione*, inquit, *delusus Apostolicus simul & honore creandi Regis quem sibi fallaciter obtulerant impulsus, Regem banno innodavit, absolvit omnes qui fidem Regi juraverunt a juramento quod factum multis displicuit & asserebant tam inefficaciter quam illicitè factum.* Hoc ipsum agnovit Gregorius qui consultus ab Herimanno Metensi quomodo novam illam & inauditam autoritatem quam sibi asserebat probare posset, respondit his verbis Ep. 21. lib. 8. *Quod autem*, inquit, *postulasti quasi scriptis nostris juvari ac præmuniri contra illorum insaniam qui nefando ore garriunt autoritate sanctæ & Apostolicæ Sedis non potuisse Henricum excommunicari nec quemquam a Sacramento fidelitatis absolvi. Non adeo necessarium nobis videtur, &c.* Idem Ep. 3. lib. 7. *Quotquot*, inquit, *latini sunt omnes causam Henrici præter admodum paucos laudant ac defendunt & duritiæ ac impietatis circa ipsum me redarguunt.*

Nec verò attendendum est ad ea quæ Henricus aut alii Imperatores rerum suarum necessitate coacti dicere, promittere aut facere potuerunt. Sciunt enim omnes iniquum omnino esse ex hujusmodi conditionibus per vim extortis aliquid juris assumere. Non est ergo quod adversarii urgeant Henrici ad extremas angustias redacti propositiones, pollicitationes aut submissiones. Has enim semper extorsit necessitas. Sic initio dissidii cum ejus opes & copiæ fractæ omninò forent coactus est iniquas subire pacis conditiones, atque in Italiam proficisci & ibi à Pontifice miserabiliter absolutionem & veniam deprecari. Sed, ut observat Lambertus, omnes Italiæ Principes factum Imperatoris omninò improbarunt, ipseque Henricus pœnitentiâ ductus eas ut nullas & extortas revocavit.

Quod verò additur Henricum ipsum eo tempore quo maximè

Gregorio infensus erat agnovisse in casu hæreseos Reges & Imperatores deponi posse non omninò verum est. Id enim tantùm ille dicit dubitanter, & per quamdam concessionem aliundè probans id minimè fieri debere & in Ecclesiâ factum non esse, sic enim habet in Epistolâ post Synodum Briacensem scriptâ: „Et nos quidem, „*inquit*, hæc omnia sustinuimus dum Apostolicæ Sedis honorem con„servare studuimus, sed sic humilitatem nostram timorem fortè in„tellexisti, ideoque in ipsam Regiam potestatem nobis à Deo conces„sam exurgere non timuisti quam à nobis auferre ausus es minari, „quasi nos à te Regnum acceperimus, quasi in tuâ & non in Dei ma„nu sit Regnum vel Imperium, quia Dominus noster Christus nos „ad Regnum, te autem non vocavit ad Sacerdotium, &c. Me quo„que (licet indignus inter Christianos sum ad Regnum vocatus) te „teste quem sanctorum Patrum traditio soli Deo judicandum docuit „nec pro aliquo crimine nisi à fide quod absit exorbitaverim depo„nendum asseruit: cum etiam Julianum Apostatam prudentia sancto„rum Episcoporum non sibi, sed soli Deo deponendum commiserit. „Ipse verò quid verus Papa Beatus Petrus clamat Deum timete, Re„gem honorificate, tu, inquam, quia Deum non times me Christum „ejus inhonoras. Ex his videre est Henricum per concessionem tantùm & ad mentem ac secundùm principia Gregorii & Romanorum fateri ob fidem deponi posse Reges, at à quo possint deponi non dicit, imò statim addit eos non ab hominibus, sed à Deo deponendos; idque probat, tùm exemplo Juliani Apostatæ tùm dicto beati Petri, quare ex ejus testimonio probari non potest Reges deponi revera posse, cum à fide aberrant. Sed tantùm si quando deponi possent maximè in negotio fidei, quod tamen verum non est. Henricus scilicet & Episcopi qui ab illius partibus stabant exautorationem à Gregorio factam duplici ex capite arguebant: Primò ex eo quod hujusmodi potestatem non haberet Pontifex, deinde ex eo quod etiamsi aliquando Reges deponi possent, fieri id non posset nisi in casu hæreseos, quod tamen faciendum non esse probabant exemplo Juliani Apostatæ & beati Petri testimonio. Falluntur ergo qui istud per concessionem dictum Reges non posse deponi nisi à fide exorbitaverint affirmatè dictum esse autumant. Non advertentes hæc verba quæ præcedunt *te teste*, quæ manifestè probant id tantùm ad mentem Gregorii dictum fuisse ab Henrico & Episcopis qui ab ipsius partibus stabant.

De Othonis IV. depositione.

DEcimum exemplum, inquit Bellarminus, *est Innocentii III. qui Othonem IV. similiter deposuit, ut patet ex Blondo Decade 2. lib. 6.*

Respondeo Othonem nunquam legitimum fuisse Imperatorem: Nam post mortem Henrici VI. Imperatoris qui filius fuit Frederici Ænobarbi, Imperium de jure pertinebat ad Fredericum secundum Henrici sexti filium adhuc infantem, vel si non videretur is Imperio idoneus, Philippus Dux Sueviæ Frederici Ænobarbi filius Henrici sexti frater, cui administratio Regni ab Henrico moriente fuerat commendata, ut testis est Blondus, erat eligendus, vel si aliter fieri non posset, Imperator eligendus ea lege ut eo mortuo Imperium ad fratris filium rediret. Juri accedebat electio Principum, nam vivente adhuc Imperatore, *Henrico VI. eoque procurante*, ut ait Abbas Uspergensis, *Principes Allemaniæ penè omnes filium parvulum ipsius Fredericum 2. adhuc in cunis vagientem assumpserunt in Regem, eique fidelitatem juraverunt, & litteras de hoc facto cum sigillis suis Imperatori transmiserunt.* Post mortem verò Henrici plures Philippum elegerunt, Otho verò Dux Saxoniæ à paucioribus est electus, nam in Epist. electionis hujus, quæ est apud Baronium ad annum 996. unus ex Electoribus subscripsit Adolphus Coloniensis qui posteà ad Philippum transiit & cum eo duo tantùm Episcopi Paderbonensis & Mindensis, unus Dux Henricus Lotharingiæ & Brabantiæ, Comes unus Henricus de Kuke, at in electionem Philippi consenserunt Archiepiscopi tres, Episcopi novem, Abbates quatuor, Rex unus, Duces quatuor, Marchio unus cum Nobilibus Allemanniæ qui litteris consensum præbuerunt. Philippo favebat cognominis Franciæ Rex, Othoni Innocentius tertius qui in cap. *venerabilem hujus electionem confirmaverat.* Philippum quem olim excommunicatum dicebat, ita exosum habens, ut teste Uspergensi dixerit se ablaturum Philippo Diadema, aut sibi Papæ insigne detracturum, nihilominus Philippus Imperio per decem annos potitus est, repugnante primùm ac deinde cedente Othone, cum quo pactus erat Philippus, ut post mortem suam filiam ejus duceret & Imperium obtineret. Itaque post mortem Philippi iterum electus Otho Imperium invasit, at nec electio ista quamquam concordibus Princi-

pum

pum votis facta rata haberi debebat, nam Fredericus secundus, Henrici sexti filius legitimus erat Imperii hæres, eique fidelitatem ipse juraverat, ac proinde nec potuerat Philippus de Imperio ad se ad tempus tantùm pertinente cum Othone pacisci, nec Principes electione in irritum missâ fidem violare. Cumque jam adolesceret Fredericus, erat is in Imperio confirmandus, non eligendus Otho. Itaque cum Henricus sextus moriens, ut testis est Blondus, uxorem & Fridericum filium commendasset Pontifici, potuit & debuit ille ipsius causam agere, eumque legitimum Imperatorem declarare, Othonem verò, ut nihil juris ad Imperium habentem, rejicere.

Verum uti, quod veritas habet, liberè dicamus, non id habuit in mente Innocentius, ut Fredericum injustè spoliatum restitueret, nam Othonis electionem ipse probaverat, & Philippum à patre Frederici Henrico curatorem electum proscripserat, sed in Othonem exarsit, quod vellet ille, ut testis est Mathæus Parisiensis, jura & possessiones Imperii à Pontificibus usurpatas recuperare, vel ut alii volunt quod Regnum Siciliæ quod Ecclesiæ feudatarium esse Pontifex arbitrabatur, sine investiturâ ejusdem Ecclesiæ vellet occupare, sed sive hac, sive illâ potiùs de causâ deposuerit; fatebuntur ipsi Bellarminus, Baronius & alii neutrum istorum ad deponendos Reges sufficere, cum causam solam hæreseos vulgo afferant ut legitimam.

Quanquam verò Otho quartus sententiâ Innocentii dejectus foret & Fridericus Imperator secundus à Principibus Imperator electus, nihilominus tamen nec confirmatus, nec coronatus ante mortem Othonis, ut testis est Albertus Stadensis ad annum 1279. Cœterum ex dictis manifestum est. Primò Othonem Imperii potiùs invasorem dici debere quam legitimum Imperatorem. Secundò Innocentium Philippo legitimo Imperii curatori injustè obstitisse. Tertiò eundem Othoni perperàm favisse, & electionem ejus immeritò confirmasse. Quartò eum non causæ æquitate, sed rerum suarum promovendarum studio motum Othoni posteà Imperium abrogasse. Quintò Fredericum legitimum Imperatorem non fuisse vi abrogationis hujus, sed electionis principum & jure hæreditatis, Othonem verò non idcircò illegitimum Imperatorem quod fuisset à Pontifice dejectus, sed quod nullum jus ad Imperium haberet, nec legitimè fuisset electus.

De Frederici II. depositione.

Undecimum, inquit Bellarminus, *exemplum est Innocentii IV. qui in Concilio generali Lugdunensi consentientibus universis Fredericum deposuit, & vacavit tunc Imperium annis 28. ut Matthaeus Palmerius in Chronico annotavit, & extat sententia de sententiâ & re judicatâ in sexto.*

Fredericus ille est de quo modò diximus Henrici sexti filius cui à Patre moriente Patronus datus fuerat Innocentius, sed is hostis potiùs quàm curatoris partes gessit, nam & eum ejusque Patruum, cui administratio Imperii concredita erat, Imperio spoliare conatus est, & Othonis adversus eum electionem probavit, & ipsum Fredericum in minoribus adhuc agentem regnis Siciliæ & Apuliæ spoliare tentavit, ut testis est Nauclerus generatione 34. *Reliquerat*, inquit, *Henricus VI. uxorem Constantiam cum parvulo filio Frederico II. moriens Innocentii nuper electi curæ, qui ut mox per Principis obitum jura Siciliæ repetiit, ita post Constantiæ interitum postea non tam tutelæ nomine quam sui juris tuendi causâ Siciliam & Apuliam administrabat.*

Innocentio tertio successit Honorius tertius à quo per Ostiensem Episcopum post mortem Othonis Fredericus secundus Imperator Romæ coronatus est. Et tum, ut referunt Uspergensis & Nauclerus, Fredericus secundus de bonis & prædiis Imperii in Italiâ sitis, *Multa contulit Ecclesiæ S. Petri, & vota votis accumulans, de manu ejusdem Episcopi rursus crucem accepit, ad perficiendum iter Hierosolymitanum.* Initium verò dissidii inter Fredericum & Pontificem sic refert Cuspinianus: *Contra duos Comites Thusciæ Mathæum videlicet & Thomam qui castra quædam & terras suæ ditionis occupaverant in Apulia pugnare cœpit & expugnatos bonis omnibus privavit:* Hi confugiunt Romam, præsidium Sedis Apostolicæ implorant, quocirca Imperator multoties conquerebatur, quod inimicos suos & hostes publicos Sedis Apostolicæ soveret. Inde non levis causa odii Imperatoris in Pontificem, unde etiam prima inimicitiarum fomenta inter utrumque exorta sunt.

Huic controversiæ successit de investituris disceptatio nunquam non sine magnis motibus agitata, Fredericus enim, teste Nauclero generat. 41. *Ditionem vexare cœpit Pontificum, Pontifices & Archiepis-*

copos ponere in Ecclesiis modo suo institutos a Papâ expellens collectas ab Ecclesiis exigens, dicebat enim jus Regibus Siciliæ in Electionibus Prælatorum ab antiquo debitum minorari a Papâ, quia eorum privilegium Innocentius tertius sic tulisset Constantia Frederico puero existente, ut suprà dictum est, fortè fuit privilegium de quo in glossâ 16. q. 7. quod Apuliæ Reges habeant investire, *admonitus autem super his non obtemperabat admonentem magis magisque in dies sprevit, unde eum percussit Pontifex anathemate, nisi resipisceret, iterato Pontifex privationem Imperii Regnorumque addidit. Tertio per contumacem exasperatur Pontifex, omnes Imperii & regnorum olim suorum subditos à sacramento fidelitatis absolvit, hæc fuerunt semina malorum plurimorum.*

Honorio tertio mortuo successit Gregorius nonus, hic ut potè superbus, inquiunt Uspergensis & Cuspinianus ad annum 1227. Fredericum excommunicare primo anno Pontificatus sui cœpit ob causas frivolas & vanas nullo iuris ordine servato; Nauclerus ait Scriptores de causis istis non convenire, Antoninum excommunicatum eum narrare eo quod investituras Pontificum & collationes beneficiorum usurparet; terras plurimas Ecclesiæ nollet restituere, Clericos vectigalibus privaret & census de feudis Ecclesiæ nollet reddere. At ex Epistolâ ipsius Gregorii palam fieri, ait Nauclerus, non ob has causas excommunicatum esse à Gregorio Fredericum, sed quia expeditionem in terram sanctam quæ ipsi sub pœna excommunicationis præcepta fuerat non susciperet, sed excusationem legitimam afferebat Imperator, dicens se dicto tempore profectum esse, & in itinere infirmitate correptum coactum fuisse reverti, Pontificem verò hanc ægritudinem velut simulatam pro excusatione non habuisse.

Eandem excommunicationis causam refert Cuspinianus, *Non enim*, inquit, *aliam causam habuit Pontifex, quam quod votum peregrinationis non exolvisset.*

At Imperator, ut ait Uspergensis, anno Domini 1228. *Volens implere votum suum & pacatum sibi Papam efficere, transfretavit ad terram sanctam mense Augusto, multa sustinuit & perfidâ proditione Templariorum &c. Papa verò captatâ occasione de absentiâ Imperatoris copiosum exercitum destinavit in Apuliam, & terram Imperatoris in servitio Christi demorantis, quod nefandissimum est dicere, abstulit & sibi subjecit & cruce signatos ne transfretarent omni studio prohibuit, tam in Apuliâ quam in Lombardiâ.*

Quis talia facta rectè considerans non deploret & detestetur? quæ indicium videntur & quoddam portentum & prodigium ruentis Ecclesiæ: hæc Uspergensis. Addit Nauclerus Fredericum discedentem Oratores Romam misisse absolutionem à Pontifice petituros, quia votis satisfecerat, Pontificem verò repulsam dedisse, & Templariis in Asiâ injunxisse, ne Frederico tanquam hosti publico auxilium præberent. Eadem constant ex Epistolâ cujusdam Thomæ Alteronensis Imperii Rectoris apud Matthæum Parisiensem in Henrico, quâ scilicet Imperatorem certiorem facit iste Comes Pontificem armis fines suos invadere, & nescio quem Joannem de Brennes pro Imperatore agnoscere.

Hoc nuntio accepto, Fredericus qui jam urbes, Hierosolymam, Joppum & Nazareth receperat amissâ victoriâ, pactisque cum Sultano initis ad sua defendenda revertitur, quæ capta fuerant ab hostibus celeriter recuperat, & eos qui defectionem meditabantur compescit. E contrà Pontifex Imperatorem ob initas cum Sultano inducias habitumque in Germaniâ conventum Principum in quo filius ejus fuerat Rex Romanorum electus nullâ habitâ ratione mandati Pontificii, quo vetuerat ne quis ex hujus stirpe ad regnum promoveretur: propter hæc, inquam, Fredericum iterum atque iterum diris devovet, hæreticos ac rebelles Mediolanenses tutatur. Nihilominùs Imperator non destitit beneficium absolutionis humiliter petere, Papamque hortatus est, ut sibi ad domandos Mediolanenses auxilio esset. Ille sibi metuens, Romam revertitur, Imperator Mediolanenses vastat, Italiæ urbes ditioni suæ subjicit, Sardiniam velut ad Imperium ab antiquo spectantem occupat, hinc graviores inter ipsum & Pontificem qui eam velut patrimonium suum sibi vindicabat, inimicitæ oriuntur. Pontifex ad solitum excommunicationis telum confugit, eumque quantâ potest solemnitate devovet, & subditos ejus ab obedientia Imperatoris solvit, & ne fulmen esset irritum, Roberto Ludovici Francorum Regis fratri Imperium per litteras offert. Galli Principes in consilium asciti à Rege mira æquitate conatum Pontificis detestantur. *Quo*, inquiunt, *spiritu, vel ausu temerario Papa tantùm Principem, quo non est major, imò nec inter Christianos, non convictum & confessum de objectis sibi criminibus exhæredavit, & ab Imperiali apice præcipitavit, &c. Scimus quod Domino JESU CHRISTO fideliter militavit moriens, & bellicis se periculis confidenter opponens, tantùm Religionis in Papâ non invenimus. Imò qui eum debuit promovisse & Deo militantem prote-*

 xisse,

xisse, eum conatus est absentem confundere & nequiter supplantare. Nolumus nosmetipsos in tanta pericula præcipitare ut ipsum Fredericum tam potentem impugnemus, quem tot regna contra juvabunt, & causa justa præstabit adminiculum. Quid ad Romanos de prodiga sanguinis nostri effusione, dummodò iræ suæ satisfecerimus, si enim per nos & alios devicerit omnes Principes mundi conculcabit sumens cornua jactantiæ & superbiam, quoniam ipsum Fredericum Imperatorem magnum contriverit. Hæc narrat Mathæus Parisiensis in Henrico tertio in quibus elucet Gallorum illius temporis æquitas & prudentia, quâ injustum Pontificis conatum maximumque bellum nobis & Imperatori exitio futurum compresserunt.

Itaque cum inutile fuisset istud Gregorii noni molimen, coactus est cum Imperatore inducias pacisci, sed has paulò post violavit, & adversus eum Concilium Romæ anno 1239. indixit. At Imperator Episcopos ad illud proficiscentes in transitu maris captos in custodiam conjecit; ingressusque in Campaniam Castellum quoddam quo præcipui Papæ consanguinei clausi erant, vi cœpit & omnes quos in eo invenit suspendi jussit. Quo dolore oppressus Gregorius secundo Kalendas Septembris è vitâ excessit. Defuncto Gregorio successit Celestinus, qui octodecim tantum post electionem diebus vixit, adeoque nihil in Imperatorem tentavit. Huic suffectus est Innocentius quartus qui dum esset Cardinalis, fuerat Imperatoris amicus. Is nihilominùs latas à prædecessore in Imperatorem sententias renovavit, confirmavit, atque promulgavit. Quæ res multos à Frederici partibus alienavit. Hîc verò prætermittendum non est Parochi cujusdam Parisiensis insigne illo tempore factum, ad quem cum missa fuisset Pontificis sententia in Fredericum, ut eam promulgaret, sic populum allocutus fertur, *Audite universi, accepi in mandatis, ut candelis accensis & pulsis campanis in Imperatorem Fredericum excommunicationis sententiam ferrem solemnem, causam tamen ignorans, non ignoro controversiam & odium inexorabile motum inter eos. Scio enim quod unus eorum alteri injuriatur, quis cui nescio, sed illum in quantum mea se extendit potestas, excommunicatum denuntio, alterutrum horum, videlicet eum qui alteri injuriatur & absolvo injuriam patientem quæ tam damnosa est Christianitati.* Hæc Mathæus Parisiensis. Sed ut ad propositum revertar, ut majorem excommunicationi à se latæ autoritatem conciliaret Pontifex Italiâ, cum in Galliam ex Italiâ venisset, Concilium Lugduni indixit, quod ibidem post festum Joannis Baptistæ anno 1245. celebratum est; in prima

Concilii hujus, ut loquuntur, sessione, Theodorus Frederici Procurator promisit, eum si Romanus Pontifex vellet reconciliari Græciam ad unitatem Ecclesiæ revocaturum, terram sanctam recuperaturum, & ablata Romanæ Ecclesiæ redditurum; fidejussores hujus promissi offerens Franciæ & Angliæ Reges, at Pontifex promissum istud velut illusorium rejecit. Sessione 2. Pontifex habitâ oratione post alia capita in Fredericum multis invectus est, eumque hæreseos & sacrilegii & perjurii accusavit, alia insuper addens crimina, quod scilicet civitatem novam construxisset quam Saracenis populaverat, quod familiaritatem cum Soldano Babyloniæ contraxisset, quod concubitu Saracenicarum mulierculariuṁ impudenter pollueretur. Ad hæc respondit Thaddæus Fredericum hæreseos convinci non posse, si ipse adesset, voce fidem suam professurum, ejus verò orthodoxiæ probabile argumentum esse, quod usurarios in regno suo non toleraret. *In hoc*, inquit Matthæus, *Curiam Romanam reprehendens, quam constat hoc vitio maxime laborantem.* Ad alia objecta similiter respondet Thaddæus, dilationemque petit, ut Imperatori nunciare posset; negavit istud primo Pontifex addens, si veniret statim recederem, sed sequente die compulsus est ad petitionem Procuratorum Regum Franciæ & Angliæ duarum hebdomadarum inducias concedere.

At Imperator cernens damnationem suam vitari non posse nec congruens arbitratus se judicio Synodali præsertim adversanti judicandum sistere, accedere ad Concilium recusavit. Tùm Pontifex nulla provocationis à Thaddæo interpositæ ratione habitâ in Fredericum sententiam protulit quâ illum omni honore & dignitate privatum pronunciavit, & omnes à juramento fidei ipsi præstito absolvit, vetuitque eum à quoquam pro Imperatore agnosci. Hæc sententia in ipso Concilio lata est, *Non sine omnium audientium & circumstantium*, ut inquit Matthæus, *stupore & horrore.* Hanc sententiam licet frivolam & injustam sentiret Fredericus, cernens tamen quantum illa detrimenti sibi esset allatura, nullum non movit lapidem, ut Pontifici reconciliaretur. Quare per procuratorem suum Regem Franciæ Domino Papæ *Obtulit satisfactionem facere, competentem*, inquit Matthæus, *obtulit etiam quod in terram sanctam irrediturus abiret, quoad viveret Christo ibidem militaturus.*

Ad hæc ridens Papa ait, hæc quoties talia vel potiora promissa sunt. *Respondit Rex Franciæ septuagies septies pandendus est sinus, peto & petens consulo; tam pro me quam pro multis aliis millium millibus*

peregrinaturis prosperum exitum expectantibus, imò potiùs pro statu universalis Ecclesiæ & Christianitatis accipite & acceptate tanti Principis talem humilitatem, Christi sequentes vestigia, qui se usque ad crucis patibulum humiliasse legitur. Quod cùm Dominus Papa erectâ & rejectâ cervice refutasset Dominus Rex Francorum recessit iratus, & indignatus quod humilitatem quam semper habuerat in servo servorum non reperisset. *Igitur Pontificis sententiâ per mundum volitante,* inquit Stadensis, *quidam Principum cum multis aliis reclamabant, dicentes ad Papam non pertinere Imperatorem instituere, vel destituere, sed electum à Principibus coronare. Quandiu autem vixit Fredericus,* inquit Trithemius, *per annos fermè sex contra eum nec Papa, nec aliquis Principum prævalere potuit; sed non advertens sententiam Papæ, quam frivolam & injustam esse dicebat, se Imperatorem gessit, magnamque Principum, Nobiliorum & Civitatum usque ad mortem adhærentiam habuit.* Nihilominus tamen à quibusdam Principibus à Papâ sollicitatis & pretio corruptis, Henricus Hassiæ & Turingiæ Lantgravius eligitur, sed isto post biennium sublato, ei Guilielmus Hollandiæ Comes anno 1248. suffectus est, Frederico Longobardis qui defecerant in ordinem redigendis intento.

Demum ipse Fredericus frustrà tentatâ cum Pontifice reconciliatione, circa finem anni 1250. è vivis abiit, Conrado filio relinquens Imperium, Frederico Henrici filii sui jam defuncti filio Austriæ Ducatum, & Menfredo notho Tarentasiæ Principatum. Post hujus mortem Imperium prædæ fuit, & à multis subinde occupatum, Italia verò bellis ac discordiis civilibus miserè vexata est.

Unum est quod adversus nos urgeri posset, Concilii scilicet Lugdunensis, quod generale dicitur, auctoritas. Cum enim in eo Innocentius quartus depositionis sententiam in Fredericum pronunciarit, necesse est eam ab illo Concilio probatam.

Respondeo sententiam in Fredericum latam non esse à Concilio, sed ab Innocentio, sicque Innocentii esse, non Concilii Lugdunensis: eam verò à Concilio examinatam ac confirmatam non fuisse extra dubium est. Unde illâ in inscriptione latâ non dicitur, *sacro approbante Concilio*, sed tantùm, *sacro præsente Concilio.* Quæcunque autem præsente Concilio fiunt, non propterea censentur à Concilio fieri aut probari; utque aliquid in Conciliis dictum aut factum auctoritatem obtineat, necesse est ut in eo conciliariter, ut loquuntur, examinetur, hoc est, ut re examinatâ à singulis judicium feratur: at nihil simile in hoc negotio contigit in Synodo Lugdunensi, ubi

nec

nec ista res ab Episcopis examinata est, nec singularium Episcoporum eâ de re vota collecta sunt, sed solùm à Pontifice condita & lecta in Concilio sententia. Sunt etiam nonnulli è Catholicis, qui Concilium istud Lugdunense primum generale fuisse negent, cùm præsertim ei desint duæ conditiones à Bellarmino ad Concilii universalitatem requisitæ, convocatio generalis, atque ut saltem ex majori orbis parte ad illud Episcopi conveniant. Ad Concilium autem Lugdunense convocavit tantùm Innocentius Regem Galliæ, Senonensem Archiepiscopum, & Angliæ Episcopos, nullas autem litteras dedit ad Episcopos Germaniæ, Aragoniæ, Castellæ, Lusitaniæ, ut nihil dicam de Orientis Episcopis. In Concilio verò pauci adfuerunt Episcopi ex Angliâ & Galliâ, plerique per procuratores, nulli Italici, Hispani, Germani Orientales, &c. Concilium composuit Pontifex cum suis Cardinalibus, paucis Angliæ ac Franciæ Episcopis & procuratoribus Regum Galliæ & Angliæ. Deinde in eo nihil secundum formam judiciorum actum est, non est legitimè citatus aut convictus Imperator, Episcoporum vota & suffragia non sunt quæsita. Pontifex verò solus in eo simul egit accusatoris, testis & judicis partes; solus enim Fredericum accusavit, solus testimonium in eum dixit, solus sententiam pronunciavit. Denique Concilium in actis aut inscriptionibus nusquam generale dicitur: nequidem ab Innocentio aut Concilium convocante, aut in eo pronunciante hoc nomine donatur; ubique enim leges, *sacro præsente Concilio*, non *universali & sanctâ Synodo*. Deinde cùm ad Concilium generalius provocaret Thaddæus, non respondet Pontifex hoc esse universale, sed tantùm satis esse dicit Concilium generale multorum. Unde colligitur Concilium non simpliciter generale fuisse, sed tantùm multorum. Demum è veteribus scriptoribus qui ejus mentionem faciunt, nullus illud generale appellavit, non Matthæus Parisiensis, non Albertus Stadensis, non Trithemius, non Palmerius, non Platina, à quibus generalis Concilii nomine non donatur. Primus qui hoc nomine ipsum decoravit videtur esse Onuphrius, sed quas ad Concilium generale conditiones requirat nescitur.

Respondent alii, dato quod fuerit generale hoc Concilium, errare ipsum potuisse in præsenti quæstione, quæ potiùs facti est quàm juris; nec enim actum est in eâ Synodo de jure Pontificis, sed supposito ejus jure, quæsitum utrum esset diris devovendus Fredericus ob crimina. Hanc responsionem confirmat Launoïus à simili, in iis quæ

Bel-

Bellarminus profert lib. 5. de Romano Pontifice, Honorii Papæ causam agens, tomo septimo Epistolarum, Epistolâ septimâ. Denique etiamsi Concilium aliquid in Reges sibi autoritatis usurpasset, non tenerentur propterea ipsi de jure suo cedere: nam nec Concilium generale, nec Ecclesia tota potest Regibus jus regnandi ipsis à Deo datum auferre, aut per Ecclesiam auferri posse decernere. Sed istis responsionibus quæ nonnihil habent invidiæ uti necesse non est, cùm prima sufficiat.

De Ludovici Imperatoris exautoratione.

Duodecimum & ultimum Bellarmini exemplum est Clementis sexti, qui Ludovicum Imperatorem a Joanne XXII. & Benedicto XII. excommunicatum deposuit.

Respondeo, quàm iniquum fuerit istud factum, ipsa docet historia. Ludovicus Bavarus à majori parte Electorum ad Imperium promotus est, nempe à Petro Moguntino, Balduino Trevirensi, Joanne Rege Bohemiæ, & Woldemaro Marchione Brandeburgensi. Alii verò Electores numero, ut patet, pauciores, Fredericum Austriacum Imperatorem designant, Ludovici electione, cui nemo intercesserat jam peractâ. Nihilominus Pontifex Joannes XXII. huic favit, & confirmatorem se promisit ejus electionis: *Modo*, ut ait Nauclerus, *copias suas ex Allemannia ad expellendos rebelles Ecclesiæ mitteret, pollicitus insuper fore ut si promissis staret fratrem illius ad Archiepiscopatum Moguntinum promoveret.* Victo igitur & in captivitatem redacto cum fratre suo Henrico, Leopoldus hujus itidem frater, cooperante Rege Franciæ, ad Joannem XXII. recurrit, inquit Nauclerus: *Tum Joannes*, pergit idem, *in publico Consistorio Avenione protulit sententiam execrationis in Ludovicum Bavarum, ex eo quod miserat jam copias suas in adjutorium Galeatii & fratrum ejus, qui tyrannicè dominabatur Mediolani opponendo eidem Ludovico quod non erat ei licitum uti officio Imperatoris, quo usque esset confirmatus ab Ecclesiâ; deditque ei terminum trium mensium, infra quem renunciare deberet electioni de se factæ, & quod veniret personaliter, si vellet se excusare de eo quod favorem præstiterit hæreticis & rebellibus Ecclesiæ.* Ita in gratiam Caroli Regis Francorum, & Ludoldi inventa est ratio propter quam deponeretur Ludovicus, & quidem frivola; nam coronatio, uti probatum est à nobis anteà, mera est ceremonia, quæ non dat imperium; aut jus ad imperium, sed tantùm supponit: & certè non

modò

modò Imperatores Ethnici, sed & Christiani omnes ante Carolum Magnum, à Papâ coronati minimè sunt, & tamen eos veros Imperatores fuisse quis dubitet? A Carolo Magno mos invaluit ut qui ad imperium jure successionis & electionis perveniebant, à Pontifice Romano inungerentur. Sed cum nonnulli jam sine hujusmodi coronatione illud obtinuissent, eam Pontifex immeritò denegabat Ludovico Bavaro, cùm à majori parte Electorum & prior electus fuisset.

Itaque Ludovicus videns se injustè à Joanne peti, habito consilio, *appellavit ad ipsum Papam*, inquit Nauclerus, *malè informatum, & benè informandum, & etiam ad Concilium generale, quando esset Romæ in sede Petri, misitque solemnes Oratores qui se de prædictis excusarent: postea verò Ludovico non comparente Papa execravit eum, ac de hæresi condemnavit, contra adhærentes durissimos processus fulminans, a quibus omnibus Ludovicus appellavit. Isti processus, ut ait frater Hermannus, à quibusdam strictissimè observabantur, à multis vero invalidi reputabantur, quia dicuntur examinati a Doctoribus utriusque Juris, qui judicabant eos non valere. Imò Joannem Papam magni & multi Theologi licentiâ & vitâ probati dogmatisabant esse hæreticum propter errores cæteros, quos in die obitûs dicitur tepidè revocasse, & successor hujus eos errores fertur publicè damnasse*, lege Nauclerum generat. 45.

His itaque contemptis fulminibus Bavarus Italiam omnem devastavit, ac Romam ipsam contendit, ubi Imperii sumptis insignibus, Petrum Corbanensem ex Franciscanorum Ordine ad Pontificatum evexit, qui Nicolaus quintus est dictus. Is Ludovicum quartò coronavit, jam enim ter fuerat coronatus, ut observat Onuphrius; nempe Aquisgrani primùm ab Archiepiscopo Moguntino; secundò, Mediolani ab Episcopo Aretino; ac demum Romæ per quatuor laïcos Cives, in absentiâ Pontificis, *contendentes*, ut ait Nauclerus, *id sibi competere*.

Interea de reconciliatione Ludovici quarti cum Joanne XXII. actum est. Rex Bohemiæ Joannes Otho Dux Austriæ, & Archiepiscopus Trevirensis, articulos reconciliationis, de quibus convenerat, ad Joannem XXII. miserunt, inter quos quartus erat, quod recognosceret se excessisse, & sententias excommunicationis ipsum ligasse, quintus quod gratiæ Domini Papæ se offerret ad misericordiam, si fides adhibeatur Joanni in responsione ad Regem Bohemiæ: noluit tamen Pontifex ipsum adire hac conditione, contendens illum hæreticum esse. Ejus autem hæresis quam ejurare coactus est

Petrus de Corbano, qui creatus à Ludovico Antipapâ, partes ejus deseruerat, & Joanni reconciliatus fuerat, hæc erat, *quod scilicet pronunciabat & declarabat fore hæreticum, & scripturæ sacræ contrarium, dicere quod Christus & Apostoli in his quæ habuisse leguntur, habuerunt aliud quàm simplicem usum facti.* Paulò post moritur Joannes XXII. cui, ut refert Albertus Argentinensis in Chronico, cui convenit Nauclerus generat. 45. *successit Blancus quidam Cardinalis, novâ ratione scilicet sub altercatione electus, ego N. nomino illum, & si ille esse non poterit, nomino Blancum.* Is territus postulatis Regis Franciæ cum Ludovico sese reconciliare statuit. Ob eam rem Legatos misit Ludovicus, quibus Pontifex significavit, quantùm optaret Imperatorem Ecclesiæ restitui, quamque doleret Italiam à tyrannis regi. Et cùm Regis Franciæ & Lupoldi Legati venissent, scripsissentque Rex Bohemiæ & Dux Bavariæ se alium Regem Romanorum electuros. Pontifex mutato animo, reversis Legatis Joannis ait, pro absolutione impetrandâ se in Ludovicum esse benè affectum, sed timere ne si ei absolutionem impertiretur, eadem aut graviora pateretur à Rege Franciæ, ac quæ fuerat passus Bonifacius octavus. Interim discordiâ inter Regem Franciæ, Philippum Valesium, & Regem Angliæ de regno Franciæ motâ, Ludovicus Angli primùm partes tuetur, ac deinde Philippo reconciliatur. Inde Oratores Philippi & Ludovici simul adeunt Papam pro reconciliatione Ludovici. Quid hic Papa? *Nunquid*, inquit, *Ludovicum ad arbitrium Regis tunc hæreticum, nunc verò Christianissimum habere debeam? & protractio variis tractatibus negotio Francus* (ut credebatur) *quod voluit, simulavit se velle, Papa quod voluit, simulavit se nolle, utique nihil actum fuit.* Ita Pontifex ille non ut rei æquitas postulavit, sed ut res suæ exigebant, modò huc, modò illuc flectebatur.

Denique ut vidit Ludovicus non posse se beneficium absolutionis à Pontifice consequi, ex sententiâ Principum Francofurti datâ, & concilio fratrum minorum se innocentem esse, & à Joanne XXII. immeritò damnatum, emisso diplomate, cunctis notum fecit. In eo profitetur se fidem Catholicam & doctrinam sanctæ matris Ecclesiæ tenere, potestatem suam Imperialem ex electione habere, eam à Pontificiâ auctoritate non pendere, sed à solo Deo sibi datam esse; potestatem Ecclesiæ non esse in temporalia; Joannis XXII. processum ex falsis causis, & nullo ordine servato factum, nullius roboris esse. Et quidem istud judicium legitimum non fuisse ostendit. Primò, quod Joannes XXII. se suosque odio capitali & hostili prosecu-

secu-

secutus fuerit, quod in suâ causâ judex idoneus esse non possit; quod ubi error est in sententiâ & mandato, ipso jure irrita est; quod irrita sit lata post appellationem sententia, quodque Papa ubi de fide & jure divino agitur subest Concilio: hæc & alia multa habentur in eâ Bullâ apud Nauclerum generat. 45.

Benedicto successit Clemens sextus, qui sententiam in Ludovicum à Joanne latam roboravit, & Principum in Italiæ civitates dominatum confirmavit: nihilominus Ludovicus ad Francorum Regem ad cujus nutum Papa regebatur, scribit ut ex promisso absolutionem impetraret. Rex Galliæ responsum tulit Imperatorem nunquam se humiliter submisisse. Offertur ergo ei forma reconciliationis, quâ dabatur potestas procuratori deponendi imperii & non resumendi nisi gratiâ Papæ, ac confitendi omnes hæreses & errores sibi impositos: *Sed Principes & Electores*, inquit Nauclerus, *recensentes articulos reformationis quos Papa requirebat, decreverunt in perniciem & destructionem Imperii esse conceptos, quibus nec Imperator, nec Princeps virtute juramenti imperio præstiti annuere valeant*. Hinc factione Pontificis & Joannis Regis Bohemiæ Carolus Luxemburgensis hujus filius ab aliquibus Principibus Imperator eligitur. Horum nihilominus electio à reliquis Principibus irrita decernitur. Tandem Ludovicus paralysi correptus in venatione, de equo in terram cadens expiravit, non sine suspicione veneni ipsi à Ducissâ Austriæ dati. Ita hujus morte anno Domini 1347. finita est longa illa concertatio, quæ anno circiter 1316. ortum habuerat. Cæterum ex narratione istâ liquet, primò, Ludovicum Bavarum legitimum fuisse Imperatorem utpote priorem, & à majori numero electum. Secundò, injustâ ac frivolâ de causâ à Joanne exautoratum. Tertiò, nullam ac irritam fuisse Joannis sententiam. Quartò, nihilominus Ludovicum semper ad reconciliationem pronum. Quintò, Joannem æquissimas reconciliationis leges admittere noluisse. Sextò, Benedictum duodecimum agnovisse injustitiam sententiæ in Ludovicum latæ, sed rebus suis studentem, & Regis Franciæ minis perterritum, eam non revocasse. Septimò, Clementem hujus successorem immeritò sententiam Joannis renovasse. Octavò, eumdem legem reconciliationis iniquissimam Ludovico dixisse, quam ille meritò rejecit.

Generatim verò ex omnibus exemplis à nobis huc usque expositis colligitur, ante Gregorium septimum inauditum fuisse ut Pontifices deponendorum Regum potestatem sibi arrogarent. Secundò,

Gregorium Septimum & eos qui post ipsum id tentarunt, seditiones quidem & bellum in Imperatores excitasse, at eos propterea non fuisse orbatos & privatos imperio consensu omnium; imo plures ac saniores, sententias hujusmodi irritas existimasse. Tertiò, veras tentatæ à Pontificibus depositionis causas, non fuisse hæreses Principum, sed aut privatas Pontificum inimicitias, aut potentiorum Regum instigationes, ac ferè semper propria Ecclesiæ Romanæ commoda, propter quæ Pontifices sæpè eos qui Romanæ potentiæ incrementis videbantur obstare, diris devoverunt, ut cernere est in omnibus exemplis allatis. Quartò, depositiones istas à Pontificibus nunquam non sine magnis tumultibus ac calamitatibus esse tentatas.

Ex his constat hujusmodi exempla Bellarmini causæ plus obesse quàm prodesse.

De tentatis in Reges Francorum depositionibus.

QUanquam Romani Pontifices in Reges nostros idem quod in Imperatores apertè statuere aut tentare ausi non fuerint, nihilominùs tamen vibrato excommunicationis telo, videntur aliquam in illos auctoritatem sibi comparare voluisse; at Galli miro in Reges suos studio semper injustis Romanorum conatibus obstiterunt, nec quidquam juris propter hujusmodi excommunicationes Galliæ Reges amiserunt, nihilque turbarum ex illis ortum est. Sed missis iis quæ ad excommunicationem spiritualem pertinent, quæ nos in illâ dissertatione exposuimus, ea quæ à nonnullis ad Pontificiam in temporalia Regum Galliæ potestatem ostendendam afferuntur, breviter disjiciamus.

Primus omnium Adrianus sese rebus Franciæ temporalibus immiscuit ad Hincmarum scribens, ut à Caroli Calvi consortio & communione discederet; sed statim à Gallis responsum tulit, *nunquàm hujusmodi præceptionem ab illâ Sede ulli prædecessorum missam fuisse, cùm inter Reges sacramentis etiam confœderatos, sed inter patrem & filios, ac inter fratres prælia & seditiones eorum temporibus fuisse nescantur, nec etiam ab hæreticorum vel schismaticorum tyrannorum Imperatorum ac Regum, quales fuerunt Constantius, Arianus, &c. Apostata Julianus, &c.* Ecce quæ fuerit tum temporis Ecclesiæ Gallicanæ de potestate Pontificum in Reges suos sententia. In Philippos primum

&c.

& secundum nihil aliud præter excommunicationem aut interdictum tentarunt Pontifices, & ne verbo quidem eorum in temporalia potestatem læserunt aut attentarunt. Nihilominùs tamen Adversarii dicere non verentur ex illis excommunicationibus indirectè privationem regiæ autoritatis consecutam esse, idque Gallos ipsos tum temporis agnovisse quod ut probent, tria nobis objiciunt.

Primùm, inquiunt, testatur Yvo regiam coronam simul cum absolutione restitui debere Regi, dicitque Epist. 46. *Legatos ipsos Regios*, hac ratione, *usuros apud Pontificem, Regem cum Regno ab ejus obedientiâ recessurum, nisi coronam restitueret, & Regem anathemate solveret.* Ergo ex ipsorum Regis Legatorum confessione per excommunicationem non solùm Ecclesiasticâ communione, sed & coronâ, hoc est regnandi jure Rex privatus fuerat. Secundò idem Yvo sæpiùs testatur per excommunicationem coronæ Regis & regno periculum imminere, regnumque per eam fuisse diminutum Epist. 13. & 15. ait animæ Regis magnum detrimentum, *& coronæ Regni summum periculum imminere.* Cavendum esse ne cum diminutione terreni regni regnum amitteret æternum. Et Epist. 23. ait se Regis amore impulsum non vulgasse Epistolam Urbani: *Quia nolebat regnum, quantum ex se erat adversus eum ullâ ex parte commoveri.* Et Epist. 144. jam pro Rege deprecans Paschalem, *Quantùm*, inquit, *cum salute ejus condescendatis, & terram quæ ejus anathemate periclitatur ab hoc periculo eruatis.* Denique, inquiunt, in annalibus tùm temporis conditis ascripti non sunt ampliùs anni Philippi, sed solùm *regnante Christo*: Sic in Chronico fratris Nicolaï de Mediavillâ anno 1456. condito lit. 8. de Bernardi secundi vitâ hæc habentur, *Mortuus in expugnatione Damietæ anno* 1098. *regnante Christo.* Idem habetur in Chronico Sandionysiano & aliis. Hæ sunt adversariorum objectiones, prima fronte speciosæ, sed in quibus nihil est virium si attentiùs considerentur.

Nam primò non est adhibenda fides Yvoni accerrimo Philippi adversario, qui solus in eum Pontifices Romanos exacerbavit, eorumque sententias ad se missas executioni mandare conatus est. Sed nihil opus est istâ responsione, cum ejus verba ab adversariis perperàm accipiantur; primùm enim cum ait Yvo coronam esse Regi restituendam, per coronam non intelligit jus regium, auctoritatem regiam, sed tantùm coronam auream, ceremoniasque coronationis, quæ ab Episcopis Gallis annuente Pontifice Romano fieri solebant. Quippe Papa vetuerat ne corona imponeretur Philippi capiti ab Epis-

Episcopis, & valdè indignabatur id à Rodulpho Turonensi factum fuisse. Dum ergo coronam restitui debere Regi scripsit, nihil aliud sibi vult quam jus gestandæ coronæ in Ecclesiâ vi coronationis, non autem jus regnandi, quod à coronatione minimè pendet, quippe ante coronationem qui mortuo Regi succedit, Rex est ipso jure. Coronatio verò ceremonia tantùm est quæ nihil juris tribuit ad Regnum. Deinde cum ait Yvo per excommunicationem periculum esse ne diminuatur Regnum, non id ita intelligendum, quasi per excommunicationem Regno Rex indignus fieret, & jure regnandi excideret; tunc enim non diminutum, sed planè ablatum Regnum dici deberet. Periculum ergo regno Philippi imminebat ex odio & contemptu populi ob excommunicationem in ipsum latam, vel ex Fulconis & aliorum malevolentiâ, qui poterant hoc obtentu regnum commovere & seditionem excitare. Unde ait Yvo Epist. 23. se non evulgasse Pontificis diploma, ne Regni pars adversus eum commoveretur.

Denique formula hæc, *regnante Christo*, à Mediavillâ usurpata non denotat Philippum regno privatum. Primò enim autor hujus formulæ scriptor valdè indiligens est & imperitus, quippe qui de Bernardo 2. id dicat, quod ei convenire non potest, nec enim ille vixit anno 1098. nec hoc tempore Damieta capta est. Ea enim urbs primùm capta est anno 1219. à cruciatis. Deinde statim à Barbaris recuperata, iterum capta est ab exercitu sancti Ludovici anno 1249. & sequenti à Barbaris recepta. Secundò anno 1098. Philippus reconciliatus erat cum Pontifice. Tertiò nunquam interruptus est tempore Philippi mos consignandorum monumentorum, annis ipsius ut constat ex Chartis & aliis monumentis singulis ejus annis insignitis, quas videre potes collectas à Blondello in libro de hac formulâ *regnante Christo*. Quartò formula hæc, *regnante Christo*, ante & post Philippum legitur in multis actis & Conciliis, quæ scripta sunt vel habita Imperatoribus & Principibus quibuslibet, atque etiam Christianis & piis, quos jure Regni privatos nemo dixerit. Horum item exempla vide apud eundem Blondellum ibidem. Ergo ex hac formulâ, *regnante Christo*, usurpata à Mediavilla & Chronici Sandionysiani autore temporibus Philippi colligi minimè potest eum propterea jure regnandi excidisse. Et certè regnum Christi, terrenorum Regum non tollit Regnum, eo ipso dicente, *Regnum meum non est de hoc mundo.* Unde nihil vetat quominus idem monumentum inscribatur, *regnante Christo & regnante Rege aliquo*, regnante scilicet

in cordibus Christo; vel Christo Dei verbo in ipsos Reges regnum obtinente, & Rege regni temporalia administrante.

Denique ut mittam ea quæ à Bonifacio octavo in Philippum Pulchrum, & pro Philippo à Gallis gesta aut scripta sunt quæ modò fusiùs referam, Julius secundus Pontifex mitissimum atque optimum Principem Ludovicum duodecimum diris devovere & anathemate obstringere conatus est. Sed Clerus Gallicanus in civitate Turonensium congregatus anno 1510. statuit & decrevit Regem non teneri ullam habere rationem excommunicationum & censurarum à Julio secundo aut in se, aut in regnum latarum aut ferendarum, eo quod jure ipso forent irritæ.

Cæterum ex dictis intelligere datur: Primò Romanos Pontifices non esse ausos Reges Galliæ directè bonis temporalibus spoliare, & regnandi jure indignos pronunciare, sed solam excommunicationem interminatos esse. Secundò neminem existimasse per excommunicationem Reges regno aut regnandi jure privari. Tertiò nullam excommunicationum quas Pontifices in Reges nostros aut tulerunt aut intentarunt rationem habitam esse, easque non modo à Judicibus sæcularibus, sed & à Gallicanis Episcopis tanquam irritas explosas semper fuisse & nonnunquam ludibrio habitas.

Primus omnium Bonifacius videtur apertè autoritatem in temporalia Regum Francorum bona Romanis Pontificibus arrogasse. Sed temeraria hujus præsumptio à Gallis nostris rejecta fuit, & ab ipsis ejus successoribus damnata. Primùm enim cum datâ bullâ definivisset nihil tributi à Clericis exigi posse, nec iis licere quidquam Regi solvere; *Respondit Rex Galliæ Philippus Pulcher, quod antequam essent Clerici, Rex Franciæ habebat custodiam regni sui, & poterat facere statuta.* Ac proindè Clericos teneri subsidia præbere ad defendendum Regnum, cum præsertim ipsi plusquam cæteri indigeant ab hostili impugnatione defendi. Huic responsioni Regis adjecta est supplicatio Petri Rhemensis, & aliorum Episcoporum petentium ut Papa sententiam revocaret.

Deinde cum Bonifacius inducias statuere vellet inter Regem Franciæ & Angliæ, litterasque eâ de re misisset, *protestatus est Rex regimen temporalium regni sui ad se solum & neminem alium pertinere, seque in eo neminem superiorem recognoscere nec habere.* Interim Papa fertur priorem sententiam revocasse Kalendis Augusti, Pontificatus anno 3.

Verùm ejusdem anno 7. exasperatus in Philippum Pulchrum ad eum litteras

litteras misit in hanc sententiam: *Scire te volumus quod spiritualibus & temporalibus nobis subes, &c.* his ita respondit Philippus. *Sciat tua maxima fatuitas in temporalibus nos alicui non subesse, &c.* Tum Bonifacius octavus emisit constitutionem *Unam sanctam*, in quâ declarat duos esse in Ecclesiâ gladios, & utrumque in ejus potestate spiritualem & materialem, oportere autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem spirituali subjici potestati.

At Ecclesiastici totius Regni Franciæ proceres cernentes auctoritatem regiam in periculum venire scripserunt Bonifacio, regnum & Regem Franciæ nulli præterquam Deo in temporalibus subjici, affirmantes hanc esse sententiam omnium Doctorum super hac quæstione consultorum, ac Bonifacium enixè rogarunt, ut Constitutionem suam revocaret, qua revocatione, inquiunt, obviabit periculis & scandalis. Idem Barones, Comites & Duces, alique proceres Franciæ Cardinalibus Ecclesiæ Romanæ significaverunt per litteras, in quibus primùm exponunt, quantum Ecclesiæ contulerint Reges Franciæ, quamque necessaria sit inter Romanum Pontificem & Regem Galliæ amicitia. Deinde controversiam hanc in frequenti Gallicanorum Procerum conventu expositam omnium animos suâ novitate turbavisse scribunt; neque Gallos unquam adduci posse, ut alteri quàm Regi pareant, omnesque si quis sit, paratos ad effundendum pro Regni juribus sanguinem. Denique rogant Cardinales ut Papam à tam nefario incepto deterreant.

Hoc finito Concilio Rex vetuit ne aurum & argentum Romam à quoquam deferretur. Intereà evocati Romam à Pontifice Præsules statuerunt cò non ire, tùm ob bellum imminens, tùm ob Regis mandatum, & ne pecunia extra regni limites ferretur, nihilominus ad eum miserunt Legatos dilationis suæ causam significantes, & ipse Rex Episcopum Petrum ad eum misit rogans, ut isto negotio supersederet: at ille nihil his motus, Regem & eos qui impediebant quominus Episcopi Romam venirent excommunicat, & Joannem Cardinalem Monachum in Galliam misit qui clam consilium cum Episcopis quibusdam Parisiis habuit; sed re infectâ coactus est in Italiam reverti. Rex verò congregatis in urbe Lutetiâ Episcopis 28. cum nonnullis Abbatibus, Theologis benè multis, aliisque pluribus Papam coram iis multorum ac magnorum criminum accusari permisit, & simul cum iis ad futurum Concilium generale provocavit, eamque provocationem ac requisitionem Concilii generalis Pontifici denunciari curavit. His ita gestis Papa Roma

discedens

discedens Anagniæ à Nogareto Regis Franciæ Senescallo & Secorâ Coloniensium administro per vim captus est, ac paulò post dolore, ægritudine & desperatione confectus obiit, cum Romam liberatus reverteretur.

Successit ei Benedictus XI. ad quem Philippus litteras misit quibus Bonifacii memoriam insectatur, ac novo Pontifici gratulatur, benignè respondit Pontifex & prædecessoris sui bullam de reservatione beneficiorum ad Romanum Pontificem latam revocavit. Denique Clemens V. qui Benedicto post breve tempus vitâ functo successit, Bonifacii Decretalem *Unam sanctam* revocavit per Decretalem *meruit*. Vide de his acta inter Bonifacium & Philippum anno 1614. edita.

Quæ cùm ita sint, ex hac integrâ causâ nihil habetur quo possit probari Pontificum Romanorum in Regum Franciæ temporalia autoritas, imò verò multa sunt quæ contrarium ostendunt.

Primò enim Bonifacius octavus, primus est qui aliquam sibi potestatem in Reges Franciæ ausus fuerit arrogare.

Secundò ejus sententiam tota exhorruit Gallia, gravissimisque Decretis confixit.

Tertiò Cardinales Ecclesiæ Romanæ ipsius tempore factum improbarunt dicentes, nunquam Philippo Pulchro Bonifacium scripsisse quod Regnum ejus sibi subesset temporaliter, illudque se tenere deberet.

Quartò post Bonifacii mortem successores ejus, illius ea de re Constitutiones quasi illegitimas revocaverunt.

Itaque jam cessent adversarii decretalem *Unam sanctam* nobis objicere, quæ etsi non esset revocata nullius per se ponderis foret, nam in ea Bonifacius frivolis & absurdis adeo nititur rationibus, ut nullus mentis benè sanæ compos possit Constitutionem ejus aliquo in pretio habere; ait primò potestatem spiritualem esse supremam aut nobilissimam, quis hoc neget? sed ut diximus, non omnis potestas quæ alterâ nobilior est, in eam propterea auctoritatem habet.

Addit aliquot scripturæ testimonia, sed à genuino sensu plenè detorta. Tale est illud. *Ecce duo gladii sunt hic*, quod ipso fatente Bellarmino, nihil ad propositum spectat. Hic enim Christus describens futuram Apostolorum passionis suæ tempore dispersionem, ait tunc opus fore ut vestimenta vendant ad emendos gladios. Quod non intelligentes Apostoli, responderunt, *Ecce duo gladii sunt hic*, quasi jussisset Christus gladios emi. Chistus autem addit

satis est, non confirmandam eorum opinionem, isti duo gladii sufficerent, sed ad abrumpendum sermonem, quasi diceret, satis est verborum hac de re. Ita Theophilactus, Euthymius & alii. Secundò adducit Bonifacius illud Christi dictum ad Petrum *Conde gladium tuum in vaginam*, sed istud bene intellectum proposito Bonifacii adversatur. Tertiò illud affert, *Quodcumque ligaveris*, quod ad potestatem spiritualem tantùm pertinere probatum est suprà.

Denique coronidis vice adducit illud Geneseos, *in principio*, ubi dictum est inquit, *in principio, non in principiis*, unde infert unam esse potestatem. Ecce in quantas absurditates necesse sit eos descendere, qui falsam opinionem quocunque modo tueri volunt.

Denique in illa Decretali *Unam sanctam*, & in Epistolâ suâ ad Philippum totus est Bonifacius ut directam in temporalia potestatem astruat. Sed hanc opinionem defendi non posse nunc consentiunt omnes, eant ergo cum suâ illâ Decretali.

Nec minus detestanda est illa bulla quam anno 1585. in Henricum Navarræ Regem condidisse fertur Sixtus V. quâ ipsum declaravit excommunicatum relapsum ac propterea privatum regno Navarræ, aliisque regnis, quæ ipsi jure competere possent, aut successu temporis accedere. Cujus Bullæ obtentu Gregorius XIV. Hispanorum factioni favens in Henricum Franciæ primum Regem anno 1591. universos tam laïci quam Ecclesiastici ordinis Francos excitare conatus est. Et misso in Galliam Landriano Nuntio, cum duabus Bullis, quarum alterâ Ecclesiasticos suspensione, alterâ Laïcos excommunicatione feriebat, si Henrico IV. obedientiam præstarent & eum pro Rege agnoscerent. At Galli consilium Pontificis detestati Bullas istas proscripserunt, & iis non obstantibus Henricum IV. legitimum & æquum regni hæredem ut Regem coluerunt. Et quidem Clerus Gallicanus 21. Septembris anno 1591. Carnuti congregatus declaravit illas monitiones, interdictiones, suspensiones & excommunicationes Pontificias nullas esse & irritas, tam secundum materiam, quam secundum formam, vetuitque eas in regno promulgari, aut alicujus autoritatis haberi, idque per litteras universo regno significavit. In eas pariter suis Decretis intonuerunt earum in quibus disseminabantur Provinciarum supremi Senatus, totaque exhorruit Gallia, cùm id tentatum audivit. Nihilominùs tamen Pontifex alias litteras misit ad Cardinalem Placentinum, ut Ele-

Electioni Regis in Galliâ, quasi verò regnum vacaret, interesset. Has jactitare ausi qui tum Parisiis rebelles erant, verùm non obstantibus infaustis hisce conatibus, Henricus IV. rebellium omnium victor Galliæ Rex legitimus ab omnibus est agnitus, etiam antequam Pontifices illa Decreta revocassent. Sic Universitas Parisiensis anno 1594. die 22. Aprilis, cum pro legitimo & vero Rege habendum esse decrevit: *Etiamsi*, inquit, *hostes regni, & factiosi homines usque hodie obstiterint, eum admitti a sanctissima sede, & agnosci tanquam filium benè meritum:* speciatim verò Facultas Theologiæ 16. *&* 21. *Januarii*, simul cum Parochis in Archiepiscopali Domo congregata decrevit cunctos teneri in Missâ publicè rogare pro Henrico tanquam pro Rege Gallorum, & nemini licere sub Religionis obtentu ipsi vim inferre, aut hujus rei consilium dare. Rogarunt nihilominus Regem ut mitteret Romam Legatos, non ut confirmationem regiæ autoritatis acciperet, sed ad vitandum schisma. Romanæ Ecclesiæ tùm præerat Clemens octavus, qui mitem ac benignum in Regem induerat animum. Ad hunc nomine Regis missi sunt Perronius cum Ossato, qui posteâ Cardinales fuêre. Ii benignè à Pontifice excepti, & in Cardinalium consessu declaratum est Regi impertiendum esse absolutionis beneficium. Verùm de absolutionis formâ lis non minima fuit, nam inde Perronius & Ossatus in mandatis habebant, ut benedictionem Apostolicam sine ullâ honoris & Majestatis Regis sui ac regni jurium jacturâ obtinerent. Papa verò, aut potiùs ejus Consiliarii in animo habebant à Rege conditiones extorquere, quibus aliquid autoritatis in Reges regnumque Gallorum, Pontifici videretur ascribi. Itaque proposuerunt primò absolutionem in inquisitionis tribunali fieri. Deinde verò absolutionis hanc conditionem proposuerunt, ut Regis Procuratores coronam regiam inter manus Pontificis deponerent. Quæ ab eo post absolutionem alterius è duobus capiti imponeretur in signum ablatæ & restitutæ autoritatis regiæ. Sed cum utrumque à Legatis rejectum esset, tres alias proposuêre conditiones, prima ut absolutio à Bituricensi Archiepiscopo data irrita haberetur; secunda, ut coram omnibus Cardinalibus absolutio fieret, utereturque Pontifex virgulâ; tertia, ut Pontifex declararet se Regem in regnum restituere, quasi ab eo per excommunicationem excidisset. Hoc postremum quod solùm directè autoritati regiæ adversabatur rejectum est; aliæ duæ conditiones à Perronio qui rem concludere avebat, sine Ossati consilio admissæ sunt. Ita Henricus IV. benedictionem Apostolicam accepit, ut Romani Pontificis communioni,

 non

non ut regno, regnique juribus unde minimè exciderat, aut excidere potuerat ex decreto Pontificis, restitueretur. Nihilominus tamen Perronius ob alias duas absolutionis conditiones, & maximè ob usum virgulæ apud peritiores istarum rerum malè audiit, quasi Regem virgulæ Pontificiæ subjecisset. Sed hujusmodi ceremoniæ potuerunt adhiberi, imò & sæpè adhibitæ sunt ad reconciliationem, quæ sese minimè ad temporalia extendat, sicque aliquatenus defendi potest Perronii in istam conditionem consensus, cùm præsertim obtineret, futurum esse ut nulla restituendi Regis in regnum suum mentio fieret. Quo patet Romanos ipsos agnovisse eum à regni jure ob excommunicationem non excidisse.

Objici potest eundem Perronium Cleri Gallicani nomine in Comitiis regni Franciæ anno 1615. habitis, cùm tertii status viri vellent definiri in nullo casu juramentum Regibus præstitum solvi posse, eorumque subditos ab obedientiâ eximi. Perronium, inquam, orationem habuisse quâ non modò id definiri non posse nec debere persuadet, sed etiam videtur in contrariam opinionem descendere, multa exempla, multas auctoritates, multasque rationes adducens ad probandum Reges posse in casu hæreseos aliquandò deponi.

Respondeo Perronium in istâ oratione sententiam nostram haud impugnare, sed hoc unum laborare ne contraria sententia hæreseos notetur, & eodem modo proscribatur ac eorum opinio, qui Regem impunè interfici posse aiebant. En ejus verba : *Pourtant vouloir enclore cette clause en la même obligation de foy, & sous le même decret d'anathême, sous lequel nous confirmons la condamnation de ceux qui attentent à la vie des Rois, c'est tomber en quatre manifestes inconveniens, que nostre Chambre m'a donné charge de vous representer.*

Quod si Perronius videatur inclinare in oppositam sententiam, id fecit pro more Oratorum qui omnia exaggerant. Ipsum verò in eâ opinione re verâ fuisse haud crediderim, aut etiamsi fuisset, aut esse se simulasset, haud mirum cum Cardinalis Ecclesiæ Romanæ fuerit, & in aliis libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ non admodum æquus extiterit : denique attendendum est, non quid ipse dixerit, sed quid dicere in mandatis habuerit : hoc autem ex verbis mox relatis liquet.

Dices, non modò Perronius, sed & universus Clerus Gallicanus cui se Facultas adjunxit, sese opposuit tertii ordinis conatui, vetuitque

tuitque ne ut hæretica proſcriberetur hæc opinio, dum emiſit vota, articulum tertii ſtatûs conſtare dixit ex propoſitionibus non curioſis modò, ſed & vitioſis, problematicis, & inconcinnè digeſtis ab iis qui non probè ſentiebant de fide, eamque doctrinam affirmativè & negativè ex æquo ſcholæ diſceptationi relinquendam.

Reſpondeo Clerum ſeſe oppoſuiſſe rei hujus definitioni duabus de cauſis; primùm, quia à Laïcis tentabatur rerum Eccleſiaſticarum & dogmatum fidei judicium. Secundò, quia tunc imprudens videbatur opinionem Italorum velut hæreticam proſcribere, & omnes ad id faciendum juramento adigere.

Demùm univerſus Clerus non concluſit id quod in objectione refertur, ſed quidam è Clero hæc vota emiſerunt, & habitâ ratione temporis, loci, eorumque à quibus proponebatur, dixerunt propoſitiones à Laïco ordine prolatas, ut damnarentur, eſſe curioſas ac vitioſas, quia tunc inutile, imò & periculoſum videbatur de iſtis ferre judicium. Ac demum à viris Calvinianæ ſectæ faventibus ad ſchiſmatis ſemina ſpargenda confectas. Verùm univerſus Clerus cenſuit tantùm hoc non poſſe à Laïcis proſcribi, & inſtar legis fundamentalis haberi, ut explicat ipſe Perronius. *J'appelle*, dit-il, *matiere problematique en matiere de foy, toute doctrine qui n'eſt point de neceſſité de foy, & de laquelle la contradictoire n'oblige point ceux qui la croyent, a anatheme ou à perte de communion.* Hoc ſenſu dici tunc fortè poterat hæc quæſtio problematica.

Verùm à temporibus Perronii ad hæc uſque noſtra tempora, illa res quam tunc neſcio quâ de causâ non exiſtimabant Gallicani proceres eſſe definiendam ſacræ Facultatis cenſuris, Senatuſconſultis, unanimi Theologorum & Juriſconſultorum conſenſu, ac demum ſolemni Cleri Gallicani Epiſcoporum Decreto definita ac extra controverſiam poſita eſt.

Cæterùm nihil magis Galliam noſtram ab injuſtis Romanorum Pontificum in Reges noſtros conatibus tutam fecit, quam Gallorum in Reges ſuos amor ingenitus: *quippe*, ut annotat Onuphrius Veronenſis, *mirum illud obſervandum eſt, quod cum nulla gens unquam fuit quæ aut externos Principes non admiſerit, aut aſſumptos interdum non expulerit, ſæpè etiam per ſummum ſcelus non occiderit. Solis Francis hoc peculiare eſt & proprium, nullos unquam exteros Reges pati, ſuos autem uſque adeo amare, ut pro eorum dignitate ac majeſtate tuendâ non opes tantum, ſed & vitam profundere ſoleant.* Quandiu ita erunt ut & ſunt animati Franci, timendum non erit ut ullis Bullis Pon-

 tifi-

tificum, aut reſcriptis quovis religionis obtentu emiſſis in Reges ſuos inſurgant; quod ne fiat, noſtrum eſt ſedulò curare, ne doctrina ultramontana in regno diſſeminetur.

De geſtis Pontificum adverſus Anglorum Reges.

NUllibi veriſimilioribus titulis Romanorum Pontificum in Reges, eorumque bona poteſtas aſtruitur, quàm in Regnum & Regem Angliæ; ipſi enim Reges ultrò videntur ſe Regnumque ſuum Pontificis dominio ſubjeciſſe. Itaque ſi probaretur Romanos Pontifices Reges Anglos jure ac meritò depoſuiſſe, non tamen idem de cæteris Regibus poſſet concludi, imò etiam perperàm omninò inferretur hanc poteſtatem Pontifici competere ratione ſuæ dignitatis Pontificiæ, cùm non alio titulo poſſit eam ſibi in Angliam vindicare quam ex Regum conceſſione. Utrum autem hujuſmodi conceſſio legitimè facta fuerit, vimque habere debuerit, necne, ſequens docebit narratio.

Cum primum Ina & Offa Saxonum Reges annis 740. & 745. fidem Chriſtianam amplexi ſint, ſtatuiſſe feruntur ut unaquæque familia certam pecuniam, quæ tunc denarius dicebatur, Eccleſiæ cenſus nomine per ſingulos annos Romano Pontifici ſolveret, quem cenſum ab Aiſtholpho, cum in totâ ferè inſulâ dominaretur, confirmatum tradunt Nauclerus, & Polydorus Virgilius. Hic autem cenſus dicebatur denarius B. Petri, & à collectore Pontificis exigebatur, qui quidem uſque ad tempora Henrici octavi, qui ſeipſum ab Eccleſiâ Romanâ avulſit, ab Anglis ſolvi conſueverat. Verùm inde arguitur Angliæ Reges liberales fuiſſe in Pontifices: at iſtos jure Pontificio ſtipendium ab Anglis exigere potuiſſe inde non probatur.

Verùm poſt hæc Henrici ſecundi temporibus, plus adhuc juris in Angliam Pontifices ſibi arrogarunt, cùm ob necem Thomæ Cantuarienſis Archiepiſcopi in Henricum apud Pontificem Alexandrum tertium accuſatum à Cardinalibus, in Angliam eâ de causâ miſſis anno 1172. ſententia lata eſt, quâ judicatum eſt ut Rex coram Legatis Pontificiis regnique primoribus jurejurando ſe delicto purgaret, atque ob anſam ſuſpicioni datam, verbaque temerè emiſſa, quæ in cauſa fuerant ut Cantuarienſis occideretur, ducentos Equites in bellum Hieroſolymitanum, qui per annum ibi belligerarentur,

tur, mitteret, atque ut ipse Rex, nisi aliter videretur Pontifici, cum exercitu intra triennium proficisceretur, corruptelas tolleret, quæ libertati Ecclesiasticæ adversabantur, Romam à sententiis in Angliâ latis provocandi potestatem cuivis faceret. Addit Blondus Regem adjecisse se & filium in throno esse permittente Pontifice, & neminem imposterùm Angliæ Regem futurum quem non Papa renunciasset.

At Polydorus Virgilius negat ullam hujus rei mentionem in Annalibus Anglicanis fieri. Nihilominus ipse Henricus ab Alexandro tertio opem implorans contra filium rebellem, ait, *vestræ jurisdictionis est regnum Angliæ, & quantùm ad feudatarii juris obligationem vobis dumtaxat obnoxius astringor & teneor, experiatur Anglia quid possit Romanus Pontifex, & quia materialibus armis non utitur patrimonium B. Petri, spirituali gladio tueatur.*

Demum Joannes Rex dictus sine terrâ, se regnumque suum magis adhuc Pontifici devinxit; nam cum de Cantuariensi Archiepiscopatu orta esset dissensio eo quod Monachi Anglicani, eo quem elegerant expoliato, alium ad nutum Regis Archiepiscopum elegissent, Innocentius tertius jussit Monachos Anglos Romæ degentes Cardinalem S. Chrisogoni Cantuariensem Episcopum designare. Quo facto Rex commotus bona Monachorum proscripsit: quâ de causâ Pontifex Regem primò admonuit, deinde interdixit, & cùm bona Ecclesiæ invaderet, omnes subditos ejus à fidei & obedientiæ sacramento absolvit; ac Philippum Regem Galliarum hortatus est, ut bellum in Angliam moveret: quod cùm ille pararet, Pontifex per nuncium Joannis animum tentavit, qui cernens quanto esset in periculo regnum Angliæ & Hyberniæ, Ecclesiæ Romanæ dominio subjecisse fertur, & diadema sibi detraxisse, atque ad nutum Pontificis recepisse: pacto insuper annuo stipendio, demum hoc addidisse, ut Reges Angliæ deinceps à Pontifice dumtaxat regni jura consequerentur.

At hujus reconciliationis leges, ut observat Polydorus Virgilius, neque Pontifices Romani, neque Reges Angliæ observarunt, neque Annales Anglici de hujusmodi traditione loquuntur. Quare verisimile est illa omnia Joanni tantummodò qui deliquerat imperata, non autem ejus successoribus eamdem legem esse impositam.

Deinde non semel potestatis suæ & æquitatis limites hoc in negotio excessit Innocentius; primo enim jussit ut rejecto utroque

electo

electo in Archiepiscopum, certus Cardinalis eligeretur. Secundò, non debuit nec potuit regnum interdicere. Tertiò, nec imperium Regi abrogare. Quartò, non debuit Philippum Regem Franciæ ad bellum iniquum impellere. Quintò, bona fide non egit, cum Philippum delusit, factâ cum Joanne pace, à quo ob necessitatem iniquas ejus leges extorsit, quibus proinde nec Joannes, nec ejus successores, nec populus Anglicanus tenebatur. Cum ne iis quidem fuissent devincti, etiamsi liberè & non per vim à suo Rege sine consensu populi hujusmodi promissiones factæ fuissent, ut observat Major in 4. dist. 23. q. 3.

Denique dum in Henricum octavum Angliæ Regem, idem quod olim in Joannem moliuntur Pontifices, Regnum, Regesque Angliæ ab obedientiâ Ecclesiæ Romanæ alienarunt. Res fuit hujusmodi, duxerat Henricus octavus Catharinam Ferdinandi Hispanorum Regis filiam, Caroli quinti Imperatoris amitam, quæ priore matrimonio collocata fuerat Arturio Henrici fratri majori; sed eo defuncto, pater eam tradiderat Henrico, dispensante Pontifice Julio secundo.

At Henricus post patris mortem, sive studio in Cæsarem, sive masculæ prolis cupidine, sive Annæ Bolenæ amoribus, & ingenitâ sibi inconstantiâ impulsus, cum eâ divortium fecit, causatus dispensationem Julii secundi nec licitam, nec validam fuisse, ac proinde matrimonium ejus vi contractum, nullum & irritum. Causâ Romam delatâ, Pontifex post varias dilationes atque fluctuationes pronunciavit Henrico non fuisse licitum propriâ autoritate, absque sententiâ Judicis Ecclesiastici, uxorem repudiare, & aliam ducere. Quo Rex audito, anno 1534. Pontificis obedientiam detrectat, suisque omnibus edicit, ut neque Romam pecuniam deferant, neque denarios B. Petri quotannis colligi solitos pendant. Hæc secuta est Pontificis sententia peremptoria eodem anno lata, quâ decretum est inter Henricum & Catharinam reginam fuisse legitimum matrimonium, eamque ab ipso pro uxore habendam, & eum nisi id faceret pro excommunicato reputandum. Tum Rex apertè à Romano Pontifice descivit, nihil quidem in fide mutans, sed edicto declarans se caput esse Ecclesiæ Anglicanæ, vetansque sub pœnâ capitis, ne quis denarios beati Petri solveret. Edicto promulgato mortuus est Clemens septimus, nullo alio in Regem intentato fulmine. At Paulum tertium hujus successorem tum Curia Romana, tum Imperator statim à suâ ad Pontificatum assumptione, stimulabant

ad

ad nova fulmina in Regem vibranda: ſed Paulus aliquandiu cunctatus, poſt mortem Cardinalis Roffenſis ſententiam in Regem adornat. 3. Auguſt. anno 1555. eumque cum ſuis fautoribus non ſolùm ſub pœnâ excommunicationis latæ ſententiæ, ſed etiam amiſſionis regni & depoſitionis per ſe, vel per legitimum procuratorem intra 30. dies adeſſe jubet, *& ſi comparere neglexerit, cenſuras in eum aggravat,* regno & dominiis omnibus privatum eſſe, eumdemque ac omnes fautores ejus pœnas omnes legibus præſcriptas incurriſſe, atque cum omnibus bonis diffidatos eſſe, & ſepulturâ Chriſtianâ privari, jubet atque decernit, omnia loca ad quæ Rex venerit interdicto ſubjicit, Henrici ex Annâ Bolenâ ſobolem fautorumque ſuorum liberos uſque ad eum gradum quo jura præſcribunt bonis & honoribus privat, ac infames eſſe decernit; omnes Henrici vaſſallos & ſubditos ab ipſa obedientia ac præſtito illi juramento abſolvit. Præcipit Principibus & Nobilibus Angliæ ut ſe vi ac armis Henrico opponant, illumque è regni finibus ejicere nitantur: cæterorum Principum cum ipſo pacta, confœderationes, & contractus irrita eſſe decernit, eoſdemque ut Henricum & cæteros Eccleſiæ rebelles ſacris armis proſequantur, hortatur; omnes ejus ſequaces apprehenſos ſervituti tradi jubet. His & aliis ejuſmodi diris Henricum ſententiâ ſuâ devovit Paulus III. ſed ejus executionem ac evulgationem in triennium diſtulit, quo tempore cum Rex in Cantuarienſis Archiepiſcopi memoriam & reliquas debacchatus eſſet, Pontifex intentatum fulmen exerto brachio emiſit Kalendis Januarii anni 1538. Verùm illud Pontificium diploma nullas habuit vires in iis quæ ad temporalia ſpectabant, nec enim ullus Chriſtianus Princeps eo titulo regi Anglorum bellum intulit aut cum eo, velut cum homine qui regni jure excidiſſet, egit; imò cum eo veluti cum legitimo Anglorum Rege Imperator, Galliæ Rex & alii Principes Catholici fœdera & pacis conditiones inierunt, ad ejus quoque filium Eduardum ac filias Mariam & Elizabetham Regnum Angliæ pervenit: itaque nec de facto regno ſpoliatus eſt nec de jure ab eo excidit propter Pontificis ſententiam in quo hujuſmodi poteſtatem nemo Regum agnovit: Probè autem intelligens Rex Angliæ Jacobus religionem quam profitetur Romanæ Eccleſia ſuæ auctoritati non adverſari. Sed hoc unum dogma de Pontificis in temporalia poteſtate quod nonnulli Romanæ Curiæ dogmatis imbuti aſſerebant. Juramentum

ab omnibus anno 1604. exegit quo proteſtabantur ſe iſtud dogmà rejicere, juramentum autem ſic ſe habet. *Ego verè & ſincerè agnoſco, profiteor & declaro in conſcientiâ meâ coram & Deo & mundo quod ſupremus Dominus noſter Rex Jacobus eſt legitimus & verus Rex hujus regni, & omnium aliorum majeſtatis ſuæ dominiorum & terrarum, & quod Papa nec per ſe ipſum, nec per ullam aliam autoritatem Eccleſiæ ſeu Romanæ, vel ullam mediam cum quibuſcumque aliis aliquam poteſtatem vel autoritatem habeat Regem deponendi, vel aliquorum majeſtatis ſuæ dominiorum vel regnorum, &c.*

Adverſus hoc juramentum breve ad Catholicos Anglos direxit Paulus V. anno 1606. quo declarat illud ſalva, & illibata fide præſtari non poſſe: *Non poteſtis,* inquit, *abſque evidentiſſimâ graviſſimâque Dei honoris injuriâ vos obligare juramento quod ſimiliter magno cum cordis noſtri dolore audivimus propoſitum vobis fuiſſe præſtandum, vobis ex verbis iſtis perſpicuum eſſe debet, quod hujuſmodi juramentum ſalva fide Catholica & ſalute animarum veſtrarum præſtari non poteſt, cum multa contineat quæ fidei & ſaluti apertè adverſantur.* Hoc breve Catholici non pauci tanquam ſuppoſititium contempſerunt, ſed ad eos Paulus V. aliud breve miſit quo certiores eos facit priùs à ſe datum fuiſſe non tantùm motu proprio, ſed gravi deliberatione priùs habita, ideóque illos teneri ad hujus obſervationem: Bellarminus quoque ſeorſim ad Georgium Blanchuellum Angliæ Archipresbyterum ſcripſit eumque arguit quod ei juramento ſubſcripſiſſet. Tertium etiam breve miſit idem Paulus ad Birchetum quem in Blanchuelli locum ſubſtituerat, quo eum monet ut ſi quis Presbyter in Angliam juramentum præſtiterit, aut præſtari poſſe docuerit, eum deterreat & privatum declaret juribus omnibus ſibi ab Eccleſia ſeu Apoſtolica Sede conceſſis.

Sed hæc brevia motu proprio à Paulo emiſſa haud magni ſunt hac in re ponderis, & tunc non defuerunt in Anglia Catholici plures qui hoc juramentum ſalva fide præſtiterunt & præſtari poſſe docuerunt ut Blaćtuellus Windringtonus & alii: cumque noviſſimè conſulti eſſent Doctores Pariſienſes utrùm idem juramentum Carolo Angliæ Regi præſtari poſſet, id ſine ulla difficultate fieri poſſe docuerunt, & ſuo chirographo teſtatum eſſe omnibus voluerunt quod ſi quis velit brevia Pauli defendere, is oportet ut dicat aliis de cauſis quam propter rejectam Pontificum in temporalia poteſtatem juramentum fuiſſe ab eo improbatum, ac maximè ob verbum ſupremi Domini

quo

quo putant aliqui tribui Regi Angliæ supremam non in temporalia modò, sed & in spiritualia potestatem quam ipsum affectare certum est.

§. IV.

De Concilii Lateranensis 4. Canone 4.

Ecclesiam in temporalia Regum bona autoritatem aliquam habere probant plerique ex Can. 4. Lateranensis Concilii, qui sic se habet. *Si verò Dominus temporalis requisitus & monitus ab Ecclesiâ terram suam purgare neglexerit ab hæreticâ fœditate per Metropolitanum & cæteros Comprovinciales Episcopos excommunicationis vinculo innodetur, & si satisfacere contempserit infra annum hoc significetur Romano Pontifici ut ex jure vassallos ab ejus fidelitate denunciet absolutos, & terram exponat Catholicis occupandam, qui eam exterminatis hæreticis sine ullâ contradictione possideant, & in fidei puritate conservent, salvo jure Domini principalis, dummodo ipse super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod impedimentum apponat. Eadem nihilominus lege servatâ circa dominos principales.* Quo in Canone supponitur Romanum Pontificem auctoritatem habere privandi dominos tum feudatarios tum principales suarum possessionum dominio, si hæreticos ab iis expellere neglexerit.

Respondeo primò nec Ecclesiam nec Concilium generale eam repræsentans quidquam habere juris in temporalia Regum bona, nec de iis aliquid statuere posse; quippe cum Regum potestas immediatè à Deo sit, nemo eam iis auferre potest, aut aliquid juris alteri in eam tribuere, præter ipsummet Deum. Ergo etiam si Ecclesia, vel Concilium hujusmodi sibi arrogaret auctoritatem, non propterea Regibus eâ cedendum foret. Sicut Ecclesia non debet legibus Principum parere, cum in destructionem legis Dei conditæ sunt. Et certè definitiones Conciliorum etiam generalium nullam vim habent, si ferantur circa res quæ non pertinent ad Religionem & fidem, putà, circa res naturales, astronomicas, atque etiam politicas, & si quid de iis statuant, non tenemur eorum decretis tanquam infallibilibus adhærere; quapropter Canon ille cum sit de negotio civili, nullam vim habere potest nisi ex consensu Regum.

Respondeo secundò, hunc Canonem non fuisse ab universo Con-

cilio conciliariter, ut loquuntur, conditum, ſed à ſolo Papa Innocentio, qui Concilii Canones ipſe compoſuit & digeſſit. Primò enim teſtantur hiſtorici complures nihil in eo Concilio ſtatui potuiſſe. Sic loquitur Nauclerus generat. 4. ad annum 1215. *Venere*, inquit loquens de Concilio, *multa tum in conſultationem, nec decerni tamen quidquam potuit.* Et mox: *Editæ tamen nonnullæ Conſtitutiones reperiuntur.* Idem tradit Platina in Innocentio III. *Venère multa tùm quidem in conſultationem, nec decerni tamen quidquam apertè potuit. Quod & Piſani & Genuenſes maritimo & Ciſalpini terreſtri bello inter ſe certabant: Eo itaque proficiſcens tollendæ diſcordiæ causâ Peruſii moritur.* Godefridus Viterbienſis ad annum 1215. *In hoc Concilio*, inquit, *nihil dignum memoriâ quod commendari poſſit, actum eſt, niſi quod Orientalis Eccleſia ſe ſubditam Romanæ exhibuit.* Et certè ſi in eo Concilio promulgati ſunt Canones, qui ſub ejuſdem Concilii nomine feruntur ab Innocentio III. non à toto Concilio conditi ſunt. Hinc in titulo hujus Concilii à Jacobo Middemportio inter opera Innocentii III. edita Coloniæ apud Cholinum anno 1607. ſic habetur. *Sacri Concilii Generalis Lateranenſis ſub domino Innocentio Pontifice maximo hujus nominis tertio celebrati anno Domini* 1215. *Decreta ab eodem Innocentio conſcripta.* Eadem habentur ex Matthæo Pariſienſi in Hiſtoriâ Angliæ ad annum 1215. *Celebrata*, inquit, *eſt Romæ Synodus univerſalis præſidente Papa domino Innocentio III. in qua fuerunt Epiſcopi* 412. *&c. His omnibus congregatis, facto priùs ab ipſo Papâ exhortationis ſermone, recitata ſunt in pleno Concilio ſexaginta Capitula, quæ aliis placabilia, aliis videbantur oneroſa, tandem de negotio crucifixi terræ ſanctæ verbum prædicationis exorſus, &c.* Idem Autor in Hiſtoria minori, ut refertur in antiquitatibus Britannicis in vitâ Stephani Langthoni. *Concilium*, inquit, *illud generale, quod more Papali grandia prima fronte præ ſe tulit in riſum & ſcomma; quo Archiepiſcopos, Epiſcopos, Abbates omneſque ad Concilium accedentes artificioſè ludificatus eſt, deſiit. Illi enim cum jam nihil geri in tanto negotio cernerent, redeundi ad ſua cupidi, veniam ſigillatim petierunt, quibus Papa non conceſſit, antequam ſibi grandem pecuniam promiſiſſent, Mercatoribus Romanis priùs accipere mutuo Papæque ſolvere coacti ſunt, antequam diſcedere Româ potuiſſent. Papa jam acceptâ pecuniâ quæſtuoſum hoc Concilium diſſolvit gratis, totuſque Clerus abiit triſtis.* Hic autem Hiſtoricus ne ſuſpectus habeatur, laudatus eſt ab Innocentio IV. ut conſtat ex litteris ejuſdem Innocentii, quas i[illegible]t in Hiſtoriâ Angliæ.

Itaque

Itaque nulli à Concilio Canones sunt conditi, sed quædam à Pontifice Romano Decreta sunt confecta & in Concilio lecta, quorum nonnulla plerisque videbantur onerosa: sed vel ex ipsâ istorum Canonum lectione patet eos non fuisse à Concilio editos, vel non eo modo quo nunc habentur.

Sic verbi gratia Can. 11. sic habet. *In Lateranensi Concilio pia fuit institutione provisum, &c. verùm quoniam in multis Ecclesiis id minimè observatur, nos prædictum roborantes statuimus, &c.* c. 29. *de multâ providentiâ fuit in Concilio Lateranensi prohibitum*, c. 33. *Mediocritatem observent in Lateranensi Concilio definitam*, c. 41. *Synodali judicio definimus*, c. 42. *Sacri nihilominus Concilii approbatione statuimus*, c. 46. *Volens immunitati Ecclesiasticæ Lateranense Concilium prohibere*, cap. 4. & 5. *Sacro approbante Concilio prohibemus*, cap. 61. *In Lateranensi Concilio noscitur fuisse prohibitum*, cap. 66. *ad Apostolicam audientiam frequente relatione pervenit*, &c. *Quapropter prohibemus, &c.* Hæc omnia demonstrant Canones illos esse opus Innocentii III. partim in ipso Concilio, partim post Concilium editum, nam in Concilio lecti sunt hi Canones auctoritate Innocentii confecti, & ab eodem posteà pro libito, multa adjecta, ut docent istæ formulæ, *in Lateranensi Concilio prohibitum, &c.*

Respondeo tertiò Canones istos, si eos excipias, qui fidem spectant & Confessionem ac Communionem Paschalem, non esse ab omni Ecclesiâ receptos & approbatos. Sic verbi gratiâ cap. 23. graviter prohibetur, *ne quis de cætero novam Religionem instituat, ne qui voluerit domum fundare, de novo Regulam condat.* Sed constat post istud tempus multos religiosos Ordines esse institutos. Item cap. 24. de electionibus statutum fit, & tamen eæ posteà sunt abrogatæ.

Respondeo quartò hunc Canonem non esse de jure, sed de usu atque disciplina, nec ex eo illud dogmatis condi *posse aliquid Ecclesiam in temporalia*, nec enim mens fuit eorum qui Canonem condiderunt id examinare aut decernere, sed tantùm pœnam eam quæ à Grægorii VII. temporibus à Pontifice infligi licet immeritò cœperat in eos qui hæreticos fovere statuunt ferre; non inquirentes utrùm potuerit Ecclesia has pœnas infligere, necne. Itaque Canon totus est de disciplinâ, non de dogmate, in disciplinâ autem posse Concilium etiam generale errare nemo dubitat. Hic igitur locum habet textus Decretalis Gregorii lib. 5. tit. 19. cap. 28. *judicium*, inquit, *Dei, veritate quæ nec fallit nec fallitur semper innititur. Judicium*

verò Ecclesia nonnunquam opinionem sequitur quam & fallere sæpè contingit & falli. Quod quidem testimonium ita interpretatur Bellarminus ubi de infallibilitate Ecclesiæ agit ut dicat Pontificem loqui de disciplinâ Ecclesiasticâ, non de doctrinâ. Ergo ex ipso Bellarmino errare potest Ecclesia in iis quæ ad disciplinam spectant. Hoc ipsum agnoscit Melchior Canus, rerum istarum curiosus indagator lib. 5. de locis cap. 10. alii, inquit, mores sunt post Apostolos inducti, in quibus quamvis Ecclesia erraret, non propterea tota fides periclitaretur. Sine periculo igitur hæreseos teneri potest Ecclesiam in aliqua lege & more errare posse.

Denique ut alios mittam, idem docet Petrus de Marca lib. 2. concordiæ p. 129. edit. 1. *Exceptis*, inquit, *Canonibus qui de fide vel morum doctrina feruntur. Cæteri qui Ecclesiasticam disciplinam respiciunt, & in facto versantur, non debent summo illo non errandi privilegio censeri, maximè cùm id proprium sit legibus Ecclesiasticis de disciplinâ latis, ut eas pro ratione temporum aut locorum mutare necesse sit.* Et hoc est quod ait Augustinus, ipsa plenaria Concilia à posterioribus emendantur.

Respondeo quintò in Canone Lateranensi Reges deponendos non judicari, sed tantùm juberi, ut post pœnam Ecclesiasticam excommunicationis ab ordinariis inflictam si se emendare neglexerint Domini temporales, significetur id Pontifici, qui eorum vassallos absolutos esse denunciet à fidei juramento & eorum terram à Catholicis occupari posse salvo jure Domini principalis. Idemque servari jubetur erga eos qui dominos principales non habent. Hìc autem nulla fit mentio Imperatorum aut Regum qui tamen ut hac lege comprehenderentur nominari debuissent, nec verò eorum qui dominos principales non habent, nomine Imperatores aut Reges possunt intelligi qui supremi sunt, non tantùm principales non habent, sed intelligi debent Domini quidam feudatarii & beneficiarii ab aliis independentes, præter quam à Regibus vel Imperatoribus, quales sunt in Germaniâ & Italiâ quamplurimi, sed non potest id extendi ad Reges & Imperatores, obstat enim Regula juris tit. de rescriptis. Cap. Sedes Apostolica ab ipso Innocentio III. lata, quæ sic habet. *Cum in commissionibus minores & viliores personæ solummodo designantur, majores & digniores sub generali regula non intelliguntur includi.* Quod autem per eos qui dominos principales non habent alii quam Reges intelliguntur, patet ex constitutione Frederici secundi quæ totidem ferè verbis concipitur, ac Lateranen-

ranensis Canon, *Si verò Dominus temporalis requisitus & admonitus ab Ecclesiâ terram suam purgare neglexerit ab hæreticâ pravitate, post annum à tempore admonitionis elapsum, terram illius ipsis exponimus Catholicis accipiendam, qui eam exterminatis hæreticis absque ullâ contradictione possideant, & in fidei pace conservent, salvo jure Domini principalis, dummodo super hoc nullum præstet obstaculum, nec aliquod aliud impedimentum apponat, eadem nihilominus lege servatâ circa eos qui Dominos non habent principales.* Hic autem eorum qui Dominos principales non habent nomine, Imperator aut Reges non intelliguntur. Ridiculum enim profectò foret Imperatorem in seipsum aut in reges cæteros depositionis pœnam statuisse, nec quidquam autoritatis habet Imperator, ut id in reges sibi non subditos decernat. Ergo tam lex Frederici quàm Concilii Lateranensis Canon ad eos tantùm spectant, qui alios Dominos principales non habent præter reges aut Imperatorem.

At inquiunt nonnulli Francicæ Monarchiæ hostes, Rex Galliæ, & alii Reges Occidentis cùm subsint Imperatori, eorum qui Dominos principales non habent nomine comprehendi possunt, sicut & Principes Germaniæ, qui solum superiorem agnoscunt Imperatorem.

Respondeo Regem Franciæ, ut agnoscit ipse Innocentius in C. *venerabilem*, nullum in temporalibus agnoscere superiorem, & ab omni retrò memoriâ jure supremo gaudere, nec cuiquam esse subjectum. Et certè ante imperium in Occidente constitutum, Franciæ Rex supremus erat totius Galliæ Dominus, post imperium verò ibidem constitutum, hujus Reges quando Imperatores non fuerunt, ab Imperatoribus omninò independentes erant, & supremo Franciam dominio moderabantur.

Respondeo sextò non dari per istum Canonem Ecclesiæ potestatem in temporalia, sed tantùm declarari Dominos principales aut Reges posse eorum qui sibi sunt subjecti terras invadere, si ab ordinariis eo quod hæreticis faveant, excommunicati emendare se neglexerint. Porrò si quid probaret iste Canon, probaret tantùm ex ordinariorum excommunicatione sequi Dominos privari dominiis suis temporalibus; quod tamen verum non esse suprà demonstratum est.

Denique respondeo Canonem hunc vim habere non posse nisi ex consensu Principum & Regum, cum sit ab autoritate Ecclesiasticâ de re sæculari latum, cùm ergo ei Reges aut Principes consensisse non probetur vim habere non potest. Quod enim aiunt Legatos Re-

gum

gum huic Concilio adfuisse, & ea quæ gessit probasse, verum est de iis ob quæ Concilium erat coactum, non de hujusmodi regulis posteà conditis à Pontifice.

Nec est quod opponant aliqui in Concilio ditionem Raymundi Comitis Tolosani datam esse Comiti Montisfortis: id enim factum est ex beneplacito & auctoritate Philippi Augusti Regis Franciæ, cujus Comes Tholosanus erat vassallus, qui Raymundum licet Synodi judicio damnatum abdicavit, & Comiti Montisfortis Comitatûs Tholosani investituram tribuit. Deinde verò injusta fuit hæc Raymundi abdicatio & à sancto Ludovico Francorum Rege abrogata, qui anno 1228. cum Raymundo, veluti cum legitimo Domino Comitatûs Tolosæ, pactum iniit, ejusque filiam Alphonso fratri Comiti Pictaviensium in matrimonium dedit, eâ lege, ut si sine filiis ex fratre moreretur, Tolosanus tractus esset Regum Franciæ. Itaque nihil sive ex Canone, sive ex Decreto Concilii Lateranensis colligi potest, quo probetur potestas Pontificum Romanorum in temporalia præsertim Regum bona.

§. V.

De Concilii Constantiensis in præsenti negotio sententiis.

MIrum est quantùm adversarii hac in re Concilii Constantiensis dicta aut facta venditent, qui aliis in rebus auctoritatem ejus, quantùm possunt elevant. Cùm enim ejus de auctoritate Pontificis Decreta adducuntur, ea velut à schismatico conventu facta exsibilant, ea verò quæ per transennam Concilium dixit, ubi videtur nonnullam sibi in temporalia auctoritatem tribuere, mirum in modum extollunt. Verùm illi duo advertere debuissent, primum est Concilium non habere auctoritatem juris istius sibi tribuendi, alterum, Concilium sæpè ita loqui, quia præsens erat Imperator Sigismundus, qui poterat aut suos, aut Ecclesiæ vassallos Concilio non obedientes pœnis istis mulctare, sed singula loca excutiamus.

Sessione 20. in Fredericum Ducem Austriæ, hæc sententia fertur. *Fredericum Ducem & alios prædictos requirant & moneant, quos nos etiam tenore præsentium sic requirimus & monemus, ipsique Frederico Duci in virtute sanctæ obedientiæ, & sub anathematis, sacrilegii, & privationis omnium bonorum feudalium quæ ab Ecclesiâ seu Imperio obtinet,*

net, & inhabilitationis suæ, & filiorum masculorum ad obtinendum tam feuda quam officia & beneficia usque ad secundam generationem & honoris & famæ, ac communionis in consiliis Principum, qui ipsum Fredericum juxta constitutionem divæ memoriæ Caroli quarti contra tales facinorosos & sacrilegos editam à Sede Apostolicâ canonisatam & approbatam, &c.

Respondeo hoc loco Concilium loqui de bonis Frederici, quæ ab Ecclesiâ & imperio obtinebat in feudum; at fatemur Ecclesiam habere potestatem privandi feudatarios Dominos iis bonis, quæ ab ipsâ in feudum possident, non tamen habet illam potestatem, quatenus Ecclesia est, seu quatenus potestate & regimine circa spiritualia prædita est, sed quatenus habet possessiones & bona temporalia à quibus dependent alia bona; quantùm verò spectat ad bona quæ Fredericus ab Imperio in feudum possidebat: sententia hæc Concilii est tantùm directiva, nec vim habere poterat, nisi ab Imperatore confirmata fuisset, imò & ante sancita: unde ait Concilium se id statuere juxta constitutionem Caroli quarti Imperatoris.

Secundus locus Concilii qui hîc proferri solet, extat sess. 39. sic habet. *Cujuscumque status, gradus, aut etiamsi Imperialis, Regalis, &c. præfulgeant dignitate illas pœnas ipso facto incurrat, quæ in constitutione Bonifacii octavi quæ incipit* Felicis, *continentur*, sed in eâ Bullâ privatio bonorum ut pœna statuitur.

Respondeo constitutionem Bonifacii octavi excommunicationis dumtaxat pœnam statuere in eos quorum regna vel imperia ab Ecclesiâ non pendent, illos verò solis bonis privare, qui Ecclesiæ feudatarii sunt juxta hæc verba: *Qui verò feuda, locationes, officium aut beneficium spirituale vel temporale ab aliquibus Ecclesiis obtinet, sit eis ipso jure privatus.*

Deinde in eadem Felicis Bullâ quæ edita est contra interfectores Cardinalium, plurimæ decernuntur pœnæ, quæ Reges aut Imperatores spectare nullatenus possunt. Primò enim decernuntur pœnæ civiles, putà inhabilitationis ad succedendum, ad testandum, &c. Et hæ quidem spectant tantùm communis sortis homines. Deinde inferuntur pœnæ excommunicationis, & hæ ad plures spectant. Tertiò, de feudatariis nominatim pœna depositionis statuitur. Demum omnibus Pontifex Dei judicium interminatur. Cùm ergo in Constantiensi Concilio infliguntur pœnæ quæ in Bullâ Felicis continentur, etiam in Reges & Imperatores, hoc debet intelligi per æquam

Dddd distri-

distributionem, ut non omnes pœnæ in Bullâ expressæ iis imponantur, pœnæ siquidem inhabilitationis ad succedendum, & aliæ ejusmodi in Reges cadere non possunt, igitur infliguntur eis tantùm pœnæ spirituales, quæ solæ in eos ab Ecclesiâ ferri possunt, nisi sint Ecclesiæ feudatarii.

Tertius locus est sess. 17. ubi Concilium pœnam excommunicationis & depositionis statuit in eos qui impedirent Sigismundum Romanorum, & Hungariæ Regem proficiscentem ad Regem Aragonum pro pace Ecclesiæ.

Sed ibi Concilium non loquitur de Regibus aut Imperatore, sed de privatis aut Principibus quibusdam, qui se Sigismundi profectioni & itineri opponerent. Deinde verò Concilium non ferre in eos depositionis, sed tantùm excommunicationis sententiam, addens tantummodò ut ulterius omni honore & dignitate, officio, beneficio Ecclesiastico vel sæculari sint ipso facto privati. Porrò beneficium illud sæculare aliud intelligi non potest, quàm quod Ecclesiæ deberetur, & ut feudum ab eâ teneretur. Quippe id sancitum est in eos qui Benedicto XIII favebant: Reges nempe Aragoniæ, Castiliæ, Navarræ, Portugalliæ, & Comites Armeniaci & Fuxi, qui in feudum multa tenebant ab Ecclesiâ, ut patet sess. 20. ubi privantur iis quibus infeudati fuerunt tempore schismatis.

Quartus locus est sess. 14. ubi in eos qui Concilium turbaverint hæc statuit: *Si quæ persona ipsius sacri Concilii partim in hac sessione statuta aut ordinationes temerè violaverit, infregerit, aut transgressa fuerit ullo modo, tanquam unionem perturbans, schisma faciens de heresi suspectâ aut rea criminis læsæ majestatis, perpetuo sit infamis, omnique dignitate, statu, honore, officio, & beneficio Ecclesiasticis & sæcularibus, etiamsi Imperialis, Regalis, Cardinalatus aut Pontificalis existat, ipso jure privata, spe promotionis omni sublatâ, &c.*

Respondeo verba ista Concilii comminatoria tantum esse, nec ullum sortiri effectum; deinde intelligi posse ex consensu Principum, & ultroneâ subjectione.

In Concilio Basileensi sessione 39. & 40. vetant Patres omnibus, etiamsi Regalis aut Imperialis, &c. sub pœna privationis officiorum Ecclesiasticorum & mundanorum.

Ad hæc respondendum est eodem planè modo quo suprà; addo hæc omnia esse perperam decreta eo tempore quo vulgaris erat hac opinio Ecclesiam habere aliquid potestatis in Reges. Nec vero Concilia allata quæstionem istam ex professo definiunt, quippe quam

haud

haud examinarant, sed loquantur ut tùm loqui solebant proceres Ecclesiastici, quare non possent ista pro definitionibus conciliariter factis haberi.

§. VI.

Respondetur auctoritatibus Theologorum ac Canonistarum recentium.

QUanquam Bellarminus opus suum in Barclaium ordiatur à Theologorum Canonistarumque benè multorum, quos in suâ sententiâ versari affirmat enumeratione, ut inde probet singularem ac temerariam esse Barclaii sententiam: nos tamen istud argumentum ad calcem rejecimus, eo quod omnium sit levissimum. Enimverò quis non videat, eorum qui post motam inter Imperatores ac Pontifices eâ de re litem scripserunt, testimonium nullius aut levis debere in istâ esse quæstione momenti, cum studio partium abrepti in hanc vel illam sententiam iverint. Itaque hujusmodi hominum auctoritas, quam tanto molimine exaggerat Bellarminus, fracta statim jacet atque prostrata. Hæc quippe semper servata est in Ecclesiâ æquitas, ut ne in hæreticos quidem alii testes ac judices producerentur, quàm ii qui ante motam litem scripsêre, quique propterè ab omni studio partium alieni fuerunt. Sic confossus Artemon, sic convictus Arius, sic refutatus Nestorius, sic repressus Eutyches, sic Julianus ab Augustino exagitatus. Atque ut alia mittam in Concilio Florentino, inter Græcos Latinosque convenit, ut nullus ab utraque parte de processione Spiritùs sancti scriptor laudetur, qui post Photii tempora scripsisset. Eadem inter nos & Bellarminum servari debet æquitas, ut neque nos in eorum qui post Gregorii septimi tempora pro nobis steterunt auctoritate vim faciamus, nec ille velit à nobis eos scriptores qui post idem tempus in ipsius sententiâ fuerunt, in auctoritatem admitti.

Illis porrò quos laudat scriptoribus eò minùs fidei debetur, quod plerique eorum è Canonistarum sunt populo, quos regibus iniquos Pontificum adulatores, ac solius Pontificii juris peritos esse nemo nescit. Reliqui verò Theologi Canonistarum eâ in re sequuntur auctoritatem, omnes non sacrarum litterarum, non traditionis auctoritate, sed tantùm gestis & dictis Pontificum, aut futilibus omninò rationibus opinionem istam tuentur.

Eat ergo, & quantùm volet hujuſmodi hominum patrocinio glorietur Bellarminus; hujuſmodi nos aut patronos aut adverſarios parùm curamus. Quanquam & ex iis nonnullos poſſemus ei eripere, & alios pro nobis ſtantes opponere, cæteros omnes fide prorſus indignos oſtendere; ſed in iſtis tempus terere, nec libet, nec vacat. Qui ſtudioſus iſtarum rerum fuerit, conſulat Joannem Barclaium & Roffenſem, qui à ſcriptorum à Bellarmino laudatorum χειπι, opera ſua exordiuntur.

§. VII.

De Decreto ſacræ Facultatis Pariſienſis adverſus Henricum tertium.

THuanus ita narrat lib. 94. ad annum 1589. id quod in domo Sorbonicâ adverſus Henricum tertium geſtum eſt. *Factioſi*, inquit, *libellum Præfecti Mercatorum & Decurionum nomine Sorbonicorum Theologorum Collegio porrigendum curant. Quærebant illi an populus Galliæ jurejurando fidei Henrico tertio præſtito ſolutus eſſet, & ſine morſu conſcientiæ poſſet in hoc regno arma capere, fœdus inire, pecuniam cogere pro defenſione Religionis Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ, contra perverſas machinationes & conatus ipſius Regis, ejuſque fautores ob violatam ab eo Bleſis fidem publicam in Catholicæ Religionis detrimentum, & edicti unionis & libertatis præjudicium. His duobus libellis ab iis quæ memoravi comprehenſis in cœtu ſexaginta Theologorum in ſcholâ Sorbonicâ congregatorum, poſt ſacrum Spiritûs ſancti more ſolemni celebratum maturè expenſis à Decano Collegii pronunciatum eſt, & populum jurejurando ſolutum eſſe, & contra Regem pro defenſione Religionis arma capi poſſe: viſum inſuper Collegio ut Decretum ad Pontificem mitteretur, iſque rogaretur Collegii nomine, ut auctoritate ſuâ illud approbaret, & auxilia afflictæ in Francia Eccleſiæ ſubmitteret, monumentum publicum ea de re confectum, & typis mandatum eſt.* Addit deinde plures anonymos eâ de re ſcripſiſſe libros, & Joannem Bucherium S. Benedicti Paſtorem Doctorem Sorbonicum, Henrico tertio trucidato, librum inſignibus Nivellii typis impreſſum in lucem emiſiſſe, de juſtâ Henrici tertii abdicatione qui etiamnum reperitur.

Lib. 98. narrat idem Thuanus Collegium Sorbonicum ſanciendæ unioni

unioni in Henricum quartum fuisse patrocinatum, & congregatum mandasse suis Theologis, ut etiam cum vitæ periculo execrarentur hanc propositionem, hæreticum nedum relapsum, & extra Ecclesiæ communionem positum jus regnandi in Galliâ habere non posse. In Facultatis Decretum jurarunt Episcopus & Parochi, & probavit illud Cajetanus Legatus Apostolicus, eaque pars Senatûs quæ Parisiis commorabatur. Et lib. eodem addit decrevisse idem Collegium, etiam defuncto Cardinali Borbonio: *Henrico nunquam esse parendum propter metum simulationis, & eos qui ad sanguinis usque effusionem resisterent, æternum in cælo præmium, & ut fidei propugnatores immarcescibilem Martyrii coronam proculdubio consecuturos.*

Respondeo primò hæc Decreta (quæ non toti Facultati, sed quibusdam privatis ascribit Thuanus diligens & accuratus Scriptor) à Bucherii & aliorum factione condita fuisse, non libero totius Facultatis Parisiensis judicio confecta.

Respondeo secundò plures ex iis Doctoribus qui aderant, huic Decreto non consensisse, ut testis est Thuanus lib. 94. ad annum 1589. *Instrumentum*, inquit, *publicum eâ de re confectum & mox typis mandatum est, quod in concordi omnium consensu & nemine repugnante Decretum dicitur, cum tamen constet seniores adeoque ipsum Decanum Joannem Fabrum hominem antiqui moris, nec vulgaris inter eos eruditionis aliter sensisse, & valdè juvenes tam pernicioso consilio in præsens temerario apud posteros insaniæ pleno dehortatum esse, ac censuisse ut res integra ad Pontificem remitteretur.* Mirum esse non debet, quod plures non fuerunt qui sese opponerent, imò mirum potiùs est in calamitosissimis temporibus ausos fuisse quosdam reluctari.

Respondeo tertiò nullius esse momenti hujusmodi Decretum per vim extortum, eo tempore quo tutum non erat defectionem non probare, quo cædibus & rapinis omnia erant plena.

Respondeo quartò Facultatem Parisiensem infamiam quorumdam statim atque liberè potuit convenire, delevisse, & è suis tabulariis abradi jussisse quidquid ejus nomine à quibusdam fuerat in regiam Majestatem confectum, ac solemni Decreto sancivisse obedientiam Regi præstandam, licet nondum à Papâ fuisset absolutus.

§. VIII.

De censurâ in libros libertatum Gallicanæ Ecclesiæ.

ANno 1639. duo volumina prodiêre typis excusa, ita inscripta, *Tractatus de juribus & libertatibus Ecclesiæ Gallicanæ:* alterum, *probationes libertatis Ecclesiæ Gallicanæ.* De iis conquerente Nuntio Apostolico, effecit Cardinalis Richelius, ut sanctioris Concilii placito eorum commercium interdiceretur, utque Episcopi Lutetiæ degentes, in ædibus sanctæ Genovefæ congregati, duo illa volumina nullâ singulari propositione notatâ proscriberent, & litteras ad reliquos Episcopos ea de re mitterent. In iis postquam pluribus disseruerunt Præsules, quantum sit in iis libris offensionis & periculi asserunt ea duo volumina sibi visa esse passim & pene ubique vitiosa, plerisque in locis hæretica, schismatica & impia, verbo Dei contraria, in hierarchiæ & Disciplinæ Ecclesiasticæ, Sacramentorum & sacrarum observationum perniciem, in sanctam Sedem Apostolicam, Regem nostrum, Ordinem Ecclesiasticum, totamque Ecclesiam Gallicanam contumeliosa. Hæ litteræ datæ sunt decimo mense Februarii anno 1639. aderant huic Conventui unus Cardinalis & 18. Archiepiscopi sive Episcopi.

Porrò præcipuum caput istorum librorum est, Pontifici nullum esse jus in temporalia Regum Franciæ; alterum verò quod Pontificis potestas sit moderanda juxta Canones in Franciâ receptos.

Respondeo, ne judicium & judicii autoritatem detrectem, factum id fuisse ut fieret satis ad Nuntii Apostolici querimoniam, & generatim ita proscripta fuisse hæc volumina, non ob ea duo capita quæ proponuntur in iis probanda, quæ semper fuerunt in Galliâ approbata; sed ob liberiora & duriora aliquot recentiorum dicta quæ iis inserta fuêre, ut verbi gratia, quod nihil juris in Gallicanam Ecclesiam primis sæculis Romano Episcopo competierit, quod Chlodovæi temporibus Rex fuerit summum ac primum à Christo caput Ecclesiæ Gallicanæ, & alia ejusmodi, quæ licet habere possint bonum sensum, duriora sunt, &, ut patet, videntur hæresim sapere.

De

§. ultimus.

De Immunitate Clericorum.

QUi potestati Ecclesiasticæ temporalem aliquam tribuunt autoritatem solent asserere Clericos jure divino non esse subjectos Principibus, nec ab eis posse judicari, sed tantùm à Judicibus Ecclesiasticis. Licet autem istud falsum esse ex principiis huc usque stabilitis abundè demonstratum sit, speciatim tamen ostensuri sumus, Clericos in civilibus & politicis, sicut & in causis criminalibus, tum à tributis, tum à pœnis, & judiciis civilibus non esse jure naturali aut divino, sed solo Imperatorum beneficio in nonnullis casibus immunes.

Hinc Apostolus Rom. 13. vers. 1. & sequentibus, *Omnis anima potestatibus superioribus subdita sit, non est enim potestas, nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinatæ sunt. Ideo qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt, &* v. 5. *necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ideo enim & tributa præstatis.* Ibi enim Apostolum agere de civili, non de Ecclesiasticâ potestate indicant verba quæ sequuntur, *Nec enim frustra gladium portat & hac ideo tributa præstatis.*

Generatim autem de omnibus Christianis tam Clericis quam Laïcis hæc verba interpretantur sancti Patres à nobis suprà laudati. Irenæus lib. 5. cap. 20 Just. in Apologia 2. Tertullianus lib. de idololatriâ, Theodoretus, Theophilactus & alii.

Speciatim verò de Clericis loquuntur Origenes in Epist. ad Rom. *Exquiret enim a nobis tributa terra nostra & vectigalia negotiationi nostræ & quid dico, de verbis exolvit etiam tributum Dominus noster JESUS CHRISTUS. Quod si ille qui nihil habebat in se Cæsaris, & in quo Princeps hujus mundi veniens non invenit quidquam de suo cum liber esset, solvit tamen tributum, quanto magis nos necesse est ista tributa carnis expendere.* Basilius in reg. contractioribus, regula 94. jubet ut si quis ad fratres veniat, afferat aliquid quod sit Cæsaris, debitor sit ille solvendi tributi.

Gregorius Naz. orat. ad Præsidem iratum & populum pertimescentem, *subjecti simus, tùm Deo, tùm invicem aliis alii, tum iis qui*

cum Imperio nobis in terra præsunt Magistratibus propter ordinis conservationem. Etiam hæc in legum nostrarum numero est, ut quemadmodum heri servis, uxores maritis, Ecclesia Domino, Discipuli Pastoribus ac Doctoribus obtemperant, ita nos etiam cunctis potestatibus supereminentibus subjecti simus, non tantùm propter iram, sed etiam propter conscientiam ut qui tributo pendendo simus obnoxii, lex Christi vos quoque meo tùm Imperio, tùm solio subjicit, nam & nos in potestate sumus.

Chrysostomus homil. 23. in Epist. ad Rom. *Potestatibus ex debito obedire jubet, ostendens quod ista imperentur omnibus & Sacerdotibus & Monachis, non solùm secularibus id quod statim in ipso exordio declarat, cum dicit, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, etiamsi Apostolus sis, si Evangelista, si Propheta, sive quisquis tandem fueris, non enim pietatem evertit ista subjectio, &c.*

Ambrosius in Luc. lib. 4. cap. 5. *Magnum quidem est speciale documentum, quo Christiani viri sublimioribus potestatibus docentur esse subjecti, ne quis constitutionem terreni Regis putet esse solvendam.*

Et lib. 10. cap. 20. *Si tu non vis esse obnoxius Cæsari, noli habere quæ mundi sunt, sed si habes divitias, obnoxius es Cæsari*, & orat. contra Auxentium Epist. 32. lib. 5. *si tributum petit Imperator, non negamus, agri Ecclesiæ solvunt tributum: si agros desiderat Imperator, potestatem habet vindicandorum, nemo nostrum intervenit.*

Augustinus in Joannem tract. 6. *Legantur leges manifestæ, ubi præceperunt Imperatores eos, qui præter Ecclesiæ communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec volunt in pace colere pacis autorem nihil nomine Ecclesiæ audeant possidere, nolite dicere quid mihi & Regi, quid tibi ergo & possessioni per jura Regum possidentur possessiones*, ſiccine loqueretur Augustinus, si ipso jure divino, non ex beneficio Imperatorum Clericorum bona fuissent immunia, unde ex hoc loco in jure Canonico caus. 11. q. 1. *Si quæ causæ*, hæc inferuntur, *Clerici ex officio Episcopo sunt suppositi, in possessionibus prædiorum Imperatori sunt obnoxii, &c.*

Gelasius Epist. 8. *Quantum ad ordinem pertinet, publicæ disciplinæ cognoscentes Imperium tibi suprema dispositione collatum, legibus tuis ipsi parent Religionis Antistites.* Symmachus in Apologetico, *defer Deo in nobis, & nos deferimus Deo in te, nos enim potestates humanas suo loco suscipimus.* Pelagius primus, *Quanto nobis studio ac labore satagendum est, ut obsequium confessionis nostræ Regibus ministremus.* Gregorius Magnus lib. 2. Epist. 62. *Potestas supra omnes homines domi-*

norum

nortum meorum pietati cœlitus data est.... Ego quidem jussioni subjectus, utrobique quod debui, exolvi, & Imperatori obedientiam prebui, & pro Deo quod sensi, minimè tacui.

Leo IV. Epist. ad Lotharium dist. 10. cap. de capit. *De capitulis vel preceptis Imperialibus, vel preceptis vestris, vestrorumque Pontificum & predecessorum irrefragabiliter custodiendis & conservandis, quantum valuimus & valemus modis omnibus profitemur.* Item Epist. ad Loth. 2. q. 7. c. *Nos. Nos*, inquit, *si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justa legis tramitem non conservavimus, vestro ac vestrorum Missorum cuncta volumus emendare judicio.* Fatentur ergo ipsi Romani Pontifices, se cœterosque Episcopos & Clericos in rebus civilibus ab Imperatoris legibus & judiciis non esse jure divino immunes.

Yvo Epist. 22. ad Philippum Regem: *Respondere non subterfugiam vel in Ecclesia, si Ecclesiastica sunt negotia, vel in Curia si curialia.* Bernardus Epist. 42. ad Archiepiscopum Senonensem, *Cui honorem, honorem; omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: si omnis & vestra. Quis vos excipit ab universitate? si quis tentat excipere, conatur decipere.*

Innocentius IV. de sententia excommunicationis cap. Noverit. n. 2. *In temporali generaliter, & generalis Ecclesia solus Imperator, qui & Clericis & Laicis praeesse debet, privilegium concedere potest.* Ipse sanctus Thomas in Epist. ad Rom. cap. 13. ab hoc debito liberos esse ait Clericos ex privilegio tantùm Principum.

Petrus de Alliaco q. de rescript. conclusione primâ: exemplo Christi qui se Pilato judicandum commisit, & Apostolorum, qui nullam sibi in judiciis civilibus auctoritatem arrogarunt, sed intus subjecti fuêre legibus & Judicibus civilibus & Ethnicis; nec non ex dictis Petri & Pauli, ac demum ex hujus provocatione ad Cæsarem, ostendit Clericos jure divino non esse immunes à Judiciis civilibus. Mitto Cusanum, Valdensem, Alcuinum, Almainum, & alios complures Theologos, qui in eadem opinione versantur. Hæc autem aliunde probant verba illa Pauli, *omnis anima, &c.* tam de Clericis quam de Laïcis esse intelligenda, & illos non minùs quam istos in rebus civilibus de jure subjectos esse, ita ut æquè tributa pendere debeant & de criminibus civilibus, ac Magistratibus civilibus judicari, & pœnis etiam civilibus coërceri. Quod si quibusdam in casibus, tum à tributis, & aliis oneribus immunes sunt, quando à judiciis civilibus se se eximunt, & ad Ecclesiastica remittuntur, id habent ex beneficio principum, qui istud ipsis in gratiam

Ecclesiæ indulgere voluerunt, ut ex innumeris legibus liquet.

Idem demonstratur ex usu Ecclesiæ & exemplis. Primò autem certum est tribus primis Ecclesiæ sæculis Presbyteros & Clericos ad Tribunalia Imperatorum & Magistratuum Ethnicorum pro rebus civilibus stetisse. Postquàm verò Imperatores Christiani fuerunt, licet aliquibus legibus causarum quæ ad Clericos spectabant, judicium sit Episcopis commissum sæpè tùm pro rebus & criminibus civilibus ab Imperatoribus & Judicibus civilibus judicabantur. In Concilio Nicæno Episcopi sese invicem accusantes, libellos accusationis Constantino vel istarum rerum judici tribuerunt. Is verò singulorum accusationes accepit & sigillo obsignavit, ignique tradidit, ut sic jurgiis omissis illa quæ ad fidem pertinebant absque ulla animorum contentione exquirerent & definirent; idem Constantinus Cæciliani causam quia de crimine quod in examine facti consistebat, agebatur, ipse judicavit. Idem Athanasium insimulatum læsæ majestatis suo judicio damnatum in exilium misit.

Hujus filius Constantinus causam criminalem Stephani Antiocheni Episcopi in Laïco judicio, in Palatio Principis agitari voluit, qui cum in eo convictus foret: præceptum est Episcopis, ut eum deponerent, teste Theodorito, lib. 2. cap. 9.

Valentinianus Chronopium Episcopum eo quod provocasset à judicio 70. Episcoporum argentariâ mulctâ affecit lib. 2. Cod. Theodos. quorum appell. Idem Ursicinum & ejus socios tranquillitatem turbantes in exilium pelli jussit.

Priscilianus & Instantius quoniam de criminibus & obscænitatibus agebatur, à sæcularibus judicibus sunt damnati, teste Severo.

De causa Felicis Aptungitani, Cæciliani & Donatistarum judicaverunt sæculares Magistratus, quia in iis agebatur de rebus facti.

Episcopi omnes Itali Gratianum & Valentinianum rogant, ut de Damaso judicium ferat secundum consuetudinem, *Nec novum*, inquiunt, *aliquid petit Damasus, sed sequitur exempla majorum ut Episcopus Romanus, si Concilio ejus causa non creditur apud Consilium se Imperiale defendat. Nam & Sylvester Papa à sacrilegis accusatus apud parentem vestrum Constantinum causam propriam prosecutus est, & de scripturis similia exempla suppeditans, quod cum à Præside S. Apostolus vim pateretur, Cæsarem appellavit, & ad Cæsarem missus est.*

Theodoricus Italiæ Rex Symmachi Papæ accusationem admisit, visitatoremque dedit Sedi Apostolicæ haud repugnante Symmacho, qui

in Apologetico ait, *se potestates humanas suo loco suscipere, delaturumque Imperatori in rebus humanis.*

Anastasius Imperator Episcopos novis rebus studentes exturbavit. Post Justinus in criminali causa Dorothæi Thessalonicensis Episcopi seditionum ac homicidiorum rei & præsertim convicti necis Joannis Episcopi Apostolici Legati judicavit, & apud eum Hormisdæ Papæ Legati causam egerunt. Vide Hormisdam Ep. 56. & 64. Idem Severum ob contentionem & factiones pœna affecit, teste Evagrio l. 4. c. 4.

Justinianus Imperator in Sylverium Pontificem super quibusdam litteris proditoriis accusatum judicium instituit, ut si, inquit, Liberatus in Breviario c. 22. approbaretur ab ipso fuisse scriptas in quacunque civitate Episcopus degeret, si autem falsæ fuissent, restitueretur suæ sedi.

Carolus Magnus Campulium Presbyterum majestatis reum cum ejusdem criminis consortibus in exilium misit, vitâ & integritate membrorum ad Leonis III. preces ipsi concessâ, Platina in Leone & Regino ann. 203.

Otho, Fredericum, Moguntinum, & Rudpertum Strasburgensem perjurii reos relegavit, Regino lib. 2. ad an. 939.

Conradus Imperator teste Hermanno ad annum 1037. Herberthum Mediolanensem Archiepiscopum Imperii perduellem in carcerem conjecit, præsente Papâ Benedicto IX. & tres Episcopos, Placentinum, Cremonensem ac Vercellensem in exilium expulit. Henricus III. Gebardum Reginoburgii Episcopum majestatis convictum in vincula conjecit, & Nitgerum Fraxinensem ob necem fratrum Ravennam relegavit.

Hæc Imperatores, quos imitati Reges Franciæ Clericos majestatis reos aut contra leges regni directè peccantes à Judicibus Laicis semper damnari jusserunt, & his in casibus vetuerunt eos ad judices Ecclesiasticos remitti.

Agydius Rhemensis læsæ majestatis reus in Concilio Mentensi à Gontrhamo damnatur exilii, mortis pœnâ ad preces Episcoporum condonatâ.

Episcopi Aurelianensis & Altissiodorensis ob rebellionem mulctati à Philippo Aug.

Chilpericus de Prætextato Rothomagensi ab exilio revocato sic præfatur. *Quamvis venerandi Pontifices regia potestas reum majestatis legibus condemnare possit*, ut refert Aimoinus lib. 3. cap. 26. quod & agnoverunt Episcopi, nam Greg. Turonensis ita Regem allocutus

est, ut refert Inst. lib. 5. c. 18. *Si quis de nobis ô Rex Justitiæ limites transcendere voluerit, a te corrigi potest.*

Denique ipsa ratio naturalis docet Clericos Regibus & Magistratibus civilibus subesse, & ab iis judicari posse; cum enim sint membra societatis civilis & Ecclesiasticæ, utriusque legibus & pœnis subjiciuntur. Si quid ergo contra leges civiles faciant, possunt à civilibus Judicibus judicari & pœnis iis plecti quas leges civiles statuunt in reos. Ab Ecclesiâ verò judicari possunt, sed iis tantùm pœnis mulctari, quas Ecclesia potest infligere, hoc est depositione & excommunicatione. Hinc semper Ecclesia passa est ob civiles causas Clericos judicari & puniri à potestate civili, imò postquam ipsos judicavit ad eos puniendos pœnâ temporali semper civiles Magistratus adiit. Hinc Episcopi Syri postquam Timotheum Ælurum judicio Ecclesiastico perstrinxerunt ad Leonem scribunt, *de delictis autem & præsumptionibus quas nefandè commisit, Reipublicæ Regibus & Præsulibus secundum rationem judicio competenti subdetur.*

Quapropter sancti Patres à nobis laudati non distingunt inter Laïcos & Clericos, sed generatim omnium crimina correctioni & vindictæ Magistratus civilis subjiciunt. *Omnia*, inquit Origenes lib. 9. in Ep. ad Rom. ad cap. 13. *crimina quæ vindicari vult Deus, non per Antistites & Principes Ecclesiarum, sed per mundi Judices voluit vindicari.*

Uno verbo sancti Patres, Episcopi & Pontifices Romani à nobis sæpè laudati fatentur tum res, tum personas Clericorum subjici civili potestati in civilibus, Imperatoribus tributa de jure debere, & in rebus civilibus judicari posse à Magistratibus civilibus solas fidei & Religionis excipiunt causas: illæ verò quæ publicæ sunt disciplinæ, ut loquuntur, & Rempublicam spectant ad Imperatorem, Reges & Magistratus pertinere, eorumque legibus regi ultrò fatentur.

Distinguendum autem est inter crimina merè Ecclesiastica, ut hæresis & mixta, ut homicidium, furtum, &c. Illa nonnisi ad Ecclesiæ judicium pertinent. Et si quando Imperatores illorum vindictam usurparent, id faciunt ab Ecclesia sollicitati, vel quia inde tranquillitas Imperii pendebat. Hæc verò crimina ab Ecclesia, prout est Ecclesia, non aliter possunt vindicari quam excommunicatione aut depositione è gradu Ecclesiastico; à Magistratibus verò civilibus pœnis temporalibus puniri debent, etiamsi fuerint à Clericis admissa.

Nec refert quod Apostolus Paulus vetat ne Christiani coram Judicibus Ethnicis litigent, sed jubet ut Judices ex Ecclesiâ assumant. Quamvis enim his præcipuè temporibus opportunum omninò fuerit

ut causæ Christianorum non agerentur coram Judicibus Ethnicis, non negat tamen Paulus, quin auctoritatem illorum judicandorum habeant, sed tantùm consulit Christianis ut potiùs Christianos eligant arbitros quam apud Ethnicos litigent, quia convenientius istud est.

Nihil etiam refert, quod in Canonibus legamus, mandatum esse Clericis causas suas apud Episcopum potiùs agere quam apud Civiles Magistratus, nec enim propterea negatur, quin civiles Magistratus possint earum cognitionem suscipere, sed tantùm admonentur Clerici, ne relicto Episcopi sui judicio ad sæcularia judicia causas suas deferant, eo præsertim tempore quo Imperatores dederunt Episcopis potestatem earum terminandarum; verùm licet Imperatores hanc dedissent Episcopis auctoritatem non propterea tamen putarunt Clericos ab omni reprehensione Civilium Magistratuum esse immunes, quippe innumeris in legibus civilibus comprehenduntur, & pœna in eos statuitur, si quid contra leges egerint aut si tranquillitatem ac pacem Reipublicæ turbaverint.

Denique quando ad civile tribunal citabantur, huic se sistere tenebantur ex lege omnes 33. cod. l. 1. de Episcopis & Clericis, qua cavetur ne ad extranea judicia pertrahantur, *sed ut apud suos Judices ordinarios, id est Provinciarum Rectores, in quibus locis degunt Ecclesiarum ministeriis obsecundent, omniumque contra se agentium excipiant actiones.* Et lege 37. *Omnes* prætereà virorum clarissimorum Provincias moderantium sententiis absque ulla privilegii differentiâ, (qui tamen Præsidiali Jurisdictioni subjecti sint) sive Episcopi, vel quilibet Clerici, aut Monachi, aut cujuslibet conditionis sint, pariter respondere decernimus.

Quin etiam cum Episcopis forum & judicium in rebus civilibus habere concessum est, hoc ut arbitris sponte electis, & sine Jurisdictione coactivâ illis datum lege si quis cod. c. 1. de Episcopali audientiâ. *Si qui ex consensu apud sacræ legis Antistitem litigare voluerint, non vetabuntur, sed experientur illius in civili duntaxat negotio more arbitri sponte residentis judicium, quod his obesse non poterit nec debebit, quos ad prædicti cognitoris examen conversos potiùs adfuisse quam sponte venisse constiterit.* Hic quoque facit Novella Valentiniani 3. tit. 12. de Episcopali judicio. *Cum inter Clericos jurgium vertitur, & ipsis litigatoribus convenit, habeat Episcopus licentiam judicandi præeunte tamen vinculo compromissi quod & de Laicis si consentient, auctoritas nostra permittit. Aliter eos Judices esse non patimur, nisi voluntate jurgantium interpositâ, sicut dictum est, conditione præcedat. Quoniam constat Episcopos & Presbyteros forum legibus non habere, nec de aliis causis secundùm Arcadii & Honorii divalia consti-*

tuta quæ Theodosianum corpus ostendit præter Religionem posse cognoscere, si ambo ejusdem officii litigatores nolint vel alteruter agant publicis legibus & lege communi.

Ab his autem Episcoporum judiciis semper provocare licebat ad Principem & civilem Magistratum, ut habetur in Autenticâ si ex Imperiali cod. de Episcopi audientiâ, *si ex Imperiali jussione*, aut judiciali præcepto Episcopus judicat inter quascunque personas, appellatio aut ad Principem aut ad eum, qui transmisit negotium transferatur, & Novella 83. Rubrica hujusmodi est, ut Clerici apud proprios judices conveniantur & post hoc apud civiles Judices.

Adversus ista nihil ab adversariis opponitur, quod alicujus sit momenti ad probandum jure divino aut naturali Clericos esse à judiciis, pœnis & oneribus civilibus immunes, quod enim afferunt de Levitis & Sacerdotibus veteris testamenti, haud probat juris istud esse naturalis aut divini, sed tantùm conveniens esse, ut Respublica sacerdotes à tributis pendendis eximat. Quod verò aiunt ex novo testamento Christum dicere filios sponsi à tributis esse liberos, de se tantùm Christus dicit, qui cum esset rerum omnium Dominus, ratione divinæ naturæ haud tenebatur tributum solvere, & tamen tam pro se quam pro suis tributum solvi jussit.

Gravius fortasse videbitur quod nobis objiciunt legibus tam civilibus quam Ecclesiasticis tanquam nefas & illicitum vetari ne quis Clericus apud civiles Magistratus litiget. Et quidem innumeri sunt Canones, quibus pœna statuitur in Clericos, qui ad Judices hujusmodi causas suas detulerunt. Sic Canone nono Concilii Carthaginensis tertii. *Sancitur ut quisquis Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum seu Clericorum, cum in Ecclesia ei fuerit crimen intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico judicio purgari voluerit, etiamsi pro hoc ipso lata fuerit sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali judicio, in civili verò perdat. Quod enim si locum suum obtinere voluerit.* Can. item 9. Conc. Chalcedonensis statuitur, *ut si Clericus habeat negotium adversus Clericum, non relinquat Episcopum suum, & ad sæcularia judicia revertatur.* Agathensis Concilii Canone 32. Clericum nullum apud sæcularem Judicem Episcopo non permittente pulsare. Leges verò civiles idem vetant. Sic lege 7. de Episcopis & Clericis, vetatur ne Clerici ad Curias devocentur sed ut plenissimâ immunitate potiantur. Et lege ult. de Episcopis & Clericis, Clerici quos indiscretim ad sæculares judices debere deduci imperitus præscriptor dimiserat Episcopali audien-

tiæ reserventur. Fas enim non est ut diversi muneris Ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio, denique Novella 83. Justiniani, Clerici jubentur priùs ab Episcopo spoliari dignitate sacerdotali, antequam à Præside Provinciæ judicentur.

Respondeo nihil istis Canonibus & legibus probari quam quod minimè controversum est, Principes nempè sæculares Episcopis hoc privilegium concessisse ut causæ ordinariæ Clericorum, ad eos primum deferri possent, utque de iis primi cognoscerent. Ecclesiam verò principum indulgentiâ nixam sub pœnis spiritualibus vetuisse ne Clerici primum alios Judices quam Episcopos adirent; at istud minimè probat Clericos jure divino & naturali à judiciis civilibus esse immunes, imò, ne quidem hoc probat nullos alios esse potuisse post istas leges in causis Clericorum civilibus Judices, quàm Episcopos: nam ut observavimus, iisdem legibus Episcopi constituuntur tantùm ut arbitri & si illorum judicio stare quis nolit apud Judices sæculares causa potest agitari, itemque Canones vetant equidem causam Clerici ad alios primùm quàm Episcopos deferri, at non vetant, ne qui ab Episcopo jure civili damnatus, ad sæculares Judices recurrat. Itemque non decernunt Magistratus ipsos non posse delinquentes Clericos damnare & punire, sed ad singula testimonia pauca reponere oportet.

Can. 9. Concilii Carth. 3. de iis tantùm loquitur Clericis, qui causa intentata nec dum judicata in Concilio Ecclesiastico ad sæculare judicium confugiebant; non autem de iis qui causam primum ad Judices civiles deferrent, aut à judicio Ecclesiastico provocarent.

Concilium Chalcedonense addit post verba citata in objectione, *sed priùs ventiletur res apud proprium Episcopum.* Ergo post hujus cognitionem potest provocatio fieri ad sæcularia judicia.

Concilium Agathense addit quoque ut si pulsatus fuerit Clericus, *ipse respondeat coram Magistratu civili, sed ipse non proponat.*

Lex 7. de Episcopis non vetat Clericos accusari apud Judices sæculares, *sed ad Curias devocari.* Hoc est redigi in numerum curialium, & eorum muneribus onerari. Vetant enim leges quemquam Episcopum curialem fieri aut curialem Episcopum, lege Cod. Theod. 1. de curialibus & agnatione tit. Cod. Just. c. 55. de Episcopis & Novella 123.

Lex Valentiniani & Theodosii ultima de Episcopis renovat tantùm privilegia Clericis indulta quæ revocarat Joannes, qui tyrannidem post mortem Honorii ad breve tempus invaserat.

Denique Novella Justiniani 83. probat ad Præsidem pertinere de

crimine

crimine Clerici judicare, sed priùs jubet eum ad honorem Sacerdotii degradari ab Episcopo, & ita lex ista, non secus ac cœteræ, nobis nihil adversatur.

EPILOGUS.

PErveni jam ad finem propositi mihi operis quod rerum istarum studiosis non omninò inutile futurum esse mihi persuadeo. Habebunt enim illi in isto Opere multa breviter dilucidè atque ordine collecta quæ in multis magnisque voluminibus dispersa sunt, ac plerumque indigesta & aliis admixta. Quippè illi qui de his rebus scripserunt licet eruditione præstantes, non omnes istas quæstiones attigerunt, & quas attigêre eas plerumque sine ordine ac methodo pertractarunt, sæpè etiam æstu disputationis in controversias personarum abrepti. Huc accedit quod nonnulli ex iis de Ecclesiâ non fuerunt, erroribusque suis passim libros suos infecêre. Quo fit ut vix ullus Scriptor ad Theologos rerum istarum adhuc rudes instituendos reperiatur idoneus. Utrum verò id Dissertationum nostrarum collectio præstare possit, non nostrum sed aliorum debet esse judicium. Hoc unum affirmare possumus nos ea omnia quæ ad veritatis inquisitionem & erroris refutationem necessaria nobis visa sunt, studiosè & accuratè collegisse ac in ordinem digessisse idque sine odio, Deus testis est, aut adulatione. *Quibus parùm aut quibus niminum videbitur*, ut Augustini verbis concludam, *mihi ignoscant; quibus autem vel satis est, non mihi sed Domino gratias congratulantes agant.*

FINIS.

INDEX
RERUM ET VERBORUM
Quæ in Historicis de Antiqua Ecclesiæ Disciplina Dissertationibus continentur.

Bul-

S.

T.

V.

Z.

Finis Indicis Rerum & Verborum.